ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՄԱՐՏ

MARDI 1ER MARS 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 8736 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4537

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՈՉ ՄԸ ԱՄԷՆՈՒՆ

Վերջերս, աշխատակից մը կը յանձ-նարարէր մեր Հայրենակցական Միու-թեանց որ իրենց ուշադրութեան առար-կայ դարձնէին մեր մշակութային ար-ժէքները, մեր մեծասքանչ լեզուն ու մեր փառահեղ անցեալը։

Անտեղի է մեր աշխատակցին գանգա-տը թէ հարիւր հազարներով տոլարներ հանգանակուած են, բայց այդ գումար-ներուն համապատասխան գործ տեսնը-ուած չէ։ Նոյնքան անտեղի է այն ամբաս-տանութիւնը թէ հաշուետուութիւն եղած չէ։

Ամէնէն ձեռնհաս փաստաբանն ալ կը-նայ իր դատը կորսնցնել, երբ ինյայ ծայ-րայեղութեանց ցանցին մէջ։

Նոյն պէտք չկար Հայր. Միութեանց դրական աշխատանքներուն վրայ աչք գոցելու եւ ժատնանիշ ընելու, ամէնէն առաջ եւ ամէնէն աւելի, անոնց մանր-մունր թերութիւնները։

Մեզի համար ալ մխիթարական երե-ւոյթ մը չէ որ Հայրենակցականներու համրանքը հասած է այսօրուան Թիւին եւ իւրաքանչիւր գիւղ ու քաղաք ունի իր «եփական — աւելի ընթացիկ եւ նուիրա-գործուած բառով, «Հայրաշատ» — կազ-մակերպութիւնը։

Բնականաբար, շատ աւելի լաւ պիտի ըլլար որ ունենայինք միայն եօթը Հայր. Միութիւններ՝ մեր եօթը նահանգներուն անունով մկրտուած, փոխանակ ունենա-լու տասնեակներով «մանրուք» մարմին-ներ, որոնք կը ներկայացնեն այս կամ այն ժանրանկար գիւղն ու աւանը։

Կը հաւատանք որ ուժերու եւ ճիգերու անտեղի վատնում մըն է որ տեղի կ'ու-նենայ այս «կոտորակում»ով։

Եւ սակայն, կը հաւատանք նաեւ որ իւրաքանչիւր Հայրենակցական — մեծ թէ պզտիկ, ունեւոր թէ չունեւոր — կը կա-տարէ իրմէ ակնկալուած ազգային պար-տականութիւնը եւ կ'արդարացնէ իր կո-չումը։ Մէկը Կրթասիրաց, միւսը Ընթեր-ցասիրաց, երրորդ մը Ուսումնասիրաց։

Ո՞վ պիտի յանդգնէր յայտարարելու թէ հանդէսներու, խնջոյքներու եւ հան-գանակութեանց շնորհիւ քով քովի բեր-ուած տոլարները ազգին գանձանակը չեն մտներ։ Ո՞վ պիտի համարձակէր ուրա-նալու այն օժանդակութիւնը, զոր մեր Հայրենակցականները կ'ընծայեն Միջին Արեւելքի մեր դպրոցներուն — սաներ որդեգրելով, — մեր բուժարաններուն — իրենց անունով անկողիններ կամ յարկա-բաժիններ մկրտելով — եւ մեր եկեղե-ցիներուն՝ անոնց խաչն ու խունկը եւ ա-նոնց «ծիղագին»ը ապահովելով։

Սրբագրութեան, վերաքննութեան կա-րօտ երեւոյթներ չկա՞ն։ Ի հարկէ կան։ Մենք համոզուած ենք որ ամէն հանրա-յին կազմակերպութիւն տեւականօրէն պէտք ունի վերաքննութեան եւ վերանո-րոգումի՝ արդէն եղի չհիննայ ու մնայ միշտ երիտասարդ ու առոյգ՝ իրմէ ա-կնկալուած ծառայութիւնը լաւագոյն ձեւով մատուցանելու համար՝ ազգին։

Մեր աշխատակիցը կը դանդատի թէ Հայրենակցականներու հաւաքոյթներուն «երիտասարդութիւն չէք տեսներ»։

Այս ողբերգական երեւոյթը նկատելի է ուրիշ կազմակերպութեանց հաւաքոյթնե-րուն ալ, դժբախտաբար։

Եթէ մեր Նոր Սերունդը հազիւ թէ կը բարեհաճի իր ներկայութեամբ պատուել «հին»երու նախաձեռնութեամբ կազմա-կերպուած հանդէսները, պատճառը այն է որ այդ «հին»երը — իրենց հայրերն ու մայրերը — չունին նիւթական այն պայ-մանները, որոնց միջոցաւ միայն պիտի կարենային սարքել երիտասարդութեան համար գրաւիչ, հրապուրիչ հանդէսներ։ Մեր ներկայ աստանդական կացութեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՍԷԹԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ԶՕՐԱՎԱՐԸ

●

Հանրապետութեան Նախագահը Կիրա-կի իրիկուն Փարիզ վերադարձաւ, յոգ-նած բայց գոհ։ Ծանօթ է որ Սէթի քա-ղաքապետը մերժած էր ընդունիլ Զօրա-վարը, բայց վերջերս որոշումը փոխած էր եւ կացութեան՝ համակերպած։

Ինչպէս կ'երեւի «հրամանը» վերէն ե-կած էր, եւ հաւանաբար աւելի հեռուէն քան՝ Փարիզէն։

Երբ Զօր. տը Կոլ Սէթ հասաւ մօտ 40 հազար հոգի համախմբուած էին ողջու-նելու համար զինքը հակառակ որ քաղա-քացիներուն մեծ մասը համայնավար է։ Քաղաքապետը ընդունելութեան իր ճա-ռին մէջ չըսաւ. — Պարտականութիւնս է ձեզ ընդունիլ, հաւանաբար հարկ եղա-ծին պէս չկարենամ ընել կամ ձեր ու-զածին պէս, կը խնդրեմ Պ. Նախագահ որ ներողամիտ ըլլաք»։ Դուրս ելած պա-հուն Զօր. տը Կոլ ըսաւ. — Իրիկնամուտ է, կարծեմ օրուան վաստակս չահած եմ։ Այս քաղաքապետարանին առջեւ որ հա-սարակաց տուն է, ձերը, բայց նոյն ա-տեն իմս է, բոլորիդ կ'ըսեմ շնորհակալու-թիւն»։ Երկար ծափահարութիւններ դի-մաւորեցին Զօրավարին խօսքերը։

Զօր. տը Կոլ Մոնփելիէ այցելեց Կիրա-կի օր եւ Փարիզ վերադարձաւ նոյն իրի-կուն։

Այս ճամբորդութիւնը նոր առիթ մը ե-ղաւ որ նախագահը ճշդէ իր ընդհանուր քաղաքականութիւնը եւ մանաւանդ «ինք-նորոշման» սկզբունքը։ Այս վերջին կէտը շատ կարեւոր է Ֆերհաթ Ապպասի նոր յայտարարութեան նախօրեակին։

Ֆերհաթ Ապպաս իր այս նոր ճառով զոր արտասանեց երկուշաբթի առաւօտ յայտարարեց թէ Ալժ. Ազատ. ճակատը կ'ընդունի ինքնորոշումը, կ'առաջարկէ անմիջական բանակցութիւններ կրակը դադրեցնելու համար, բայց կը մերժէ նախնական ընտրութիւնները։ Ֆերհաթ Ապպաս ամբաստանեց Ֆրանսան որ մի-նակ բանակը կուտայ իբրեւ երաշխաւոր եւ կ'ուզէ Ալժերիան բաժնել կրօնական եւ ցեղային համայնքներու։

մէջ, չենք կրնար մեծածախս յայտագիր-ներ ունենալ՝ սրահները երիտասարդնե-րու բազմութեամբ լեցնելու համար։

Հայրենակցական Միութիւնները, ինչ-պէս բազմաթիւ ուրիշ կազմակերպու-թիւններ իրենց գոյքագրութեան ու հո-գածութեան առարկայ պէտք է ընեն մեր Մշակոյթը, մեր լեզուն, մեր գրականու-թիւնը, մեր պատմութիւնը։

Նոր Սերունդը ազգին կը մօտենայ մի-այն այն ատեն, երբ իրեն ճանչցնենք մեր տոհմիկ հարստութիւնները։

Նոր Սերունդը ամէն իրաւունք կ'ու-նենայ հպարտանալու իր ծագումով, երբ հրամցնենք իրեն այն գանձերը, որոնք մերն էին երէկ ու մերը պիտի մնան վա-ղըն ալ։

Ուրեմն կոչ կ'ընենք մեր բոլոր կազմա-կերպութեանց որ յափափոյ հաւաքոյթ-ներու ձանձրոյթէն, հեղհեղուկ, աղատ կացուցանեն ժողովուրդը եւ անոր — եւ մանաւանդ Նորերուն — հրամցնեն մեր անփոխարինելի ու անկորնչելի գանձերը։

Այս կոչը ամէնուն։ Եւ Հայրենակցա-կանին ե՛ւ կուսակցականին ե՛ւ անկախին։

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԺՈՂԻՏԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ — ՍՕՔԱՌՆՕ ԶԵԿՈՅՑԸ

●

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻԼԻ ՄԵԿՆԱԾ Է

«Խ. Միութեան վարչապետը համա-ձայն գտնուած է մէկ միլիառ 250 միլիոն Ն. Ֆ. վարկ մը բանալու Ինտոնէզիոյ, որպէսզի այս վերջինը կարենայ երկիրը ճարտարարուեստով օժտելու իր ծրագի-րը յաջողցնել» ըսած է Արտ. Նախա-րար՝ Սուպանտրիօ ու այս առթիւ աւել-ցուցած է թէ «Խ. Միութեան օժանդա-կութեամբ մէկ կամ երկու հիւլէական կեդրոններ պիտի շինուին, խաղաղ նպա-տակներու օգտագործման համար»։

Միացեալ զեկոյցով մը երկու երկիրնե-րըն ալ կը յայտարարեն թէ պէտք է վերջ դնել գաղթատիրական ձեւերուն ու այս առթիւ Խ. Միութիւնը զօրավիգ կը կանգ-նի Ինտոնէզիոյ պահանջին «հոլանտական Նոր Կինէն յանձնելու իր օրինաւոր տի-րոջ» այսինքն Ինտոնէզիոյ։

Երկու երկիրներն ալ բաղձանք կը յայտնեն որ զինաթափութեան շուրջ հա-մաձայնութիւն մը գոյանայ եւ այս ձե-ւով վերջ տրուի միջազգային լարուած կացութեան։

Անդրադառնալով յառաջիկայ Վերին ժողովին, զեկոյցը փափաք կը յայտնէ որ «վերին ժողովին մասնակցին Ափրի-կէի եւ Ասիոյ ժողովուրդները եւս» ու վերջապէս զեկոյցը կը յիշէ թէ Նախա-գահ Սօքառնօ ի մօտոյ Խ. Միութիւն պի-տի այցելէ։

Միջազգային քաղաքական դիմքերը դի-տել կուտան թէ զեկոյցը լռութեամբ կ'անցնի «օտար երկիրի մը ներքին գոր-ծերուն միջամուխ չըլլալու» Սօքառնոյի պահանջին. ինչպէս յայտնի է Խ. Չինաս-տան ճնշում կը բանեցնէ Ինտոնէզիոյ վը-րայ որ այս վերջինը առանձնաշնորհեալ դրութիւն մը տայ երկրի Չինացի գաղու-թին որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կերպով գործիք կը դառնան Չինաստա-նին։

× Խ. Միութեան վարչապետը Աֆղա-նիստան մեկնեցաւ։ Խրուշչեւի այցելու-թեան նախօրէին Քապուլի կառավարա-կան շրջանակները կը յայտարարեն թէ «Աֆղանիստան պիտի շարունակէ չէզոք քաղաքականութիւն մը վարել»։

× Մ. Նահանգներու նախագահը Չիլի մեկնած է։ Արժանթինի մէջ, ուր քանի մը օրէ ի վեր կը գտնուէր, Նախագահը քաղաքական կարեւոր խօսակցութիւններ ունեցած է՝ նախագահ Ֆրոնտիզիի հետ։ Անդրադառնալով խօսակցութիւններուն, Արժանթինի նախագահը յայտարարած է թերթակիցներուն «Նախագահին ըսի թէ պիտի աշխատինք միջնորդել եւ այս ձե-ւով բարելաւել Մ. Նահանգներու եւ Քու-պայի յարաբերութիւնները»։ Ինչ կը վերաբերի Լատին Ամերիկայէն ներսՍոր-հրդային Թափանցումին, Ֆրոնտիզի յայտնած է թէ շնորհիւ Արեւմուտքի տն-տեսական օժանդակութեան Լատին ժո-ղովուրդները պիտի կարողանան առաջ-քը առնել այդ Թափանցումին»։

ՌՈՒ. ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ մէկ նոր թատերա-խաղը առաջին անգամ ըլլալով ներկա-յացուած է Վիէննայի մէջ։ Այս առթիւ Աւստրիական մամուլի ընկերակցութեան արուեստի քննադատը կը գրէ. — «Սա-րոյեանի Լիլի Տաֆոն կամ Փարիզեան Երգիծանքը եղերերգական վիպասանու-թիւն մըն է, գրուած բանաստեղծական սիրուն ոճով եւ շունչով»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ միջազգային հանդիպում-ներու կարգին ոըկպիի մէջ Անգլիա — Ֆը-րանսա հաւասար մնացին (3 — 3)։ Ֆութ-պոլի մէջ Ֆրանսա Կիրակի օր պարտուե-ցաւ Պելժիայէն 0ի դէմ 1ով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԱՅՓՑԻԿԻ միջազգային տօնավաճա-ռին բացումը կատարուեցաւ Կիրակի օր Կոթվոլի ներկայութեան։ 51 երկիրներ կը ներկայանան 9500 Սթանտներով։ Ա-րեւմտեաններու կարգին, Դաշնակցային Հանրապետութենէն ետք կուգայ Ֆրան-սա։

ՕԼԻՎԵԹԹԻ իտալական գրամեքենա-ներու «թագաւորը» յանկարծամահ եղած է Միլանօ — Լոզան ճեպընթացին մէջ, ու-ղեղային արիւնահոսութենէ։ 58 տարե-կան, Օլիվեթթի փայլուն համալսարա-նական մըն էր եւ «յեղափոխական» նո-րութիւններ բերած էր գրամեքենայի շի-նութեան մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒ նախարա-րութիւնը հաղորդեց թէ 1954 Նոյեմբե-րէն մինչեւ 1959 Նոյեմբեր, 13.000 զին-ուորականներ սպաննուած են, Ալժերիոյ ճակատին վրայ։

ՎԵՑ ԱԼԺԵՐԱՑԻ ահաբեկիչներ դըն-դակահարուած են, Ալժերիոյ մէջ։ Զին-ուորական ատեանը մահուան դատապար-տած էր վեցն ալ ահաբեկչութեան եւ մարդասպանութեան յանցանքով։

ԶՈՒԷՆ ԼԱՅ ընդունած է տեսակցիլ Նեհրուի հետ։ Փետրուար 26 թուակիր նամակով մը Չինաստանի վարչապետը փափաք կը յայտնէ Հնդկաստան այցելել, Ապրիլին մէջ։

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ երկրագործներ խաղաղ ցոյց մը կազմակերպած են Մոնթապանի մէջ, բողոքելու համար կառավարութեան ընտրած քաղաքականութիւնը գիւղատն-տեսութենէն ներս։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ անդրադառնալով Սպա-նիոյ մէջ զինուորական կայաններ հաս-տատելու իրենց ծրագրին, ըսած է «մենք միշտ ալ համաձայն գտնուած ենք որ զինուորական կայաններու եւ պա-հեստանոցներու հիմնումը կարգադրուին Ատլանտեան Ուխտի երկիրներուն համա-ձայնութեամբ»։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ նպատակ ու-նի 120 միլիոն տոլարի արժողութեամբ ամերիկեան հեռավար հրթիռներ գնելու։ Գերմաններուն ծրագրով, 1960ի կէսե-րուն Արեւմտեան Գերմանիան Եւրոպայի ամէնէն զօրաւոր եւ արդիական օդատոր-միղը պիտի ունենայ։

ԵՐԿՈՒ ՌՈՒՄԲԵՐ պայթած են Փարի-զի մէջ, նիւթական վնասները փոքր են։ Կը կարծուի թէ ասոնք գործն են աջա-կողմեան ծայրայեղ տարրերուն, որոնք հակառակ են Խրուշչեւի Ֆրանսա այցե-լութեան, նկատի առնելով որ յարձա-կումի ենթարկուած է ճամբորդութեանց գործակալութեան գրասենեակ մը որ այ-ցելութիւններ կը կազմակերպէր դէպի Խ. Միութիւն։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, բողոքելու համար Հա-րաւային Ափրիկէի Հանրապետութեան ի գործ դրած ցեղային զատորոշումի քա-ղաքականութեան, 7000 ցուցարարներ, առաջնորդութեամբ աշխատաւորական-ներու պարագլուխ՝ Կէյթսքելի որոշած են «արգելքի տակ դնել» (պոյքոթ) Հարա-ւային Ափրիկէի Հանրապետութեան ապ-րանքները։ Ցոյցին՝ անկարգութիւններ ծագած եւ ինը հոգի ձերբակալուած են։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ հարաւային նահանգներուն մէջ, սեւերը խաղաղ ցոյ-ցեր կը կազմակերպեն պահանջելով որ վերջ դրուի ցեղային զատորոշումին։ Մոնթկոմէրիի մէջ ցոյցի մը ընթացքին 80 ցուցարարներ ձերբակալուած են։

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ խումբ մը ընկերվարականներ ազատ արձակուած են։ Տարիներէ ի վեր բանտարկուած էին «Համայնավար կարգերը տապալել փոր-ձած ըլլալու» յանցանքով։ Այս քայլով Պելկրատ կը ձգտի բարելաւել իր յարա-բերութիւնները ընկերվարական երկիրնե-րուն հետ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՊԱՐՆ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳԸ

Հեթանոսական դարաշրջաններու ամբողջ ընթացքին, կրօնական արարողութեան մաս կը կազմէին պարն ու նուագը։

Պարը բոլոր դարերուն մէջ իբր կատարեալ արուեստ մը ճանչցուած է, ժամանցի եւ խօսուն՝ թագաւորին եւ գիւղացիին, աղքատին ու հարուստին ։

Պարն ու պարերգը, նուագն ու ժողովրդական երաժշտութիւնը գոյութիւն ունեցած են միշտ ։ Անոնք կրօնական հաւատալիքներու խորհուրդն ու կախարդանքը կը փոխանցէին ժողովուրդին՝ պարին ու երաժշտութեան միջոցով ։

Պարային արարողութիւնները կը կատարուէին քուրմերու առաջնորդութեամբ՝ մեհեաններու մէջ եւ չաստուածներու դէմ յանդիման կամ մեհեանի բակին մէջ։ Երախայի մը ծնունդը, զոյգի մը պսակը եւ մեռելներուն յուղարկաւորութիւնը կը կատարուէին պարով ու երաժշտութեամբ ։

Քրիստոնէական եկեղեցիները չէին կրնար ուրանալ երաժշտութեան հմայքն ու կախարդական զօրութիւնը ։ Արարողութեանց պահերուն՝ երաժշտութիւնը կրնայ նպաստել կրօնքին իմաստը խորացնելու, ժամերգութիւնը տպաւորիչ դարձնելու եւ ժողովուրդը եկեղեցիին կապելու համար ։

Բայց արգիլեցին պարը, թէեւ չկրցան չէզոքացնել զայն ։ Պարի ու երաժշտութեան դիւթանքին տակ ապրած էին ժողովուրդները իրենց դարաւոր կեանքին մէջ, պարն ալ կրօնական աւանդութիւն մը դարձած էր, տեսակ մը պարտադիր պահանջ ։ Հակառակ կրօնական արգելքին, ճնշումներուն եւ հալածանքներուն՝ պարը սակայն մնաց եթէ ոչ եկեղեցիին մէջ, գոնէ եկեղեցիի բակին եւ շրջապատին մէջ ։

Մօտիկ անցեալին մէջ, տակաւին կենդանի կը մնար պարելու եւ նուագելու սովորութիւնը՝ հարսանեկան եւ կնունքի կրօնական արարողութիւններէն ետք, ստեղծելու համար խանդավառութիւն ։

Վանքերու կամ եկեղեցիներու անուանակոչութեան կամ տարեդարձի օրերուն, հայ ժողովուրդը յօժարակամ եւ անզուսպ բերկրութեամբ կը խուժէր սրբավայրերը, հետը տանելով առատ ուտելիք, ըմպելի, մատաղցու կենդանիներ ։ Գացած տեղը կ'աղօթէր, իր կրօնական պարտականութիւնը կը կատարէր լիովին եւ ջերմեռանդութեամբ, ապա՝ կ'ուտէր, կը խմէր ու կը պարէր ։ Ո՞վ որ ուխտի գացած է Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետը, Արմաշի Ս. Աստուածածինը, Վարագայ Ս. Խաչը, Աղթամարի Ս. Խաչը, Նարեկայ վանքը, վերջապէս հայկական վանքերէն մէկը, հոն տեսած պիտի ըլլայ կերակուր պատրաստելու, սեղան դնելու խումբը, գինարբուքն ու երգը, նուագն ու պարը։

Հայ պարողները պարելու ատեն, ժողովուրդին կը ներկայանային երեսները, աչքերը, յօնքերը ներկայծ, այս, մանաւանդ աղջիկներն ու հարսները ։

Հայկական միջավայրը, թէ գիւղի եւ թէ քաղաքին մէջ, կիներու համար՝ նեղ էր ու խեղդուկ, չկային զուարթ ապրելու կամ զուարճանալու ազատ պայմաններ ։ Գաւառացի կինը հարսանիքի, նշանտուքի, ուխտագնացութեան, տօնախմբութեան մը, Նոր տարիին, Ծնունդին, Բարեկենդանին, Զատիկին, Վարդավառին, Համբարձումին եւ Կիրակի օրերու ընթացքին էր որ պզտիկ չեղում մը կ'ընէր։ Այսպիսի առիթներուն՝ հայ կինը կը հագուէր, մազերը կը սանտրէր, ճակատը կը կախէր, ապարանջան ու օղերը կը դնէր, ապա նաեւ՝ աչքերը կը դեղէր ծարիրով, ծարրաքարի մուրով ։ Դեղդիրը կը թաթխէր այդ մուրին մէջ, աչքին կոպերուն կը քսէր, այսպիսով սեւ կը ներկէր թարթիչներն ու կոպերը ։

Հայ կինը, հարսն ու աղջիկը երբեք գրկուած չեն ներկերէ եւ զարդարանքներէ, բայց երբեք չափազանցութեան չեն տարած ։

Հայկական պարերը ունին իրենց բազմաթիւ բաժանումները ։ Զանոնք բնորոշող անուններ զատուած զատ կրնային փոխուիլ, ինչպէս նաեւ պարերգի եղանակին ու բառերուն մէջ կրնային չեղումներ կատարուիլ, բայց կը պահուէին ձեւերն ու արտայայտութիւնը, դուք ըսէք պարային բովանդակութիւնը ։

Պարերը իրենց խաղակերպին համաձայն՝ կը կոչուին փաթ պար, թեւ պար, թռնցի պար, ծանր պար, ցոլակի, թամզարա, փափուրի, քոչարի, լորէ եւ ուսպար ։

Երգերն ու պարերը արուեստ են, կը դառնան փառք ու հպարտութիւն՝ զիրենք ծնող ու մշակող ժողովուրդին ։ Մեր հայրենիքին մէջ՝ կը պարէին երկսեռ երիտասարդները, հարսներն ու կիները, եւ դեռ վաթսուն, եօթանասուն եւ աւելի տարիք ունեցող ծերերն ու պառաւները տաք ու խանդավառ, հոգեկան ներշնչումով եւ մարմնական շարժումներու կախարդիչ ներդաշնակութեամբ ։

Պարային արուեստին մէջ՝ պէտք չէ մոռնալ տարազին դերը, չափազանցութիւն պիտի չըլլայ եթէ ըսուի թէ պարը իր յաջողութեան կէսը պարտական է տարազին, այսինքն անոր ձեւին, գոյնին կամ սուղ նիւթին, մարմնին յարմարուելուն ։

Պարն ու պարերգը արուեստի բոլոր ճիւղերէն շատ աւելի դիւրամատչելի են ժողովուրդ կոչուած զանգուածին, ատոր համար է որ ան կը սիրէ զանոնք ։ Պարն ու պարերգը կը կազմեն հոգեկան հայրենիք ։

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
ԵՒ
ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

★

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Ալիքներուն վրայ ոստոստող հովն ըլլայի, հովն ըլլայի կատարներուն վրայ պարանցիկ, հովն ըլլայի՝ հողուբրտիքին մէջ երգեցիկ ու ծծէի տակաւ զաղտնիքն խս Անդիի ···

— Բարձունքներուն լայնշի ճամբան ըլլայի ··· համայնական Զայնն ըլլայի, Զա՞յնն անհուն, կամ ըլլայի արահետը խնկազոյն ··· երգն ըլլայի թռչուններուն ծննդաձայն, ու դառնայի ուրախութեան ճիչ մը լայն ···

— Դաշտի ճամբուն վրայ, կամ ստորոտը լերան, ուղեւորին ժամանման սպասող հիւ՞ղն ըլլայի ···

— Եւ ըլլայի Լոյս, Ջեւ, Երանգ, թըրթռում, կեանքի փաղփուն պատմուճանը ծիրանի. կենսաբաղձիկ հոգւոյն երազն անպատում ···

Նման քերթուած մըն ալ Եղիշէ Չարենց ունի, որ բանաստեղծին մահէն ետք զտնուած է «Ինչ որ կ'ուզեմ» խորագրով ·

> Կ'ուզեմ ամէն ժխոր
> Հոգիս ապրի, զգայ ։
> Կ'ուզեմ երգում իմ այս
> Հոգիս երթիս դառնայ ։
> Թռչի հեռուն՝ երկէ՞զ,
> Ամէ՛ն անցորդ ապրի,
> Ամէ՛ն անցորդ զգայ
> Ինքնութիւնը երգիս ····
> Կ'ուզեմ շնչում երգիս
> Ամէ՛ն անցորդ զգայ,
> Ինքնութիւնը հրկէզ,
> Ինդութիւնը եսկայ ···

Համայնական սիրոյ այս երգը բացառիկ չէ Մ. Մեծարենցի քնարին վրայ ։ Զափազանց լայնախոհ ու մարդկային, իր քնարը ուրիշներուն համար կը թրթռայ ։ Այլասիրական այս գիծը ամէնէն զգայուն երակը կը դառնայ անոր քնարերգութեան ։ Իր հոգիին համար փնտռուած խաղաղութիւնը, ուրախութիւնը, լոյսն ու արեւը ամէնուն համար կը բաղձայ, բոլոր կարօտաբաղձ հոգիներուն, քերթողներուն, մշակներուն, լոյսի եւ երջանկութեան կարօտ բոլոր էակներուն համար ։ Մարդկայնական եւ համայնական հզօր երգի մը երեւէջներով կը ներկայանան այսպէս Մեծարենցի այն քերթուածները, որոնց մէջ ան կը խտացնէր «Արդի Մարդուն Հայր Մերը», ինչպէս նաեւ մեր մէջ բերած «ըլլայի»ներուն շարքը ։ «Տուր ինծի Տէր ուրախութիւնն անանձնական »երգ երգողը, ամէնուն նայուածքին մէջ եւ ամէն օր, ուրախութեան եւ երջանկութեան ճառագայթը ողջունելու համար, ինչպէս ծաղկաստանի մը մէջ ծաղիկ կը ժողվենք ։

Մանկական ու պատանեկական տարիներուն յիշատակները, մօրը անմիջական ներգործութեան շնորհիւ, իբրեւ բառ, խօսք, հէքեաթի մասնիկներ, այլաբանութիւն, գաղափար եւ նիւթ, տեսարան եւ պատկեր, յարութիւն կ'առնէին ու կը դառնային կենդանի ատաղձ, որուն վրայ հետզհետէ պիտի քանդակէր իր քերթուածներու ամբողջ շէնքը, լոյսով ու ճառագայթներով պիտի օծէր գիւղական կեանքին հրաշքը ։ Այս մարզին մէջ էր որ Մեծարենց եւս, ինչպէս Ռուբէն Զարդարեան, կրցաւ ասեղնագործի մը պէս աշխատիլ, յղկել իր նիւթերը, եւ տոհմային գոյն ու գիծեր արձանագրել քերթուածներու մէջ, իբրեւ լոյս եւ ստուեր, բոյր ու թոյր, արշալոյս եւ վերջալոյս, ծառ ու ծաղիկ, ծննդավայրի բնութիւն իր ամբողջ ներդաշնակութեան մէջ, ըսելու համար որ իր մէջ կը վերյայտնուէին Ակնայ Անտուններու ազդեցութիւն եւ գեղեցկութիւնը եւ, որոնց ներշնչումին հզօր ազդեցութեան տակ կը գտնուէր շատ կանուխէն, յիշելու համար «Ջրտուքը» իբրեւ գեղեցիկ եւ ամբողջական հովուերգութիւն, ինչպէս նաեւ «Ի՞նչ արբեցութեամբ ···» քերթուածը, որ ներշնչուած է բացառաբար բնութեան տարբերէն, գեղեցկութիւններէն ···։

Բնութենապաշտ քերթողը կը զգայ որ կեանքի յաւիտենականութիւնը կախում ունի արեւէն ու լոյսէն ։ Գիտէ հետեւաբար որ իր հիւանդ հոգին ալ ճառագայթի պէտք ունի ·

> Պիտի ըմպեմ բոցն արեւին,
> Ճառագայթի եմ ծարաւի,
> Պիտի ծըծեմ բոյրն առըւան՝
> Հոգւոյս համար որ հիւանդ է ։

Արեւաբաղձ եւ լուսաբաղձ նոյն տրամադրութիւններով, քերթողը կ'երգէ ·

> Ա՜հ, քիչ մը լո՜յս, ժպի՜տ մը,
> Որ կեանք ինծի պիտի տար ։

Անոր հոգին թռչնիկ մըն է, օդ ու լոյսի, երգ ու ծիծաղի կարօտ, որ վերջին անգամ կը պաղատի ։

> Քիչ մըն ալ դեռ,
> Ա՜հ, շողա՛, շողա՛, բարի՛ արեւ ։

Բայց ան հաշտուած է տիեզերական խորհուրդին առջեւ ։

> Աղաւակ մը, մէջն հոգւոյս,
> Արագօրէն կը ձայնէ
> Մահուան պարը սրտայոյզ ։

×

Ռուբէն Զարդարեանի եւ Միսաք Մեծարենցի նոյն նիւթերով ներշնչուիլը եւ արտայայտուիլը բացառիկ երեւոյթ մը չէ գրականութեան պատմութեան մէջ։ Յաճախ կը հանդիպինք նման երեւոյթներու ։ Տարբեր հեղինակներ, տարբեր ժամանակներու մէջ կը ներշնչուին նոյն նիւթերով ։ Մեր գրականութենէն պիտի յիշենք երկու օրինակներ ։

Երեք բանաստեղծներ, Յովհ. Թումանեան

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Հիմա այլեւս կայսրուհին որոշած էր ըլլալ անողոք իր վրիժառութեան մէջ ։

Առանց իր պաղարիւնը կորսնցնելու, Ցէօ Հի հրամայեց Եուկ Լուին երթալ եւ խոկոյն նիստի հրաւիրել Գերագոյն Խորհուրդին անդամները, նոյն գիշերն իսկ գումարուելիք ժողովի մը համար ։

Միւս կողմէ, կայսրուհին կանչել տուաւ իր հաւատարիմ ներքինապետը եւ անոր հաղորդեց կարգ մը ստիպողական եւ որոշ հրահանգներ ։

Ժամ մը ետք, Ցէօ Հիի հաւատարիմ մնացած արքայազուն իշխանները՝ մեծամասնութիւնը Գերագոյն Խորհուրդին անդամներ, բարձրաստիճան պաշտօնատարներ եւ Քուանկ Սին կայսեր կողմէ պաշտօնանկ եղած մէկ քանի նախարարներ հաւաքուեցան կայսրուհիին շուրջը ։

Ցէօ Հի բացատրեց անոնց տիրող կացութիւնը եւ յաջողեցաւ ձեռք բերել իր ցանկացած որոշումը ։ Ժողովականները միաձայնութեամբ խնդրեցին կայսրուհիէն դահ բարձրանալ, ձեռք առնել պետութեան ղեկը, դահընկեց ընել Քուանկ Սին՝ որ դաւաճանած էր մանչուրիական կայսերական սրբութեանց եւ պետութեան շահերուն դէմ ։

Ցէօ Հի, անշուշտ, ընդառաջ գնաց ժողովականներու խնդրանքին ։

Արշալոյսը սկսած էր ծագիլ երբ ժողովարահէն ներս մտաւ ներքինապետը եւ հաղորդեց կայսրուհիին՝ թէ իր տուած հրահանգները կէտ առ կէտ գործադրուած էին ։

Զօրավար Թոնկ Ֆու Սիանկ, իր տասը հազար ձիաւորներով հասած էր Փեքինի դռներուն եւ աւելի յառաջանալով, եկած ու պաշարած էր Արգիլեալ Ոստանը ։

Միւս կողմէ, ինքը, ներքինապետը, իր հարիւրէ աւելի պատրաստուած ու զինուած որձաքարներով պաշարած էր կայսեր պալատը ։

Ցէօ Հի, տեղեկանալով այս լուրերուն, պաշտօնապէս յայտարարեց ժողովականներուն թէ որոշած էր անմիջապէս ձերբակալել դահընկեց Կայսրը եւ աւելի ուշ՝ դատել ու դատապարտել զայն ։

Ժողովականները, դարձեալ միաձայնութեամբ, հաւանութիւն յայտնեցին կայսրուհիին եւ ցրուեցան ։

Նոյն այդ ժամուն, Քուանկ Սին կայսրը, երկարօրէն կը պատրաստուէր դիմել վճռական գործունէութեան իր կայսրուհի մօրաքրոջ լուծէն ազատելու համար ։ Երիտասարդ կայսրը, դուրս ելաւ իր ննջասենեակէն երթալ միանալու համար մէկ քանի պահպանողական իշխաններու, որոնք հակառակորդներն էին Ցէօ Հիի ։

Սակայն, հազիւ թէ Քուանկ Սին քանի մը քայլ էր յառաջացած, երբ զինեալ ներքինիներ եւ զինուորներ իր ճամբան կտրելով, յարձակեցան վրան եւ զայն կալանաւորեցին ։

Այս երեւոյթին առջեւ, երիտասարդ կայսեր ընկերացող տկար ուժերը դիմեցին փախուստի, լքելով իրենց օգոստափառ տէրը ։

Կալանաւոր կայսրը, Ցէօ Հիի կողմէ առաջուց եղած կարգադրութեան մը համաձայն, փոխադրուեցաւ հեռաւոր տաղաւարի մը մէջ ։

Տաղաւարին մէջ, տարաբախտ կայսրը կապեցին սիւնի մը, ուր հաւանաբար, անիկա պիտի սպասէր իր մահուան, որ անտարակոյս պիտի ըլլար շատ անողոք ։

Ու ահա, տաղաւարին դուռը բացուելով, ներս մտաւ Ցէօ Հի կայսրուհին, որուն մէկ նշանին վրայ, ներկայ եղող ներքինիներն ու զինուորները հեռացան ։

Չինացի պատմագիր՝ Լիէ Սու հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ այնուհետեւ տեղի ունեցող տեսարանը . —

«Տաղաւարին մէջ մնացած էին միայն երկու պահակներ, որոնք վառեցին խարոյկ մը եւ գոցեցին պատուհանները, որպէսզի սենեակը տաւուտեան պաղ օդի հոսանքին դէմ պահէ իր ջերմութիւնը ։ Կայսրուհին մօտեցաւ շղթայուած Քուանկ Սինի եւ խստօրէն յանդիմանեց զայն, ըսելով թէ ոչ միայն մեղուացուցած էր զինքը, այլ եւ հաւանաբար մտածած էր նոյնիսկ մէջտեղէն վերցնել ։ Աւելի խոր․․․ տութեամբ ամբաստանեց կայսրը թէ դաւեր սարքած էր իր դէմ յեղափոխականներու ընկերակցութեամբ եւ ջանացած էր ամբողջ Չինաստանի մէջ անիշխանութիւն յառաջացնել ։ Ղուանկ լուռ մնաց եւ այս լռութիւնը աւելի գրգռեց ու ջղայնացուց կայսրուհին, խարոյկին մէջ գտնուող շիկացած երկաթեայ թելը առնելով հարուած մը իջեցուց իր քրոջ որդւոյն երեսին ։ Կայսր այտը այրեցաւ եւ ճենճերող միսին հոտը պատեց ամբողջ սենեակը, Քուանկ մնաց անտրտունջ եւ առանց բողոքի ցաւի արտայայտութեան ···»։

Իր կատաղութեան գենիթին հասած Ցէօ Հի վերջապէս հեռացաւ տաղաւարէն։

Դուրսը՝ հրամաններ արձակեց որ որեւէ պատրուակով ոչ ոք իրաւունք ունենայ հաղորդակցելու կալանաւոր կայսեր հետ ։

Նոյն օրն իսկ, հրովարտակ մը կը ծանուցանէր թէ կայսրը չափազանց հիւանդ ըլլալով, հրաժարած էր իշխանութենէն եւ երկրին ղեկը յանձնած էր իր կայսրուհի մօրաքրոջ ։

Կայսեր բոլոր հաւատարիմ գործակիցները եւ իրեն համախորհուրդ մեծ ու փոքր պաշտօնատարները սրածուեցան ։

(25 Շար․)

Պ. ՌԷՕՅԹԵՐԻ
ԱՌԱՍՊԵԼԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

« Աւելի քան հաւանական է թէ Գ. Խըրուշչեւ պիտի մերժէ որեւէ հրաւէր Մ. Նահանգները երթալու՝ «վերին ժողովի մը համար»։ Այս էր միաձայնութեամբ ամերիկեան մամուլի եզրակացութիւնը՝ երբ Ռէօյթեր գործակալութեան մէկ յանդուգն հեռագիրը հակառակը հաստատեց։ «Մոսկուայի մեր թղթակիցը կը հեռագրէ թէ դիւանագիտական շրջանակներէ քաղած է իր այս տեղեկութիւնը»։ Կէս օր էր, Մոսկուայի ձայնասփիւռը կը հաստատէր թէ Խրուշչեւ համաձայն է։ Անգամ մը եւս գործակալութեան Լոնտոնի մասնաճիւղին 132 հեռատիպ մեքենաները կը կանխէին պատմութեան ընթացքը։ Չարիւր ութ տարիէ ի վեր յաճախ քանի մը վայրկեանով միայն, կանխած էին օրուան ամէնէն զգայացունց լուրերը։

Օրինակի համար, 1948 Յունուարին Նոր Տէլհիի մասնաճիւղին հեռաձայնը կը հնչէր։ Տնօրէնը՝ Տուն Քէմպել թելին միւս ծայրէն կը լսէր երիտասարդ եւ դեռ անփորձ լրաբերի մը յուզուած ձայնը — « Սարսափելի է, անծանօթ մը չորս գնդակ արձակած է Մահաթմա Կանտիի վրայ։ Կը կրկնեմ — Չորս գնդակ» ... — «Մեռա՞ծ է, մեռա՞ծ է, կը գոչէ Քէմպել — չեմ գիտեր, ոչ ոք գիտէ ... չորս գնդակ..., անդարմանելիին կը սպասուի ... »։ Տնօրէնը կը հանդարտեցնէ երիտասարդը եւ կը թելադրէ տեղէն չշարժիլ եւ յօդուած մը պատրաստել։ «Դէպքին ներկա՞յ էիր, բառ մը պէտք չէ ըսել, ոչ ոքի։ Բան մը չէք տեսած »։

Հրաշքով՝ այդ անփորձ լրաբերը միակըն էր որ ներկայ եղած էր շատ սովորական կրօնական արարողութեան մը, ուր սպանութիւնը կատարուած էր։

Տարօրինակը այն էր որ Ռէօյթերի հեռագրին լուրը, երիտասարդ լրագրողին բառերով իսկ աշխարհը շշմեցուց «Կանտի զարնուած է չորս գնդակներով ..., կը վախցուի թէ մահաբեր ըլլան»։ Այդ օր Ռէօյթեր, եօթը վայրկեանով կանխած էր բոլոր միւս հեռագրական գործակալութիւնները։ Հազիւ եօթը վայրկեան, բայց թանկագին վայրկեաններ լըրագրողի մը համար, որովհետեւ կը հաստատէր այն տարբերութիւնը որ կար բացառիկ եւ սովորական լուրի մը միջեւ։ Քառորդ ժամ վերջը Կանտի մեռած էր։

Եւ Ռէօյթերի թղթակիցները ամենակարճ ժամանակի մը մէջ երկու հրատարակութիւն ըրած էին, երկու տարբեր խորագիրներով այս ահաւոր դէպքին առթիւ։ Լուրը, ելեքտրականութեան միջոցով, երկվայրկեանը 300.000 քիլմ. արագութեամբ, աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը կարելով երկվայրկեանի դերին եղող մարդուն տեղը կ'անցնէր։

Որպէսզի այսքան ապշեցուցիչ մեքենան գործէր, Ռէօյթեր գործակալութիւնը պէտք ունէր հինգ հարիւր խմբագրի, 4000 մասնաւոր թղթակցի, ցրուած աշխարհի չորս անկիւնը։ Չորս հազար առաջնակարգ լրաբերներ՝ լաւատեղեակ եւ արագաշարժ, ինչպէս անոնք որ առաջին եղան նկարագրելու Իրաքի վերջին պետական հարուածը, անգլիացի վայրաչուներու Ամման էջը, Պէյրութի յեղափոխութիւնը։ Երբեմն այս մանազէտ գործակալները վերջին վայրկեանին կ'օգտագործեն ամէնէն արտառոց միջոցները։

Նորմանտիոյ ցամաքահանումի լուրը, Ռէօյթերի կողմէ ստորագրուած, Լոնտոն հասած է ոչ հեռագրով, ոչ իսկ հեռաձայնով, այլ աշխարհի ամենահին լրատար միջոցով՝ «ճամբորդ աղաւնին»։

Այդ պատմական չփոթ վայրկեաններուն նկատեցին որ անգլիական օդանաւային բանակի ճամբորդ աղաւնիները, ամէնէն ապահով միջոցն էր խճողուած հեռագրական գիծերը փոխանակելու համար։ Եւ ինչ տարօրինակ զուգադիպութիւն, որ Ռէօյթեր գործակալութիւնը արդէն իսկ իր գոյութիւնը կը պարտէր ճամբորդ աղաւնիներուն։

1816 Յուլիսին Գերմանիոյ Քասել քաղաքին մէջ ծնած էր Իսրայէլ Պէն Ժոզաֆաթ Պեր, խոնարհ Բաբունիի մը զաւակը, որ Ձուլիուս Փոլ Ռէօյթեր անուան տակ, յղացած է այն մեծ գաղափարը որ տուն տուաւ այսօր մեր այս քաղուածքին։ Դրամատան այս համեստ պաշտօնեան հասկցաւ օր մը որ սակարանին գիները Փարիզէն Գերմանիա հանելու համար, անսահման ժամանակի կը կորսուին, ելմտական բարձր շրջանակներու հաշիւները գլխիվար ընելու չափ։ Հեռագիրը ամէն տեղ հաստատուած չէր, Պրիւսէլ Էքսի կապուած էր հնօրեայ սուրհանդակ հանրակառքով։ Եւ հեռագրական միջոցի պակասը Գերմանացիները կը զրկէր իրենց փափաքած արագ լուրերէն։ Երիտասարդ Ռէօյթեր տեղւոյն վրայ հաստատեց «ճամբորդ աղաւնիներու» արագ սպասարկութիւն մը, որ ամէն կէս օրէ վերջ, սուրհանդակէն վեց կամ ութ ժամ աւելի արագ կը հասնէր։ Սոսացուած արդիւնքը ապշեցուցիչ էր։ Այդ վեց ժամը սուղ կը վճարուէր։ Թերեւս աւելի շահաբեր էր արագընթաց լուր ծախել քան սակարանի մէջ արժեթուղթերով զբաղիլ։

Անմիջապէս որոշումը տուաւ։ Երբ հեռագիրը ամենահեռաւոր շրջաններ իրարու կապեց, երիտասարդ Ռէօյթեր Լոնտոն հաստատուեցաւ (1851ին) եւ որոշեց ծախել այն բոլոր լուրերը որոնք կ'ազդէին շուկային վրայ եւ իրեն կը հասնէին Եւրոպայի բոլոր անկիւնները ցրուած իր թղթակիցներուն միջոցով։ Նախ թէյին կամ մետաքսին գիներու ընթացքն էր կամ բամպակի վաճառման վերջին գիները։

Բայց ի վերջոյ սկսաւ ղնել նաեւ կարեւոր քաղաքական լուրեր եւ անգլիական քաղաքացի դառնալով, մամուլին կը հայթայթէր անտիպ հեռագիրներ. « Երկու շաբաթ ձրի լուր կը տրամադրեմ պայմանագիր մը ստորագրողին »։ Ժամանակակից օրաթերթերու մեծ մասը ընդունեցան այդ հիման վրայ հրատարակել յայտարարութիւնները, որոնք միշտ հետեւեալ բառերով կը սկսէին «Պ. Ռէօյթեր հետեւեալ հեռագիրը ստացած է »։ Կը պահանջէր որ բոլոր հեռագիրներուն մէջ իր անունը յիշուի — Պէտք էր պարտադրել եւ տարածել այդ անձնանունը։ Բայց թերթ մը ընդդիմացաւ այդ ձեւին։ Թայմզ, ազգային օրաթերթը, Անգլիացիներուն Աւետարանը, կը մերժէր Ձուլիուս Փոլի լուրերը։

(1 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՏԱՆԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆ, (Յատուկ) — Փետրուար 18ի տարեդարձը պատշաճ հանդիսութեամբ տօնուեցաւ այս Կիրակի, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, նախաձեռնութեամբ Վիէնի «Անի» կոմիտէին։

Հանդէսին նախագահն էր ընկեր Հ. Զաքարեան, որ բացման քանի մը ամփոփ խօսքերով, յիշեցուց օրուան տօնակատարութեան իմաստն ու նպատակը։

Եւ ապա, գործադրուեցաւ գեղարուեստական համեստ բաժին մը, մասնակցութեամբ տիկին Վ. Ռստիքեանի (մեներգ), Օր. Գինոսեանի (արտասանութիւն), ընկեր Յ. Մաթոսեանի (արտասանութիւն), ընկեր Յովհ. Ուզունեանի եւ Աս. Ռստիքեանի (Հայր ու որդի՝ դէմ դիմաց, զրոյց)։

Հաճելի նորոյթ մըն էր «Մինէ Ղազօ»ի (Ղազարեան՝ Լիոնէն) հայկական կեանքէն առնուած կարճ ժապաւէններու ցուցադրութիւնը, որ գնահատելի աշխատանք մըն էր։

Հայրենակիցներէն ոմանք յուզումով վերյիշեցին դէմքեր ու դէպքեր։

Կարճատեւ դադարէ մը վերջ, բեմ հըրաւիրուեցաւ ընկեր Տ. Չէքեան որ իմաստալից բանախօսութեամբ մը պատկերացուց փետրուարեան ժողովրդային ապստամբութեան պատճառները եւ պատմական ստոյգ անցքերը։ Յարգելի բանախօսը ծանրացաւ համայնավարութեան անհարազատ կարգերուն վրայ։

Հասարակութիւնը կ'ողջունէր բանախօսը ջերմ ծափահարութիւններով։

Ըստ յայտագրին, բանախօսութեան յաջորդեց խնջոյքը, սեղանները սկսան ճոխանալ ուտելիքով եւ խմիչքով։

Ընկեր Յ. Մաթոսեան սեղանապետ ընտրուեցաւ եւ իր հրաւէրով, շատեր խօսք առին (ընկեր Ս. Գալուստեան, Կ. Տէրմոյեան), ուրիշներ երգեցին խմբական ժողովրդական երգեր։ Իսկական յայտնութիւն մը եղաւ Օր. Գինոսեան, իր շատ գեղեցիկ եւ երկարաշունչ արտասանութեամբ։

Առիթն ունեցանք ունկնդրելու նաեւ հաճելի մեներգներ, երգուած Տիկիններ՝ Հ. Թորոսեանի, Ովս. Խօքսիւզեանի եւ Արշ. Մաղաքեանի կողմէ։

Ուշ ատեն, ջերմիկ մթնոլորտի մը մէջ վերջացաւ Փետրուար 18ի տարեդարձի հանդէսը, եւ որուն յաջողութեան համար իրենց թանկագին աջակցութիւնը բերած էին Տիկին Ովսաննա Խօքսիւզեան եւ «Մինէ Ղազօ»։

Կ.Տ.

եան, Յովհ. Յովհաննիսեան եւ Վահան Թէքէեան «Լուսաւորչի կանթեղը» խորագրով բանաստեղծութիւններ գրած են, նիւթը առնելով զրոյց մը, զոր հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ ԺԳ. դարու պատմիչ մը Վարդան անունով։ Այդ զըրոյցը հետեւեալն է. — «Կ'ըսեն թէ լեռները (Արագածի չորս կատարները) Լուսաւորչի Սուրբ ու նուիրապաշտ Աջովը օրհնուած, օծուած ու տեառնագրուած են խաչուած Քրիստոսին փառացը համար։ Ու հովիտին մէջ քարանձաւ այր մը կայ, ու նոյն այրին մէջ տաճար մը՝ փոքրիկ խորանով, ու այդ խորանէն կանթեղ մը՝ առանց չուանի։ Ու անոր մէջ, ջուրի փոխարէն արցունք լեցուած է, ու անիկա կը վառի երկնային կրակով։ Ու պիտի մնայ հոն մինչեւ դատաստան, մինչեւ Քրիստոսի Գալուստը։ Շատ մը արժանաւորներ տեսած են ու կը տեսնեն զայն»։

Մեր յիշած քերթողները ներշնչուած են այս զրոյցէն, առանց մէկը միւսէն ազդուելու։ Մեր դասագիրքերուն մէջ երեք քերթուածներն ալ իրենց պատուոյ տեղն ունին եւ մեր աշակերտները կ'արտասանեն շատ անգամ։

Նման ուրիշ օրինակ մըն ալ ունինք։ Լուսինը եւ լուսնային տեսարանները ներշնչած են մէկէ աւելի քերթողներ։ Ո՞վ ծանօթ չէ Հ. Ղ. Ալիշանին «Լուսնկան Գերեզմանաց Հայոց» («Նուագ»ներուն մէջ) քերթուածին։ Հետզհետէ կուգան՝ Թովմաս Թէրզեան՝ Լուսինը, Ռ. Յ. Պէրպէրեան՝ Առ լուսին, Սիպիլ, Մ. Աճէմեան, Գամառ Քաթիպա՝ Լուսնկան, Ա. Չօպանեան՝ Լուսնին տակ, Ինտրա՝ Մահիկը, Պ. Դուրեան եւ ուրիշներ Լուսնի լոյսով։ Նոյն նիւթին նուիրուած են այս քերթուածները, առանց իրարմէ ազդուելու եւ զիրար ընդօրինակելու։ Պարագան նոյնն եղած է Ռուբէն Զարդարեանի, Միսաք Մեծարենցի եւ Եղիշէ Չարենցի։ Ուրիշ օրինակ մըն է նաեւ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի «Անդեղն Երգ» քերթուածը, նմանողութեամբ Ամերիկացի բանաստեղծ Էտկար Փոյի Ագռաւը բանաստեղծութեան։ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի քերթուածը կը վերջանայ հետեւեալ յանկտես քառեակով —

Ա՛հ, սեւ թռչունն, տասնեակ ամ է, ալ չէ՞ բաւ,
Մարմինս, աւա՜ղ, լափուելով յար, չը հատա՞ւ։
Ա՛հ, սեւ թռչունն, ա՛հ, սեւ երկին, սե՛ւ երկիր,
Ալ բա՛ւ է, ժամ է որ յինիմ ափ մը կիր։

Կ'արժէ ուրիշ անգամ խօսիլ Ռուբէն Զարդարեանի «Աշխատութեան եղանակին» մասին, որուն մանրամասնութիւնները կը գտնենք Երեւան տպուած ամբողջական երկերու ժողովածուին մէջ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (140)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Վրան գլուխը երթալով թափեցան թափթփեցան։ Օրն ի բուն իր պտոյտներուն երեսէն կօշիկ չդիմանալով, մայրը վերջապէս ստիպուեցաւ համակերպիլ զաւկին բոկոտն շրջելուն։ Համբիկ դըժգոհութեան կամ բողոքի շարժում մը իսկ չըրաւ։

Ֆէս ալ չդիմացաւ իրեն, վասնզի մէկ քանի անգամ, անվերջ ու քրտնաթոր պըտոյտներէ յետոյ փոսի մը մէջ կամ բլուրի մը կողը քնացած միջոցին, գնչուի լակոտներ կամացուկ մը գլխէն գողցան երկու երեք ֆէսերը զորս մայրը իր լաթ լուացած տուներէն աղաչանքով գտած էր։ Առոր վրայ, մայրը, յուսահատած, թող տուաւ որ տղան գլխաբաց շրջի։

Բարեբախտաբար մազերը, առատ եւ խիտ, մէկ կողմէն մինչեւ ճակատը, միւս կողմէն մինչեւ ծոծրակը արշաւելով, գլխանոցի պակասը զգալի ընել չտուին։

Համբիկ մանաւորապէս ծովեզերքները սիրեց։ Դարատափերու վրայ ամայի խոռոչներ ընտրեց՝ ժամերով նստելու եւ ալիքին յաւերժական խաղը դիտելու համար։ Խիճերուն վրայ կամ մամռապատ խութերուն շուրջ ջուրին ոստումներն ու մրմունջը իր մտքին համար քաղցր, սփոփարար, գինովցնող երաժշտութիւն մը, հեշտալի պատկեր մը եղան։ Ջուրին այդ համանուագ ու մշտանման երգին մէջ իր ցաւին ազումը լսեց։ Յետոյ, այս ծովեզերեայ կեանքին բերմամբը, տղան քիչ քիչ ուշադրութիւնը դրաւեց ծերուկ ձկնորսներուն, ալիքի վեթերաններ, որոնք իր հօրը հետ ապրած էին եւ զանիկա ճանչցած իբրեւ իրենց վարպետը։ Բարի ու ողորմած էր, անոնք շատ հեղ ցորեկները կամ իրիկունները իրենց նաւակին մէջ կամ ծովեզերեայ ցած եւ մութ կապելան կանչեցին — իրենց սովորական հաւաքատեղին — զինքը մասնակից ընելու համար իրենց համեստ ճաշին։

Համբիկ նախ կասկածով վերաբերուեցաւ, այդ հրաւէրին մէջ նոր վտանգ մը վախնալով. բայց յետոյ մարդոցը գթոտ ու բարի նայուածքներէն քաջալերուած, մօտեցաւ, նստաւ եւ կերաւ։

— Դուն մեր ողորմած հօրը Թումիկին տղան չե՞ս մի, կեր, հելալ ըլլայ, ըսին մարդուկները։

Ծովի այդ միամիտ եւ աննենգ հոգիներուն հետ գրեթէ իր ամէնօրեայ չփումին բերմամբը, տղան հետզհետէ տարուեցաւ անոնց ընկերութեանը, իր ինքնագիտակցութեան եւ սթափումի ցանցառ րոպէներուն, օգնելու համար անոնց գործին, կարթերու պատրաստութեանը, որդերու հաւաքումին, փոքր ուռկաններու արձակման կամ քաշումին։ Եւ եթէ Թումիկ հողին տակէն պահ մը գլուխը դուրս հանէր ու տեսնէր իր զաւակը ծովուն վրայ, ձուկերուն հետ, անշուշտ պիտի զարմանար ժառանգականութեան ուժին վրայ, որ, հակառակ իր այդ տըղան ուսումնական մը ընել ուզելուն, զանիկա դարձեալ հօրը ճամբուն կը դարձունէր, ձկնորս կ'ընէր։

Օր մը, ինչպէս եղաւ, մեծ եղբայրը, Գարագ, Հ... գիւղ իր հին բարեկամները տեսնելու գալով, երբ իմացաւ որ եղբայրը ձկնորսութեան սկսած էր.

— Հա չէօյլէ, պոռաց, ես չէի՞ ըսեր քէ դպրոցէն, չարչըէն խեր չիկայ, պալըխճիութիւն, պապամ, պալըխճիութիւն ... թող էրթայ տէ հիմա մարդ ըլլայ ...

Ու իրիկուն մը, ծովեզերքին վրայ, յանկարծ հանդիպեցաւ անոր որ իր երիտասարդութիւնը, իր ապագան, իր կեանքը ջախջախած էր։ Սոֆին էր իր սիրահարին հետ։

Մակոյկը, իրիկուան մառախուղներուն մէջ, շատոնց անյայտ եղաւ, բայց Համբիկ կը կենար հոն, եզերքին վրայ, դեռ մտքովը հետեւելով անոր զոր, ափսոս, կը սիրէր տակաւին, կը սիրէր իր առջի սիրոյն բովանդակ խանդովը, ու հիմակ առաջուընէ աւելի, ինչպէս խելագարները կը սիրեն իրենց մտածումին միակ ու վերջնական առարկան։

Յետոյ տղան նստաւ ափին վրայ, երբ որ ալ իրիկուան ստուերները կը խառնային կապարի երանգներ տալով ալիքներուն։ Ու մութին մէջ, ու տրտում ամայութեան մէջ, խենթը լացաւ իր սիրուհիին ստուերին ետեւէն, զոր տակաւին կը կարծէր տեսնել խաւարին անթափանց հեռաւորութիւններուն մէջ։

— Գացաւ, գացաւ, կը մրմնջէր։

Օգոստոսի հրաշալի օր մըն էր։ Համբիկ, Գարա Աղաճի ձկնորսներուն հետ փորը կշտացնելէն յետոյ, մակոյկով մը դիմացի եզերքը անցաւ։

Զով ու ամայի ստուերներու սիրահար, շաբաթը մէկ քանի անգամ այդ ճամբով կ'երթար մինչեւ Սելահտար Աղայի հովանոցը ու խաղաղ ծմակները՝ մրափելու կամ քնանալու համար բնութեան աննենգ ու գրգառուն ծոցին մէջ, մարդերէն ու աղմուկներէն հեռու։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Գ. Արմենակ Գույումճեան եւ իր զաւակը, Գ. Մօրիս Լէվի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց տիկնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ԻՐԷՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Էնկէլ)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 25 Փետր.ին:
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այսօր, Երեքշաբթի, ժամը 4ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ:
Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ
Concerts Chouteau

Ցայտագիր.—
ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ՝
Ջութակի քոնչերթօն եւ Գայանէ:
ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ՝ դաշնակի քոնչերթօ (Ա. ունկնդրութիւն) եւ հայկ. ժողովրդական երգեր:
ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (ԴԱՇՆԱԿ)
GÉRARD JARRY (Violon)
եւ՝ ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
ղեկավարութիւն՝
RENÉ-PIERRE CHOUTEAU
Մարտ 7, Երկուշաբթի ժամը 21ին, Սալ Կաւօ:
Տոմսերու գին 2.50էն 10 Ն. Ֆ.:
Դիմել սրահը եւ Տիւրանին:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Les peuples qui chantent

Ժողովրդական երգի եւ պարի փառատօն, ի նպաստ Ֆրանսայի Ուսանողական Սանաթօրիօմներուն:
Կիրակի, 13 Մարտ, ժամը 14.30ին
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Փարիզի համալսարանի տեսուչ

Գ. ԺԱՆ ՍԱՐԱՅՅԻ

Նախագահութեամբ
ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՍԱՐԱՅՅԻ

Կը մասնակցին՝
Հայկական բաժին՝

Սօսի պարախումբը ղեկավարութեամբ Տիկ. ՑԱՄԻԿ ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ Գ. ՎԱՀԷ ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ, նոր պարերով:
Նայիրի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆԴԷԿԵԱՆԻ նոր երգերով:
Գր. Գէանար ՏԷՏԷՃԵԱՆ, իր նուագախումբով:
Ինչպէս նաեւ հեռաւոր երկիրներու ուսանողական եւ ֆօլքլօրական խումբերը՝
Իսրայէլ, Լաօս, Լեթոնիա, Լիթուանիա, Հնդկաստան, Ճափոն, Մատակասքար, Մեքսիքա, Միացեալ Նահանգներ (Ամերիկա), Յունաստան, Չէրքէսիա, Պրազիլիա, Վիէթնամ, Քամերուն, Քամպօճ:
Գիները՝ 400 (4 Ն. Ֆ.), 300 (3 Ն. Ֆ.), 200 (2 Ն. Ֆ.), 150 (1.50 Ն. Ֆ.):
Դիմել Սորպոնի դռնապաններուն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԺԷՆԻ մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը՝
ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ (Անվէն)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմիտէն, Ֆ. Կ. Խաչը իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Գ. Նազար Նազարեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իր կնոջ տիկին Վարդանոյշ Նազարեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Քայսէրլեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր Ամասիացի հայրենակիցներուն, Փարիզէն թէ Մարսէյլէն, ինչպէս նաեւ ամէն անոնց որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին եւ ցաւակից եղան իրենց ողբացեալ սիրելի զաւկին եւ եղբօր Արամ Քայսէրլեանի մահուան առթիւ, որ Յունուար 30ին ցաւալի արկածի մը զոհ գացած է:

×

Իմ ջերմ շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ բոլոր անոնց, որոնք հիւանդութեանս ամբողջ ընթացքին հիւանդանոց այցելելով կամ մխիթարական նամակներ գրելով քաջալերեցին զիս իրենց մաղթանքներով առողջութեանս մասին, ի մասնաւորի Տէր եւ Տիկին Ճերանեանի:
Լ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ
ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20.30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ:
Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզատէի՝
« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »
Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ:
Պիտի ցուցադրուին նաեւ Հայաստանի այլ նշանաւոր ժապաւէններէ հատընտիր մասեր.—
ԱՆՈՅՇ, ՕԹԷԼԼՕ, ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ
Տոմսերը նախապէս ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.— Պետրոս Վանոյեան, 325 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն, Սերժ Սարգիսեան, 340 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն, Հացագործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսէն, Տօլպաշեան, 23 Պուլ. տը Պոմոն:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձին առթիւ

Շաբաթ, 5 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Ալհամպրայի մէջ, Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի եւ Շ. Միսաքեան խումբի

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին

Առաջին անգամ ըլլալով ֆրանսահայ բեմերու վրայ, միջազգային մասնակցութիւնը կը բերէ յատկապէս Վենետիկէն հրաւիրուած երգչուհի Օր. Սեդա Բալըեան, կ'արտասանեն Օր. Ալիս Շամիրեան, Օր. Սեդա Թուքէլեան:

Կը մեներգեն Օր. Ալիս Շամիրեան, Տէրտէրեան եղբարք:

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու կողմէ հայկական եւ գեղջկական պարեր, Ղեկավար Տիկին Մանուշ Շամիրեան, ազգագրագէտ Ալեքս Ճօշկունեան:

Շամիրամի պար, Օր. Թիրէքեան եւ Ալեքս Նազաշեանի, Դաշնակահարուհի Օր. Ատրինէ Մանուկեան ժ. Համբարձումեան, ընկերակցութեամբ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ

SURPRISE PARTY Ն

Մարտ 6ին, ժամը 4 – 10, Ազգ. Տան մէջ,

32, RUE DE TRÉVISE, PARIS

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի գինեձօն – խնջոյքով, Իսիի «Աըրիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:
Առատ կերուխում 6 Ն. Ֆ.-ով:
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի արժանավայել կերպով «Ահարոնեան» ակումբը, Մարտ 12, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին:
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼՊԱՌԷԼԻ Հ. Յ. Դ. Արամ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:
Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները:
ՎԱԼԱՆՍ.— 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր:
ՄԱՐՍԷՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ:
Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:
Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:
Սոյն ժողովին ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օգնական խոհարարուհիի մը պէտք կայ: Հեռախօսել 927 – 01 – 72:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը
Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ:
Ապրիլ 3ին

×

Նախկին Սամաթիացիներու տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:
Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:
Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՄԱՐՏ — MERCREDI 2 MARS 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8737 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4538

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽՕՐԷԻՆ

ՊԱՂ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

★

Լարուած կացութիւն՝ Միջին եւ Ծայր. Արեւելքի մէջ

« Քէմփ Տէյվիտի ոգին, ժամանակէ մը ի վեր անհետանալու վրայ է, կ'ըսէ մը : Արդարեւ սպասուած արդիւնքին չյանգեցան խօսակցութիւնները, որոնք տեղի ունեցան ծրնեւի մէջ զինաթափութեան մասին, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ : Պերլին կը մնայ միշտ տարակարծութեան վտանգաւոր կէտ մը : Գերմանիաներու միացման շուրջ երկու կողմերն ալ կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ : Միւս կողմէ Վերին Ժողովի նախօրէին՝ երկու պլոքներն ալ կ'աշխատին ամրացնել իրենց դիրքերը, Ծայրագոյն Արեւելքէն մինչեւ Լատին Ամերիկա :

Միջին եւ Ծայրագոյն Արեւելք, ուր ժամանակէ մը ի վեր, յարաբերական հանդարտութիւն կը տիրէր, սկսած է խլրտիլ : Արդարեւ՝ Արաբ եւ Իսրայէլի սահմանագլուխը թատերաբեմը դարձած է մասնակի բախումներու եւ կը տիրէ լարուած ջղագրգիռ կացութիւն մը : Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը ընդհանուր զօրակոչ հռչակած է Եգիպտոսի մէջ : Երկրի զինուորական իշխանութիւնը հաւաքած է փոխադրութեան բոլոր միջոցները, շոգեկառքերէն, բեռնատար ինքնաշարժներէն մինչեւ հասարակ վարձակառքերը (թաքսի) : Նասր, որ կարգ մը միջազգային անձնաւորութիւններու կարծիքով «երկրորդ Հիթլեր» կ'ուզէ դառնալ, Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան երկրորդ տարեդարձին առթիւ (Սուրիոյ միացումը Եգիպտոսի), Հալէպ - Դամասկոս - Քամըշլի ճամբուն վրայ, կը շարունակէ կրակոտ ճառեր խօսիլ : « Զենք ճանչնար երբեւէ երկիրներու (Մ. Նահանգներ, Ֆրանսա եւ Անգլիա) յայտարարութիւնը Միջին Արեւելքի ներկայ դրսւորման պահպանման մասին» , կը յայտարարէ եւ այս առթիւ քայլ մը առաջ երթալով, կ'ըսէ թէ «պէտք ստանանք Պաղեստինը, պէտք հիմնենք արաբական միաձոյլ աշխարհ մը, իրագործելով Սալահէտտինի քաղաքական ծրագիրները :

Խօսքէն անցնելով գործի, Եգիպտական եւ Սուրիական ուժերը փոխադրուած են Իսրայէլեան սահմանագլուխ :

Քիւնէյմանի մօտ, ուր 1956ին, Սինայի կռիւներուն ընթացքին, արիւնալի բախումներու թատերաբեմ դարձաւ, կեդրոնացած են, զրահապատ եւ հետեւակազօր երկու զօրագունդեր : Վեց փաշտ՝ էլ Արիշի մէջ, ուրիշ զրահապատ փաշտ մըն ալ հաստատուած է Ռուէյլիի շրջանը : Սուրիական բանակը, իր կարգին (հրամանատարն է Եգիպտացի մարէշալ Ա. մէր), հաստատուած է Իսրայէլի հիւսիսի սահմանին վրայ : Արաբական ուժերը զինուած են, Խորհրդային ծանր եւ արդիական զէնքերով :

Մ. Ա. Կ.-ի շրջանակները ուշի - ուշով եւ մտահոգութեամբ կը հետեւին անցուդարձերուն, առանց կարենալ բան մը ընել : Կը յուսան որ Ռայիսին (առաջնորդ) միտքը ցուցական է միայն. ազդեցութ ձեւ մը արաբ ամբոխին վրայ :

Չին եւ Հնդկական յարաբերութիւնները վերստին պաղած են : Հնդկական խորհրդարանին մէջ Նեհրու յայտարարեց, թէ «փոխանակ իրենց զօրքերը ետ քաշելու, Չինացիները կը շարունակեն Հնդկական հողերէն ներս թափանցել : Աւելորդ ձեւով զրաւած են Շանթանի ազնիւ հանքերով լեցուն շրջանը, ինչպէս նաեւ Լատախի լիճը : Զբաւականալով՝ կը թափանցեն Փատար եւ Զանքշար, այլ խօսքով շրջաններ՝ որոնք կը գտնուին Հնդկական սահմանագլուխէն 1000 մղոն ներս» :

Միջազգային դէտերու կարծիքով՝ Խ. Միութիւնը անուղղակի մատ ունի այս բոլորին մէջ :

Պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու հին այլ ծանօթ ձեւ մը :

×

ՉՈՒ ԷՆ ԼԱՅ ԵՒ ՆԵՀՐՈՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԷԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, նամակով մը համայնավար Չինաստանի վարչապետը բաղձանք յայտնած էր Հնդկաստան այցելել եւ տեսակցիլ Նեհրուին հետ, Ապրիլին : Չու Էն Լայի նամակին տուն տըւող մտքերէն եւ գրած ոճէն այնպէս կը հետեւի թէ Չինաստան վերջին պահուն փոխած է իր «անդրդուելի» մնալու դիրքը եւ հետամուտ է խաղաղ ձեւով կարգադրելու Հնդկաստանի եւ Չինաստանի սահմանային վէճը : Քաղաքական դէմքերու կարծիքով Չինաստան որոշած է, որոշ զիջումներ ընելու գնով, ապահովել իրեն համար կենսական նշանակութիւն ունեցող Լատախի շրջանը : Արդարեւ՝ այս շրջանին մէջ Չինացիները շինած են Թիպէթը իրենց երկրին միացնող միակ ճամբան, որով հաւանական է թէ աշխատին ամէն գնով իրենց ձեռքին մէջ պահել ռազմական կարեւորութիւն ներկայացնող այս ուղին : Ցամենայն դէպս քաղաքական դէմքերու կարծիքները կը մնան ենթադրութեանց սահմաններուն մէջ : Պէտք է սպասել մինչեւ յառաջիկայ Ապրիլ տեսնելու համար թէ ի՛նչ ձեւով պիտի կարգադրուի Չինաստանի եւ Հնդկաստանի սահմանային վէճը :

×

Շ. ՓԵՐԷԶ. — «Իսրայէլ կրնայ դէմ դնել որեւէ յարձակումի մը» :

Այս յայտարարութիւնը ըրած է Իսրայէլի պաշտպանութեան փոխ - նախարարը, «Քոմպա»յի թղթակցին : Շ. Փերէզ որ Փարիզ կը գտնուի այս պահուս, կարգ մը չահեկան մանրամասնութիւններ եւ տեսակէտներ յայտնած է :

Հարցում. — Եգիպտական երեք զօրամասեր կեդրոնացած են ձեր սահմաններուն վրայ : Եթէ երբեք Իրաքցիներն ալ ձեր դէմ դիրք բռնեն, ի՞նչ կը կարծէք որ ըլլայ կռիւին վախճանը :

Փերէզ — Առաջին հերթին Իրաքի հետ հասարակած սահման չունինք : Երկրորդ առ այժմ նկատի պէտք է առնել Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան ուժերու կեդրոնացումը : Դժուար է ըսել թէ քաղաքական ի՞նչ նպատակներով արաբական ուժեր կը կեդրոնանան մեր դէմ, քանի որ իրենց հողերը գրաւելու որեւէ պատճառ եւ նպատակ չունինք : Պէտք է նշել այստեղ թէ Արաբները շատ ալ սըրամարտութիւն ցոյց չեն տար, իրենց մօտ վառ է երեւակայութիւնը եւ զգացողութիւնը : Գահիրէի եւ Դամասկոսի ձայնասփիւռները օրն ի բուն արձագանգ կ'ըլլան կռիւներու, որոնք միշտ ալ իրենց փայլուն յաղթանակովը կը վերջանան : Ու այժմ մէկ բան յստակ է : Նասր աւելի մտահոգուած է Սուրիայով քան Իսրայէլով :

Հարցում — Հապա վա՞ղը : Ցուցատուրին, Պէն Կուրիոն յայտարարեց թէ հաւանական կը նկատէ արաբական յարձակում մը :

Փերէզ — Կրնանք դէմ դնել որեւէ յարձակումի մը, ուրտեղէն ալ որ գայ ան : Անշուշտ չենք ցանկար պատերազմ մը, թերեւս անոր համար որ մարդկայնօրէն խօսելով յաղթող կողմն անգամ պարտուած դուրս պիտի գայ :

ՖԵՐԱԹ ԱՊՊԱՍԻ ՃԱՌԸ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ՄԷՋ

« ԻՆՔՆՈՐՈՇՈՒՄԻ ՍԿԶԲՈՒՆՔԸ ԸՆԴՈՒՆԵԼԻ Է »

Ինչպէս գրած էինք երէկ, «Ալժերիոյ կառավարութեան» վարչապետը, Ֆերաթ Ապպաս, երկուշաբթի առաւօտ, Թունուզի մէջ ճառ մը խօսեցաւ եւ ներկայացուց իր «կառավարութեան» տեսակէտները, Ալժերիոյ ապագայի մասին :

Յայտարարելէ ետք, թէ 1959 Սեպտեմբեր 16ին իսկ, ընդունած են Զօրավար տը Կոլի առաջարկած ինքնորոշումի սկըզբունքին վրայ հաստատուած՝ ալժերական հարցին լուծումի եղանակը, այսուհանդերձ կը շեշտէ թէ նախքան կռիւներու դադարեցումը եւ ինքնորոշման գործադրութիւնը «պէտք է խօսիլ թէ ի՛նչ միջոցներով պիտի ապահովուի հանրաքուէի գործադրութեան հսկողութիւնը » : Արդ, կ'աւելցնէ «վարչապետը», խնդիրը Ալժերիոյ ապագային չի վերաբերիր, այդ ապագան պիտի ըլլայ այն ինչ որ կը բաղձայ Ալժերացին : Մարդկային մտքի յեղաշրջումը, գաղթային ժողովուրդներու տրամադրութիւնները, ու վերջապէս հինգ տարիներէ ի վեր մեր ժողովուրդին ազատութեան ի խնդիր մղած պայքարը ոչ մէկ կասկած կը թողուն թէ ինչ պիտի ըլլայ Ալժերացի ժողովուրդին բաղձանքը : Այսուհանդերձ, կը կրկնենք թէ անկախութիւն ձեռք ձգելով մեր կապերը պիտի չկտրենք Ֆրանսայի հետ, այլ պիտի ստեղծենք երկու կողմերու շահերը եւ իրաւունքները յարգուած ազատ համագործակցութիւն մը » :

Ալժերիոյ ազատ. ճակատի ղեկավարին ճառը եթէ բաղդատենք Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին յայտարարութիւններուն հետ — Ալժիրի, Քասպրի եւ Պէզիէի — յստակ յայտնի կ'ըլլան երկու կողմերուն տեսակէտները Ալժերիոյ ապագայի նկատմամբ :

Երկու կողմերն ալ համաձայն են ինքնորոշումի ծրագրին :

Տը Կոլ կը պնդէ թէ նախքան ինքնորոշում պէտք է վերջ դրուի բախումներուն, ընդհակառակն Ազատ. ճակատը կ'ուզէ որ նախքան դադարեցումը բանակցութիւններ տեղի ունենան :

Անկախութեան պարագային տը Կոլ պիտի բանակցի Ալժերիոյ ներկայացուցիչներուն հետ, մինչ ճակատը կ'ուզէ ինք ստանձնել «ներկայացուցիչի» դերը :

Ֆ. Ապպաս դէմ արտայայտուած է նաեւ նահանգային ընտրութիւններուն, որոնք ինչպէս յայտարարուած է, տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ Մայիսին : « Հեղնանք է խօսիլ ընտրութիւններու շուրջ. հեղնանք է նաեւ ձգտիլ բաժնել երկիրը, ցեղային և կրօնական համայնքներու : Նման կարգադրութիւններ կոչուած են ձախողելու : Ալժերացի ժողովուրդը պիտի մերժէ նման քայլ մը » — ըսած է ան :

Ընդհանուր գիծերու մէջ, տը Կոլի եւ Ֆերաթ Ապպասի տեսակէտները մօտեցած են : Մէկ գլխաւոր տարբերութիւն՝ մինչ տը Կոլ կ'ուզէ վերջը խօսիլ, Ֆ. Ապպաս կ'ուզէ առաջ խօսիլ : Այս կացութեան մէջ ո՞վ կրնայ տեղի տալ : Ամէն պարագայի մէջ Ապպասի ճառը ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ եւ խաղաղեցման համար դէպի առաջ քայլ մը չկայ : Այս կարծիքն ունի նաեւ Թունուզ ուր կը խօսուի «ինքնորոշման անելին» մասին :

Մարոքի մէջ կը նկատուի թէ Ապպաս ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ բայց չեշտը փոխած է :

ՌԱՄԱՏԱՆԸ (մահմետական ծոմապահութեան ամիսը) սկսաւ Փետր. 29ին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻԼԻԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ (Սանթիակօ), հասած է Այզընհաուըր : Օդակայան զինքը դիմաւորելու գացած են՝ նախագահ Ալեսանտրի եւ կառավարական դէմքեր : Համաժողովրդական ընդունելութեան արժանացած է :

ՔՈՒՊԱՅԻ ղրկուած յուշագրով մը, Մ. Նահանգները կ'առաջարկեն « բարելաւել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները», այսուհանդերձ, Մ. Նահանգները դիտել կու տան թէ ստիպողական պարագային «պիտի գիտնան պաշտպանել իրենց շահերը » :

ՆԵՀՐՈՒ, Հնդկական խորհրդարանին յայտարարեց թէ ուրախ է եւ կ'ընդունի Չու Էն Լայի այցելութիւնը, Նոր Տելհի :

ԻՐԱՔԵԱՆ կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ նոր դաւադրութիւն մը կը պատրաստուի Քասըմը տապալելու համար : Առաջին առթիւ կ'ամբաստանուի Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը : Էլ Ախպար կը գրէ թէ Արաբ իշխանութիւնները զէնքեր կը ղրկեն Իրաքի իրենց գործակալներուն :

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ մէջ, Խրուշչեւ ճառ խօսած եւ յայտարարած է թէ Խ. Միութիւնը պիտի չմասնակցի հանրաքուէի եւ Գերմանիաներու միացման համար կազմուած յատուկ մարմնի աշխատանքներուն : « Եթէ — յայտարարած է ան — Արեւմտեան Պերլինի շուրջ մեր առաջարկը չընդունուի, պիտի ստիպուինք հաշտութեան առանձին դաշնագիր մը ստորագրել Փանքովի կառավարութեան հետ : Այդ պարագային Արեւմտեան Պերլին պիտի իյնայ Փանքովի հակակշռին տակ » : Անդրադարձած է նաեւ Ճափոնի մէջ հաստատուած Ամերիկեան զինուորական կայաններուն «անմիջական կերպով մեզ եւ Չինաստանին սպառնացող վտանգ մըն է» ըսած է ան : Իր ճառին մէջ Խրուշչեւ ի մէջ այլոց դիտել տուած է թէ Վերին Ժողովին պէտք է մասնակցին Ափրիկէի եւ Ասիոյ ժողովուրդները եւս :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ, Ֆրանսա եւ Անգլիա որոշեցին, այսուհետեւ թոյլ տալ որ Պերլինը Արեւմտեան Գերմանիոյ կապող նրբանցքին մէջ, իրենց օդանաւերը թռչին երեք հազար մեթր բարձրութեան վրայ : Անցեալ տարի Խ. Միութիւնը դէմ գտնուած ու արգելք հանդիսացած էր :

ԱՆԳԼԻՈՅ պաշտպանութեան նախարարը, Ուաթքինսըն ի մօտոյ Ուաշինկթըն պիտի մեկնի, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար ամերիկեան հեռավար հրթիռները : Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, պաշտպանութեան նախարարը յայտարարած է թէ «Անգլիա կը մտածէ իր բանակը օժտել գեր - արդիական զէնքերով» :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան նախագահը, Ալժերիա պիտի մեկնի, այս շաբթու վերջաւորութեան : Զօր. տը Կոլ պիտի քննէ Ֆրանսական բանակը եւ այցելէ խակառ, բայց Ալժէ պիտի չերթայ :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ լիկան զգուշացուց Արեւմտեան երեք մեծ պետութիւնները որ ոչ մէկ պարագայի տակ միջամտեն Պաղեստինի մէջ, «այլապէս կացութիւնը պիտի վատթարանայ եւ խաղաղութիւնը պիտի վտանգուի » :

ԱՂԵՏԱԼԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ մը, երեքշաբթի առաւօտ քանդեց Ակատիր քաղաքը, Մարոքի մէջ : Հաղորդակցութիւնները կտրուած ըլլալով կարելի չէ եղած ճշդել մեռեալներու եւ վիրաւորեալներու թիւը : Այսուհանդերձ կը կարծուի թէ մարդկային եւ նիւթական վնասը մեծ է : Կ'ըսուի թէ քանի մը հարիւր մեռեալ կայ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հաղորդեն թէ Իսրայէլի վարչապետը, Պէն Կուրիոն Մ. Նահանգներ պիտի այցելէ, Մարտ 9ին :

ԿՐՕՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Կ՚արտատպենք այս գրախօսականը, որ հրատարակուած է «Սով. Հայաստան»ի մէջ (5 Փետր.), փիլիսոփայական գիտութեանց թեկնածու Խոյեանի կողմէ,— այս գրախօսականը կուգայ հաստատել թէ անաստուածութեան պայքարը հետզհետէ կը սաստկացուի Հայաստանի մէջ, միշտ պնդելով թէ հակակրօնական որեւէ ճնշում չի կատարուիր «ազատ» քաղաքացիներուն վրայ :

Խորհրդային մարդկանց մի մասի գիտակցութեան ու կենցաղի մէջ տեղ գտած կրօնական նախապաշարմունքների ու սնահաւատութիւնների դէմ պայքարը առանձնայատուկ նշանակութիւն է ստացել այժմ, երբ մեր ժողովուրդը ձեռնամուխ է եղել համայնավարութեան ծաւալուն կառուցմանը :

Գիտական անաստուածութեան քարոզչութեան մեծ օժանդակութիւն կարող է լինել համայնավար կուսակցութեան ականաւոր գործիչ, խորհրդային խոշորագոյն պատմաբան Եարոսլաւսկու «Կրօնի մասին» ժողովածուն, որը վերջերս թարգմանաբար լոյս է տեսել հայերէն (Հայպետհրատ, 1959) :

Ներկայ ժողովածուն ընդգրկում է Եարոսլաւսկու՝ կրօնի մասին նշանաւոր հրապարակախօսական յօդուածներն ու ելոյթները :

Գրքի առաջին մասում զետեղուած են «Կարլ Մարքսը կրօնի մասին» յօդուածաշարքը, ուր հեղինակը պարզաբանում է Կ. Մարքսի եւ Ֆ. Էնկելսի հայեացքները կրօնի էութեան, դասակարգային դերի մասին, ինչպէս նաեւ նրանց դրոյթները կրօնական աշխարհայեացքի դէմ անզադար պայքար մղելու անհրաժեշտութեան վերաբերեալ :

Դեռ եւս գիտական համայնավարութեան արշալոյսին՝ բանուոր դասակարգի մեծ առաջնորդներ, Կ. Մարքսը եւ Ֆ. Էնգելսը, համայնավարներին առջեւ խնդիր դրեցին ժողովրդական զանգուածներին ազատագրել ոչ միայն տնտեսական, այլեւ հոգեւոր ստրկութիւնից : Աշխատաւորների հոգեւոր ստրկութեան ձեւերից մէկը նրանք համարում էին կրօնը : Գիտական համայնավարութեան հիմնադիրները ապացուցել են, որ կրօնը միշտ գոյութիւն չէ ունեցել, այլ ծագել է հասարակութեան զարգացման որոշ պատմական աստիճանում եւ անխուսափելի կերպով կը մահանայ, երբ անհետանան այն սնող արմատները :

« Լենինի մտքերը կրօնի մասին » յօդուածաշարքում Եարոսլաւսկին պարզ, մատչելի լեզուով շարադրել ու փաստական նիւթերի հիման վրայ ցոյց է տուել, թէ ինչպէս Լենինը, պատմական նոր պայմաններին համապատասխան զարգացնելով մարքսիզմի անաստուածութեան տեսութիւնը, հարստացրեց այն դասակարգային պայքարի ու ընկերային շինարարութեան փորձով : Հեղինակը յատկապէս կանգ է առնում լենինեան այն դրոյթների վրայ, որտեղ աշխատաւորական դասի մեծ առաջնորդը, պատմական պայմաններին համապատասխան, ճանապարհներ, մեթոդներ ու միջոցներ է նշում կրօնական մնացուկները մինչեւ վերջ յաղթահարելու համար :

Լենինը տուել է այդպիսի պայքարի հիանալի օրինակներ : Դրանցից մէկն է նրա պայքարը «աստուածաշինարարների» եւ « աստուածորոնողների» դէմ : Լենինի կողմից այդ երկու կրօնա – փիլիսոփայական հոսանքների քննադատութեանը, այսպէս կոչուած «ընկերային կրօն» ստեղծելու փորձերի մերկացմանն են նուիրուած Եարոսլաւսկու «կարելի՞ է արդեօք ընկերվարութիւնը կրօն անուանել» յօդուածը, « աստուածորոնողների » եւ « աստուածաշինարարների մասին» եւ այլ յօդուածներ :

Տարբեր կարգի «աստուածաշինարարների » կրօնը ընկերվարութեան հետ միացնողներին Լենինի քննադատութիւնը չափազանց այժմէական է հնչում մեր օրերում : Ինչպէս նախկինում, այնպէս էլ ներկայումս մարքսիզմի ժամանակակից քննադատները՝ Գլոխի, Գէորգ Լուկաչի նման վերաքննիչները ձգտում են տեսականօրէն եւ գործնականօրէն բանուոր դասակարգի վրայ տարածել կրօնական ւնտազէմ ազդեցութիւնը : Ժամանակակից վերաքննիչների «աստուածաշինարարական » քարոզները, ընկերվարութեան կրօնին «միացնելու» նրանց նոր փորձերը ջախջախիչ հակահարուածի են հանդիպում մարքսիստական – լենինեան փիլիսոփայութեան կողմից :

Ժողովածուում զետեղուած են մի շարք արժէքաւոր յօդուածներ նաեւ եկեղեցին պետութիւնից եւ դպրոցը եկեղեցուց անջատելու մասին խորհրդային իշխանութեան հրամանագրի, խղճի ազատութեան դէպի կրօնը համայնավարների վերաբերմունքի մասին :

Յայտնի է, որ խորհրդային իշխանութեան գործունէութեան ոչ մի դաշտ դրամատիրական աշխարհում չի ենթարկուել այնպիսի զրպարտութեան, ինչպէս կրօնի նկատմամբ՝ մեր պետութեան վերաբերմունքի հարցը : Սկսած 1917 թուականի Հոկտեմբերից մինչեւ մեր օրերը, Խորհրդային պետութեան թշնամիները կրօնի եւ եկեղեցու դրութիւնը մեր երկրում ներկայացնում են աղճատուած ձեւով : Նրանք ձգտում են հաւատացեալների մէջ թշնամանք արթնացնել Խորհրդային երկրի նկատմամբ, ուր իբր «ճնշւում են» կրօնական հաստատութիւնները, «հետապնդւում է» կրօնը :

Լենինը նշել է, որ եկեղեցու անջատումը պետութիւնից դրամատիրական – ժողովրդավարութեան յեղափոխութեան միջոցառումն է, որը սակայն, դրամատիրութիւնը ոչ մի տեղ մինչեւ վերջ չի հասցրել, քանի որ դրամատէրերու եւ կրօնական հաստատութիւնների միջեւ գոյութիւն ունեն բազմապիսի կապեր, որոնք դրամատէրերին դրդում են պահպանել կրօնը՝ որպէս ժողովրդի կեղեքման միջոց : Խորհրդային պետութիւնը այդ միջոցառումը հասցրեց իր աւարտին, կրօնը յայտարարելով իւրաքանչիւր քաղաքացու մասնաւոր գործ : Սրան հակառակ՝ դրամատիրական երկրներում, նոյնիսկ այնտեղ, ուր եկեղեցին անջատուած է պետութիւնից, նրա եւ կրօնի միջեւ գոյութիւն ունեն բազմապիսի կապեր : Այդ երկրներում բացակայում է կամ կերպով մը խախտւում է խղճի ազատութիւնը յօգուտ կրօնի : Խղճի խոկական ազատութիւն չի կարող լինել այնտեղ, ուր կրօնական կազմակերպութիւնները կախում ունեն նիւթականից, ուր այդ կազմակերպութիւնները ղեկավարում են դրամատէրերը, արդիւնաբերողները (Ա. Մ. Ն.) կամ այնտեղ, ուր պետութեան ղեկավարը միաժամանակ եկեղեցու գլխաւորն է (Անգլիա) : Միայն այնտեղ, ուր իշխանութիւնը պատկանում է աշխատաւորներին, ժողովրդավարական ազատութիւնները իրականացւում են յօգուտ աշխատաւորների շահերի եւ ընդլայնւում են սահմանադրութիւններով, ընդամէնը ժողովրդավարական ազատութիւնների թւին է պատկանում նաեւ խղճի ազատութիւնը եւ դրա տակ հասկացւում է ոչ միայն կրօնի, այլեւ անաստուածութեան ազատութիւնը :

« Կրօնի մասին » ժողովածուի երկրորդ մասն ընդգրկում է «Ինչպէս են ծնւում, ապրում եւ մեռնում աստուածներն ու աստուածուհիները» աշխատութիւնը, որ գրուել է 1923 թուականին : Աշխատութեան գլխաւոր խնդիրն է, ինչպէս գրում է հեղինակը, «ցոյց տալ կրօնական բոլոր հասկացողութիւնների ու պատկերացումների երկրային սկզբնաղբիւրը, որ բոլոր աստուածներին մարդիկ են ստեղծել» (էջ 267) : Ընթերցողներին ծանօթացնելով հնադարեան մարդկանց գոյութեան պայմաններին, հեղինակը բացայայտում է կրօնական պատկերացումների առաջ գալու պատճառները : Եթէ մարդկային հասարակութեան զարգացման ամենավաղ ժամանակաշրջանում կրօնական հաւատալիքները առաջ էին եկել բնութեան ուժերի հանդէպ նախնադարեան մարդու անզօրութիւնից, ապա դասակարգային, հակամարտ հասարակութեան մէջ աշխատաւորների ընկերային ճնշուածութիւնը, շահագործողների դէմ պայքարելու նրանց, առաջին հայեացքից թւացող անզօրութիւնը ծնունդ են տալիս եւ պահպանում են կրօնը, հաւատը հանդերձեալ կեանքի նկատմամբ, որ իբր պէտք է փոխհատուցի նրանց տանջանքները երկրային կեանքում :

Աշխատութեան վերջում խօսւում է այն մասին, թէ ինչ վնաս են հասցնում սնահաւատութիւնն ու կրօնական նախապաշարմունքները խորհրդային հասարակութիւնը եւ ինչո՛ւ պէտք է կրօնական մնացուքների դէմ գաղափարական պայքար մղել :

Կրօնը եւ կրօնական նախապաշարմունքները չեն դադարել յետադիմական ուժ լինելուց : Նրանց դէմ ուղղուած պայքարը պէտք է դիտել որպէս գիտական իրապաշտական աշխարհայեացքի գաղափարական պայքար հակագիտական կրօնական աշխարհայեացքի դէմ :

« Կրօնի մասին» ժողովածուում տեղ են գտել նաեւ Եարոսլաւսկու մեծ արժէքներկայացնող այն յօդուածները, որոնք նուիրուած են կրօնի յաղթահարման մասին մարքսիզմ – լենինիզմի դասական դրոյթների լուսաբանմանը : Ինչպէս յայտնի է, Մարքսը եւ Էնգելսը անաստուածական մտքի պատմութեան մէջ առաջին անգամ հիմնաւորեցին կրօնի լրիւ յաղթահարման պատմական անխուսափելիութիւնը : « Իրական աշխարհի կրօնական արտացոլումը կարող է ընդհանրապէս չքանալ — գրել է Մարքսը — միայն այն ժամանակ, երբ մարդկանց առօրեայ գործնական կեանքի յարաբերութիւնները արտայայտուեն մարդկանց՝ միմեանց ու բնութեան նկատմամբ ունեցած յստակ ու բանական յարաբերութիւնների մէջ (Կ. Մարքս, «Կապիտալ», հատոր Ա. էջ 88), հէնց այդպիսի յարաբերութիւններ գոյութիւն ունեն մեր խորհրդային հասարակակարգում : Մենք գնում ենք առաջ, դէպի համայնավարութիւն, դէպի անկրօն հասարակութիւն : Ահա թէ ինչո՛ւ կրօնական հաւատալիքների լրիւ յաղթահարումը կարեւորագոյն հարց է :

Պ. ՌԷՕՅԹԵՐԻ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Թայմզ միջազգային իր թղթակիցներ ունէր եւ արհամարհեց այս կասկածելի նորութիւնը . — Տեղեկատուութեան անկախ գործակալութիւն մը :

Այն ատեն Ռէօյթեր մտածեց վարպետ խաղ մը : 1859 Փետրուար 9ին Նափոլէոն Գ. կայսրը Թիւյլըրիի մէջ ճառ մը պիտի արտասանէր, որուն մեծ անհամբերութեամբ կը սպասէր ամբողջ աշխարհ : Աւստրիոյ եւ Ֆրանսայի յարաբերութիւնները լարուած էին : Պատերազմը պիտի պայթէ՞ր թէ պիտի հաշտուէին : Գաղտնիք էր : Ռէօյթեր այնպիսի բան մը փորձեց որ հիմա մեր օրերուն շատ անցողիկ գործ մըն է բան մը որ իրմէ առաջ ոք փորձած էր սակայն : Առաջուց գնեց եւ ի՛նչ գինով, ճառին մէկ պատճէնը եւ ստացաւ կնքուած պահարան մը, որ պիտի բացուէր ճիշդ այն վայրկեանին երբ կայսրը կը խօսէր : Այս դժուարութիւնները չյուսահատեցուց :

Անձնապէս վարձեց Մանշի ընդծովեայ հեռագրական գիծը, կէսօրէն վերջը մէկ ժամուան համար : Հազիւ թէ Նափոլէոն Գ. խօսք առաւ երեսփոխանական ժողովին առջեւ, Ռէօյթերի գործակալներէն մէկը բացաւ պահարանը եւ վազեց հեռագրատուն : Ճուլիուս Փօլ իշխանավայել կերպով «Թայմզ»ին տեղեկացուց այնքան

Հայպետհրատը շնորհակալ գործ է կատարել, լոյս ընծայելով Եարոսլաւսկու « Կրօնի մասին» ժողովածուն : Սակայն ցանկալի կը լինէր, որ հայ ընթերցող հասարակութիւն ստանար ծանօթանալու եթէ ոչ ռուսերէն ժողովածուի մէջ տեղ գտած բոլոր նիւթերին, ապա այժմ մեծ հետաքրքրութիւն ներկայացնող մի քանի յօդուածներին եւս, ինչպիսիք են «Լենինիզմը, ընտանիքի եւ կրօնի մասին», « Աշխատանքի եւ գիտութեան միասնական ճակատն ընդդէմ խաւարամոլների», «Պուշկինի անաստուածութիւնը », «Նիկոլա Գավրիլովիչ Չերնիշեւսկի » յօդուածները, որոնք հետաքրքիր են թէ ընթերցող լայն զանգուածներին համար եւ թէ հարուստ նիւթ են տալիս անաստուածութեան մեր քարոզչութիւններին :

Ժողովածուի թարգմանութիւնը ընդհանրապէս կատարուած է յաջող, սակայն որոշ տեղերում հանդիպում են անյաջող դարձուածքներ, հայերէնին խորթ ոճեր, անհարթ նախադասութիւններ : Վերջում կ՚ուզենայինք ցանկութիւն յայտնել, որ Հայպետհրատը ձեռնարկի « Անաստուածութեան դրադարան » մատենաշարի՝ ԺԸ. դարի արեւմտեան նշանաւոր թապաշտ – անաստուածներ՝ Տիտրոյի, Հոլբախի, Հելվեսիոսի, ինչպէս նաեւ ռուս յեղափոխական ընկերվարականների անաստուածական հարուստ ժառանգութեան թարգմանութիւնը :

Թ. ԽՕՑԵԱՆ

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Այն զինուորներն ու ներքինիները, որոնք ձերբակալած էին կայսրը, խրախուսելով նոր կարգադրութիւններէն, սկսան պահանջել Ցէօ Հիէն որ զիրենք վարձատրէ ըստ արժանւոյն :

Եւ սակայն, Ցէօ Հի այն կիներէն չէր որ կրնար հանդուրժել որեւէ պահանջի ․․

Իր մէկ հրամանին վրայ, անխնայ կերպով կոտորել տուաւ բոլոր այն զինուորներն ու որձատեալները, որոնք իր խորհուրդին իսկ անսալով, ձերբակալած ու աղետալի տաղաւարը առաջնորդած էին Քուանկ Սին կայսրը :

Այսքանով չի բաւականանար սակայն վրիժառու կայսրուհին :

Անիկա կ՚որոշէ միանգամ ընդ միշտ վերջ դնել երիտասարդ կայսեր կեանքին :

Մասնաւոր տեղեկագիրներով կը ծանուցուի թէ՝ Քուանկ Սին կայսեր առողջական վիճակը հետզհետէ կը ստանայ վատթար բնոյթ մը :

Հէօ Հի, Երկնային Կայսրութեան Չաւակին առողջութիւնը իբր թէ վերահաստատելու միտումով, Փեքին կը հրաւիրէ կայսրութեան ամէնէն ականաւոր բժիշկները :

Բայց այս վերջինները, կայսեր կրնային մօտենալ միայն գետնամած վիճակի մը մէջ, դրեթէ սողալով եւ իրաւունք չունէին նոյնիսկ իրենց գլուխը վեր առնելով նայիլ կարծեցեալ հիւանդին :

Այս տարօրինակ բժշկական քննութենէն ետք, իբրեւ թէ ականաւոր բժիշկներուն ախտաճանաչութեան վրայ, Ցէօ Հի հանրութեան ծանուցանեց թէ՝ Քուանկ Սին կայսրը ոչ աւելի քան քանի մը օրուան կեանք ունէր միայն :

Այս լուրին վրայ, օտար պետութեանց գեսպանները իրար անցան : Անոնք գիտէին թէ ինչ տեսակ «հիւանդութենէ» կը տառապէր երիտասարդ կայսրը, որ կ՚ուզէր արդիականացնել իր երկիրը :

Հոն, ըսինք թէ, Ցէօ Հիի եւ անկեալ կայսեր միջեւ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնը, բոլորովին ալ անհատական բնոյթ չունէր :

Կարծիքներու անջրպետային՝ տարբերութիւն մը գոյութիւն ունէր արդարեւ այս երկուքին միջեւ :

Մինչ կայսրը կ՚ուզէր Չինաստանը ձերբազատել հնաւանդ սովորութիւններէ եւ զայն մօտեցնել եւրոպական պետութեանց հետապնդած քաղաքակրթութեան, ընդհակառակն Ցէօ Հի կը ջանար խաւարի ու տգիտութեան մէջ պահելով երկիրը իր տիրակալութիւնը դնել ամուր հիմերու վրայ :

Կայսեր «անբուժելի հիւանդութեան» լուրին վրայ ուրեմն, եւրոպական պետութեանց ներկայացուցիչները վերին աստիճանի քաղաքավար ոճով մը հասկցուցին կայսրուհիին թէ իրենց կառավարութիւնները այնքան ալ հաշտ աչքով պիտի չդիտէին Քուանկ Սին կայսեր այնպէս յանկարծակի կերպով դէպի «Դեղին Աղբիւրները » մեկնիլը, այսինքն՝ մահանալը :

Այս ազդու եւ կորովի միջամտութեան վրայ, Ցէօ Հի սկիզբները զայրացած, ուզեց բողոքել օտար պետութեանց ներկայացուցիչներուն Չինաստանի ներքին գործերուն այս միջամտութեան դէմ, եւ սակայն, հետեւելով իր խորհրդատուին արքայական Եոնկ Լուի խորհուրդներուն ժամանակաւորապէս թէեւ հրաժարեցաւ կայսեր հոգեվարքին եւ մահուան լուրը վարտակները հրապարակելէ, եւ սակայն, ի խորոց սրտի վճռեց այս վիճակը նոյն ի սպառ անհետացումը, առանց ծաղրութիւնը առայժմ յետաձգելով :

Կայսրուհիին բովանդակ ուշադրութիւնը, արդարեւ, կեդրոնացած էր Չինաստանի ներքին կացութեան վրայ :

Կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը, բովանդակ ժողովուրդը կը բաժնէր Ցէօ Հիի «սպիտակ բարբարոսներուն» դէպ ատած ատելութեան զգացումները, որոնք կը պնդէին թէ Չինացիները կ՚ուզէին իրենց ազդեցութեան շրջանակը լայնել Չինաստանի մէջ եւ իրենց պաշտպանել շահերը ու իւրաց պատուհասներ :

(27 Շար.)

անհամբերութեամբ սպասուած հեռագիրը եւ մէկ ժամ վերջը Լոնտոնի բոլոր թերթերը կը հրատարակէին կայսեր ճառը. — Հազիւ քօղարկուած պատերազմի սպառնալիք մը ....: Եւ սակարանի գիները ազդուած այս դիպուածային հարուածէն ակնթարթի մը մէջ թաւալգլոր ինկան: Ռէօյթեր անունը հոմանիշ եղաւ ստուգութեան: Բոլոր թերթերը ուզեցին օգտուիլ այս մարդ – վայրկեանէն:

1859 Յուլիս 15ին, Փարիզի մէջ, ժամուլի երեք մեծ տիտաններ ընդարձակ պայմանագրով կը բաժնէին կարկանդակի մը նման աշխարհի օրուան նորութիւնները, ասոնք էին Շարլ – Լուի Հավաս (Հավաս գործակալութիւն), Պեռնար Վոլֆ (Պերլին) եւ Ռէօյթեր (Լոնտոն): Երկար բանակցութենէ մը ետք հետեւեալ ձեւով որոշեցին իրենց մրցակցութեան սահմանները: Հավաս կ՚առնէր Ֆրանսան, Լատին երկիրները, Սպանիան, Իտալիան եւ Հարաւային Ամերիկան:

Վոլֆ՝ Գերմանիան եւ Սքանտինաւեան երկիրները եւ Ռէօյթեր, ամենայն պարզութեամբ, մեծ իշխանաւորի մը նման տէր կ՚ըլլար աշխարհի մնացեալ մասին:

Ճարպիկութիւնը եւ յանդգնութիւնը իր գործելակերպին նշանաբաններն էին: Այդ օրերուն, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի միջեւ դեռ գոյութիւն չունէր Ատլանտեան ընդծովեայ հեռագրաթելը: Երբ 1865ին նախագահ Լինքոլն սպաննուեցաւ, Աթանթոն լրագրողը նաւ մը վարձեց Անգլիա դացող սովորական թղթատար շոգենաւին ետեւէն հասնելու եւ Ռէօյթերի հեռագիրը յանձնելու համար: Ռէօյթեր այսպէսով եօթը օր շահեցաւ միւս գործակալութեանց վրայ:

Քորքի մէջ Ռէօյթեր անմիջապէս կը ստանար Ամերիկայի Անջատումի ներքին պատերազմի բոլոր հեռագիրները: Երբ մրցակից մը, նոյն քաղաքին մէջ հաստատուեցաւ, Ռէօյթեր՝ Քորքէն 90 մղոն աւելի անդին, Անգլիոյ ամէնէն յառաջացեալ ծայրը իր մասնաւոր հեռագրաթելը շինել տուաւ: Հազիւ թէ շոգենաւ մը կը տեսնուէր հեռուն, մասնաւոր շոգենաւ մը անմիջապէս անոր ընդառաջ կ՚երթար, Նիւ Եորքէն եկող նաւը իր բերած հեռագիրը ծովը կը նետէր, ճերմակ թիթեղէ շինուած եւ անգլիական դրօշակով ծփացող աման մը մէջ, Ռէօյթեր զայն անմիջապէս կ՚որսար եւ պարունակութիւնը իսկոյն կը հեռագրէր Լոնտոն:

Յաղթանակը մեծ էր: Ռէօյթեր ընկերութեան մը կը վերածուէր, որուն մենատէր վարիչը կ՚ըլլայ Ճուլիուս Փոլ, մամուլի թագաւորը, որ Վիքթորիա թագուհիին կողմէ կը ստանայ «պարոն» տիտղոսը:

Այնքան հզօր էր Ռէօյթերի ստեղծած աշխարհատարած ձեռնարկը, որ իր հիմնադրին մահն իսկ (1899) չտկարացուց անոր ուժը: Իր անդրանիկ որդին Հերպերթ տը Ռէօյթեր ձեռք առաւ գործը: Իր հօրը նման աշխարհակալ մտայնութիւն մը ունէր: 1911ին Ռէօյթեր դրամատուն հիմնեց, որպէսզի իր կայսրութիւնը արտաքին աշխարհի փոխատուութեան պէտք չունենայ: Բայց դիպուածին կապուած գործողութիւն մըն էր: Ռէօյթեր դրամատունը, գործակալութեան պէս աշխոյժ գործունէութիւն մը չունեցաւ եւ «մայր – տունը» վտանգի կ՚ենթարկէր: 1915ին կը հեռագրէին Թիկաթէն. — Պարոնուհի Ռէօյթեր յանկարծամահ: Հերպերթ Ռէօյթեր կարծես փլաւ: Անմիջապէս սակայն խելքը գլուխը ժողվելով, իր քարտուղարին յղեց հետեւեալ հեռագիր կտակը. — «Կինս մեռաւ, իրեն հետ կը կորսնցնեմ զիս կեանքին կապող ամէն ինչ»: Ստորագրուած Ռէօյթեր: Իր ամառնային պարտէզին մէջ թիկնաթոռի մը վրայ նստած, քովն առած իր սիրած շունը, Հերպերթ ուղեղը պայթեցուց:

Լոնտոն տակնուվրայ եղաւ: Ռէօյթեր գործակալութեան գլուխը կ՚անհետանար: Շփոթութիւնը տիրեց եւ բաժնետէրերը իրար սկսան ուտել յաջորդը ապահովելու համար:

Ռէօյթերի երրորդ մարդը իշխանութեան գլուխը անցաւ: Հարաւային Ափրիկէ գործակալութեան նախկին թղթակից Ռոտրիկ Ճոնս էր:

Մեծ փոփոխութիւն մը կը պատրաստուէր, որովհետեւ Ճոնս, որպէս ազատամիտ մարդ ընկերային արդարութեան նուիրուած, կայսրութիւն մը ռամկավար իշխանութեան մը կը փոխակերպէր: Ծախեց Ռէօյթեր դրամատունը. Հրապարակէն գնեց գործակալութեան բոլոր բաժնեթուղթերը: Եւ 1925ին կացութեան բացարձակ տէրը դառնալով, Ռէօյթերը ծախեց միացեալ մամուլի ձեռնարկներու: Գործակալութեան Ֆլիթ Սթրիթի նոր շէնքը սեփականութիւն կը դառնար եւ ամբողջ անգլիական մամուլը կը հակակշռէր: Ռէօյթեր, հանրային սպասարկութիւնը, ժամանակին հետ կը քալէր: Իր 132 հեռատեսիլ մեքենաները, ուղղակի հաղորդակցութեան մէջ էին Ռէօյթերի Օսլոյի, Հէլսինքիի, Փարիզի, Պուտափեշթի, Պելկրատի, Հռոմի, Պերլինի եւ բոլոր մայրաքաղաքներուն իր գործակալութեանց հետ Մոսկուան ալ մէջը ըլլալով: Օրական 40.000 բառ կը հասնէր Ֆլիթ Սթրիթ գրասենեակներ: Երբ հեռատիպ մը գործել սկսի, այլեւս հեռաւորութիւն գոյութիւն չունի, նոյն լուրը միեւնոյն վայրկեանին կը հասնի Լոնտոն եւ Պաքու. Փարիզի թղթակիցները Լոնտոնը ունենալու համար կրնան Նիւ Եորքի վրայով տալ իրենց հեռագիրները, որոնք այսպէսով երկու անգամ Ատլանտեանը կտրած կ՚ըլլան: Մասնաւոր սպասարկութիւն մը կը հսկէ աշխարհի ձայնասփիւռի կայաններուն եւ մանաւանդ Մոսկուայի կայանին վրայ, որովհետեւ Ռէօյթերի այնտեղի թղթակիցներուն կեանքը բաւական դժուար է: Մոսկուայի ռատիօն պետական ըլլալով, ամէնէն արագ միջոցն է պաշտօնական լուրերը ունենալու: Ռէօյթերի մրցակիցը, խորհրդային գործակալութիւնը (Թաս) իր գործը կը դժուարացնէ: Որովհետեւ կառավարական ընկերութիւն մը ըլլալով, ջախջախիչ առաւելութիւններ ունի, անհատական ձեռնարկի մը վրայ:

(2 Շար.)

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ ԱՊՏԱԿԸ

«Յառաջ»ի փետրուար 20ի թիւին մէջ, կարդացի Գ. Արտաշէս Գմբէթեանի գրութիւնը, — դերասան Վարդ Պատրիկին տուած ապտակը Շիրվանզադէի կողմէ:

Ի հարկէ շատ ցաւալի պարագայ մըն է անուանի գրողի մը համար, ապտակ ըստանալ: Ընթերցողներուն կը ձգեմ որ իրենց խիղճով դատեն եւ իրենց անաչառ որոշումը տան, ես կը պատմեմ իբրեւ ականատես:

Ստորագրեալս, Գարեգին Վասիլեան, շատ մտերիմ էի Զօր. Անդրանիկին, որ Թիֆլիզ իմ տունս կը բնակէր 1914 – 18, թուականներուն: Իր կողքին կռուած եմ տաճկական բանակներուն, Վէհիպ եւ Գարապէքիր փաշաներուն դէմ, Երզրումի, Իլիճէի եւ Կէզի ճակատներուն վրայ: (Ա. Թէրզիպաշեան իր յուշերուն մէջ էջ 383, կը յիշէ անունս):

Այժմ տարիքս 75 է, բայց յիշողութիւնս շատ սուր, կրնամ սակէ վաթսուն տարի առաջուան ականատես եղած խնդիրներու մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ տալ:

Ես եւ Անդրանիկ, 1914 – 18 թուականներուն Թիֆլիզի Գալավինսկի պողոտային վրայ Հայ Կարմիր Խաչի տիկիններու կողմէ բացուած «Զաչքա Զայ» արճարանը կ՚երթայինք, պահ մը մոռնալու համար մեր վիշտերը:

Զաչքա Զային մէջ ունէինք մեզի յատկացուած սեղանը, ուր կը շրջապատուէինք ընկերներով, — Ռոստոմ, Թումանեան, Համօ Օհանջանեան, Համբարձում Մելիքեան (Հորիզոնի խմբագիր) եւ կարգ մը ռուս ազնիւ սպաներ, ինչպէս Ժաք Ժամկոչով եւ Ժեներալ Պեժամպէքով, ի մէջ այլոց Աւետիս Թէրզիպաշեան, որ գրած է իր յուշերը Անդրանիկի մասին:

Օրին մէկը կը մտնենք Զաչքա Զայ, եւ մեր որոշուած սեղանը կը նստինք:

Ժամը չորսին ներս կը մտնէ Շիրվանզադէն տիկիններով միասին, ի միջի այլոց տիկին Բուդաղեան:

Երբ մենք մեր թէյերը կ՚առնէինք եւ բնաւ ուշադրութիւն չէինք ըներ Շիրվանզադէին սեղանին, յանկարծ Տիկին Բուդաղեանը կը մօտենայ մեր սեղանին, եւ յարգանքով կը բարեւէ, Անդրանիկը եւ մեզ: Անդրանիկ ուզեց հիւրասիրել թէյով: Տիկինը չուզեց մերժել եւ նստաւ: Թէյը վերջացնելէ ետք տիկինը շնորհակալ յարգանքներով մեկնեցաւ:

Հազիւ թէ երկու վայրկեան անցած էր, յանկարծ Շիրվանզադէ ոտքի ելլելով, դունտ եւ խիստ բարկացած, եւ մեզի ակնարկելով.

— Դուք Սուլթանի ձագերը ... դուք ստրուկներ էք, դուք Թուրք էք ....:

Անդրանիկ եւ մենք, յանկարծակիի եկած, ուզեցինք հասկնալ թէ որու կ՚ուղղէ այդ խօսքերը:

Անդրանիկ ոտքի ելլելով, ուղղելով իր խօսքերը Շիրվանզադէին, հարցուց. — Պարոն, որո՞ւ կ՚ուղղէք այդ խօսքերը:

Ձեզի, ձեզի, այո, դուք ստրուկներ էք, դուք սուլթանին ձագերը ...

Անդրանիկ, որ գառնուկի պէս հանդարտ նստած էր, մէկ վայրկեանի մէջ առիւծ դարձած՝ վերցուց աթոռը եւ ուզեց Շիրվանզադէին գլխուն իջեցունել: Ի հարկէ մենք պինդ կերպով բռնեցինք Անդրանիկը, որ անկարելի էր զսպել: Անմիջապէս դուրս ելայ, կառք մը կանչեցի եւ տուն տարի:

Անդրանիկ այդ գիշեր բնաւ չքնացաւ եւ մինչեւ առաւօտ այնքան ծխեց, որ ամբողջ սենեակը մուխով լեցուեցաւ:

Անդրանիկ շատ յուզուած էր, այդ օրերուն: Նախ քան աթոռ վերցնելը, շատ յուզիչ խօսքեր ըսաւ Շիրվանզադէին.

— Բարեկամ, ի՞նչպէս կը համարձակիս այդ խօսքերը ինծի ըսելու: Ես որ 40 տարի գնդակ նետած եմ ֆէսին, զիս վարձատրելու համա՞ր է, որ կը խօսիս եւ անվայել խօսքերով կ՚անարգես:

Յաջորդ օրը՝ Անդրանիկի քրոջ թոռը, երբ իմացաւ այս պատմութիւնը, տունէն դուրս ելաւ խիստ ջղայնացած: Անդրանիկ զգաց որ կրնար ծանր հետեւանքներ առաջ գալ: Ինծի պատուիրեց որ հետեւիմ եւ չձգեմ որ ծայրայեղութիւններու դիմէ:

Մտանք արճարան: Թէյ ապսպրեցինք, ճիշդ ժամը չորսին, Շիրվանզադէ, տիկիններով միասին, տիկին Բուդաղեանն ալ միասին, եկաւ նստաւ: Յանկարծ Երուանդ տեղէն ցատկեց եւ Շիրվանզադէին մօտենալով ըսաւ. «Պարոն, երէկ դո՞ւք էիք մեզ Սուլթանի ձագեր, ստրուկներ անուանողը: Ահա քեզի Սուլթանի ձագը, ահա քեզի ստրուկը»: Եւ աջ ու ձախ ապտակեց: Անմիջապէս բաժնեցինք Երուանդը: Բայց Շիրվանզադէն սեղանին վրայ դրուած պնակները եւ գաւաթները մեր գլխուն կը տեղացնէր:

Ոստիկանները ներս լեցուեցան, մեզ հանդարտեցուցին, իսկ Կարմիր Խաչի անդամուհիները ոստիկանատուն տարին:

Խնդիրը շատ ծանրանալով, առաջարկուեցաւ Շիրվանզադէի, որ ներողութիւն խնդրէ: «Հորիզոն»ի թերթին մէջ, Տոքթ. Համօ Օհանջանեանի, Ռոստոմի, Սամսոն Յարութիւնեանի միջնորդութեամբ՝ «Հորիզոն»ի մէջ բարեփոխուած եւ մեղմացուցիչ տողերով փակուեցաւ խնդիրը:

Ահա բուն պատմութիւնը:

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (141)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈՂՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Հովտին արեւմտեան բլուրներուն կողերը ծառախիտ պուրակներ են տեղ տեղ: Մեծարերձ բարտիներու եւ հաստատուն կաղնիներու զովասուն շուքին տակ կ՚աճին կարճուկ թուփերու անտառակներ՝ որոնց անդորրութիւնը կը խանգարուի ճագարներու գաղտնապահ ու վախկոտ սուսումներէն եւ խլուրդներու ամսեղուկ պտոյտներէն:

Համբիկ մասնաւորապէս կը սիրէր բլուրը որուն կողին վրայ պալատ մը կը բարձրանայ եւ որուն ահա դարուվարը թուփերու, ծառատունկերու մթին խառնամանութիւն մըն է: Այն ճարպիկութեամբն ու զիւրաշարժութեամբը, զոր բնութիւնը կուտայ իր ծոցին մէջ ապրողներուն, տղան կը սողոսկէր, կը մագլցէր, կը ցատքէր մինչեւ որ հասնէր բլուրին բարձունքը, հոն փռուելու համար խոնաւ մարմանդին վրայ, ծառերուն բացատներէն դիտելով գետակը, որուն արծաթէ ժապաւէնը կը ցոլցլար վարը արեւին ճառագայթներուն տակ, օձապտոյտ դալարումներով:

Մինակ այծերը կը համարձակէին մինչեւ մօտերը գալ՝ թարմ խոտ ճարակելու իրենց մօրուսաւոր դունչը երերցնելէն: Համբիկ հազիւ կը տեսնար երկինքին կապոյտը, տերեւներուն խիտ դրասանդումներէն: Եղնաքարշ սայլերու սուր եւ նըւագաւոր ճռինչները մերթ կուգային օրօրել մենաւէրին խոկմունքը, կամ բլուրին կատարէն, ուր լայն արահետ մը կը բացուէր, կամ վարէն, հովտին ճամբաներէն: Օդատուտի ջերմութիւնը չէր կարող թափանցել այդ պատնէշէն ներս, վանքի յաւիտենական խաղաղ թերասուրքերի մը մէջ կորսուած: Հոն, եկեղեցիի մը ձեղունէն կախուած մենաւոր ջահերու կը նմանէին արեւի անգաղտնապահ ճառագայթները, որոնք տերեւներու ժանեկաւորումներէն ու ոստերու խաչաձեւումներէն սողոսկելով վար կը մաղուէին ֆանթաստիկ բեկբեկումներով: Մեծավայելուչ ու սարսռալի բան մը կար հոն: Ատիկա էր որ իրեն կը քաշէր, կը հմայէր մարդերէն ու սէրէն հալածուած երիտասարդը:

Աչքերը գոց, գլուխը գետնին, մտիկ կ՚ընէր ան բնութեան մեծ ու ահեղ շնչառութիւնը, չտեսնուած, անծանօթ, անսահման կեանքերու հեռաւոր հեւքը: Իր օրօրն էր այդ հեւքը, իր գինովութիւնը, իր մխիթարանքը, միակ անուշ ձայնը որուն մէջ նենգութեան խաղեր չըկային, որ չխտակ իր հոգիին կը խօսէր, իր ցաւերը կը բալասանէր, իր մտամոլորանքները կ՚անդորրէր:

Այդ օրը, Համբիկ պուրակին բարձրերը ելաւ, կառանցիկ արահետին այնքան մօտ, որ իր պառկած տեղէն կրնար լսել հայհուչները, պոռչտուքները սայլավար գեղացիներուն, խառնուած բոժոժներու միօրինակ երաժշտութեան մը:

Բլուրին հեռաւոր անկիւններէն յեղակարծ շչուկներ կը բարձրանային մերթ, ճագարներու խղդուկ ճիչեր, հեւքոտ սիրուըտուքներու տենդալի դալարումներէն արձակուած: Կենդանային աշխարհը կ՚արգասաւորէր հող, լռիկ մնջիկ, գաղտնի աշխատանքով մը:

Համբիկ կը նիրհէր: Աստեն ասեն, աչուըները կը բանար, ծառերուն բացուածքներէն գետակին ալեակներուն պըսպղումը դիտելու: Արեւը կը խոնարհէր, հանդիսաւոր ճաճանչումով: Հանդիպակաց բլուրներուն ստորոտը, հովիւները իրենց հօտերը կը հաւաքէին քիչ քիչ:

Մէկէնիմէկ, Համբիկ թօթուըուեցաւ, պառկած տեղէն աչուըները բացաւ խոշոր խոշոր, ելաւ նստաւ, չորս դին նայելով՝ անծանօթ վտանգի մը երկիւղէն կարծես: Ձայն մը զարկած էր ականջին, բոլորովին տարբեր սայլավարներու կոպիտ պոռչտուքէն: Ճամբուն եզերքէն կուգար, հոն, վերը, շատ մօտ: Խենթը տժգունեցաւ: Մազերը տակնուվրայ, կուրծքը բաց, գլուխը կարկառած, մըտիկ կ՚ընէր աչքերու անշարժ սեւեռումով: Հազիւ տասներհինգ քայլ հեռուն, ճամբուն վրայ երկու հոգի կը խօսէին:

— Սոֆի, մրմնջեց Համբիկ:

Ջուարթ ճիչեր, բացագանչութիւններ, ծիծաղներ:

Համբիկ, յուզումէն սիրտը բռնած, մտիկ կ՚ընէր միշտ, կամաց կամաց մագլցելով, դէպի ձայներուն կողմը. Թուփերու եւ մացառներու պատուար մը կար որ զինքը կը ծածկէր: Տղան կը հեւար: Շատ չանցած, այնքան մօտեցաւ ճամբուն որ ալ սկսաւ որոշապէս իմանալ փոխանակուած խօսքերը:

— Սոֆի, մի ըներ, կ՚իյնաս, կը պոռար տոքթորին ձայնը:

— Չէ, կ՚ըսէր աղջիկը, չէ, չեմ իյնար, պէտք է որ գոնէ հովանոցովս քանի մը հատ թափեմ... շատ կը սիրեմ այս պըտուղը ... ոհ, շատ համով է, տոքթոր, եթէ ուտես... դուն ինքդ ծառին վրայ պիտի ելլես ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼՊԱՌԵԼԻ Հ. Յ. Դ. Արամ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւո – րիչ ներկայութիւն :

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները :

ՎԱԼԱՆՍ .— 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գի – շեր :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գի– շեր :

ՄԱՐՍԷՅԼ .— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ :
Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սո– վորական հաւաքատեղին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տարաբախտ Միշէլ Պաղտասարեանի ընտանիքը պարտք կը համարի մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնել Սեւրի Սա – մուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչու– թեան, Մխիթարեան Հայրերուն, Նախ – կին Սանուց Միութեան եւ աշակերտնե – րուն, որոնք այնքան յուզումով իրենց մասնակցութիւնը բերին երիտասարդ Միշէլի յուղարկաւորութեան :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեցական Մի – ութեան վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ միութեան բոլոր անդամները, որոնք 1959, իրենց տարեվճարը վճարած են։ Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Քաֆէ տը Քոմէրսի վերնայարկը, Փը – լաս Կրանէտ :

ՕՐԱԿԱՐԳ .— Ա) Զեկուցում եւ հաշ – ուետուութիւն : Բ) Եկեղեցւոյ եւ ընթա– ցիկ հարցեր։ Գ) Վարչութեան ընտրու – թիւն :

Վերոյիշեալ թուականին մեծամասնու– թիւն չգոյանալու պարագային, կը յե – տաձգուի, Մարտ 13ին, ուր ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի :

Ի դիմաց Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեց. Միութեան վարչութեան :

(Առեճադպիր)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :

Ապրիլ 3ին

×

Նախկին Սամաթիացիներու տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ամպասատէօրի շէնք սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւն – ները յաջորդով :

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Գեղարուեստական ցերեկոյթը

ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը՝

ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ (ԱՆԿԷՆ)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ա– պըստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի գինեձօն – խնջոյքով, Իսիի «Ալը– բրիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարի– զի Շրջ. կոմիտէին :
Կը նախագահէ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Առատ կերուխում 6 Ն. Ֆ.ով :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ա– պըստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի արժանավայել կերպով «Ահա – րոնեան» ակումբը, Մարտ 12, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին :
Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ
ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20·30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժա– սրահին մէջ:
Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզատէի՝
« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »
Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :
Պիտի ցուցադրուին նաեւ Հայաստանի այլ նշանաւոր ժապաւէններէ հատընտիր մասեր .—
ԱՆՈՒՇ , ՕԹԷԼԼՕ, ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ
Տոմսերը նախապէս ապահովել հետեւ– եալ հասցէներէն . — Պետրոս Վանոյ – եան, 325 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն, Սերժ Սարգիսեան, 340 Շըմէն տը Սէն Ժիւ – լիէն, Հայպարթեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քադիիւսէն, Տօլպաչեան, 23 Պուլ. տը Պոմոն :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ
Concerts Chouteau

Յայտագիր .—
ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ՝
Ջութակի քոնչերթօն եւ Գայանէ :
ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ՝ դաշնակի քոնչերթօ (Ա. ունկնդրութիւն) եւ հայկ. ժողովրդական երգեր :
ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝
ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (ԴԱՇՆԱԿ)
GÉRARD JARRY (Violon)
եւ՝ ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
ղեկավարութիւն՝
RENÉ-PIERRE CHOUTEAU
Մարտ 7, Երկուշաբթի ժամը 21ին, Սալ Կաւօ:
Տոմսերու գին 2·50էն 10 Ն. Ֆ. :
Դիմել սրահը եւ Տիւրանին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օգնական խոհարարուհիի մը պէտք կայ: Հեռախօսել 927 – 01 – 72 :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձին առթիւ

Շաբաթ, 5 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Ալհամպրայի մէջ, Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի եւ Ծ. Միսաքեան խումբի

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսահայ բեմերու վրայ, սիրայօժար մասնակցու – թիւնը կը բերէ յատկապէս Վիեննայէն հրաւիրուած երգչուհի Օր. Սեդա Բա – լույեան, կ'արտասանեն Օր. Ալիս Շամիրեան, Օր. Սեդա Թութէլեան :

Կը մեներգեն Օր. Ալիս Շամիրեան, Տէրտէրեան եղբարք :
Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու կողմէ հայկական եւ գեղջկական պարեր, Ղեկավար Տիկին Մանուշ Շամիրեան, ազգային Ալեքս Ճօշկունեան :
Շամիրամի պար, Օր. Թիրէֆեան եւ Ժ. Համբարձումեան, ընկերակցութեամբ Ալեքս Նազաշեանի, Դաշնակահարուհի Օր. Ատրինէ Մանուկեան

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ

SURPRISE PARTY Ն

Մարտ 6ին, ժամը 4 – 10, Ազգ. Տան մէջ,

32, RUE DE TRÉVISE, PARIS

29ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած շրջանին երէցներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ։

Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին,

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis Rue St. Dominique
Paris 7e, Métro Invalides

Ներկայացումներ սկաուտներուն կողմէ, երգեր եւ պարեր, հայկական պարեր, կենդանի պատկերներ եւ խաղեր գայլիկներէն : Ֆրանսերէն կը ներկայացուի՝
« ԹՌՉՈՂ ՀՈՎԱՆՈՑԸ »
կատակերգութիւն, խմբապետուհի ներուն կողմէ :
Մասնաւոր պատրաստութեամբ եւ բեմ ադրութեամբ, Նախկին Հայ Արիները կը ներկայացնեն, հայերէն, Շէյքսփիրի հանրածանօթ կատակերգութիւնը :

ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՉԱՍՈՒԿԸ
(La Mégère Apprivoisée)

Սիրայօժար մասնակցութեամբ եւ օժանդակութեամբ
Շաւիլի Երիտասարդաց թատր. խումբին :
Պիւֆէ, ցուցադրութիւն Մուտք 3 Ն. Ֆ. (300) եւ 5 Ն. Ֆ. (500)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ– դերու համար են:
Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:
Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց.22Ն.Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՐՏ
JEUDI 3 MARS 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8738 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4539

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՌ Ի ՉԳՈՅԷ ԼԱՒԱԳՈՅՆԻՆ

Գրեթէ չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր Հայութեան կարեւոր մէկ մասը կ'ապրի արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրներուն մէջ, որոնք մշակոյթով մեզմէ աւելի բարձր են :

Ստոյգ վիճակագրութիւն չունինք՝ ճշգիւ գիտնալու համար մեր թիւը, Ֆրանսայէն սկսեալ։ Կան որ ութսուն հազար կը հաշուեն մեր համրանքը այս երկրին մէջ, ուրիշներ մինչեւ 140·000 կը հասցնեն զայն :

Հիւսիսային Ամերիկայի համար արուած թիւերն ալ նոյն համեմատութեամբ կը տարբերին իրարմէ : Ոմանք 200·000 կ'ըսեն , ուրիշներ 350·000 : Ո՞ր մէկուն հաւատալ :

Հարաւային Ամերիկան ալ կը հաշուեն յիսուն հազար հոգի :

Այս երկիրներուն մէջ Հայերը կ'ապրին ցիրուցան, մանաւանդ մեծ ոստաններու մէջ։ Փոքրիկ գիւղերու կամ մեծ քաղաքներու կարգ մը արուարձաններուն մէջ է միայն, որ համախումբ ապրող հայ զանգուածներու կը հանդիպինք :

Օտարացումը, կամ աւելի թեթեւ բառով՝ ուծացումը կը սկսի այն վայրերէն, ուր մեր հայրենակիցները համախումբ չեն ապրիր, ցրուած են մեծ քաղաքներու զանազան թաղերուն մէջ եւ կորսուած իրրեւ կաթիլ մը ջուր ովկիանոսին մէջ :

Միայն հայկական ազգային, քաղաքական, բարեսիրական կազմակերպութիւնները, ու Հայաստանեայց եկեղեցին եւ հայերէն թերթերն են, որ միութեան կապ մը կը հանդիսանան մեր ցիրուցան հայրենակիցներուն միջեւ։ Հոն՝ ուր ո՛չ կազմակերպութիւն կայ, ո՛չ ալ եկեղեցի կամ մատուռ՝ վտանգ կը սպառնայ Հայութեան :

Իսկ ամէնէն կարեւորը դպրոցն է , — ամէնէն դժուար իրագործելին :

Երբ դպրոց կ'ըսենք, պէտք չէ հասկնալ հայերէնի շաբաթական դասընթացքները , — Ֆրանսայի մէջ հինգշաբթի, Ամերիկայի մէջ կիրակի օրերը — որոնք կիսադարման իսկ չեն կրնար համարուիլ մեզ տանջող ցաւին :

Գովելի են անշուշտ այն բոլոր կազմակերպութիւնները, որոնք Փարիզի եւ գաւառի մէջ դասընթացքներ հաստատած են եւ կը պահեն զանոնք մեծ զոհողութիւններով, մանաւանդ մեծ հայրենասիրութեամբ :

Եւ սակայն այդ դասընթացքներուն հետեւողներուն թիւը կը պակսի օրէ օր : Անտարբերութիւնը կ'աւելնայ հետզհետէ՝ քանի կը փոխուի սերունդը :

Յետոյ նաեւ մեծ արգելքի մը չենք հանդիպիր, մանաւանդ փարիզեան շրջանին մէջ։ Շատեր իրրեւ տարապարհակ կը հետեւին հայերէնի դասընթացքներուն, յաճախ հաճելի ըլլալու համար իրենց ծնողքին :

Երկրին օրէնքները, տեղական պայմանները, մանաւանդ մեր հայրենակիցներու ցրուած վիճակը թոյլ չեն տար բանալու հայկական մանկապարտէզներ եւ նախակրթարաններ :

Մեր ներկայ վիճակին մէջ ակումբ մը կամ սրահ մը անգամ չենք կրնար ունենալ մեր զանազան միութիւններուն համար։ Ո՞ւր մնաց դպրոց բանալը :

Միլիոններ (նոր ֆրանքով) պէտք պիտի ըլլան հայաշատ կեդրոններու մէջ մանկապարտէզ եւ նախակրթարան բանալու համար, անշուշտ ֆրանսական ծրագրով :

Կը սխալին բոլոր անոնք, որ կը կարծեն թէ փոքրիկը պէտք չէ ծանրաբեռնուի միաժամանակ երկու լեզու սորվելու պարտադրանքով։ Ինչպէս երէկ մեր ծննդավայրերուն մէջ, այսօր ալ Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայկական գաղութներուն մէջ մանուկները հայերէնի հետ միասին կը սորվին նաեւ տեղական լեզուն :

Իսկ նախակրթարաններուն մէջ կ'ուսանին երրորդ լեզու մըն ալ, — Ֆրանսերէն կամ անգլերէն, համաձայն երկրին :

Արեւելքի դպրոցական աշակերտները աւելի խելացի չեն քան արեւմուտքի մէջ ծնածները, եթէ կը սորվին լեզու մը աւելի :

Մեր ցաւն այն է, որ չունինք — եւ դժբախտաբար չենք կրնար ունենալ — հայկական մանկապարտէզներ ու նախակրթարաններ, մեսրոպեան ոսկեղինիկ լեզուն սորվեցնելու համար մեր պզտիկներուն :

Այս պայմաններուն տակ պարտաւոր ենք զարկ տալ հայերէնի դասընթացքներուն, առ ի չգոյէ լաւագոյնին :

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԿԱՏԻՐԻ ԱՂԷՏԸ

5000 ՄԵՌԵԱԼ, 30·000 ԱՆԱՊԱՍՏԱՆ

ՔԱՂԱՔԸ ԱՒԵՐԱԿԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ Է

Երէկ, քանի մը տողով գրած էինք թէ աղէտալի երկրաշարժ մը քարուքանդ ըրած էր Մարոքի սիրուն ամարանոցը, Ակատիրը :

Ակատիր նաւահանգիստ մըն էր, Քազապլանքայէն 400 քիլոմեթր հեռու, տեսակ մը Լոս - Անճըլըս, ուր կ'երթային զբօսաշրջիկները ամառ - ձմեռ : 1936էն մինչեւ այսօր բնակչութեան թիւը 5626էն հասած էր 40·000ի, որուն 5000ը՝ Եւրոպացի։ Այս նաւահանգիստը ափրիկեան ծովեզրին առեւտրական մեծագոյն կեդրոններէն մէկը պիտի դառնար կարճ ատենէն։ Ակատիրի համար կ'ըսուէր թէ «Մարոքի իսկ պատկերն է»։ Երկու գլխաւոր կեդրոն ունէր, — եւրոպական մասը, ծովեզերքը, և բնիկներու թաղամասը։ Քաղաքը պատմական դարձաւ այն օրը՝ երբ Գերմանիոյ Կայսրը՝ Վիլհելմ Բ. փորձեց ոտք դնել Մարոք, Սուսի գերմանական շահերը պաշտպանելու պատրուակով : Անգլիացիներուն միջամտութեամբ էր, որ պատերազմին առաջքն առնուեցաւ եւ 1911 Նոյեմբեր 4ի համաձայնութեամբ «Ֆրանսական պաշտպանութիւնը» ընդունուեցաւ Մարոքի վրայ։

Այսօր քաղաքը աւերակ է : Առաջին շարժ մը որ երեք երկվայրկեան տեւեց, տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի գիշեր ժամը 23·41ին, երկրորդ մը՝ շատ աւելի զօրաւոր, ժամը 1·31ին։ Մասնագէտները կը հաշուեն թէ ցնցումը այնքան զօրաւոր էր որքան 1755ին Լիզպոնայի շարժը, որ պատճառ դարձած էր 40·000 հոգիի մահուան :Քաղաքին մարոքեան մասը քանդուած է 90 առ հարիւր, իսկ եւրոպականը՝ 75 առ հարիւր։ Ճամբաները, հեռաձայնի գիծերը, ելեկտրականութիւնը եւ ջուրը կտրուած են : Մինչ տեղական մամուլը մեռեալներու թիւը կը հաշուէ 1000էն աւելի, Քանարեան կղզիներու ձայնասփիւռը երկու հազարի մասին կը խօսէր երեքշաբթի գիշեր, առանց դեռ վերջնական թիւը ճշդելու : Ամէն կողմէ օգնութիւն կը հասնի։ Հիւանդանոցը փլած ըլլալով վիրաւորները կը խնամուին ֆրանսական ծովային եւ օդանաւային կայանը, որ կը գտնուի քաղաքին հարաւը։ Ատլանտեանի ֆրանսական նաւատորմին 18 նաւերը ճամբայ ելած են դէպ ի խորտակուած նաւահանգիստը :

Երկրաշարժներուն պատճառները յայտնի չեն ցարդ, որովհետեւ ծանօթ չէ նաեւ երկրագունդին ներքին կազմը : Խորաչափութիւնը հասած է մինչեւ 7·500 մեթրը միայն : Ամէն պարագայի մէջ, կարելի չէ այս շարժը վերագրել Ռեկանի ֆրանսական ռումբին պայթումին, ինչպէս կը փորձեն պարզամիտ կամ չարամիտ մարդիկ։ Մասնագէտներու համաձայն՝ մակերեսին վրայ պայթած ռումբ մը չի կրնար նման աղէտներու դուռ բանալ։ Շարժին պատճառ դառնալու համար՝ պէտք է ռումբը պայթի երկրագունդին ընդերքին մէջ եւ ունենայ քանի մը միլիառ անգամ աւելի զօրութիւն : Այս առթիւ կը յիշուի նաեւ թէ մեծ փոթորիկի մը յառաջ բերած ուժը հաւասար է քանի մը հազար ջրածին ռումբի արձակած ուժին :

Աղէտին ականատեսները, որոնց թիւը շատ քիչ է, կը պատմեն թէ սարսափի գիշեր մը ապրած են բնակիչները : Ֆրանսացի ընտանիք մը, որ յաջողած է փախչիլ, կը պատմէ. — «Ահաւոր էր, աշխարհի վերջը կարծեցինք» :

Երկրաշարժէն առաջ, ելեկտրական հոսանքի արկածներ պատճառ դարձած են հրդեհներու եւ քաղաքը ամբողջ գիշերը եւ երեքշաբթի օրը բոցերու մատնուած էր։

Անմիջապէս Ակատիր մեկնած են Մարոքի Թագաւորը, Մոհամէտ Ե., Ֆրանսայի դեսպանը, Փարոտի : Օդը այնքան գեղեցիկ էր, վերջերս, որ զբօսաշրջիկներու թիւը մեծ էր, իսկ այժմ բոլոր պանդոկները աւերակ, ծայրէ ծայր լեցուած էին :

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, որոնք պաշտօնական չեն սակայն, մեռեալներու թիւը կը հասնի հինգ հազարի, իսկ երեսուն հազար հոգի կը մնան առանց ապաստանի : Ազատած են 1500 հոգի, որոնք համախմբուած են ֆրանսական կայանը :

Զօր. տը Կոլ ցաւակցական հեռագիր մը ղրկեց Մարոքի Թագաւորին, իսկ վարչապետ Տըպրէ նոյնիմաստ հեռագիր մը ուղղեց Մարոքի վարչապետին։ Ցաւակցական հեռագիրներ ղրկած են նաեւ Գուրկիպա, զօրավար Ֆրանքօ, Նասըր, Ն'Քրումա (Ղանայի վարչապետը) եւ ուրիշներ :

Օգնութիւնները կը հասնին ամէն կողմէ։ Առաջին կարգին՝ Ֆրանսացիները իրենց զինուորական եւ քաղաքային ուժերով : Մասնաւոր օդանաւ մը արդէն, մէկ թոն դեղ, հագուստեղէն եւ ուտեստեղէն հասցուցած է աղէտին վայրը, առաջին օրն իսկ։ Ֆրանսական Կարմիր Խաչը 10 հազար Ն. Ֆ. դրած է աղէտեալներու խնամատարութեան տրամադրութեան տակ :

Պապը ցաւակցութիւն յայտնելով Ռապաթի արքեպիսկոպոսին միջոցաւ՝ կարեւոր գումար մը ղրկած է անձնապէս :

ԱԿԱՏԻՐԻ ՀԱՄԱՐ
(Pour Agadir)

Արտաքին նախարարութիւնը կը հաղորդէ . — Աղէտեալներու օգնութեան միջնախարարութեան կոմիտէն, հասցէ՝

33. RUE LA PÉROUSE· PARIS

արտօնուած է ստանալու բոլոր նուիրատուութիւնները եւ ամէն նպաստ Ակատիրի համար :

Նուէրները ղրկել .—

PAIERIE GÉNÉRALE DE LA SEINE
(Pour les Sinistrés d'Agadir)
14·205 թիւ հաշիւին :

×

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը Պէն Կուրիոն հանդիպում մը պիտի ունենայ Այզնհաուըրի հետ, Միացեալ Նահանգներու մէջ։

ԻՏԱԼԻՈՅ ծերակոյտին նախագահ՝ Մերցակորայի հրաժարումը նոր դժուարութիւններ կը ստեղծէ կառավարական տագնապին լուծման համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ մէջ Խրուշչեւ նոր խօսակցութիւններ ունեցած է Նեհրուի հետ։ Արարողութեանց առթիւ խօսք առնելով խորհրդային վարչապետը անգամ մը եւս օգտուած է առիթէն, յիշեցնելու համար խաղաղ գոյակցութեան եւ ապազինման անհրաժեշտութիւնը : Խրուշչեւ ըսած է նաեւ. — Խորհրդային Միութիւնը զինուորական հզօրագոյն ուժն է աշխարհի մէջ, պատմութիւնը պիտի ճշդէ թէ երկու ընկերային դրութիւններէն ո՞ր մէկը աւելի նպաստաւոր է մարդկութեան համար. դրամատիրութի՞ւն թէ համայնավարութիւն :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը Մաք Միլըն Փարիզ պիտի գայ Մարտ 12ին, ընդառաջ երթալով նախագահ տը Կոլի հրաւէրին։

ՖԵՐԱԹ ԱՊՊԱՍԻ ճառին առթիւ Մարսէյլի քաղաքապետը՝ ծերակուտական Կաստոն Տէֆէռ կը գրէ «Փրովանսալ»ի մէջ.— Ալժերիոյ պատերազմի վախճանը մօտալուտ է : Երբեք այսքան նպաստաւոր պայմաններ չեն եղած կրակը դադրեցնելու համար։ Գոնի Ֆրանքֆուրթըր Ռունտշաուն կը գրէ թէ պէտք է սկսիլ բանակցութիւնները որպէսզի խաղաղութիւնը հաստատուի ալժերական խնդրին միջազգայնանալէն առաջ : Թունուզի Աս Սապահ թերթը կը գրէ թէ Ապպաս իր խօսակիցները իրենց պատասխանատուութեանց առջեւ դրաւ :

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Կի Մոլէ յօդուածաշարք մը կը գրէ «Փոփիւլէռ»ի մէջ, «Բանակը եւ ազգը» ուր կը շեշտէ թէ պէտք չէ շփոթել բանակը կարգ մը սպաներու հետ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ երկու միլիոն Ն. Ֆ. արժողութեամբ գոհարեղէններ գողցուած են :

ՊԱՊԱԿԱՆ նուիրակը՝ Կարդինալ Մարելլա փայլուն ընդունելութիւն մը տուած է առջի գիշեր Փարիզի պապական դեսպանատան մէջ, իր մեկնումին առթիւ։ Ներկաներու կարգին՝ արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ, ծերակոյտի նախագահը Մոներվիլ, Պինօ, Տանիէլ Ռոփս, զօրավարներ՝ Սալան, Քաթրու, փաստաբան Կառսոն, մարեշալ Ժուէն եւ բազմաթիւ ուրիշ անձնաւորութիւններ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ խորհրդարանը 158ի դէմ 396 ձայնով վաւերացուցած է պետութեան պիւտճէն, — եօթը միլիառ թրքական ոսկի : Ժողովը ցրուած է 35 օրուան համար : Հաւանական է որ այդ ժամանակամիջոցէն ետք՝ լուծուի եւ նոր ընտրութիւններու ձեռնարկուի :

ՈՒԶԲԵԿԻՍՏԱՆԻ ապահովութեան ըսպասարկութեանց պետը՝ Պիզով, պաշտօնանկ եղաւ :

ՓԱՐԻԶԻ համալսարանի խորհուրդին նախագահը իր համաձայնութիւնը տուած է ուսանողական երկու շէնքերու շինութեան , — Պարսկական եւ Լիբանանեան։

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ձայնասփիւռը, ընդառաջ երթալով Ֆրանսական դեսպանատան դիմումին, հաղորդած է իր հպատակներուն թէ ցարդ տրուած Ֆրանսական վիզաները դադրած են ի զօրու ըլլալէ Փետրուար 29էն ի վեր, եւ ներկայիս նորը չի տրուիր։ Կը կարծուի թէ այս միջոցները ձեռք առնուած են Խրուշչեւի Փարիզ այցելութեան համար, որպէսզի նոյն շրջանին Եուկոսլաւներ չգան Ֆրանսա :

ՋԵՍՄԱՆ, ամերիկացի մահապարտը յայտարարեց թէ պատրաստ է իր կեանքը զոհելու եթէ ատով մահապատիժը ջնջուի Քալիֆորնիոյ մէջ :

«ՔՈՂ - ԿԸՐԼՋ»երու ցանց մը երեւան ելած է Միլանոյի մէջ, որոնց ամէնէն երիտասարդը 54 տարեկան է եւ երիցագոյնը՝ 73։ Յաճախորդները շատ աւելի երիտասարդ են, բայց ամէնէն «կանոնաւորը» 72 տարեկան է :

ՄԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՊԱՏՄԻՉՆԵՐԸ

Որքան ծերանանք տարիքով, այնքան կը սիրենք ետ նայիլ: Կան, որ անցեալը հետազօտելու այս աշխատանքը կը կատարեն յիշողութեամբ, այսինքն՝ մեծ գաղափարներ սորվելով, ուրիշներ՝ իմաստութեամբ, այսինքն՝ մեծ գաղափարներ յղանալով:

Կը կարծեմ, թէ մեր պատմագիրները իմաստութենէ աւելի յիշողութիւն ունեցան: Անիկա արժէքի ուրացում մը չէ անշուշտ. կ'ընդունինք ու կը հաստատենք, թէ մեր պատմիչները արժանի են «գրով յիշատակուելու»: Նախ՝ մեր անցեալը կորուստէ փրկեցին, ապա՝ սերունդէ սերունդ փոխանցեցին պատկառելի ժառանգութիւն մը: Այնպէս որ բաւական լոյս կայ հազար չորս հարիւր տարուան շրջանի մը վրայ, պարզապէս շնորհիւ մեր պատմիչներուն «յիշողութեան»:

Անոնց գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է անվթար պահել մեր նախահայրերուն «արութեան գործերը»: Ագաթանգեղոս, առաջինը մեր պատմիչներուն մէջ, կ'ըսէ. «Պատմել նախ զհայրենեացն գործս քաջութեան»: Կ'ենթադրեմ, որ ծանօթ է մեր Պատմահօր վկայութիւնն ալ. «Բազում գործք արութեան գտանին գործեալ եւ ի մերում աշխարհի»: Ստեփանոս Օրբէլեան, Սիւնեաց պատմիչը, կը գրէ իր կարգին. «Զի մի կորիցեն առաջնոցն գովելի գործք քաջութեան»:

Մեր «փոքր ածու»ին այս մեծ սերմնացանները եթէ բաւական գիտուն չեղան մեր պատմութիւնը վերլուծելու համար, բայց եղան հոգիով Հայ՝ զայն զգալու, եւ խառնուածքով բանաստեղծ՝ զայն դեգազարդելու համար: Անոնցմէ շատեր գիտերաջան տքնութեամբ աշխատեցան, բայց նաեւ վարանեցան, յուսահատ՝ «իմաստութեան անսիրելութիւն»էն, զոր ազգը ցոյց կուտար այն ատեն, ինչպէս հիմա ալ: Ուրիշներ ծանր խոչընդոտներու հանդիպեցան, երբեմն մինչեւ իսկ հալածուեցան անխնայ: Դառն մորմոքի շեշտ մը կայ իրենց խոստովանութիւններուն մէջ: Անոնցմէ մէկը (Մխիթար Գօշ) կը խոստովանի իր վարանքը՝ «Դատաստանագիրքի» կազմութեան ատեն, նկատի ունենալով «զանընդունելութիւն ազգիս»: Փարպեցի, Վահանի ուղղուած իր «Թուղթ»ին մէջ, նախանձէ կուրացած իր հակառակորդները կ'անուանէ «ի հաւատոյ եւ յուսմանէ տգէտք, եւ ի գործս ծոյլք եւ անժոյժք»: Նոյն բանը կ'ըսէ Խորենացի տարբեր բառերով. «Վարդապետք տխմարք ... վիճակաւորք ատեցողք արուեստից եւ վարդապետական բանից»:

Փարպեցի դառնութեամբ կը պատմէ իր արտաքսումը Վաղարշապատի վանքէն, ուր իր յունարէն գիրքերը կը մնային «ընկեցեալ ի կերակուր ցեցոյ»: Մովսէս փիլիսոփայ անխնայ հալածուեցաւ իր ժամանակակիցներուն կողմէ. ուրիշի մը ոսկորները հանուեցան գերեզմանէն ու գետը նետուեցան: Անանիա Շիրակացի, համբաւաւոր՝ ուսողական գիտութեանց մէջ, դառնօրէն կը գանգատէր իր ատենին. «Ոչ սիրեն Հայքս իմաստ կամ գիտութիւն, այլ ծոյլք են եւ ձանձրացողք»: Ոչ նուազ նշանակալից է Շնորհալիի ողբագին հեծեծանքը. «Այլ եմք իբր զայծեամն յորսորդաց եւ ի շանց փախուցեալք՝ ի քարանձաւս յայս բնակելով»:

Այս դժնդակ պայմաններուն մէջ, իրապէս նահատակութիւն էր մտածել գիրի եւ գրականութեան մասին: Այդ նահատակութիւնը կամովին յանձն առին մեր պատմիչները: Անիկա կրկնապէս կը բարձրացնէ եթէ ոչ արժէքը իրենց գործին, գէթ մեծութիւնը իրենց անձին:

Մեր պատմագիրքերէն շատերը գրուեցան մասնաւոր խնդրանքով: Ցանձնարարութեան վրայ: Այսպէս՝ Ագաթանգեղոս իր պատմութիւնը գրեց «հրամանաւ Տրդատի», Խորենացի՝ Սահակ Բագրատունիի խնդրանքով, Եղիշէ՝ Դաւիթ Երէցի, Փարպեցի՝ Վահան Մամիկոնեանի, Ղեւոնդ՝ Շապուհ Բագրատունիի, Թովմա Արծրունի՝ Արծրունեաց Թագաւորին, եւայլն: Ոմանք գրեցին ինքնակամ, առանց թելադրանքի, հրամանի կամ խնդրանքի, ինչպէս Բուզանդը կամ Վարդանը, Գանձակեցին կամ Օրբէլեանը: Ուրիշներ գոհացան պարզ ընդօրինակիչի անշուք դերով. համառօտեցին կամ «կարճ ի կարճոյ շարադրեցին» ինչ որ գրած էին իրենց նախորդները:

Այս բոլորէն կրնայ հետեւցուիլ, թէ առ նուազն ուսումնասէր մարդիկն էին հայ ազնուականութեան ներկայացուցիչները, — թագաւոր, իշխան, նախարար կամ տանուտէր: Միւս կողմէ՝ որոշ է, որ քաղաքական, զինուորական եւ այլ կարգի զբաղումներ շատ քիչ ժամանակ կը ձգէին անոնց՝ պարապելու հոգեկան ու մտաւոր կրթութեամբ: Եւ եթէ, հակառակ այս փաստին, գրել տրուեցան տոհմական կամ մասնական պատմութիւններ, ատիկա հաւանաբար պէտք է վերագրել ոչ թէ իշխաններու եւ նախարարներու ուսման «ընտելութեան», այլ անոնց փառասիրութեան:

Ազնուական բոլոր տոհմերը, նախանձախնդիր՝ իրենց համբաւին, վարկին եւ իշխանութեան, չուզեցին ետ մնալ իրարմէ եւ գտան մարդը, որ պիտի գրէր իրենց «պատմութիւնը», ուրիշ խօսքով՝ «արութեան գործերը»: Իբրեւ հետեւանք այս մասնակի պատմագրութեան, մեր պատմիչներէն ոմանք դարձան գաղափարական պաշտպանները կամ հակառակորդները նախարարական տարբեր ուղղութիւններու: Կը բաւէ միայն յիշել օրինակը մեր Պատմահօր, որ Բագրատունեաց տոհմին ջատագովը, իսկ Մամիկոնեաններու գաղափարական հակառակորդը եղաւ: Այսպէս է, որ նախարարական տուներէն ոմանք անցան սեւ շրջանակի մէջ, մինչ ուրիշներ լուսապսակով կ'երեւին հիմա:

Այս մանր փառասիրութիւններէն ու ճշմարտութեան զատածումներէն տուժեց պատմագրական անաչառութիւնը, բայց անկասկած շահեցաւ հայ մատենագրութիւնը: Ու փոքր շահ մը չէ ասիկա ժամանակի այն անջրպետին մէջ, որ մեր անցեալէն կը բաժնէ մեզ տասնեակ դարերով:

Ճշդելու համար մօտաւոր թիւը յայտ կամ անյայտ մեր պատմագիրներուն, կարեւոր է նկատի ունենալ ազնուական տոհմերու քանակը: Հայոց աշխարհը ունէր աւելի քան երկու հարիւր գաւառ եւ աւելի քան հինգ հարիւր իշխանական տոհմ (այս թիւը ոմանք կը հասցնեն մինչեւ ինը հարիւրի, ուրիշներ կ'իջեցնեն մինչեւ հարիւր քսանի): Արդ, եթէ այս տոհմերէն իւրաքանչիւրը գրել տուաւ իր տոհմական պատմութիւնը, հարկ կ'ըլլայ ենթադրել, թէ մինչեւ հինգ հարիւր պատմագիրքեր գոյութիւն ունեցած են մեր մէջ, որոշ շրջանի մը: Ի՞նչ եղան անոնք: Կը պատասխանենք անմիջապէս, — կամ փճացան ժանդէ ու բորբոսէ, «ի կերակուր ցեցոյ», եւ կամ կրակի տրուեցան պատերազմի կամ փախի ատեն:

Կարեւոր է — եւ կարելի է — մօտաւորապէս ճշդել անյայտ պատմիչներու գոյութեան վաւերականութիւնը, փաստերու եւ վկայութեանց հիման վրայ:

Նախաքրիստոնէական շրջանին, եւ աւելի վաղնջական շրջաններու, գոյութիւն ունեցած են հսկայ մատենադարաններ: Բաբելական մատենադարան մը, օրինակ, մինչեւ երեսուն հազար գրուած աղիւսներ կը պարունակէր: Աղեքսանդրիոյ մատենադարանը կէս միլիոնէ աւելի «ձեռագիր» ունէր: Եթէ նկատի ունենանք նախնական եւ արդի պայմանները, Աղեքսանդրիոյ կէս միլիոնը Փարիզի երեք միլիոնէն անհամեմատօրէն աւելի մեծ է:

Կը կարծեմ, թէ բաւական հարուստ գրականութիւն մը ունեցած ենք նաեւ մենք: Գրաւոր եւ բանաւոր կրկնակ մարզերու մէջ: Այս կարծիքը կը հաստատուի մասամբ նոյնիսկ մեր պատմագիրներուն ուղղակի կամ անուղղակի վկայութեամբը: Խորենացիի պատմութեան մէջ ակնարկութիւն մը կայ «անբաւ զրուցաց մատեանք»ի մասին: Փարպեցի իր պատմութեան սկիզբը կը յիշատակէ «բազում ճառս մատենից Առաջնոյն Պատմագրաց Հայոց...»: Թովմա Արծրունի կը գրէ իր գործին յառաջաբանին մէջ. «Զմնացորդս ի յիշատակարանաց ի յառաջագոյն եւ ի հին պատմագրաց»: Ուրիշ տեղ մը. «Որպէս ցուցանեն մեզ առաջինքն ի պատմագրաց»: Դարձեալ. «... ցուցանեն բազումք ի պատմագրաց»:

Բոլոր այս թուումներուն մէջ եթէ օտարին տանք անհրաժեշտ հարկը, դարձեալ շատ բան կը մնայ մեզի: Այս «շատ»ը կը հաստատէ Մխիթար Ապարանեցի:

Եթէ կարելի ըլլար, — կ'ըսէ, — զանազան կողմեր ցրուած հայերէն ձեռագիրները ի մի ժողվել, «աւելի զոյր քան զհա... բեռն»:

Դժբախտ ճակատագիրը մեր ժողովուրդին, որ ցրուեցաւ ի սփիւռս աշխարհի, կրնայ գաղափար մը տալ այն մասին, թէ ի՞նչ եղան այս «հազար բեռ» գիրքերը: Մեր երկրէն անցաւ Լենկթիմուր: Անցան Գարսիկները, Հռոմայեցիները, Մոնղոլները, Պարսկական էմիրները: Անցաւ ... Թուրքը: Անցան ... ներն ու հարազատները: Ու անոնց հետ խառն ընթացաւ մագաղաթներու ... պիտակ ջարդը: Աղթամարի Ղուկաս գր... րաւոր տակառներով գիրք ... Լենկթիմուրէն ազատելու համար ... նոնք: Մովսէս Կաղանկատուացի կը ... «զմատենից եւ զիստակարանաց հրկիզութիւն»: Բաղդադ բերդին հետ տասը ... զար գիրքեր կորսուեցան: Ուրիշ ... հազար մըն ալ փճացաւ Գառնիկէի գր... ման ատեն: Թաթարներու արշաւանք... օրերուն «անթիւ գոյին կատա... աստուածային գրոց՝ մեծամեծաց եւ փ... քունց. զայնս առեալ այլազգեացն ծախ... ին... ընդ գոյգն գնոյ»:

Եւայլն, եւայլն:

Ու հիմա, բոլոր այս աղէտներէն ետք դարձեալ բախտաւոր ենք մեր պատմ... ներով, որոնք զանցառելի չեն թէ իբր... որակ, թէ իբրեւ քանակ:

Բ. Թ.

Պ. ՌԷՕՅԹԷՐԻ ԱՌԱՍՊԵԼԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ռէօյթեր 108 տարեկան է. իսկ Թ... 42,— հիմնուած 1917ին Լենինի կողմէ Խորհրդ. Միութեան հեռագրական գործակալութիւնը նախարարներու խորհրդ... դին կախում ունի եւ պետական հաստատութիւն մըն է:

Մոսկուայի Պուշկին պողոտային վրայ Թաս գործակալութեան շէնքը բերդ մըն է պահակներով շրջապատուած: Օրական հինգ հազար բառ կը ստանայ բոլոր մայրաքաղաքներէն, որոնք յատկացուած են 4500 ռուսական թերթերու: Բայց իր ...տացած տեղեկութիւններուն մէկ մասը միայն յատկացուած է հանրութեան: Տնտեսական, գործնական, քաղաքական տեղեկութիւնները կը զատուին, կը դասաւորուին, կը վերլուծուին եւ կը յանձնուին պաշտօնական դիւաններուն, ուր մասնագէտները կրնան որեւէ ատեն օգտուիլ անոնցմէ:

Ըստ Ռէօյնիկըրնի՝ 85 առ հարիւր Թասի գործակալները խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւն եւ դիւանագիտական անձագիր ունեցող պաշտօնեաներ...

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Միւս կողմէ, ինչպէս գիտենք, Չինաստանը գաղտնի ընկերակցութեանց երկիր մըն է: Գոյնզգոյն աւանդաւորներու հիմնած մոլեռանդ կազմակերպութիւնները՝ Նունուֆարները, Մեծ Դաշոյնները, Հին Լապտերները, Ջաղեմի Եղբայրները եւ տակաւին բազմաթիւ ուրիշ գաղտնի ընկերակցութիւններ գործի էին լծուած երկրէն վտարելու համար բոլոր օտարականները:

Նոր կազմակերպութիւն մըն ալ երեւան էր եկած, որ իսկոյն իր շուրջ հաւաքած էր հարիւր հազարաւոր Չինացիներ: Այս նոր կազմակերպութիւնը կը կոչուէր «Համաձայնութեան եւ Արդարութեան Բռունցքները», զորս Եւրոպացիները մկրտած էին «Պոքսէր»ներ կոչումով:

«Պոքսէր»ներու պետերը կը սկսին բուռն քարոզչութեան մը եւ իրենց հետեւորդները փողոցները թափած, կը սկսին աղաղակել. «Պէտք է վտարել սադայէլական օտարները, կայսրուհին կը հրամայէ եւ մեր աստուածները այդպէս կը ցանկան»:

Քիչ մը ամէն կողմ, կը սկսին խռովութիւններ ծագիլ, օտարականները կ'ենթարկուին յարձակումներու, կը խոշտանգուին:

Փաօ Թինկ Ֆուի մէջ երեք Եւրոպացիներ կը մահացուին, ողջ ողջ կրակի տրուելով ...

Նախ քան գահընկէց կայսրը ոչնչացնելը, Ցէօ Հի կը պատրաստէ անոր յաջորդը, կատարելով յատկանշական ընտրութիւն մը: Արդարեւ, կայսրուհին Չինաստանի գահին վրայ կ'որոշէ բարձրացնել «Պոքսէր»ներու պետ՝ իշխան Թուանի երիտասարդ զաւակը՝ Փօ Ցիուն:

Հնարամիտ կայսրուհին, սակայն, ինքզինքը բոլորովին ալ համախոհ չձեւացնելու եւ օտարականներու վստահութիւնը շահելու համար, կը սարքէ մեծ ընդունելութիւն մը, որուն կը հրաւիրէ բոլոր օտար դեսպաններու եւ դիւանագիտական ներկայացուցիչներու տիկինները. —

Միւս կողմէ, սակայն, «Պոքսէր»ները ռազմական կանոնաւոր փորձեր կը կատարէին ամէն օր եւ ամենուրեք եւ կը յայտարարէին թէ՝ իրենք անխոցելի էին թշնամիին սուրին եւ գնդակին դէմ:

Եւ փողոց ինկած, գազազած բորենիներու նման, ի ձեռին՝ կարմիր դրօշակներ, որոնց վրայ գրուած էին՝ «Հու Ցինկ Մի Եանկ» (պաշտպանենք կայսրութիւնը, ոչնչացնենք օտարականները) «Պոքսէր»ները ահագին սպանութիւններ սկսան գործել օտարականներու վրայ:

Հակառակ խոհեմութեան եւ զգուշութեան խորհուրդներուն, զորս Եոնկ Լու կուտար իր արքայական սիրականին, Ցէօ Հի գաղտնօրէն կը քաջալերէր մարդասպանները:

Իր պալատին պատշգամէն, անսովոր հաճոյքով մը կը դիտէր «Պոքսէր»ներու գազանային արարքները:

Մեծ պետութեանց դեսպանները կը սկսին մտահոգուիլ, երբ մանաւանդ կը տեղեկանան թէ Թիէն Ցինը Փեքինի կապող երկաթուղին կտրուած է «Պոքսէր»ներուն կողմէ եւ թէ այս վերջինները հետզհետէ կը բազմապատկեն իրենց խժդժութիւնները քրիստոնեայ օտարականներու եւ մանաւանդ կրօնական միսիոնարներու դէմ:

Աւելի առաջ տանելով օտարականներու դէմ իրենց թշնամական արարքները, չինացի աւազակները սկսան պաշարել օտար պետութեանց դեսպանատուներն ու հիւպատոսարանները, ուր ապաստանած էին Չինաստան բնակող օտարականները: Այսպէս, պաշարումը տեւեց երկար օրեր, մինչեւ որ միջազգային բանակ մը մտաւ Փեքին, մաքրագործեց չինացի աւազակները եւ ազատագրեց իրենց շէնքերուն մէջ պահուըտած Եւրոպացիները:

Արգիլեալ Ոստանի իր պալատին մէջ, Ցէօ Հի կայսրուհին տեղեկացաւ միջազգային զինուորական ուժերուն Չինաստան մուտքը եւ խորհելով որ այժմ համաձայնական պետութիւնները փոխ-վրէժի պիտի դիմէին, իր առաջին մտածումը եղաւ լքել ամէն բան եւ հեռանալ:

Հրամայեց իսկոյն, որ ներքինիները շրջապատեն կալանաւոր կայսրը եւ հա... բայ ինժան դէպի փախուստ:

Ցէօ Հի կ'ուզէր Քուանկ Սիւ կայ... անպայման միասին տանիլ, վասնզի ... խորհէր թէ համաձայնական իշխանու... թիւններըկրնային գահընկէց կայսրը վե... րահաստատել իր գահուն վրայ եւ ... վերադարձնել իր վեհապետական իրաւունքները:

Ներքինիները կալանաւոր կայսրը ներ... տեցուցին հասարակ սայլի մը մէջ, ... կայսրուհին բազմած շքեղ պատգար... մը մէջ, փախստական կարաւանը ... եկաւ Արգիլեալ Ոստանի պարիսպներ... եւ ուղղուեցաւ դէպի Ամառնային Պալա... տը, ուր Ցէօ Հի առենօք անցուցած էր ... րիտասարդութեան եւ սիրոյ քաղց... պահեր: Այժմ, կը խորհէր հոն ... եւ քաշուած ամէն բանէ վերապրիլ այդ քաղցրիկ պահերը՝ իր կեանքի վե... ջալոյսին:

Եւ սակայն, Ամառնային Պալատը վը... տահելի վայր մը չնկատելով եւ իր ... եւրոպացի ներխուժողներուն միջեւ ... րելի եղածին չափ երկար հեռաւորութիւն մը ունենալու մտօք, Ցէօ Հի որոշեց ... աւելի հեռուները փախչիլ, եւ երկար տաժանելի ճամբորդութենէ մը ետք ... ւաւ Չինաստանի ծայրագաւառներէն Նկան նահանգը, ուր եւ գտաւ սիրալիր ընդունելութիւն մը տեղւոյն կառավար... չին կողմէ:

(28 Շար.)

էն, որովհետեւ Թոս կառավարութեան մէկ ճիւղը կ'ուզէ նկատուիլ :

Անիկա կը բացատրէ արդէն թէ ինչո՞ւ համար Ռէօյթերի գործակալները այնքան գժուարութիւններու կ'ենթարկուին եր–կաթէ վարագոյրին ետեւ, ամենափոքր տեղեկութիւն մը քաղելու համար : Ցորտեղեկութեան համար ամէն հրդային կառավարութեան համար ամէն մէկ բրիտանական լրագրող ինթելիճընս Սըրվիսի գործակալ կը նկատուի Այն–պէս որ երբ Լոնտոն, Մոսկուայէն կէս օր առաջ կրցաւ ծանուցանել թէ Նիքիթա Խրուշչեւ«ընդունած է» դիւրին է հասկնալ թէ Ռէօյթեր, շնորհիւ իր 108 տարուան փոթորկալից փորձառութեան, աւելի ուժեղ է քան համաշխարհային լրատուական կազմակերպութիւն մը :

Ռէօյթերի, Հավասի, Վոլֆի, Ասոսի–յէթտ Փրէսի միջեւ եղած մրցումն է որ այս ռամկավար սպառարկութեան տուած է այժմէութեան գերազանցութիւնը : Կարելի է այդ հարցումը ընել : Մրցակցութեան ոգին հրաշք գործել կուտայ երբեմն : Որովհետեւ ներկայ օրերուս չկայ անջատ լուր, որուն նշանակութիւնը սահմանափակ ըլլայ, միայն տնտեսական, գիտական կամ քաղաքական :

Արտադրութեան քանակի հաստատուն թիւ մը կարելի է ճարտարարուեստի մը գաղտնի ծնունդը կամ ընդարձակումը հետեւցնել : Գիտունի մը անուանումէն կարելի է նախատեսել թէ սպասակոյտ մը գիտական ծրագիրը կրնայ յաջողիլ կամ ձախողիլ .

1939ին, Ռէօյթերի մէկ հեռագիրը կը ծանուցանէր Պերլինի քանի մը անանուն բնադէտներու հրաժարումը : Ալպերթ Այնշթայն անկէ գուշակեց թէ զինուորական ճիգ մը կ'ընէր Հիթլեր՝ հիւլէական ռումբը գտնելու համար : Այս օրուան լրագրողները յառաջապահ վազողներն են, մէկ վայրկեան առաջ զգայացունց կամ խորհրդաւոր նորութիւն մը ձեռք ձգելու համար : Բայց երբ վերջերս հարցուփորձեցին գործակալութեան ներկայ պատասխանատուն՝ Ուոլթըն Քոլ, Գարոն Ճուլիուս Փոլի ժառանգորդը ՝ խորհրդաւոր ժպիտով մը պատասխանեց խնճ–պէտք է ըլլամ իմ թղթակիցներուս ճիշդ թիւը ըսելու համար, անոնց գտնուած տեղերը աշխարհի վրայ եւ կամ անոնց անունները : Մեր գործին մէջ շատ մըր–ցակցութիւն կայ, նուազագոյնը զոր կրնամ ընել մեր գործակալներուն համար զանոնք անծանօթութեան մէջ պահելն է :

Անտեսանելի պայքարը կը շարունակուի : Ֆրթտ Սթրիտը կը խշայ, հեռատիպերը իրենց ժապաւէնները կը լեցնեն տարօրինակ կամ սովորական լուրերով :

Առաջին լուրը զոր պիտի կարդաք ձեր լրագրին մէջ, անկասկած դարձեալ Ռէօ–թէրի ստորագրութիւնը պիտի կրէ :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՏՈՄՍԵՐ

ՀՐՁԻԳՆԵՐԸ

■

Աւելորդ ըլլար թերեւս գրադիլ Փարիզի Հայոց Կրօնական Ընկերակցութեան հարցով : Ամէնուն ծանօթ է իր գործունէութիւնը, ինչպէս եւ բուրայատուկ ընտրութեանց պատմութիւնը :

Երբեմն, սակայն, հակառակ կամքիդ՝ կը ստիպեն քեզ, որպէսզի մերկացնես կարգ մը անուղղաներ, եւ ցոյց տաս իրենց բոպիկութիւնը : Այդ էր որ կ'ուզէր հըր–ձիգ մը, զոր «Յառաջ», պէտք եղածին պէս որակեց : Այս մարդուկը յաղթանակ կը չափորէ Ամերիկայէն Պէյրութ եւ Պէյրութէն մինչեւ Եգիպտոսի բուրգերը : Ի՞նչ յաղթանակի մասին խօսքը :

« Դաշնակները, 1955ին, Կրօն. Ընկերակցութեան կողմէ ջախջախիչ պարտութիւն կրեր եւ կառավարութեան դիմեր են, սակայն կառավարութիւնը կարեւորութիւն չէ ընծայեր եւ վաւերացուցեր է ընտրուած կազմը, իսկ 1959ին, Դաշնակները չեն համարձակեր մասնակցել՝ գուշակելով իրենց սպասած ճակատագիրը : Եւ Փարիզի օրինապահ Հայութիւնը, այս ընտրութիւնը կատարեր է օրինաւոր պայմաններու մէջ, կեանքի կոչելով կեղեցիի միասնականութեան եւ Սուրբ աւանդութեանց հաւատարիմ վարչութիւն մը » :

Հայութեան սուրբ աւանդութեանց եւ րիցս անհաւատարիմ այս ողորմելիին եւ իրեն ազբարիկներուն աւելորդ չըլլայ թերեւս յիշեցնել թէ .—

Նախ, կառավարութիւնը ոչ մէկ կազմ կամ վարչութիւն «կը վաւերացնէ » :

Երկրորդ, ոչ 1955ին, ոչ ալ 1959ին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը թեկնածու չէ ներկայացուցած :

Երրորդ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը թշնամի է ժուռնալներու սուրբին աւանդութեանց ,— վկայ իր պատմութիւնը եւ գործնական դասը որ տուած է նման ժուռնալճիներու :

Չորրորդ, եթէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը աթոռախօսէ բռնուած ըլլար, մատնանշուած աթոռներուն վրայ պիտի տեսնուէին մարդիկ, որոնք պէտք պիտի չունենային նման թղթակիցներու գնահատութեան :

Նոյն հրձիգ թղթակիցին խելքին ու տըրամաբանութեան մասին գաղափար մը տալու համար, դիտել կուտանք հետեւեալը. —

Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութիւնը 4000 անդամ ունէր քանի մը տարի առաջ. Վերջին ընտրութեան մասնակցեր են 1085 հոգի, — ասո՞նք են «օրինապահ»ները ; մնացած 2915 հոգին անօրէ՞ն դարձան մէկ օրէն միւսը : Չըլլա՞յ թէ մեծամասնութիւն կազմող «անօրէնները » զզուած ըլլան «օրինապահ»ներէն, չպատասխանելով ընտրութեանց մասնակցելու հրաւէրին :

ՓԻՆԱՉ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ԿԱԶՄԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

■

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը համալսարանական փոխատուութիւններ պիտի կատարէ 1960 – 61 ուսումնական տարեշրջանին համար, հետեւեալ պայմաններով .

1.— Փոխատուութեան հիման վրայ կրթաթոշակներ կրնան յատկացուիլ հայկական ծագումով — ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը —, այն երիտասարդներու, եւ երիտասարդուհիներուն, որոնք նիւթական բաւարար միջոցներ չունին բարձրագոյն ուսմանց հետեւելու, իրենց բնակութեան երկրին կամ ամենամօտիկ օտար երկրի մը բարձրագոյն ուսումնարաններուն մէջ : Կը հետեւի որ սկզբունքով Լիբանանի, Միացեալ Արաբ Հանրապետութեան, Իրաքի, Յորդանանի, Իրանի, Կիպրոսի եւ Թուրքիոյ թեկնածուներուն ոչ մէկ համալսարանական փոխատուութիւն պիտի կատարուի եւրոպական եւ ամերիկեան համալսարաններու մէջ իրենց ուսումը շարունակելու համար, բացի այն պարագայէն ուր ընտրուած ուսումները անհրաժեշտ կը դարձնեն արձանագրութիւնը այս վերջին հաստատութիւններուն մէջ : Այս պարագային, յարգելով հանդերձ թեկնածուներուն նախընտրութիւնը, Հիմնարկութիւնը իրեն կը վերապահէ համալսարանին ընտրութիւնը փոփոխութեան ենթարկելու իրաւունքը :

Ընդհանուր կերպով, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը չի ստանձներ թեկնածուներուն ճանապարհորդութեան ծախքերը :

2.— Ուսման բոլոր ճիւղերը ընդունելի են, բայց նախապատուութիւն պիտի տրուի այն թեկնածուներուն որոնք կը փափաքին պատրաստուիլ մանկավարժական ասպարէզին, եւ յանձնառու կ'ըլլան պաշտօնավարելու հայկական դպրոցական հաստատութիւններու մէջ :

3.— Թեկնածուները պէտք է ունենան համալսարանի մը մէջ ընդունման համար պահանջուած երկրորդական ուսմանց վըկայականը :

4. — Փոխատուութեան յատկացումը վերջնական կը դառնայ երբ զայն ստացողը կրնայ ներկայացնել վաւերագիր մը որ կը վկայէ թէ կանոնաւորապէս արձանագրուած է այն հաստատութեան մէջ ուր կը փափաքի շարունակել իր ուսումը :

5.— Համալսարանական փոխատուութիւնը կը յատկացուի մէկ ուսումնական տարեշրջանի համար : — Կրնայ վերանորոգուիլ նոր դիմումի վրայ եւ ուսումնական յաջող արդիւնքներէ ետք :

6.— Կրթաթոշակները կը յատկացուին երբ փոխատուութիւն, որ հատուցանելի է ըլլայ գրամով, ուսման աւարտումին յաջորդող հինգ տարիներուն ընթացքին, ըլլայ հայկական կրթական կամ բարեսիրական հաստատութիւններու մատուցուած ծառայութիւններով, այս ծառայութիւններուն արժէքը ձգուած ըլլալով Հիմնարկութեանս վարչութեան գնահատութեան :

Երբ ուսանող մը իր ուսումը աւարտելէն յետոյ կրնայ ներկայացնել վաւերագիր մը որ կը վկայէ թէ կը դասաւանդէ հայկական վարժարանի մը կամ կրթական հաստատութեան մը մէջ, իրեն կատարուած փոխատուութիւնը հատուցուած պիտի համարուի, այս վերջնոյն տեւողութեան հաւասար ժամանակաշրջանի մը պաշտօնավարութենէն ետք :

7.— Թեկնածուները պէտք է իրենց դիմումը ներկայացնեն ամէնէն ուշը մինչեւ Մայիսի վերջը : Դիմողները պիտի ստանան հարցարաններ որոնց պէտք է պատասխանեն ճշգրտօրէն եւ ուղղամտօրէն եւ զորս պէտք է վերադարձնեն կատարելապէս լեցուած, պահանջուած վաւերագիրներուն հետ, մինչեւ Յուլիս 10 : Հիմնարկութեան ընտրող յանձնաժողովը կրթաթոշակներուն յատկացումը կը կատարէ Յուլիս ամսոյ ընթացքին :

8.— Այս թուականէն ետք հասնող հարցարանները նկատի պիտի չառնուին :

9.— Տպագրուած հարցարաններ թեկնածուներուն տրամադրութեան տակ են :

10.— Անոնք որոնք արդէն Հիմնարկութենէս համալսարանական փոխատուութիւն կը ստանան, իրենց փոխատուութեանց վերանորոգման խնդրագիրները եւ ամէն տեսակ այլ թղթակցութիւնները պէտք է ուղղեն Հիմնարկութեանս կեդրոնատեղւոյն հասցէին որ ստորեւ նշանակուած է :

Բոլոր նոր դիմումները պէտք է ուղղուին .

Ա.— Լիբանան բնակող թեկնածուներուն համար .

Comite Éducationnel du Liban de la Fondation Calouste Gulbenkian c/o M. A Topdjian, P. O. Box 715 Beyrouth

Բ.— Սուրիա բնակող թեկնածուներուն համար .

Comite Éducationnel de Syrie de la Fondation Calouste Gulbenkian, c/o M. K. Nersoyan, P. O. Box, 757, Alep, Syrie (R A U.)

Գ.— Թուրքիա բնակող թեկնածուներուն համար .

M. J. J. Abravanel
Consul du Portugal, Beyoglu, Istanbul (Turquie)

Դ.— Ֆրանսա բնակող թեկնածուներուն համար

Comite des Boursiers Arméniens, Fondation Calouste Gulbenkian, 51, Avenue d'Iéna. Paris 16e - France

Ե.— Մեծն Բրիտանիա բնակող կամ գտնուող թեկնածուներուն համար .

M W. A. Sanderson, Secretary Calouste Gulbenkian 3, Prince Albert Road. London N. W. 1., England

Այս Յանձնախումբերուն կողմէ զատուած թղթածրարները պիտի քննուին Փորթուկալի մէջ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան ընտրող յանձնաժողովին կողմէ որ պիտի տայ վերջնական որոշումը :

Միւս երկիրները բնակող թեկնածուները պէտք է ուղղակի դիմեն Հիմնարկութեանս կեդրոնատեղին.

Fondation Calouste Gulbenkian
Département des Affaires Arméniennes
Comite de Sélection des Boursiers
Avenida Berna, Lisbonne 1e Portugal.

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, 24 Փետր. 1960

»ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (142)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

— Բայց, Սոֆի, կը պնդէր երիտասարդը, շատ վտանգաւոր է աս ծառերուն մօտենալը, տես, անդունդին եզերքն են.. ոտքդ սահելուն պէս ...

Տօքթորին ձայնը քիչ մը աւելի հեռուէն կուգար : Աղջիկը ճամբուն եզրն էր :

— Ջէ, Հըլլար, գոնէ քանի մը հատիկ կ'ուզեմ... Տօքթոր, կը պոռար ան ծիծաղելով, եթէ վար իյնամ՝ զիս կ'ազատես ... այնպէս չէ՞ ... Շատ շատ աս թուփերուն մէջ պիտի իյնամ ...

Համբիկ այնքան մօտեցած էր որ մացառներուն մէջէն կը տեսնէր աղջկան հըլապգեստին ծածանումը : Երեք չորս քայլ միայն հեռու էր անկէ :

Ճամբուն եզրին վրայ բարձրացող լուտասենիներէն (չէֆլէնպիճ) մէկուն կ'ուզէր հասնիլ աղջիկը եւ հովանոցի հարուածներով հատիկներէն թափել : Հիմա, երիտասարդը կը յաջողի տեսնել Սոֆիին դէմքը՝ յարդէ կարմիր լայնեզր գլխարկի մը տակ, որուն վրայ կապոյտ քող մը կը ծածանէր :

— Մի ըներ, խնդրեմ, մի ըներ, Սոֆի, կ'աղերսէր անդիէն տօքթորը, որ իբրեւ քաջասիրտ Եավալիէ թող կուտար որ աղջիկը այդ վտանգաւոր փորձը ընէր, մինչդեռ ինք ճամբուն եզերքին մօտենալ իսկ չէր համարձակեր :

— Ես քեզի պէս վախկոտ չեմ, մրմըռաց աղջիկը եւ իր յանդուգն փորձին ձեռնարկեց :

Մէկ ձեռքովը ծառին բունին կառչած, միւս ձեռքովը հովանոցին նուրբ կոթովը սկսաւ հարուածներ տալ վայրահակ ճիւղի մը, որ սեւ կլոր հատիկներով ծանրաբեռնուած էր : Քանի մը հատիկներ ճամբուն փոշիին վրայ ինկան, ուրիշներ վարի մացառներուն մէջ անյայտ եղան :

— Կ'օգտէ, Սոֆի, կ'օգտէ, պոռաց Արշակ, որ կը շարունակէր հեռուէն դիտել մանկամարդ աղջկան այդ խիզախ փորձը, հաճելով անոր նրբաձիգ հասակին այդ ծառացող պղտորութեանը :

— Քիչ մըն ալ, բաւ Սոֆի :

Եւ՝ ոտքերուն ծայրին վրայ լարուած՝ աւելի ուժով հարուածներ սկսաւ տեղալ ճիւղին :

Մէկէն ի մէկ սրտաճմլիկ ճիչ մը լըսուեցաւ, ու Սոֆի անդունդէն վար գլորեցաւ : Ոտքին տակ փխրուն հողը տեղի տուած էր, եւ աղջիկը՝ հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելով՝ ինկած էր :

Տօքթորը սարսափահար եւ ձեռքերը գլխուն զարնելով՝ ճամբուն եզրը վազեց իր զոհին ջախջախուած դիակը տեսնելու համար : Բայց բոլորովին տարբեր տեսարանի մը ներկայ եղաւ ;

Մացառներուն մէջէն, խռուահեր գլուխով, ցնցոտիներով ծածկուած մարդ մը դուրս ելած՝ թեւերուն վրայ բռներ էր Սոֆին՝ անկենդան վիճակի մէջ : Գլխարկը մացառներէն խլուած էր ու վարսերը՝ քակուելով՝ մարդուն թեւերէն վար կը թափէին :

Այդ անակնկալ երեւոյթին առջեւ, տօքթորը ափիբերան եղաւ. անտառներու ո՞րխորհրդաւոր պահապանն էր այդ տարօրինակ էակը, որ անդունդներու վրայ կը հսկէր, կեանքեր կը փրկէր այդպէս :

Իր զարհուրանքին մէջ, ամիրային թոռը չէր յիշեր ծովեզրին մարդը, որ ակնարկովը այնքան սարսափ տուեր էր իրեն ու Սոֆիին : Մացառներու մթին խորհուրդէն դուրս ցցուած, թեւերուն վրայ ունենալով նուաղած աղջիկը, անոր անշարժ, տժգոյն ու չքնաղ դէմքը կը դիտէր, յափշտակուած ու խորունկ նայուածքով : Անձկութեան դժնդակ րոպէ մը ապրեցաւ Արշակ :

Այդ այլանդակ պատարարին կեցուածքը պատկառանք ու սարսափ կուտար միանգամայն իրեն : Ան կը շարունակէր մնալ աղջկան հայեցողութեանը մէջ, անով հմայուած, անով մոռցած ամէն բան, վիշտի ու զմայլանքի արտայայտութեամբ մը :

Այդ կացութիւնը որքան ալ տեւեց, տօքթորը չհամարձակեցաւ ընդհատել զայն : Յետոյ, տեսաւ որ մարդուն աչքերէն քանի մը արցունքներ ինկան Սոֆիի դէմքին վրայ : Աղջիկը արտեւանունքը շարժեց, հառաչանք մը հանեց կոկորդէն ու աչուըները կամաց մը բացաւ : Բայց հազիւ բացած ու իր վրայ հակող դէմքը տեսած, սարսափի աղաղակով մը նորէն գոցեց զանոնք, նորէն նուաղելով :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼՊԱՌԷԼԻ Հ. Յ. Դ. Արամ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւոր է ներկայութիւն:

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները:

ՎԱԼԱՆՍ.— 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գի–շեր:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գի–շեր:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո–միտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին Ցոյներու սրահը: Պարտաւոր օ–րակարգ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ
ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ժամանակիրին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20·30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժա–սրահին մէջ:

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Ֆիլմանկարէն՝
« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ:

Պիտի ցուցադրուին նաեւ Հայաստանի այլ նշանաւոր ժապաւէններէ հատուածներ մասեր.—

ԱՆՈՒՇ, ՕԹԷԼԼՕ, ԴԱՒԻԹ ԲԵԿ

Տոմսերը նախապէս ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.— Պետրոս Վանոյ–եան, 325 Ռըմէն տը Սէն Ժիլիէն. Մերժ Սարգիսեան, 340 Ռըմէն տը Սէն Ժիւ–լիէն. Հայկազուն Պետրոսեան, 15 Րիւ Լաֆկ տէ Քօմբիւնէն, Տոլպաշեան, 23 Պօլ. տը Պոմոն:

Նկատի ունենալ Հայկական երգի փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17–ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Գարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Սալ Ռամոյի մէջ (Լիոն):

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԴԵՂԱՐԱՆ ՍԻԼՎԵՍԹՐԸ
46, Ռիւ տը Թրէվիզ, 46
ՓԱՐԻԶ (9)

Ցանձնարարելի Դեղարան մը:

Ջերմ ընդունելութիւն Փարիզի, Արուարձանի եւ Գաւառի Հայ յա–ճախորդներուն:

Դեղարանը կը գտնուի Ռիւ տը Թրէվիզի եւ Ռիւ Լաֆայէթի անկիւ–նը, Ազգային Տունէն 100 մեթր հե–ռու:

Պ. Վահրամ Էլմասեան՝ դեղա–գործ – վաճառող, ամէն օր իր հայ–րենակիցներուն տրամադրութեան տակ է, Ծիլվէսթըր Դեղարանը, ժամը 8էն – 12, 15·30 – 20:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ա–պըստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի գինեձօն – խնջոյքով, Իսիի «Ալ–բիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարի–զի Շրջ. կոմիտէին:

Կը նախագահէ ընկ. ԱՇՈՏ ԽՍԱՉԱԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՋԵԱՆ
Առաւ կերուխում 6 Ն. Ֆ.ով:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ա–պըստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի արժանավայել կերպով «Աշա–բոնեան» ակումբը, Մարտ 12, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին կողմէ:

Այս Կիրակի օր, ժամը 15էն սկսեալ, խնջոյք – գինեձօնով, Ցոյներու սրա–հին մէջ, 5 Րիւ Պօնըֆուա:

Առատ կերուխում:

Լիոնահայութիւնը սիրով կը հրաւիրէ–ուի, յիշատակի եւ ոգեկոչումի այս ցե–րեկոյթին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Մարզական Միութեան վար–չութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Միութեանատենապետին, Պ. Ռուբէն Տալաքիւփէկեանի եւ տիկնոջ Տիկին Շահ–նիկին, որոնք շարունակելով իրենց օ–ժանդակութիւնները մեր Միութեան, այս անգամ նուիրեցին 90 զոյգ գուլպայ, 50 մայխօ, 15 սիւրվէթման, որոնց արժէքն է, ժեռնաքանակ վաճառման գինով, 1550 Ն. Ֆ.:

Միութեանս այս բարերարներն էին որ Վալանսի լուսաւորչական եկեղեցւոյ կերք. ջեռուցման ծախքերը ստանձնեցին (աւելի քան մէկ միլիոն Ֆր.):

Միութիւնս Մարտ 5ին կուտայ իր պա–րահանդէսը Վալանսի Սալ տէ Ֆէթին մէջ: ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեցական Մի–ութեան վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ միութեան բոլոր անդամները, որոնք 1959 իրենց տարեվճարը վճարած են: Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Քաֆէ տը Քոմէրսի վերնայարկը, Փը–լաս Կրանէտ:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա) Ձեկուցում եւ հա–ւանութիւն: Բ) Եկեղեցւոյ եւ ընթա–ցիկ հարցեր: Գ) Վարչութեան ընտրու–թիւն:

Վերոյիշեալ թուականին մեծամասնու–թիւն չգոյանալու պարագային, կը յե–տաձգուի, Մարտ 13ին, ուր ներկաները թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

Ի դիմաց Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեց. Միութեան Վարչութեան:
(Ատենադպիր)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Concerts Chouteau

Ցայտագիր.—

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ՝
Ջութակի Քօնչերթօ եւ Գայանէ:

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ՝ դաշնակի քոնչերթօ (Ա. ունկնդրութիւն) եւ հայկ. ժողովրդական երգեր:

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (ԴԱՇՆԱԿ)
GÉRARD JARRY (Violon)
եւ՝ ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ղեկավարութիւն՝
RENÉ-PIERRE CHOUTEAU

Մարտ 7, Երկուշաբթի ժամը 21ին, Սալ Կաւօ:
Տոմսերու գին 2·50էն 10 Ն. Ֆ.:
Դիմել սրահը եւ Տիւրանին:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԿԱՊ. ԽԱՉԻՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Սերգօ Պէրպէրեան ի–րենց երկրորդ զաւկին ԳԱՐԻՆԻ

Ծննդեան առթիւ 300 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ 200 Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յա–ռաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած Տիկին Գոհարիկ Յովհաննէսեանէ 5) Ֆ.:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Մարսէյլ – Սէն Լու Ս. Գինոսեան.— Միշտ կը սպասենք ցանկին:

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձին առթիւ

Շաբաթ, 5 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Ալհամպրայի մէջ, Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի եւ Ե. Միսաքեան խումբի

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՔԵՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսահայ բեմերու վրայ, սիրայօժար մասնակցու–թիւնը կը բերէ յաջակապէս վճռնտիկէն հրաւիրուած երգչուհի Օր. Սեդա Քա–լուեան, կ'արտասանեն Օր. Ալիս Շամիրեան, Օր. Սեդա Թուքէլեան:

Կը ժնեներգեն Օր. Ալիս Շամիրեան, Տէրտէրեան եղբարք:

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու կողմէ հայկական եւ գեղջկական պարեր, Ղեկավար Տիկին Մանուշ Շամիրեան, ազգագրական Ալեքս Ճօշկունեան:

Շամիրեան պար, Օր. Թիրէէեան եւ Փ. Համբարձումեան, ընկերակցութեամբ Ալեքս Նազարեանի, Դաշնակահարուհի Օր. Ատրինէ Մանուկեան

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ

SURPRISE PARTY Ն

Մարտ 6ին, ժամը 4 – 10, Ազգ. Տան մէջ,

32, RUE DE TRÉVISE, PARIS

29ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած շրջանին երէցներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ:

Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին,

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis Rue St. Dominique
Paris 7·, Métro Invalides

Ներկայացումներ սկաուտներուն կողմէ, երգեր եւ պարեր, հայկական պարեր, կենդանի պատկերներ եւ խաղեր գայլիկներէն: Ֆրանսերէն կը ներկայացուի՝

« ԹԻՋՈՂ ՀՈՎԱՆՈՑԸ »

Կատակերգութիւն, խմբապետուհիներուն կողմէ:

Մասնաւոր պատրաստութեամբ եւ բեմադրութեամբ, Նախկին Հայ Արիները կը ներկայացնեն, հայերէն, Շէյքսփիրի համբաւաւոր կատակերգութիւնը՝

ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՁԱՏՈՒԿԸ
(La Mégère Apprivoisée)

Սիրայօժար մասնակցութեամբ եւ օժանդակութեամբ Շաւիլի Երիտասարդաց թատերախումբին:

Գիւֆէ, ցուցադրութիւն — Մուտք 3 Ն. Ֆ. (300) եւ 5 Ն. Ֆ. (500)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ

Ի նպաստ Եկեղեցւոյ եւ դպրոցին

ՏԵՂԻՈՑՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 13, ժամը 15ին

Երգ, արտասանութիւն եւ պար գպրոցի աշակերտներուն կողմէ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. ԱԼԻՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Ժողովուրդի խնդրանքին վրայ երկրորդ անգամ կը ներկայացուի
Շէյքսփիրի ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՄԵՂԵՐԱՆ

Բեմադրութիւն՝ ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

Ժամը 8էն վերջ ներքապակն պարեր

ԳԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 3 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

ՀԱՃԸՆՈՅ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Մարտ 13, ժամը 16էն մինչեւ 24

Salons des Ambassadeurs

3, Ավընիւ Կապրիէլ.

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ զանազան անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել՝ Յ. Փաշայէքեան, Հեռ. Օռնանօ 37–?? եւ Գ. Աղամեանի՝ հեռ. Թրինիթէ 58–74 Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ., ուսանողներու կէս գին:

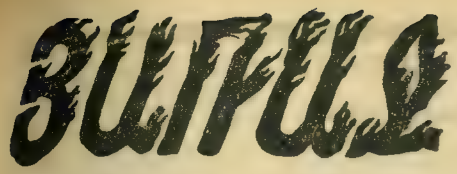

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՄԱՐՏ 1960

VENDREDI 4 MARS 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8739 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4540

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱ՞Յ Է ԹԷ ՌՈՒՍ ԿԱՄ ՉԵՐՔԷԶ

Բոլոր անոնք որ ականատես էին Հանրի Թրուայայի ընդունելութեան առթիւ խօսուելիք ճառերուն մասին, իրաւունք ունեցան :

Իրաւունք ունէր նաեւ «Յառաջ», որ սկիզբէն ի վեր վերապահ զտնուեցաւ հայածին ակադեմականին ազգային հպարտութեան գիտակցութեան մասին :

Արար աշխարհ գիտէ հայ է Թրուայան :

Փա՞ստ կ'ուզէք : Առաջին, Ֆրանսայի պաշտօնաթերթը (Ժուռնալ Օֆիսիէլ) քանի մը տարի առաջ, Գատուայ Լեգէոնի արժանանալուն առթիւ հրատարակեց իր իսկական անունը — Լեւոն Թորոսեան : Պաշտօնաթերթէն առնելով արտատպեցին նաեւ ֆրանսական օրաթերթերը — Լը Մոնտ եւ ուրիշներ :

Երկրորդ. — Բացէ՛ք «Կեդծանուններու բառարան»ը (Տիքսիոնէր տէ Փսէտօնիմ) եւ հոն Հանրի Թրուայայի անուան առջեւ պիտի կարդաք Լեւոն Թորոսեան :

Ալ հարկ չկայ յիշելու հայկական փաստերը, սկսեալ զինքը մկրտող հայ քահանայէն — Արսէն Ա. Քհնյ. Սիմէոնեանց — եւ ուրիշները գրաւոր վկայութիւններէն հայերէն թերթերու մէջ :

Ըսենք նաեւ, որ տարիներ առաջ, երբ Կոնքուրի գրական մրցանակն էր ստացած, նախաձեռնութեամբ մեր արեւմտահայ հայրենակիցներուն — որոնց մէջ նաեւ ողբացեալ Ալեքսանդր Խատիսեան — ընդունելութիւն մը տրուեցաւ իրեն ի պատիւ՝ Ղորղանեանի Նէօյեիի բնակարանին մէջ :

Հակառակ այս փաստերուն, որոնք անժխտելի կերպով կը հաստատեն թէ Հանրի Թրուայան իսկապէս Հայ է եւ կը կոչուի Լեւոն Թորոսեան, դժբախտաբար ինքը չուզեր յայտնել իր հայկական ծագումը եւ կը նախընտրէ կոչուիլ Ռուս, — երբեմն ալ նոյնիսկ՝ Չէրքէզ :

Մկրտուած է Հայոց եկեղեցիին մէջ : Սակայն երբ տարիներ առաջ ամուսնացաւ, պսակը կատարել տուաւ Փարիզի ռուս օրթոտոքս եկեղեցիին մէջ :

Չայնասփիւռի խօսնակի հարցումներուն պատասխանելով, երկու տարի առաջ հաստատեց թէ «սլաւական ծագում» ունի :

Եւ ահա՛ վերջին փաստ : Փետրուար 25ի ճառերը :

Մարեշալ Ժուէն, որ իրեն պատասխանելու պարականութիւնն ունէր Ակադեմիայի հանդիսաւոր նիստին մէջ, ո՛չ մէկ ակնարկութիւն բրաւ Թրուայայի հայկական ծագումին մասին, - Անշուշտ ենթակային փափաքին ընդ առաջ երթալով : Միակ յիշատակութիւնն այն էր, որ հայրը կը կոչուէր Թարասոֆ (եւ ո՛չ Թորոսեան) եւ ծնած էր Արմաւիր, կէս-հայկական եւ կէս - չէրքէզական գիւղաքաղաք մը : Շարունակութեան մէջ ճնշումը տրուած էր Թրուայայի ռուսական ծագում ունենալուն վրայ :

Իսկ նորընտիր ակադեմականը՝ ինք՝ իր ճառին մէջ այնքան ցայտուն փաստ մը կուտայ իր «ռուս» ըլլալուն, որ այլեւս ո՛չ մէկ կասկած կը վերցնէ ազգը ուրանալուն : Կը յիշէ 1932 Մայիս 6ին Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ Փօլ Տումէրի սպանութիւնը Կորկուլոֆի կողմէ, որ «ճերմակ Ռուս» մըն էր :

Այս ոճիրը իր մէկ «հայրենակցին» կողմէ գործուած ու ցեխի մէջ թաթխած է եղեր զինքը :

Ուրեմն Թրուայա կը նախընտրէ ըլլալ Կորկուլոֆի հայրենակից, սակայն չուզեր խոստովանիլ իր Հայութիւնը եւ հայրենայ զայն :

Այս պայմաններուն տակ քիչ մը տարօրինակ կը թուի եւանգը անոնց, որոնք կը պատրաստուին հանդիսաւոր եւ մէ –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆԸ ՌՈՒՍ ԻՇԽԱՆ ՄԸՆ Է

1000 ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ՔՈՐՍԻՔԱ ՊԻՏԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻՆ

Ֆրանսան եւ մանաւանդ Փարիզը կը պատրաստուին ընդունելու խորհրդային վարչապետը : Բոլորը կ'ուզեն «սիրալիր» երեւալ բացի Եկեղեցիէն : Կարդինալ Ֆելթէն յստակ ճշդեց կաթոլիկէներու դիրքը, — պէտք է վերապահ մնալ հանդէպ անոր որ հետապնդումներու ենթարկած է կղերականները «Երկաթէ վարագոյրէն» անդին եւ կրօնքը վերածած՝ «լռութեան Եկեղեցիի» : Միայն կանոնիկոս Քիռնէ, Տիժոնի քաղաքապետը որ չուզեր ենթարկուիլ վերի հրամանին եւ կը պատրաստուի ընդունիլ Խրուշչեւը :

Տը Կոլ – Խրուշչեւ բոլոր խօսակցութեանց ներկայ պիտի ըլլայ ռուս իշխան մը, աքսորուած իր երկրէն պոլշեւիկներու կողմէ, որ պաշտօնական թարգմանն է Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան :

Կոնստանդէն Անտրոնիքօֆ 44 տարեկան է եւ Բիւզանդիոնի կայսերական շարաւիղին կը պատկանի, ինչպէս կը գրէ Փարի Փրէս : Իր ընտանիքը Թուրքերու կողմէ վռնտուած է Տրապիզոնէն եւ հաստատուած Վրաստան : Ինք ծնած է Փեթերսպուրկ :

Խրուշչեւ անծանօթ մը չէ իրեն համար եւ իր բերնով կը պատմէ. — «Նիքիթա Խրուշչեւ հին բարեկամ մըն է, կ'ըսէ կէս ժպիտով : Քանի մը անգամներ գիս Խորհրդ. Միութիւն հրաւիրած է եւ ինք էր որ թոյլ տուաւ որ Կովկաս երթամ 1955ին, խնդրելով որ վերադարձիս տպաւորութիւններս պատմեմ իրեն :

« Կովկասը, քիչ մը ծննդավայրս է : Հոն շատ Անտրոնիքաշվիլիներ կան (Անտրոնիքօֆի վրացական ձեւն է) Թիֆլիզի եւ Երեւանի կողմերը :

« Ընդառաջ գացի Պ. «Խ.»ի բաղձանքին եւ Փարիզ վերադառնալէ առաջ Մոսկուա մնացի : Իմ պատմած տպաւորութիւններս խոտոր կը համեմատէին իմ սպասածներուն հետ :

« Բան մը, մանաւանդ, ուշադրութիւնս գրաւած էր, եւ իրեն ըսի — խորհրդային քաղաքացիներու երջանկութիւնը կը մեծնայ որքան անոնք հեռանան կեդրոնի իշխանութենէն : Որքան հեռու են Մոսկուայէն, այնքան աւելի զուարթ եւ ազատ կը զգան իրենք զիրենք : Այս բանս երբ լսեց, ինք իրմէն դուրս ելաւ, բայց երբեք չեմ կրցած ճշմարտութիւնը չըսել նոյնիսկ եթէ հաճելի չէ զայն լսել » :

Ճշմարտութեան հանդէպ իր ունեցած բծախնդրութիւնը գլխաւոր գաղտնիքը կը նկատուի, Անտրոնիքօֆի յաջողութեան : Խրուշչեւ անգամ ըսած է իր մասին. — « այս իշխանը, միակ դրամատէրն է որ կրնայ հաւատարմօրէն թարգմանս ըլլալ, միակը որուն հանդէպ բացարձակ վստահութիւն ունիմ » :

1945էն ի վեր, Անտրոնիքօֆ աւելի քան հազար ժամուան խօսակցութիւններ

ՀԱՅՐ ԱԿԻՆԵԱՆ ՀԻՒԱՆԴ

Վիէննայի մեր թղթակիցէն ցաւով կ'իմանանք թէ Հայր Ներսէս Վ. Ակինեան սրտի տագնապի եւ շնչարգելութեան հետեւանքով հիւանդանոց փոխադրուած է : Վաստակաւոր վարդապետին վիճակը բժշկական լուրջ խնամքի կը կարօտի :

թարգմանած է եւ «խիստ գաղտնի» փաստաթուղթեր շարադրած ֆրանսական կառավարութեան համար : Ճանչցած է խորհրդային բոլոր ղեկավարները. — Սթալին, Մալենքով, Բուլգանին, Խրուշչեւ, Մոլոթով, Վիշինսքի, Շեփիլով, Կրոմիքօ : Ոմանք մեռած են, ոմանք պաշտօնանկ :

Անտրոնիքօֆ կ'ըսէ թէ պէտք է միշտ զգոյշ ըլլալ Խրուշչեւի հետ : Անոր ոճը իւրայատուկ է իր տեսակին մէջ. — խիստ, չոր, ժողովրդական առածներով լեցուն :

Փարի Փրէսի թղթակիցը հարցուցած է նաեւ թէ Անտրոնիքօֆ երբեք տը Կո՞լի թարգմանը եղած է ժողովի մը առեն : Ո՛չ, կը պատասխանէ իշխանը եւ երբ լրագրողը կը շեշտէ. — Չէ՞ք վախնար որ դժուարութիւններ ունենաք անոր լեզուն ռուսերէնի թարգմանելու, գիտէք որ ոճը հին դարձուածքներ ունի եւ քիչ մըն ալ խրթին է : Բայց Արմանտինոֆ կը պատասխանէ. — Գիտէք, ժորժ Պիտոյէն եմ, այդ ուղղութեամբ վախնալիք բան չունիմ :

1000 ՀՈԳԻ ՔՈՐՍԻՔԱ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻՆ

Ծամբորդութեան գործակալութիւնը որ այս այցելութիւնը կը կազմակերպէ 1000 ռուս, հունգարացի, լեհ, ռումանացի, եուկոսլաւ եւ չեխ գաղթականներու համար, Ներքին Նախարարութիւնն է :

Ֆրանսա կ'ապրին մօտ երկու հարիւր հազար քաղաքական պատսպարեալներ, մեծ մասը համախմբուած՝ Փարիզ, Լիոն, Մարսէյլ, Լիլ եւ Լօռէնի շրջանը ուր 3000 Հունգարացիներ կ'աշխատին հանքերու մէջ :

Հազար հոգի պիտի փոխադրուին Քորսիքա կառավարութեան հաշւոյն, երեք հազար ուրիշներ օրը երկու անգամ ոստիկանատուն պիտի ներկայանան :

Ոմանք դժգոհ չեն երեք շաբաթ ձրի արձակուրդ մը անցընելու «գեղեցկութեան կղզիին» մէջ եւ սկսած են սպառնական նամակներ տեղացնել աջ – ձախ որպէսզի իրենց, ցարդ հանդարտ, կեցուածքը կարծել չտայ թէ անվնաս են եւ կարենան օգտուիլ այս բացառիկ «օդափոխութենէն » :

Կը կարծուի սակայն թէ հոս, ինչպէս Ամերիկա, լուռ ցոյցեր տեղի պիտի ունենան : Հունգար գաղթականներու կոմիտէի նախագահը ուզած է Խրուշչեւի ժամանումին օրը երկինքին մէջ գծել տալ « ինքնորոշում Հունգարիոյ համար », բայց իշխանութիւնները մերժած են :

Ամէնէն խելօքները սպիտակ Ռուսերն են, 1917ը հին թուական մըն է այլեւս իրենց համար :

Ամէնէն «կատղածները» իրաւացի կերպով Հունգարներն են. — կ'ուզեն որ երբ Խրուշչեւ Շան զ'Էլիզէները բարձրանայ, ամբոխը, վայրկեանը անգամ մը պոռայ. — Փեշտա :

✕ 400.000 Նախկին Ռազմիկներու Ազգային Միութիւնը որոշած է չմասնակցիլ Խրուշչեւի այցելութեան առթիւ եղած արարողութեանց : Միութիւնը կը ճշդէ որ այս ձեռնպահութիւնը կը վերաբերի մասնաւորապէս Վերտէօնի մէջ կատարուելիք արարողութեանց «քաղաքը» որ կը խորհրդանշէ ազատութեան համար զոհուած մարդոց հերոսական զոհողութիւնը, նոյն կարգին է քան Ստալինկրատը, բայց նաեւ՝ Փեշտան :

ծածախս ընդունելութիւն մը սարքել « հայ » մեծանուն ակադեմականին : Բոլորը ծանօթ են այն պաղ նամակին, զոր Թրուայա գրած էր նախաձեռնարկ կարգ մը Հայերու, որոնք կ'ուզէին դրամ հանգանակել իր ակադեմականի սուրին համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱԿՆԱՏԻՐ

ՄԵՌԱԾ ՔԱՂԱՔԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱՊՐԻ 1961 ՄԱՐՏ 2ԻՆ

ՄՕՏ 10.000 ՄԵՌԵԱԼ, ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ

Ակատիրի աղէտը օրէ օր եւ ժամէ ժամ աւելի զարհուրելի կը դառնայ իր անպատմելի մանրամասնութիւններով : Ցարդ կարելի չէ եղած ճշդել աղէտեալներու թիւը : Հինգէն տասը հազար կը հաշուեն մեռեալներու թիւը : Քաղաքը արգիլուած յայտարարուեցաւ եւ թագաւորը որոշեց քանդել տալ նոյնիսկ այն փոքր մասը որ չէ վնասուած եւ ծայրէն վերաշինել նոր քաղաք մը որ կեանքի կոչուի 1961 Մարտ 2ին, Մարոքի անկախութեան տարեդարձին օրը : Փլատակներու եւ աւերակներու մէջ դիակներ եւ մուկեր կը վխտան : Կը վախցուի նաեւ որ ժանտատենդի եւ ժանտախտի համաճարակ ըլլայ : Օգնութեան հասնողներու կարգին ամէնէն առաջ հասած են Ֆրանսացիները. — Բժիշկներ, հիւանդապահուհիներ, Կարմիր Խաչի պաշտօնեաներ :

Մեռեալներու մէջ մօտ 1500 Եւրոպացիներ կը հաշուեն, զոհերուն մէջն է Ֆրանսայի հիւպատոսին 18 ամսու մանչուկը :

✕ Ինչպէս կը սպասուէր Դահիրէի Ել Ախպարը կը գրէ թէ երկրաշարժին պատճառը... Ռեկանի ռումբին պայթումն է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ բնակչութեան թիւը, անցեալ Դեկտեմբեր 31ին կը հասնէր 50.698.000ի : 1959ին ծնունդներու թիւը 920 հազար եղած է, ինչ որ զգալի յաւելում մը ցոյց կուտայ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ երեսփոխանական ժողովը երեքի դէմ 39 ձայնով վստահութիւն տուաւ Քարամէի դահլիճին, ընդհանուր քաղաքականութեան շուրջ եղած վիճաբանութիւններէ ետք :

ՆԱՍԸ Ցունիս մէկին Ցունաստան պիտի երթայ, պաշտօնական այցելութիւն մը կատարելով :

ՔԱԲՈՒԼ (Աֆղանիստան) հասած է Խրուշչեւ : Խանդավառ ընդունելութենէ մը վերջ մասնակցած է, իրեն ի պատիւ տրուած խնջոյքի մը եւ այցելած զանազան աշխատանոցներ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ «բարոյական ապտակ » մը ստացաւ Ինտոնեզիոյ մէջ : Արդարեւ՝ խորհրդային վարչապետ մեկնումի պահուն պահանջած է որ երկու երկիրներու միացեալ ղեկոյցին մէջ յիշուի ու այս առթիւ քննադատուի Ամերիկեան եւ Ճափոն զինուորական համաձայնութիւնը : Ինտոնեզիա մերժած է ու մինչեւ իսկ նախարար Սուպարիօ պատասխանած է թէ « ոչ միայն նման յիշատակութիւն մը կարելի չէ, այլեւ պէտք է ղեկոյցին մէջ չեշտուի թէ Ինտոնեզիա դէմ է օտար որեւէ միջամտութեան » :

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ տագնապը կը շարունակուի Իտալիոյ մէջ : Սեննի կառավարութեան հրաժարումին առթիւ՝ Տեմոկրատ Նախկին Նախագահը խիստ բառերով դատապարտած է «կուսակցութիւններու միջեւ գոյութիւն ունեցող չահամոլ պայքարները» ու այս վերջիններուն վրայ նետած է Իտալիոյ մէջ ստեղծուած կառավարական տագնապին ամբողջ պատասխանատուութիւնը : Հանրապետութեան Նախկին Նախագահը՝ էնաուտի իր կարգին դէմ արտայայտուած է Սիկիլիոյ, Սարտինիոյ, եւ երկու այլ շրջաններու «ինքնավարութիւն» շնորհելու գաղափարին, «երկրի միասնականութիւնը խնդրոյ առարկայ կրնայ դառնալ» ըսած է ան :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԵՒ ՉԻԼԻ միացեալ դեկոյցը խմբագրուած է «իրարու օգնելու » եւ «իրարու հետ գործակցելու» ոգիով մը :

ՄՐՑՈՒՄ ՏՈԼԱՐԻ ԵՒ ՌՈՒԲԼԻԻ

Արեւելք եւ Արեւմուտք կը մրցին զինուորական գետնի վրայ, կը մրցին գաղափարախօսական տեսակէտներով, կը մրցին տնտեսական գետնի վրայ, կը մրցին տոլար եւ ռուբլի: Խորհրդ. Միութիւնը օժանդակելով թերաճ երկիրներու՝ կը ջանայ հաստատել համայնավար դրութեան գերազանցութիւնը դրամատիրական դրութենէն, այդպէս հրապուրել ասիական ժողովուրդները համայնավար շրջանակին մէջ :

Ամերիկա տոլար կը ցրուէ ասիական երկիրներու մէջ, Խորհրդ. Միութիւնը կը փութայ փոխատուութիւններ կատարել, մասնագէտներ՝ տրամադրել, ճարտարարուեստի բարգաւաճման ուժ տալ, երկրին նախանիւթերը գործածելու մղել, որպէսզի արեւմտեան «գաղութարար» պետութիւնները զրկուին նախանիւթերէ եւ սպառման շուկաներէ :

Հազիւ թէ Ամերիկայի նախագահը վերադարձաւ Ամերիկա, Խորհրդ. Միութեան նախագահը այցելեց Հնդկաստան, ահա կը հասնի Նոր Տելհի, կ'այցելէ Խ. Միութեան օժանդակութեամբ հիմնուած պողպատի գործարանը եւ կը կատարէ երկու միլիառ ռուբլիի փոխատուութիւն մը: Խանդավառ ամբոխին կը գոչէ. «Մեր ժողովուրդները եղբայրներ են իրենց ոգիով եւ բոլոր ձգտումներով: Այսպէս է այսօր, սիրելի բարեկամներ, այսպէս պիտի մնայ դարեր»:

Մարշալի ծրագրէն ասդին Ամերիկա միլիառներ տուաւ ոչ-համայնավար երկիրներու, Եւրոպայի տնտեսութիւնը բարելաւեց, մինչեւ եւրոպական տնտեսական միութեան մը կազմութիւնը: Խ. Միութիւնը արեւելեան տնտեսական միութիւնը կազմեց պայքարելու համար Հասարակաց Շուկայի եւ Ազատ Գօտիի դէմ: Այնուհետեւ Ամերիկա տոլարներ բաշխել սկսաւ Միջին եւ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ: Խորհրդ. Միութիւնն ալ սկսաւ ռուբլի տրամադրել նոյն երկիրներուն: Ամերիկացիներ «ռուբլիի խուճապը» ունեցան, յայտնեցին թէ Ամերիկա տոլարներ պէտք է փութացնէ չէզոք երկիրներու կամ համակերպի այդ երկիրներուն Մոսկուայի տիրապետութեան տակ մտնելուն :

Ուաշինկթընի կառավարութիւնը հրատարակեց ուսումնասիրութիւն մը Խորհ. Միութեան օժանդակութեան մասին: 1958ին Եգիպտոս Մոսկուայէն ստացած է 175 միլիոն տոլարի օգնութիւն մը: Արժանթին ստացած է հարիւր միլիոն տոլար քարիւղի ճարտարարուեստը զարգացնելու համար: Հնդկաց Ովկիանոսի կղզիները ստացած են 225 միլիոն տոլար տնտեսական եւ զինուորական օժանդակութեան նպատակով: 120 միլիոնի զինուորական օգնութիւն ստացած է Իրաք: Հնդկաստան ձուլարան մը հիմնելու համար ստացած է 21 միլիոն, զտարանի մը կառուցման համար 11 միլիոն տոլար :

Միացեալ Նահանգները նոյն երկիրներուն օգնած են 1948էն 1956ի տասնամեակի ընթացքին վեց միլիառ հինգ միլիոն տոլարով :

Ծերակուտական դեմոկրատ Մանսֆիլտ յայտարարեց, թէ Մոսկուա իր յանձնառութիւնները չի կրնար գործադրել, իր նպատակն է քաղաքական թափանցում, հետեւաբար Ամերիկա խուճապի մատնուելու չէ եւ մրցակցութեան մտնելու չէ :

Ասիական երկիրները տոլար եւ ռուբլի կը ստանան, բայց կը պահեն իրենց քաղաքական դիրքը՝ չէզոքութիւն, ուստի աւելի՛ մօտ են Խորհր. Միութեան քան բարեկամ Ամերիկայի: Ամերիկա գումարը կը տրամադրէ պետական վարիչներուն, առանց հետաքրքրուելու թէ ինչ նպատակի պիտի ծառայէ փոխ տրուած կամ օգնութեան համար տրուած գումարը եւ թէ ինչպէս կը գործածուի: Խորհ. Միութիւնը ապրանքներ կը հայթայթէ, մասնագէտներ կուտայ իրական օժանդակութիւն մը բերելով երկրին տնտեսութեան :

Ասիացիներ կը հաւատան թէ քաղաքական անկախութենէն ետք տնտեսական անկախութիւն պիտի ունենան ճարտարարուեստական երկիր մը դառնալով: Երկրին վարիչներն ալ երկրագործութեան բարելաւումը եւ յառաջդիմութիւնը զանց առնելով՝ գործարաններ կը շինեն ինչ որ շահաւէտ է տեղացի դրամատէրներուն համար, մինչդեռ երկրագործութեան արդիականացումը հողային կարգադրութիւններու պէտք ունի, ինչ որ կը վտանգէ տեղացի հողատէրներուն շահերը: Ռուբլիները կը նպաստեն տեղացի դրամատէրներու, տոլարները չեն նպաստեր ժողովուրդներու կենցաղի մակարդակի բարձրացման: Կասկած կը յայտնեն թէ Ամերիկա տնտեսական օժանդակութեամբ կ'ուզէ արգիլել իրենց տնտեսական անկախութիւնը :

Տարիներ առաջ պաշտօնական յանձնախումբ մը տեղեկագիր մը ներկայացուց նախագահ Թրումընի՝ Փիլիպեան կղզիներու ընկերային եւ տնտեսական կացութեան շուրջ: 1945էն ի վեր Ամերիկա հազար չորս հարիւր միլիոն տոլար ծախսած էր կղզիներուն մէջ: Տեղեկագիրը կը հաստատէր թէ «տնտեսական կացութիւնը բարելաւուած չէր, կրնար ծանրանալ եւ քաղաքական անկարգութիւններու պատճառ դառնալ: Երկրին արտադրութիւնը նուազ է, մինչեւ ժողովուրդը կ'աճի, կենցաղի մակարդակը վար կ'իջնէ»:

Տեղեկագիրը կ'եզրակացնէր. «Պատրանք մըն է թէ կարելի է փրկել Ասիոյ ժողովուրդները համայնավարութենէն իրենց պարտադրելով արեւմտեան վարչաձեւերու արտաքին կերպերը, տոլարներով ալ ելեւմտական օգնութիւն հայթայթելով »:

Հնդկաստանի վարիչ Նեհրու կը յայտարարէ թէ համայնավարութեան տնտեսական վարդապետութիւնը ընկերվարութիւն է, մեթոտները միայն մեղադրելի են » :

Տոլար եւ ռուբլի կը մրցին միջազգային չափանիշ մը ըլլալու համար: Տոլարը Արեւմուտքի մէջ, ռուբլին Ասիոյ մէջ փոխանակութեան դրամանիշներ են: Քըսան տարիէ ի վեր Մոսկուա կ'աշխատի ամրացնել ռուբլին եւ Եւրոպայէն դուրս նետել տոլարը: 1924ին շրջաբերութեան դրուեցաւ ռուբլի մը, 77.423 միլիկրամ ոսկի արժէքով: Արեւմտեան ելեւմտագէտներ երբեք չխորհեցան թէ օր մը ռուբլին կրնար սպառնալիք մը դառնալ տոլարի եւ սթերլինի միջազգային հրապարակին վրայ: Խորհ. Միութիւնը պետական դրամատիրութիւն դարձաւ 1927ին եւ ուժ տուաւ ճարտարարուեստի զարգացման: Ամերիկա 1933ին արժեզրկեց տոլարը, Մոսկուա ալ 1935 Նոյեմբերին եւ 1936 Փետրուարին ռուբլին արժեզրկեց եւ 5,30 ռուբլին մէկ տոլարի հաշիւով հրապարակ հանեց: Ռոզվելթ այնպէս կարծեց, թէ Խորհրդ. Միութիւնը կ'ուղղուի դէպի «ռամկավարութիւն»: 1 Մարտ 1950ին ռուբլիին արժէք տրուեցաւ 222.168 միլիկրամ ոսկի: Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ դրամները յարեցան ռուբլիին, որ ցամաքային դրամ դարձաւ: Փոխանակութիւնները կը կատարուին ռուբլիով Մոսկուայի առեւտրական կեդրոնի միջոցով: Այս կեդրոնը Լեհաստանի կը փոխանցէ պուլկար ծխախոտը, Ռումանիոյ կը փոխանցէ լեհական զէնքը, Պուլկարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ կը փոխանցէ ռումանական քարիւղը :

Արեւելքի տնտեսական եւ դրամական միութիւնը ամրացնելէն ետք, Խորհրդ. Միութիւնը կը ջանայ ասիական դրամական միութիւն մը ստեղծել՝ ռուբլին տոլարը պահընկեց ընելով, ասիական շուկաները գրաւելով՝ նախանիւթերը գնումով եւ ճարտարարուեստական նիւթեր հայթայթելով :

Երկու կողմի ելեւմտագէտները յատատես են, ոմանք տոլարի տոկունութեան, միւսները ռուբլիի յաղթանակին: Եթէ ոսկիին արժէքը բարձրանայ տոլարի [illegible]ղատուութեամբ, որովհետեւ Ամերիկայի ոսկիի մթերքը կը նուազի արտածումով, Խորհրդ. Միութեան ոսկիի մթերքին արժէքը կը բարձրանայ ռուբլին ամրացնելով :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԱՆՆԱ ԱՆՏԵՐՍԸ՞Ն ԹԷ ՄԵԾ ԴՔՍՈՒՀԻ ԱՆԱՍՏԱՍԻԱ

Երեսուն եւ աւելի տարիներէ ի վեր, բովանդակ աշխարհի մամուլը կը զբաղի զգայացունց եւ հրատապ հարցով մը :

Արդէն սպիտակահեր կին մը՝ Աննա Անտերսըն, որ ներկայիս մեկուսացած կեանք մը կ'ապրի Գերմանիա, Սեւ Անտառին խորը, կը պնդէ արդարեւ թէ ինք բոլշեւիկներու կողմէ 1918ին Եկատերինոտարի մէջ խժդժօրէն սպաննուած ռուսական արքայական գերդաստանին անդամներէն մին, Նիկոլա Բ. ցարին կրտսեր աղջիկը՝ Մեծ Դքսուհի Անաստասիան է :

Տիկին Աննա Անտերսընի պնդումը հաստատողներ եղած են թէեւ, եւ սակայն գտնուած են այնպիսիներ եւս որոնք այդ պնդումը հերքելով, զինքը հռչակած են իբրեւ պարզ խարեբայ մը, արկածախնդիր մը :

Եւ սակայն, « Անաստասիայի պարագան » կայ ու կը մնայ իբրեւ զգայացունց դէպք մը, իբրեւ վիպային գլուխգործոց մը: Մանրամասնօրէն կարենալ մտնելու համար հարցին խորը, քերենք քիչ մը պատմութիւնը :

×

1918ի Յուլիս 16էն 17ի գիշերը, Ռուսիոյ արքայական ընտանիքը, ինչպէս նաեւ Նիկոլա Բ. ցարին անձնական բժիշկը Պոտկին եւ արքայական շրջանակէն ուրիշ երեք անձեր, Եկատերինոտարի մէջ բոլշեւիկներու կողմէ սպաննուեցան վայրագօրէն: Զոհերուն դիակները փոխադրուեցան դէպի Քոփթիաքի անտառը եւ հոն բզիկ բզիկ ըլլալէ ետք կտորները նետուեցան «Զորս եղբայրներ» կոչուած հանքային փոսի մը մէջ :

Այս սպանութենէն քիչ ատեն ետք Սիպերիոյ մէջ սկսաւ զրոյց մը շրջան ընել թէ ցարին չորս աղջիկներէն Մեծ Դքսուհի Թաթիանան կամ անոր կրտսեր քոյրը՝ Անաստասիան, յաջողած էր խուսափիլ սպանդէն: Դիակներուն կտորները «Զորս եղբայրներ»ու փոսը փոխադրուելէն առաջ, ռուս զինուորներ յաջողած էին իր դահիճներուն ձեռքէն հրաշքով մը ազատուած Անաստասիան առնել ու պահել ապահով վայրի մը մէջ :

Ի հարկէ, իր ժամանակին, այս զրոյցը տեղի կուտայ մանրակրկիտ քննութեան մը, որ կը ձեռնարկէ բոլշեւիկ դատախազ Սոքոլոֆ, ռուս Սպիտակ ուժերու կողմէ կարմիրներուն Եկատերինոտարին վտարուելէն քանի մը ամիս առաջ. Սոքոլոֆ քննութիւններէն ետք եզրակացուցած է թէ շրջան ընող զրոյցը բոլորովին անհիմն է, վասնզի դիակներուն կտորուանքը պարունակող փոսը քննելով, հոնկէ դուրս են հանուած այնքան քանակութեամբ կանացի սեղմիրաններու կոճակներ, որքան կը կրէին իրենց սեղմիրաններուն վրայ սպանդին օրը ներկայ եղած կանացի զոհերը ...

Այս «փաստերը» եւ մանաւանդ դահիճ-

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Ամէն օր, Փեքինէն կը հասնէին նորանոր պատգամաբերներ որոնք կը հաղորդէին թէ «սպիտակ բարբարոսներ»ը աւարի էին տուած մայրաքաղաքը, եւ սակայն այնքան ալ թշնամական զգացումներ չունէին փախստական կայսրուհիին հանդէպ :

Կայսրուհիին սիրականը, մարեչալ Եոնկ Լուն քանի մը օր ետք եկաւ ու գտաւ Ցէօ Հին եւ երկուքը միասին խորհրդակցելով, որոշեցին ըստ կարելւոյն օգտուիլ կացութենէն, քանի որ համաձայնականները այնքան ալ խեռ աչքով չէին դիտած կայսրուհիին փախուստը :

Իրերու այս դրութեան մէջ, հասան նոր պատգամաբերներ, որոնք հաղորդեցին թէ Փեքինի մէջ մնացած չինացի պետական անձնաւորութիւններ յաջողած էին հաշտութիւն մը կնքել Եւրոպացիներուն հետ, յօժարելով վճարել 450 միլիոն թայէլ (երկու միլիառ ոսկի ֆրանք) եւ յանձնառնելով պատժել բոլոր այն խռովարարները որոնք պատճառ եղած էին բազմաթիւ Եւրոպացիներու մահուան :

Այս լուրերը խրախուսեցին կայսրուհին որ լեցուեցաւ ապագայի նոր յոյսերով: Եւ սակայն, դժբախտ դէպք մը դարձեալ եկաւ սուգի շղարշ մը փռել Ցէօ Հիի այս ժամանակաւոր ուրախութեան վրայ :

Արդարեւ, յանկարծական հիւանդութեան մը ենթարկուելով. կայսրուհիին սիրականը՝ մարեչալ Եոնկ Լուն քանի մը օրուան ընթացքին մահացաւ :

Անսահման եղաւ Ցէօ Հիի վիշտը :

Այս կինը, որ իր կիրքերուն գոհացում տալու համար չէր վարանած նոյնիսկ գործել վայրագ ոճիրներ, իր կեանքին մէջ մէկ անգամ սիրած էր, եւ ահա այսօր, իր այդ ճշմարիտ սիրոյն առարկան, իր սիրական Եոնկ Լուն զինքը մինակ կը թողուր իր յիշատակներուն հետ :

Եւ սակայն, այս նոր սուգը նոյնպէս անցողական եղաւ կորովի ու կամքի մարմնացումը եղող Ցէօ Հիին համար, որ առանց տատամսելու, որոշեց օգտուիլ համաձայնականներու իրեն հանդէպ տածած ներողամիտ զգացումներէն եւ վերադառնալով Փեքին՝ վերստին ձեռք առնել կայսրութեան գործերը:

Երբ Ցէօ Հի առօք փառօք վերադարձաւ Փեքին, վարպետօրէն կարգադրութեամբ մը վերստին գահ բարձրացուց խրտուիլակ կայսրը՝ Քուանկ Սինը, իրականին մէջ սակայն ինքը մնալով կայսրութեան եւ պետութեան միահեծան ղեկավարը :

Առաջին առթիւ, անվերապահ համակրութիւնը շահելու համար Եւրոպացիներուն, Ցէօ Հի առանց դատավարութեան գլխատել տուաւ Պոքսէրներու պետը՝ իշխան Թուանը եւ անողոք կերպով հրապարակէն մաքրեց իրեն հակառակորդ մէկ քանի մեծամեծներ :

×

Երկնային Կայսրութեան ներքին եւ արտաքին անդորրութիւնը վերահաստատուած էր :

Կայսրուհին, այլեւս յոգնած ու պարտասած, որոշեց նուիրուիլ խաղաղ ու անդորր կեանքի մը:

Կանչեց իր ներքինապետը եւ հրամայեց որ այնուհետեւ իրեն համար ստեղծուէին ժամանցի պահեր :

Ներքինապետը իր օգոստափառ տիրուհիին կամքին ընդառաջ երթալով, կազմակերպեց գիշերային հանդէսներ :

Այս հանդիսութեանց ընթացքին տեղի կ'ունենային նուագ, երգ, պարեր եւ յաճախ ալ բանաստեղծական ընթերցանութեանց երեկոյթներ եւ նոյնիսկ թատերական ներկայացումներ :

Այս բոլոր հանդիսութիւնները տեղի կ'ունենային բացօթեայ, պարտէզներու մէջ եւ հոն գտնուած գեղածիծաղ լճակներու ափին :

Գիշեր մը, սակայն, աշնանային զով օդը խայթեց կայսրուհին :

Ինքզինքը տկար զգալով, Ցէօ Հի անկողին ինկաւ :

Թեւակոխած էր 73 տարեկանը, պահելով սակայն արտակարգ գեղեցկութիւն մը եւ անտեղիտալի գրաւչութիւն մը.

Ականաւոր բժիշկներ հաւաքուեցան անոր անկողնին շուրջ, եւ սակայն, հակառակ տրուած բոլոր խնամքներուն, հիւանդին վիճակը վատթարացաւ.

Զգաց որ իր վերջին ժամը հնչած էր. Գրեց իր կտակը, որուն մէջ գետեղեց հետեւեալ նախադասութիւնը. —

« Երբ յետադարձ ակնարկ մը կը նետեմ անցեալիս վրայ, խոր անձկութիւն մը կը պատէ ամբողջ հոգիս, երբ մանաւանդ կը մտածեմ Երկնային Կայսրութեան ապագային մասին ...»:

Այդ գիշերը, կայսրուհին անցուց [illegible] դոտ տագնապներու մէջ:

Սկսած էր զառանցել :

Յանկարծ, ցցուեցաւ անկողնին վրայ, դիտեց իր շուրջ բոլորը եւ աղաղակեց.

« Այսուհետեւ չըլլայ որ կայսրութեան ղեկը յանձնէք կնոջ մը ...»:

Իր վերջին խօսքերը ասոնք եղան.

Ցիսուն եւ աւելի երկար տարիներ միլիոնոց կայսրութեան մը վրայ միահեծան կերպով իշխելէ ետք, հարճ Նէ Հօ Նօ Լան, մեծազօր կայսրուհի Ցէօ Հին մեկնած էր դէպի «Դեղին Աղբիւրները » :

Կտրուած էր կեանքին թելը՝ Շամիրամին, 1908 Նոյեմբերին :

(29 եւ վերջ)

ներուն անողոք վերաբերմունքը սպանդին օրը, Սոքոլոֆը հասցուցած են այն անդրդուելի եզրակացութեան թէ ջարդին օրը արքայական ընտանիքի անդամներէն ոչ մէկը կարողացած է խուսափիլ։ Եւ սակայն, գոհերուն գանկերը, որոնք կրնային հարցին վրայ աւելի լոյս սփռել, մնացած են անգտանելի։

Սոքոլոֆի եզրակացութեան համամիտ է գտնուած նոյնպէս գահաժառանգին դաստիարակը Պ. Ժիլյար, որ մեծապէս օժանդակած է հակաբոլշեւիկեան համաձայնական ուժերու հրամանատար զօրավար Ժանէնի, որպէսզի այս վերջինը տեղւոյն վրայ կարենայ պրպտումներ կատարել եւ այս հարցին առընչութեամբ վաւերաթուղթեր յաջողի ձեռք բերել ...

Այստեղ, վարագոյրը կ'իջնէ ռուսական յեղափոխութեան վրայ եւ կը բարձրանայ յետպատերազմեան Պերլինի տեսարանով մը։

1920 Փետրուար։ Պերլինի ոստիկանութիւնը Լանտվեհրի ջրանցքէն դուրս կը հանէ երիտասարդ կին մը, որ շատ վատ գերմաներէն մը կը խօսի, սլաւական առոգանութեամբ, եւ կը մերժէ յայտնել իր անունը։

Երկու ամիս ետք «Ջրանցքին անծանօթուհին» կը փոխադրուի Պերլինի մօտակայ Տալտորֆի յիմարանոցը, ուր, յամառ լուռ ու մունջ՝ ու գրեթէ ջղագար, անծանօթուհին միշտ կը մերժէ յայտնել իր անունը, եւ սակայն, օր մը յանկարծ, իր հիւանդապահուհիին կ'ըսէ․

— Եթէ գիտնային ո՛վ ըլլալս, անպայման զիս հոս չէին պահեր․․

1922ին, ուրիշ հիւանդ մը, որ, իբր դրացուհի ունի համր ու ջղագար միւս հիւանդը, կը յայտարարէ թէ ան ուրիշ մէկը չէ եթէ ոչ Մեծ Դքսուհի Թաթիանան։

Պերլինի ռուսական գաղութը իրար կ'անցնի։ Ամէն օր բազմաթիւ մարդիկ կը դիմեն դէպի յիմարանոց։ Պառոնուհի Ծիւքսհովսէն (կայսրուհիին նախկին պատուոյ տիկիններէն մին) կը յայտարարէ թէ անծանօթուհին Մեծ Դքսուհին Թաթիանան չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ հիւանդը չափէն աւելի կարճահասակ է։ Արդարեւ, ցարին երեք երէց աղջիկներուն երկար հասակը ծանօթ էր բոլորին։

Արդեօք հիւանդը Անաստասիա՞ն էր․․․

Ոչ, կը պատասխանէ դարձեալ պառոնուհին, ոչ մէկ նմանութիւն։ Եւ յետոյ, խորհրդաւոր անծանօթուհին կը թուի անտեղեակ ըլլալ թէ ռուսերէնին, թէ անգլերէնին եւ թէ ֆրանսերէնին։

Հիւանդը միշտ լուռ է ու մունջ։

Կարծիքները երկուքի կը բաժնուին եւ կը սկսին մեծ վիճաբանութիւններ։

Պարոն տը Քչայց, պալթեան երկիրներէն եկած ռուս ազնուական մը, արտօնութիւն կ'ուզէ հիւրընկալելու իր մօտ երիտասարդուհին, կարենալ լոյս սփռելու համար «գործ»ին վրայ։

1924ին, իշխանուհի Իրէն տը Փրիւս, ծնեալ Հէս, քոյրը սպանեալ ցարուհիին եւ մօրաքոյրը կարծեցեալ Անաստասիային, կը հանդիպի իր քրոջ որդիին եւ սակայն չի ճանչնար զայն։

Եւ սակայն, «Անաստասիան», յանկարծ մէկդի թողլով իր լուռ ու մունջ վիճակը, կը սկսի խօսիլ, կուտայ լրիւ մանրամասնութիւններ անցեալի կայսերական ընտանիքի կեանքին եւ նիստ ու կացին վերաբերեալ, այնքան յստակ ու ճշգրիտ, որ զինք շրջապատողները կը մնան ափ ի բերան։ Միայն Մեծ Դքսուհիներէն մէկը կրնար տեղեակ ըլլալ այն բոլորին, ինչ որ ինք գիտէ։

Շուտով, վիրաբուժական գործողութեան մը ընթացքին, երբ անգամ մը զգայազիրկ կը դառնայ, արթննալուն կը սկսի խօսիլ անգլերէն, եւ սակայն կը մերժէ ռուսերէն բառ մը արտասանել, առարկելով թէ ռուսերէնը «դահիճներուն լեզուն է ...»։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԻՐՈՒՆԻ

●

ՎԻԷՆ, (Յատուկ) — Քանի կ'երկարի Ալժերիոյ ըմբոստութիւնը, թանկագին կեանքեր կը խամրին մեր աչքին եւս։ Հանգուցեալ ընկեր Առաքել Յովհաննէսեանի կրտսեր զաւակն ալ Յակոբիկ ինկաւ պատուոյ դաշտին վրայ անցեալ 23 Դեկտեմբերին, հազիւ 21 տարեկան, խոր սուգի մէջ ձգելով իր սիրելի քոյրերն ու եղբայրները, իրեն պէս Տարօնցի որբեր։

Շաբաթ օրը — 20 Փետրուար, մօտակայ Փոնթէվէքի գրեթէ ամբողջ բնակչութիւնը, ինչպէս նաեւ վիէնաբնակ հայրենակիցներ եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, Պ. Նոյէլ Շափիւի, երեսփոխան, զինուորական իշխանութեանց ներկայացուցիչները, Փոնթէվէքի քաղաքապետը և խորհրդականները, նախկին Մարտիկներու Միութեան նախագահը եւ զանազան հայ եւ օտար միութեանց պատգամաւորութիւններ, մասնակցեցան պաշտօնական յուղարկաւորութեան։ Նախ գիւղին եկեղեցիին մէջ, հանդիսաւոր արարողութիւն, ապա, ընդարձակ հրապարակին վրայ Անծանօթ զինուորի յուշարձանին առջեւ եւ ի յետոյ գերեզմանատան մէջ։

Թէ զինուորական իշխանութեանց ներկայացուցիչը եւ յետոյ քաղաքապետը խորիմաստ և գնահատանքներով լի դամբանականներ խօսեցան։

Խորապէս յուզիչ էր պահը, երբ հայ երիտասարդի մը դագաղը Ֆրանսական եռագոյնին մէջ փաթթուած, պատուուած երկու զինուորական շքանշաններով, առարկայ դարձած էր հսկայ բազմութեան մը անվերապահ սուգին եւ յարգանքին։

Կ. Տ.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՄԷՋ

★

Փետրուար 25ի առաւօտուն, կանուխէն հայ մայրիկները՝ իրենց զաւկին ձեռքէն բռնած, ուսուցչութիւնը աշակերտներու խումբը հաւաքած կը հասնէին եւ կ'աճապարէին պատարագին ներկայ ըլլալու եւ հաղորդուելու մեր պատմութեան մեծ եւ փառահեղ դէպքին Վարդանանցի դիւցազնամարտին հետ։

Մեծերու օրինակին հետեւելով, փոքրիկները կը մօտենային մոմերուն եւ իրենց խնայած դրամներով կը մասնակցէին լուսավառութեան։

Աւարայրի դաշտին վրայ ինկած հերոսներու յիշատակին հոգեհանգիստէն ետք, հանդէսը կը բացուի։

Դիւանապետ Պ. Սեդրակ Գարակէօզեան փոքրիկներու ուշադրութեան յանձնեց Խորենացիի խօսքը, «Զի թէպէտ եւ եմք ածու փոքր եւ թուով յոյժ ընդ փոքու սահմանեալ ...», եւ տուաւ անոր ֆրանսերէն բացատրութիւնը եւ թելադրեց որ յիշենք այս խօսքերը երբ մեր ազգային գոյութեան եւ յարատեւման մասին ըլլանք թերահաւատ եւ ունենանք յուսահատութեան վայրկեաններ, որովհետեւ անսպառ հարստութիւն ունինք, ազգային մշակոյթի, բարոյական կորովի, հաւաքական հերոսութեան, հոգեւոր վերածնման եւ նորահրաշ պայքարներու »։

Դպրաց դասը երգեց «Նորահրաշ»ը։ Դպրոցասէրի եւ Հինգշաբթի օրերու 12 դասընթացքներուն աշակերտութիւնը անխտիր ներկայ էր։ Յուզումով արտասանեցին Լուսին Մանուկեան, Ժիրայր Մուրատեան, Սմբատ Վէզիրեան, Սարգիս Սէյխեան, Արաքսի Տօնապետեան, Գետրոս Գետիկեան, Արա Տարօնեան, Ֆլօրա Գալուստեան։

Դպրոցասէրի աշակերտական խումբը երգեց իրենց ուսուցչին ղեկավարութեամբ՝ Վարդանի նուիրուած երկու երգերը «Իմ Հայրենեաց» եւ «Թէ Հայրենեաց պսակադիր», ներդաշնակօրէն եւ շատ յաջող։

Սրբազան հայրը իր հոգեշունչ խօսքերով, պարզեց օրուան Տօնին խորհուրդը, եւ Վարդանանցի Հերոսամարտը նմանցուց Մարաթոնի մեծ ճակատամարտին, որով Յունաստան փրկեց աշխարհի քաղաքակրթութիւնը, Վարդանանցն ալ Քրիստոնէութեան սպառնացող վտանգը կասեցուց, իր հսկայ ճիգերով, դալարումներով եւ հերոսական պայքարով։

Տօնակատարութիւնր վերջացաւ Սրբազան հօր պահպանիչով եւ «Հայր Մեր»ով։

Հոգաբարձութիւնը մասնաւորապէս պատրաստուած Վարդանանցի պատկերը եւ տպագրուած երգերը բաժնեց թէ մեծերուն եւ թէ աշակերտութեան։

Ներկաներս մեկնեցանք ուրախ եւ գոհունակ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

★

Յառաջիկայ Կիրակի, Մարտ վեցին, Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանը կուտայ իր 29րդ տարեկան ցերեկոյթը, «Սալ տը լա Շիմիի» մէջ։ 1928էն ի վեր ամէն տարի Հայ Արիները իրենց տարեկան հանդէսով հայ ժողովուրդին կը ներկայացնեն իրենց գործունէութեան արդիւնքը եւ կատարած յառաջդիմութիւնը։

Ինչպէս ամէն տարի, կը յուսանք որ այս անգամ ալ Հայ Արիները քաջալերուին, եւ ապահովեն իրենց ամառուան գործունէութեան ծախքերուն կարեւոր մէկ մասը։

Ուրախ ենք ըսելու թէ այս տարուընէ սկսեալ Հայ Արիները պիտի ունենան իրենց մշտական բանակավայրը Փարիզէն 12 քիլոմեթր հեռու, Նուազի լը Բուա, Մարլիի անտառին մէջ։ Ասիկա տեսակ մը կեդրոն պիտի ըլլայ Հայ Արիներուն, գեղեցիկ փոքրիկ անտառի մը մէջ՝ շրջափակուած տնակներով, բանակելու ամէն կարելիութիւններով, ամառ թէ ձմեռ։ Արիներէն զատ իրենց ծնողքներն ալ պիտի կրնան այցելել իբր պտոյտի վայր, ինչպէս նաեւ նախկին Հայ Արիները, ըլլայ բանակելու համար, ըլլայ պտոյտի։ Հոն կան ամէն յարմարութիւններ, եփելու, բնակելու, ինչպէս եւ մարզադաշտ, եւ խաղերու գետին։

Միջազգային սկաուտական շարժումին գալով, Հայ Արիները այս ամառ հրաւիրուած են մասնակցելու Հոլանտայի մէջ տեղի ունենալիք խմբապետներու եւ խմբապետուհիներու միջազգային բանակումին։ Պիտի մասնակցին Հայ Արիներու տասնեակ մը խմբապետներ եւ խմբապետուհիներ։

Սկովտիոյ մէջ ալ տեղի պիտի ունենայ պզտիկ ճէմպօրի մը, որուն պիտի մասնակցին երեսուն ազգեր։

Այս միջազգային բանակումը տեղի կ'ունենայ Յուլիս ամսուն եւ Հայ Արիներու Միութեան կողմէ պիտի մասնակցին երկու խմբակ։ Ասկէ զատ պիտի ունենան Զատկուան, Հոգեգալուստի եւ ամառուան արձակուրդներու առթիւ փոքր եւ մեծ բանակումներ։

Հակառակ ամէն տեսակ դժուարութեանց, Հայ Արիները կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը եւ կը յուսան թէ Մարտ վեցի հանդէսին յաջողութիւնը մեծ քաջալերանք մը պիտի ըլլայ իրենց համար։

Հ. Ա.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ հայկական պարբերաթերթին 1960ի Փետրուարի թիւը, կրօնական եւ ազգային բովանդակութեամբ։ Բաժնեգին Ֆրանսա 10 եւ արտասահման 20 Ն. Ֆ.։ Հասցէ՝ 5 Ավընիւ Կրանշան, Լը Փէք (Սէն է Ուազ)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (143)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Այս անգամ Համբիկ սթափած, դուրս ելաւ մացառէն, զգուշութեամբ վեր ելաւ զառիվերէն, ճամբուն վրայ ցատքեց եւ շիտակ տոքթորին քալելով եւ աղջիկը անոր կարկառելով․

— Առ, ըսաւ, զոհդ, բայց նայէ որ ուրիշ անգամ աւելի լաւ պաշտպանես զինքը․

Տոքթորը որուն այս ամէնը զառանցանք կը թուէր, մեքենաբար թեւերուն վրայ առաւ Սոֆիին նուրբ ու անշարժ մարմինը, բառ մը չհանելով բերնէն, դողդղալով այն սպառնական շեշտէն, զոր մարդուն վերջին բառերը առեր էին։

Համբիկ, այծի մը դիւրաշարժութեամբը, անդունդը նորէն ցատկեց, ձեռքի շարժումով մը վերը ճամբուն վրայ նետեց աղջկան գլխարկն ու հովանոցը եւ մացառներուն մէջ անյայտ եղաւ։

Տոքթորը հասկնալով որ Սոֆի անմիջական դարմանի պէտք ունէր, արագօրէն իջաւ կառանցիկ ճամբէն եւ մօտակայ սրճարան մը փութաց, ուր աղջկան երեսին ջուր սրսկելով, բազկերակները շփելով վերջապէս յաջողեցաւ սթափեցնել զայն։

Կէս ժամ յետոյ, Սոֆի կրցաւ քալել մինչեւ գետափը, ուր մակոյկ նստան։ Արեւը մարը կը մտնէր՝ իր վերջին ծիրանի ճառագայթներովը ջնարակելով Սիլահտարի բլուրները։

Մակոյկին մէջ քով քովի նստած՝ շատ քիչ բառ կը փոխանակէին անոնք իրարու հետ։

— Բայց ո՞վ էր այդ մարդը, կը կրկնէր ատեն ատեն տոքթորը․ տեղ մը տեսած եմ, բայց չեմ յիշեր թէ ուր․․․

Սոֆի չէր պատասխաներ, բայց մեղմ կերպով մը․

— Ան էր ան, կը հառաչէր։

— Ով ալ ըլլայ սակայն, կը շարունակէր տոքթորը, կեանքդ անոր կը պարտիս, Սոֆի ․․․

— Անոր, անոր, կը հեծէր աղջիկը խեղդուկ կերպով։

— Բայց զարմանալի, զարմանալի բան էր, կը կրկնէր երիտասարդը, դեռ այդ անակնկալ դէպքին տպաւորութեանը տակ, ու դառնալով ետին ու նայելով այն խորհրդաւոր բլուրին ուսկից այդ գրեթէ գերբնական ճակը երեւցած էր։

Ու մտքէն կը կրկնէր այն մութ ու սպառնալից բառերը զորս ան իրեն ուղղած էր։

— Առ զոհդ, բայց նայէ որ ուրիշ անգամ աւելի լաւ պաշտպանես զինքը։

Հապա արցունքները որոնք կաթած էին անոր աչուրներէն աղջկան երեսին վրայ։

— Առեղծուած, հանելուկ, կը մրմռար ամիրային թոռը, դիտելով էյուպի բլուրները, որոնք մթնշաղի մշուշներուն ետին կը սքօղուէին տակաւ։

Յառաջիկայ ձմեռը շատ լաւ անցուցին երկու սիրահարները։ Շաբաթ օրերը գիւղէն կը մեկնէին ու կ'երթային Բերա՝ ապերասանօրէն ապրելու լկտի, շուայտ, չէնչող կեանքը, որուն մասնաւորապէս սկսած էր հոգի տալ լուացարարուհիին աղջիկը, բոլորովին թօթափած իր առջի ամօթխած համեստութիւնը, իր շնորհալի ու հրապուրող համեստութիւնը, համարձակ, ծիծաղկոտ, շատախօս էր հիմա։ Ծայրայեղ պչրանք կը դնէր իր հագնուածքին, իր շարժուածքին մէջ։

Կարծես պզտիկուց առանց սորվեր, առանց մեծցեր էր, ամիրայի ապականութեան մէջ։ Հաւասարելու համար այն պերճ ու աղմկոտ միջավայրերուն կարգուսարքին, ուր կ'առաջնորդէր զինքը ամիրային թոռը, Սոֆի անկարելի ճիգեր կը թափէր, ծիծաղաշարժ ըլլալու աստիճան։ Քոնքորտիայի վրան բաց ներկայացումներուն համար հոգի կուտար։ Իր հաճոյքներէն մէկը եղաւ մեծ ու հռչակաւոր բոզերու կեանքին ընթերցումը, Նանա, Սաֆօ, Մարկրիթ Կոթիէ։

Հէք աղջկան հոգին փոխակերպման փուլերուն անկարեկիր վկան եղաւ ամիրային թոռը։ Քաջալերեց զանոնք, թեւ թռիչք տուաւ անոնց, ու այդ արագ ու դիւրին վատասերումին տեսարանը իրեն համար հեշտանք մը եղաւ, զոր խմեց պումիկ, պումիկ, անյագօրէն յարալէզի նման։ Պակասը ինք լրացուց, ու ինք, իր մարդասպան մատուըններովը, բռնեց այդ անապակ ու անբիծ հոգին թաթխեց ապականութեան թանձր շարաւին մէջ։

Այս գործը կատարելէն ու ատիկա կշտալինդ վայելելէն յետոյ, ամիրային թոռը, օր մը մէկէնմէկ տարօրինակ տրամադրութեան մը մէջ գտաւ ինքզինքը։ Ձանձրոյթի ու զզուանքի նոպայ մը ունեցաւ։ Իր բուռն կիրքերուն, իր անարգ քմահաճոյքներուն այդ դիւրին առարկային մէջ գռեհիկ, սովորական, ստոր բան մը տեսաւ։ Անոր հետ իր վայելած ու վայելելիք հաճոյքները, մասնաւոր համ ու բոյրէ զուրկ, նոր ու անծանօթ ցնցումներ չէին պահեր իրեն համար այլեւս։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար․)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԳԱՌԵԼԻ Հ. Յ. Դ. Արամ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին Ցոյներու սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Եղիա Մաքասեան եւ զաւակները, Մաննիկ և Թաչիկ կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ մօր, եւ մեծ մօր՝

ՄԱՆՆԻԿ ՄԱՔԱՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Սվաճեան), մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ԽԱՉԻԿ ՄԱՔԱՍԵԱՆԻ

մահուան 18րդ տարեդարձին առթիւ :

Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին :

×

Այրի Տիկին Մարիամ Կանաչեան եւ զաւակները, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝ Պուքրէշ մահացած ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՔՐԻՍԹԻՆԷ ԹՕՔԱԹԼԵԱՆԻ (ծնեալ Կարապետեան) մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց ամուսնոյն եւ հօր ԹԱԴԷՈՍ ԿԱՆԱՉԵԱՆի եւ քեռայրին եւ մօրեղբօր՝ ԿԱՐԱՊԵՏ ԹՕՔԱԹԼԵԱՆի հոգւոց համար : Կը խնդրուի հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողներէն՝ ներկայ գտնուիլ :

×

Այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ՝

ՄԻՇԷԼ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրաւիրուին տարաբախտ երիտասարդին յիշատակը յարգողները :

×

Լիոնէն Պ. Վարուժան Սարգիսեան հոգեհանգստեան պաշտօն մատուցանել կու տայ, այս կիրակի Լիոնի եկեղեցիին մէջ, Պէյրութ հանգուցեալ իր սիրելի հօրեղբօր ՍԻՐԱԿԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մանկական ծպտեալ հանդէս, կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնին կողմէ : ՄԱՐՏ 24ԻՆ

Pavillon Dauphine

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Concerts Chouteau

Յայտագիր.—

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ՝

Ջութակի քոնչերթօն եւ Գայանէ :

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ՝ դաշնակի քոնչերթօ (Ա. ունկնդրութիւն) եւ հայկ. ժողովրդական երգեր :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (ԴԱՇՆԱԿ)

GÉRARD JARRY (Violon)

եւ՝ ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ղեկավարութիւն՝

RENÉ-PIERRE CHOUTEAU

Մարտ 7, Երկուշաբթի ժամը 21ին, Սալ Կավօ :

Տոմսերու գին 2·50էն 10 Ն. Ֆ. :

Դիմել սրահը եւ Տիւրանին :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի գինեձօն – խնջոյքով, Իսիի «Ռըբիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէին :

Կը նախագահէ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Առատ կերուխում 6 Ն. Ֆ.ով :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի արժանավայել կերպով «Ահարոնեան» ակումբը, Մարտ 12, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին կողմէ :

Այս Կիրակի օր, ժամը 15էն սկսեալ, խնջոյք – գինեձօնով, Ցոյներուն սրահին մէջ, 5 Րիւ Գօնըֆուա :

Առատ կերուխում :

Լիոնահայութիւնը սիրով կը հրաւիրուի, յիշատակի եւ ոգեկոչումի այս ցերեկոյթին :

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը առ ի գիտութիւն Հայ հասարակութեան կը ծանուցանէ թէ Մեծ Պահքի Արեւագալի արարողութիւնները պիտի կատարուին Մարտ վեց, յառաջիկայ Կիրակիէն սկսեալ, յաւարտ Ս. Պատարագի :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Les peuples qui chantent

Ժողովրդական երգի եւ պարի փառատօն, ի նպաստ Ֆրանսայի Ուսանողական Սանաթօրիօմներուն :

Կիրակի, 13 Մարտ, ժամը 14·30ին

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

Բարձր հովանաւորութեամբ

Փարիզի համալսարանի տեսուչ

Պ. ԺԱՆ ՍԱՐԱՅՅԻ

Նախագահութեամբ

ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՍԱՐԱՅՅԻ

Կը մասնակցին՝

Հայկական բաժին՝

Սօսի պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. ՑԱՄԻԿ ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆի եւ մասնակցութեամբ Պ. ՎԱՀԷ ՃԸՐԱՀԵԱՆի, նոր պարերով :

Նայիրի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆԳԸԿԵԱՆի նոր երգերով :

Պր. Պէոնար ՏԷՏԷՃԵԱՆ, իր նուագախումբով :

Ինչպէս նաեւ հետեւեալ երկիրներու ուսանողական եւ ֆօլքլօրական խումբերը՝

Իսրայէլ, Լաօս, Լեթոնիա, Լիթուանիա, Հնդկաստան, Ճափոն, Մատակասքար, Մեքսիքօ, Միացեալ Նահանգներ (Ամերիկա), Յունաստան, Զէրքէսիա, Պրազիլիա, Վիէթնամ, Քամերուն, Քամպօճ :

Գիները՝ 400 (4 Ն. Ֆ.), 300 (3 Ն. Ֆ.), 200 (2 Ն. Ֆ.), 150 (1·50 Ն. Ֆ.) :

Դիմել Սորպոնի գանձապաններուն :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեցական Միութեան վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ միութեան բոլոր անդամները, որոնք 1959, իրենց տարեվճարը վճարած են : Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Քաֆէ տը Քոմէրսի վերնայարկը, Փըլաս Կրանէտ :

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա) Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն : Բ) Եկեղեցւոյ եւ ընթացիկ հարցեր : Գ) Վարչութեան ընտրութիւն :

Վերոյիշեալ թուականին մեծամասնութիւն չգոյանալու պարագային, կը յետաձգուի, Մարտ 13ին, ուր ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի :

Ի դիմաց Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեց. Միութեան վարչութեան :

(Ատենադպիր)

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձին առթիւ

Շաբաթ, 5 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Ալհամպրայի մէջ, Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի եւ Ռ. Միսաքեան խումբի

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսահայ բեմերու վրայ, սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ յատկապէս Վենետիկէն հրաւիրուած երգչուհի

ՕՐ. ՍԵԴԱ ԲԱԼՈՒԼԵԱՆ

Կ'արտասանեն Օր. Ալիս Շամիրեան, Օր. Սեդա Թութէլեան :

Կը մեներգեն Օր. Ալիս Շամիրեան, Տէրտէրեան եղբարք :

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու կողմէ հայկական եւ գեղջկական պարեր, Ղեկավար Տիկին Մանուշ Շամիրեան, ագօրտէօն Ալեքս Ճօշկունեան :

Շամիրամի պար, Օր. Թիրէքեան եւ Ժ. Համբարձումեան, ընկերակցութեամբ Ալեքս Նազաշեանի, Դաշնակահարուհի Օր. Ատրինէ Մանուկեան

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ

SURPRISE PARTY Ն

Մարտ 6ին, ժամը 4 – 10, Ազգ. Տան մէջ,

32, RUE DE TRÉVISE, PARIS

29ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած շրջանին երէցներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ :

Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին,

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis Rue St. Dominique
Paris 7e, Métro Invalides

Ներկայացումներ սկաուտներուն կողմէ, երգեր եւ պարեր, հայկական պարեր, կենդանի պատկերներ եւ խաղեր գայլիկներէն : Ֆրանսերէն կը ներկայացուի՝

« ԹՌՉՈՂ ՀՈՎԱՆՈՑԸ »

Կատակերգութիւն, խմբապետուհիներուն կողմէ :

Մասնաւոր պատրաստութեամբ եւ բեմադրութեամբ, Նախկին Հայ Արիները կը ներկայացնեն. հայերէն, Շէյքսփիրի հանրածանօթ կատակերգութիւնը :

ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՉԱՍՏՈՒԿԸ

(La Mégère Apprivoisée)

Սիրայօժար մասնակցութեամբ եւ օժանդակութեամբ Շաւիլի Երիտասարդաց թատերախումբին :

Պիւֆէ, ցուցադրութիւն Մուտք 3 Ն. Ֆ. (300) եւ 5 Ն. Ֆ. (500)

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Դերասան՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆի

Յօամեայ բեմական գործունէութեան ի պատիւ

Նախաձեռնութեամբ՝ Պէլվիլ – Լիլա պպրոյներու կրթական մարմնոյն եւ բարձր հովանաւորութեամբ կաթ. պատ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի

Նախագահ՝ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆի

9 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր ժամը 20·45ին Փօլ Ֆարալիք թատրոնին մէջ,

21, RUE YVES TOUDIC

Փարիզահայ բեմի գլխաւոր ուժերու մասնակցութեամբ կը ներկայացուի

ԼԱՓԻՒՐԻՆԴՈՍ

Փարիզահայ կեանքէ, քոմէտի – տրամ 3 արար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆի

Մանրամասնութեանց համար տեսնել յայտագիրը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20·30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ :

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզադէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :

Պիտի ցուցադրուին նաեւ Հայաստանի այլ նշանաւոր ժապաւէններէ հատընտիր մասեր.—

ԱՆՈՅՇ, ՕԹԵԼԼՕ, ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

Տոմսերը նախապէս ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.— Պետրոս Վանոյեան, 325 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն. Սերժ Սարգիսեան, 340 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն, Հացագործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսէն, Տօլպաշեան, 23 Պուլ. տը Պօմոն :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

SAMEDI
5
ՄԱՐՏ
Շ Ա Բ Ա Թ
5 MARS
1960

ՅՈՒԹ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 8740 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 4541

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ՊԷՏՔ Է ՄՆԱՅ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ Կ'ԸՍԷ ՏԸ ԿՈԼ

Զօր. տը Կոլ Կոնստանդին հասաւ հինգշաբթի օր եւ երեք կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ սպաներուն եւ ենթասպաներուն :

«Ֆրանս – Փրէս» գործակալութեան թղթակիցը որ միակ արտօնուած լրագրողն է ընկերանալու Նախագահին կը հաղորդէ այդ յայտարարութիւնները։

Տը Կոլի ճառերը ունէին երեք գլխաւոր կէտեր. — (ճառեր՝ արտասանուած հաճէր – Մաֆրուշի եւ Թեժանի մէջ)։

Ա) Ալժերական խնդիրը տակաւին ուշ պիտի լուծուի :

Բ) Պիտի լուծուի միայն Ֆրանսական զինուորական յաղթանակէն ետք :

Գ. Պէտք է որ Ֆրանսան մնայ Ալժերիոյ մէջ, ինչպէ՞ս :

Զօրավարը չէշտեց. — Պէտք է ձեր միտքը դնէք, ամէն մարդ պէտք է իր միտքը դնէ որ տակաւին երկար ժամանակ, շատ երկար ժամանակ պէտք է ։ Զինուորական գործողութիւնները տակաւին երկար պիտի տեւեն։ Յաջողութիւնը կը տարածուի բայց յաղթած չէ։

«Ազատ. ձակատի անկախութիւնը կատակ մըն է, անոր համար որ Ալժերիան չի կրնար գոյատեւել առանց Ֆրանսային, որովհետեւ հոծ թիւով մահմետականներ կան որ կ'ուզեն ֆրանսացի մնալ։ Ալժերիոյ մէջ մէկ միլիոն Եւրոպացիներ կան ու վերջապէս, 400.000 մահմետականներ մայր երկիրի մէջ կ'աշխատին ու իրենց վաստակով կ'ապրեցնեն շուրջ երեք միլիոն մահմետականներ, պէտք է ի մտի ունենալ նաեւ թէ Ֆրանսայի կամքն է հոս մնալ, Ֆրանսա մեծ պետութիւն մըն է :

«Ի՞նչ պիտի ըլլայ վաղուան Ալժերիան։ Իսկապէս չեմ գիտեր։ Գիտեմ միայն որ Ֆրանսան պէտք է մնայ Ալժերիոյ մէջ։ Ի՞նչ ձեւով Ֆրանսան պիտի մնայ, այդ՝ բնակիչներէն կախում ունի»։

Նախագահ տը Կոլ աւելցուց. — «Ձեզ գիտեր ի՛նչ ձեւ պիտի ընտրէ Ալժերիան ի վերջոյ ։ Բայց պիտի ուզէ Ֆրանսայի կողքին մնալ։ Այդ է իմաստութիւնը» :

Զօր. տը Կոլ յիշեց նաեւ թէ Ալժերիան միակ հարցը չէ զոր Ֆրանսան կ'ուզէ լուծել : «Ֆրանսան համաշխարհային ուժ մըն է : Կը բարձրանայ։ Կրկին կը գտնէ իր արժանի տեղը։ Այս վերելքը նոր կը սկսի. ուրեմն հարցը միայն ալժերական չէ։ Պէտք է ամբողջը նկատի առնեմ : Ամբողջ Ֆրանսան՝ ներսէն եւ դուրսէն : Ամէն բան վրան է, եւ այդ ամէն բանը, միայն Ալժերիան չէ : Անկախութիւնը յիմարութիւն է Ֆրանսան եւ բանակը պիտի մնան, ինչպէ՞ս յետոյ կը տեսնենք : Նախ՝ զինուորական յաղթանակը անհրաժեշտ է :

Զօր. տը Կոլ եզրակացուցած է.— «Լաւ ճամբու մէջ ենք, կը կրկնեմ որ չեմ ճշդեր թէ ի՛նչ ձեւի տակ Ֆրանսան Ալժերիա պիտի մնայ, բայց վստահ եմ որ պիտի մնայ, ատոր համար է որ կը կրկնեմ. Հոն հասնելու համար վստահութիւն ունիմ ձեր վրայ»

«Ֆրանս – Փրէս»ի թղթակիցը կը ճշդէ թէ միայն այս վերջին պարբերութիւնը կարելի է չակերտի մէջ դնել :

Այս յայտարարութիւններէն առաջ, վերնագրին ժամանակ կառավարութեան Ալժերիոյ պատուիրակութիւնը հրապարակ կը հանէր հանրապետութեան Նախագահին մէկ հրամանագիրը, որ 1960 Փետրուար 20ի հրովարտակին կը վերաբերի :

Այս առթիւ տը Կոլ կը չէշտէ. — զին-

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԶՕՐ. ՆՈՐՍԹԱՏ.— «ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐՈՎ ՇԱՐԺՈՒՆ ԲԱՆԱԿ ՄԸ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄՈՒԻ, ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԷ, ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԷ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԷ»

Մէկ տարուան լռութենէ մը վերջ, Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր հրամանատար՝ Զօր. Նորսթատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ, Արեւմուտքի եւ յատկապէս Եւրոպայի պաշտպանութեան մասին, Լուվսիէնի իր բանակատեղիին մէջ։

Տեղեկատուութեան ձեւով ներկայացուած է Ատլանտեան Ուխտի զինուորական կազմակերպութիւնը եւ մանաւանդ անցեալ տարեշրջանին, կատարուած եւ ձեռք առնուած պաշտպանողական կարեւոր քայլերը : Ատլանտեան Ուխտը այժմ իր տրամադրութեան տակ ունի երկու անգամ աւելի կորիզային զէնքեր, իսկ ապահովութեան համար սարքաւորուած ռատարի կայանները ի վիճակի են «տեսնելու» ոչ միայն թշնամի օդանաւերը այլեւ հրթիռները, ինչ որ զինուորական գետնի վրայ մեծ յաջողութիւն մը կը նկատուի :

Զօրավարը ի մէջ այլոց դիտել տուած է թէ միջազգային գետնի վրայ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ տեղի ունեցող խօսակցութիւնները եւ բանակցութիւնները պատճառ չեն որ Ատլանտեան Ուխտը չշարունակէ զինուիլ եւ ձեռք չառնէ անհրաժեշտ միջոցներ, ի խնդիր Եւրոպայի եւ ազատ աշխարհի ապահովութեան :

«Նոր եւ հատու ծրագիր մը պատրաստուած է — ըսած է զօրավարը — պիտի կազմուի, կորիզային զէնքերով զինուած Ատլանտեան բանակ մը, բաղկացած՝ անգլիական, Ֆրանսական եւ ամերիկեան զօրամասերէ »։

Շարժուն եւ միջամտիչ ուժը (թասք ֆորս) պիտի կազմուի հետեւեալ ձեւով։ Առաջին առթիւ, երեք ջոկատներ, (մէկ Ֆրանսական, մէկ անգլիական, մէկ ամերիկեան) իւրաքանչիւրը բաղկացած 2500 – 3000 հոգիէ։ Անոնց պիտի միանան երկու ուրիշ ջոկատներ եւս (հաւանաբար, գերմանական եւ իտալական)։ Ամէնէն վերջ երեք տարբեր ազգութեանց ջոկատներ։ Ընդամէնը՝ ութ ջոկատ :

Միացեալ բանակը իր տրամադրութեան ներքեւ պիտի ունենայ օդանաւեր, մարտանաւեր եւ այլ զինուորական զէնքեր :

Գատնրազմի մը պարագային միացեալ եւ շարժուն այս բանակը, կարելի պիտի ըլլայ փոխադրել հոն ուր անհրաժեշտ նկատուի։ Բանակը իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենայ՝ «Քորփորըլ», «Օ – Նեսթ Ջոնս» եւ «Պլու ուոթըր» տիպի հիւլէատար հրթիռներ :

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

× Փարիզի պետական շրջանակները կը յայտարարեն թէ տեղեակ են այս նոր ծրագրին, սակայն դեռ ոչ մէկ որոշում տրուած է այս մասին։

× Ուաշինկթընի զինուորական շրջանակները գոհունակութեամբ դիտել կու տան թէ «Եւրոպայի պաշտպանութեան համար, անհրաժեշտ եւ օգտակար կարգադրութիւն մըն է այս, թէեւ — կ'աւելցնեն նոյն շրջանակի մարդիկը — ծրագիրը համեստ է, ուստի անհրաժեշտ՝ ընդլայնումի » :

« Զօրավար Նորսթատի ծրագիրը օգտակար կը գտնենք» յայտարարած է Անգլիոյ պաշտպանութեան նախարարութիւնը։ Այսուհանդերձ, դիտել կուտան թէ անհրաժեշտ է «աւելի եւս ընդլայնել» ութ ջոկատներէ կազմուելիք այս բանակը որ ոչ միայն օժտուած պէտք է ըլլայ « թեթեւ» այլեւ «ծանր» հիւլէական զէնքերով :

ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Ատլանտեան Ուխտի մնայուն ներկայացուցիչներու խորհուրդը քննած է, Սպանիոյ մէջ գերմանական կայաններ հաստատելու Պոնի կառավարութեան ծրագիրը :

Գերման ներկայացուցիչը յայտարարած է թէ — Ա) Գերմանիոյ համար խիստ կենսական անհրաժեշտութիւն կը նկատուի Եւրոպայի զանազան վայրերու մէջ պահեստանոցներու եւ կայաններու հաստատումը։ Բ) Սպանիոյ հետ իրենց խօսակցութիւնները զուտ քննական բնոյթ ունեցած են : Գ) Որեւէ կարգադրութիւն, պիտի ըլլայ Ատլանտեան Ուխտի խողովակով :

« Պէտք չէ կասկածիլ մեր հաւատարմութեան վրայ» ըսած է Գերման ներկայացուցիչը :

ուորական իշխանութիւնը պատասխանատու է հանրային կարգին : Անոր կը պատկանի հարկ եղած հրահանգները տալ քաղաքային իշխանութեան, մանաւանդ ոստիկանութեան վերաբերեալ հարցերու մասին։

Ներկայ պայմաններու մէջ, կը շարունակէ տը Կոլ, ալժերական բնակչութիւնը կը յառաջանայ դէպի իր ապագային ազատ ընտրութիւնը եւ կ'եզրակացնէ — « Բոլոր պատասխանատուներու համբերութաց գործունէութեամբ է, ըլլան անոնք քաղաքային թէ զինուորական, որ Ֆրանսան պիտի շահի Ալժերիոյ մէջ »։ Հրամանագիրը ստորագրած է. — Շարլ տը Կոլ.

Տը Կոլի ըրած յայտարարութիւնները չեն կրնար չզարմացնել, երբ բոլորը կը յիշեն Յունուար 29ի խիստ ճառը : Ճիշդ է որ այս յայտարարութիւնները «հանրութեան» համար չեն այլ միայն մասնայատուկ շրջանակի մը վերապահուած, բայց որոշ չփոթութիւն առաջ բերին, թէեւ ժամուլին գրածները պաշտօնական հանգամանք չունին։ Ազգ. ժողովի ներկայացուցիչներուն մէջ, հինգշաբթի օր զարմանքը մեծ էր, մինչ համայնավարները չէին ուզեր հաւատալ միակ ներկայ թղթակիցին տուած լուրերուն, աջերը չէին ծածկեր իրենց ուրախութիւնը։ Տը Կոլ յստակ էր.— Նոր Տիէն – Պիէն Ֆու մը պիտի չըլլայ։ Հոս պիտի մնանք :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻւ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ.— Կաթողիկէ եկեղեցիէն եւ 400 հազար հաշուող Նախկին Ռազմիկներու Ազգային Միութենէն ետք, Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան Սէնի նահանգի կեդրոնական կոմիտէն կոչ մը ուղղած է բոլոր ընկերվարականներուն որ «ծաղիկներով չդիմաւորեն Սթալինի մեղսակիցը եւ Հունգարիոյ հարստահարիչը » այսուհանդերձ կոչը կ'ընդունի թէ Խրուշչեւի այցը «հետաքրքրութիւն տեղծող սակայն ոչ խանդավառ » երեւոյթ մըն է :

Ընկերվարականները կը զգուշացնեն մանաւանդ իրենց շարքայինները որպէս զի որեւէ ձեւով չմասնակցին համայնավար կամ համայնավարամիտ ցոյցերու, որոնք կը ձգտին Ֆրանսայի ժողովուրդին ուրախութիւնը յայտնելու խորհրդային մենատէրին։ Ազատ Որմնադրութիւնը իր կարգին կը յայտարարէ թէ դէմ է այս այցելութեան եւ դիրք կը ճշդէ :

Ազատ որմնադիրները կը յայտնեն թէ բոլոր ժողովարանները փակ պիտի մնան իբրեւ բողոք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԿԱՏԻՐԻ աղէտին վերջին հաշուեկշիռը տասը հազարի կը հասցնէ մեռեալներու թիւը : Ժանտատենդը սկսած է ։ Իշխան Մուլէյ Հասան հրաման տուաւ որ քաղաքին ազատած մասն ալ քանդուի, ողջեր գոհելու գինով։ Դժբախտաբար մարդկային թշուառութիւնը շահագործողներ միշտ կան եւ անօթի քաղաքին մէջ, մարդիկ սկսած են 1000 Ֆր.ի հանքային ջուր ծախել, երկու հազար Ֆր.ի երախաներու համար խտացեալ կաթ, 1500 Ֆր.ի մէկ շիշ գարեջուր :

ՊԱՊԸ եօթը նոր կարդինալներ նշանակեց, ասոնց կարգին մէկ ճափոնացի, մէկ ափրիկեցի, մէկ Ֆրանսացի (գերապայծառ Լըֆեպիւր)։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ որոշեցին եօ առնել իրենց պահանջը երեք հազար մեթր բարձրութենէն աւելի վեր թռչելու Պերլինի վրայ եւ մնալ նախկին կարգադրութեան վրայ :

ՆԻՒ ԹԱՅՄԶ խորհրդային անգլերէն ամսագիրը, անդրադառնալով միջազգային հսկիչ ոստիկանութիւն մը ստեղծելու ամերիկեան ծրագրին, կը գրէ.— «Այս ծրագիրը ոչ մէկ գործնական արժէք կը ներկայացնէ, մնաց որ դէմ է զինաթափութեան ոգիին »։ Միջազգային հսկիչ ոստիկանութեան դերը, ըստ Ամերիկեան ծրագրին, պիտի ըլլար, հսկել որ «ոչ մէկ երկիր գաղտնի, կորիզային զէնքեր պատրաստէ»։ « Իզվեսթիա » իր կարգին կը դատապարտէ ամերիկեան ծրագիրը :

ՔԱՊՈՒԼԻ մէջ Խրուշչեւ, պաշտօնական ընդունելութեան մը ընթացքին յայտարարած է թէ «Աֆղանիստանի եւ Խորհրդային Միութեան բարեկամութիւնը լաւագոյն ապացոյցն է որ երկու դրացի երկիրներ կրնան իրարու հետ գործակցիլ եւ կողք կողքի ապրիլ խաղաղ եւ բարեկամ » շարունակելով, ըսած է նաեւ թէ Խ. Միութիւնը պիտի շարունակէ օժանդակել Աֆղանիստանի տնտեսական գետնի վրայ։ Ինչ կը վերաբերի Աֆղանիստանի եւ Փաքիստանի միջեւ սահմանային տարակարծութիւններուն, Խորհրդային վարչապետը վստահեցուցած է թէ իրենք զօրավիգ պիտի կանգնին Քապուլի կառավարութեան :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ վերջացուց Լատին Ամերիկայի իր «բարի դրացնութեան » այցը։ Փետրուար 22ին մեկնեցաւ Ուաշինկթընէն եւ այցելեց չորս Լատին երկիրներ, Պրազիլ, Արժանթին, Չիլի եւ Ուրուկուէ։ Միացեալ զեկոյցի մը մէջ, Ամերիկա եւ Ուրուկուէյ կը յայտարարեն թէ «դէմ են հակաժողովրդավարական երկիրներու թափանցումին, Լատին Ամերիկայէն ներս» այս առթիւ կ'աւելցնեն թէ կը պաշտպանեն ժողովրդավար եւ ազատախոհ սկզբունքները :

«ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ պէտք ունի իր սահմաններէն դուրս հաստատուած պահեստանոցներու եւ զինուորական կայաններու, արդ, ինչո՞ւ դժկամակիլ ու չուզել որ այդ կայաններէն շատերը գտնուին Սպանիոյ մէջ», յայտարարեց Պոնի ամերիկեան դեսպանը, Տաուլինկ :

ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ հասած կարգ մը անպաշտօն լուրեր արձագանգ կ'ըլլան թելադրութեան մը զոր ըրած է Թուրքիա էֆ էլ էնի ղեկավարներուն։ Ըստ այդ լուրերուն Թուրքիա թելադրած է որ ընդունին տը Կոլի առաջարկը եւ դադրեցնեն կռիւները, Ալժերիոյ մէջ, վեց ամսուան համար։

ԱՆՏՐԷ ՄԱԼՐՕ Մեքսիքա պիտի այցելէ, Ապրիլ մէկին։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ, Խ. Միութեան եւ Ճափոնի միջեւ։ Յաջորդ երեք տարիներուն, Խորհրդային Միութիւնը, Ճափոնէն պիտի ներածէ 231 միլիոն տոլարի արժողութեամբ ապրանքներ, նոյն ժամանակաշրջանին՝ Ճափոն պիտի ներածէ 205 միլիոն տոլարի ապրանք։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻՆ

ԴԻՏՈՒԱԾ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

ԽՄԲ.— Պոլսական թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տպաւորութիւնները, զորս գրի առած է բժիշկ մը, Տոքթ. Հերմոն Արաքս, — իրապաշտ ու կենդանի պատկեր:

Կառախումբը եօթը ժամ անընդհատ ձիւնով ծածկուած արտերէ եւ քաղաքներէ անցաւ եւ հետզհետէ դանդաղեցուց իր գնացքը, ի վերջոյ կանգ առաւ կայարանի մը առջեւ:

Սպիտակափայլ Արգէոս լեռը արուարձաններէն սկսեալ կը տիրապետէր քաղաքին վրայ իր պատկառազդու դիրքով: Տեղացի ճամբորդներ, հոյակապ տեսարանէն հպարտութեան բաժին մը հանել կ'ուզէին կարծես, երբ կ'ողջունէին իրենց բարձրադաղակ.

— Գայսերի՛, ջանըմ Գայսերի:

28 *Փետրուար* 1954, *Կիրակի, ժամը* 14*ին, ես, պահեստի սպայ բժիշկ մը, այսպէս ոտք կը դնէի Կեսարիոյ հողին, ուելի ճիչը սառուցեալ ձիւնին վրայ, գերոյէն վար երեսուն աստիճան ցուրտ:*

Կառապանը գրեթէ խլելով առաւ ճամբորդական պայուսակս, տեղաւորեց կառքին մէջ եւ յամրաքայլ սկսանք յառաջանալ դէպի Օրտու Էվի: *Հակառակ ձիերուն ոտքերը քուրջերով փաթթուած ըլլալուն, սառած գետնին վրայ ամէն քայլափոխի կը սահէին, քանի մը անգամ գետին փռուելու վտանգը անցընելով:*

Վերջապէս տեղաւորուեցայ Օրտու Էվիի մէջ, ուր անկողին մը վերապահուած էր ինծի համար: Ծառայող զինուորէն տեղեկացայ, թէ փանսիոնի *վառարանը կը վառէին միայն գիշերները, սափորով ջուրը առտուան մօտ սառած կը գտնուէր յաճախ: Ես ալ իմ կարգիս չսառելու համար՝ իջայ «Օրտու Էվիի քազինօ»ն, ջանալով պահ մը հանդուրժել սիկառի ծուխով գոյացած ամպին, ապականած օդին եւ բարձրացած ժխորին:*

Ինծի ծանօթ բժիշկ ընկերներս միւս սպաներուն պէս հաւաքուած էին պեզիկի *սեղաններու շուրջ: Պահ մը շրջապատեցին զիս իրենց կատակախառն ցաւակցութիւնը յայտնելու՝ «ասանկ» օդով «ասանկ» քաղաք մը «ինկած» ըլլալուս համար: Յետոյ անդրադարձան իրենց ապրելակերպին վրայ: — Զինուորական պաշտօնատեղիէն* Օրտու Էվի *եւ* Օրտու Էվիի քազինօէն փանսիոն *անցնող միօրինակ կեանք մը:*

Առանց դարմանատուն բանալու դիտաւորութիւնս յայտնելու, հետաքրքրուեցայ տեղւոյն բժիշկներով: Քաղաքը ունէր 70.000 *բնակչութեան համար* 70 *բժիշկ, կէսը մասնագէտ, ութ-տասը հոգի ալ* ռատիոսքոփիով *զրաղած է (*այնալը տոքթոր՝ *տեղացիներու բարբառով): Վերջերս բնակչութիւնը ութսուն հազարի եւ բժիշկներու թիւը հարիւրի բարձրացաւ եւ բոլոր այս բժիշկները ունին իրենց «միջնորդները», յաճախորդ որսացող: Բժիշկի միջնորդը ամօթալի երեւոյթ մը չէր, այլ ընդհանրացած սովորութիւն մը: Այցեգինն էր հինգ ոսկի (այս տարի քանի բարձրացաւ):*

Այսքան տեղեկութիւն բաւ համարելով դուրս նետուեցայ:

Առաջին տպաւորութեանս համաձայն՝ կացութիւնը շատ ալ յուսատու չէր: Որոշեցի անձամբ կատարել քննութիւնս եւ ինքզինքս գտայ կառավարական հրապարակը, Թափառական եւ մտամոլոր:

Մինակ էի: Պանդխտութեան զգացումը պատեց հոգիս: Յիշեցի որ հայկական եկեղեցի մը ունէինք հոս: Գօտեպնդուեցայ եւ անմիջապէս ուզեցի այցելել:

Հինգ-վեց հոգիի հարցնելով, դարձդարձիկ ճամբաներէ անցնելով, հասայ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին՝ երբ արդէն մութը կոխած էր:

Հին տուներով ու նեղլիկ փողոցներով շրջապատուած եկեղեցին, ընդարձակ շրջափակի մը մէջտեղ, հոյակապ եւ դարաւոր կառուցուածքովը, Քրիստոնէութեան եւ քաղաքակրթութեան կոթողի մը պէս կը բարձրանար:

Սպայի հագուստով հայերէն խօսիլս երբ լսեցին, սիրալիր փութկոտութեամբ մը բացին եկեղեցւոյ դուռը: Խաչի ձեւով շինուած ընդարձակ տաճարը քանի մը կանթեղի լոյսով եւ հաւատացեալներուն վառած մոմերով հազիւ թէ լուսաւորուած էր: Մոմ մըն ալ ես վառեցի եւ այս խորհրդաւոր կէս մթութեան մէջ, մինակ, աղօթեցի յաջողութեանս համար:

Դուրսը, եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, գտայ հետաքրքիր Հայերու խումբ մը, որոնք եկած էին իրենց ազգակից սպայ-բժիշկը տեսնելու: Ըստ բաւականին գոհացնելով իրենց հետաքրքրութիւնը, առաջին անգամ յայտնեցի դարմանատուն բանալու «որոշումս»: Յետոյ Կեսարիոյ 18 *տարուան հոգեւոր հովիւին Հայկազուն քհնյ. Կարապետեանի հետ առանձնացայ իր պանդուխտի սենեակին մէջ:*

Տէր Հայրը հոգերով բեռնաւոր էր: Զաւակներուն կարօտը, կարգ մը տեղացի Հայերու պատճառած նեղութիւնները դառնացուցած էին զինքը: Այս պայմաններուն տակ երբ դարմանատուն բանալու եւ ի հարկին քանի մը տարի հոս հաստատուելու մտադրութիւնս յայտնեցի, զարմացաւ: «Մեղքերնին կուտան, դրամ չեն տար այս մարդիկը» ըսաւ: Եւ աւելցուց.— «Հարցը կը փոխուի՝ երբ բնաւ դրամ չառնես, որովհետեւ երբ առանց դրամի պատանք գտնէ Կեսարացին, օր մը առաջ կը մեռնի ...»:

Այս առածը փոխանակ ջլատելու զիս՝ յուսադրեց: Պահեստի սպայութեանս առաջին չորս ամիսը անցուցած էի Անգարա, սպայակոյտի բժիշկ ըլլալով: Նոյն շրջանին Ենի Մահալլէ դարմանատուն մը բանալու վրայ էի, երբ Կեսարիա փոխադրութիւնս որոշուեցաւ: Հիմա տասը ամսուան (զինուորական պարտականութեան) շրջան մը ունէի իմ առջեւ: Այս միջոցին, եթէ նոյնիսկ չկարենայի դրամ շահիլ, փորձառութիւն պիտի շահէի առաւելագոյն թիւով հիւանդ քննելով ... ի հարկին առանց դրամի:

Յուսալից եւ վճռական՝ հրաժեշտ առի Տէր Հօրմէն, երեկոյեան ժամը եօթնին:

Հետեւեալ օրն իսկ սկսայ դարմանատան յարմար տեղ մը փնտռել:

Դարմանատան տեղը որոշելու համար քաղաքը ճանչնալու պէտք ունէի: Ամէն առտու ժամը եօթնէն մինչեւ ինը, կէսօրէ ետք՝ ժամը հինգէն եօթը կը պտըտէի քաղաքին զանազան թաղամասերուն մէջ, տեղացի զինուորի մը ընկերակցութեամբ:

Գրեթէ բոլոր բժիշկները հաւաքուած էին քաղաքին երեք գլխաւոր հրապարակներուն վրայ, ուր ամէն քայլափոխի կարելի էր հանդիպիլ բժիշկի ցուցատախտակներու, առեւտրական ծանուցումներու չափ խոշոր:

Բժիշկի միջնորդները կը դեգերէին այս կողմերը եւ օթօպիւսի կայաններու շուրջ, հիւանդ որսալու համար: Ինծի ընկերացող զինուորին մատնանշումով ըստուգեցի ամէնէն վարպետորդիին աշխատութեան եղանակը:

Գիւղէն եկած օթօպիւս մը նոր պարպել սկսեր էր իր ճամբորդները, երբ կէս գիւղացիի տարազով չափահաս մարդ մը մօտեցաւ մէկուն:

— Բարեւ հայրենակից, բարի եկար:

Գիւղացին նոյն փութկոտութեամբ առաւ բարեւը: Անատոլուի մէջ հին սերունդի պատկանողները, ծանօթ կամ անծանօթ, հաւասարապէս կը բարեւեն: Ճամբան շարունակելու վրայ էի, երբ միւսը խօսք բացաւ.

— Ի՞նչ կայ չկայ հայրենակից, անհանգիստ կ'երեւիս:

Այս ըսելով սիկառէթի տուփը երկարեց: Բարեկամութիւնը հաստատուած էր: Ճամբորդը յայտնեց թէ բժիշկի եկած է, ինք եւ «էվչենլիյին» (այսինքն իր կինը) հիւանդ էին:

Ցաւակցական «վախ-վախ»ներէն ետքը մարդը իր դերը ամբողջացուց.

— Ես ալ նոյն հիւանդութեան բռնուած էի, բոլոր բժիշկները յոյսերնին կտրեցին, ողջ ըլլայ ... բժիշկը, անիկա էր որ ազատեց զիս: Եթէ կ'ուզես՝ անձամբ տանիմ քեզ, զիս կը ճանչնայ, աւելի աղէկ կը նայի:

« Որսը » բռնուած էր: Ինծի ընկերացող զինուորը հաստատեց թէ այս մարդուկը քանի մը խօսքով բժիշկի այցեգինին կէսը շահած էր արդէն:

Մազերս փշաքաղեցան,—կարդա՛ 17–18 *տարի, հազարումէկ զոհողութիւններով բժիշկ եղիր, վերջն ալ ասպարէզդ ի գործ դնելու համար՝ պէտք ունեցիր դատարկապորտ խաբեբաներու միջնորդութեան: Պարզապէս ընդվզեցուցիչ էր:*

(1 Շար.)

ԱՆՆԱ ԱՆՏԵՐՍԸ՞Ն

ԹԷ

ՄԵԾ ԴՔՍՈՒՀԻ ԱՆԱՍՏԱՍԻԱ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1925*ին, Նիկոլա Բ. կայսեր կրտս... քոյրը՝ Մեծ Դքսուհի Օլկան, Քոփէնհակէն Պերլին կուգայ, իր կարգին ծանօթանալու համար յիմարանոցը գտնուող հիւանդին հետ, որուն համար կ'ըսուի թէ հիւծախտաւոր է եւ գրեթէ մահամերձ: Տանըմարքայի դեսպանը Պ. Զահլէ, ... կը սպասէ դքսուհի Օլկայի հիւանդի... սենեակէն դուրս ելլելուն, կը տեսնէ թէ դքսուհին այլայլած ու վարանոտ վիճակ մը ունի: Ինք ալ չի հաւատար որ անծանօթուհին իր եղբօր աղջիկը՝ Անաստասիան ըլլայ:*

Եւ սակայն, 1926*ին եւ* 1927*ին, ցարին հետ միասին սպաննուած բժիշկ Պոտկինի զաւակները, քոյր եւ եղբայր, ինչպէս ե... ռուս նախկին գնդապետ Ֆելիքս Սասլ... րոշապէս կը հաստատեն թէ հիւանդը Անաստասիան է:*

Նոյն տարին, մեծ դուքս Հէս, կարծեցեալ Անաստասիայի մօրեղբայրը գերմանացի գաղտնի ոստիկանի մը աջակցութեամբ կը յաջողի ապացուցանել թէ յիմարանոցը գտնուող խորհրդաւոր հիւանդը լեհ բանուորուհի մըն է որ իր Պերլինի բնակարանէն անյայտացած է ճիշդ այն միջոցին երբ ջրանցքէն դուրս հանած են մանկամարդ կին մը.

« Արկածախնդիր»ը այդ օրէն սկսեալ ձերբակալուելու սպառնալիքին տակ կը գտնուի, եթէ յանկարծ նպաստաւոր վկայութիւններ չհասնին իրեն օգնութեան.

Ռուսիոյ վերջին ցարին հեռաւոր ազգականներէն Լէօխթէնպերկի դուքսը կուգայ ու յիմարանոցէն առնելով հիւանդը կը տանի իր տունը, ուր կը խնամէ զայն իբր իր ընտանիքին հարազատ մէկ անդամը:

Այս բոլոր երկդիմի կարծիքներու մէջ, նահատակուած բժիշկ Պոտկինի զաւակը՝ Կլեպ Պոտկին, ցարին ազգականներէն Նիւ Եորք բնակող իշխանուհի Քսենիայէն կը խնդրէ որ «Անաստասիան» ժամանակուան մը համար հրաւիրէ Նիւ Եորք, անոր իսկական ինքնութեան մասին ճշգրիտ գաղափար մը կարենալ կազմելու համար: Իշխանուհին կ'ընդունի առաջարկութիւնը եւ քիչ ժամանակ ետք կը կազմէ իր անձնական կարծիքը, կատարեալ վստահութեամբ. «Երիտասարդ կինը, զոր հիւրընկալեցի, կը յայտարարէ իշխանուհին, իրաւամբ իմ զարմուհիս Անաստասիան է »:

1928*ին, երբ «Անաստասիա» կը վերադառնայ Նիւ Եորքէն, կը հանդիպի Փարիզ: Ռոմանոֆներու վերջին ներկայացուցիչը՝ Մեծ Դուքս Անտրէան, նահատակ ցարին զարմիկը, հետաքրքրուելով « անծանօթ»ով, կը տեսնէ զայն եւ իր-*

ԿՈՄԻՏԱՍ

ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Էջմիածնայ Ճեմարանի իր հասարակ աշակերտներէն մէկի յիշողութիւններ

Սիրելի Օր. Մարգարիտ Բաբայեանին

Տասը տարեկան մանուկ էի 1903 *թուին: Խառն օրեր էին իմ հայրենի Գիւմրի քաղաքին մէջ: Մեր մեծերը զբաղուած էին, ցասումի մէջ, սակայն մեզի, փոքրերուս ոչինչ չէին բացատրեր: Դպրոցին մէջ մեր ծերունի վարժապետը, Նշանաւոր Ալեքսան Խալիֆան, լուռ էր եւ ոչ մէկ ակնարկ կ'ընէր անցքերու մասին:*

Դասարանի պատէն կախուած Նիկոլա կայսեր նկարը մատով ցոյց տալով, աշակերտներէն մէկը ըսաւ.

« Ամէն բան էնողն էս է, մեր ժամերու գանձերը խլեր է, մեր դպրոցները կը փակէ»: Զարութեան առանձին արտայայտութիւն չտեսնելով Թագաւորի երեսին, այդ լուրերուն կարեւորութիւն չտուի:

Մէկ օր ալ, խլրտումներ, աղմուկ: Մարդիկ փողոցներու մէջ կը վազէին զանազան ուղղութիւններով: Սեւ դրօշակներ, իրարանցում: Ռուսական ձիաւոր զօրքը սուրաց մեր ուղղութեամբ: Զօրահանդէս չէր: Զինուորներն անմիջապէս սկսեցին մտրակել ժողովուրդը: Մինչեւ փախուստի պատրաստուիլս, զինուոր մը հասաւ եւ ուսիս հասցուց մտրակի մի հարուած: Ցաւէն լեզուս չորցաւ: Դպրոցէն շատ մը ներս խուժեցինք եւ մեր բարկութիւնը Թագաւորի նկարին վրայ գործադրելով՝ բզիկ բզիկ ըրինք զայն:

Դարձանք յեղափոխական:

Մեր տուներէն ներս ամէնը միաբերան կ'անիծէին Թագաւորը, որն Հայերուս գլխուն աստնկ փորձանքներ կը թափէ: Մեր տատիկս ձեռքերը վեր բարձրացուցած շարունակ կ'աղօթէր Խրիմեան Հայրիկի արեւշատութեան համար եւ աղօթքը կը վերջացնէր. «վո՜յ, լո՜ւսդ քոռանայ, Նիկոլ Թագաւոր, Թաղթդ գըլխուդ փլի, որ մեզի էս օրին հասուցիր, գրողի յերեսիդ»:

Ամէն տեղ կը լսէինք Խրիմեան Հայրիկի անունը եւ ամէն տան մէջ կը տեսնէինք անոր մեծ նկարը:

Քիչ ետքը լուր եկաւ, թէ Հայրիկը կուգայ:

Օրեր առաջ եռ ու զեռ մեր քաղաքին մէջ: Ամէնքս եռանդով սկսեցինք յաղթական կամարներ շինել: Մեր սակաւաթիւ ծառերը զրկուեցան իրենց սաղարթէն: Ծաղիկ չմնաց պարտէզներու մէջ: Տուներու. ճակատները զարդարուեցան խալիներով եւ Հայրիկի պատկառազդու նկարներով:

Հայրիկն եկաւ յաղթական, պարթեւահասակ, հպարտ կեցուածքով, բարի խոշոր աչքերով: Ամէնուս հայրը, մեր պաշտպան-ապաւէնը — առանկ կ'ըսէին մեր մեծերը — խաչը ձեռքին, փայլուն խաչը ճակտին:

Բազմութիւնները փառաբանեցին Հայրիկը աղաղակներով, երգերով, ծափերով, պարերով, իր ոտքերուն տակ ոչխարներ մատաղ ընելով:

Ուստա Սողոմոն,

Երեկոյեան ծովածաւալ ժողովուրդը շրջապատած էր Առաջնորդարանը, կողքի բոլոր փողոցները լեցուն էին չտեսնուած բազմութեամբ: Շրջապատի խանութներու երդիքները լեփ լեցուն էին: Պատշգամի ճիշդ դիմացը տեղ բռնեցի: Պարթեւահասակ Հայրիկը քանիցս դուրս եկաւ, օրհնեց, խաչակնքեց, ճառեց ինծի անհասկանալի լեզուով: Ժամեր տեւեցին ծափերն ու երգերը — «Հայրիկ, Հայրիկ, քո հայրենիք, Վասպուրական մեր աշխարհ »...: « Հայր մեր» *երգուած ամբողջ ժողովուրդէն: Զուռնաճիները մեր անուանի՝ անդադար նուագեցին ու երգեցին:*

Յանկարծ ժողովուրդի մէջէն ձայներ բարձրացան, «Սողոմոն, ուստա Սողոմոն», ծափեր, կանչեր:

Դուրս եկաւ պատշգամ սեւ չուխայով, նիհար, բարձրահասակ, արագաշարժ մի երիտասարդ: Ճաղատ գլուխը կը փայլէր լամբարներուն լոյսին տակ, տարօրինակ կարճ մօրուքով եւ կտրած պեխերով: Զուռնան պար կը նուագէր: Կարծեցինք թէ պիտի պարէր եւ ծափ տուինք: Զար... րեց: Մարդը «Ուստա Սողոմոնն» էր: Կրակոտ աչքերը աջ ու ձախ ցայտելով ձեռքի մի կտրուկ շարժումով կայծակի արագութեամբ լռեցուց աղմուկը: Լռեց զուռնան: Մութ կապոյտ երկինք, վառվռուն աստղեր, վարը՝ հազարաւոր վառվռուն աչքեր եւ լարուած լռութիւն:

Սողոմոն սկսաւ երգել — « Հո՜վ արէ՛ք, սարեր ջան»*: Պապանձուեցանք ամէնքս: Քովիս մարդիկ ականջ դարձած հեւ ի հեւ կը լսէին մերթ շունչը բռնած մերթ խորաչունչ, ա՜խ քաշելով: Ցափ... տակութենէս մարմինս փշաքաղուեցաւ, սարսուռը բարձրացաւ ողնաշարս ի վեր, անցաւ գլուխս եւ դուրս թափուեցաւ արցունքի հեղեղով:*

Երգն անծանօթ էր մեզի, սակայն ... բաղատ: Լռութեան մէջ խորհրդաւոր ... գի ոլորտները ուռճացան, երկինքը բանեցին, արձագանգները շատ հեռուներ գնացին:

ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱՐԱՆՋԵ...

(1 Շար.)

կոյն կը ճանչնայ Մեծ Դքսուհի Անաստասիան։ Եւ Մեծ Դուքսը իր զարմանքը կը յայտնէ թէ ի՞նչպէս կ'ըլլար որ դքսուհի Օլկան չէր ճանչցած «անծանօթ»ը եւ միացած էր հակառակորդներու կարծիքին :

Եւ արդար գործ մը տեսած ըլլալու համար, Մեծ Դուքս Անտրէյան հետեւեալ նամակը կ'ուղղէ դքսուհի Օլկային ․ —

« Սիրելիս իմ Օլկա ,

« Անգամ մը եւս, եւ թերեւս վերջինը ըլլալով, կը գրեմ քեզի Անաստասիա Չայքովսքայայի մասին, վասնզի կը խորհիմ թէ պարտաւոր եմ պարտականութիւնս կատարել մինչեւ ծայրը :

« ... Ամերիկայէն վերադարձին, Փարիզի մէջ տեսայ զինքը, պարզապէս ուզելով անձնական կարծիքս կազմել այն անձին մասին, որուն շուրջ յարուցուած տարակարծութիւնները դուռ բացին ժառանգութեանց իրաւունքներու եւ այլ ընտանեկան կնճիռներու :

« ... Երկու օր անցուցի անոր հետ : Զինքը գննեցի շատ մօտէն, ուշադրութեամբ, եւ եկայ այն հաստատ համոզման որ Անաստասիա Չայքովսքայան ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ մեր զարմուհին՝ Մեծ Դքսուհի Անաստասիա Նիկոլայեւնան. Զինքը իսկոյն ճանչցայ, եւ անկէ ետք հետզհետէ համոզումս խորացաւ : Այս բոլոր հարցին մէջ ինծի համար կասկածելի ոչ մէկ կէտ կայ. — Անիկա Անաստասիան է ... (եւն. եւն) :

« Գործը» ներկայիս կը գտնուի այս վիճակին մէջ, եւ գերմանական դատական ատեան մըն է որ պիտի լուծէ այս գործեան հանգոյցը :

Մինչ այդ, սակայն, ուրիշ կին մը հրապարակ է ելած, Տիկին Գոս, որ կը բնակի Իտալիա եւ կը պնդէ թէ Տիկին Աննա Անտէրսընի յայտարարութիւնները բացարձակապէս յերիւրածոյ են :

« Քառասուն եւ երկու տարուան լռութենէ մը ետք եթէ այսօր հրապարակ կ'իջնեմ, կ'ըսէ Տիկին Գոս, ատիկա պարզ այն պատճառով է որ կ'ուզեմ դիմակազերծ ընել Աննա Անտէրսընը » :

Եւ Տիկին Գոս կը շարունակէ ․ —

« Նիկոլա Բ. կայսեր անդրանիկ աղջիկ - զաւակը մեծ դքսուհի Օլկան եմ ես : 1918ին Եկատերինբուրգի սպանդին գիշերը, կրտսեր քոյրս Անաստասիան սպաննուեցաւ իմ աչքերուս առջեւ : Զիս ազատեց Տմիթրի անունով զինուոր մը, որ յարդէ պարկի մը մէջ զետեղելով զիս յաջողեցաւ փոխադրել Վլատիվոստոկ : Ազատարարս իմ տեղս դիակներու կոյտին մէջ զետեղեց պահակ զինուորներուն կողմէ սպաննուած դիակապուտ կնոջ մը մարմինը » :

Տիկին Գոս, որ կատարեալ գերմաներէն մը կը խօսի, կը պնդէ թէ երբ իր ազատարարը յաջողած է զինքը Գերմանիա հասցնել, հոն, Գերմանիոյ կայսեր Վիլհելմ Բ.ի խորհուրդին անսալով է որ ինք ծածուկ պահած է իր ինքնութիւնը : Եւ եթէ մինչեւ այսօր չէ խօսած, ատիկա ըրած է պարզապէս անոր համար որ վարանած է դրժելու Վիլհելմ Բ. կայսեր տուած իր գաղտնապահութեան խոստումը :

Տիկին Գոս կը վստահացնէ նոյնպէս թէ իր ազատարարը, խորհրդաւոր «Տիմիթրի»ն, այսօր Խորհրդային Միութեան անուանի մարեշալներէն մէկն է :

Տիկինը կը յայտնէ նոյնպէս, որ յարմար ժամանակին երեւան պիտի հանէ եւ արդարութեան պիտի ներկայացնէ վաւերական փաստաթուղթեր, որոնք պիտի ապացուցանեն իր յայտարարութեանց ճշգրտութիւնը :

Այս յուզիչ պատմութեան առընչութեամբ, կարեւոր վկայութիւն մը կը բերէ նաեւ հանրածանօթ պարուսոյց Սերժ Լիֆար, որ հետեւեալ ձեւով կը յայտնէ իր կարծիքը ․ —

Երեսուն եւ աւելի տարիներէ ի վեր այն հաստատ համոզումը գոյացուցած եմ թէ ներկայիս իբր Անաստասիան ներկայացնող կինը իրապէս սպաննուած ցարին կրտսեր աղջիկն է :

Աւելի յստակ ու փաստացի դարձնելու համար այս կարծիքս, աւելցնեմ թէ 1928ին երբ վարպետիս Տակիլեւի հետ հրաւիրուած էի Մեծ Դուքս Անտրէյի դղեակը, Քան : Հոն, իշխանը մեզի բառացի ըսաւ հետեւեալը ․

— Վստահ եմ որ այդ թշուառ կինը մեր տարաբախտ վեհապետին կրտսեր աղջիկը Անաստասիան է : Կ'երդնում որ ամբողջ կեանքս պիտի տրամադրեմ ի հարկին, այս անարդարութիւնը սրբագրելու համար :

Եւ սակայն, կը շարունակէ Սերժ Լիֆար, տասը տարի ետք, Մեծ Դուքսը, որ իր արտասանած իւրաքանչիւր խօսքին արժէքը ըմբռնող անձ մըն էր, այլեւս խստօրէն կը մերժէր որեւէ խօսակցութիւն Անաստասիայի մասին, եւ ամէն անգամ որ այդ խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենար, Դուքսը բարկութեամբ կը գոչէր ․ « Հանգիստ ձգեցէք զիս, այլեւս չեմ ուզեր որ իմ ներկայութեանս խօսուի այդ պատմութեան մասին » :

Այս բոլոր թեր ու դէմ վկայութիւններէն ետք, ակնյայտնի կ'երեւի թէ արդարութեան գործը բաւականին դժուար պիտի ըլլայ :

Աննա Անտէրսըն իրապէս Մեծ Դքսուհի Անաստասիա՞ն է, թէ ոչ Ռոմանոֆներու անունով անգլիական դրամատուներու մէջ պահ դրուած հսկայական գումարները իւրացնելու հնարամիտ գաղափարը ունեցող կազմակերպութեան մը գործիքը :

Աննա Անտէրսընի հակառակորդը՝ Տիկին Գոս իսկապէս Մեծ Դքսուհի Օլկա՞ն է թէ նոյնպէս գործիքը ուրիշ ճարպիկ արկածախնդիրներու :

« Այս իսկ է հարցը ...» :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ (Յատուկ) — Այս տարի եւս, նախաձեռնութեամբ Միլանահայ Ազգային կազմակերպութեանց Փետրուար 28ի երեկոյ, Հայկ. Տան մէջ, մեծ շուքով ոգեկոչուեցաւ Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց հերոսամարտը : Հանդէսը բացուեցաւ «Փառք Փորոտան»ով, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Քնարիկ Եղիկեանի, ապա՝ գրաւոր բացման խօսք արտասանեց Բժ. Մանուկ Խանպէկեան, պատմական դէպքերու մերձեցումով ընդլայնելով իր խորհրդածութիւնները, յորդորելով երիտասարդ սերունդը հոգեւին լծուիլ ազգային եւ կրօնական բնոյթ կրող մեր մեծ տարեդարձներուն կազմակերպութեան եւ գործադրութեան աշխատանքին : Գ. Նուպար Գօզապալեան խորունկ ապրումով արտասանեց Վահան Թէքէեանի «Խորհուրդ Վարդանանց»ն ու Սիամանթոյի «Գաղափարին»ը, մինչ վարագոյրին ետեւէն մեղմաձայն կը լսուէր « Լռեց ամպերը ...» : Օրուան բանախօս Բժ. Վահան Մալոյեան գրաւոր ճառով մը, հանգամանօրէն ներկայացուց մեր 4րդ եւ 5րդ դարերուն պատմական եւ քաղաքական դիմագիծը, երկար յամենալով Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց զոհաբերութեան վրայ, որոնք ինկան փառքի եւ պատուի ռազմադաշտին վրայ, Հայութեան մատնանշելով յաւերժութեան ճամբան : Գ. Զաւէն Մնտիկեան խոր յուզումով արտասանեց Արամայիս Սրապեանի « Վարդանանք»ը : Տիկին Անայիս Գօզապալեան յաջորդաբար երգեց Կոմիտաս վրդ.ի «Ծիրանի Ծառ»ը, Գէրպէրեանի « Վարուժնակիս»ն ու Կանաչեանի «Ալվարդի Երազը»ը, արժանանալով բուռն ծափերու . դաշնակով կ'ընկերանար Օր. Երանուհի Ղուկասեան : Ղեկավարութեամբ Գ. Հրանդ Բամպակեանի, երգչախումբը երկձայն երգեց «Թէ հայրենեաց պսակադիր»ը : Փակման խօսք արտասանեց գաղութիս հոգեւոր հովիւը : Հանդիսութեան վերջաւորութեան ժողովուրդը յոտնկայս երգեց, «Հայր Մեր»ը :

× Փետրուարի ընթացքին տեղի ունեցաւ գաղութային ընդհ. ժողովը : Նախագահ Բժ. Երուանդ Արգումանեան լիակատար համրատուութեամբ մը ներկայացուց վարչութեան երկամեայ գործունէութեան պատկերը, զոր ժողովականները լսեցին մեծ գոհունակութեամբ, ապա ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն, յանձինս բժիշկներ Երուանդ Արգումանեանի եւ Մանուկ Խանպէկեանի, ճարտ. Յարութիւն Գազանճեանի, եւ Գ.Գ. Արիս Շալճեանի եւ Ճոն Յովհաննէսեանի :

× Նոյնպէս Փետրուար ամսուն, տեղի ունեցաւ տեղւոյս Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, որու ընթացքին նախագահ Գ. Երուանդ Հիւսիսեան տուաւ Միութեան քառամեայ գործունէութեան պատկերը . ապա ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն, որուն անձնակազմն է՝ Տիկին Սոնա Իպիչեան, եւ Գ.Գ. Երուանդ Հիւսիսեան, Ստեփան Սրապեան, Ճոն Յովհաննէսեան եւ Բիւզանդ Գէքտեմիրեան :

× Մարտ ամսու ընթացքին, կազմակերպութեամբ Իտալահայ Մշակութային Միութեան՝ տեղի պիտի ունենան հետեւեալ ձեռնարկները . — Ֆամիլիա Արթիսթիքայի սրահին մէջ, դաշնակահարուհի Օր. Քոլէթ Զաքըճեանի նուագահանդէս . պարահանդէս՝ Միջինքի առիթով . հուսկ՝ Վեր. Հ. Եղիա վրդ. Փէշիկեանի բանախօսութիւնը . — Վահան Տէրեանի կեանքն ու գործը :

Ա. Ս.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Փետրուար 26ին վախճանած է Մկրտիչ վրդ. Էրքիլէթեան, Ենիքէօյ – Թարապիա եւ Գէօյիւք Տէրէի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիներու ժամաւոր ժողովրդապետ : Բնիկ Նէվշէհիրցի, վախճանեալ վարդապետը 37 տարեկան էր : 1937ին, Հռոմի մէջ աշակերտած է Լեւոնեան վարժարանին, ապա հետեւած է քահանայապետական համալսարանը ստանալով փիլիսոփայութեան եւ աստուածաբանութեան վկայական : Քահանայ ձեռնադրուած էր 1944ին եւ 1945ին Պոլիս վերադարձած : Էրքիլէթեան վարդապետ բեղուն գործունէութիւն ունեցած է նաեւ իբրեւ ուսուցիչ Փանկալթիի լիսէի մէջ, ուր աւանդած է ֆրանսերէն եւ բարոյագիտութիւն : Վերջերս Խայեան վարժարանի մէջ Հայերէնի եւ Իմաստասիրութեան ուսուցիչ էր :

ԳԱՀԻՐԷԻ թեմական ժողովի ընտրութիւնները որոնք տեղի պիտի ունենային Փետրուար 14ին, յետաձգուած են :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ ֆութպոլի ախոյենական մրցումներու կարգին Հ. Մ. Ը. փառաւոր յաղթանակ մը տարած է Հ. Մ. Մ.ի դէմ (4 – 1) : Մրցումը տեղի ունեցած է Վարդանանցի օրը, Մարզական աւանին մէջ աւելի քան 15.000 հոգիի ներկայութեան :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՍԷՆ – Ժօզէֆ հիւանդանոցին մէջ կատարուած յուզիչ արարողութեան մը ընթացքին, Պուրճ – Համուտի քաղաքապետը՝ Հայր Պօղոս Արիս վարձատրուած է Մայրիներու կարգի ասպետի չքանշանով :

Սկովտիացի ծերունի Մաքի յուղարկաւորութեան ընթացքին, իր ամենէն մտերիմ բարեկամը՝ Ճոն դառնօրէն կ'ողբար : Ծանօթ մը կը հարցնէ ․

— Բարեկամիդ մահը շա՞տ ազդեց վրադ :

— Անշուշտ : Մինչեւ մահս պիտի չմոռնամ զինք : Երեւակայէ, որ դեռ անցեալ շաբթու ոսկի մը փոխ տուի իրեն եւ ըստացագիր մը չառի, — կը պատասխանէ Ճոն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (144)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Լուացարարուհիին աղջիկը իր հիմակուան հրապոյրներովը, դրեթէ տարբերութիւն մը չունէր այն կիներէն զորս այնքան շատ վայելած էր մոլութեան ու գեղխութեան պատկանդարաններուն մէջ : Ո՛, անիկա որքան հրապուրիչ, դիւթող, խենթեցնող եղած էր իր անփորձ, կոյս, խպնոտ, չիկնող աղջիկի անմեղութեանը մէջ, իր պարզ ու անսեթեւեթ արդուզարդովը, իր հիւանդոտ, տժգոյն, դիւրաբեկ երեւոյթովը : Իր առջի տպաւորութիւնները կը յիշէր հիմա տոքթորը, որքան անուշ, անբաղդատելի հաճոյալից եղած էին անոնք :

Այլեւս անոնք չէին կրնար վերադառնալ : Ձեռքովը եղած էր ամէն բան : Վէպը, զոր ապրիլ ուզած էր, վերջացած էր :

Այս եզրակացութեան երբ որ յանգեցաւ ամիրային թոռը, թափ տուաւ իր չար եւ անողոք բնազդներուն : Իրեն համար, իր կեանքին մէջ Սոֆիին դերը վերջացած էր : Ուրիշ մը, կամ ուրիշներ անոր յաջորդելու էին, նորին ու անծանօթին հրապոյրովը :

Իր այս մեղաւոր զգացումներուն վայրագութիւնը շուտով արտացոլաց իր վարմունքէն, իր շարժումներէն, իր ձայնին շեշտերէն : Սոֆի, որքան որ ալ վարժուած ամիրայի այդ վիժածին բուռն ու բիրտ նկարագրին ու անոր անակնկալ ժայթքումներուն՝ իր սիրականին աչուըներուն մէջ արհամարհանքի անանկ տենդ մը զգաց, անոր շարժումներէն, խօսքերէն այնպէս զզուանք մը, ձանձրոյթ մը կռահեց որ սարսափահար մնաց :

Անհանդուրժելի կերպով վէս ու հետ եղաւ բժիշկը աղջկան հետ : Իր խուցին մէջ անոր հետ առանձնացումները մէկէնիմէկ դադրեցան : Մտերմական շեշտով արտասանուած «Սոֆի»ն, պաշտօնական շատ ցուրտ «Օրիորդ»ի փոխուեցաւ, սրահին մէջ, տիկինին ներկայութեանը, պոռոտ ու սնամէջ բայց սիրալիր վիճաբանութիւնները վերջացան : Մարդատեաց ու խոժոռ եղաւ Արշակ :

Օր մըն ալ, սեղանատուն իջնալը դադրեցնելով՝ հրամայեց Խաչոյին որ ճաշը իր սենեակը բերէ : Մաման, հակառակ իր ցնորքին ու մտքին ընդարմացմանը, նշմարեց զաւկին այս յանկարծական փոփոխութիւնը եւ պատճառը ուզեց հասկնալ : Տոքթորը, որուն միտքը նորանոր ծրագիրներու յղացումովը կը տնքար, շատ լուրջ եւ շատ խոհուն երեւոյթով մը յայտնեց մամային թէ բժշկական խորունկ ուսումնասիրութիւնով զբաղած էր եւ նոյնիսկ շատ կարեւոր գիւտի մը ընկըրնաւորութեանը վրայ կը գտնուէր :

Այստեղ մայրը իր բովանդակ անբանութեամբը զաւկին երեսը նայեցաւ, հասկնալի բացատրութիւն մը ուզելու պէս :

— Բժշկական նոր գիւտ մը, մամա ; աւելցուց տոքթորը, այսինքն ծանր հիւանդութեան մը դարմանը, որ մինչեւ հիմա չէ գտնուած : Անիկա խօսքով ըսելը, մամա, շատ դժուար բան է . Նայէ Ճէնները ծաղկախտին դարմանը գտնելու համար երեսունըհինգ տարի եւ եօթը ամիս աշխատեցաւ գիշեր ցորեկ, Բասթէօր կատաղութեան դարմանին համար քառասուներեօթը տարի եւ չորսուկէս ամիս քըրտինք թափեց ...

Այս անուններուն եւ մանրամասնութիւններուն առջեւ, մաման իր զմայլանքի տագնապէն բռնուած նորէն, իր փառքի տագնապէն բռնուած նորէն, իր փառ- խոշոր խոշոր կը բանար աչուըները .

— Քո՞ւկդ ալ ատոնց պէս բան մըն է, զաւակս ....

— Հարկաւ . բայց աշխատիլ կ'ուզէ, մամա, ծանր ուսումնասիրութիւններու կարօտ է, եւ շատ ալ ծախքի ...

— Աստուած յաջողէ, զաւակս, մաղթեց տիկին Մարկոսեան, յիշելով Ճէններին եւ Բասթէօրի այդ մրցակցին երեսները :

Շնորհիւ մամային անհամբեր եւ թուլբերան պարծենկոտութեանը, բժշկական գիւտին այս առասպելը անմիջապէս շըրջան ըրաւ գիւղին մէջ, ապուշներու բերանբաց զմայլանքը շարժելով, Թարթարէնեան շարժումներու սիրահարներուն լեզուագարութեանը թափ տալով : Ամիրայի կուսակիցներու յետին թափթփուքները, այս մեծադղորդ լուրը մատերնին փաթթելով, հասած տեղերնին ամիրային թոռան փառապսակը հիւսեցին, անոր վարած ապերասան ու շուայտ կեանքը արդարացնել ջանալով կատարուած կամ կատարուելիք մեծ գիւտին համար թափուած աշխատութեամբը, առարկելով մանաւանդ որ բոլոր մեծ մարդիկ տկար կողմեր կամ երկրորդական թերութիւններ կ'ունենային, որոնց պէտք էր աչք գոցել :

— Ամօթ է մեզի ասանկ մարդ մը վար զարնել, կը պոռային, ազգերնուս պարծանք է, ասանկներն են որ օտարին առջեւ երեսնիս ճերմակ պիտի հանեն ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 5 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Ալհամպրայի մէջ,
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի եւ Շ. Միսաքեան խումբի

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական ճոխ եւ ընտիր բաժին

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսահայ բեմերու վրայ, միրայօժար մասնակցու- թիւնը կը բերէ յառաջապէս Վիեննայէն հրաւիրուած երգչուհի

ՕՐ. ՍԵԴԱ ԲԱԼՈՒԼԵԱՆ

Կ'արտասանեն Օր. Ալիս Շամիրեան, Օր. Սեդա Թուրքէլեան :
Կը մեներգեն Օր. Ալիս Շամիրեան, Տէրտէրեան եղբարք :
Մարսէյլի Հայ Արհեստներու կողմէ հայկական եւ գեղջկական պարեր,
Ղեկավար Տիկին Մաննուշ Շամիրեան, *ագորտէօն* Ալեքս Ճօշկունեան :
Շամիրամի պար, Օր. Թիրէքեան եւ Ժ. Համբարձումեան, *ընկերակցութեամբ*
Ալեքս Նազաշեանի, *Դաշնակահարուհի* Օր. Էլիզ Գույումճեան, Օր. Ատրինէ Մանուկեան :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ

SURPRISE PARTY Ն

Մարտ 6ին, ժամը 4 – 10, Ազգ. Տան մէջ,

32, RUE DE TRÉVISE, PARIS

29ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած շրջանին երէցներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ.
Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին,

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis Rue St. Dominique
Paris 7e, Métro Invalides

Պիւֆէ, ցուցադրութիւն *Մուտք* 3 Ն. Ֆ. (300) *եւ* 5 Ն. Ֆ. (500

Հիմնադիր-Տնօրէն ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԵԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՒ ԲԱՐ

Ֆրանսական – հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31 21
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՄԻՏԻՆ ՎՐԱՅ
Métro : F. D. Roosevelt

Հանելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված- ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

ՄԻՇՏ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՇՏ ԱՌՈՂՋ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ

Sté le BOSPHORE

ՀԷԼՎԱՆ ԵՒ ԹԱՀԻՆԷ

ՀՐՈՒՇԱԿԸ, որ կը պատրաստուի շուշմայով (*սուսամ*) եւ շաքարով, առաջնակարգ սնունդ մըն է, կազդուրիչ՝ շնորհիւ շուշմային, որ Արեւելքի մէջ ծանօթ է նախ քրիստոնէութենէն ի վեր, իր հրաշալի բուժական յատկութիւններով, իր երիտասարդացնող տարրերով.
Արեւելեան ժողովուրդներուն երկարակեցութիւնը արդիւնք է Հէլվայի եւ թահինի գործածութեան :
Այսօր Արեւմուտքի մէջ եւս բժշկական հեղինակութիւններ կը հաստա- տեն առաջնակարգ այս սննդանիւթին արժէքը :

Sté le BOSPHORE
2, Rue Louis Astoin - Marseille

Նկատի ունենալ Հայկական երգի Փա- ռատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17- ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկա- վարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Սալ Ռամոյի մէջ (Լիոն) :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ

18րդ Թաղամասին մէջ, ծախու է խա- նութ մը, որ շատ յարմարութիւններ ու- նի կօշկակար – հնակարկատի համար :
Պայմաններու համար դիմել՝

ORNANO 38-59

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարիամ Կանաչեան եւ զաւակները, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝ Պուքրէշ մահացած ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՔՐԻՍԹԻՆԷ ԹՕ- ՔԱԹԼԵԱՆի *(ծնեալ Կարապետեան) մահ- ուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց ամուսնոյն եւ հօր* ԹԱԴԷՈՍ ԿԱ- ՆԱՉԵԱՆի *եւ քեռայրին եւ մօրեղբօր՝* ԿԱՐԱՊԵՏ ԹՕՔԱԹԼԵԱՆի *հոգւոյն հա- մար : Կը խնդրուի հանգուցեալներուն յի- շատակը յարգողներէն՝ ներկայ գտնուիլ :*

×

Այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս -Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հոգե- հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ՝
ՄԻՇԷԼ ՓԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆի
մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրա- ւիրուին տարաբախտ երիտասարդին յի- շատակը յարգողները :

×

Լիոնէն Պ. Վարուժան Սարգիսեան հո- գեհանգստեան պաշտօն մատուցանել կու- տայ, այս կիրակի Լիոնի եկեղեցիին մէջ, Պէյրութ հանգուցեալ իր սիրելի հօրեղ- բօր ՍԻՐԱԿԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի *մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :*

Établissements G. HAGOPIAN

Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

10, Rue du Caire, PARIS 2e **Tél. : CEN. 78-44 et CEN. 66-96**

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

ԿԸ ԾԱԽԷ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐԸ

ԷՆԹԵՐԼՈՔ INTERLOCK ԺԱՔԱՐ JACQUARD
ՄԱՅ ԱՆԿԼԷԶ MAILLE ANGLAISE ՄԱՅ ՍԻՒԻՍ MAILLE SUISSE
ՖԻԼ Տ'ԷՔՈՍ FIL D'ÉCOSSE
ԲԱՄՊԱԿԷ ԺԻՒՍՈՒԱՄՔՆԵՐ՝
ՊՈՒՔԼԷԹ BOUCLETTE ՊԱՆԼՈՆ BANLON

●

ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿՈՎ ԵՒ ԳՈՅՆՈՎ ԹՐԻԿՈՅԻ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ
ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ԿԸ ԾԱԽԷ ՆԱԵՒ ԶՈՒՏ ԲՈՒՐԴԷ ԴԵՐՁԱՆ 2-28, 2-40, ԵՒ ԽԱՌՆ ԲՈՒՐԴՈՎ 1-26, 1-40

ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐ

ԵՒ

ՎՃԱՐՈՒՄԻ ԼԱՅՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՄԱՐՏ — DIMANCHE 6 MARS 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 8741 — 36EME ANNEE — Fondateur . SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4542

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻՆ ՃԱՌԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՓԱՐԱՏԵՑ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՈՐՈՇ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԾԱՅՐԱՅԵՂՆԵՐՈՒՆ ՄՕՏ

Երէկ տուած էինք Հանրապետութեան Նախագահին արտասանած ճառերուն յատկանշական եւ հիմնական մասերը :

Բացի թերթերէն, քիչեր կարծիք յայտնեցին, այսուհանդերձ բոլորին համար ալ անակնկալ մը եղած է զօրավարին ճառը։ Արդարեւ, շատերուն կարծիքով զօրավարին արտասանած նախորդ ճառերուն եւ Ալժերիոյ մէջ իր խօսածներուն միջեւ, հիմնական տարբերութիւններ կան :

Շատերուն համար (Կի Մոլէ, Ֆ. Լէոնար, Մ. Շուման) այնքան անհաւատալի թուած է որ ուզած են հեռագրին բնագիրը տեսնել :

Ցամենայն դէպս, շատերուն կարծիքով Զօրավարը մանաւորապէս ուզած է հանդարտեցնել բանակին մտահոգութիւնները եւ վստահեցնել որ Ֆրանսան տէր պիտի կանգնի Ալժերիոյ իր իրաւունքներուն ու հինգ տարուան արիւնալի կռիւները ապարդիւն պիտի չանցնին :

« Լը Մոնտ»ի Ալժէի թղթակիցը արձագանգ կ'ըլլայ տեղւոյն տրամադրութիւններուն ու կը գրէ .— «Կոստանդինի մէջ Զօրավարին արտասանած ճառը զարմանքի եւ գոհունակութեան առիթ տուաւ, մանաւորապէս բանակէն ներս։ Գաղթաբնակներուն մօտ նկատելի է որոշ վերապահութիւն մը :

« Շատեր դիտել կուտան թէ դեռ վերջերս Զօրավարը կը յայտարարէր որ քաղաքական յաղթանակէ մը ետք միայն կարելի պիտի ըլլար վերջ տալ Ալժերիոյ պատերազմին, մինչ այսօր, զինուորական յաղթանակը կը նկատէ նախապայման » :

Փարիզի թերթերէն՝ «Ֆիկարօ» հետեւեալը կը գրէ .— « Այնպէս կ'երեւայ թէ Հանրապետութեան պետը համոզուեցաւ թէ նիւթ չէր բացասական դիրք բռնած է հրակի դադարեցման համար, կը թուի թէ այլեւս չի հաւատար ազգային ճակատի մարդոց բարի կամեցողութեան » :

«Օռոռ» իր կարգին կը մեկնաբանէ հետեւեալ ձեւով .— «Զօրավարը, հետու շատ հեռու գնաց հաշտութեան մը հասնելու իր փափաքին մէջ։ Այժմ կը տեսնէ որ իր առաջարկները անպատասխան մնացին. Զօրավարը կազմեց իր եզրակացութիւնը թէ միայն զինուորական լուծումով մը կարելի է վերջ տալ Ալժերիոյ պատերազմին, այլ խօսքով ան այլեւս չի հաւատար ազգային ճակատին» :

Նոյնիմաստ եզրակացութիւններու կը յանգին նաեւ շատ մը թերթեր :

Իր կարգին, միջազգային մամուլը արձագանգ կ'ըլլայ զօրավարին ճառերուն :

«Մանչեսթըր Կուարտիըն» (Անգլիա), հարց կը դնէ թէ տը Կոլ այնքան երկար պիտի դիմանա՞յ, գլուխ հանելու համար իր ծրագիրը «կը թուի թէ՝ կը գրէ թերթը — տը Կոլ լքեց Ալժերիոյ հարցը քաղաքական ճամբով լուծելու իր մտադրութիւնը ... իր ճառէն կը հասկցուի թէ պատերազմը կրնայ վերջանալ միայն այն պարագային երբ ըմբոստները վար դնեն իրենց զէնքերը։ Զօրավարը կը հրաւիրէ բոլորը որ պատրաստուին երկար պատերազմի մը, անշուշտ նպատակ ունենալով իրագործել ինքնորոշումը, թէեւ հեռու թուականի մը։ Ո՞վ կրնայ վստահեցնել թէ ժամկետականները, եւ Ֆրանսացիները պիտի սպասեն այդքան երկար ժամանակ եւ իրեն տրուած վստահութեան քուէն պիտի տեւէ այդքան երկար » :

«Նիւ Եորք Թայմզ» (անկախ) իր կարգին կ'անդրադառնայ տը Կոլի ճառին :

« Զօրավարը պահանջեց բանակէն որ զինուորական յաղթանակը ապահովէ, իբրեւ միակ միջոցը վերջ տալու ըմբոստութեան։ Կ'ընդունի որ այս միջոցը կը կարօտի երկար ժամանակի, բայց նաեւ թէ Ֆրանսա որոշած է մնալ Ալժերիոյ մէջ, անշուշտ տեղւոյն ժողովուրդի բաղձանքին համաձայն։ Այս յայտարարութիւնները խոտոր չեն համեմատիր Սեպտեմբերի իր ճառի ոգիին հետ։ Տը Կոլ մտադիր չէ ճանչնալու ապստամբ կառավարութիւնը, որ ի դէպ պէտք է փաստէ թէ կը ներկայացնէ ալժերացի ժողովուրդը, պիտի բանակցի Ալժերիան ներկայացնող բոլոր հոսանքներուն հետ միայն, դժբախտաբար, սակայն, Ալժերիոյ պատերազմը, որ արդէն իսկ 13.000 Ֆրանսացիներու կեանքը խլած է եւ դուռ բացած անհաշիւ ծախքերու, դեռ կը շարունակուի, առանց վերջ մը տեսնելու հեռանկարին » :

Ամէն պարագայի մէջ, ամէն մարդ կ'ուզէ գիտնալ թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէ տը Կոլ : Եթէ ճիշդ են իրեն վերագրուած խօսքերը, ի՞նչպէս բացատրել երբ Զօրավարը կ'ըսէ .—Ալժերիոյ պատերազմըդեռ շատ երկար պիտի տեւէ », երբ Յունուար 29ին կ'ըսէր. — Ֆրանսայի ժողովուրդին միասնականութիւնը, վարկը, յառաջդիմութիւնը խնդրոյ առարկայ են եւ իր ապագան գոց է ցորչափ չէ լուծուած ալժերական հարցը :

Նոյն հակասութիւնը կը նկատուի զինուորական յաղթանակի մասին խօսած ճառին մէջ։ Յունվ. 29ին կը տեսնէր երկու լուծում՝ ճզմել ըմբոստները կամ կրակը դադրեցնել եւ կ'աւելցնէր . — Եթէ Ալժերացիներուն պատասխանը իսկապէս իրենց պատասխանը չէ, ժամանակի մը համար զինուորական յաղթանակ մը կարելի է բայց ոչ մէկ բան լուծուած կ'ըլլայ » :

Անտարակոյս բան մը փոխուած է եւ ոմանք կ'ըսեն նոյնիսկ թէ Զօրավարը « ունկնդիրին համաձայն լեզու կը փոխէ » :

Ի՞նչ պատահած է ուրեմն։ Զանազան բացատրութիւններ կարելի է տալ : Ա) Զօրավարը ուզած է ազդարարութիւն մը ընել Ալժ. Ճակատին, Բ) Բանակցութիւններ տեղի ունեցած են Թունուզի միջոցաւ եւ՝ ձախողած : Գ) Կ'ուզէ ապահովութիւն տալ բանակին : Վերջապէս ուրիշ բացատրութիւն մը ան որ տը Կոլ, ինչպէս ուրիշներ, տարբեր կը տեսնեն ալժերական հարցը այն վայրկեանէն երբ իրենց ոտքը կը դնեն անոր հողին վրայ։

Ընկերվարական ինքնավար կուսակցութիւնը ժամանաւոր բանաձեւով մը իր « յուզումը » կը յայտնէ տը Կոլի հակասական յայտարարութեանց առթիւ :

ՊՈՆԻ արտաքին նախարարութիւնը մերժեց ընդունիլ, Խ. Միութեան ամբաստանութիւնները, Սպանիոյ մէջ զինուորական կայաններու առընչութեամբ : Մոսկուա յուշագրով մը կ'ամբաստանէր Արեւմտեան Գերմանիան իբրեւ «համաշխարհային խաղաղութեան դէմ դաւող եւ արեւելքի ու արեւմուտքի միջեւ խաղաղ գոյակցութեան արգելք հանդիսացող » :

«ՊԵՏԱԿԱՆ գործարաններուն մէջ աշխատող բանուորները դէմ են եւ չեն ուզեր յաւելեալ ժամեր աշխատիլ», ըսած է Լեհաստանի համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղարը։ «Այսուհանդերձ, — աւելցուցած է ան — պետութիւնը յառաջ պիտի տանի իր ծրագիրը, առանց նկատի առնելու բանուորակ. դասակարգի բողոքները եւ դժգոհութիւնները » :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԱՐԺԱՆԱՎԱՅԵԼ ԿԵՐՊՈՎ ՊԻՏԻ ԸՆԴՈՒՆՈՒԻ

Մարտ 15, առաւօտեան ժամը 10ին, Զօրավար տը Կոլ, շրջապատուած վարչապետ Տըպրէէ և բազմաթիւ նախարարներէ, Օրլիի օդակայանին մէջ պիտի դիմաւորէ Խորհրդային Միութեան վարչապետ Նիքիթա Խրուշչեւ : Կառավարութիւնը մտադրած է իր հիւրը ընդունիլ, արժանավայել շուքով մը ու պիտի աշխատի որ Խորհրդային վարչապետը ականատես եւ ականջալուր ըլլայ երկրին, մշակոյթի, ճարտարարուեստի եւ գիտական վերելքին, միեւնոյն ատեն կազմէ յստակ գաղափար մը Ֆրանսայի ուժականութեան, թեքնիքին եւ նախասիրութիւններուն մասին :

Կառավարութեան փափաքն է նաեւ որ վարչապետը այցելէ Հասի – Մեսաուտ : Խորհրդային հիւրին պիտի ընկերանան՝ Լուի Ժոքս, կրթական նախարարը Եւժաքինօ, պետական նախարարը։ Ամէն ճիւղի նախարար անձամբ պիտի ներկայացնէ երկրին արձանագրած յառաջդիմութիւնները, այսպէս, Սիւտրօ, շինութիւնները, Ժանրնէ, Լաքի կաղը, Ռօշերօ, Նորմանտիի րուծարանները եւ պանիրի գործարանները եւայլն։

Այցը առիթ պիտի ընծայէ որ երկու պետական դէմքեր գլուխ գլխի խօսակցին միջազգային հրատապ հարցերու շուրջ : Հաւանական է որ Մարտ 29ին հրապարակուի միացեալ զեկոյց մը, ու նոյն օրն իսկ Խրուշչեւ, Ռամպուլէի մէջ մամուլի ասուլիս մը տայ։ Կը կարծուի թէ Խրուշչեւ պիտի արտայայտուի ու իր կարծիքները յայտնէ՝ Մայիս 16, Փարիզի մէջ գումարուելիք Վերին ժողովին, Ֆրանսայի եւ խորհրդային յարաբերութիւններուն եւ վերջապէս միջազգային այժմէական խնդիրներուն մասին :

ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄ ԵՒ ԲՈՂՈՔ

Ծիրանաւոր Ժերլիէ, Լիոնի արք.ը կոնդակով մը կ'ըսէ .— «Մեր հաւատացեալ ժողովուրդին եւ կրօնաւորներուն կը յանձնարարենք որ ոչ մէկ ցուցական բռնոյթ կրող նիւթերու մասնակցին, այսուհանդերձ, կը թելադրենք ծանրախոհ եւ զգաստ դիրք մը բռնել։ Կը պահանջենք որ մեր թեմի եկեղեցիներուն մէջ աղօթքներ կատարուին։ Համաշխարհային, ընկերային եւ կրօնական խաղաղութեան համար» :

× Գերապայծառ Թէաս, իր կարգին, Թարպ եւ Լուրտի թեմերու առաջնորդի հանգամանքով կը գրէ . - «Խրուշչեւ պետն է անաստուած համայնավարութեան եւ առելավառ հալածիչը կաթոլիկէ եկեղեցւոյ, ուստի տարրական պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ամէն մէկ կաթոլիկէ հաւատացեալի որ մինչեւ իսկ հետաքրքրութենէ մղուած չհանդիպի անոր :

× Գրաւոր հարցումով մը՝ ծերակուտական Լըքանիւէ (Ժողովրդական Շարժում) Ներքին Նախարարութեան հետեւեալ հարցումները ուղղած է . —

« Ներքին Նախարարը ի՞նչպէս կը հաշտեցնէ՝ ապաստանի նուիրական սկզբունքները, զորս Ֆրանսա պարտի օտար գաղթականներուն եւ արդելափակման այն միջոցները որոնք ձեռք կ'առնուին անոնց դէմ, առանց խտրութեան, Խրուշչեւի այցելութեան առթիւ » : Ծերակուտականը կը հարցնէ նաեւ . — «Որո՞նք են այդ միջոցներուն տուն տուող դրդապատճառները, երբ անոնք կը գործադրուին այնպիսի անձերու դէմ, որոնց անցեալը եւ ներկայ վերաբերումը կ'երաշխաւորեն իրենց բարեկամութիւնը Ֆրանսայի հանդէպ, իրենց հպատակութիւնը անոր օրէնքներուն, իրենց խղճամիտ յարգանքը հանրային կարգապահութեան, իրենց սէրը ժողովրդավարութեան եւ որոնք ուրիշ ոճիր չեն գործած եթէ ոչ Պ. Խրուշչեւի կողմէ իրենց գրկուած ըլլալը, ապրելու որպէս ազատ մարդիկ, իրենց հայրենիքին մէջ» :

× Խումբ մը անուանի գրագէտներ բողոքագիր մը տպել տուած են Փարիզի թերթերուն մէջ։ Գրագէտները ցաւով դիտել կուտան որ հակառակ Ֆրանսայի ապրնջական եւ ազատախոհ սկզբունքներուն «հանրապետականներ, ընկերվարականներ եւ ազատութիւնը սիրող մարդիկ կը ձերբակալուին, խորհրդային գաղտնի ոստիկանութեան պատրաստած ցանկերու հիման վրայ» : Այս առթիւ կոչ կ'ընեն բոլոր Ֆրանսացիներուն որ բողոքի իրենց ձայնը լսելի դարձնեն :

× Ֆրանսայի ներքին նախարարութիւնը յայտարարեց թէ Խրուշչեւի Ֆրանսա այցելութեան առթիւ 800 անձեր փոխադրուած են Քորսիքա : «Պարտադիր արձակուրդ»ի մեկնողները պիտի խնամուին լաւագոյն պայմաններու տակ, այսինքն պիտի բնակին կղզիի օդափոխութեան պանդոկներուն մէջ եւ պիտի ստանան « դրօսաշրջիկի» մը սահմանուած սնունդը։ Օրապահիկնին պիտի վճարուի եւ պիտի չկորսնցնեն իրենց աշխատանքը : Երթ ու դարձը կը կատարուի՝ օդանաւով : Ասոնց կարգին կան նաեւ երիտասարդ աղջիկներ եւ երկու նորածին : Պիտի ստանան նաեւ օրական գումար մը իբրեւ վնասուց հատուցում։ Այս գումարը համեմատական պիտի ըլլայ իրենց նիւթական պայմաններուն :

Ազգային Ապահովութիւնը կը հաղորդէ որ երեք միլիոն օտարական կայ Ֆրանսայի մէջ որոնց 189.000ը գաղթական են եւ ասոնց 95.000ը արեւելեան երկիրներէ գաղթած են :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

1.

Երբ մանուկ էի, միտք էի անում
Թէ գիշերն արեւն ո'ւր է չքանում :
Բայց երբ մեծացայ ,
Ես նոր իմացայ ,
Որ, գիշերները, արեգակն անշէջ ,
Սիրտերի մէջ է սիրահարների ,
Աչքերի մէջ է, գգուանքների մէջ ,
Համբոյրների մէջ ու վերջը՝ բարի
Կօպերի տակ է օրօրոցների ...

2.

Ծաղիկներն ասին՝ աստուծուն տեսանք..
Ես խաւառում եմ՝ տեսած կը լինեն ,
Թէ չէ՝ ո'ւմ շնչով քնքշացան նրանք ,
Ո'ւմ սիրով, թէ քեզ տեսած չլինեն :
Կամ քեզ են տեսել, կամ քո աչքերը,
Որ այսքան նուրբ են այս ծաղիկները :

3.

Ա՜խ, իմ բալիկ, կարօտել եմ, գիրկս եկ:
Սիրտս գաւաթ, կեանքս գինի քեզ լինի:
Ես կ'ուզէի խօթը գաւաթ, ոչ թէ մէկ ,
Խօթն էլ թէկուզ ինձ ջուր տային, ոչ գինի ,
Ես կ'ուզէի խօթը որդի, ոչ թէ մէկ , —
Քան զի տունը մէկ սիւան վրայ չի կանգնի:

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ՆԱՍՐ հաւանաբար հանդիպում մը ունենայ Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ Ֆուատ Շեհապի հետ, ի մօտոյ :

« ՄԱՐԴԻԿ ԾԱՐԱՒԻ են խաղաղութեան եւ երջանկութեան» յայտարարեց, Խ. Միութեան վարչապետը Քապուլի մէջ : 30.000 հանդիսատեսներու ներկայութեան, Խրուշչեւ խոստացաւ «օգնել Աֆղաններուն» ու այս առթիւ կրկնեց իր ծանօթ յանկերգը — «Խ. Միութիւնը հակառակ աշխարհի ամէնէն ուժեղ պետութիւնը ըլլալուն, խաղաղութեան կը ձգտի » :

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ
ԱՆԱՍԵԱՆԻ

Ե.

Բառագիտական (լեքսիքոլօժիք) *կամ տարազաբանական* (թերմինոլօժիք) *այս քննութեանց վախճանին հասած՝ այժմ ինծի կը մնայ ներկայացնել վէճը, որ կը վերաբերի բառին ընտրութեան, — մատենագրութիւն, մատենախօսութիւն, մատենաբանութիւն, մատենագիտութիւն, (զանց կ'առնեմ սոփերագրութիւնը, նուազ գործածական, կազմուած՝ ատորական սոփեր բառով, Այիշանին սիրելի)։*

Անասեան կը ջանայ վտարել առաջինը, որ բառական կազմութեամբ՝ կը համապատասխանէ պիպլիոկրաֆի *տարազին, այժմ ընդունուած՝ ամէն լեզուի մէջ։*

Գրեցինք թէ յունարէն այս բառը, սկզբնաբար, կը նշանակէր ընդօրինակութիւն, — մատենագիրը հեղինակ չէր, այլ աշխատաւոր մը՝ որու պաշտօնն էր փոխագրել, ինչպէս կ'ըսէին հին ատեն, այսինքն պատրաստել նոր գիրք մը ըստ օրինակի։

Այժմ մատենագրութիւն բառը, եւրոպական առումով եւ պարզ տառադարձութեամբ գործածուած, կը նշանակէ ծանօթութիւն մատենից (պիւխըրքունտէ) *կամ նկարագրութիւն գրոց* (պիւխըրպէշրայպունկ)։

Ընդհակառակն, հայերէնի մէջ՝ թարգմանաբար գործածուած, ունի հեղինակութեան իմաստ։ Ցաւով կ'աւելցնեմ, սակայն, թէ Հայաստանի մէջ կը գործածուի պարզ տառադարձութեամբ եւ եւրոպական առումով, բիբլիոգրաֆիա, *օրինակ՝ Յովհ. Գէորգեանի «Հայ հին եւ միջնադարեան գրականութեան բիբլիոգրաֆիա» եւ ուրիշներ։*

Անասեան կ'աշխատի տարագրել օտար բառը՝ հայրենի երկրին մէջ բնակութեան կոչելով «մատենագիտութիւն» տարազը, իբրեւ համապատասխան պիպլիոլօժի *կամ* պիպլիոկրաֆի *բառերուն՝ եւրոպական արդի իմաստով, առաջինը՝ ակադեմական ծանրութեամբ։*

Գալով մատենագիտութիւն բառին, առաջին անգամ կ'երեւի(*), ինչպէս գրեցինք, Ջախջախեանի բառարանին մէջ՝ հայերէնէ իտալերէն, 1837ին, — «գիտութիւն զանազան տպագրութեանց մատենից, պիպլիոկրաֆիա»։

1883*ին, Զարբհանալեան կ'իւրացնէ նոյն մատենագիտութիւն բառը իբրեւ գիտական տարազ, համապատասխանը՝* պիպլիոկրաֆի, *արդի եւրոպական իմաստով (տես «Հայկական Մատենագիտութիւն», տպ. Վենետիկ)։*

1909*ին, Ղազիկեան կը նուիրագործէ բառը իր «Հայկական Նոր Մատենագիտութիւն» մեծարժէք հատորով, (Թերատարտ, հասած մինչեւ Ն տառին վերջը, տպ. Վենետիկ)։*

Ծի՞շդ է, սակայն, «մատենագիտութիւն» տարազը, ըստ բառակազմութեան։

Գիտութիւն բառը(**), ինչպէս փիլիսոփայութիւն բառը, ակադեմական իր ծանրութենէն անկախ, ունի ռամկական նշանակութիւն մըն ալ։ Մատենագիտութիւն բառին մէջ, օրինակ, հասարակ նշանակութիւնն է որ կը գործէ, — ծանօթութիւն գիրքերու։ Բայց եւ այնպէս շփոթութիւն մը կը ստեղծէ իրական գիտութեանց հետ, այդ պարագային՝ բարդութեան երկու եզրերը անհաշտ կամ «անմիակաց» (էնքոմփաթիպլ)։ *Ահա թէ ինչո՛ւ, իբրեւ բառակազմութիւն, անյաջող կը թուի ոմանց։*

Առաջին դիտողութիւնը կուգայ Օրմանեանէն, որու քննադատութիւնը կամ առարկութիւնը կը մնայ անծանօթ, որովհետեւ նամակով հաղորդուած է Ղազիկեանի(***), որ չէ հրատարակած դժբախտաբար։

Ուրիշներ կը նախընտրեն «մատենախօսութիւն» տարազը(****)։ Անասեան եւս տհաճութիւն ցոյց չի տար հանդէպ այս բառին։ Մխիթարեաններէն, որոնք կառչած կը մնան «մատենագիտութիւն» բառին, Գրպարեան կը բաժնուի՝ իր նախընտրութիւնը տալով «մատենախօսութիւն» տարազին։

Ցարմարագոյն տարազը այս է ահա, — կը համապատասխանէ պիպլիոլօժի *նորակերտ բառին, հայերէն թարգմանուած նաեւ մատենաբանութիւն։*

Մատենախօսութիւն տարազին դէմ կարելի է առարկել թէ շփոթութիւն մը կը ստեղծէ գրախօսութիւն բառին հետ, — յաճախ գործածուած։

Ֆրանսացիներուն մէջ եւս, պիպլիոլօժի *եւ* պիպլիոկրաֆի *բառերուն վէճին մէջ նախընտրութիւնը կը շահի առաւելապէս առաջինը։*

Ըստ իս, աւելորդ բծախնդրութիւն է պիպլիոկրաֆի *տարազին մէջ որոնել նրբերանգներ, զանազանել ճիւղաւորումներ, եւ անհաշտ ցոյց տալ* պիպլիոկրաֆի *եւ* պիպլիոլօժի *տարազները։ Նման բոլոր աշխատանքներուն գլխաւոր յատկանիշը կը կազմէ ոչ թէ քննադատութիւնը, ոչ եւս վերլուծումը, այլ միայն սպառիչ աղբիւրագիտութիւնը, ինչպէս սովոր են ըսել, այժմ, Հայաստանի մէջ։ Անասեան կը խօսի «ուղեցոյց — մատեաններու» մասին, որոնք կը դիւրացնեն մատենադարանային պրպտումները, գրական կամ գիտական ուսումնասիրութիւնները, որ եւ է նիւթի կամ առարկայի ամբողջական անդամազննութեան ծրագիրը*

Լաւագոյն քննադատը, լաւագոյն ուսումնասիրողը այն մտաւորականն է՝ որ ճամբայ կ'ելլէ հարցնելով. «Ով ի՞նչ գրած է, ե՞րբ գրած է» այն նիւթին մասին, որ դարձած է իր հետաքրքրութեան առարկան։ Կը գտնէ զանոնք՝ քանդելու եւ նորը շինելու համար, կամ աւելցնելու համար իր նպաստը։

Հարցումին, որ դրուեցաւ վերը, կը պատասխանէ մատենագիտութիւնը, — եթէ կը նախընտրէք՝ մատենախօսութիւնը։

Ես կը նախընտրեմ ըսել՝ մատենացոյց։ Հարուստ է մեր լեզուն «ցոյց» յանգաւորեալ բառերով, — աշխարհացոյց, ուղեցոյց, օրացոյց, տարեցոյց, եւն.։

Ոմանք այս բառին դէմ կը դնեն ռեփերթուարներու, քաթալոկներու, *համեստ գրացուցակներու դէզը։ Այդ դէզը, եթէ կազմուած է հեղինակներու, խորագիրներու, բովանդակութեան, տեղի եւ թուականի ճշգրտութեամբ, աւելի մեծ արժէք կը ներկայացնէ քան տպագրական այլ հետաքրքրութիւններ դոհացնող փոքրեղ հատոր մը։ Սալոմոն Ռենաք կը յիշատակէ* ռեփերթուարներ, *ուր որոնողի առարկայ նիւթի մը մասին ցոյց կը տրուին հարիւրաւոր աղբիւրներ, — համեստ ու խոնարհ աշխատանք պիտի համարուի նման գործ մը, ճիշդ է, բայց գիտցողը գիտէ թէ Հերակլեան ուժի չափ համբերութիւն կը պահանջէ նման գործի մը պատրաստութիւնը։*

Անասեան այդ համբերութեան վկայութիւնը կը բերէ իր մատենագիտութեամբ Աստր համար արժանի ամէն գնահատութեան։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ.Գ. — Տարագրաբանական այս ակնարկէն ետք, որ կը վերաբերի աշխատութեան խորագրին միայն, յաջորդով քննութեան պիտի առնեմ Մատենագիտութեան մէկ նիւթը, նախ՝ ճաշակ մը տալու համար Անասեանի աշխատանքէն երկրորդ՝ կատարելու համար փոքրիկ սրբագրութիւն մը, — պիտի առնել Վաստակոց գիրքը։

Շ. Ն.

(*) Անհլի կանուխ, 1769ին, «մատենագէտ» բառը գործածած է Մխիթար աբբահայր, տալով հետեւեալ սահմանումը. «Գրքերու մէջ մտնող եղող, գրքի վուխուփ, կարդացող մարդ»։ Իսկ «գրոց գիտութեան» կուտար «ուսումնասիրութիւն, դպրութիւն» նշանակութիւնը։

(**) Բազմիմաստ բառ մըն է գիտութիւնը կամ գիտնալը, արմատը՝ գէտ, — իմաստի ընդլայնումո՞վ թէ արմատական նշանակութեամբ՝ իր բազմաթիւ առումներէն մէկուն վկայութիւնը կը գտնէք հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ յաճախակի, ճիշդ ինչպէս արտագէտ տունին մէջ։

(***) Օրմանեան կը քննադատէ նաեւ Ղազիկեանի մատենագիտութիւն կազմելու մեթոտը, — գիրքերու բովանդակութիւնը տալը։ Այստեղ քննադատն է քննադատելին։ Մանրակրկիտ պրպտումներու մարդը չէր Օրմանեան, — երկրի մը նկարագրութիւնը տալու համար՝ կը գոհանար շոգեկառքի մը պատուհանէն տեսածով, իսկ երբ կը գրէր «Ազգապատում»՝ գոմէշի կառքէ մը դիտելով, շատոնց խոյս տուած էր աչքերուն լոյսը, ըսել կ'ուզեմ՝ քննական ոգին։ Կը գովեմ Ղազիկեանի մատենագիտական աշխատանքի մեթոտը՝ աւելի քան քարգմանական վաստակը, — երանի թէ լրացուցած ըլլար իւր կամ այլ վանական մը՝ փոխանակ... համբեյու Վենետիկի կամուրջները։ Օրմանեանի ցաւը կը թուի թէ կը ծագի այն անտարբերութենէն, զոր ցոյց տուաւ Ղազիկեան՝ երբ, Վենետիկէն իր ծննդավայրը մեկնած օրերուն, չզնաց զինքն ալ տեսնելու։ Ի՞նչ գեղեցիկ է Պարտիզակցի վարդապետին ակնարկը, երբ կը գրէ թէ կը սիրէ տեսնել «Մանուշակի երկնահուպ սարերն իր խաչովն ու ... հրացանով օրհնող Տէր Յակոբ քահանան»։

(****) Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ գործ է Մեսրոպ Մագիստրոսի «Հայ մատենախօսութեան պատմութիւնը» (1935), զոր կը գտնեմ Երեւանի մէկ գրացուցակին մէջ։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻՆ
ԴԻՏՈՒԱԾ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

Միջնորդներու գործունէութեան շրջանակէն դուրս մնալու համար, որոշեցի օթօպիւսի կայաններէ եւ միւս բժիշկներէն հեռու տեղ մը հաստատել դարմանատունս։ Միեւնոյն ատեն դիւրին բացատրուելիք բազմամարդ տեղ մը կը փնտռէի եւ չէի գտներ։

Երկու շաբաթ, անընդհատ, յարմար տեղ մը փնտռելէ ետք, միշտ ի զուր, Կիրակի առտու մը մեր եկեղեցին գացի։ Արարողութիւնները ամէն օրուան պէս ժամը չորսին սկսելուն, իննին վերջացած էին արդէն։

Վերադարձին՝ սկսայ շրջապատս քննել։ 1954ի ընտրութեան պատրաստութիւնները կը կատարուէին։ Տեղ մը ընտրողներու ցանկը կախուած էր։ Մօտեցայ եւ անունները աչքէ անցուցի։ Հինգ — վեց անունը անգամ մը Հայու անուններու կը հանդիպէի։ Ուրեմն այս թաղը Հայոց ամէնէն հոծ թիւով գտնուած տեղն էր։ Բայց մօտերը յարմար տեղ չկար։ Քիչ մըն ալ քալեցի եւ ինքզինքս գտայ բաւական ընդարձակ դաշտի մը մէջ, որուն մէկ կողմը նախակրթարան մը եւ միւս կողմը մզկիթ մը կար։

Գտնուած տեղս հարցուցի.

— Հոս Աթփազարը կը կոչուի, ըսին։ Ամէն առտու կանուխ ձիեր, կովեր եւ արջառներ կը բերեն ծախելու։ Կեսարիոյ մէջ Աթփազարը չգիտցող չկայ։

Այսքանը բաւ էր որոշումս տալու համար։ Վարձու տուն մը հարցուցի մօտակայ նպարավաճառին, կանխաւ շեշտելով թէ մինակ չեմ, ինծմէ մեծ քոյր մը ունիմ, թէ վարձքը անմիջապէս վճարելով հանդերձ՝ քոյրս Պոլսէն գալէն ետք միայն պիտի փոխադրուիմ։

Այս ծանօթութիւնը կարեւոր էր, որովհետեւ գտնուեցան տանտէրեր, որոնք կացութիւնս պարզելու իսկ առիթ չտուած՝ դուռը երեսիս վրայ գոցեցին, «Մենք ամուրիի տուն չենք տար» ըսելով։

Նպարավաճառը Աթփազարի հրապարակէն երեսուն քայլ անդին երկյարկանի քարաշէն տուն մը տարաւ զիս։ Ճամբան, դարմանատուն բանալու մտադրութիւնս յայտնեցի իրեն։ Կեցաւ։

— Ոչ, Տօքթոր, ըսաւ, հոս բժիշկի յարմար տեղ չէ, մէկը չի գար քննուելու։ Պարագան կը տարբերի անշուշտ, երբ մէկ ոսկիի նայիք։

— Կը նախընտրեմ բնաւ դրամ չառնել ըսի եւ ներս մտայ տունէն։

Կեսարիոյ հին տուներէն ամէնէն լաւագոյնն էր, (Նախկին Նաւարեաններու տունը), երկրորդ յարկ, երեք սենեակ, մեծկակը՝ տասներկու պատուհանով։ Անմիջապէս համաձայնեցանք տանտիրոջ հետ։

Երկու շաբաթ վերջ, քոյրս Պոլսէն եկաւ եւ դարմանատունս բացի, ցուցատախտակս ալ կախեցի, — 1 Ապրիլ 1954

×

Դարմանատունս բացի եւ սկսայ սպասել — կը ներէք անկեղծութեանս համար — ակընդէտ եւ սրտատրոփ՝ հիւանդներուս ժամանումին։

Երրորդ օրը, առաւօտուն ժամը հինգին, դուռս ուժգնօրէն զարնուեցաւ

ԿՈՄԻՏԱՍ
ՎԱՐԴԱՊԵՏ

*Երգը վերջացաւ։ Ուստա Սողոմոնը ներս փախաւ։ Ծափեր, նորէն կանչեր, հուռռաներ։ Նորէն կրկնեց սքանչելի երգը, բազմիցս, այնպէս, որ ամէնքս սկըսեցինք իր հետ երգել։ Սախպեցինք, ուրիշ երգեր երգեց, մէկը միւսէն սիրուն, հմայիչ։ «*Սիրտս նման է*», «*Արօրըն աստց*» եւ ուրիշներ։ Մոռցանք ամէն ինչ, մոռցաւ ժողովուրդն «իր դարդերը», մոռցանք մենք մեզի, մոռցանք նաեւ մեր Հայրիկը։ Սողոմոնը իր կաքաւի գեղգեղանքով ամէնքս ձուլեց իր երգի մէջ, երգ դարձանք ամէնքս։ Երգի սիրահար, երգ ստեղծող ժողովուրդը գտաւ անսպառելի գանձը, իր հարազատ երգիչը։*

Կողքիս ծերուկը իր մեծ կարմիր թաշկինակով աչքերն ու թրջուած մօրուքը շարունակ սրբելով քանիցս աղաղակեց. «Ջան, Սողոմոն, վայ, ես քու հոգիդ ուտեմ»։

Մինչեւ ուշ գիշեր մնացինք։ Այլեւս զուռնաները լռեցին Սողոմոնի երգէն վերջ։ Հայրիկը նորէն դուրս եկաւ, օրհնեց եւ հրամայեց տուն գնալ։

Զիմացանք ով էր այդ «Ուստա Սողոմոն»ը, այդ վարպետը։ Որմնադի՞ր էր, դերձա՞կ, թէ ատաղձագործ։ Ինքն անյայտացաւ, գնաց մեր քաղաքէն, թողնելով մեզի իւր երգերը։ Գիւմրիցիք ունենալով սուր լսողութիւն, Սողոմոնի երգերը դրուեցին ամբողջ Գիւմրին, երգերը տիրացան մեր հոգիներուն։

Երկու տարի յետոյ, ճեմարանն ընդունուած, հեռու իմ սիրելիներէն, նեղուած անհաճելի տօթէն, միակ մխիթարութիւնս էր նոր ընկերներուս հետ խաղալը։

Ճան կը խաղայի իմ ընկեր Զանգեզուրցի Ամասիայի հետ։ Վէգս նետելով առաջ, այդ ուղղութեամբ աչքիս ընկաւ մի մարդ, որ կը սուրար դէպի մեզ։ Երկար, նիհար մի մարդ։ Երկար փէշերով տարօրինակ չուխայով, բայց ճաղատ գլուխ ...

Ճանկս թափած՝ առաջ վազեցի։

— Ուստա Սողոմոն։

Ան էր, մեր Գիւմրու Սողոմոնը, մեր երգիչը։

Մարդը զարմացաւ, սակայն զուարթութեամբ հարց տուաւ.

— Էդ ո՞վ է Ուստա Սողոմոնը։

*— Դո՛ւ ես, ուստա՛, ես քեզի կը ճանչեմ։ Դու մեր քաղաքը «*Հով արէք*» երգեցիր Հայրիկի եկած օրը։*

— Ա՛յ դո՛ւ, Ուստա Սողոմո՞ն, Գիւմրեցի Կոօ — ըսաւ ու գլուխս թեւի մէջ առնելով «բողկ հանեց», ծալած բթամատը ուժեղ սեղմելով մազերուս վրայ, ստորայէ՛տ գծելու արագ շարժումով ու… ցաւ պատճառեց։ Մարդն անյայտացաւ արագ դէպի վանքի պարտէզը, ինչպէս մի մրրիկ, — ցաւը մնաց գլխուս վրայ։

Գլուխս բռնած, զարմացած կը նայէի ետեւէն։

Ամասիան խնդալով յարեց.

— Իշու գլուխ, ի՞նչ ուստա Սողոմոն, դա մեր ուսուցիչն է, Կոմիտաս վարդապետը։

Ի հարկէ, չհաւատացի։

Երկու օր վերջ կանչեցին երգչախումբի համար նորեկներուս ձայները փորձելու։ Ներս մտայ դահլիճը եւ շշմած նայեցայ դաշնակի առաջ նստած մարդուն, որ նոյն ինքն ուստա Սողոմոնն էր — այսինքն Կոմիտաս վարդապետը, քահանայի վեղարով եւ ոչ թէ Գիւմրեցու չուխայով։

Ձայնս փորձեց եւ ըսաւ.

— Գիւմրեցի Կոօն լաւ ազնուի ունի, բայց շատ սուր լսողութիւն, կը տարորենք իբրեւ «գրամաֆոն»։

Ցետոյ բարձրաղաղակ խնդաց, գիրքը մի կողմ՝ հետեւեալ ձայնը փորձելու։

Շուտով սկսան երգի մարզանքները։ Ինչ երգեր, մէկը միւսէն գողտրիկ, կախարդիչ։

ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱՐԱՆՋԵԱՆ

(2 Շար.)

Աղաղակաւոր կարեւոր հիւանդ մըն էր այս ժամուն. իսկոյն ցատկեցի անկողնէս եւ վազելով բացի դուռը ։

Տարիքոտ մարդ մը եւ տղայ մը կեցած էին ։

— Հիւանդը ո՞ւր է, հիմա կը հագուիմ կուգամ, ըսի հեւ ի հեւ ։

— Մի անհանգստանար, Տոքթոր, ըսաւ խօսակիցս։ Հիւանդը այս տղան է, բերինքն ջուր կը հոսի բարձին վրայ, կարծեմ որդ ունի.

Յուսախաբութեան, զարմացումի եւ բարկութեան իրերայաջորդ տրամադրութիւն մը ստեղծուեցաւ մէջս անկծարծթի մը չափ։ Ցետոյ, պաղարիւնութիւնս վերագտայ եւ առտուան ժամը հինգին դուրս տար գարնող հիւանդին ըսի հաճոյակատար ժպիտով մը.

— Հրամմեցէք վեր, էֆէնտի, ճիշդ ատենին եկած էք ։

Ալ այնուհետեւ հասկցայ թէ պէտք է պատշաճիմ տեղւոյն սովորութիւններուն։ Կեսարացիները մութնուլուսին կ'արթըն – նան, ես ալ գոնէ ժամը հինգին արթննալու էի՝ գիշերները իմինն պառկելով։ Տեղացիները ժամի մասին գաղափար չունէին։ Ես ալ ուրեմն, պարտաւոր էի ցերեկ եւ գիշեր, ամէն վայրկեան, իրենց տրամադրութեան տակ գտնուիլ ։

Այս սկզբունքը առաջին ամիսները այնքան համբերատարութեամբ գործադրեցի, որ քիչ ատենէն հաճոյակատար եւ երբեք չբարկացող բժիշկի «համբաւ»ս տարածուեցաւ շրջապատին մէջ։ Քանիցս պատահեցաւ որ գիշերը պառկելէս կէս ժամ ետքը արթնցնեն զիս, հարցնելու համար թէ տուած օշարակս կերակուրէ – նե՞րլ առա՞ջ պէտք էր առնել թէ ետք ։

Հիւանդի մը կէս գիշերին գալը անմիջական կամ ստիպողական պարագայի մը իմաստը չունի Կեսարիոյ մէջ։ Տաքութիւն ունեցող հիւանդը օրերով բժիշկի չէն ցուցներ։ Օրին մէկն ալ կէս գիշերէն ետք, ժամը մէկին, երկուքին կամ երեքին, բժիշկին քննութեան կը բերեն ։ Այս պարագան գիտցող պաշտօնակիցներս գիշերը իրենց դուռը զարնող հիւանդը կը մերժէին ընդունիլ ։ Այն ատեն գիշերապահը կամ կառապանը օգնութեան կը հասնէր, բսելով.

Աթփազարի հայ բժիշկին գացէք, գիշեր, ցերեկ ամէն վայրկեան կը քննէ ։

Օր մը, կէս գիշերին դուռս զարնուեցաւ աղիողորմ ճիչերով ։ Մանչ երախայ մը բերած էին։ Կ'ընկերակցէին ծոթրունի հոգի։ «Տղան կը մեռնի, Տոքթոր», կը գոչէին ։

Երախան ուշադրութեամբ քննեցի, հիւանդութեան ոչ մէկ նշան ։

— Ե՞րբ եւ ի՞նչպէս հիւանդացաւ, հարցուցի ։

— Դեռ քիչ առաջ, տոքթոր, քունէն արթնցաւ եւ երեք անգամ իրարու ետեւէ յօրանջեց, անպայման ցերեկին մեզ այցելող ջատուկ կնկան աչքին եկած է ։

Ասիկա ալ հինգ աղջիկ զաւակ ունենալէ ետքը՝ մանչ զաւկի մը տէր դարձած ընտանիքի մը չփացածութիւնն էր ։

Դժուարաւ համոզեցի, թէ հիւանդութիւն մը խնդրոյ առարկայ չէ եւ կէս գիշերին պարապ տեղը անհանգիստ ըրեր են… երախան։ Շնորհակալութեամբ մեկնեցան… առանց այցեգինի, քանի որ դեղագիր չէի գրած ։

Ուրիշ օր մը, Կիրակի առտու, ժամը հինգին դուռս զարկին։ Նոյն գիշերը երեք անգամ հիւանդի գացած ըլլալով՝ պարտասած վիճակ մը ունէի։

— Հիւանդ չեմ, Տոքթոր, ըսաւ խօսակիցս, մայրս քններ էք անցեալ օր, «ատամ» ունէր։ Հիւանդութեան դեղագիր մը տայիք, որպէսզի կարգի չպատած՝ հանքածուլս առնենք ։

Կիրակի առաւօտով, համբերութիւնս քննութեան ենթարկել ուզող այս մարդուն երեսին պիտի պոռայի բարկաճայթ, երբ ուսուցիչս՝ Փրոֆ. Կէօքայի մէկ խօսքը յիշեցի.— Բժիշկի մը սիրտը ցուլի սրտին չափ լայն պէտք է ըլլայ ։

Հիւանդներուս թիւը օր ըստ օրէ կ'աւելնար։ Բայց օրական քննած անձերուս թիւէն աւելի անոնց ընկերացողներուն չքախումբը «պատկառելի» բազմութիւն մը կը կազմէր։ Մէկ հիւանդին հետ հինգ տասը ընկերացող կ'ըլլար, այնպէս որ, վեց – եօթը քննուելիք հիւանդի համար սպասման սենեակը եւ սանդուխները նեղ կուգային եւ եկողները փողոցին դրան առջեւ ալ կը հաւաքուէին՝ անցորդներու ուշադրութիւնը գրաւելով ։

Օրուան ժամանակացոյցս հետեւեալն էր. — Ամէն օր ժամը 5–8.30 հիւանդներու քննութիւն, 9–12 զինուորական պաշտօնատեղի, ուրկէ վերադարձին՝ մինչեւ վերջին հիւանդը կը քննէի անընդհատ, առանց ճաշելու։ Ասիկա կը տեւէր մինչեւ ժամը չորս կամ հինգ։ Անկէ ետքը ճաշ, հանգիստ, ընթերցում եւ պատահական հիւանդներու քննութիւն ։ Գիշերուան ժամը 9 – 9.30ին պառկիլ՝ եթէ թոյլատրէին անշուշտ Նորին Վսեմութիւն հիւանդները ։

1954 տարին՝ Կեսարիոյ տարեգրութեան մէջ պիտի անցնի իբրեւ « ճանճի քիլօն քառասուն ոսկիի ծախուած տարին» ։

Երեք ամսուան մէջ ջերմութիւնը — 30 աստիճանէն + 60 աստիճանի բարձրացաւ։ Փողոցը եւ տուներու մէջ ճանճերու առատութիւնը աներեւակայելի էր։ Ժողովուրդը ընտելացած էր այս վիճակին ։

Դարմանատանս մէջ ճանճի դէմ պայքարը աւելի զուարճալի տեսարան մը կը պարզէր։ Պատուհանները թելով ծածկուած էին, բայց դուռը կը բաւէր հիւանդներու հետ ճանճերուն ալ մուտքը ապահովելու համար ։ Հոս, ինծի ծառայող զինուորը նախ ՏՏԹի լուծոյթի սրսկումով մը կ'ենթարկէր հիւանդը, որ կ'ընկրկէր յաճախ, երբեմն ինքնապաշտպանութեան դիրք առնելով։ Ցետոյ կամացուկ մը ներս կը հրէր հիւանդը կիսաբաց դռնէն՝ այսօրինակ ընդունելութեան մը արդարացուցիչ բացատրութիւնը տալով անշուշտ ։

Միայն այդ ամառը երեք քիլօ փոշի ՏՏԹ գործածեցի ։

Քաղաքապետութիւնը ճանճի դէմ դիտականօրէն պայքարելէ հրաժարեցաւ եւ կեսարական հնարամտութեան մը դիմեց։ Ճանճի քիլօն 40 ոսկիի ծախու առնել ըսկըսաւ, պայմանաւ որ ճանճերը թաթխուած չըլլան անուշի մէջ,— փիճմեզին քիլօն մէկ ոսկի, ճանճի քիլօն 40ոսկի էր։

Քանի մը շաբթուան մէջ ճանճերը նըւազեցան ։ Ճանճավաճառութեան նման շահաւոր նոր ասպարէզ մը գտնուած էր ։ Այդ արհեստը շարունակուեցաւ մինչեւ այն օրը, երբ հոճայի մը տուած քարոզը տարածուեցաւ բերնէ բերան։

—«Աստուծոյ ստեղծածը մեռցնել մեղք է, այսօր այդ ճանճերը մեռցնողները վաղը դժոխքի մէջ պիտի այրին ...»։

Աթփազարի հայ բժիշկը այդ մեղաւորներուն գլուխը կը գտնուէր ...։

Կը յիշեմ որ «քլինիք»ի առաջին դասին ըսած էին մեզի .

— Բժիշկի մը առաջին պարտականութիւնը իր հիւանդին վնաս չհասցնելն է, երկրորդը դարմանել՝ եթէ կրնայ, երրորդը ցաւերը ամոքել՝ եթէ չի կրնար դարմանել, վերջապէս սփոփել գոնէ՝ եթէ բժշկելու կամ ցաւերը ամոքելու կարելիութիւն չկայ ։

(2 Շար.)

ՏԷՐԵԱՆԸ ԵՒ ԳԱՆՁԱԿԸ

«Երբ հարցրի, թէ ի՞նչ է մտադիր, կը մնայ Թիֆլիսո՞ւմ, թէ կ'երթայ մի այլ տեղ բուժուելու, ամէնից լաւ, — պատասխանեց նա, — ինձ կը բուժի մեր Գանձակը, նա աւելի լաւ բուժարան է, քան Սուխումը»։ Այսպէս է յիշում Վահան Տէրեանի մասին Ստեփան Զօրեանը։

Եւ իսկապէս գեղեցիկ է Տէրեանի հայրենի գիւղը՝ Գանձակ, Ջաւախքի գեղատեսիլ բարձրաւանդակի ամէնէն խոշոր գիւղերից մէկը ։ Նա հին բնակատեղի է, գիւղի արեւմտեան մասում, գետի ափին մնում են հնաւուրց բերդի աւերակներն ու ժայռափորշերը ։ Գիւղի կեդրոնում կանգնած է եկեղեցին իր «չալկան» գանգով, որի զաւիթում հանգչում են մեծ բանաստեղծի ծնողները ։

Բարձրադիր գիւղը գտնւում է գետի ափին եւ շրջապատուած է, ինչպէս հէքեաթներում է ասւում, եօթը սարերով ու եօթը աղբիւրներով։ Գիւղից ոչ այնքան հիւսիս ծփում է Փարուանայ լճի հայելանման կաթեան, իսկ ներքեւ ծծծաղում է Սաղամայի կապուտակ լիճը, սնուելով բազմաթիւ աղբիւրներից եւ սնելով անհամար կարմրախայտ ձկների։ Գիւղի արեւելեան մասում բարձրանում է մի սարահարթ, ալպիական փարթամ մարգագետիններով, որի ամենաբարձր կատարն է սուր սարը ։

Ցոլում է սարը սուրսայր ,
Երգում է զանգը յալկան ։

Գիւղի եւ այդ սարահարթի միջեւ ընկած է ոչ այնքան լայն հովիտ, որին տեղացիները անուանում են գուլավայր, այսինքն վարդավայր, որտեղ գարնանը ծաղկում են բազմերանգ ծաղիկներ եւ միայն Յուլիսի կէսերին են բացւում կարմրաթերթ կակաչները։ Արեւմուտքում Քէօրօղլի սարն է, նրա կրծքին ծանրանում է բերդը՝ մի դարաւոր յուշարձան, որի պատմական անցեալի մասին շատ կցկտուր տեղեկութիւններ կան ։

Ալպիական արօտներ՝ զմրուխտ ու կանաչ, խօսուն առուակներ եւ աղբիւրներ, մանիշակագոյն սարեր ու բլուրներ, արեւոտ ու հանգիստ արտեր, խոր եւ կապոյտ երկինք, լուռ հեռաստաններ, խորհրդաւոր շշուկներով, որոնք ինչ որ տէրեանական թախիծ ունեն, ինչ որ մըտերիմ շունչ ...

Ահա եւ այն տունը, որտեղ ծնուել է մեծ բանաստեղծը, այստեղ է նա խաղացել, յետագայում, երբ եկել է հեռուներից, այստեղ է դիմաւորել նրան մայրը եւ բանաստեղծի յոգնած գլուխը թեքուել է սիրելի մօր ծնկներին ։

Նայում եմ մինչեւ որ անզօր ,
Գլուխս ծնկիդ է թեքւում ,
Նորից ես մանուկ եմ այսօր ,
Դրախտ է նորից իմ հոգում ։

Արեւը հանգչում է հեռւում ,
Գետից բարձրանում է մշուշ ,
Հէքեաթդ անվերջ օրօրում ,
Ուկիդ խօսում է անուշ ...։

Սխալ է այն կարծիքը, թէ հայրենի բնաշխարհը քիչ է յուզել Վահան Տէրեանին, տէրեանական հմուտ գրչի տակ շունչ է առնում հին գիւղի ժլատ ու խօսուն նկարագիրը ։

Զանգակներիդ զարկը տխուր
Եւ հիւղերիդ լոյսերն աղօտ ...

Աւետիք Իսահակեանն իր յուշերում գրում է.—«Գեղեցիկ է Գանձակը, բարձրադիր, ձորի վրայ կախուած հոյակապ բնութեան մէջ։ Անջնջելի կենդանի են իմ հոգում այն քնքուշ երեկոները եւ անդորր գիշերները, որ ապրել եմ Վահանի հայրենի գիւղում, պատանի Վահանի հետ միասին։ Յոգնած արեւը թեքւում է դէպ ի Արուլ լեռը, գաղաթները հրդեհւում են եւ դժգունում, անրջային կիսալոյսերով կամաց ու կամաց իջնում է մթնշաղը, վառւում են գիւղի ճրագները, գիւղի աղմուկները լռում են, սակաւ առ սակաւ հանգչում են բոլոր շշուկները ...»։

Վահան Տէրեանի բանաստեղծական հոգին ամբողջութեամբ ներծծուած է եղել հայրենի բնութեամբ ։ Ուր էլ որ նա լինէր, ինչ էլ որ նա անէր, բոլոր դէպքերում կարօտով ու սիրով կապուած էր նրա հետ ։

Երբ կը յոգնիմ, տարէք ինձ հեռու մեր
Գանձան ,
Եւ կը դառնան օրերն այն, որ անդարձ
անցան ։

Տէրեան իր կեանքի վաղ հասակից տեսաւ ու զգաց իր համագիւղացիների ծանր ու անտանելի վիճակը, այն խաւարն ու յետամնացութիւնը, որը թագաւորում էր այդ աշխարհում։

Գանձակում, վերջերս բացուած տուն – թանգարանում, տասնեակ ցուցանկարներ պատմում են մեծ բանաստեղծի կեանքի եւ նրա անցած ստեղծագործական ճանապարհի մասին։

Մ. ԻՍՊԻՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (145)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

— Արդէն Հայը ե՞րբ իր մէջ երեւցող արժանիքները գիտցած է գնահատել եւ վարձատրել, կ'ողբար ուրիշ մը. հայուվայ բախտ են նէ սխա՞լ է ...

Գիտին լուրը երթալով մեծ համեմատութիւններ առաւ. Հ... գիւղին սահմաններէն դուրս ելաւ ան, պտտեցաւ, զարդարուեցաւ, տանելով անանկ մանրամասնութիւններ զորս գիտին հեղինակը իսկ մտքէն չէր կարող անցընել։ Վերջապէս հանրային ու ազգային այնպիսի հանգամանք մը ստացաւ, որ Արեւմուտք լրագիրը, իբրեւ ազգային շահերու հետամուտ մեծադիր օրկան, հարկադրուեցաւ տոքթոր Մարկոսեանի բժշկական ուսումնասիրութեանցը մասին հակիրճ բայց կուռ յօդուած մը հրատարակել, նախ եւ առաջ խնամքը ունենալով իր խմբագիրներէն մէկը ղրկելու երիտասարդ բժիշկին քով, ճիշդ ու որոշ տեղեկութիւններ քաղելու համար նոյն ինքն հընարիչին բերնէն։

Արշակ, որուն հոգին կը՛ ցնծար ասանկ երեւոյթներու եւ կացութիւններու առջեւ, քանի մը ժամ առաւ նստաւ խմբագիրը, իր կարծեցեալ գիւտին համար դիպուածաւ ընտրելով հիւանդութիւն մը — առանցքը իր աշխատութեանց եւ հետազօտութեանց՝— եւ գիտական բառերու եւ բացատրութիւններու տարափի մը տակ ջախջախելով իր ունկնդիրը, եւ անոր շլացած տպաւորութիւնը ։

Մարդը նօթեր առաւ, շնորհակալութիւններ կմկմաց, գովեստներ թոթովեց եւ խոնարհութիւններով մեկնեցաւ, մինչ ամիրային թոռը ազդին խնդալէն կը գալարուէր իր խուցին մէջ ։

Ու յօդուածը երեւցաւ, Գիտական Աշխարհէն վերնագրով։ Նախ բուռն յարձակում մը եղած էր հայ բժիշկներուն դէմ, որոնց մեծագոյն մասը կը մեղանչէր իր ասպարէզին վսեմ կոչումին դէմ՝ զայն լոկ շահագործական տեսակէտէն առնելով ։ Սակայն մխիթարական ցանցառ երեւոյթներ կային, որոնց մէկն էր տոքթոր Արշակ Մարկոսեան։

« Ամիրաներու այս շառաւիղը, կ'ըսէր յօդուածագիրը, իր Ոսկեղջիւրի ապարանքին անդորրութեանը մէջ ապաստանած, լռիկ մնջիկ, գիշեր ցորեկ կ'աշխատի գիտութեան ամենավերջին բարձրութիւններէն մինչեւ ամենամթին խորութիւնները իջնալով, եւ ահա սկսած է արդէն իր տքնութեանց արդիւնքը ձեռք բերել՝ առաջին յոյժ կարեւոր գիւտով մը, որ է խռչափողի վտանգաւոր հիւանդութեան մը դարմանը »։

Յօդուածը կը վերջանար փքուռոյց դըրուատականով մը երեւելի տոքթորին հասցէին, ազգային պարծանք, փառք, պատիւ, շքեղ եւ արդիւնալից ապագայ, մարդկութեան բարերար եւայլն բառերով շաղուըուած ։

Այս հրատարակութիւնը, որ թրքահայ առաջին թերթին մէջ երեւցաւ, մեծ տըպաւորութիւն գործեց ։ Ամէնուն բերանը տոքթոր Մարկոսեանին անունն էր, եւ անոնք որ խռչափողի հիւանդութենէն կը տառապէին՝ սկսան ազատ շունչ առնել, եւ նոյնիսկ անոնցմէ ոմանք մինչեւ Հ ... գիւղ վազեցին՝ այդ նոր Բասթէօրէն իրենց ախտին բուժումը հայցելու։ Տոքթորը, որ երբեք չէր կարծեր որ մամուլին ապրդուած միամիտ սուտ մը ասանկ ծանր հաւմեմատութիւններ պիտի առնար, համոզեց այդ խեղճերը թէ գիւտը տակաւին չէր կատարելագործած, բայց թէ կատարելագործելուն պէս իրենց կեանքը պիտի փրկէր նախ ։ Մարդիկը լալով, պաղատելով, աղօթելով մեկնեցան ։

Ալ Հ... գիւղին մէջ դիւրին է երեւակայել այս յօդուածին առաջ բերած շըլմորեցուցիչ տպաւորութիւնը. ամէնէն թերահաւատները, խոշոր խոշոր բացուած աչուըներով, լրագրին այս տողերը կարդացին եւ պապանձեցան. իրենց համար, լրագրի մը խօսքը ստուգութեան վերջակէտն էր, անառարկելի եւ անվերապահնելի ։

— Տեսա՞ք հիմա, կը պոռային տոքթորին ձրի եւ չնչապատ պաշտպանները, ծօ, հէչ իրաւ չըլլայ նէ «Արեւմուտք»ը կը գրէ՞... Նայէ ինչ կ'ըսէ կոր, ազգին պարծանքը, փառքը, պատիւը ... կեցցէ, կեցցէ ուրեմն տոքթոր Մարկոսեան ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՐՄԱՆԵԱՆ

(Շար.)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

« Շուլթօ » սէնֆոնիք նուագահանդէս – ներու ընկերակցութիւնը հրաւիրած է Արա Գարթեւեանը, ղեկավարելու համար իր նուագահանդէսներէն մին, 19 Մայիս Հինգշաբթի երեկոյ, Գավոյի սրահին մէջ:

Յայտագրին մէկ մասը պիտի բաղկանայ հեղինակին գործերէն :

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թօփալեան եւ զաւակնին Սերժ, ինչպէս նաեւ Վահան – եան (Ցունաստան), Հանըմեան, Արիս – եան, Գըլըճեան, Քանարեան, Գօյաճեան, Միքայէլեան, Տէր Յովսէփեան, Տէմիր – ճիպաշեան , Տարօնեան, ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒՐԻՑԱ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Տէր Յովսէփեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Մարտ 4ին, (82 տարեկանին) , իր բնակարանը , 21 Րիւ Քափիթէն Կիմըմեռ , Ռումէնվիլ :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի (8 Մարտ), ժամը 10·30–ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, մարմինը պիտի ամփոփուի Լիլայի գերեզմանատունը, իրենց ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի , ներկայս իբր այդ նկատել :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Հրաւէր ընդհ· ժողովի եւ կոչ Թեկնածութեան

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Ընդհ· ժողովը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի, 22 Մարտ ժամը 20·30ին, 32 րիւ տը Թրէվիզ :

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածութիւնները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը հասնիլ ամէնէն ուշը Մարտ ութին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Գեղարուեստական ցերեկոյթը

ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

×

Նախկին Սամաթիացիներու տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւն – ները յաջորդով :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Concerts Chouteau

Յայտագիր·—

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ՝

Ջութակի քոնչերթօն եւ Գայանէ :

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ՝ դաշնակի քոնչերթօ (Ա· ունկնդրութիւն) եւ հայկ· ժողովրդական երգեր :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (ԴԱՇՆԱԿ)

GÉRARD JARRY (Violon)

եւ՝ ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ղեկավարութիւն՝

RENÉ-PIERRE CHOUTEAU

Մարտ 7, Երկուշաբթի ժամը 21ին , Սալ Գավօ:

Տոմսերու գին 2·50էն 10 Ն· Ֆ·:

Դիմել սրահը եւ Տիւրանին ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն, Կիրովական գիւղէն Օր· Արաքսի Շիւքիւրեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Յակոբ Շիւքիւրեանը, որ երկրորդ ընդհանուր պատերազմին ճակատը կորսուած է: Կը կարծուի որ Լիոնի կամ շրջաններու մէջ գտնուի: Որոշ նշան իր վրայ, գլխուն ձախ կողմը այրի մը ունի: Հօրը անունը Մանուկ է, իսկ մօրը անունը Հեղինէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի Լիոնի եկեղեցւոյ գրասենեակը տեղեկացնել :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդին կողմէ :

Ապրիլ 3ին

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆկէնի մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը՝

ՄԱՅԻՍ ՅԻՆ (Անկէն)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան 'կողմէ

Ինպասթ Եկեղեցւոյ եւ դպրոցին

ՏԵՂԻՈՑՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 13, ժամը 15ին

Երգ, արտասանութիւն եւ պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր· ԱԼԻՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Ժողովուրդի խնդրանքին վրայ երկրորդ անգամ կը ներկայացուի

Շէյքսփիրի ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՄԵԳԵՐԱՆ

Բեմադրութիւն՝ ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

ժամը 8էն վերջ եւրոպական պարեր

ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 3 Ն· ՖՐԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց .22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՄԱՐՏ — MARDI 8 MARS 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8742 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4543

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԵՒ ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

«ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ, Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԴՐՕՇԱԿԻՐՆ Է»

Ծայրագոյն Արեւելք կատարած երեք շաբթուան ճամբորդութենէն ետք, Խրուշչեւ՝ «խանձուած երեսով» վերադարձած է Մոսկուա :

Օդակայանէն անմիջապէս մեկնած է «Լենին» մարզադաշտը, ուր տասնըհինգ հազար ներկաներուն «պատմած» է այցելութեան նպատակը եւ գտած ընդունելութիւնը :

Յիշեցնելէ ետք թէ, իր ճամբորդութեան ընթացքին 25.000 քլմ. տարածութիւն մը կտրած է, Խրուշչեւ յայտարարած է. — «Անշուշտ կը փափաքէի վերջացնել այցելութիւնս, սակայն անդամ ենք համայնավար կուսակցութեան եւ որպէս այդպիսին պարտաւոր ենք ընդառաջ երթալ ժողովուրդի կամքին »:

Խ. Միութեան վարչապետը մանրամասն պատմած է իր այցելութիւնը Հնդկաստան, Պուրմա, Ինտոնէզիա եւ Աֆղանիստան :

« Հոն ուր գացինք, հանդիպեցանք պետական անձնաւորութիւններու եւ տեղացի ժողովուրդին, որոնք անվերապահ մեզ կը սիրեն ու կը հասկնան, բոլորն ալ ուզեցին որ իրենց երախտագիտութիւնը եւ համակրանքը փոխանցեմ խորհրդային ժողովուրդներուն »:

« Արեւելքի ժողովուրդները — աւելցուցած է ան — յանձին Խ. Միութեան կը տեսնեն խաղաղութեան դրօշակիրը, անոնք, այժմ կ'աշխատին թօթափել դրամատիրութեան եւ գաղթատիրութեան հետքերը, միաժամանակ Մարքսիզմի եւ Լենինիզմի ուղիով կ'ուզեն ընթանալ »:

Ինչպէս միշտ, Խրուշչեւ վերջացուցած է իր խօսքերը անգամ մը եւս յայտարարելով թէ Խ. Միութեան տեսակէտները, ապազինման եւ այլ միջազգային կարեւոր հարցերուն շուրջ, յստակ են ու Արեւմուտքը պէտք է համաձայնի «ի սէր աշխարհի խաղաղութեան »:

Խ. Միութեան վարչապետը «մոռցած է» յիշեցնելու թէ Հնդկաստան եւ Պուրմա շատ վերապահ ընդունեցան զինքը : Անցեալին գտած ջերմ եւ սիրալիր համաժողովրդական ցոյցերուն ականատես չեղաւ ու վերջապէս Ինտոնէզիա հակառակ իր սիրալիր ընդունելութեան մերժեց հակամերիկեան ոգիով զեկոյց մը ստորագրել :

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

ՓՐԱՒՏԱ մեծ խորագրով կը գրէ. — «Ընկեր Խրուշչեւի այցը դէպի Ծայրագոյն Արեւելքի երկիրները, մեծ եւ [illegible] յաղթանակ մըն է խաղաղութեան համար»:

Ակադեմական ծուքով, Թերթի նոյն թիւին մէջ, կը գրէ ի մէջ այլոց «Արեւելքի ժողովուրդները տեսան եւ համոզուեցան թէ Խ. Միութիւնը շահագրգռուած է իրենց վիճակով եւ դրդուած արդար զգացումներէ կ'ուզէ օգնել անոնց:

Առաջին անգամն ըլլալով Փեքինի Թերթը դրուատիքներ հիւսելով կ'անդրադառնայ՝ Խրուշչեւի Ծայր. Արեւելք այցելութեան: « Ժողովուրդի ձայնը»ի մէջ այլոց կը գրէ.— «Խորհրդային կառավարութիւնը ձգտած է միշտ բարեկամական կապեր հաստատել աշխարհի բոլոր երկիրներուն հետ, արդարութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան սկզբունքներով »:

Հակառակ սիրալիր այս խօսքերուն, դիտողներ կան ենթադրելու թէ ժող. Չինաստան հաշտ աչքով չի դիտեր Խ. Ռուսաստանի «իր շրջագօտիէն» ներս թափանցումը .

ԶՕՐԱՎԱՐ ՏԸ ԿՈԼ Կ'ԵԶՐԱԿԱՑՆԷ "ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ԱԼԺԵՐԻԱ ՄԸ, ԿԱՊՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍԱՅԻ"

Օրան, Թլէմսէն, Աֆլու եւ այլ քաղաքներ եւ վայրեր այցելած է Զօր. տը Կոլ, շաբաթ ամբողջ օրը, ապա վերադարձած է Ֆրանսա եւ մեկնած Քոլոմպէ հանգստանալու համար :

Ինչպէս առաջին օրուան իր խօսած ճառերուն մէջ, այնպէս ալ շաբաթ օրուան իր ճառերուն ընթացքին, Զօրավարը կրկնած է հիմնական իր տեսակէտները :

Ա.— Կրակի դադարեցումը անկարելի է: Ըմբոստները նման տրամադրութիւն ցոյց չեն տար :

Բ.—Ուստի պէտք է յառաջ տանիլ զինուորական գործողութիւնները, մինչեւ կատարեալ ու վերջնական յաղթանակ :

Գ. — Ոչ մէկ խօսք պահելու Ալժերիոյ ներկայ զոյավիճակը: Անկախութեան ձգտիլը կամ պահանջելը խենդատակութիւն է, քանի որ Ալժերիան առանց Ֆրանսայի չի կրնար ապրիլ: Ինքնորոշումը միակ տրամաբանական ձեւն է: Զօրավարը վստահ է թէ Ալժերացիները պիտի ընտրեն Ֆրանսայի կապուած Ալժերիա մը.

Դ. — Միայն ալժերական հարցով չէ որ շահագրգռուած է՝ Ֆրանսան: Իբրեւ համաշխարհային արժէք ներկայացնող պետութիւն կը հետաքրքրուի նաեւ միջազգային խնդիրներով ու կ'ուզէ տէր կանգնիլ միջազգային իր իրաւունքներուն եւ պարտաւորութիւններուն .

Ի՞նչ նորութիւն կը բերէ Զօրավարը Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութեան վրայ: Առաջին՝ չի հաւատար, այլեւս, թէ պատերազմը պիտի վերջանայ մօտ ապագային, այլ «կրնայ երկար, շատ երկար տեւել»: Երկրորդ՝ Զօրավարը հարկ կը տեսնէ ըսելու թէ Ալժերիան պիտի չրաժնուի Ֆրանսայէն, այլ խօսքով մայր երկրի եւ Ալժերիոյ միջեւ կապը պիտի մնայ միշտ, անքակտելի եւ ամուր :

Կարծես աւելի յստակ դարձնելու իր միտքը, Զօր. տը Կոլ հարց տուած ու անմիջապէս պատասխանած է թէ «եթէ երբեք դժբախտութեամբ մը Ալժերացիները որոշեն անջատուիլ Ֆրանսայէն, ապա. պիտի ստիպուինք միջոցներ ձեռք առնել ապահովելու համար ալժերաբնակ Ֆրանսացիներու ներկայութիւնը Ալժերիայէն ներս, միաժամանակ զօրավիգ պիտի կանգնինք Ֆրանսասէր մահմետական զանգուածին»:

Էլիզէի շրջանակները կը դժուարացնեն մամուլը որ «սխալ» մեկնութեանց արձագանգ չըլլայ, նկատի առնելով որ Զօրավարին տուն տուող մտքերը հակասական թուած են եւ անհաշտ Յունուար 29ի իր ճառին ոգիին հետ :

Ոմանք հարց կուտան թէ եթէ այս է տը Կոլի մտածածը, ինչո՞ւ այս բոլորը Յունուար 24էն առաջ չըսաւ :

Շաբաթ օր Ալժերիոյ մէջ պատրաստ էին «կեցցէ տը Կոլ» պոռալու, բայց իր ճառին վերջին պարբերութիւնը «ալժերական Ալժերիա» պաղ տպաւորութիւն ըրաւ անոնց վրայ որոնք «Ֆրանսական Ալժերիա» կը հոլովեն :

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան պաշտօնական դիրքորոշումէն ետք, կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը Կի Մոլէ Փա տը Քալէի մէջ յայտարարած է թէ «միայն Զօրավարը ունի այնքան հեղինակութիւն որ կարենայ վերջ դնել Ալժերիոյ ցաւոտ հարցին »: Նախկին Նախարարը ըսած է նաեւ. — «Մամուլ եւ ձայնասփիւռ կ'ըսեն թէ Զօրավարը այսպէս ըսաւ, այնպէս արտայայտուեցաւ Ալժերիոյ մէջ, չեմ հաւատար, այլապէս բոլորովին հակասական պիտի ըլլար խորհրդարանին եւ ինծի ըրած յայտարա-

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. Էջ)

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. Էջ)

« Tant que la Terre durera »

Platon nous est cher, mais la vérité nous l'est davantage.

L'habit noir ne fait pas le moine soucieux toujours de la Vérité.

Jadis Claude Farrère, aujourd'hui M. Henri Troyat, son successeur chez les Immortels, nous ont donné la preuve que l'habit vert ne fait pas l'académicien soucieux toujours de la vérité.

Du jour heureux de son élection à l'Académie française, jusqu'à l'heure faste de sa réception sous la Coupole et depuis, le benjamin de l'illustre Compagnie, M. Henri Troyat, n'a rien fait pour que ses origines cessent enfin d'apparaître sous un «Faux Jour». Il n'a rien fait pour empêcher qu'une toile d'« Araigne » d'incertitudes, aux fils synthétiques, ne se tisse sur son arbre généalogique.

Quoi qu'il ait laissé dire par la presse, la radio et la télévision, ou qu'il n'ait pas dûment et fièrement empêché que ce soit dit, souvent même en sa présence, M. Henri Troyat, de son vrai nom Lévon Torossian né à Moscou de père arménien, n'est pas plus russe que ne l'était Sacha Guitry, né à Moscou de père français.

S'il est vrai qu'on n'emporte pas sa patrie à la plante de ses pieds, il n'est pas moins vrai que l'on ne peut renier ses origines au gré de sa tête. Quiconque a « la Tête sur les épaules », se doit d'éviter certains coups de tête ou haussements d'épaules.

Est-ce possible qu'un aussi grand biographe puisse faire fi, à ce point, des lois précises de la biologie ?

Les origines de l'être naissent à sa conception et ne disparaissent qu'à sa mort. Il n'est pas permis de se méprendre sur le sens et la portée des expériences de mutation des canards, au plumage vert, du Bois de Boulogne.

Avant et après M. Troyat, de nombreux arméniens ont bénéficié du don que ce Pays des Pays, la France immortelle et universelle, a fait entre autres à l'humanisme, pour que tout homme ait le bonheur inestimable d'avoir deux patries : la sienne et la France !

Aussi, ne démérite pas de la France le citoyen, français d'adoption, fier de son ascendance étrangère, s'il est à même d'assurer une descendance digne de la France, par « les Semailles et les Moissons » des générations qui se succèdent.

Etranger pour étranger d'origine, pourquoi l'illustre académicien juge-t-il plus illustre le choix d'une ascendance hypothétique russe, au mépris de sa vraie ascendance arménienne ? « La Clef de voûte » de ce triste complexe nous échappe.

Pourtant, les membres de la famille Torossian n'étaient pas « Etrangers sur la Terre » d'Arménie.

L'Arménie « Grandeur Nature » a prouvé au cours des siècles, qu'elle n'est pas moins sainte que la « Sainte Russie ».

Le « Vivier » du peuple arménien n'est inférieur à aucun autre. Le rouge « Coquelicot » ne saurait teinter de honte les joues de ceux qui s'en réclament dignement.

Le mont Ararat ne perd rien de sa majesté éternelle et l'Arche de Noé qui repose sur cette cime arménienne ne perd rien de sa légende universelle, s'ils ne figurent aujourd'hui sur l'épée d'académicien de M. Henri Troyat, ciselés au lieu et place de l'aigle bicéphale russe. Et, pour si peu, « la Neige en deuil » n'apparaîtra jamais sur le sommet, inaccessible à l'aigle, du Mont sacré de la terre d'Arménie, d'où deux mille ans d'histoire contemplent fièrement le monde.

Elle est grande l'histoire du petit peuple arménien. Auréolée de « la Lumière des Justes », son passé est garant de sa pérennité « tant que la Terre durera » !

Tout cela, à la réflexion, M. Troyat pour vous dire d'une voix chuchotée, que vous auriez fait plaisir à tous les Arméniens en disant : je suis Arménien.

G. M. ALEMSHAH

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութիւնը, քրիստոնեայ լրագրողներու ընկերակցութիւնը եւ կարգ մը ուրիշ կազմակերպութիւններ կը բողոքեն այն միջոցներուն դէմ, առնուած, քաղաքական դաղթականներու դէմ որոնք պարտաւորիչ արձակուրդի կը տարուին :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ պիտի ընկերանան 140 հոգի երեք օդանաւերով: Նախ ընտանիքը, յետոյ քաղաքական անձնաւորութիւններ գլխաւորութեամբ Կրեմլինի եւ վերջապէս թղթակիցներ: Այս երրորդ խումբին մաս կը կազմէ Իզվեստիայի խմբագրապետը Աճուպէյ որ նախընտրած է իբրեւ լրագրող ճամբորդել քան Խրուշչեւի՝ փեսայ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Մեթրոփոլիթըն Օփերայի բեմին վրայ յանկարծամահ եղաւ Լէոնարտ Վարըն, նշանաւոր պարիթոնը : 48 տարեկան երգիչը Թեպալտիին հետ կ'երգէր «Լա Ֆորցա տէլ Տեսթինօ» (ճակատագրին ուժը)երբ ուղեղային արիւնահոսութեան մը զոհ գնաց :

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ պայթած ֆրանսական Լա Քուպր նաւը որ հարիւր հոգիի մահուան եւ 205 հոգիի վիրաւորուելուն պատճառ դարձաւ, քուպական իբրաբանցումի դուռ բացաւ: Քասթրոյի կառավարութիւնը կ'ամբաստանէ Ամերիկացիները իբրեւ հեղինակները այդ խափանարարութեան: Ուաշինկթընի եւ Քուպայի միջեւ կացութիւնը խիստ լարուած է :

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ չորս հարիւր մտաւորականներ, արուեստագէտներ եւ ուսանողներ ձերբակալուեցան վերջին 15 օրուան ընաթցքին :

ԿԻՆԷԻ կառավարութիւնը պաշտօնապէս ճանչցաւ արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը: Հաւանական կը նկատուի որ Պօն խզէ իր յարաբերութիւնները Կինէի հետ, այս առթիւ :

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախարարաց Խորհուրդի մօտ ուղղափառ եկեղեցւոյ հարցերու կոմիտէի նախագահը՝ Կարփով, պաշտօնանկ եղաւ :

ԱՐԵՒԵԼ. ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ 5902 քաղաքացիներ անցած են Արեւմտ. Պերլին, Փետրուար ամսուան ընթացքին :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԸՆԿ. ԳԱԼՈՒՍՏ ԷՅՆԱԹԵԱՆ

Պոսթընի «Հայրենիք»էն ցաւով կ'իմանանք թէ Փետրուար 29ին մեռած է ընկեր Գալուստ Էյնաթեան, բնիկ Վասպուրականցի:

Ողբացեալը Հ. Յ. Դաշնակցութեան նուիրեալներէն էր, ու անձնուէր ընկեր մը որ հակառակ իր յառաջացած տարիքին համակ եռանդ էր: Մասնակցած էր 1915ի Վասպուրականի հերոսամարտին :

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻՆ
ԴԻՏՈՒԱԾ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

Զէ՛ն ըսած սակայն, թէ չի բաւեր վնաս չհասցնել, այլ եւ վնաս հասցուցած չըլլալու եւ դարմանումի համար ամէն կարելին ըրած ըլլալու հաւատքը ներշնչելն ալ նոյնքան կարեւոր է։

Դարմանատանս բացումէն երեք ամիս ետքն էր։ Զիս տարին սրտի անբաւարարութենէ տառապող հիւանդի մը, որուն վիճակը ծանր էր։ Թանսիոնը եօթի իջած, բազկերակը հազիւ թէ զգալի եւ անկանոն, ոտքերը ուռած եւ դէմքը թեթեւ քրտինքով մը պատած էր (մահաթմիրի սկզբնաւորութիւն)։

Ախտաճանաչումը յայտնի, դարմանումը որոշ, բայց արդիւնքը շատ կասկածելի էր։ Ձեռքս անմիջական հիւանդութիւններու յատուկ դեղերու տուփիս գնաց եւ կեցայ։ «Անեղ ըրաւ եւ մեռաւ»ի ահաւոր ամբաստանութիւնը ցցուեցաւ աչքերուս առջեւ։ Նման տարաձայնութիւն մը պիտի բաւէր չքացնելու քանի մը ամսուան մէջ շահած ժողովրդականութիւնս եւ զիս բարոյապէս փճացնելու։

Ուստի, դարձայ հիւանդին տիրոջ․

— Կացութիւնը ծանրակշիռ է, ըսի, պատրաստ եմ սրտի գոհացումով տալու համար՝ պաշտօնակցի մը հետ բաժնել պատասխանատուութիւնը։

Կէս ժամ ետքը Պետական Հիւանդանոցի ներքին հիւանդութեանց բժիշկը հիւանդը քննած եւ կարծիքը յայտնած էր․

— Քանի մը ժամուան կեանք ունի։

Բժիշկը մեկնելէ ետք տնեցիները շրջապատեցին զիս․

— Մի՛ ներարկէք, Տոքթոր, քանի որ յոյս չկայ, ինչո՞ւ աւելորդ ցաւ պատճառենք։

Այն ատեն բացատրեցի, թէ հիւանդը տեղի ցաւը զգալու ի վիճակի չէ, բայց անհրաժեշտ ներարկումները ընելով՝ գոնէ դարմանումի ամէն միջոցի դիմած ըլլալու բաւարարութիւնը պիտի զգան։ Համոզուեցան։

Քանի մը ժամ ետքը այցելեցի կրկին, ինքնաբերաբար։ Հիւանդին թանսիոնը տասնի բարձրացած եւ մահաթմիրէն ելլել սկսած էր։ Այդ անգամ իրենք պատրաստակամութիւն յայտնեցին դարմանումը շարունակելու։

Հետեւեալ օրը, առաւօտուն մինչ ժամը հինգին — եկան ըսելու, թէ հիւանդը աչքը բացած է եւ ուտելիք կ'ուզէ։

Հազիւ թէ քանի մը շաբաթ անցած էր այս դէպքէն, որ բարեբախտաբար վերջացած էր ի նպաստ հիւանդին եւ… ինծի, Կիրակի առտու մը ժամը չորսին, սկսան զարնել դուռս ուժգնօրէն, անհամբեր եւ սպառնական ձեւով մը։

Յուզուած, չուարած եւ զայրացկոտ երիտասարդ մը կեցած էր դրան առջեւ․

— Մայրս թունաւորուեցաւ, Տոքթոր։ Ձեր գրած դեղը առաւ եւ կապոյտ մելանի ձեւով սկսաւ փսխել։ Ամբողջ թաղը ոտքի ելած է։

Հասկցայ։ Նոր կը հնչէր Անատոլուի բժշկութեանս մահու եւ կենաց քննութեան պահը։

Անմիջապէս հագուելով դուրս նետուեցայ։ Հիւանդը օր մը առաջ քննած էի, երիկամունքի խիթ ունէր։ Մորֆին ներարկած, պլէօ տը մեթիլէն պարունակող դեղահատ տուած եւ ցաւի շարունակութեան պարագային՝ սրբանէն, վարէն գործածելի սիւփփոզիթուար գրած էի։

Հիւանդս, փոխանակ սիւփփոզիթուարը պէտք եղած տեղը եւ պէտք եղած ձեւով գործածելու, կերեր է…։ Սիրտ խառնուքին պատճառը այս էր։ Կապոյտ փսխելն ալ անկէ առաջ կլլած դեղահատին պլէօ տը մեթիլէնի պարունակութենէն էր։ Մտահոգուելիք բան չկար։ Բայց ի՞նչպէս բացատրել այս ամէնը անոնց որ հապը եւ փիթիլը չեն գիտեր զանազանել։

Հիւանդին տունը եւ դրան առջեւի ընդարձակ բակին մէջ ահագին բազմութիւն մը դիմաւորեց զիս։ Մթնոլորտը ելեկտրականացած էր։ «Թունաւորեր է, սխալ դեղ տուեր է»ի պէս խօսքեր մինչեւ ականջս կը հասնէին։ Թշնամական եւ զայրացկոտ ակնարկներ ամէն կողմէ թունաւոր սլաքներու պէս ուղղուած էին ինծի։

Անգամ մըն ալ հիւանդը քննելէ եւ անհրաժեշտ բացատրութիւնը եւ հաւաստիքը տալէ ետք, բակը իջայ։ Բուն քննութիւնը հոն կը սպասէր ինծի։

Կեանքիս մէջ առաջին անգամ պիտի խօսէի այսքան ժխտական տրամադրութեամբ լեցուն խուժանի մը առջեւ։

— Վայրկեան մը, էֆէնտիներ, ըսի բարձրաձայն (աղմուկը շշուկի փոխուեցաւ)։ Գիտեմ, թէ հիւանդին վիճակը մտահոգութիւն պատճառած է բոլորիդ, հետեւաբար պարտականութիւն կը նկատեմ բացատրութիւն տալ ձեզի (քար լռութիւն տիրեց)։

Խնդրին մանրամասնութիւնը պարզեցի, յետոյ մօտս գտնուող տասը տարեկան տղայ մը կանչելով դեղագրիս բացատրական մասը կարդացուցի (բարեբախտաբար գիրս ընթեռնլի էր)։ Տղան իրեն տրուած «կարեւոր» պաշտօնէն հպարտ, կարդաց բարձրաձայն եւ հատիկ հատիկ․— «Սանճը հալինտէ մաքաթա պիր փիթիլ քօնուր»։

Պրկուած դիմագիծերը թուլցան, ակնարկներու խստութիւնը մեղմացաւ․

— Բժիշկը իրաւունք ունի… յանցանքը հիւանդին տէրոջն է… ուրիշ ի՞նչպէս բացատրէր…, փիթիլ մաքաթա քօնուր, խութուլմա՜զ…

«Քննութիւն»ը վերջացած էր։ Կը խոստովանիմ թէ համալսարանի փարմաքոտինամիի քննութեան ընթացքին նուազ քրտնած էի…։

Դարմանատունս բացած օրէս սկսայ պատրաստուիլ «Մայրերու Օր»ը տօնելու՝ Կեսարիոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով։ Բանախօսութիւնս – հայերէն լեզուով — պատրաստ էր։ 1949ին, Խանեան Սանուցի ընկերներուս աջակցութեամբ կազմակերպած էինք «Մայրերու Օր» մը, որ նոյն ամսուան մէջ երեք անգամ կրկնուած էր։ Արտայայտուած գլխաւոր գաղափարներուն «կենդանի պատկեր»ներով ներկայացումը եւ հեղինակաւոր անձերու կարծիքին բարձրախօսէն մէջբերումները շահագրգռութիւն առեղծած էին այն ատեն։

Գրութիւնս կարգ մը նորութիւններով թուրքերէնի թարգմանելէ ետքը կը մնար գտնել գործակցելիք անձերը եւ հաւաքատեղին։

Հրամանատարս զիս ներկայացուց կուսակալին Տիկնոջ, որ Կանանց Միութեան նախագահուհին էր նոյն ատեն։ Տիկինը կարդաց գրութիւնս, խանդավառուեցաւ մանաւանդ «կենդանի պատկեր»ներու նորութեամբ։ Դրամատուն մը բեմայարդարումի ծախքերը խոստացաւ ստանձնել՝ պայմանաւ որ իր հրատարակչականին անունը յիշեմ։

Բոլոր պատրաստութիւնները լաւ կ'ընթանային, բայց Տիկին Նախագահուհին եւ զիս հաւասարապէս մտատանջող դժուարութիւն մը կար․ — «Վաղուան մայրը» ներկայացնող պարմանուհին չէր գտնուած դեռ։ Երկու վայրկեանի համար, աղօտ լոյսի մը տակ եւ շղարշի մը ետեւ «բեմ ելլելիք» հերոսուհին չկար Կեսարիոյ մէջ։ Վերջին շաբաթն էր, ան ալ գտնուեցաւ, բայց հրաւիրագիրները հազիւ տպագրութեան յանձնուած էին՝ երբ իմացանք թէ մեր հերոսուհին ճարտարապետ նշանածը չէ արտօներ։ Ձեռնարկը կէս մնաց։

Առանց ժամանակ անցընելու, մօտակայ Նախակրթարանի տնօրէնութեան դիմեցի։ Տնօրէնը եւ ուսուցիչները մեծ ոգեւորութեամբ սկսան գործակցիլ։ Բանախօսութիւնը, առանց «կենդանի պատկեր»ի պիտի տրուէր դպրոցին սրահին մէջ։ Որոշեալ թուականէն երկու օր առաջ տնօրէնը անտրամադիր վիճակի մը մէջ գտայ։ Կրթական Տնօրէնը վարժարանին մէջ «դուրսէն» մէկու մը կողմէ բանախօսութիւն տալուն համամիտ չէ գտնուած։

Ուղղակի դիմեցի Կրթական Տնօրէնին, բացատրեցի բանախօսութեանս նիւթը, կուսակալին Տիկնոջ զայն կարդացած եւ վաւերացուցած ըլլալը եւ հարցուցի վերջապէս․

— Ճի՞շդ է, որ ընդդիմացած էք բանախօսութեանս։

— Կուսակալին Տիկնոջ խօսքը լսելէ ետք, տնօրէնը փոխեց դիրքը։

— Կ'աղաչեմ, Տոքթոր, խօսքս սխալ մեկնաբանուեր է, ըսաւ։ Ես բանախօսութեան արգելք ըլլալ չուզեցի, բայց փափաք յայտնեցի որ այսքան լաւ պատրաստուած գործ մը աւելի ընդարձակ սրահի մը մէջ ներկայացուէր հանրութեան։

— Տրամադրելի աւելի լայն սրահ մը գոյութիւն ունի՞։

— Ոչ, դժբախտաբար։

— Հասկցայ, Պարոն Տնօրէն, ըսի եւ մեկնեցայ։

Չորս տարի ետքը, 1958ին, Կանանց Միութեան նոր նախագահուհիին հրաւէրով, կարելի եղաւ տօնել «Մայրերու Օր»ը՝ Կեսարիոյ մէջ, աննախընթաց կերպով։

Քաղաքին ամէնէն ընդարձակ սրահը կը յորդէր նոյն օրը երկու անգամ կրկնուող հանդիսութեան մը հրաւիրեալներով, որոնց մէջ կը տեսնուէին կուսակալը, քաղաքապետը, բարձրաստիճան զօրավարներ, բժիշկներ եւն․։

Կեսարիոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով բանախօսութիւն մը հրաւիրատոմսով կ'ըլլար։ Որոշեալ օրէն երկու օր առաջ հրաւիրատոմսերը սպառած էին եւ Կանանց Միութիւնը շուրջ հազար հինգ հարիւր ոսկիի հասոյթ մը ապահոված էր հանդիսութենէն։

Այս առթիւ հրաւիրատոմս մըն ալ ղրկել կ'ուզէի չորս տարի առաջ ձեռնարկիս արգելք եղած Կրթ․ Տնօրէնին, բայց դժբախտաբար ուրիշ տեղ փոխադրուած էր։ Զինուորական միամսեայ արձակուրդս որոշած էի ինքնատիպ ձեւով անցընել։ Բժշկական շրջապտոյտի պիտի ելլէի։ Այս բացատրութիւնը առաջին անգամ լսողներուն խորթ թուի գուցէ։ Ինչո՞ւ չըլլայ սակայն։

Երբ արուեստագէտ մը իր արուեստի գործ դնելու համար զանազան …ներ ի հանդէս կու գայ, երբ կուսակցական մը իր գաղափարականը տարածելու համար կը շրջագայի, բժիշկը ինչո՞ւ չպտըտի քաղաքէն հեռու մնացած հիւանդներու քննութեան համար։

Այս պտոյտը միեւնոյն ատեն առիթ պիտի տար ինծի՝ հիւանդներուս քառասուն առ հարիւրը կազմող գիւղացիները աւելի մօտէն ճանչնալու եւ անոնց ապրելակերպը ուսումնասիրելու։

Կարեւոր կէտ մը կար սակայն։ Քաղաքէն քիլոմեթրերով հեռու գտնուող գիւղացիին համար բժշկական քննութիւնն ի՞նչ կ'արժէր, երբ բժիշկին գործունէութիւնը պիտի սահմանափակուէր դեղագիր գրելու եւ շատ շատ անմիջական մէկ երկու ներարկում ընելու մէջ։ Զէ՞ որ դեղ առնելու համար հիւանդին տէրը պիտի պարտաւորուէր մինչեւ քաղաք իջնել։

Դեղորայքի պահարան ունենալու համար, բժիշկի մը դեղարանէ նուազագոյն տասը քիլոմեթր հեռու գտնուիլը պայման է։ Արդ, քաղաքէն տասնեակ քիլոմեթրերով հեռու գիւղերը շրջապտոյտի ելած բժիշկի մը համար դեղորայքի պահարան ունենալը, ի՞նչ անպատեհութիւն ունէր։

Այս մտածումներս յայտնեցի … Առողջապահական Տնօրէնին, որ շատ ազնիւ եւ բարեացակամ անձ մըն էր։ Շրջապտոյտի համար քաջալերեց զիս եւ … պայմաններուն տակ դեղորայքի պահարան գործածելու արտօնութիւն խնդրել Նախարարութենէն։ Ամիս մը ետք պատասխանը եկաւ․— Դեղորայքի պա-

ԿՈՄԻՏԱՍ
ՎԱՐԴԱՊԵՏ

« Հայր Սուրբ » կը կանչէինք իմ «ուսուցիչ Սողոմոն»ը, այդ զուարթ աղմըկոտ, արագաշարժ եւ կատակասէր սուրբը, որ երգի մարմնացումն էր իր ամբողջութեամբ։ Երգերուն համահաւասար իր սեփական ձայնը զիս կը յուզէր։ Կարծես անմարդկային ձայն լինէր, մեր լեռներու կաքաւանքներու կարկաչիւնը։

Հովի պէս թեթեւ երգել կուտար, միշտ կ'արգիլէր պոռալ, միշտ նուրբ, երկնային։

« Սարերի վրով գնաց, նա՛ր… »։ Ով կը յիշէ ինչպէս կ'երգէր Կոմիտասեան խումբը, չի կրնար զսպել իր յուզումը, այնքան նուրբ էր երգը եւ խօսուն, թեթեւ ինչպէս մշուշը մեր լեռներուն։ Ղեկավարելու ժամանակ Հայր Սուրբը իր արտայայտիչ ու շարժուն դէմքով նշաններ տալով, իր ձեռքերու ալիքաւոր ճկուն ելեւէջներով այնպէս կը մարմնաւորէր երգը, որ աչքիս առջեւ կու գային մեր գունագեղ սարերը, կանաչ արտերն ու ծաղկազարդ հարոնները, հեռացող եւ մշուշի մէջ հալչող ճանապարհը, որի վրայով կ'երթար լռելեայն այս նուրբ, քնքոյշ երգն հնարող գեղջկուհու եարը։

Քիչ ետքը կ'երգէինք «Ամպել ա։ ձուն չի գալիս»։ Զափը թեթեւ ինչպէս Շողերի քայլերը, յետոյ ձայնը կ'ուժեղանար, կ'ուռճանար եւ երկնային ճերմակ ամպերու նման կը գալարուէր, վերջը նորէն կը նրբանար, կ'իջնէր։ «Անձրեւն եկաւ Շաղալէն»։ Այնպէս, որ անձրեւի անոյշ ձայնը կը լսէինք, յետոյ տեսնելու պայծառ արեւի տակ, ճառագայթներու տակ փայլող եարը « Ալ ձին տակին խաղալէն »։

Հապա Կուժն առայ, ելայ սարը. Էս գիշեր, լուսնակ գիշեր գողտրիկ հովուերգութիւնը թովիչ։ Ո՞ր մէկ երգը թուեմ, ամէնը իրենց իւրայատուկ խորաթափանց ոլորաններով մեզի կ'արբեցնէին ուղղակի եւ մեր սիրտերն ու հոգիները կը լեցնէին գեղջուկ հայ աննման աղջըկայ անարատ սիրով, աննիւթ, երկրական սիրով, որ դեռ կ'ապրի, մշտադալար ու պայծառ, արդէն ծերացած, սակայն միշտ վառ մնացած հոգուս մէջ։

Չմոռնանք նշել, որ երգերու մեծ մասի հեղինակները մեր քնքոյշ հայ ջահել հարսներն ու աղջիկներն են։

Երբ «Գարուն ա, ձիւն ա արել» կը սորվեցնէր շատերս կ'արտասուէինք թէ երգի եղանակէն՝ ու թէ բառերու անման ու պարզ արտայայտութենէն։ «Գարուն ա», կանաչ դաշտեր, ծաղկած ծառեր, հայ աղջկայ ուրախ, անմեղ սիրող սիրտ Յանկարծ, անսպասելիօրէն, բուք ու բորան, սառը ողմը կը փչէ, ցուրտ սաստիկ, սառնամանիք եւ ով սարսուռ, Ձուն ա անում։ Ձեան հաստ շերտը ծածկած է ծաղիկ ու կանաչ, սար ու դաշտեր։ Տխրութիւն, լուռ տեսարան, թռչուններն իսկ չեն երգեր։ Խոր, լիաթոք հառաչանքով երգը կը շարունակէ ուժգին Ա՜խ, չորնա՛, վա՛խ, ա՛յ եար, չար մարդու լեզուն։ Ինչ սրտառուչ եւ յուզիչ բառեր ու պատկերներ, ինչ արտայայտիչ եղանակ։ Երգն այնպէս կը ղեկավարէր եւ այնպէս կ'արտայայտէր, որ ես յուզումէս կը պատկերացնէի թէ իմ սեփական տխրութիւնն է, ինծի է բամբասած, չորնալու արժանի չար լեզուն։ Կրկնակ « Վայ, լէ, լէ »ն կը վերջացնէր վերաւոլաց նրբութեամբ, մինչեւ աստիճանաբար երկնքի մէջ կորչող մի հնչիւն։ Կարծես երկինք կը նետէր կծիկ տուած նուրբ քօղը տանջուող հայ աղջկայ։ Ու յուզումէս կուլայի, ինչո՞ւ ամչնալ, արժէ էլ կուլամ Կոմիտասեան գեղեցկութեամբ յուզուելով։

Սերտարանի երկար դահլիճին մէջ կը կատարուէին փորձերը։ Յաճախ խումբը կը թողնէր, կ'երթար, կը հեռանար, հեռուէն լսելու, նորէն կը մօտենար, կը փոփոխէր։ Յաճախ կը բարկանար, երեսը կաս – կարմիր, աչքերն արիւնով լցուած, ոտքերը գետին կը խփէր ցասումէն եւ կը շանթահարէր զմեզ իր զարմանալի արագաշարժ աչքերով ամենաթեթեւ մի թերացման համար։ Շատ յաճախ զուարթ կատակներով կ'աշխուժացնէր խումբը իր նշանաւոր կատակներով կամ դէմքի շարժումներով։

Լոռուայ հոռովելներն ու կալի երգերը նշանաւոր փունջն էր մեր խումբի, Հայր Սուրբի իրեն գործունէութեան։ Ամէնը հիացած էինք, եւ Հայր Սուրբն իր գոհունակութիւնը ի վիճակի չէր քողարկելու։ Զքնաղ եղանակներն ու խօսքերը գեղու կատարեալ պատկերներ էին նկարչական։ Գութանաւորներու եւ կալուորներու սէրը դէպի լծկան անասուններ, առանձին հաճելի գոյն կուտայ երգին։ Յաճախ սիրուած եզներու անունները յուշին՝ Լաչին, Շիրվան, Շէկօ։ Փորձերը շատ երկար տեւեցին, այնքան … Սուրբը կ'ուզէր կատարեալին … Վահան Տէր Առաքելեանը … մեներգը կ'երգէր իր քաղցր տէնորով, … պէս նաեւ սքանչելի Ա՜խ, Մարալ ջան։

Սիփանայ քաջերու փորձերուն ժամանակ շէնք ու շնորհքով պատերազմի … նմանէին մեր երգերը։ Միշտ դժգոհ, … զօրավար վարդապետը մեզի կը … « հաստու սուսերը» ձեռքերնիս, … վերցնելու Սիփանայ սարը։

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՐԱՆՃԵԱՆ

(3 Շար․)

ԱՊՏԱԿԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Յառաջում կարդացի թէ Արտաշէս Գալֆէեանի եւ թէ Գարեգին Վասիլեանի յօդուածները Շիրվանզադէի մասին :

Չէի ուզում միջամտել, բայց քանի որ ես եմ եղել պատճառը, պարտք եմ համարում յայտնել բուն ճշմարտութիւնը :

Թիֆլիզ 1918 թուին մի երեկոյ, Տիկին Զապէլ Եսայեանը, ամուսինս, որդիս եւ ես անցնում էինք «Զաչկա Զայի (մի բակս անցնում) առաջից : Տիկինը ասաց. «Մտնենք, Անդրանիկը իր ընկերներով այստեղ է» : Մենք մտանք : Իսկապէս եւեւի տեղ է. Մենք մտանք : Իսկապէս եւեւի դահլիճում, երկար սեղանի շուրջ, նստած էր Անդրանիկը իր ընկերներով, զինուորներով շրջապատուած : (Մենք Անդրանիկի հետ շատ մտերիմ էինք, հանդիպում էինք թէ Ժընեւում, Քաֆէ Լիրիք, թէ Բագու, ուր բոլոր ժողովները մեզ մօտ էին լինում, վճռում էին Կովկասից զինուորներ տալ Անդրանիկին կռուելու համար Տաճիկների դէմ) :

Երբ ներս մտանք, ասացի, «Բարեւ, Անդրանիկ» : Ինձ թուաց թէ Անդրանիկ սառն բարեւեց : Ես յայտնեցի Տիկին Զապէլին : Նա էլ զարմացաւ, եւ ասաց. «Անդրանիկ, Տիկին Բուդաղեանն է» : Անդրանիկ ասաց, առանց մօտենալու, — յօ, բարեւ :

Տիկին Եսայեանի հետ մենք շորսս թէյ խմեցինք : Ուզում էինք գնալ՝ մտաւ Շիրվանզադէ : Նրան ասացի թէ տարօրինակ է, Անդրանիկը կարծես ինձ չի ճանաչում, շատ սառն բարեւեց : Շիրվանզադէ ասաց. «Ինչպէ՞ս, քե՞զ» : Եւ գնաց մօտեցաւ Անդրանիկին եւ ասաց. «Սուլթանի զաւակ, դու չե՞ս ճանաչում Բուդաղեանին» : Անդրանիկը աթոռը վերցրեց, ուզեց խփել, բայց նրա մօտ նստածները միջամտեցին, թոյլ չտուեցին : Եւ մենք դուրս եկանք փողոց Զապէլի եւ Շիրվանզադէի հետ :

Միւս առաւօտ, ժամը 11ին, գնացինք «Զաչկա Զայ», ամուսինս, որդիս, Շահխաթունին, Շիրվանզադէն եւ ես, ուր կային բազական ռուս սպաներ եւ կանայք : Նստած խօսում էինք : Յանկարծ մի զինուոր մօտեցաւ Շիրվանզադէին կռնակից եւ սկսեց հարուածել եւ սուրը հանեց պատեանից, իսկոյն ամուսինս, որ Շիրվանզադէի մօտն էր նստած, եւ ռուս սպաներ, սեղան, աթոռ տապալելով հատուն սուրը խլեցին զինուորից : Զինուորը ասաց, որ Անդրանիկի թիկնապահն է :

Լուրը տարածուեց : Վրդովուած էր ամբողջ Թիֆլիզի մտաւորականութիւնը, թէ ի՞նչպէս է թոյլ տուել Անդրանիկը, որ իր թիկնապահը գայ եւ վիրաւորէ հայ գրագէտին, եւ սկսուեց այստեղ «Մի կաթիլ մեղրի պատմութիւնը » :

Հայ դերասան, գրագէտ, արեւելահայ, արեւմտահայ, Զապէլ Եսայեան, Մակինցեան, Տէրեան, Յովհաննէս Թումանեան, Համբարձում Մելիքեան, Համօ Օհանջանեան, Արէլեան, Ալիխանեան, Շահխաթունի, եւն. եւն., սկսեցին վիճել, կռուել, — վէճը տեւեց 15 օր : Ամէնից շատ չարչարւում տանջւում էին Յովհաննէս Թումանեանը եւ Համբ. Մելիքեանը : Ժողովներ : Վազում էին Անդրանիկից մեզ մօտ, մեր հիւրանոցից Անդրանիկի մօտ :

Յովհ. Թումանեանը եւ Մելիքեանը եկան ասացին թէ Անդրանիկը սաստիկ բարկացել է, ծեծել, պատժել է իր թիկնապահին, թէ նա չէ ուղարկել զինուորին, այլ զինուորը ինքն է գնացել, թէ ինքը ոչ մի կերպ չէ վիրաւորել Տիկին Բուդաղեանին, եթէ Տիկինը վիրաւորուած է, ինքը պատրաստ է գալ ներողութիւն խնդրել :

Ամուսինս եւ ես յայտնեցինք, որ ես վիրաւորուած չեմ, այլ միայն զարմացած էի : Եւ ամուսինս յայտարարեց. «Ոչ մի կերպ Անդրանիկը չէ վիրաւորել իմ կնոջ, այլ մեղքը կնոջս է, որ յայտնել է Շիրվանին, նա էլ տաք գլուխ՝ յարձակուել է Անդրանիկին վրայ» : Այդ ժամանակ, Անդրանիկը ապրում էր Թիֆլիզ Տիկին Զարդարեանի (իր զաւակներով — Հրաչեայ, Թափայէլ, Մովսար) բնակարանում, նրանց ընտանիքում : Այնպէս որ, այս անցքի մասին միմիայն Զարդարեանները գիտեն ճշմարտութիւնը : Միւս ներկաները, գործող անձինք, ամէնքը մեռած են, բացի ինձանից եւ իմ որդի Արմէնից :

Անվերջ ժողովներ, վէճեր, կռիւներ, վճիռներ, որոնք տեւեցին բաւական երկար ժամանակ ...

Վերջը ամուսինս ասաց.. «Ամբողջը թիւրիմացութիւն է, եկէք ես ձեզ բոլորիդ հրաւիրեմ քաղաքից դուրս քէֆի, հաշտուենք ամէնքս եւ մոռանանք ամէն ինչ : մենք բոլորս եղբայրներ ենք » : Իսկապէս հրաւիրեց Թիֆլիզի բոլոր արեւմտահայ եւ արեւելահայ մտաւորականներին, ազգային գործիչներին, դերասաններին, թամադա ընտրեցինք Յովհաննէս Թումանեանին եւ օգնական Յովհ. Աբէլեանին : Ժամը 12ից մինչեւ կէս գիշեր՝ լաւ ուրախ, զուարթ Փէք արինք, ուր երգում ու պարում էր յայտնի Թէհլին :

Ես բարձրացրի բաժակս եւ ասացի. «Մեղքը իմս է, ես եմ մեղաւորը, ուրեմն խոստանանք ամէնքս ընդ միշտ մոռանալ բոլորը, սիրով ապրենք » :

Համբուրուեցինք բոլորս, թէ Շիրվանը, թէ Անդրանիկը : Եւ իսկապէս մոռացել էի այդ անախորժ դէպքը :

ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Միջազգային համբաւի տիրացած հայ երգչուհի Լիտիա Կարին, «Խոսյեան Սանուց Միութեան» ձմռանաւոր հրաւէրով, Պոլսահայերուն եւս առիթ տուաւ զինքը ըմբոշխնելու :

Երաժշտական խոր հասկացողութեամբ կազմուած յայտագիրը ապացոյց մըն էր Ֆրանսահայ երգչուհիին բացառիկ քոլօրաթուրա ձայնին ուժգնութեան եւ բացառիկ մշակոյթի խորութեան :

Առաջին անգամ լսեցինք 11րդ դարու սպանական «Ծան տը Լա Նէժ»մէջ Մարսէլ Տըլանուայի կողմէ դաշնաւորուած, ուր ան տուաւ իր ձայնի բէմպրին անոյշ ու թաւշային գգուանքը, տիրական թէքնիքի մը միացած :

Զարմանալի ճկունութեամբ մը երգչուհին կատարեց Գոհարիկ Ղազարոսեանի « Ուրախ լեր մայր լուսոյն», տալով անոր թարմ ու փայլուն չեշտեր :

Գախի երկու արիաները մեր հանրութեան համար երեւոյթ մըն էին, որովհետեւ հազուագիւտ է հայ երգչուհիներուն յայտագրերու մէջ Գախի անունը ողջունելու : Գերմանական դպրոցի հաստատուն եւ հարուստ առանցքը կազմող Գախի օրաթորիոներուն մէջ մեր հայ Կարինը քանիցս իր ձայնը լսելի ըրած է օտար միջավայրերուն, եւ օտար մամուլի գնահատանքի արժանացած :

Շուպէրթի Մահը ու աղջնակը երգուեցաւ խորունկ ապրումով, հանրութեան փոխանցելով երգչուհիին հոգեկան երեւակներու նրբութիւնները :

Աուֆ տէմ Վասըրը մեզ փոխադրեց բնութեան զգացումով թարմացած :

Շումանէն երկու գողտրիկ յիտեր չափը տուին իր զմայլելի ձայնական դպրոցին եւ իր ղեկավար մտքին, որով երաժշտական մէն մի մասնումին մինչեւ խորը կը թափանցէ : Գրամսէն երկու կտորներ, իր քոնթրալթօ ձայնին նրբերանգ զուանաւորումներուն ընդմէջէն, մեզ տարին մեծ երաժիշտին ընտրած պօէմաներուն ներաշխարհին մէջ : Պոլսահայութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կ'ունկնդրէր Խաչիկեան կրօնաչունչ նրբեք երգեր :

Լիտիա Կարինի այս ֆրէասիոնները (տիսէ Ֆէսթիվալ) մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին սրահին մէջ : Ցետոյ Լիտիա Կարին երգեց Սայաթ Նովայի «Ի՞նչ կ'ընեմ»ը, դաշնաւորուած Մ. Սօվաժոյի կողմէ :

Հոս պէտք է մատնանշել տաղանդաւոր արուեստագիտուհիին պրպտող մտքի գործունէութիւնը, որու շնորհիւ Ֆրանսացի մեծանուն երգահաններ մօտեցած են հայ երգին, խանդավառուած՝ անոր ինքնատիպ նկարագրէն ու տուած են հայ ոճի նմանողութեամբ դաշնաւորումներ :

Երբ «Կռունկ»ը երգեց մեր հայ երգչուհին իր Հայու սրտով, բոլորին համակրանքին ու հիացման արժանացաւ : Անխուսափելի էր պիսը : Ցետոյ «Էս աստծը դարձաւ գոհար մը իր մտացի մեկնաբանութեան շնորհիւ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՈՐ ՄԵԾԱՒՈՐԸ

ՀՌՈՄ, (Յառաջ). — Գեր. Ներսէս Վ. Սեթեան, Լեւոնեան Հայ կղերանոցին նորընտիր մեծաւորը, որուն անուանումը կատարուած էր անցեալ ամառ, Հռոմ հասաւ Փետրուար 21ին :

Սեթեան վարդապետ ծնած է 1917ին քահանայ ձեռնադրուած՝ 1941ին : Նախկին աշակերտ է վերոյիշեալ կղերանոցին, ուր մնացած է 1935էն 1945 եւ յաճախած՝ Հռոմի Գրիգորեան Համալսարանը ու տիրացած իմաստասիրութեան, աստուածաբանութեան եւ իրաւագիտութեան բարձրագոյն վկայականներու : Ապա վերադարձած է իր թեմը՝ Պոլիս, ուր կը պաշտօնավարէր մինչեւ Հռոմ հասնիլը :

Պոլսոյ մէջ, Սեթեան վարդապետ ունեցած է շատ բեղուն գործունէութիւն մը՝ որպէս ժողովրդապետ Աթոռանիստ եկեղեցւոյ եւ ընդհանուր փոխանորդ՝ Պոլսոյ Հայ Կաթ. Թեմին առաջնորդ՝ Արհի. Քիրեճեան Արք.ին : Պոլսոյ Հայութիւնը քաջածանօթ է Սեթեան վարդապետին, որուն բանախօսութիւններուն եւ հրապարակային դասախօսութիւններուն խուռներամ կը փութար : Սեթեան վարդապետ ծանօթ է յատկապէս երիտասարդութեան, որպէս հմուտ եւ փնտռուած ուսուցիչ՝ գրաբարի, հին գրականութեան, քերթողագիտութեան եւ փիլիսոփայութեան, զոր երկար տարիներ դասաւանդած է Պոլսոյ Հայ բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ, որպիսի են Խասեան աղջկանց վարժարանը, Կեդրոնականը եւ Վիէննայի Մխիթարեանց ճեմարանը :

Սեթեան վարդապետին յոգնաջան եւ բծախնդիր աշխատանքին կը պարտինք, 1958ին, Լեւոնեան կղերանոցին 75ամեակին առթիւ, 258 գեղատիպ եւ պատկերազարդ ճոխ բովանդակութեամբ հրատարակուած «Յուշամատեան»ը :

ԹՂԹԱԿԻՑ

Աշոտ Սաթեանի «Այդեկութք»ը ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծեց ու պիսերու ընդառաջ երթալով՝ Ֆրանսահայ երգչուհին անգամ մը եւս պատկերը տուաւ խաղողաքայլին, հայկական կչռոյթի մասնայատուկ չեշտերը պպացնելով :

Գէսպիսուն յայտագիրը կը վերջանար Քարմէնի ծանօթ «արիա»ներով, որոնք կրկնուեցան ժողովուրդի ծափերու տարափին տակ : Ներկայ ունկնդիրները չէին վայելած Քարմէն մը, այսպիսի ներդաշնակ ձայնով եւ արտաքին տեսքով :

Ցետոյ դարձեալ Շումանի, վերադառնալու համար յիտերու աշխարհը :

Դաշնակով իրեն կ'ընկերանար ծանօթ արուեստագիտուհի Գոհարիկ Ղազարոսեան բանիմաց կերպով ու հասկացողութեամբ :

Պոլսահայ ժողովուրդը ի զուր սպասեց երկրորդ ռէսիթալի մը, տրուած ըլլալով տաղանդաւոր երգչուհիին արագ մեկնումը դէպի եւրոպական կեդրոններ :

Գ. Ղ.

Հարան ունենալու համար աշխատութեան որոշ հասցէ մը ցոյց տալը պայման դրուած էր :

Օր մը եաքը յայտնեցի, թէ Կեսարիայէն 11 քիլմ. հեռու Հաճըլար դաւառը գարմանատուն մը բացած եմ եւ դեղորայքի պահարան բանալու արտօնութիւն խնդրեցի : Առողջապահական Տնօրէնը անմիջապէս ընթացք տուաւ խնդրագրիս :

(3 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (146)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

— Բէք աղէկ ամա, կ'առարկէր ողջամիտ մէկը անդիէն, մեր գիտցածը սա է որ սա տոքթորը աղջիկը թեւը զարկած ամէն օր պտտելու կ'ելլայ, եազլըխ կ'երթայ, չեմ գիտեր ինչ կ'ընէ, ե՞րբ ժամանակ կը գտնայ կոր գիտեր ընելու, թոհաֆ բան, թոհաֆ ...

— Մարդ բառեդ հէմ աշխատելու, հէմ զուարճանալու է, կը տամարանէր ուրիշ մը :

Մինակ զինքը շատ մօտէն ճանչցող, իր մտքին ու հոգիին ունայնութեանը խորապէս ծանօթ բարեկամներն էին որ չմտահեցին այս հակայական սուտը :

— Տօ խենթին, օյինպազին մէկն է անիկա, ըսին դիւրահաւաններուն, անոր բանը գործը զուարճութիւն, անոր սառր քիթին խնդալ է :

Բայց երբոր Արեւմուտքի մէջ այդ սուտին նուիրագործումը տեսան, այդ թէրահաւատներն ալ վայրկեան մը իրենց կարծիքներուն մէջ ցնցուեցան :

— Սա մեր գիտցած Արշակը, ըսին իրարու, գիտական գիւտ ըրած ըլլայ, զարմանալի, տարօրինակ բան :

— Էյ, ո՞վ գիտէ, աւելցուց ուրիշ մը, աշխարհքի մէջ երբեմն սատնկ անակընկալներ կ'ըլլան :

Բայց եաքէն, առաջին շլմորումը անցնելէ յետոյ, երբ որ լրջօրէն մարդը սեղանին վրայ դրին, անդամատեցին անոր նկարագիրը, հոգին ճղեցին ու մէջը նայեցան, հասկցան որ հայ լրագրութիւնն ալ տիւբէ եղած էր այդ յախտենական հեղնողէն.

— Վայ, խեղճ հայ լրագրութիւն, վայ, աւաղեցին, օյինպազներուն ձեռքը խաղալիք է եղեր :

Բայց Պոլսոյ պէս տեղի մը մէջ հանրային կարծիքի ջախջախիչ հոսանքին դէմ ինչ ուժ կրնայ ունենալ քանի մը ընդդիմախօսներու ճշմարտութեան ձայնը : Հակառակ ատոնց, մեր ամիրային շնորհալի թոռը բաւական ժամանակ թիրախը եղաւ պատուաբեր ուշադրութիւններու, հիացկոտ մատնանշումներու եւ նախանձաբեկ նայուածքներու. ձմրան ամբողջ եղանակ մը, Բերայի, Պոլսոյ, Գատըգիւղի եւ ուրիշ թաղերու բարձրաստիճան սալոններուն խօսակցութեանց կարեւոր նիւթերէն մէկը կազմեցին այս երեւակայական գիւտն ու անոր հեղինակը :

Գրական եւ գիտական շրջանակներ ուզեցին անոր ընկերակցութեան պատիւը վայելել : Բայց տոքթոր Մարկոսեան, իր ամբողջ ունայնամտութեանը համոզուած, այդ դեղեցիկ եղերազաւեշտը խաղքութեամբ մը չվերջացնելու համար, անմատչելի մեկուսացումի մը մէջ կը պատնիշուէր, առով հետաքրքրութեան եւ հիացումի չափը սաստկացնելով իր շուրջը, ճշմարիտ եւ անփառունակ գիտնականի տեսակ մը համեստութիւն ցուցադրելով հանրութեան միամիտ աչուըներուն :

Երբ դուրսը այս խրախանցումը կը յայտնուէր Մարկոսեան անունին շուրջը, ամիրային տան մէջ նոր տաամի մը դըրուագները կը պատրաստուէին : Արշակ, նորանոր փառքերու, նորանոր հաճոյքներու, վայելումներու յաճախանքէն տանջուած, անյաղթելի ձանձրոյթով մը լեցուած էր հաճոյքներու այն սաստարին հանդէպ, զոր իր մազիլներուն մէջ սեղմեր, սեղմեր, սեղմեր էր, ու անկից ծըծեր էր ինչ որ կար անոր մէջ անծանօթ, ցնցող, բուրումնաւէտ, քաղցր, զինովցուցիչ, ու ալ նետեր էր հեռու, քուրջի մը պէս, անպէտ բանի մը պէս, ալ բնաւ չհետաքրքրուելով անով, ալ կարծես այդ բանը բոլորովին դադրելով գոյութիւն ունենալէ իրեն համար :

Իր անհեթեթ դանկին տակ նորանոր ծրագիրներ մարմին կ'առնէին հիմա, հըմայող, դիւթող համեմատութիւններով, հետզհետէ ընդլայնուած, հետզհետէ բարեփոխուած, որոնց անդադրում որոճացումը իր ցորեկներուն եւ գիշերներուն ալ գրաղումն էր :

Նորէն, իր բժշկական խուցին մէջ փակուած, իր խորհուրդներովը յափըշտակուած, ժամ կուզար ժամերով, խենթի պէս, անխոնջ, իր մտածումներուն համեմատ ծպտելով, խոժոռելով, շարժելով, սպառնալով :

Այդ միջոցներուն՝ մաման գրեթէ ամբողջովին գրաւուած ըլլալով համբաւաւոր գիւտին մանրամասնութիւններովը, զորս լրագիրները եւ շահագրգռուող անձեր կը հասցնէին իրեն հետզհետէ, տարապայման համեմատութիւններ տալով գործին, ժամանակ որ իր պատուութեան այդ տխուր շրջանին մէջ իր վրայ իբր մարդկային բան՝ զաւկին փառաւորման յաճախանքէն զատ ոչինչ ունէր այլեւս, ու ալ զառամած, ցնորած, խենթեցած չտեսաւ ինչ որ իր շուրջը տեղի կ'ունենար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

րութիւններուն: Ցամենայն դէպս, գէշ թուական մը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի համար, որովհետեւ կասկած մը առաջ եկաւ, ինչպէս հոս, այնպէս ալ մահմետականներուն եւ աշխարհի մէջ: Ինչ որ ըլլայ վաղուան մեր ընելիքը, նորէն իր ճամբին տուն տուող կարգ մը մօտքերը մեզ նեղ կացութեան մը կը մատնեն: Հասած ենք տեղ մը ուր ֆրանսական ժողովրդավարական սկզբունքները մեծ չափով տուժեցին»:

Խօսքի շարունակութեանը մէջ Կի Մոլէ բսած է նաեւ. — «Ճիշդ չէ թէ այս մարդը (զօրավարը) երկերես է եւ սուտ կը խօսի, ճիշդ չէ, որովհետեւ բոլորովին հակառակ է իր նկարագրին: Ճիշդ է, ընդունակ է ան կոպտութեան, խորամանկութեան, սակայն ոչ ստախօսութեան, ատոր համար է որ չեմ հաւատար լուրին ճշգրտութեան:

Իր կարգին, Մօրիս Շուման յայտարարած է. — «Պարկեշտ գործ մը պիտի չըլլար տեսակէտներ արտայայտել հիմնուելով բացառաբար ճառի մը կցկտուր մասերուն վրայ»:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ – Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30–ին, սովորական ժողովատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Գրիգոր Փարատեանի եւ Թագուհի Աբրահամեանի ամուսնութեան առթիւ (28–2–1960) կնքահայրը՝ Յակոբ Հաճի Դանիէլեան (Սթանոզցի) քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Խրիմեան դպրոցին եւ տասը Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին: Գր. Փարատեան՝ քսան Ն. Ֆ. Խրիմեան դպրոցին: (Ստանալ Սթանոզցի Օտայէն):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քասէի սրահը: Կը խօսի բժշկական ուսանող Պ. Լեւոն Մոմճեան: Նիւթ՝ «Սփիւռքի մէջ ինչո՞ւ մեր երիտասարդութիւնը կը խուսափի հայ հանրային աշխատանքներէն. ատոր հետեւանքները»: Ճշդապահ ըլլալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ գումարները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան. — Հանգուցեալ Ժան Աղաճանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Արշալոյս Ինէքճեանէ քսան Ն. Ֆ., Հանգուցեալ Տիկին Հայկանոյշ Բարսեղեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տիկին Նազելի Զալըգեանէ քսան Ն. Ֆ., Տիկիններ Գապազեանէ, Ճիլաճեանէ, Զիվիճեանէ, Գալուստեանէ տասնական Ն. Ֆ.:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Մագսուտ Մանիկեանէ 50 Ն. Ֆ.-ի նուիրատուութիւը, փոխան ծաղկեպսակի, Կրընոպլէն հանգուցեալ Երուանդ Հաճեանի մահուան առթիւ:

Փարիզէն ծանօթ գորգավաճառ Պ. Գէորգ Գազըրճեան, այս անգամ եւս Լիոնի եկեղեցւոյ շինութիւնը քաջալերած է 2000 Ն. Ֆ.-ի ինքնաբուխ եւ առատաձեռն նուիրատուութեամբ, որուն համար խորապէս իր շնորհակալիքը կը յայտնէ Եկեղեցաշէն յանձնախումբը:

Պ. Գէորգ Գազըրճեան Լիոնի Եկեղեցւոյ շինութեան տեւական բարերարն է: Քանի քանի անգամներ մեծաքանակ գումարներ նուիրած է եւ միշտ ուզած է մնալ անծանօթ բարերարը: Այս անգամ հակառակ իր կամքին, շնորհակալութեամբ եւ երախտագիտութեամբ կ'արձանագրենք իր նուիրատուութիւնը, տեղեակ պահելու համար Լիոնահայութիւնը, որ հեռու բնակող հայրենակիցներ, սրտանց մօտ են Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան, փափաքելով օր առաջ զայն աւարտած տեսնել ու ատոր համար կամովին կը բերեն միշտ իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը:

ԴԻՒԱՆ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նախկին Սամաթիացիներու տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՄԱՐՏ

MERCREDI 9 MARS 1960

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8743 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4544

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՌԵՐՈՒՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՔԱՆԻ ՄԸ ՃՇԴՈՒՄՆԵՐ Կ'ԸՆԷ

Ինչպէս երկու օր է մանրամասն գրած էինք, Զօրավարին արտասանած խօսքերը կը շարունակեն վէճի եւ տարակարծութիւններու դուռ բանալ: Ընկերվարականները բացորոշ դիրք բռնած են ու դէմ կ'արտայայտուին, ոմանք, աւելի զգոյշ, կը սպասեն յաւելեալ մանրամասնութեանց :

Այժէ լոյս տեսնող «Վերջին ժամը»ին մէջ, Ռընէ Փլէպլը կը գրէ — «Սխալեցան անոնք որ կը յուսային թէ կրակի դադարումը մօտալուտ է ու քաղաքական ճամբով կարելի պիտի ըլլար լուծել Ալժերիոյ խնդիրը : Սխալեցան նաեւ անոնք որ կը կարծէին թէ քաղաքական ճամբով ծախու պիտի հանուէր՝ Ալժերիան » :

Իր կարգին «Լը Մոնտ»ի Ալժէի թղթակիցը արձագանգ կ'ըլլայ հոն տիրող տըրամադրութիւններուն : « Ալժերական Ալժերիա մը՝ կապուած Ֆրանսայի — կը գրէ թղթակիցը — Զօրավարին բացձանջը չի գոհացներ գաղթաբնակ Եւրոպացիներու ցանկութիւնները : Որովհետեւ, նման գրութիւն մը կը նախատեսէ որոշ անջատում մը» : Մահմետական զանգուածին մօտ, յուսախաբութիւնը մեծ է, քանի որ պատերազմը դեռ երկար պիտի տեւէ ու խաղաղութեան հաստատումը փնտռելի կը դառնայ : Գնդապետ Գուքիէ, իր կարգին յայտարարած է թէ «գոհ են եւ խանդավառ» Զօրավարին այցելութենէն, ու այս առթիւ դիտել կուտայ թէ Ալժերիոյ ֆրանսական բանակը յաւելեալ ժամանակութիւն չէ ուզած զօրավարէն, ուրիշ խօսքով զինուորականները գոհ են որ Կոլի « անգիճող » տրամադրութիւններէն եւ վճռած են՝ ամէն գնով յաղթական դուրս գալ :

« Ալժերական կառավարութեան» պաշտօնաթերթը «Էլ Մուճահիտ» անդրադառնալով զօրավարին ճառերուն կը գրէ թէ « մօտ ատենէն, պիտի պատասխանենք զօրավարին» : Անցեալին մերժեցին ընդունիլ տը Կոլի աւելի ընդունելի առաջարկներուն, թերեւս, վախնալով ապագայ բարդութիւններէ եւ մանաւանդ զինուորական պարտութեան հետանկարէն սարսափած, տեղի տան ու ընտրեն խոնեմ եւ զգաստ քաղաքականութիւն մը : Թունուզի պետական շրջանակները չեն ծածկեր իրենց մտահոգութիւնը : Արդարեւ՝ «Ալ Ամալ» թերթը, կը գրէ . — «Տը Կոլ փակեց բոլոր ուղիները, միակ բաց ձգած ճամբան, անձնատուութեան ճամբան է» : «Տը Կոլ — դիտել կուտան Թունուզցիք, ի դերեւ հանեց, 1958 Հոկտեմբեր 23ի, 1959 Սեպտեմբեր 16ի եւ նոյն տարուան Նոյեմբեր 10ի ճառերուն տուն տուող դրական եւ հաշտեցարար տրամադրութիւնները եւ տեսակէտները : Ան եւս գնաց, փոխանակ առաջ երթալու » :

Գրիւէլի թերթերէն՝ «Ժողովուրդը (ընկերվարական) ըսելէ ետք թէ «Զօրավարը պիտի չտեսնէ Ալժերիոյ պատերազմի վերջաւորութիւնը, ցորչափ չարունակէ յամառիլ զէնքի ուժով լուծելու Ալժերիոյ ըմբոստութիւնը Փարիզ կ'աշխատի համոզել Զօրավարը որ եւս կենայ իր այդ մտադրութենէն, անհասանական է սակայն, որ տը Կոլ տեղի տայ, իր ատրութիւններուն եւ խառնուածքին դէմ նման ղիմաշրջում մը ընելու . կը վախնանք որ պատերազմը շարունակուի դեռ երկար ժամանակ : Այն տպաւորութիւնը ստացանք թէ տը Կոլ խնձորոշումի իր այդ յայտարարութիւնը ըրաւ այն հաստատ համոզումով որ պիտի մերժուի : Այժմ որ ընդունուած է, յետ դարձ մը ընելով գոհացում կուտայ միայն Գիտոյին» :

« Օպզերվըր » (Լոնտոն, անկախ) կը գրէ . — « Ցարաբերական խաղաղութենէ մը վերջ, անգամ մը եւս ի դերեւ կ'ելլեն մեր յոյսերը տեսնելու Ալժերիոյ մէջ խաղաղութեան հաստատումը : Միջազգային չափանիշով աղետալի է որ զօրավարը չգիտցաւ օգտագործել ծայրայեղներու դէմ տարած իր յաղթանակին արդիւնքը, վերջ մը դնելով պատերազմին :

«Իր միակ ճամբան էր : Ասոր փոխարէն այցելեց զօրավարներուն եւ ըմբոստութիւնը ճզմելու մասին խօսեցաւ : Աւելի առաջ երթալով յայտարարեց նաեւ, թէ Ֆրանսայի իրաւունքն էր Ալժերիոյ մէջ մնալը : Դեռ որքա՞ն ժամանակ պիտի շարունակուի այս անիմաստ պատերազմը ուր Ֆրանսացի երիտասարդներ եւ Ալժերացիներ կը մեռնին, հաւանաբար, հինգ տարիներէ ի վեր » :

«Ալ Ամալ» (Թունուզ) « Վերադարձ դէպի անցեալ » խորագրով կը գրէ . — « Եթէ ուշի-ուշով քննենք, կը հաստատենք մէկ նմանութիւն : Տարիներու պատերազմէ վերջ Ալժերիոյ հարցը եկաւ հասաւ հոն՝ ուր, Մենտէս-Ֆրանս եւ Միթթրան կը յայտարարէին թէ Ալժերիան ֆրանսական հող մըն է, հոն՝ ուր Կի Մոլէ անդրադառնալով Ալժերիոյ, կ'ըսէր թէ երեք հանգրուաններ (կրակի դադարեցում, ընտրութիւն եւ բանակցութիւն) անցնելէ ետք միայն պիտի կարգադրուի, ու վերջապէս հոն՝ ուր, Լաքոսթ ամէն վեց ամիսը կը յայտարարէր . — Պատերազմը հասած է իր վախճանին » :

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՈՒՏԱՅ

Վերջ տալու համար տարաձայնութեանց եւ այս կամ ձեւի մեկնաբանութեանց, տեղեկատուութեան նախարարը, Թէոնուար, զեկոյց մը հրապարակած է, ուր կը մեկնէ եւ յաւելեալ ճշդումներով կը բացատրէ՝ Զօր. տը Կոլին մտքերը :

Կուտանք հիմնական մասերը . —

« Զօրավարը, հաստատելէ ետք թէ յառաջդիմութիւններ արձանագրուած են խաղաղեցման ուղղութեամբ, դիտել տըուաւ սակայն թէ ցորչափ շարունակուին կռիւները, կարելի չէ որոշել Ալժերիոյ ապագայ կարգ ու սարքը :

« Ծանօթ է որ զէնքերը վար դնելու եւ կրակը դադրեցնելու առաջարկներ եղան, ըմբոստներու «կառավարութեան» : Այդ առաջարկը ի զօրու է միշտ : Սակայն, ցարդ չենք ստացած դրական եւ գործնական որեւէ պատասխան, եւ յոյս ալ չունինք ստանալու : Իրերու այս կացութեան մէջ անհրաժեշտ է որ բանակը շարունակէ իր գործը : Իրգէպ խաղաղեցման գործը լաւ ճամբու մէջ է, թէեւ դեռ չէ վերջացած : Նման վստահութիւն ունինք բանակին եւ անոր ղեկավարներուն ու յոյս ունինք որ յաջողութեամբ գլուխ պիտի հանեն, իրենց վստահուած գործը :

«Հանրապետութեան Նախագահը ճշդեց թէ անգամ մը որ խաղաղութիւնը հաստատուի, Ալժերիան պէտք է գտնէ իր բնականոն ուղին, ինչ որ ժամանակի կը կարօտի :

« Վերջապէս , Ալժերացիները կատարեալ ազատութիւնը պիտի ունենան ընտրելու իրենց ապագայ կարգ ու սարքը :

« Երեք լուծում կը նախատեսուի : Առաջին՝ վերադարձ դէպի նախկին վըրութիւնը, այսինքն մայր երկիրը կը շարունակէ ղեկավարել Ալժերիան : Զօրավար տը Կոլ յայտարարեց թէ իր կարծիքով անկարելի է այս ձեւը : Երկրորդ՝ անջատում կամ ինչպէս կարգ մը մարդիկ կ'ըսեն, անկախութիւն : Այս պարագային, Ալժերացիք իրենց իսկ ձեռքով բառեղծած պիտի ըլլան քաոս մը, որովհետեւ ներկայ պայմաններուն մէջ կարելի չէ Ալժերիա մը նախատեսել, առանց Ֆըրանսայի : Պէտք չէ մոռնալ թէ եւրոպական ծագումով մէկ միլիոն գաղթաբնակներ կան, անոնց ներկայութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է, մնաց որ իրենց իրաւունքն ալ է : Կան նաեւ մահմետականներ որոնք Ֆրանսայի կապուած մնալ կ'ուզեն :

« Այս պարագային՝ անհրաժեշտ պիտի ըլլար որ ամէն համայնք համախմբուէր ու կեդրոնացուէր վայրի մը մէջ, այս ձեւը ծանր եւ վնասակար կացութիւն մը պիտի ստեղծէ : Վերջապէս մայր երկրի մէջ կ'աշխատին եւ կ'ապրին 400.000 մահմետական Ալժերացիներ : Դժուար թէ այլ տեղ կարենան գործ եւ ապրուստ գտնել :

« Զօրավար տը Կոլ համոզուած է թէ Ալժերացիներու մեծամասնութիւնը դէմ է այս ձեւին . :

« Ուստի, լաւագոյն ձեւը՝ Ալժերական Ալժերիա մը կապուած Ֆրանսայի :

« Ալժերիոյ հաստատութիւնները եւ անոնց կապը եւ գործակցութեանց եղանակը, Ֆրանսայի հետ պէտք է հանգամանօրէն քննուելէ վերջ, ճշդուին : Այս բոլորը անհրաժեշտութիւններ են, որոնք պէտք է կատարուին լուրջ եւ հանդարտ ոգիով, որպէսզի կարելի ըլլայ գործնական եւ ամուր արդիւնքի մը հասնիլ :

« Զօրավար տը Կոլ յայտարարեց թէ մինչեւ այդ բաղձալի օրը, բանակին կը մնայ կատարել իր պարտականութիւնը : Զօրավարը միեւնոյն ատեն շեշտեց թէ ալժերական հարցը, որքան ալ կարեւոր և հրատապ նկատուի, մէկն է այն բազմաթիւ խնդիրներէն, որոնցմով շահագրգռուած է Ֆրանսան » :

«ԱԶԱՏԱԳԻՐ . ՃԱԿԱՏԸ » . — ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Սատտ Տահլապ, «ընդհանուր քարտուղարը Ալժերիոյ կառավարութեան արտաքին նախարարութեան» յայտարարած է.— «Տը Կոլ չարաչար կը սխալի եթէ կը կարծէ թէ Խրուշչեւի Ֆրանսա այցելութեան նախօրէին պատեհ առիթ մը ստեղծուած է Ֆրանսայի համար որ յայտարարէ թէ Ալժերիան Ֆրանսայի մաս կը կազմէ :

« Եթէ տը Կոլ յամառի մերժել ինքնորոշումի գրութիւնը, ապա ուրեմն պատերազմը պիտի շարունակուի ու պիտի խլենք զէնքի ուժով մերանկախութիւնը» :

Իր կարգին «Ալժերիոյ կառավարութեան վարչապետը » Ֆերաթ Ապպաս յայտարարութիւն մը բրած է Քարաչիի «Տօն» թերթի թղթակցին :

«Զօր. տը Կոլ — ըսած է ան — ինքզինքը հակասեց : Աւելին՝ ան մեր դէմ պատերազմ յայտարարեց : Ուստի մեզ ոչինչ կը մնայ ընել, եթէ ոչ շարունակել պայքարը յանուն ազատութեան » :

ՏԽՐՈՒՆԻ . — ՆԱՐԿԻԶ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Պօչէոի մէջ մեռած է Տիկին Նարկիզ Քիպրիթճեան : Ողբացեալը Պոլիսէն մինչեւ Մարսէյլ միշտ ունեցած է հանր. գործունէութիւն եւ երկար տարիներ իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է Ֆ. Խաչ. Խաչին :

Թաղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է երկուշաբթի օր, Պօչէո : Ներկայ եղած են բազմաթիւ Խաչուհիներ եւ բարեկամներ : Կապ. Խաչի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան կողմէ ներկայ եղած է Տիկին Շալճեան :

Հ. Յ. Դ. Կեդր. եւ Շրջ. կոմիտէներու կողմէ՝ ընկերներ Հրանտ - Սամուէլ եւ Յակոբ Պապիկեան :

Ընկեր Հրանտ - Սամուէլ քանի մը խօսքով յիշած է ողբացեալին հանրային ծառայութիւնները :

ՎՃԱՐՈՒԱԾ ՄՐՑԱԿՈՒՐԴ

Փողոցին մէջ մի ոմն . ոստիկանի մը կը մօտենայ եւ շատ սիրալիր ձեւով կ'ըսէ . — Mort o vache (Ֆրանսական ռամիկ բացագանչութիւն ոստիկաններուն դէմ) :

ՈՍՏԻԿԱՆԸ — Անցի՛ր, բացուէ՛, ըսածըդ լսուելիք բան չէ : Լաւ կ'ընես տունդ երթալով :

ՄԻ ՈՄՆ — Ներողութիւն, խելքս կորսնցուցեր եմ, ինչ որ կ'ուզէի ըսել այս է — Անկցի Խրուշչեւ :

ՈՍՏԻԿԱՆԸ (ականջը ցցելով) — Ի՞նչ ըսիր, «անկցի Խրուշչե՞ւ», այս բոլորովին ուրիշ բան է, եկուր նայիմ :

Ոստիկանատան առջեւ, հրմշտուք կայ, « կամաւորներ» որոնք կ'ուզեն մէկ ամիս ձրի արձակուրդ անցընել Քորսիքա, հաւաքուած են : Ասոնցմէ մէկը բաւական աղմկարար, ոստիկաններու ձեռքն է, միւսները կը բողոքեն . —

ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐԸ — Նախ այս մէկը : « Կառափնատ » պոռաց :

« ԿԱՄԱՒՈՐ ՄԸ » — Ես ալ պոռացի :

ՁԱՆԱՁԱՆ ՁԱՅՆԵՐ — Ամէնքս ալ պոռացինք : Ինչո՞ւ ան եւ ոչ մենք :

ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԱՄԱՒՈՐ ՄԸ — Ես ուկրաներէն պոռացի :

Գ. ԿԱՄԱՒՈՐ ՄԸ — Ես ալ հունգարերէն պոռացի :

Դ. ԿԱՄԱՒՈՐ — Բայց ես դռնապանէս վկայական մը ունիմ : Կը հաստատէ թէ խառնակիչ տարր մըն եմ : Զիս ձերբակալեցէք, հեռացուցէք, նախընտրաբար Զոնզա (Քորսիքայի գիւղ մը) :

Ե. ԿԱՄԱՒՈՐ — Իսկ ես Բիւ տը Պիւտափեսթ ծնած եմ, ասկէ աւելի ըսող կա՞յ : Զիս Իլ Ռուս տարէք : Իրաւունքս է : Եւ թոյլ չեմ տար որ ատկէ զրկէք զիս :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

«Պարտադիր արձակուրդի » մեկնողները, ընդհանրապէս գոհ են : Արդարեւ ապահովութեան ուժերը քաղաքավար վերաբերում ունեցած են, առ հասարակ : Հանգստաւէտ պանդոկներու մէջ տեղաւորուած, ուտելիքի եւ նիւթականի կողմէ ապահով՝ իրենց ժամանակը կ'անցնեն «պլոթ» խաղալով եւ դիրքերու ընթերցանութեամբ : Այսուհանդերձ Խրուաթներու եւ Սերպերու ինչպէս եւ Հունգարացիներու եւ պատկերահանի մը միջեւ թեթեւ ընդհարումներ տեղի ունեցած են :

X Ներքին նախարարութեան վերջերս ձեռք առած, ապահովութեան միջոցներուն դէմ՝ բողոքած են, կարգ մը գրագէտներ եւ անուանի՝ մտաւորականներ՝ Կապրիէլ Մարսէլ, անդամ Բարոյագիտութեան եւ Քաղաքականութեան Ակադեմիային, Հ. Պար, ծերակուտական, Լ. Գուեպիէն, նախկին ընկերվար. երեսփոխան եւ ուրիշներ : «Որքան անհեթեթ է — կը գրեն բողոքողները — մտածել թէ մարդիկ, որոնց շնորհուած է Ֆրանսա ապրելու իրաւունքը, եւ որոնք միշտ ալ օրինապահ քաղաքացիներ եղած են. մըտածեն վնաս հասցնել Խրուշչեւի անձին : Իրենց դէմ ձեռք առնուած միջոցները ամէնէն առաջ կը վիրաւորէ իրենց զգացփական համոզումները, առանց արի կեցուածքը ի խնդիր ազատութեան » : Իր կարգին մամուլի ընկերակցութիւնը բողոք ներկայացուցած է պատկան իշխանութեանց մօտ :

Փարիզի երեսփոխան՝ Գիաճի դրաւոր հարցում ուղղած է ներքին գործոցնախարարութեան . — «Եթէ — գրած է երեսփոխանը — Ֆրանսայի մէջ ապրող բոլոր «կասկածելիներուն» անունները հաղորդուեցան խորհրդային գաղտնի ոստիկանութեան պետին՝ Զօր. Զախարովի, ապա Խորհրդային Միութիւնը պիտի գիտնայ երկրին մէջ ապրող բոլոր հակախորհրդային անձնաւորութիւններուն ճշգրիտ անունները, ինչպէս նաեւ անոնց դէմ

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

ԴԻՏՈՒԱԾ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

Հաճըլար Կեսարիոյ ամէնէն մօտ գաւառը ըլլալով հանդերձ, ամէնէն յետամնացն է: Իր անունը առած է բնակիչներուն ծնած օրէն «Հաճի» մակդիրը գործածելէն: Շրջակայ գիւղերով 10·000 բնակչութեամբ այս գաւառը բժիշկ եւ դեղարան չկար, ժողովուրդը առողջապահութեան տարրական գիտելիքէ զուրկ էր եւ աւելին՝ հասկնալու ալ միտք չունէր:

Այսպէս, երախաներու ամառնային փորհարութեան պարագային, տղան կը զրկէին ջուրէն՝ իբր թէ հիւանդութեան առաջքը առնելու համար եւ բնականաբար տղան կը մեռնէր քանի մը օրէն կամ ամիսներով տխեղծ կը մնար:

Երեք ամսուան մէջ 800 տղայ թաղեցին հարսանիքէն՝ առանց բժիշկի ցոյց տալու: «Երբ սաեղ ըննն, հարսանիքի թափթփուքը ներս կը զարնէ եւ տղան կը մեռնի» կ'ըսէին: Այս ամբողջովին սխալ գաղափարը հաւատալիքի կարգ անցած էր Հաճըլարի մէջ (գիտեմ, թէ այս սխալ կարծիքը քաղաքներու կարգ մը շրջանակներու մէջ ալ տարածուած է):

Այս մասին յօդուած մը գրեցի տեղական թերթի մը մէջ, հարսանիքի շուրջ հիւսուած առասպելը մէկիկ մէկիկ ջրելով: Այս թերթէն հարիւր օրինակ գնելով շրջակայ գիւղերու մուխթարներուն, ուսուցիչներուն եւ «սանեղ զարնողներուն» հասցէին ղրկեցի փոսթով: (Յետագային, 14 անգամ նոյն միջոցին դիմեցի գլխաւոր հիւանդութեանց մասին ժողովուրդը լուսաբանելու համար):

Այս աշխատութիւնս մէկ օրէն միւսը կարծիք փոխել չտուաւ անշուշտ,— Հաճըլարցիները իրենց յամառութեամբ ալ նշանաւոր էին,— միայն կասկած մը արթնցաւ իրենց մէջ եւ հարսանիք ունեցող տղաքը մէկ-երկու սկսան բերել դարմանումի:

Հոս եւս առաջին բժշկական քննութիւններս տարօրինակ պայմաններու տակ տեղի ունեցաւ: Քաղաքին «երեւելիներէն» Ջեփքեն Օսման Աղա ընտանեօք ամարանոց գացած ըլլալով, իր տունը չորս ամսուան համար ինծի տրամադրեց առանց վճարումի, իսկ գաւառապետը խոստացաւ ամէն աջակցութիւն՝ աշխատութիւնս դիւրացնելու համար.

Եւ Ուրբաթ օր մը, ժամը 11ին Նստայ Հաճըլարի օթոպիւսը, որ քանի մը վայրկեանէն լեցուեցաւ: Կարծեցի, թէ անմիջապէս ճամբայ պիտի ելլենք: Սխալեր եմ, օթոպիւսին վրան ալ ճամբորդ կ'առնեն եղեր: 10 — 15 Հաճըլարցի յարախաղացներու յատուկ ճկունութեամբ մը օթոպիւսին տանիքը մագլցեցան: Վերջապէս ճամբայ ելանք, երբ արդէն ներսը կամ տանիքը իսկ «զետեղելու» տեղ չէր մնացած:

Երբ Հաճըլար հասայ, գաւառապետը տեսած պատրաստութիւնները Փունց: Գիւղաքաղաքին հրապարակին վրայ երկու տեղ ծանուցում կախեր է իմ գալուստիս մասին եւ աւելին՝ երկու օրէ ի վեր կէսօրուան նամազէն ետքը մզկիթէն ելլողներուն յայտարարել տուեր է «պէտք եղածը» մունետիկին բերնով:

— Մունետիկով բժշկութի՞ւն, այս աւելորդ էր, ըսի այլայլած:

— Մի մտահոգուիր, Տոքթոր, ըսաւ, հոս սովորութիւն է, պատի ծանուցումներէն հասկցող չըլլար, այստեղի ժողովուրդին տասը առ հարիւրը միայն կարդալ գիտէ: Մենք ալ այս միջոցին կը դիմենք՝ կարեւոր զեկուցումներու համար: Սա պահուս արդէն իսկ մունետիկը ձեր գալուստը ծանուցանելու վրայ է:

Եղածը եղած էր: Ինծի ծառայող զինուորը մզկիթ ղրկեցի՝ մունետիկին յայտարարութեան եղանակը ստուգելու համար:

Քառորդ ժամ ետքը լուրը եկաւ: Մզկիթէն ելլելու ատեն մունետիկը սկսեր է պոռալ.

— Ժողովո՛ւրդ... Աթփազարի Տոքթորը մեր գաւառը եկած է. Ջեփքէն Օսման Աղային տունը հիւանդ պիտի քննէ... պէտք եղած դեղերն ալ ինք պիտի տա՛յ...:

Ասոր ալ վարժուեցայ: Ի վերջոյ՝ միջնորդ գործածելէն, հիւանդ բերող կառապանի կամ պանդոկի գրագրի դրամ վըճարելէն աւելի պարկեշտ միջոց մըն էր:

Աթփազարի դարմանատուն. բնակարանս գոցած ըլլալով, Ուրբաթ եւ Կիրակի կէսօրէ ետք միայն կ'երթայի Հաճըլար: Հիւանդներս նախատեսածէս աւելի կարճ ժամանակուան մէջ շատցան: Առաջին օրը վեց, հինգերորդ քննութեան օրը քսան հոգի քննեցի: Ամբողջովին Հաճըլար հաստատուիլ որոշելու վրայ էի, երբ անակնկալ դժուարութեան մը հանդիպեցայ:

Ամէն Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը երեքին մեր միութեան սպաներուն միջեւ բանախօսութիւններ կազմակերպուեցան, որոնց ունկնդրութիւնը պարտաւորիչ էր: Այսպէսով, հազիւ երկու ժամ կը մնայի Հաճըլար եւ քննութիւններս չաւարտած՝ կը պարտաւորուէի մեկնիլ: Հիւանդներս նոյն արագութեամբ նուազեցան մինչեւ մէկի իջնելով:

1954 Օգոստոսին, մեր ջոկատը Էշիլհիսարի կողմերը հակօդային ռազմափորձի համար բանակատեղի հաստատեց: Ջերմախտի շրջան ըլլալը նկատի ունենալով բժշկականօրէն պէտք եղած միջոցները ձեռք առած էի, մոքսիմոփով ՏՏԹ սրսկել, մժեղարգելի սախպողական գործածութիւն եւ կանխազգուշական միջոց՝ հաւաքաբար քինին առնել: Վրանները չինուած ռեվիրս պարապ էր եւ զինուորներու առողջական վիճակը՝ գոհացուցիչ:

Բուն ռազմափորձերը վերջին երեք օրուան մէջ տեղի պիտի ունենային: Առիթէն օգտուելով, պարապ ժամերուս մօտակայ Սինտերեմքէ (50 տունուոր), Սոյսալլը (110 տունուոր) եւ Քուլփաք (120 տունուոր) գիւղերը այցելեցի, հիւանդներու քննութեան համար:

Գիւղացիները նախ վերապահ դիրք մը ունէին: Չորրորդ եւ հինգերորդ օրերը միայն շատ լաւ ընդունելութիւն ցոյց տուին: Մանաւանդ, երբ մահաթմբիրի վիճակի մէջ գտնուած ջերմախտաւոր մը, զոր չէին ուզեր քննել տալ՝ «արդէն պիտի մեռնի» ըսելով, փրկուեցաւ երակէն ներարկուած քինինի շնորհիւ:

×

Վեցերորդ օրը պարէնի գնումի համար ճիփով Էվերէկ կ'երթայինք: Քննութեան ճերմակ շապիկս եւ կազմածս միասին առած էի: Փոխ-հրամանատարէս խնդրեցի, որ ճամբան 350 տունուոր Սինտել-հէօյիւք գիւղը ձգէ զիս եւ վերադարձիս առնէ:

Սինտելհէօյիւքի գիւղացիները արտակարգ ընդունելութիւն ըրին ինծի, որովհետեւ մահաթմբիրէն ազատած ջերմախտաւոր երիտասարդին պատմութիւնը մինչեւ իրենց հասած էր: Կարճ ժամանակուան մէջ մուխթարին հիւրանոցը դարմանատան փոխակերպուեցաւ:

Հետզհետէ աւելցող հիւանդներուն բազմութիւնը տեսնելով, կարելի արագութեամբ կը քննէի, առողջապահական զինուորս անձնական դեղերէս՝ առաջին ներարկումները կ'ընէր, դեղագիրի բացարութիւնը կը կրկնէր, ալամինիւք դարմանատունս մեղուի փեթակի պէս կը գործէր եւ մենք արիւն-քրտինքի մէջ մտած կ'աշխատէինք անընդհատ:

Երեք ժամ ետքը ճիփը վերադարձաւ զիս առնելու համար: Կարգի սպասող հիւանդները աղաչեցին, որ իրենց քննութեան ալ ժամանակ տրուի: Փոխ-հրամանատարս շատ ազնիւ եւ մարդասէր անձ մըն էր: Ընդունեցաւ՝ ժամ մը ետքը ճիփը դարձեալ ղրկելու որոշումով.

Վերջին հիւանդս քննելու վրայ էի, երբ ճիփը դարձաւ: Ենթասպայ մը ցատկեց մէջէն աճապարանքով եւ յուզուած հաղորդեց, թէ բուն հրամանատարը բանակատեղին քննելու եկաւ: Այդ միջոցին կարիճ մը խայթեր է մեր զինուորներէն մին, հրամանատարը զիս փնտռեր է եւ «գիւղերը հիւանդ քննելու գնաց» պատասխանը առնելով՝ բարկացեր է արդարօրէն:

Կացութիւնը ծանրակշիռ էր: Գիւղացիներու նուիրած հաւերը նետեցինք ճիփին մէջ եւ արագօրէն դարձանք բանակատեղի:

Փոթորիկէ առաջուան խաղաղութիւնը կը տիրէր մեր ջոկատին մէջ: Ճիփը յանկարծական փրենով մը կեցաւ սպաներու հաւաքատեղիին առջեւ եւ ոտքերու կապերէն ազատած հաւերը վախնալով՝ մեկ-մէկ առաջ դուրս նետուեցան, երկու հատը հրամանատարին սեղանին վրայ թառելով՝ ողբերգա-կատակերգական տեսարան մը պարզեցին, բայց խնդալու կարողութիւնը չունէինք:

Ազնիւ եւ միշտ արդարադատ հրամանատարս առաջին անգամ ըլլալով՝ ծանր յանդիմանութիւն մը լսեցի: Իրաւու ունէր:

Ամէն կէսօրէ ետք՝ զինուորական պատոնատուն գալէ զերծ կացուցեր էր զիս դարմանատանս մէջ աշխատելու պայմա նաւ: Փոխարէն խոստացած էի օրուան ժամը ջոկատին հրամանին տակ պատ րաստ գտնուիլ եւ բծախնդրօրէն կը կատարէի պաշտօնս՝ օրուան որեւէ ժամու կանչուած ատեն վազելով պարտականութեանս գլուխը: Եւ սակայն այս անգամ վստահութիւնը չարաչար գործածած էի աշխատութեան ժամուն փախուստի այցելութեան երթալով:

Ինքնապաշտպանութեան փորձ մը կը նար փափուկ կացութեան մասնել փոխ հրամանատարս, ուստի լռեցի: «Լուսա ղական ՏԸ վերջացաւ, «պատիժը վերջ պիտի տնօրինուի» վերջաբանով.

Անմիջապէս փութացի զինուորին, զոր խայթած էր կարիճը,— «ամոնիակ փանսըման», կարիճի դէմ «սերոմ» «քալսիում»ի ներարկում եւ այլ անհրա ժեշտ դարմանումները ընելով, բժշկականօրէն մտահոգութիւն պատճառող վի ճակ մը չկար:

Կէսօրուան ճաշէն ետք, երբ հրամանատարս սուրճը կը խմէր, անակնկալ դէպք մը եկաւ տրամադրութիւնս ամբողջովին շրջելու: Մօտակայ Քուլփաք գիւղէն մարդ մը, որուն զաւակը ջերմախտի մահաթմբիրէն ազատած էր, մուխթարի ընկերակցութեամբ ներկայացաւ հրամանատարին՝ բարի գալուստ մաղթելով, մածուն նուիրելով զաւկին ապաքին առթիւ շնորհակալութիւն յայտնեց: «թէ ձեր ջոկատին բժիշկը չըլլար, զաւա մեռած էր», ըսաւ արցունքոտ աչքերով.

Հրամանատարս, զգացուած գոհուն կութեամբ մը մտիկ ընելէ ետքը, պատասխանեց.

— Մեր բժիշկը իր պարտականութի կատարեր է:

Պատիժի հարցը փակուած էր այսպէս

(4 Շար.)

Պ. ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԵՒ ԻՐ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

Հինգ տարի առաջ, Կրեմլինի մէջ պաշտօնական ընդունելութեան մը ընթացքին, զանիրական պատուիրակ մը նկատ որ մէկ կին կայ միայն Խրուշչեւի շրջապատողներուն մէջ: Կարծեց որ անոր փական կինն է եւ թարգմանի մը միջոցով գովեստ մը ըրաւ անոր շնորհա արտաքինին մասին: Խրուշչեւ դէպի իր դարձաւ բարկացած ձեւով մը:

— Ըսէ՛ք պարոնին, իմ կինս չէ. ըսէ որ ընկերուհի Էքաթերինա Ֆիւրթսեւա է, անդամ Գերագոյն Խորհուրդի դիւանին: Ըսէք որ կինս տունն է՝ մեր զաւակներուն հետ:

Չորս տարի առաջ երբ Խրուշչեւ, Բուլկանին, անցեալին իրարմէ անբաժա զոյգը՝ միասին Անգլիա գացին, իրե հետեւորդներուն մէջ աչքի կը զարնէ խորհրդաւոր, գաղտնապահ երիտասա մը, դէմքը կարմիր բիծերով ծածկուած եւ ակնոցաւոր: Ո՞վ էր: Մասնագէտ մը, կ'ըսէին ոմանք. բայց երբեք չէր մասնակցեր աշխատանքի հաւաքոյթներու: Թարգման մը՝ կ'ըսէին ուրիշներ. բայց երբեք թարգմանի դեր չէր կատարեր. Ոստիկան մը՝ կ'եզրակացնէին շատեր, բայց շատ ազնիւ երեւոյթ մը ունէր. Վերջապէս, քանի մը օր ետք, հասկցուեցաւ որ Խրուշչեւի տղան էր:

Հինգ ամիս առաջ, երբ Խորհրդ. Միու-

ԿՈՄԻՏԱՍ

ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Յովնաթան, եռանդուն զօրավարն այնքան «արիւն թափեց» եւ մեր թղթէ «առիւծն» այնքան «արիւն քամեց» դժուար փորձ-ճակատամարտներու մէջ, որ մենք ինքներս մեզմէ զզուեցանք այդ սատիճանի «արիւնռուշտ» լինելուց: Փորձերու վերջը, երբ կը գրաւէինք վերջին քառեակին Սիփանայ կատարը, մեր զօրավար Հայր Սուրբը փոխանակ ուրախանալու մեր «յաղթութեան» համար յոգնաբեկ, ճակատը սրբելով, կէս դըժգոհ իր անշնորհք երգիչ-զինուորներէն, սառուերի նման կ'անյայտանար, հետեւեալ փորձին թողնելով վերջնական եւ կատարեալ անարիւն սուսերամարտը:

Եւ յաղթեց մեր զօրավարը ոչ թէ Արաբներ կոտորելով, այլ կոտրելով մեր երգիչներուս կոշտութիւնը:

Զարմանալի դինամիզմ կայ «Սիփանայ քաջեր»ու մէջ: Քրիստոնեայ վարդապետը կրցած է տալ պատերազմի պատկերը երգով: Քանիցս մեզի կը բացատրէր՝ սկիզբը զինուորներու մօտենալը կամացուկ, անաղմուկ՝ «Լօ՜, լօ՜, լօ», հանդարտ անլսելի: Յետոյ արագացած, երբ թշնամին արդէն գիտէր, տեսած էր, հայ քաջերու ներկայութիւնը, ձայները կ'ուժեղանային, չափը կ'արագանար, ամէնքը լիաթոք շնչելով, որոշ տեղեր ագռակելով իսկ, կուգար սուսերամարտի պատկերը, հրմշտուքը, զարկերու, հարուածներու շաչիւնը, կոտորածը: Վերջը, յոգնած «Սուրը յագեցած», «Յետ դրին պատեան» եւ կը վերջանայ հանդէսին ներկայ զոհուողներու խելակորոյս ծափերով, ինչպէս Երեւանի համերգին:

«Սիփանայ Քաջեր»ը միշտ համերգի վերջին կտորն էր եւ կրկնելկուտար հասարակութիւնը քանիցս խելակորոյս:

Զմոռնանք յիշել պատկերը օրինակ Երեւանի համերգին: Բեմէն ես ժամանակ ունէի դիտելու ներկաներու երեսները: Ինչ երեսներ, կատարեալ հրեշտակներու դէմքեր, աչքերու այնպիսի արտայայտութեան երանութեան, որ այսօրուայ նման կը յիշեմ: Գերման մեր Քափնել-մայստրը, հարբեցող եւ սխտոր հոտող, անճանաչելի էր՝ առաջին շարքը նստած: Դէմքը բոլորովին փոխուած, նուրբ արտայայտութեամբ, համակ լռութիւն դարձած: Գաստանի էր, սակա՛յն հասկցայ երաժշտութեան ազդեցութեան ուժը, ըմբռնեցի հայ երգի մեր անզուգական Կոմիտասի արուեստի ուժը եւ անոր խոր ազդեցութիւնը մարդուս վրայ:

Ըսի, թէ ժամանակ ունէի դիտելու հասարակութեան պատկերը, որովհետեւ Հայր Սուրբը իմ սուր լսողութեանս պատճառով էր դրել զիս խումբի մէջ: Վայրկենապէս կը սորվէի եւ կը կրկնէի անընդհատ, որ գեղեցիկ ձայն ունեցող ընկերներս սորվին: Համերգներէն առաջ Հայր Սուրբը կը սաստէր զիս:

— «Գիւմրեցի ագռաւ, ձայնդ անլսելի, սուս կաց»: Եւ միշտ կիսաձայն կ'երգէի, սակայն ոգեւորութիւն կուգար վըրաս եւ մոռնալով՝ յաճախ կը կռուէի եւ վայրկենապէս Հայր Սուրբի սաստող հայեացքը նկատելով, կ'իջեցնէի «ձայներս»:

×

Դասերէս ազատ ժամերուն կը ձանձրանայի, սիրելիներուս կարօտը զիս կը տանջէր: Օր մը Վանեցիներու ծաղկանոց մարգի մէջ նստած կը դիտէի ծաղիկները եւ գունագեղ թիթեռնիկները, կը լսէի չինարի ծառերու սաղարթի մէջ թռչուններու համերգը:

Շատ տաք էր օդը: Ինծի թուաց, թէ ես ալ մի թիթեռնիկ եմ, թեթեւ, այնպէս որ մարմնիս ծանրութիւնը դադրեցի զգալ: Կիսատ կերածս դեղձն ընկաւ ձեռքէս, այնքան թոյլ էի, որ չկարողացայ վերցնել զայն ... եւ սուզուեցայ անհունի մէջ ...

Երբ աչքս բացի, աղօտ կերպով հասկցայ, որ պառկած եմ ամպերու մէջ, ցուրտ եւ սառն ամպերու եւ սառած մօտէ, կը դողայի ...

Աչքս նորէն բացի, տեսայ, մանք, Հայր Սուրբը, նստած անկող կողքը:

— Էհ, ուստայ Սողոմոն, ի՞նչպէս շուտ լաւացիր, որ նորից երգել կարող նաս խումբի մէջը գրամաֆոնի պէս

ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱՇԱՆՋԵ

(4 Շար.)

թեան վարչապետը իր կնոջ, երկու աղջիկներուն եւ մէկ տղուն հետ իր ճամբորդութիւնը սկսաւ Մ. Նահանգները միջազգային մամուլին մէջ երեւիլ սկսան ամէնէն հակասական տեղեկութիւնները։ Ոմանք Խրուշչեւի կը վերագրէին չորս զաւակ, ուրիշներ հինգ, միշտ ալ տարբեր անուններով։

Ոմանք մէկ՝ ուրիշներ երկու անգամ ամուսնացած է կ'ըսէին եւ այնպիսի տարօրինակ թուականներու, որ այլեւս յայտնի չէր թէ զաւակները ո՞ր մօրմէն էին։

Ի վերջոյ, անցեալ 25 Սեպտեմբերին, երբ Տիկին Խրուշչեւ Ուոշինկթընի մէջ ընդունեցաւ պատասխանել լրագրողներու հարցումներուն, իր ընտանեկան կեանքին մասին, ամէնէն շատ նոթ առնողները եղան խորհրդային մեծ թերթերու թղթակիցները։

— Ձեր ուժը կը տեսնէ՞ք ըսաւ անոնց մէկ մէկը հեգնանքով, իր ամերիկացի պաշտօնակիցներէն մէկուն։ Ութ օրուան մէջ կրցիք ունենալ այն ինչ որ մենք 30 տարիէ ի վեր չենք համարձակած երազել։

Իրաւ ալ երեսուն տարուան ընթացքին, Խորհրդային Միութեան կառավարիչներու անհատական կեանքը աւելի ծածուկ մնացած է, որքան պետական ամէնէն մեծ գաղտնիքները։ Ո՞ւր կը բնակէին, ինչպէս կ'ապրէին։ Ոչ ոք գիտէր։ Իրենց բնակարանը մարդ չէին ընդունէր։ Անշուշտ շատեր կին եւ զաւակ ունէին։ Բայց, կարծես յանցաւոր տկարութիւն մը ըլլար այդ, երկրի մը մէջ որու հիմնական ձգտումն է դէպի գերմարդկային ճիգ մը, պաշտօնապէս կ'անգիտանային անոնց գոյութիւնը իսկ։ Սթալինի ընկերութիւնը, այրերու ընկերութիւն մըն էր Սթալինի մահէն ետք հինգ տարի պէտք եղաւ որպէսզի վարագոյրը բացուիլ սկսի։ Արեւմուտքի մէջ սակայն այնքան բնական բան մըն է, որ դժուար թէ կարելի ըլլայ երեւակայել այն իրարանցումը որ այս «անգաղտնապահութիւնը» առաջ բերաւ խորհրդային բարքերուն մէջ։ Քանի մը շաբաթ առաջ, կուսակցական հին պաշտօնատար մը Կրեմլինի նրբանցքներուն մէջ օտար դիւանագէտի մը հանդիպելով, կ'ըսէ. —

— Կ'ուզէ՞ք գիտնալ Խրուշչեւի կատարած ամէնէն զգայացունց քաջագործութիւնը.

— Է՞հ լաւ, Սպուտնիկը չէ, ոչ անձրպետային հրթիռները, եւ ոչ ալ լուսնին անծանօթ երեսին գիւտը. այլ այս նկարն է։ Եւ յայտնի կերպով յուզուած, իրեն կ'երկարէր պաշտօնական նկարը Խրուշչեւի ընտանիքին, ան որ երեւցաւ աշխարհի բոլոր պատկերազարդ հանդէսներուն մէջ։ Եւ որովհետեւ մօտիկ ընողը քիչ մը կը զարմանար։

— Ամէնէն դժուար իրականացած յեղափոխութիւնները անոնք չեն որ մենք կը կարծենք։ Երեք տարի միայն պէտք եղաւ Խրուշչեւի, որպէսզի Սթալինի «պաշտամունքը» փճացնէ։ Բայց մէկ տարի աւելի պէտք ունեցաւ որպէսզի ապակեդրոնացնէ պետական վարչութիւնը։ Եւ երկու տարի եւս սպասեց այս նկարը մեզի տալէ առաջ։ Որովհետեւ ասով իրականացաւ ամէնէն կարեւոր յեղափոխութիւնը։ Հիմա գիտենք որ միայն աշխատելու համար չէ որ հոս ենք, գիտենք որ ապրելու ալ իրաւունք ունինք։

Ռուսաստան սկսած էր զինքը մոռնալ։ Խրուշչեւ ինքն իսկ, պատմողը իր մօտիկ մէկ բարեկամն է, 1950ին իր կեանքին ամէնէն մեծ ցնցումը ստացած է երբ իր փոքր աղջիկը, այն ատեն 12 տարեկան, որ դասական վէպ մը կը կարդար՝ յանկարծ հարցուցած է իրեն.

— Հայրիկ, ըսէ, ի՞նչ ըսել է «Սիրահարիլ»։ Ասիկա այն շրջանին էր երբ գուրգուրանքը, սէրը, կիրքը վտարուած էին գրականութենէն եւ կեանքէն, որպէս քաղքենիական շեղումներ, պերճանք, վնասակար հակումներ, որովհետեւ աշխատաւորը իր արտադրողական պարտականութենէն կը հեռացնէին։ Այն շրջանին էր երբ դրողները, քիչ մը խմելով, իրարու կը պատմէին պարիկներու հէքեաթներուն նոր ոճը, Սթալինեան ձեւով. — «Ժամանակին վարպետ մետաղագործ մը կար որուն արտադրութիւնը բոլոր մրցանիշները կոտրած էր։ Վարձատրելու համար զինքը, կիրակի մը՝ ղրկեցին զայն «Աշխատանքի կարգին» պատուանշանը ստացած իրեն պէս աշխատաւոր գեղջկուհիի մը կոլխոզը։ Իրենց աստիճանը նոյն էր. այն ատեն ամուսնացան անոնք եւ շատ մը փոքր տրակտորներ ունեցան»։

Կեանքի այս քիչ մը խիստ ըմբռնումը երբեք Նիքիթա Խրուշչեւի համոզումը չէ եղած։ 1894ին Ուքրանիոյ Քալինովքա քաղաքը ծնած է աղքատ ընտանիքէ մը, Քուրսքի մօտ։ 15 տարեկանին գրեթէ անգրագէտ հովիւ մըն էր։ Բայց արդէն հանրածանօթ էր գիւղին մէջ իր զուարթ չէնչող բնաւորութեամբ. եւ հիացած աղջիկներուն առջեւ՝ Խազախներու նշանաւոր «Գոփակ»ի պարը կը պարէր։ Շուտով կը մեկնէր Տոնեցի ածուխի հանքերուն մէջ աշխատելու, յետոյ վայրաշարժներու գործարանի մը մէջ որպէս գործաւոր։ Քսանըմէկ տարեկան էր։ Սկսած էր արդէն խանդավառուիլ յեղափոխական գաղափարներով. բայց ատիկա արգելք չըլլար որ յանկարծ սիրահարի։ Այդ օրերուն պայթած էր 1914ի պատերազմը. մէկ օրէն միւսը կրնար զօրաշարժի ենթարկուիլ եւ դէպի ճակատ մեկնիլ, վիրաւորուիլ, գերի իյնալ, թերեւս սպաննուիլ։ Զի տատամսիր եւ կ'ամուսնանայ սիրած երիտասարդ աղջկան հետ եւ հազիւ տարի մը վերջ՝ հայր էր արդէն։ Պատերազմէն աւերուած Ուքրանիոյ մէջ սակայն տեւական մը խնդութիւն էր։ Այս անկարգութիւնը բան մը չէր սակայն գալիքին քով։ Տարի մը վերջ յեղափոխութիւնը կը ծագէր Փեթրոկրատի մէջ, կ'անցնէր Մոսկուա եւ ապա ամբողջ գաւառ։ Տոնի կարմիր բանակը կազմուեցաւ եւ Ն. Խրուշչեւ անոր առաջին զինուորներէն եղաւ։ Երիտասարդ կնոջմէն եւ Լէոնիդ զաւկէն բաժնուած՝ տեսաւ հակառակորդ բանակներու յառաջխաղացումէն եւ նահանջէն առաջ եկած ամբողջ այդ շրջանին աւերումը։

Քաղաքային պատերազմը աւելցաւ արտաքին պատերազմին վրայ։ Ճերմակ պահակները կը կռուէին ուքրանական անջատողականներուն հետ՝ ։ գերմանական բանակին երկու յարձակողականներու մէջտեղ։

Անիշխանական Մաքհնոյի սեւ բանակները երկիրը խլել կ'ուզէին համայնավար ուժերէն։ Ասոնց յառաջացումէն կ'օգտուէր Խրուշչեւ, վայրկեան մը իր ընտանիքը տեսնելու համար. երբ նահանջէին ինք ալ կը հեռանար դարձեալ։ 1918ին, յաջող յարձակողականի օր մը, կրցաւ իր կինը սեղմել թեւերուն մէջ եւ իմացաւ թէ երկրորդ անգամ ըլլալով հայր է, փոքրիկ աղջիկ մը՝ Ժիւլիա ծնած էր։ Բայց Ճերմակ զօրավարը Տենիքին յարձակողականի անցած էր։ Դարձեալ պէտք է մեկնէր։ Երբ յաջորդ տարին իր ծննդավայրը՝ Քալինովքան տեսաւ, աւերակներ միայն գտաւ։ Տենիքինի զինուորները ամէն բան այրած էին, բնակիչները ջարդած եւ անճանաչելի դիակները հաւաքած հասարակաց փոսի մը մէջ։ Ասոնց մէջ էին Խրուշչեւի ծնողքը։ Իսկ իր կինը առողջութիւնը բոլորովին խանգարած չկրցաւ դիմանալ ահռելի սովին որ կռիւներուն յաջորդած էր։ Երկու տարի վերջ մեռաւ, Նիքիթան ձգելով իր երկու անչափահաս զաւակներուն հետ։

— Կարելի չէ բան մը հասկնալ հօրմէս, եթէ մոռնանք որ ինչ ահռելի պայմաններու մէջ հասած է չափահաս մարդու հասակին. այսպէս կ'ըսէր վերջերս իր անդրանիկ աղջիկը։

Ճշմարտութիւնը հոն է որ Խրուշչեւի այդ տարիներու կեանքը մեծ մասով անծանօթ մնացած է։

(1 Շար.) Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆՆԱ, (Ցառաջ) — Բաւական ժամանակէ ի վեր առիթ չէինք ունեցած խօսք մը ընելու մեր փոքրիկ գաղութի մասին։ Ան կ'ապրէր ու կը շնչէր սակայն միշտ հայ ոգիով ու ձգտումներով, պահելու համար ինքզինքը ամէն գնով նախ եւ միայն հայ օտար երկնքին տակ։

Վարչական նոր մարմին — Անցնող տարուան վերջաւորութեան գաղութիս վարչական մարմինը ունեցաւ ընտրական ժողով, որուն արդիւնքով Վիէննահայութիւնը ունեցաւ հետեւեալ նոր վարչութիւնը.

Գ. Գ. Սարգիս Կարապետեան (ատենապետ), Կարպիս Փափազեան (փոխ-ատենապետ), Արէտ Հինդլեան (Ա. քարտուղար), Ասատ Տէրոնեան (Բ. քարտուղար), Սիմոն Արման (գանձապետ), Աւէտ Տէրտէրեան (խորհրդական)։

Գ. Ուիլեըմ Սարոյեան Վիէննայի մէջ. — Անակնկալ ուրախ լուր մըն էր ռատիոյի եւ տեղական թերթերու մէջ արձագանգած — Հայ աշխարհահռչակ գրագէտ Գ. Ուիլեըմ Սարոյեան Վիէննա պիտի հասնէր ներկայ ըլլալու համար իր վերջին գրական նիւթին — «Փարիզեան կատակերգութիւն» (Փարիզըր Քոմէտի)- անդրանիկ բեմադրութեան՝ տեղւոյս Ակադեմի թէատրին մէջ։ Թէ վարչութենէն եւ թէ Ուսանողական Միութենէն անձեր փութացին կայարան ու բարի գալուստ մաղթեցին Գ. Սարոյեանին՝ ետ չմնալով մայրաքաղաքիս գեղարուեստի առաջնակարգ արժէքով մարդիկներու մեր հայրենակիցին մատուցած յարգանքին ու գնահատանքին մէջ։ Տեղական թերթերը որակեցին զայն «ամերիկացի նշանաւոր բանաստեղծ»։ Բայց տեղեակ դարձան անոր հայկական ծագումին՝ Հայաստանէն։ Զի — պատիւ Սարոյեանի — միշտ եւ ամէն առիթով պարծանք համարեցաւ իր հայկական ծագումը դաւանելու։

Շաբաթ, 27 Փետրուար, Մխիթարեան վանքը այցելեց Գ. Սարոյեան եւ ընդունուեցաւ Միաբանութեան Ընդհ. Աբբայ Արհիապ. Մեսրոպ Արք. Հապոզեանէ եւ բոլոր հայրերէն։ Մեծ շահագրգռութեամբ դիտեց վանքի գրադարանի եւ թանգարանի հայկական բաժինները ու հրճուանքով հաստատեց թէ ինչպիսի՛ մեծ գուրգուրանքով կը պահպանուին հոն ամէն ազգային արժէք ու հնութիւն։ Մեծ եղաւ ուրախութիւնը վանականներու, երբ ընդունեցաւ պատ. հիւրը վարդապետներու հրաւէրը միասին ճաշելու։

Յաջորդ օրը Մխիթարեանց յարկին տակ ունէինք կրկին բնիկ Բաղիշեցի աշխարհահռչակ հայ գրագէտը, որ հակառակ օտար երկինքներու տակ ծնած ըլլալուն՝ Բաղէշի յատուկ քաղցրահնչիւն շեշտերով հայերէն կը խօսէր ու կը կատակէր։ Իրեն ուղղուած դրուատալից բաժակաճառի մը՝ պատասխանեց անսայթաք հայերէնով։

Վարդանանցի առիթով. — Գեղեցիկ գաղափարը յղացուած էր Վարդանանցը առիթ մ'առնել հայկական՝ հաւաքոյթի մը։ Փետրուար 28ի իրիկուան ժամը 8-10, գաղութիս Հայութիւնը տօնական հանդէս մը վայելեց վարձուած ընդարձակ սրահի մը մէջ, ուր խօսեցան Արհիապատիւ Գերապայծառը, Գ. Սարոյեան, Գ. Լորիս Ճգնաւորեան, նուագեցին Գ. Հայկ Պայեան (ջութակ), եւ Գ. Րաֆֆի Արմենեան (դաշնակ), Հ. Գ. Հէպոյեանի դաշնաւորած «Վիպերգը», արտասանեցին Օր. Այիտա Արսլանեան եւ Օր. Խաչատուրեան, երգեց Գ. Ալպերթ Խաչէնարեան «Էյ դու, ջահէլ» եւ «Գարուն»։ Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (147)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Որքան անտարբեր եւ անշահախնդիր հանդիսատես մը եղաւ այն անպատկառ յարաբերութեան զոր իր զաւակը հաստատեց լուացարարուհիին աղջկանը հետ, նոյնքան եւ աւելի անգիտակից, անուշադիր վերաբերում մը ունեցաւ վայրագ խզումին համար, զոր թերեւս իրմէ առաջ, իր դրացիները, իր բարեկամները, թաղեցիները նշմարեցին։

— Տօքթորը երեսէ ձգեր է Սոֆին։

Վառօդի ծուխի արագութեամբ, այս բամբասանքը տարածուեցաւ բերնէ բերան, ամբողջ գիւղին մէջ։ Ալ մեկնութիւններ, իրարմէ աւելի անհեթեթ, արտառոց, ահաւոր, ծայր տուին, ամէն մարդու հետ փոխուելով, ոգեղնալով, ծամծմուելով։

Եւ հանրային կարծիքը, ափսոս, նըպաստաւոր չեղաւ հէք լքուած աղջկան համար։ Անիկա, որ աշխարհիս ամէնէն աններող եւ ամէնէն անուղղամիտ բանն է, դատեց, դատապարտեց, բզիկ բզիկ ըրաւ լուացարարուհիին աղջիկը։

— Հէլպէթտէ եա, կը պոռային կիներ տուներու մէջ, փրփրած շրթունքներով, կիւզէլիմ տղան կուլխէ հանեց, փարաներուն տակէն մտաւ վրայէն ելաւ ... ասանկ կ'ըլլայ իշտէ, չամաշըրճիի մը կոռը ...

— Քա տուն ան նայէ քի, — ըսող կիներ ալ կային, առանկ խելքը կուլխէն առեր էն տէ, նորէն հէքիմութեան տայիր ինձտնները կ'ընէ կոր, քա ատ ինչ խելք է, վույ խուրպան ըլլամ ....

Ձեռն ու անտէր աղջկան վրայ խուժող այս ամբողջ բիրտ ու անմիտ ամբոխին մէջէն մէկը միայն, լուռ ու մունջ, ճշմարտութիւնը կը մրմռար, լուտանքներ տեղալով ամիրային թոռանը հասցէին։

Անիկա Թաղէոս աղա Մերկերեանն էր, որ բաւական ատենէ ի վեր թաղային գործերէ ձեռք քաշած՝ ծերութեան հարուածներուն տակ ճնշուած, գրեթէ մեկուսի կ'ապրէր՝ իր երկարամեայ կողոպուտներուն արդիւնքովը։ Ամիրային ապարանքը շատ քիչ ոտք կը կոխէր ալ, գրեթէ հազիւ ամիսը մէկ անգամ, հակառակ հանըմին թախանձագին հրաւէրներուն։ Այո, Թաղէոս աղա, որ կերպով մը պատճառ եղած էր անմեղ աղջկան մը կորուստին, հիմա խղճի խայթերէ կը տանջուէր, կը զղջար ուժ տուած, օգնած ըլլալուն լուացարարուհիին այդ ապականած տունը փոխադրուելուն։

— Ի՞նչ խայթ կերանք տէ ատ կիւզէլիմ աղջիկը ատ չափխընին ճանկը նետեցինք. թուհ, նահ, էշէկ Թաղէոս, կ'ըսէր գլխուն զարնելով։

Բայց, հակառակ իր այս անկեղծ զղջերուն, ամենապզտիկ փորձ մը չէր ըներ հանրութեան անողոք եւ անիրաւ դատաստանին առջեւ Սոֆին չքմեղացնելու, ամիրային թոռան խաղքութիւնն ու անարգութիւնը մերկացնելու։

— Ատա Աստուած անմեղներուն հետ է, կ'աւելցնէր իբրեւ արդարացում, ան չափխընը օր մը իր պատիժը պիտի գտնայ։

Այս խորհրդածութեան միջոցին, Մերկերեան չէր մտաբերեր սակայն թէ տարիներէ ի վեր իր գործած չարիքներուն եւ անիրաւութիւններուն պատիժը կրելէ շատ հեռու, հիմա անոնց շնորհիւ հանգստօրէն եւ երջանկօրէն իր կեանքին մնացած օրերը անցնելու պատրաստուած էր այլեւս։

Եթէ երբեմն իր անցեալ կեանքին այդ ամօթալի դրուագները յիշէր ալ, ծերուկը արդարացուցիչ փաստ մը ունէր, որուն շնորհիւ կը հաւատար որ անպատճառ պիտի արձակուէր աշխարհի բոլոր դատարաններէն, եթէ երբեք օձիքը ձեռք տալու անկարելի պատահականութիւնը տեղի ունենար օրին մէկը.

— Իմ տեղս ով ալ ըլլար, ինծի պէս պիտի ընէր ... եւ ինէ շատ աւելի։

Եւ այս անարգ փաստաբանութեան ետին ապաստանած, նախկին գանձապահը՝ իր աղօթքին, իր ծոմին, իր ժամին, իր մոմին համար վերջին ծայր ուշադիր՝ վստահօրէն պատրաստուած էր հանգիստ, կակուղ եւ տաքուկ տեղ մը գրաւելու արդարներու արքայութեան մէջ։

— Հէյ ճանըմ, կը մրմռար երբեմն՝ իբր թէ մէկը գտնուէր դէմը իր երեսը վար առնող, որի՞ն հինգ փարան, որի՞ն հախը կերեր եմ, ազգին ստակը ազգինն է, հին մէկունը չէ, այնչափ տարի աշխատեցայ անոր համար, հէլպէթտէ իրաւունքս պիտի առնէի ... պէ ճանըմ, քէֆդ նայէ, Թաղիկ, սրտեղ լօխմա մը կեանքդ մնաց, ան ալ պարէ հանգիստ անցուր։

Ամիրային տան մէջ, կացութիւնը հիմնովին փոխուած էր։ Ամէնուն վրայ թաղծութիւն եւ լռութիւն։ Սոֆի, տօքթորին իրեն հանդէպ բռնած վարմունքին — այնքան աւելի որքան վայրագ — չկրնալով ոեւէ բացատրութիւն տալ, փոքրիկ վարանումէ մը յետոյ, իրենց միջեւ տիրող մտերմութենէն քաջալերուած, համարձակեր էր անոր խուցը մտնել, հարցնելու համար թէ իր կողմէ ինչ բան առիթ տուած էր այդ յանկարծական փոփոխութեան։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

պայքարելու Ֆրանսական պետութեան միջոցները, ինչ որ մեծապէս պիտի դիւրացնէր Մոսկուայի հաշուին աշխատող անջատական մարդոց աշխատանքները »:

Զանազան մարմիններու եւ հաստատութիւններու կողմէ բողոքագիրներ ուղղուած են ներքին գործոց նախարարութեան :

ՀՆԴԿԱԿԱՆ կառավարութեան բանբերը յայտարարեց թէ Կարմիր Չինաստանը իր հիւլէական ռումբը պիտի պայթեցնէ Մարտ 28ին: Թուականը որոշուած է որ Շու էն Լայ աւելի զօրաւոր դիրք ունենայ Ապրիլին երբ գայ Նեհրուին հետ տեսնուելու :

ՄԻԱՑ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարար Հերթըր, Քուպայի դեսպանին յայտարարած է թէ «Ֆիտէլ Քասթրօ անպատասխանատու արտայայտութիւններ եւ սխալ ամբաստանութիւններ կ'ընէ» : Ամերիկացի քաղաքական դէմքը կ'անդրադառնայ Ֆրանսական «Լա Քուպր» փոխադրանաւի խորհրդաւոր պայթումին : Քուպա կ'ամբաստանէ Մ. Նահանգները :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Սիրանոյշ Զաքրեան իր ողբացեալ ամուսնոյն յիշատակին տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնին կողմէ :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Փափաքողները կրնան ծպտել իրենց երախաները Լա Ֆոնթէնի առակները խորհրդանշող զգեստներով կամ միայն գլուխով եւ արտասանել տալ անոնց իրենց ծպտումին համապատասխան առակը :

Որբերու Օգն. Մարմինը քաջալերուած նախորդ տարիներու իր գտած յաջողութենէն կը յուսայ որ այս անգամ եւս հանրութիւնը պիտի քաջալերէ գինքը, օգտակար հանդիսանալով Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քասէի սրահը: Կը խօսի բժշկական ուսանող Պ. Լեւոն Մոմճեան: Նիւթ՝ «Սփիւռքի մէջ ինչո՞ւ մեր երիտասարդութիւնը կը խուսափի հայ հանրային աշխատանքներէն. ատոր հետեւանքները»: Ճշդապահ ըլլալ:

—ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ—

ՀԱՄԱԽԱՄԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ իր ընդհ. անդամական ժողովին, այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9 – 11, սովորական սրահը, Պառ տիւ Կլօպ .

Ծանօթ.— Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի: Օրակարգ տեղւոյն վրայ : —

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ. 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ողեկոչուի Ապրիլ 24ին:

Նախաձեռնութեամբ Ազրիլեան Սեբուհի, Սալ Քատէի մէջ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Մոնպառ խումբին կողմէ, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, տեղւոյն Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Կը հրաւիրուին զոյգ խումբերու ընկերներն ու ընկերուհիները եւ համակիրները :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ-Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20-30ին, սովորական ժողովատեղին : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20-30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ:

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզատէի՝
« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :

Պիտի ցուցադրուին նաեւ Հայաստանի այլ նշանաւոր ժապաւէններէ հատընտիր մասեր .—

ԱՆՈՒՇ . ՕԹԷԼԼՕ. ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

Տոմսերը նախապէս ապահովել հետեւեալ հասցէներէն . — Պետրոս Վանոյեան, 325 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն . Սերժ Սարգիսեան, 340 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն. Հացագործեան, 15 Րիւ Լանկ տէ Քափիւսէն, Տօլպաչեան. 23 Պուլ. տը Պօմոն :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. « Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Դասախօսներ
Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ, Կ. ՄԵՀԵԱՆ, Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ ուրիշներ
Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն
Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է :

Բ. Դասախօսութիւն
Նիւթ՝ Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս հիմնուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :
Դասախօս՝ ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ ժամը 20-30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ

Ի նպաստ Եկեղեցւոյ եւ դպրոցին

ՏԵՂՒՈՅՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Կիրակի Մարտ 13, ժամը 15ին

Երգ, արտասանութիւն եւ պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. ԱԼԻՍ ՄԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Ժողովուրդի խնդրանքին վրայ երկրորդ անգամ կը ներկայացուի
Շէյքսփիրի ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՄԵԳԵՐԱՆ
Բեմադրութիւն՝ ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ
Ժամը 8էն վերջ եւրոպական պարեր

ՊՈՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 3 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

ՀԱՃՆՈՅ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Կիրակի. Մարտ 13, ժամը 16էն մինչեւ 24

Salons des Ambassadeurs

3. Ավընիւ Կապրիէլ,
Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ զանազան անակնկալներ
Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել՝ Յ. Պահատէրեանի, Հեռ. Օռնանօ 37-22 եւ Գ. Ազատեանի՝ հեռ. Թրինիթէ 58-74 Մուտք՝ 5 Ն.Ֆ. , ուսանողներու կէս գին

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : **ARPIK MISSAKIAN**

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph : **PRO. 86 - 60**
R. C. Seine 57 A 2731 — **C. C. P. Paris 15069-82**

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հայաստանում. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՄԱՐՏ
JEUDI 10 MARS 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8744 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4545

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ ՄԻՇՏ ԼԱՐՈՒԱԾ

ԳԷՆ ԿՈՒՐԻՈՆԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԱՄԵՐԻԿԱ, ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

Տաւիտ Գէն Կուրիոն, Իսրայէլի վարչապետը Միացեալ Նահանգներ, Անգլիա կ'այցելէ եւ հաւանաբար նաեւ Ֆրանսա, Իսրայէլեան եւ միջազգային մամուլին կարծիքով, վարչապետին այս ճամբորդութիւնը «կարեւոր հանգրուան» մըն է եւ կոչուած է «ցոյց տալու Իսրայէլի պետութեան ուժը եւ անոր գրաւած արժէքը, միջազգային գետնի վրայ» :

Երեք հանդիպումներու թուականները արդէն իսկ ճշդուած են : Մարտ 9ին Գոսթընի մէջ Գէն Կուրիոն կը ստանայ իրաւագիտութեան տոքթորայի «պատուակալ տիտղոսը» : Մարտ 14ին, Նիւ Եորքի մէջ կը տեսակցի Համըրշոլտի հետ, իսկ 17ին, Լոնտոն կը մեկնի խօսակցելու՝ վարչապետ Մաքմիլընի հետ : Նախագահ Այզընհաուըրի, Զօրավար տը Կոլի եւ Ատընաուըրի հետ իր տեսակցութիւններու ճշգրիտ թուականները դեռ չեն ճշդուած, թէեւ յայտարարուած է թէ նման հանդիպումներ տեղի պիտի ունենան :

Իսրայէլեան շրջանակները կը զգուշանան խօսակցութեանց բնոյթը նշելէ, յայտնի է սակայն թէ Իսրայէլի վարչապետը պիտի աշխատի համոզել Արեւմտեաններր որ երաշխաւորեն եւ ձգտին պահել Միջին Արեւելքի ներկայ գոյավիճակը, առնեթէ՝ հաւանաբար խնդրէ նաեւ որ արեւմուտք՝ ճնշում բանեցնէ Արաբներուն վրայ որ այս վերջինները ընդունին հաշտութիւն մը կնքել Իսրայէլի հետ :

Ինչ կը վերաբերի Գաղեստինի ներկայ լարուած եւ ջղագրգիռ կացութեան, Գէն Կուրիոն պիտի փորձէ բացատրել թէ «ներկայ կացութեան միակ պատասխանատուն Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնն է» ու իբրեւ ապացոյց թուէ արաբ զօրամասերու կեդրոնացումը Կազայի եւ Սուրիոյ սահմանագլուխներուն վրայ ու վերջապէս «ֆետայիներու» վերստին հրապարակ իջնելը :

Անիկա առիթ մը պիտի ըլլայ որ Գէն Կուրիոն պահանջէ արեւմուտքէն «յաւելեալ զէնքեր» դէմ դնելու համար արաբ միացեալ յարձակման մը :

Մաքմիլընի հետ իր խօսակցութիւններուն՝ հաւանական է որ քննուի Յորդանանի պարագան, Իսրայէլի համար կարեւոր նշանակութիւն ունի այս երկիրը, որ եթէ Նասրի տիրապետութեան տակ իյնայ մեծ եւ սոսկալի հարուած մը եղած պիտի ըլլայ Իսրայէլի համար : Գէն Կուրիոն բազմիցս յայտարարած է թէ «ի հարկին զինու զօրութեամբ» արգելք պիտի հանդիսանանք Յորդանանի՝ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան կցուելուն » :

« Տնտեսական պայքարումը » զոր արաբ երկիրները կը գործադրեն Իսրայէլի հանդէպ ծանր կը ճնշէ այս վերջինին վրայ : Նասր միշտ կը մերժէ թոյլ տալ Իսրայէլեան կամ այս վերջինին հաշւոյն աշխատող նաւերուն որ ազատ ելք ու մուտք ունենան, Սուէզի ջրանցքէն : Արդարեւ՝ «Ինկէթոֆթ» դանիական փոխադրանաւէն ետք, եգիպտական իշխանութիւնները Փորթ Սայիտի մէջ, վար դրին Լիպերիային պատկանող, սակայն Իսրայէլի հաշւոյն բանող փոխադրանաւ մը Յունական, ալ այլ ազգութեանց պատկանող նաւեր եւս արգելքի տակ առնուած են :

Ի՞նչ ձեւով սակայն Արեւմուտքը պիտի պարտադրէ իր կամքը

Դեռ վերջերս Գնդ. Նասր կը յայտարարէր "որքան ատեն Իսրայէլի պետութիւնը քանդուած չէ, արաբ աշխարհը պիտի պայքարի", ուրիշ առիթով մը, ու միշտ արաբ եւ Իսրայէլեան Հարցին կապակցութեամբ, ըսած է «չենք ընդունիր որ արեւմուտքը միջամուխ ըլլայ եւ փորձէ մեզ գոյավիճակ մը պարտադրել » եւն. :

Իրերու այս վիճակին մէջ, դժուար թէ կարելի ըլլայ համաձայնեցնել երկու կողմերը ·

Արաբ վարիչներէն ոչ մէկը յանձնառու կ'ըլլայ նման քայլ մը առնելու, մինչեւ իսկ, ինչպէս պարագան է արաբ քաղաքական անձնաւորութեանց շատերուն, համոզուած ըլլալ թէ Իսրայէլի հետ պատերազմ մըանխուսափելի կերպով զիրենք պիտի տանի դէպի պարտութիւն :

Միակ ձեւը, կը նկատուի, արգիլել դէպի Միջին Արեւելք զէնքերու առաքումը : Նման միտք մը ունեցած է ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը, Համըրշոլտ, առջի հինգշաբթի, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին :

Արդարեւ՝ զինարշաւը կը շարունակուի աննախընթաց չափերով : Ներկայիս Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան բանակները զինուած են խորհրդային արդիական եւ հաստու զէնքերով :Մեքենայէն ուժերը իրենց տրամադրութեան տակ ունին «Ստալին» Թ-54 եւ Թ-34 հրասայլեր, փոխադրակառքեր եւ թնդանօթներ : Արաբ մասնագէտներ Փրակա մեկնած են, հոն տեղւոյն վրայ գնելու՝ Միկ 19, ձայնի արագութիւնը անցնող հալածիչներ (իւրաքանչիւրը կ'արժէ 230.000 սթերլին) : Ներկայիս արաբ օդատորմիղը կը բաղկանայ «իլիուշին» երեսուն ռմբաձիգներէ եւ 150 Միկ 17 հալածիչներէ :

Իսրայէլ իր կարգին յամառ կերպով կը զինուի ու գաղտնիք չէ որ Իսրայէլի բանակը կը նկատուի Միջ.Արեւելքի ամէնէն ուժեղներէն մին :

ԱՐԱԲ ԳԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Ռատիօ Քայրոյի արաբ դեսպանները, Թիւով տասը, ներկայացած են արտաքին նախարար՝ Հերթըրին ու բողոքած «Գէն Կուրիոնի Ամերիկա այցելութեան դէմ » : Լիբանանի դեսպանը, Նատիմ Տիմէշքի յանուն արաբ պետութեանց յայտարարած է . — «Գէն Կուրիոնի այցը Միացեալ Նահանգներ պիտի պաղեցնէ արաբ աշխարհին յարաբերութիւնները՝ Մ. Նահանգներուն հետ » :

ԳՆԴ. ՆԱՍՐԻ ՆՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գահիրէի ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ Գնդ. Նասր Կազայի Գաղեստինցիներու պատուիրակութեան յայտարարած է. — « Եթէ մեծ պետութիւնները կ'անգիտանան Գաղեստինի իրաւունքը, մենք չենք կրնար անգիտանալ : Գաղեստինի դատը արաբ աշխարհի դատն է : Հետեւաբար Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը պիտի չվարանի պաշտպանել արդար դատ մը, ի հարկին՝ արիւնով եւ ամէն կարգի զոհողութիւններով » :

ԳԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԲԱՆԱԿ ԵՒ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կազայի քաղաքապետութեան նախագահ՝ Մունիր Ռայես, Դամասկոսի « Ալ Այամ » թերթին տեսակցութիւն մը տալով յայտարարած է, թէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մէջ գտնուող Գաղեստինցիներէ կազմուած է Գաղեստինեան բանակ մը ու շուտով պիտի կազմուի նաեւ պաղեստինեան կառավարութիւն մը :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ԴԷՄ

Եգիպտական մամուլը խստօրէն կը յարձակի Յորդանանի վրայ, մանաւանդ կը քննադատէ անոր Գաղեստինեան քաղաքականութիւնը :Նասր Հիւսէյինը կը նկատէ «իբրեւ արժանավայել ժառանգորդը արաբական դատի դաւաճաններուն :» Ռօզ էլ Եուսէֆ պարբերաթերթը, որ Գահիրէ լոյս կը տեսնէ կ'ամբաստանէ Յորդանանը որ «130 ոսկիի արաբ գաղթականները կը ծախէ, զանոնք դէպի Լատին Ամերիկա գաղթել տալով» : Ըստ թերթին, Ամմանի կառավարութիւնը1275 գաղթականներ «ծախած է» որոնք Վենեզուէլա եւ Պրազիլ մեկնած են :

X Իրաքեան Լա Թաուրա թերթին տեսակցութիւն մը տալով վարչապետ՝ Քասըմ յայտարարած է . —

« Օր մը պիտի փճացնենք Իսրայէլ կոչուած ապստամբը : Երդում ըրած ենք եւ Աստուծոյ օգնութեամբ տէր պիտի մնանք մեր խօսքին, պաղեստինեան հանրապետութիւնը կարծուածէն շատ աւելի կանուխ պիտի ծնի » :

ԳՈՍԹԸՆ հասած է Իսրայէլի վարչապետը : Թէլ Ավիվի մէջ, մեկնելու պահուն յայտարարած է, թէ «Մ. Նահանգներ կը մեկնիմ դասախօսութիւններու շարք մը տալու համար եւ տեսակցելու՝ իմ հին բարեկամներուս հետ : Իսրայէլի պաշտպանութիւնը լաւ ձեռքերու մէջ է եւ համոզուած եմ թէ հանդարտութիւնը պիտի շարունակուի մեր սահմանագլուխին վրայ .

"ՅԱՐԳԱՆՔ, ՀԻԱՑՈՒՄ ԵՒ ԳՈՐՈՎ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՊ"

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ

Ջայն - պատկերասփիւռ ճառով մը Նախագահ Այզընհաուըր խօսեցաւ Լատին Ամերիկա իր ճամբորդութեան շուրջ :

« Իմ բոլոր այցելած երկիրներուս մէջ, նկատեցի յարգանք, հիացում եւ գորով մեր երկրին հանդէպ », «Հոն ուր այցելեցինք ունեցանք խօսակցութիւններ, միջազգային, ներքին եւ տնտեսական - առեւտրական հարցերու շուրջ» :

Միացեալ Նահանգներու նախագահը եզրակացութեան ձեւով ներկայացուցած է իր տպաւորութիւնները ու մանաւորապէս շեշտած «թէ ի՛նչ կ'ակնկալէ Լատին Ամերիկան, Միացեալ Նահանգներէն .

« Պրազիլիա , Չիլի , Ուրուկուէ եւ Արժանթին, բոլորն ալ ու հաւասարապէս կը գուրգուրան իրենց ազատութեան վրայ : Բոլորն ալ կը յարգեն ու նուիրական կը նկատեն մարդ - անհատին արժանապատուութիւնը, ու վերջապէս իւրաքանչիւրը այս երկիրներէն կ'ուզէ ապրիլ՝ խաղաղութեան, եղբայրութեան եւ արդարութեան մէջ : Իւրաքանչիւրը որոշած է եւ նպատակ ունի ազատ համակեցութեան մէջ, զարգացնել իր տնտեսութիւնը, ապահովել իր ժողովուրդին համար ապրելակերպի բարձր մակարդակ ու վերջապէս ուժ տալ ժողովրդական կրթութեան » :

Եզրակացնելով իր տպաւորութիւնները, Այզընհաուըր ըսած է.— «Լատին Ամերիկայի երկիրները որոշած են ամէն գինով աշխատիլ գլուխ հանելու համար իրենց ծրագիրները : Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը իր տրամադրութեան տակ ունի մասնաւորապէս այս նպատակներուն համար ճշդուած՝ միջոցներ : Միջ - ամերիկեան դրամատունը իր կարգին պէտք է օգնէ» :

« Լատին Ամերիկայի երկիրները կը գնահատեն Միացեալ Նահանգներու ցարդ ըրած օգնութիւնը, մանաւանդ երբ կը տեսնեն, թէ ինչպէս օրըստօրէ կ'աճի այդ օգնութիւնը, ի գին մեծ զոհողութեանց : Այսուհանդերձ , ստիպուած եմ կրկնել, այն ինչ որ ըսած եմ շատ անգամ, շատ տեղեր : Տարակարծութիւններ կան մեր եւ անոնց միջեւ » :

Այս առթիւ Այզընհաուըր անգամ մը եւս կրկնած է, թէ Ռիօ տը Եանէրոյի պաշտպանութեան դաշնագիրը ի զօրու է միշտ եւ Միացեալ Նահանգները տէրն են իրենց խոստումին եւ պարտաւորութեանց :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱԹԱՆԻ խմբագրապետը Ահմէտ Էմին Եալման ձերբակալուած է Երկուշաբթի օր : Թուրք լրագրողը Ցունուարի ընթացքին 15ուկէս ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր , բայց յետաձգում մը ստացած էր : Բանտարկուելէ առաջ Էմին Եալման անգլերէն փաստաթուղթ մը յանձնած է օտար լրագրողներու , ուր կը յիշէ իր 52 տարուան լրագրական գործունէութիւնը (74 տարեկան է) եւ առողջական տկար վիճակը : Թուրք լրագրողը դատապարտուած էր որովհետեւ արտատպած էր Փըլիըմի մէկ յօդուածը, անուանարկիչ նկատուած Մենտերէսի համար :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ առաջնորդը՝ Կարդինալ Սթեֆան Վիշինսքիի հովուական նամակի մը մէջ կը դատապարտէ վիժումը, որ վերջերս օրէնքով հաստատուեցաւ Լեհաստանի մէջ : Կարդինալը կը շեշտէ «պիտի պաշտպանենք մեր զաւակներուն օրօրոցները, ինչպէս մեր նախնիք պաշտպանեցին ազգին կեանքը » :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ լրագրողներու ընկերակցութիւնը 48 ժամուան գործադուլ որոշեց : Գրաշարները Մարտ 4էն ի վեր գործադուլի մէջ են եւ այդ թուականէն ի վեր ոչ մէկ թերթ լոյս կը տեսնէ Աթէնքի մէջ , բացի անգլերէն եւ ֆրանսերէն հրատարակութիւններէ :

ՄԱՆՈՒԿ ԲԱՐԻԿԵԱՆ ծանօթ ջութակահարը որ այլեւս է Լոնտոնի Ֆիլարմոնիք նուագախումբին , երեքշաբթի գիշեր նուագեց Ֆրանսական հեռատեսիլէն : Խօսնակը յիշեց անոր հայկական ծագումը եւ 20 տարուան ասպարէզը Անգլիոյ մէջ : Բարիկեան մեծ յաջողութեամբ եւ զգայուն ոճով նուագեց .— Մոցարթի Ռոնտօ ան տօ Մաժէօրը, Քրայսլէրի Սերծօն, Փականինիի 14րդ Քափրիչիօն եւ Շուպէրթի «Մեղուն» : Բարիկեան նուագեց իր հարազատ Սթրատիվարիուսին վրայ որ 1689ին շինուած է Քռեմոնէի մէջ :

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ կ'ուզէ ընդդիմանալ Ազգ. ժողովի եւ ծերակոյտի բացառիկ ժողովին, նոյնիսկ եթէ սահմանադրական մեծամասնութիւնը (277 երեսփոխան) պահանջէ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ նոր նամակ մը ղրկած է Այզընհաուըրի որուն բնոյթը ծանօթ չէ :

ՓԱՐԻԶ վերադարձած են Շապան - Տելմասի գլխաւորած Ֆրանսացի երեսփոխանները որոնք քանի մը շաբաթէ ի վեր Խ. Միութիւն կը գտնուէին, այցելութեան նպատակով : Օրլիի օդակայանին մէջ Շապան - Տելմաս յայտարարած է, թէ «Խ. Միութեան ժողովուրդները բարձր կը գնահատեն մեր երկիրը եւ մեր ժողովուրդը » : Այս առթիւ զգուշացուցած է Արեւմուտքը յայտարարելով, թէ «այլասեր ձիգով յառաջ պէտք է տանինք մեր տնտեսութիւնը, այլապէս ետ պիտի մնանք, Խ. Միութենէն» :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ արտաքին նախարարութեան յանձնաժողովին պարզած է Ֆրանսայի տեսակէտները, Պերլինի եւ գերման զինուորական կայաններուն շուրջ : «Պերլինի հարցին շուրջ մեր տեսակէտը միշտ նոյնն է ,իսկ գալով օտար երկիրներու մէջ գերման զին. կայաններու հաստատման ծրագրին լիովին համաձայն ենք » :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց Յունաստանի մեր վեթերան ընկերներէն Զաքար Զաքարեան, ուսուցիչ եւ հանրային գործիչ : Ընկերը քանի մը ամիս պիտի անցընէ Ֆրանսայի մէջ, Փարիզ ու գաւառները՝ իր ազգականներուն մօտ :

ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ
ԴԻՏՈՒԱԾ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

1954 Սեպտեմբերին գինուորական մի–ամսեայ արձակուրդս առի եւ առաջին օրէն ձեռնարկեցի բժշկական շրջապտոյտ մը կատարելու, ուզեցի Երզինկա գաւառը այցելել՝ ընկերակցութեամբ գինուորիս :

Նախկին փորձառութեանս հետեւելով՝ նախ ուզեցի տեսնել գաւառապետը : «Շրջակայ գիւղերը քննութեան գնաց», ըսին : Այն առեն կարճ միջոցի մը համար դժնդակ կացութիւն մը ստեղծուեցաւ : Բացօթեայ սրճարանը գինուորիս հետ քով քովի նստած էինք՝ առանց գիտնալու, թէ ինչ պիտի ընենք :

Որոշեցի այդ օր սենեակ մը վարձել քննութեան համար եւ մունետիկ մը հանելով ուզեցի լուր տալ հիւանդներուն : Ըսին, թէ մունետիկը, առանց գաւառապետին գիտակցութեան, արտօնուած չէ հրապարակային յայտարարութիւն ընելու : Ինծի կը մնար առնել պայուսակը եւ մեկնիլ : Այդպէս չըրի սակայն : Զախողութիւնն ալ կ՚ուզէի վայելել չիթ առ չիթ :

Մարդ մը եկաւ՝ ըսելու թէ ցորենի ըշտեմարանը կրնայ յատկացնել ինծի, պայմանով որ գինքը քննեմ առանց այցեգինի : Սիրով համաձայնեցայ : Քիչ ետքը մէկ–երկու հոգի սկսան գալ : Հիւանդները ցորենի դէզերուն վրայ պառկեցուցած՝ կը քննէի դերարդիական դարմանատան մը հանգստաւէտութիւնը զգալով :

Հետեւեալ օրը դարձեալ գացի Երզինկա : Գաւառապետը մեծ ասպնջականութեամբ հիւրասիրեց զիս : Նախ իր կինը, յետոյ ազգականները քննեցի իր տանը մէջ : Կէսօրին իրական խնջոյք մը սարքեց ինծի : Բարեկամական եւ քաղաքավարական խօսքերով պաշտպանելով հանդերձ, ներքուստ կը հալէի, որովհետեւ բուն հիւանդներու քննութեան չէի սկսած՝ մունետիկը մօտաւոր գիւղ մը գացած ըլլալուն համար :

Երրորդ օրը մունետիկն ալ գտայ, քննութեան առանձին սենեակ ալ, շարան շարան հիւանդներ ալ : Նկատեցի սակայն որ առաջին քննութենէն ետք խուճապ մը ստեղծուեցաւ հիւանդներու բազմութեան մէջ :

Քննութիւնը նահանգապետարանին մէջ կատարուելուն համար՝ առանց այցեգինի կարծեր են եւ առողջն ալ, հիւանդն ալ, վազեր եկեր են՝ մինչեւ իրենց ոտքը եկող բժիշկը տեսնելու համար :

Այցեգինի խօսք լսելով՝ բոլոր հիւանդները մէկ վայրկեանէն առողջացան եւ անհետացան :

Այս ձախողանքը ոչ առաջինը եւ ոչ ալ վերջինն էր, բայց... վերջ մը պիտի ունենար անշուշտ : Նոյն օրն իսկ որոշեցի Եոզկաթի կից Պողազլեան գաւառը այցելել չորս օր ետքը :

«Եոզղաթ Պողազլեան գաւառը երթալու համար առտուն ժամը եօթնին տոմսակ առնելու է, օթոպիւսը իննին ճամբայ կ՚ելլէ», — այսպէս ըսած էին ինծի : Իսկ ես Պողազլեանէն աւելի հեռու Համամփազարը գաւառակը կ՚ուզէի երթալ, որ 160 քիլոմեթր հեռու էր Կեսարիայէն :

1954 Սեպտեմբերի առաջին Շաբաթ օրը առտուն ժամը եօթնին օթոպիւսի կայանը գացի : Ոչ օթոպիւս կար, ոչ ալ պատասխանատու անձ մը : Սխալա՞ծ էի արդեօք : Շուրջիններս հաստատեցին : «Տոմսակը այստեղէն պիտի առնուի, հինգ վայրկեանէն պաշտօնեան կուգայ» ըսին : Այդ «հինգ վայրկեանը» մէկուկէս ժամ տեւեց : Ժամը 8·30ին պաշտօնեան եկաւ : Տոմսակ առնելէ ետքը :

— Ե՞րբ ճամբայ կ՚ելլէ, հարցուցի :

— Ժամը ճիշդ իննին, ըսաւ մեքենաբար :

Այդ «ճիշդ ինը» հասկնալի էր ինծի համար : Բաւական հեռաւոր ծագարան մը գացի, լաւ նախաճաշ մը ընելու : «Ճիշդ իննէն» վրէժ լուծելու պէս՝ ժամը տասնին եկայ օթոպիւսի կայանը եւ ... օթոպիւս չգտայ : «Փախցուցի», ըսի ափսոսալով : Լայն շունչ մը առի սակայն, երբ ստուգեցի թէ օթոպիւսը տակաւին չէր եկած :

Քառորդ ժամ ետքը երեւցաւ ... բայց ի՜նչ օթոպիւս : Մեքենայի բաժնին կափարիչը կիսովին չկայ, ապակիները կոտրած, ճաթած կամ ցեխով պատած, վրայի ներկին գոյնը անճանաչելի :

Ճամբորդները իրենց տեղերը գրաւեցին եւ սկսան սպասել ... որ օթոպիւսը ամբողջովին լեցուի :

Այդ պահն ալ եկաւ եւ ժամը 11ին ճամբայ ելանք «պիմպիլլահ» մաղթանքներուն մէջ :

Ահռելի դղրդոցով, Նոյ Նահապետէն մնացած օթոպիւսին ցնցումներէն շարունակ ցատկոտելով կը յառաջանայինք, փոշիի ամպ մը գոյացնելով մեր շուրջը եւ մեր ետեւը :

Ճամբան եօթն անգամ կանգ առինք, երկու անգամ անիւր պայթեցաւ, երեք անգամ մոթէօրը աւրուեցաւ, բայց ամէն անգամ ճամբորդներու կամ անցնող գարձող շարժավարներու օժանդակութեամբ՝ կարելի եղաւ կարգի դնել եւ շարունակել : Թոշընդոտ մը չեղած առեն ալ շարժավարը կանգ կ՚առնէր՝ «այս աղբիւրին ջուրը աղէկ է», ըսելով ճամբորդները ջուր խմելու կամ յարմար տեսած տեղը ղանոնք հանգստանալու հրաւիրելով :

Ժամը երեքին Պողազլեան իջնելէ եւ ճաշելէ ետք, դարձեալ նստանք օթոպիւս, դէպի Համազարը : Աճապարեցի՝ միակ պանդոկ–խանը տեղ մը ճարելու համար :

Պանդոկապետը վերջին անկողինը ինծի տրամադրեց :

— Վերջի՞ն, հարցուցի : Ի՞նչ պիտի ընեն հապա ինձմէ ետքը դիմողները :

— Փողոցը պառկելու համար վարձու անկողին կ՚առնեն, ըսաւ :

Սենեակիս կոտրած հայելիին մէջ ինքզինքս դիտեցի, — մազերս, յօնքերս եւ թարթիչներս ամբողջովին ճերմկցած էին փոշիէն : Սպայի համազգեստս «ալիւր կրողի» հագուստին կը նմանէր, — մէկ խօսքով՝ ծիծաղելի երեւոյթ մը ունէի :

Ծնօտ ազան, որ ամիսներէ ի վեր Համամփազար գալու խորհուրդ տուած էր ինծի, եւ իր գիւղը «Թերգիլի» հրաւիրած էր, մէջտեղ չկար : Ցոռեգոյնը այն էր, որ ուրիշ ծանօթ ալ չունէի : Քննութեան կազմածներս եւ անմիջական դեղերու տուփս պանդոկին գրագրին յանձնեցի եւ դուրս ելայ :

Համփիպակաց հրապարակը աւաղին եռուզեռի մէջ էր : Յաջորդ օրը, Կիրակի, տօնավաճառ կար, — վաճառորդները տեղաւորուելու եւ իրենց ապրանքները լաւ ցուցադրելու պատրաստութեան մէջ էին :

Ամէն ոք գործ մը, վիճարանելու բան մը եւ խօսակից մը ունէր : 10·000 հոգինոց բազմութեան յարուցած աղմուկին մէջ միայն ես էի լուռ եւ առանձին : Այս մինակութիւնը ճնշող եւ վախազդու բան մը ունէր :

(5 Շար·)

Պ. ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԵՒ ԻՐ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

Քանի մը ամիսէ ի վեր միայն կնոջը, զաւակներուն եւ իրեն մօտիկ մարդոց հազուադէպ մտերմիկ յայտնութիւններուն ընդ մէջէն է որ կարելի եղած է վերակազմել ընդհանուր գիծերով իր կեանքին այդ մասը : Բայց այսօր ալ շատ մը դրուագներ մութ կը մնան : Օրինակի համար իր առաջին կնոջ անունը, եւ Խրուշչեւ երբեք չի խօսիր անոր մասին, կարծես քառասուն տարի վերջն ալ այդ վէրքը տակաւին թարմ ըլլար : Բայց այն գուրգուրանքը որ ունի իր մեծ աղջկան Ժիւլիայի մասին, իր առաջին սէրը կ՚արտացոլէ : Ան է որ սիրով հետը կը տանի Սեւ Ծովի եզերքի Փիթզիւնտայի իր տունը, ինչպէս հետը տարաւ զայն Մ· Նահանգներ : Հպարտութեամբ զայն կը դիտէ որպէս վկան իր անցեալի դժուարութիւններուն : Իր մեծ որդին օդանաւորդ էր եւ վերջին պատերազմին սպաննուեցաւ կռուի ճակատը :

Երկու զաւակները, 1923ին 5 եւ 7 տարեկան էին, երբ Նիքիթա ազատած ընդհ· խառնաշփոթութենէն հաստատուեցաւ Տոնեցի շրջանը, Եուզովքա գիւղը : Իր քաջութիւնը եւ կորովը զինքը հէքեաթային դարձուցին : Կուսակցութեան տեղական մասնաճիւղին քարտուղարը նշանակուեցաւ, բայց կը տառապէր բաւականաչափ պատրաստութիւն չունենալուն եւ որպէսզի իր դաստիարակութիւնը ամբողջացնէ՝ Ռապֆաքի գործաւորական համալսարանին դասընթացքներուն արձանագրուեցաւ : Հոն էր որ անմիջապէս ծանօթացաւ Նինա Փեթրովնայի հետ ցարական սպայի մը աղջիկը, սիրուն զարգացած, որ ընդունած էր նոր գաղափարները եւ քաղաքական գիտութիւններ կ՚աւանդէր :

— Բայց, կը յայտարարէ Փեթրովնա երբեք Նիքիթայի ուսուցիչը չեմ եղած ինչպէս ինք իմս չէ եղած :

Բոլորովին ճիշդ չէ սակայն : Եթէ երիտասարդ նորագիր իր ապագայ կնոջ դասընթացքներուն հետեւած չէ, կրած է սակայն անոր ազդեցութիւնը նրբօրէն եւ վճռական կերպով : Այս երկրորդ ամուսնութիւնը, 1924ին, իր կեանքին յատկանշական մէկ անկիւնադարձը եղաւ : Երեսուն տարեկան էր, երկու փոքր զաւակներ ունէր եւ դեռ պէտք եղածին չափ տաշուած չէր : Իր կինը 24 տարեկան էր եւ ոչ միայն տղաքը կորսնցուցած մայր պիտի փոխարինէր այլ եւ իրեն կարդալ պիտի տար Հիւկօ, Պալզաք, Զոլա եւ ռուս դասականները, դաշնակ նուագել պիտի սորվեցնէր եւ կեանքին համը պիտի ներշնչէր վերստին անոր : Բոլոր դիտողները որոնք այս զոյգին կը հանդիպին կը զարմանան անոր միութենէն, ներդաշնակութենէն եւ տեսակ մը քաղցր հպարտութենէն որով Նիքիթա Խրուշչեւ կ՚ոգեւորուէր երբ իր կինը կը դիտէր ·

— Ամէն բան իրեն կը պարտիմ, հաւաստեց ան օր մը :

Եւ երբ լրագրողները հարցուցին Նինա Փեթրովնայի թէ ճի՞շդ էր թէ ինչպէս կը կարծէին իրենք — 1938ին ամուսնացած է Խրուշչեւի հետ, զուարճալի ձեւով մը պատասխանեց ·

— Շատ գէշ գաղափար մը ունիք ամուսնոյս մասին՝ եթէ կը կարծէք թէ այդքան ծեր կնոջ մը հետ կրնար ամուսնանալ :

Թէեւ այդ միջոցին հազիւ 38 տարեկան էր, բայց այդ պատասխանն իսկ բաւական էր ցոյց տալու համար թէ ինչ նոր ձեւ մը մտցուցած էր Խրուշչեւ խորհրդային կեանքէն ներս : Այդ «նոր ձեւը» որ թէեւ հիմա մէջտեղ կ՚ելլէ, բայց միշտ իրը եղած է, ինչպէս միլիոնատէր Թուսերունը, որոնց ընտանեկան միութեան կորիզը թոյլատրած է իրենց յաղթական կերպով դուրս գալու ամէն կարգի փորձերէ : Իր ընտանեկան նկարը հրապարակել տալով Խրուշչեւ կը «վերահաստատէր» ընտանիքի խոր զգացումը, իբրեւ ազգի մը մղիչ ուժերէն մէկը :

— Գիտնալ կ՚ուզէ՞ք թէ ինչու վերջերս Սթալինը տապալեց ան, կը հարցնէր հատակի ձեւով իր մտերիմներէն մէկը օտար բարեկամի մը· — պատճառը իր զաւակներն էին :

Խօսակիցը քիչ մը վեր ցատկեց տեղէն մէջ բերաւ մարքսեան վարդապետութի-

ԿՈՄԻՏԱՍ
ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Ջերմ ունէի, դողերոցք : Տասներկու տարեկան մանուկ էի : Հայր Սուրբն ինքն ալ մանուկ դարձած՝ կատակներ կ՚ընէր, զուարթ պատմութիւններ կը պատմէր եւ յաճախ՝ միմոսութիւններ : Օրինակ ականջները կը շարժէր, ինծի ալ այդ արուեստը սորվեցուց : Գլխու կատարի մորթը կը դողացնէր, այդ մէկը չկարողացայ կրկնել : Դէմքի աջ կողմով կուլար, միւս կէսով կը խնդար ... Զարմանալի կենսուրախ եւ ուրիշներուն զուարճացնելով օգնող ...

Ինծի այցելող միայն Հայր Սուրբն էր եւ Գ· Ցովսէփը, մեր աւագ վերակացուն, մեր երկու դաստիարակները :

Ընկերներս յետոյ ինծ պատմեցին, որ Հայր Սուրբն ինքն էր զիս գրկել ու տարել հիւանդանոց, զիս ծաղկանոցի մէջ ուշաթափ ընկած տեսնելով :

Զարմանալի զուգադիպութիւն : Տասնեւհինգ տարի ետքը Փարիզի զինուորական հիւանդանոցին մէջ մերձ ի մահ հիւանդ, աչքս բացի եւ դիմացս նստած տեսայ Կոմիտաս Հայր Սուրբի վաղեմի բարեկամուհի եւ իր երգերը իր նման երգող, մեր հրաշալի Օրիորդ Մարգարիտ Բաբայեանը, իր մայրը եւ քոյրերը : Այդ օրէն Օր· Մարգարիտը դարձաւ իմ հոգեքոյրը եւ պահապան հրեշտակը :

×

Հայր Սուրբը մեր երաժշտութեան ուսուցիչն էր : Պահանջկոտ եւ սոսկալի խիստ : Մանուկներ էինք եւ կ՚ուզէինք քիչ մը զուարճանալ ծամածռելով մեզի խորթ թուացող եւրոպական երաժշտութիւնը եւս տարօրինակ նոթաներու անունները : Սակայն Հայր Սուրբը մեզի շատ շուտ կարգի բերեց : Ոչինչ կը վրիպէր իր ամենատես աչքերէն :

Շուտով նկատեցինք, որ Հայր Սուրբն յարմարութիւն ունէր իր յետեւ կատարուած չարաճճիութիւնները տեսնելու : Իր զսպողական միջոցները ոչ–քրիստոնէական էին — ականջներս քաշել, ապտակ եւ «բողք հանել» : Առաջիններէն մէկն էի պատժուողներէն :

×

Մէկ օր Ներսիսեան լճի ափին բազմած, պաղպաղակ կը ճաշակէի մանկական ագահութեամբ : Նկատեցի, որ զբօսնողները կը վազէին դէպի վանքը : Ինքս ալ վազեցի : Թանգարանի մօտ խուռն բազմութիւն կար, որ շրջապատած էր ծեր մի հոգեւորականի : Վերջինս երկարահասակ էր, գեղեցիկ ճերմակ մօրուքով եւ գանգաղ կ՚առաջանար դէպի վանք, աչքերը կիսափակ : Շրջապատողները անոր կը սպառնային սեղմած բռունցքներով եւ հայհոյանքներով, կը պոռային, կը թքնէին վրան :

Առանց ժամանակ կորսնցնելու ես ալ սկսեցի թքնել հոգեւորականի վրայ, թէեւ ան ինծի շատ մեծ վնասներ չէր հասցուցած եւ զինքը տեսած իսկ չունէի :

Քիչ մը ետքը մարդիկ սկսան միմեանց հարց տալ, թէ ո՞վ է այս մարդը եւ յանցանքն ի՞նչ է :

Կողքիս Թքագործ քաջերէն մէկը, երեւութապէս Ապարանցի մշակ, վերցուց, թէ — «էս մարդը Սուքիաս Արք·ն է (Պարգեւան), կ՚ըսեն, թէ մեր Հայրիկի կնիկը պղծեր Էն» :

Լսողներն աւելի զայթակղեցան եւ թուքն ու մուրտ, հայհոյանքները վերսկսեցան աւելի ուժգին : «Վայ, դու մեր Հայրիկի կնիկը պղծե՞ս, դու էսպէս, էնպէս ...» :

Ցանկարծ զգացի, որ երկու ականջներս սոսկալի կը ցաւին : Ետեւէս մէկը ուժգին կ՚ոլորէր ականջներս :

Քիչ ետքը ականջներս ազատուեցան դիմացս մեր Հայր Սուրբը տեսայ — սոսկալի կատաղի դէմքով :

— Ի՞նչ ես անում, դու, անպիտան :

— Հայր Սուրբ ջան, կ՚ըսեն թէ ես Սուքիասը մեր Հայրիկի կնիկը պղծեր է :

— Ի՞նչ ես գլխիցդ դուրս տալիս, յիմար, շուտ, կորիր աչքիցս, անպիտան դու Գիւմրեցի Կոո :

Փախայ ձեռքէն, կորսուեցայ ամբոխի մէջ : Երեւի Հայր Սուրբի միջամտութեամբ, կամ այլ պատճառով ամբոխը նօսրացաւ եւ մարդիկ սկսան վազել դէպ ի վանքի բակը : Ի հարկէ, ես ալ վազեցի : Ամբոխը ներս խուժեց արքեպիսկոպոսի խուցը — բնակարանը եւ սկսեց կոտրել ու փշրել ամէն ինչ : Ինքս էլ պարապ չմնացի՝ քանի մը ապակի փշրելով Տեսնեմ, Հայր Սուրբը նորէն ամբոխի մէջ, առոր անոր հրմշտկելով կ՚առաջանայ ներս : Զիս իսկոյն նկատեց, վրաս հասաւ, օձիքէս բռնեց ու թափահարելով ինծ գետին փռեց : Շուտ բարձրացայ եւ առանց յետ նայելու, գործս լմնցած գտնելով, փախայ ճեմարան :

Ցետոյ պարզուեցաւ, որ Սուքիաս Արք Պարգեւանը (պատմական դարձած) ուղղակի զոհն էր գացած ամբոխը գրգռող մարդոց : Ան չէր կրնար «պղծել» Հայրիկի «կնիկ»ը այն պարզ պատճառով, որ Հայրիկը կին չունէր : Ըսին, թէ գրգռիչները Սրբազանի երեսին պատմեցին էն, թէ ան «Հայրիկի կնիքը կեղծել է» : Հիմա ամբոխն ի՞նչպէս զանազանէր «կնիքը» «կնիկ»էն : Արդէն կնիք բառը անհասկանալի էր ...

ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱՌԱՆՋԵԱՆ

(5 Շար·)

նը, տնտեսական բարեկարգումը, ռուս ժողովուրդին նոր պահանջները պատերազմին փորձանքներէն եւ վերաշինութենէն ետք։ Կարծ, բոլոր դասական բացատրութիւնները, բայց միւսը միշտ գլուխը բացասական կերպով կը շարժէր ·

— Անշուշտ այդ բոլորը ճիշդ են։ Բայց Ռուսիոյ կը մնայ հարազատ տիպարը այս ռուս ժողովուրդին որ կառչած է իր աւանդութիւններուն, մեղմօրէն եւ մարդկայնացնելով բոլոր վարմերը եւ մարդկայնացնելով բոլոր վարչաձեւերը։ Եթէ բոլորէն աւելի գաղտնութիւնները։ Եթէ բոլորէն աւելի հասկցաւ խորհրդային երիտասարդութեան աճելը մղումը, պատճառն այն է որ սովորութիւնը ունէր դիտելու իր զաւակներուն ապրելակերպը։ Իր ուժը, ընտանիքի հայր ըլլալն էր։ Եւ իրարու այս ընթացքը որու մասին երբեք չենք մտածեր, «մարդկային» ամէնէն ճիշդ բացատրութիւնն է վարածեւի յեղաշրջումին, զոր Թրուշչեւ կը հետապնդէ։ Ամին, զոր Թրուշչեւ կը հետապնդէ։ Ուրիշ, իր ընտանիքը, արդարեւ, իր յովհետեւ իր ընտանիքը, արդարեւ, իր ձեւով կ'ամփոփէ քառասուն տարուան պատմութիւնը Ռուսիոյ, իր դժուար փորձերով, իր բարեկարգութիւններով, իր երազներով եւ իր նոր խանդավառութիւններով։ Թրուշչեւի երէց որդին Լէոնիտ, վերջին պատերազմին հերոսաբար մեռած է։ Ժիւլիա՝ կրտսերը, այսօր քառասունամէկ տարեկան, իր պատանեկութիւնը եւ երիտասարդութիւնը անցուցած է սթալինեան շրջանի ամէնէն ծանր օրերուն։ Այսօր ամուսնացած Քիէվի Օփերայի տնօրէն՝ Վիքթոր Կոնչարի հետ, իր չարժուձեւերով վճռական եւ դէմքով խիստ մնացած է միշտ։ Մօրը նման աչանց չպարի, սեւ մազերը դէպի ետ քաշուած, մասամբ խորհրդանշանն է զոհուած սերունդին։

— Ձա՜ զը, կը պատասխանէր օրին մէկը բարեկամի մը՝ տժգոյն ժպիտով մը · ատկէ բան չեմ հասկնար, աւելի լաւ է Թատային հարցնէք։

Որովհետեւ իրական անկիւնադարձը շրջանի մը, 1940ի պատերազմէն վերջ մարմնացող խորհրդային երիտասարդութիւնը կը ներկայացնէ ցնցող ապրելուտենդը կը մարմնացնէր Թատան, Թրուշչեւի երկրորդ աղջիկը։ Տասներկու տարեկան գերմանական յարձակման ատեն, տասնըվեց յաղթանակի օրերուն, բաւական մեծ էր ճանչնալու համար սթալինականութիւնը եւ սակայն շատ դեռատի անդարմանելի կերպով դրօշմուելու համար անկէ։

- Սթալինին մեռած օրը լացի, խոստովանեցաւ, աշխարհը կը կործանէր, ի վերջոյ հաւատացած էինք որ անմահ է

Բայց չարաթ մը վերջը, երիտասարդական կիսով գաղտնի ակումբի մը մէջ Ռօք Ընտ Ռօլ պարել սորվեցայ։

Քսանըչորս տարեկան էր, այն տարիքը երբ բոլոր ժողովրդավար երկիրներու տղաքը եւ աղջիկները շուտով իրենց ապրելու իրաւունքը պիտի պահանջէին. Քըսանըչորս տարեկան եւ երջանկութեան համբ որ յանկարծ կը պայթի, որովհետեւ շատ երկար ատեն զսպուած էր։

— Ձայն տեսնելով է որ հասկցայ թէ որքան տմարդի եղած էինք, խոստովանեցաւ օր մը Թրուշչեւ։

Թատա ամուսնացաւ երիտասարդ լրագրողի մը հետ, Ալեքսիս Աճուպէի որ քանի մը տարի վերջ պիտի յեղափոխէր խորհրդային մամուլը, Կոմսոմոլսքայա Փրավտայի մէջ (խորհրդ. երիտասարդութեան պաշտօնաթերթը) չնդալից հարցարան մը բանալով թէ «ի՞նչ է, ամուսնութեան մէջ սիրոյ դերը»։

Թ. Ա. Թ.

(Շար.)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՄՐՑԱԿԻՑ ՄԸ ԿԸ ՆԿԱՏՈՒԻ

Հրաշքի համազօր զարթնում մը ունեցաւ՝ Արեւմտեան Գերմանիա։ Արդարեւ՝ երկրորդ համաշխարհային պատերազմին, քայքայուած եւ տարբաժանուած, Գերմանիան այսօր յաջողած է ոչ միայն ոտքի կեցնել իր տնտեսութիւնը, այլեւ վաճառականական գետնի վրայ ասպարէզ կարդալ, Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներուն։

Թիւերը ցայտուն կերպով կը խօսին։

1950ին – 1958 ժամանակաշրջանին, Միջին Արեւելքի հետ առեւտրական կապը՝ 8·8 առ հարիւր բարձրացած է 19·9 առ հարիւրի։ Նոյն ժամանակաշրջանին, Մեծն Բրիտանիոյ արտածումները դէպի Միջին Արեւելք, 40·2 առ հարիւրէն իջած են 28·1 առ հարիւրի։

Ներկայիս, առեւտրական մարզէն ներս, Գերմանիա առաջին տեղը կը գրաւէ Միջին Արեւելքի, Յունաստանի, Իրանի եւ Սուրիոյ մէջ։ Թուրքիոյ եւ Իսրայէլի մէջ երկրորդ (առաջինը Մ. Նահանգները)։

Մօտ 22 միլիառ մարքի արժողութեամբ վարկեր բացած են, զանազան երկիրներուն մօտ, որոնցմէ միայն եօթը միլիառը Միջին Արեւելքի մէջ։ Անդրադառնալով այս իրողութեան, գերման «էքոնոմի» թերթը արդար հպարտութեամբ մը կը գրէ «Արեւմտեան Գերմանիոյ ընձեռած տնտեսական օժանդակութիւնը Արեւելքին, Արեւմուտքին համար աւելի կարեւոր նշանակութիւն ունի քան Միջերկրականի ամերիկեան վեցերորդ նաւատորմիղը»։

Թուրքիա իր կարգին լայն ձեւով օգտուած է Արեւմտեան Գերմանիայէն։ Արդարեւ՝ 500 միլիոն մարքի կարեւոր վարկ մը ստացած է։ Նոյնարժէք վարկեր բացուած են՝ Յունաստանի մէջ եւս։

Մինչ Քրուփ 250 միլիոն տոլարի արժողութեամբ պողպատաշինարան մը կը հաստատէ Քանատայի եւ 170 միլիոն տոլարի ալ Հնդկաստանի մէջ, Պոն Հնդկաստանին կ'ընձեռէ մէկ միլիառ մարքի վարկ մը, 1958 – 59 տարեշրջանին համար միայն։

Անառարկելի է թէ Արեւմտեան Գերմանիան կամաց – կամաց իր ձեռքին մէջ կ'աշխատի կեդրոնացնել թերաճ երկիրներու տնտեսութիւնը։ Առընթեր տնտեսական այս կարեւոր նուաճումներուն, Պոն կ'աշխատի իր դիրքը ամրացնել զինուորական գետնի վրայ եւս։ Ինչպէս գրած էինք Արեւմտեան Գերմանիան 120 միլիոն տոլարի արժողութեամբ հեռաւոր հրթիռներ պիտի գնէ Մ. Նահանգներէն։ 1200 մղոն հեռաւորութեան վրայ արձակուող եւ ժամը 650 մղոն արագութիւն կտրող այս հեռաւոր հրթիռները զգալապէս պիտի աւելցնեն գերման բանակի զինուորական արժէքը։ Պոն կ'աշխատի նաեւ Եւրոպայի զանազան երկիրներուն մէջ մթերանոցներ եւ զինուորական կայաններ հիմնել։ Այս բոլորը անշուշտ, մտահոգութիւն կը սկսին պատճառել կարգ մը Արեւմտեան երկիրներու եւ յատկապէս Անգլիոյ որ անհաչտ այլ մտահոգ աչքով կը դիտէ Գերմանիոյ վերազարթնումը։ Լոնտոնի թերթերէն՝ «Տէյլի Միրրր» դեռ վերջերս արձագանգ կ'ըլլար Անգլիացիներու մտահոգութիւններուն։ Թերթին ըսելով հինգ տարիէն Արեւմտեան Գերմանիան տէր պիտի ըլլայ հազարէ աւելի արդիական եւ հիւլէական ռումբեր փոխադրող ռմբաձիգներու։ «Ո՞վ կրնայ ըսել — կը գրէր թերթը — թէ հինգ տարիէն աշխարհը վտանգող ուժը փոխանակ Թրուշչեւը ըլլալու պիտի չըլլայ Եւրոպայի սիրտին վրայ հաստատուած Գերմանիան»։

ՖԼՕՍ ՖԱՌԷՐ

●

Այս միջոցիս մեր մամուլին մէջ շատ կը խօսուի Ֆլօտ Ֆառէրի մասին՝ Հանրի Թռուայա անոր ակադեմական աթոռը գրաւելուն առիթով։

Այս եղելութիւնը զիս կը տանի չորս տասնեակ տարիներ դէպի ետ, եւ յիշողութեամբ կը վերապրիմ այն օրը՝ երբ ականատես եղայ պատմական դէպքի մը։

Նախորդ պատերազմի զինադադարի տարիներուն՝ Պոլսոյ մէջ որոշ գործ մը չունէի։ Բանկալթի կը բնակէի եւ օրս կ'անցընէի Պաղչէ – Գափուի առեւտրական շրջանակի մէջ։ Ամառուան տաք օրերուն երբեմն կ'երկարէի մինչեւ Կիւլխանէի պարտէզը, որուն արեւելեան կողմը կը վերջանայ Սարայ – Պուռնուի ծովեզերքին վրայ։ Շատ գեղեցիկ է այդ տեղի տեսարանը։

Օր մըն ալ, այսպէս, երբ պարտէզին դռնէն ներս մտայ, հեռուէն աղաղակներ իմացայ։ Անիկա ինծի փախ պիտի պատճառէր, այդ թրքական թաղին մէջ, եթէ Պոլիսը գրաւուած չըլլար Համաձայնականներուն կողմէ։

Աղաղակները հետզհետէ կը մօտենային, ես ալ իրենց «Եաշասըն» կը պոռային եւ անուն մը կու տային, բայց չէի հասկնար։ Յանկարծ գլխաւոր ծառուղիին միւս ծայրէն ամբոխ մը երեւցաւ։

Ամբոխին գլուխը, մարդոց ուսերուն վըրայ, մարդ մը կար, կէս մը պառկած կէս մը նստած վիճակի մէջ։ Այդ մարդը ապահովաբար օրուան հերոսն էր։ «Եաշասընները միշտ կը շարունակուէին, բայց անունը չէի հասկնար։ Վերջապէս սուր ձայն մը վճիտ կերպով աղաղակեց. «Եաշասըն Ֆլօտ Ֆառէր»։ Ապշած մնացի, Ֆլօտ Ֆառէր ինչ գործ ունի այստեղ, այս մարդոց ուսերուն վրայ, ըսի՝ միտքիս։ Հարց ու փորձ ըրի եւ տեղեկացայ թէ ծովային ճամբով եկեր է Պոլիս եւ փոխանակ քարափին վրայ ցամաք ելլելու, Թուրքերը անոր արտակարգ ընդունելութիւն մը ընելու համար, նաւին մէջէն իջեցուցեր են նաւակի մը մէջ եւ բերեր են Սարայ – Պուռնու եւ հոն ցամաք հաներ են, յետոյ սովորական սալամալէքէն ետքը հուժկու մարդիկ, մասնաւորապէս նշանակուած անշուշտ, իրենց ուսերուն վրայ առած կը յառաջանային պարտէզին մէջէն դէպի դուրս։ Ես ալ միացայ ամբոխին։

Ֆլօտ Ֆառէրի մարմինին ստորին մասը հորիզոնական վիճակի մէջ կը հանգչէր մարդոց ուսերուն վրայ, իսկ իրանը վեր բարձրացած՝ կը կռթնէր իր ձեռքերուն վրայ, այնպէս որ անհանգիստ վիճակ մը ունէր ոսկորէ բազմոցին վրայ եւ շատ գոհ չէր երեւար այդ ալաթուրքա ընդունելութենէն։ Երբ դուռ հասան, վար առին իրենց ուսերէն եւ կեցուցին ոտքի վրայ։ Հոն էր որ մարդը լայն շունչ մը առաւ, տառապանքէն ազատած ըլլալու գոհունակութեամբ։

Ինչո՞ւ եկած էր Պոլիս, չեմ գիտեր։ Միայն սա գիտեմ թէ ատկէ ետք դէպքերը գահավիժեցան ի նպաստ Թուրքերուն եւ հանգեցաւ Լօզանի դաշնագրին։

Այսօր երբ Թուրքերը իմանան թէ Ֆլօտ Ֆառէրի աթոռը Հայ մը գրաւած է պիտի ըսեն. «Թոհաֆ չէյ»։ Իսկ երբ իմանան թէ այդ Հայը իր գիրքերէն մէկուն մէջ եւս կը գրաւէ, իր ազգութեան վերաբերմամբ, Ֆլօտ Ֆառէրի առաքելութիւնը, պիտի ըսէ «Ամմա թոհաֆ չէյ»։

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ֆրանսացի հնագէտ – երկրաբոյզ՝ Փրոֆ. Ք. Շէֆըր, կարեւոր յայտնութիւն մը ըրած է, 3400 տարիներու հնութիւն ունեցող Ռաս Շամրա գիւղին մէջ, որ Փիւնիկեցիներու թագաւորանիստ նախկին մայրաքաղաքը եղած է։ 7 × 9 մեծութեամբ՝ թրծուած կաւէ պնակիտ մը գտած է, որուն վրայ դրոշմուած են 22էն 25 սղագրուած գիրեր։ Գիրերը, որոնք սեպաձեւ են, գրուած են ձախէն աջ, — Փիւնիկեցիները, սեմական ժողովուրդներուն նման, աջէն ձախ կը գրէին։ Կետադրութիւնները ճշդուած են։

Թէեւ սղագրութեան ճշգրիտ թուականը կարելի չէ եղած ճշդել, այսուհանդերձ հաւանական կը նկատուի որ հնարուած ըլլայ 14 կամ 13 դարերուն, Ք. Ա.։ Ֆրանսացի փրոֆէսօրին կարծիքով, այս գիրերը պարզագոյն ձեւերն են՝ սոսրական եւ բաբելական բարդ եւ խճողեալ գիրերուն։

Նոյն վայրին մէջ, երրորդ յայտնութիւնն է որ կ'ընէ Ֆրանսացի հնախոյզը։ Արդարեւ՝ սուրիական այս ծովեզերեայ փոքրիկ գիւղին մէջ, յայտնաբերած է 30 գիրերէ կազմուած այբուբէն մը, որ հաւանաբար 14րդ դարուն (Ք. Ա.) հընարուած ու յետագային Յոյներուն միջոցաւ արեւմուտքին փոխանցուած է։

Այս եւ ուրիշ կարեւոր յայտնութիւններ ցոյց կու տան թէ Փիւնիկեցիք աշխարհիմէնէն հին եւ արժէքաւոր քաղաքակրթութեան տէր ժողովուրդներէն մէկը եղած են։ Ունեցած են առեւտրական պատկառելի տորմիղ մը, որ կը նաւարկէր Միջերկրականի վրայ։ Յայտնաբերուած իրերէն յայտնի եղած է թէ Փիւնիկեցիք սովորութիւն ունէին պահելու պատճէնները իրենց ղրկած կամ ստացած թղթակցութիւններուն եւ համաձայնագրերուն։

Ուկարիներու թագաւորութեան համանուն մայրաքաղաքը յայտնաբերուած է, 1928ին, ֆրանսացի երկրախոյզին կողմէ։

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (147)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Մանկամարդ աղջիկը, սաստիկ յուզուած, տժգոյն, կը դողար, մատուրենեռուն մէջ մեռաքուէ թաշկինակ մը ճմրթկելով։ Դալկահար դէմքը, վիշտին ուժգնութեանը տակ, սրտաճմլիկ էր եւ հըրապուրիչ։ Երիտասարդը գրքի մը ընթերցումին մէջ թաղուած երեւցաւ, մինչ աղջիկը բազկաթոռի մը եզրը նստած՝ կը վարանէր ընդհատել զայն։

Ուրիշ անգամ, չիտակ քովը կ'երթար, հետը նստելու եւ իր հրապոյրներովը զանիկա զինովցնելու համար։ Սիրտը, խեթութիւնը, մարմինը այդ երիտասարդին տուեր էր կոյր եւ յիմար մատուցումով մը։ Իր անփորձութեանը, իր կոյր միամտութեանը մէջ, կարծեր էր յաւէտ իրեն կապած ըլլալ զայն՝ անոր ուզածը տալու իր ապերասան եւ մշտապատրաստ փութկոտութեամբը։ Ու ան որքան կը սիրէր զինքը։ Ինչ շողշողուն եւ պերճախօս ապացոյցներ տուած էր ան իր անսպառ ու յաւերժական սիրոյն։

Ամէն մէկ գիրկընդխառնում նոր օղակ մըն էր կարծես այն շղթային որ իրարու կը յօդէր իր շուշանաթոյր աղջիկնութիւնը, իր փթթինազեղ իգականութիւնը՝ ամիրայածին շարաւոտ տրփիններու եւ կիրքերու յագեցումին ծառայեցուցեր էր ժպտաշուրթն եւ հաճոյակատար։

Մէկէնիմէկ, երիտասարդը, ընթերցումը ընդհատելով ետին դարձաւ եւ կըտրուկ, խիստ ու կոպիտ շեշտով մը հարցուց.

— Ի՞նչ կ'ուզէք, օրիորդ։

— Բայց ...

Հեկեկանք մը եկաւ գոցեց Սոֆիին կոկորդը. Թաշկինակը շրթներուն տարաւ, որոնք կը դողդողային. ու աչքերը միայն, այն երկնային սեւեռումովը զոր ունէին, յառեց Արշակի վրայ, աղեխարշ ու պաղատական։

— Օրիորդ, ձեր ընթացքը ինծի համար անհասկնալի է, վրայ բերաւ երիտասարդը քիչ մը մեղմ շեշտով. սենեակըս կու գաք անշուշտ բան մը ըսելու համար, եւ այդ բանը ըսելու կը քաշուիք. ըսէք, ըսէք, վասնզի շուտով պէտք է մեկնիմ։

Ու ոտքի ելլելով, ձեռքերը տափարակ գրպաններուն մէջ, պատուհանին մօտեցաւ եւ դուրսը սկսաւ դիտել։

Սոֆի զերմարդկային ճիգով մը.

— Պարոն, ըսաւ, եկայ խնդրելու ձենէ որ ձեր ընթացքին փոփոխութեան պատճառը յայտնէք եւ իմ թերութիւնս, ինչ որ ալ է, բացատրեցէք, որովհետեւ ...

— Ներողութիւն, օրիորդ, ընդհատեց Արշակ մէկէն աչքին դառնալով եւ պիշ պիշ աղջկան նայելով, նախ պէտք է գիտնաք թէ ես իմ ընթացքներուս համար ոչ մէկուն բացատրութիւն չեմ տար, իսկ որպէսզի սրտերնիդ հանդարտանայ, կրնամ յայտնել ձեզի թէ որեւէ թերութիւն չէք ունեցած։ Արդէն ի՞նչ թերութիւն կրնայիք ունենալ, առանկ բանի մը համար լաւագոյն կ'ըլլար մամային դիմել, որ գիտէ անշուշտ ձեր թերութիւնները կամ առաւելութիւնները ...

— Բայց ...

Եւ հեկեկանք մը եկաւ նորէն գոցեց հէք աղջկան կոկորդը, թող չտալով որ իր զգացումը յայտնէ։

— Բարեկամաբար խորհուրդ կու տամ ձեզի, շարունակեց ամիրային թոռը, որ այլեւս միմիայն ձեր գործերովը զբաղիք տանը մէջ. մամա օրէ օր տկարանալու վրայ է, ձեր հոգածութեանը եւ խնամքներուն պէտք ունի ամէն վայրկեան ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ
ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20·30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժաօրահին մէջ:

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզադէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ ։

Պիտի ցուցադրուին նաեւ Հայաստանի այլ նշանաւոր ժապաւէններէ հատընտիր մասեր ․—

ԱՆՈՒՇ , ՕԹԷԼԼՕ, ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

Տոմսերը նախապէս ապահովել հետեւեալ հասցէներէն ․ — Պետրոս Վանոյեան, 325 Շըմէն տը Սէն Ժիլլիէն, Սերժ Սարգիսեան, 340 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն, Հացագործեան, 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսէն, Տօլպաշեան, 23 Պոււլ․ տը Պոմոն :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Les peuples qui chantent

Ժողովրդական երգի եւ պարի փառատօն, ի նպաստ Ֆրանսայի Ուսանողական Սանաթօրիօմներուն ։

Կիրակի, 13 Մարտ, ժամը 14·30ին
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ
Բարձր հովանաւորութեամբ
Փարիզի համալսարանի տեսուչ
Պ․ ԺԱՆ ՍԱՐԱՅՅԻ
Նախագահութեամբ
ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՍԱՐԱՅՅԻ

Կը մասնակցին՝

Հայկական բաժին՝

Ասսի պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿ․ ՑԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ Պ․ ՎԱՀԷ ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ, նոր պարերով ։

Նայիրի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆԳԸԿԵԱՆԻ նոր երգերով ։

Գր․ Պէոնար ՏԷՏԷՃԵԱՆ, իր նուագախումբով ։

Ինչպէս նաեւ հետեւեալ երկիրներու ուսանողական եւ ֆոլքլորական խումբերը՝

Իսրայէլ․ Լաօս․ Լեթոնիա․ Լիթուանիա, Հնդկաստան․ Ճափոն․ Մատակասքար․ Մեքսիքա, Միացեալ Նահանգներ (Ամերիկա), Յունաստան, Չերքէսիա․ Պրազիլիա, Վիէթնամ․ Քամերուն, Քամպոճ :

Գիները՝ 400 (4 Ն․ Ֆ․)․ 300 (3 Ն․ Ֆ․), 200 (2 Ն․ Ֆ․), 150 (1·50 Ն․Ֆ․)։

Դիմել Սորպոնի գանձապաններուն ։

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Շաւիլի նորակառոյց եկեղեցիին մէջ արարողութիւններուն կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Եպիս․ Մանուկեան ։

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի Արեւագալի այս արարողութեանց: Երգեցողութիւնը կը ղեկավարէ՝ Նշան Սերգոյեան ․ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 10:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն․ Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ շնորհակալութեամբ ստացած է Ն․ Ֆ․-ով հետեւեալ նուէրները․— Ողբ․ Տիկին Թագուհի Փափազեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի Պ․ Մարգար Մարգարեանէ տասը եւ Պ․ Արտ․ Խաչիկեանէ հինգ ։ Ողբացեալ Տիկին Էպրուհի Ավանիկեանի մահուան առիթով Տիկ․ Մաքի Գապայեանէ, Պ․Պ․ Սուրէն Մինասեանէ եւ Սարգիս Թուֆլեանէ՝ տասնական (եկեղեցիին եւ հայերէն դասընթացքին)։ Պ․ Սահակ Գաբրիէլեանէ, իր տիկնոջ ողբաց․ Աննայի մահուան քառասունքին առիթով՝ քսան եկեղեցիի հայերէնի դասընթացքին եւ 20 գպրախումբին։ Տէր եւ Տիկին Վռամ Գրիգորեանէ իրենց հօր ողբ․ Կարապետ Գրիգորեանի մահուան տարելիցին առիթով քսան ։

× Երեւանէն Համբարձում Գրիգորեան նամակ ունի իր եղբօրորդի Նիկողոսէն ։ Եւ Աբրահամ Շահինեան նամակ ունի Կարապետ Թելփեանէն։ Դիմել եկեղեցի ։

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ Շ․ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ստանալու համար դիմել՝

Մարսէյլ․— Ա․ Բէօսէեան (Փլասս տ'Էքս)։ Ուր կարելի է բաժանորդագրուիլ նաեւ «Հայ – Բույժ»ի:
Նիս․— Շահան Զօտեան
Վալանս․— Արսէն Տէր – Սարգիսեան ։
Կրընոպլ․ — Վ․ Բաբախեան ։
Տէսին․— Սարգիս Առաքելեան ։
Լիոն․— Ս․ Կէնճեան եւ Ղ․Ղազարեան։
Վիէն․— Մուշեղ Մուրատեան ։
Պառտօ․— Կ․ Տօնէրեան ։
Սէն Շամոն․— Ս․ Ընտրիկեան ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մանտիկեան եւ զաւակը Ժիրայր կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս․ Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները: ․

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ․ 20 ՄԱՐՏ․ ԺԱՄԸ 16

ՄԵԾ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

Կազմակերպուած Լիոնի Հայ Աւետ․ Եկեղ․ Օժանդակ Մարմնոյն կողմէ, այս Շաբաթ, ժամը 16էն 22․ մէջքն Քարէի սրահին մէջ, Վօ ան Վըլէն (Քիւսէ օ փօն) :

Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան կողմէ խնամքով պատրաստուած Արեւելեան եւ եւրոպական ձոխ ու համադամ ճաշեր, մատչելի գիներով, երեկուան ճաշին համար:

Թատերական ներկայացում մը, մասնակցութեամբ՝ Օր․ Լիա Դաւիթեանի, Պ․ Պ․ Ստեփան Չըրաճեանի, Արթիւր Պիլէմճեանի, Փօլ Փարթուզալեանի, Ժագ Օրջանեանի :

Բեմադրութեամբ՝ Պ․ Մարթին Օփլագի : Լիոնահայ գաղութը կը հրաւիրուի այս բացառիկ երեկոյթին :

Մուտքը ազատ է :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy **Lyon**
65, Rue Robert

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սաղըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (Քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ծիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, բարամա, լաքերտա, բաքլավա, քատայիֆ․ տեւեւ եւայլն:

Անգամ մը դիմեցէք՝
ԴՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Մուրատ խումբին կողմէ, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, տեղւոյն Սալ տէ Ֆէթի մէջ ։

Կը հրաւիրուին քոյր խումբերու ընկերներն ու ընկերուհիները եւ համակիրները ։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՀԱՄԱԽԱՌԲ․ Հայր․ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ իր ընդհ․ անդամական ժողովին, այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9 – 11, սովորական սրահը, Պառ տիւ Կլոպ ։

Ծանօթ․— Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։ Օրակարգ տեղւոյն վրայ ։ —

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ Աղբիւր Սերոբ-Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ․ ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական ժողովատեղին ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է կարեւոր օրակարգ ։

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ․ Յ․ Դ․ « Նոր Սերունդ»ի կեդր․ վարչութեան կողմէ

Դասախօսներ
Հ․ ՍԱՄՈՒԷԼ, Կ․ ՄԵՀԵԱՆ, Ա․ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ ուրիշներ
Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերնդականներուն
Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է ։

Բ․ Դասախօսութիւն
Նիւթ՝ Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս հիմնուեցաւ Հ․ Յ․ Դաշնակցութիւնը ։ 16
Դասախօս՝ ընկ․ Ժ․ ՄԻՐԻՃԵԱՆ ․

Տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ ։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

ՀԱՃՆՈՅ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Կիրակի, Մարտ 13, ժամը 16էն մինչեւ 24

Salons des Ambassadeurs

3, Ավընիւ Կապրիէլ,
Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ զանազան անակնկալներ
Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել՝ Յ․ Պահատէրեանի, Հեռ․ Օռնանօ 37-2[illegible] եւ Գ․ Աղամեանի՝ Հեռ․ Թռինիթէ 58–74 Մուտք՝ 5 Ն․Ֆ․, ուսանողներու կէս գին

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ

Ի նպաստ Եկեղեցւոյ եւ դպրոցին

ՏԵՂՒՈՅՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Կիրակի Մարտ 13, ժամը 15ին

Երգ, արտասանութիւն եւ պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր․ ԱԼԻՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Ժողովուրդի խնդրանքին վրայ երկրորդ անգամ կը ներկայացուի
Շէյքսփիրի ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՄԵԳԵՐԱՆ
Բեմադրութիւն՝ ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ
ժամը 8էն վերջ եւրոպական պարեր

ՊՈՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 3 Ն․ ՖՐԱՆՔ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Mr.-le-Prince, Paris (6e) — C.C.P. PARIS 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ․ Արք․ Օրմանեան, Պէյրութ 1959, Ա․ Հատ․	24	Ն․Ֆ․
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ․ Գէորգեան, 1960, թիւ․ 14, լթկզմ	16,50	Ն․Ֆ․
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Ե․ Զարեան, Պէյրութ 1959	6	Ն․Ֆ․
ԳՐԱԿԱՆ–ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ, Ն․ Աղբալեան, Պէյրութ, կզմ․	18	Ն․Ֆ
ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ․ Բժ․ Ա․ Բաբալեան, Գահիրէ, 1959	2	Ն․Ֆ․
ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՂԻՈՎ, Կ․ Մեհեան, Փարիզ, 1959.	6	Ն․Ֆ․
ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գ․ Եպս․ Պալաքեան, Բ․ Հատ․ Փարիզ, 1959	15	Ն․Ֆ․
ՆՈՅՆԻՆ Ա․ Հատորը, Վիեննա, 1922, պատկերազարդ եւ կազմեալ	15	Ն․Ֆ․
ՀԱՅԿ․ ԺՈՂ․ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ․ Ա․ Նազինեան, Գահիրէ, 1959 . . .	3	Ն․Ֆ․
ՊՐԻՍՄԱԿ, Երաժշտասէրի մը օրագիրը․ Գ․ Ա․ Համբարձումեան	5	Ն․Ֆ․
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր․ Փաստրմաճեան, Պէյրութ, 2 հատոր ․	20	Ն․Ֆ․
ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՍԸ ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Եղիա Գասպարեան, Գահիրէ, 1959	10	Ն․Ֆ․
L'ARMENIE, PAR JEAN-PIERRE ALEM, PARIS, 1959	2	N.F.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՄԱՐՏ — VENDREDI 11 MARS 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8745 — 36ÈME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4546

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՊԻՏԻ ԸՆԴԴԻՄԱՆԱ՞Յ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԻՍՏԻՆ

Ինչպէս գրած էինք երկու կարեւոր հարցեր պատճառ դարձած են որ կարգ մը երեսփոխաններ պահանջեն Ազգ. Ժողովի բացառիկ նիստ մը։ Ծանօթ է որ սահմանադրութեան համաձայն 277 երեսփոխանի դիմում անհրաժեշտ է որ պէտք խորհրդարանը հաւաքուի։ Ինչպէս կ'երեւի Հանրապետութեան Նախագահը յատ համաձայն չէ այս բացառիկ ժողովին եւ արդէն իսկ կ'ուզէ ընդդիմանալ։ Ի՞նչ ձեւով սակայն։ Սահմանադրութեան թիւ 29 եւ 30 յօդուածները կ'ըսեն. — Որոշուած օրակարգի մը համար, խորհրդարանը արտակարգ նիստ կրնայ գումարել վարչապետին կամ Ազգ. Ժողովին անդամներուն մեծամասնութեան առաջարկին վրայ։ Բացի սովորական նստաշրջաններէն, արտակարգ նիստերը կը բացուին եւ կը փակուին Հանրապետութեան Նախագահին հրովարտակով։

Ուրեմն մէկ հարց կը մնայ, Նախագահ տը Կոլ կրնա՞յ մերժել այդ հրովարտակը ստորագրել։

Չորեքշաբթի օր նախարարաց խորհուրդը զբաղեցաւ գլխաւորաբար այս հարցով եւ ալժերական խնդիրներով։

Տեղեկատուութեանց նախարարը անպաշտօն յայտնած է լրագրողներուն թէ ցարդ 170 դիմում եղած է միայն։

Ինչ որ, սակայն, Պ. Թեռնուա չէ ըսած այն է որ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար կուսակցութեան (Իւ-Էն-Էռ) անդամներէն քանի հոգի միացած են այդ դիմումին եւ խստօրէն հանդիմանուած կուսակցութեան նախագահին կողմէ։ Կը պահանջէ որ ետ առնեն իրենց դիմումը։

Երկու գլխաւոր հարցերը՝ գիւղացիներու եւ Ալժերիոյ խնդիրներն են։

× Էքօ տ'Ալժէի տէրը Ալէն տը Սերինեի յանձեան յայտարարութիւններ ըրաւ իրաւարար դատաւորին։ Ծանօթ է որ Սերինեի ձերբակալուեցաւ Յունուար 24ի դէպքերէն ետք եւ ամբաստանուած է իբրեւ «դաւադրութիւն պատրաստող պետութեան ներքին ապահովութեան դէմ, եւ մամուլի միջոցաւ դաւադրութեան կազմակերպութիւնը քաջալերող»։

Ալէն տը Սերինեի որեւէ ձեւով չէ «նահանջած» եւ բաւական տուեալներ ալ ունի ինքզինքը պաշտպանելու համար։ Կը պատմէ թէ ի՛նչ դեր խաղացած է 1958 Մայիսին ապահովելու համար Զօր. տը Կոլի վերադարձը իշխանութեան գլուխ. Նոյնիսկ տասը միլիոնի չէք մը տուած է Կոլեան շարժումի զանձապահին զօրավարին անմիջական ծախքերուն համար. Ցնցուղային Էլիզէն վերադարձուցած է այդ գումարը. Սերինեի կ'աւելցնէ. — Երբ օգնեցի Զօրավարին, պատճառն այն էր որ 1958 Մայիս 15ի նամակով մը Սուսթէլ կը գրէր ինծի թէ տը Կոլ կողմնակից է միացման (ինթեկրասիոն)։ Երբ կարծիքը փոխեց, ես ալ դիրքս փոխեցի։

Սերինեի կ'ուզէ նաեւ որ իրաւարար դատաւորը Կի Մոլէն կանչէ իբրեւ վկայ, որ 1956 Փետրուարին, երբ վարչապետ էր եւ Ալժէ էր ներկայութիւնը միջադէպերու պատճառ դարձած էր ըսած էր Սերինեիի — «Իմ կարծիքս ալ այն է որ մեքենը հանդարտեցնելու համար պէտք է ըսել թէ Ֆրանսան պիտի մնայ Ալժէրիա։ Այդ ուղղութեամբ գրեցէք, դուք ալ»։

× Տեղեկատուութեանց նախարարը՝ Թեռնուա ճառ մը խօսելով զաւառի մամուլի ընկերակցութեան առջեւ ըսած է

թէ ճիշդ չեն այն բաները զոր կը պատմեն կառավարութեան ծրագիրներուն մասին։ Նախարարը ըսած է նաեւ. — «Աւելի կը մաղթենք որ Խրուշչեւ Ֆրանսան դիտէ քան Ֆրանսան Խրուշչեւը դիտէ»։

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳԸ ԻՐ ՇԱՐՔԱՅԻՆՆԵՐՈՒՆ

«ԾԱՓԱՀԱՐԵՑԷՔ, ԿԵՑՑԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՊՈՌԱՑԷՔ» «ՏԸ ԿՈԼԻ ԱՆՈՒՆԸ ՄԻ ՏԱՔ»

«Ֆիկառօ» շաբաթը քանի մը անգամ կը հրատարակէ լուրեր զորս Իւմանիթէ չի տար իր ընթերցողներուն։

Խրուշչեւի այցելութեան առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ համայնավար կուսակցութեան տուած որոշումներուն առթիւ։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ. — Զօրաշարժի ենթարկել՝ կուսակցութիւնը եւ իր քոյր կազմակերպութիւնները, (Ֆրանսա-Խ. Միութիւն, Աշխատաւորական ընդհանուր ընկերակցութիւնը, Խաղաղութեան շարժումը, Ֆրանսուհիներու Միութիւնը, համայնավար երիտասարդութիւնը, ուսանողութիւնը եւայլն), որ ոչ միայն մեծ թիւով հաւաքուին Խորհ. վարչապետին անցած ճամբաներուն երկու կողմերը, այլեւ ամենուրեք կազմակերպեն հաւաքոյթներ՝ դասախօսութեանց, շարժանկարի ներկայացումներու, սալերու ունկնդրութեան եւ այլ տեսակ հանդիսութիւններու պիտակին տակ։

Մասնաւոր ճիգ ի գործ դնել, որ այս հաւաքոյթները տեղի ունենան՝ Խրուշչեւի անցքի ուղիներուն վրայ։

ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ. — Օրլիէն Փարիզ ճամբուն վրայ կեդրոնացնել ջոկատներ, որոնք լայն բանան խորհրդային փոքրիկ դրօշակները եւ պոռան. «Կեցցէ՛ Խրուշչեւ, կեցցէ՛ Խ. Միութիւնը, կեցցէ՛ խաղաղութիւնը, կեցցէ գոյակցութիւնը, խաղաղութիւն Ալժերիոյ մէջ, Խորհրդ. Միութեան եւ Ֆրանսայի միջեւ բարեկամութիւն»։ Արգիլուած է պոռալ «կեցցէ տը Կոլը»։

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ԵՒ ԷԹՈՒԱԼԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Առաւելագոյն չափով օգտագործել համայնավար քաղաքապետարաններուն պաշտօնէութիւնը եւ իրենց ընտանիքները, ինչպէս նաեւ ձեռքի տակ գտնուող բոլոր երիտասարդ կիներն ու ուսանողները։

Օգտագործել համայնավար քաղաքապետարաններուն փոխադրութեան բոլոր միջոցները (բեռնակառքեր, ինքնաշարժներ, կառքեր, մինչեւ իսկ հիւանդատարներ)։ Նոյնը պէտք է ընեն Սէն է Ուազի, Սէն է Մառնի, Ուազի եւ Մառնի եւ ուրիշ վայրերու համայնավար մարմինները։

Աշխատաւորական ընդհանուր ընկերակցութիւնը (համայնավար) պահանջած է գործատէրերէն, որ թոյլ տան իրենց աշխատաւորներուն դադրեցնել աշխատանքները։ «Եթէ մերժեն, հարկ եղած միջոցները ձեռք առէք ու դադրեցուցէք...» գրած են իրենց շրջաբերականին մէջ։

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ՝ ԼԵՆԻՆԻ ԲՆԱԿԱԾ ՏՈՒՆԸ. — Զօրակոչի ենթարկել Իվրիի, Վիթրիի, Վիլժիւիֆի, Ժանթիյիի, Մալաքոֆի, ինչպէս նաեւ 13, 14, 15րդ թաղամասերու համայնավարներն ու համայնավարասէր տարրերը, որոնք բոլորն ալ հոն պէտք է գտնուին։

Կարեւոր թիւով թռուցիկներ եւ քարոզչական պաստառներ պիտի տպուին կամ տպուելու վրայ են։ Միլիոնաւոր թռուցիկներ, դրօշակներ եւ լամբակի ցուցանիշեր պիտի հրապարակ ելլեն, որոնց վրայ արձանագրուած պիտի ըլլան «Բարի եկար, Խրուշչեւ»։ «Իւմանիթէ»ի կիրակի օրուան թիւէն չորս առանձին հրատարակութիւններ պիտի տպուին, երկու մէ-լիոն տպաքանակով։

ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Արուէշ. — Կազմակերպել ճամբորդութիւններ դէպի Լիոն, Նիմ եւ Մարսէյլ։ Օգտագործել՝ շոգեկառքերը եւ ինքնաշարժները։

ՍԱՎՈՒԱ. — Երեքշաբթի մարտ 22ին, ինքնաշարժներու կարաւան մը Շամպէրիէն կը մեկնի՝ Լիոն։ Բոլոր անոնք որ անհատական ինքնաշարժ ունին, պէտք է արձանագրուին տեղւոյն Կոմիտէին մօտ։

ՍԷՆ ՄԱՐԻԹԻՄ. — Կոչ մը ուղղել բոլորին, «որ խուռներամ ներկայ գտնուին Խրուշչեւին ի պատիւ սարքուած հանդիսութիւններուն»։

ՊՈՒՇ ՏԻՒ ՌՈՆ. — Մասնակից դարձնել տեղւոյն տասնեակ հազարաւոր աշխատաւորութիւնը։

ՊՈՌՏՕ. — Շապան-Տելմասի վերադարձին առթիւ՝ «հսկայ» ցոյց մը կազմակերպել։ Զօրակոչի ենթարկել Ժիրոնտ, Լանտ, Շարանթ, Հօթ Վիէն, Տորտոներ, Քորէզ, Լօթ է Կարոն, Հօթ Կարոն նահանգներուն բնակչութիւնը եւ փոխադրել զանոնք Պոռտօ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թէեւ երեւութապէս համերաշխ եւ միակամ, սակայն համայնավար կուսակցութեան մէջ գոյութիւն ունի բաւական մեծ թիւ ներկայացնող «ընդդիմադիրներու» հոսանք մը (առանց ըսելով 15 հազար), որ կ'ուզէ հասկցնել Խրուշչեւի թէ կան համայնավարներ որ դժգոհ են Թորէզի «մենատիրութենէն» եւ չեն հանդուրժեր անոր «անձի պաշտամունքը»։ Օգտուելով Խրուշչեւի Ֆրանսա այցելութենէն ընդդիմադիրները խորհրդային դեսպանատան յանձնած են բողոքագիր մը, խնդրելով Խրուշչեւէն որ վերջ դնէ Թորէզի մենատիրութեան։ Նամակին մէջ, ի մէջ այլոց դիտել տուած են թէ 1959ին Ֆրանսայի համայնավարներուն թիւը՝ 237.000 եղած է, եւ ոչ թէ 500000 ինչպէս յայտարարած էր Տիւքլօ, Մոսկուայի մէջ։ Կ'ամբաստանուին նաեւ կուսակցութեան ներկայ ղեկավարութիւնը որ լքած է Լենին-Մարքսեան սկզբունքները եւ կը մերժէ «ապաստալինացումը»։

«Անհատական նպաստներու, ինչպէս ինքնաշարժներու համար ծախսուած դրամը 75 առ հարիւր աւելի է քան այն գումարը, զոր ծախսուած է կուսակցութեան քարոզչութեան համար», գրած են ընդդիմադիրները իրենց բողոքագրին մէջ.

Այս բոլորին իբրեւ եզրակացութիւն ընդդիմադիրները կը պահանջեն «միջազգային յանձնախումբի մը միջամտութիւնը» ուր կարենան բացատրուիլ։

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ բողոքագիրեր ուղղած են՝ ազգայնական Զինուորները, «Ուկրայնիոյ երիտասարդ բարեկամները», զանազան աշխատաւորական ընկերակցութիւններ եւ ուրիշներ։

Բոլորն ալ կը շեշտեն թէ ներքին նախարարութեան, իբր թէ ապահովութեան համար, ձեռք առած միջոցները դէմ են Ֆրանսայի դարաւոր ժողովրդավար եւ ասպնջական ոգիին։

Իրենց կարգին, Փարիզի փաստաբաններն եւ դատաւորները որոշած են «լուռ ցոյց մը կազմակերպել՝ Խրուշչեւի Ֆրանսա այցելութեան առթիւ, այս վերջինին ժամանումին օրը։

× Այաքիոյէն (Քորսիքա) կը հաղորդեն թէ Ա. Հրիսթոֆ, Պուլկարացի մը, որ «պարտադիր արձակուրդի» մէջ կը գտնուէր, մեռած է անակնկալ կերպով։ Կը կարծուի թէ սրտի տագնապի զոհ գացած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԷՆ կը հաղորդեն, թէ Նախագահ Կրոնքի, պաշտօն յանձնած է Սէննի կազմելու Իտալիոյ նոր դահլիճը։ Ինչպէս յայտնի է, Սէննի կը գլխաւորէր նախկին կառավարութիւնը որ հրաժարած էր «կուսակցական հակամարտութիւններուն» պատճառաւ։

ՊՈՍԹԸՆԻ համալսարաններէն՝ Պրանտէյս, իրաւագիտութեան տօքթորայի «պատուակալ տիտղոսը» ստացած պահուն, Իսրայէլի վարչապետը, Պէն Կուրիոն ըսած է «միշտ պաշարուած ենք։ Դժուարութիւններ ունինք ներգաղթողներու եւ տեղացիներու յարաբերութեանց մէջ։ Մեր անապատները միշտ անջրդի են ու ստիպուած ենք պաշտպանութեան համար կարեւոր եւ մեծածախս միջոցներ ձեռք առնել»։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ առաւօտ, Փարիզ-Քոթ տ'Ազիւր ճեպընթացը գիծէն դուրս ելած է։ 12 վիրաւորեալներ կան։ Կը կարծուի թէ մահմետական ահաբեկիչներու խաբանարար գործն է։ Ձերբակալուած են 13 ալժերացի կասկածելիներ։

ՔՈՒՊԱ մերժեց ընդունիլ Միացեալ Նահանգներու մէկ բողոքագիրը, «Լա Քուպռ» փոխադրանաւի պայթումին առթիւ։ Քասթրօ կը մեղադրէ Մ. Նահանգները, իբրեւ կազմակերպիչը պայթումին։ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը «սուտ ամբաստանութիւն» կոչած էր Քասթրոյի մեղադրանքը։

ՄԻԱՑ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը՝ Հերթըր մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, բացատրած է Մ. Նահանգներու տեսակէտները միջազգային հրատապ կարգ մը հարցերուն շուրջ։ Պերլինի հարցին մասին կը մնան իրենց տեսակէտին վրայ։ «Պէտք չէ ենթադրել — ըսած է ան — թէ չենք խորհրդակցիր մեր դաշնակիցներուն հետ, մեր բոլոր որոշումներն ալ կը տրուին իրարու հետ համաձայնելէ վերջ»։ Առ այժմ պիտի չգործադրենք երեք հազար մեթր բարձրութենէ աւելի վեր թռչելու մեր իրաւունքը (Պերլինի նրբանցքին մէջ)։ Ապաղինման մասին յոյս յայտնած է, թէ «ի վերջոյ համաձայնութիւն մը կարելի պիտի ըլլայ գոյացնել»։ Ինչպէս յայտնի է տարակարծութիւն կը տիրէ՝ Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ։ Ճափոնի մասին խօսելով, տարօրինակ գտած է որ Խ. Միութիւնը միջամուխ կ'ըլլայ երկրի մը ներքին գործերուն։

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ պաշտպանութեան նախարարը, Շթրաուս, Յունաստան մեկնած է։ Պիտի խօսակցի երկու երկիրներու պաշտպանութեան հարցերուն շուրջ ու այս առթիւ պիտի այցելէ զինուորական կայաններ։

«ԱԼ ԿՈՒՄ ՀՈՒՐԻԱ» թերթը (Գահիրէ) կը գրէ թէ Լիբանանի արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Ֆուատ Ամուն յայտարարած է. — «Ապրիլի վերջաւորութեան, Պէյրութի մէջ պիտի հաւաքուին արաբ երկիրներու արտաքին նախարարները, քննելու համար Պաղեստինի խնդիրը»։

ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ մէջ, Ֆրանսա օտար երկիրներէ ներածած է 2.130 միլիոն Ն. Ֆ. արժողութեամբ ապրանք։ Նոյն ամսուն արտածումները հասած են՝ 2.060 միլիոն Ն. Ֆ.ի։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ գտնուած է գիւղացիի մը կողմէ իշխանի մը ուղղուած նամակ մը որ գրուած է մեր թուականէն հօթը դար առաջ։

ՓՐԱԿԱՅԷՆ կը հաղորդեն, թէ անհաւանիւթի տագնապ մը յառաջ եկած է երկրին մէջ։ Թէեւ ժողովուրդը վարժուած է նման տագնապներուն, այսուհանդերձ դժգոհութիւնը մեծ է։

«30.000 ՔԱՌ. ՔԼՄ. տարածութեամբ հնդկական հող խլուեցան են Չինացիք» յայտարարեց՝ Հնդկաստանի վարչապետը, Նեհրու։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻՆ

ԴԻՏՈՒԱԾ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

Ժամ մը քալեցի այսպէս, երբ բարեկամ ձայն մը կանչեց զիս. դարձայ: Ճենօ աղան էր: Զորս օր առաջ գրած նամակս չէր առեր: Ինծ հետ միասին ճամբորդող գիւղացիէ մը պատահմամբ լսեր է գալս եւ հակառակ հետեւեալ օրն իսկ տունով Կեսարիա մեկնելու պատրաստութեան, եկեր է զիս դիմաւորելու: Այս վերջին լուրը «լաւ» չէր, քանի որ այստեղի միակ բարեկամս ժամանակ պիտի չունենար ինծմով զբաղելու:

Այսուհանդերձ, սիրով յօժարեցայ որ զիս Թերզիլի գիւղը տանի: Օթօպիւս կամ քամիոն կարելի չէր գտնել այդ ժամուն: Ուստի գաղթականի վրան բաց կառք մը գտանք եւ ուրիշ գիւղացիներու հետ հինգ հոգի ծալապատիկ նստած, հազիւ սեղմուելով, սկսանք յառաջանալ:

Մայրամուտ էր, անձրեւը թեթեւօրէն կը մաղուէր, կառքին անիւները միօրինակ ճռնչիւնով մը կը դառնային, գիւղի գիշերուան անուշ տրտմութիւնը հետզհետէ կը պատէր հոգիս:

Բժշկութեանս երրորդ տարին էր, «Աթփազարի հայ բժիշկ»ին առաջին «գիւղագնացութիւն»ն էր սակայ, յուզուած էի: Եթէ չկարենայի իսկ դրամ շահիլ, սիրտեր պիտի շահէի գոնէ: Եթէ կարենայի կրկնել մեծ հօրս՝ Տոքթ. Նիքոլա Կեցցէի վաթսուն տարի առաջ Պուրսա Ենիշէհիրի մէջ ըրածը, երջանիկ պիտի զգայի ինքզինքս:

Այս խորհրդածութեամբ զօրացած եւ վճռական՝ ցատկեցի տեղէս, երբ արդէն մութը իջած էր: Հասած էինք գիւղ, ու կառքը կանգ առած էր տնակի մը առջեւ:

Մուխթարը տասը տարուան բարեկամի պէս դիմաւորեց զիս: Եղած պատուասիրութիւններէն ետքը՝ զաւակը, ազգականները եւ քանի մը գիւղացի քննեցի

Ժամը ութին՝ ճաշասեղանը պատրաստ էր: Տասը փայտէ դգալ, նոյնքան կտոր լաւաշի հետ, շարուած էին սեղանին շուրջ: Քիչ ետքը «Թարխանա» ապուրը բերին դրին սեղանին մէջտեղ: Հասկցայ, տասը հոգի, ծեր, երիտասարդ, պեխաւոր կամ մօրուսաւոր, նոյն ամանէն պիտի խմէինք:

Ամենափոքր ընկրկում մը մեր միջեւ հաստատուած մտերմութեան եւ բարեկամութեան համար աղետալի կրնար ըլլալ: Ուստի ի տղայ տիոց նոյն ամանէն ուտող անձերու պէս՝ մեծ փութկոտութեամբ նստայ ինծի ցոյց տրուած պատուոյ տեղը եւ սկսայ դգալ շարժել ապուրի ամանին մէջ, ինչ սեղանակիցներուս հետ միասին:

Ապուրէն ետք, տապկած հնդկահաւ մը բերին սեղան: Մուխթարը կը պատրաստուէր մատներով մէկիկ մէկիկ միսը ոսկորէն զատելու, երբ այս անգամ նետուեցայ առաջ:

— Մի յոգնիք, մուխթար պէյ, մենք ալ գիւղացի կը սեպուինք, ձեռքով ուտելը կը սիրենք, ըսի եւ հնդկահաւի մէկ թեւը առնելով սկսայ կրծել....

Ճաշէն ետք, առաջնորդուեցայ գիւղին հիւրանոցը, որ մեծկակ սենեակ մըն էր, մէկ անկիւնը անկողիններ դիզուած եւ աթոռներով շրջապատուած: Լիւքս լամբար մը կը լուսաւորէր սենեակը: Նախ բարի գալուստ կը մաղթէին երկու ձեռքով սեղմելով ձեռքս: Նստելէ ետք՝ իւրաքանչիւրը կարգաւ անգամ մըն ալ կը բարեւէին՝ օրպխութիւնս հարցնելով մէկիկ – մէկիկ: Այս արարողութենէն ետքը, կարգը հիւանդութեան պատմութեան եկաւ: Իրենց դժգոհութիւնը լսելէ ետք՝ «ինքնաբերաբար» քննեցի դեղագիր գրեցի՝ շնորհակալութեան կամ երախտապարտութեան «այցեգին»ներ ընդունելով:

Ժամը տասնըմէկին անկողինս պատրաստեցին եւ մինակ ձգեցին զիս: Հետեւեալ առտու ողջերթի համար եկած գիւղացիներէն հրաժեշտ առնելով Համամփազար դարձայ քամիոնով:

Տօնավաճառը իր ոգեւորութեան գագաթնակէտին հասած էր: Հաւաստեցին ինծի թէ հիւանդ քննելու ամէնէն յարմար ժամանակն է: Բայց այս խճալուր աղմուկին մէջ ինչպէ՞ս յայտնել գոյութիւնս՝ առանց մունետիկի:

Մեղք որ, հակառակ խոստացած վարձքիս, այդ չնաշխարհիկ էակը կամ անոր փոխանորդը գտնել կարելի չեղաւ եւ ժամը տասներկուքին տօնավաճառը աւարտելուն՝ օթօպիւս նստայ... պարապ քսակով եւ վերադարձի համար ճամբորդութեան ծախքս հազիւ ճարելով:

Առաջնլութիւնս նիւթապէս ձախողած էր: Այսուհանդերձ՝ չմոռցայ յաջորդ կիրակիին համար պանդոկէն անկողին մը զատել: Ձախողելով ձախողելով, ի վերջոյ պիտի վայելէի յաջողութիւնն ալ:

Առաջին ձախողանքէս շաբաթ մը ետքը, դարձեալ ձեռնարկեցի Պողպյեանի արշաւանքին: Այս անգամ Ճենօ Աղայի պէս բարեկամի մը օժանդակութեան յոյսն ալ չունէի: Միայն ըսած էի Թերզիլիի գիւղացիներուն, պանդոկապետին եւ սրճարանատիրոջ, թէ գալ կիրակի տօնավաճառի ընթացքին հիւանդ պիտի քննէի, Համամփազարի պանդոկին մէջ

Կը յուսայի Շաբաթ գիշերուընէ անձամբ ապահովել Կիրակի առտուան համար անհրաժեշտ մունետիկը եւ այդպէս ալ ըրի:

Չէի խորհած սակայն, թէ չի բաւեր մունետիկի թեկնածուն գտնել: Պէտք էր քննել՝ հասկնալու համար թէ մարդուն ձայնը ուժգնութիւնը ունի՞ տօնավաճառի աղմուկին մէջ լսելի ըլլալու կամ գոնէ ուշադրութիւն գրաւելու համար: Արդարեւ, հետեւեալ առտու առուգեցի, թէ մարդուկին հոգեվարքի ձայնը հազիւ կը լսուէր իր անմիջական շուրջիններէն: Այս ալ, 10.000 հոգինոց բազմութեան մէջ, տեղ տեղ քանի մը հոգիի ականջին բան մը փսփսալէն տարբերութիւն չունէր անշուշտ: Այդ օրը միայն հինգ – վեց հոգի կրցայ քննել՝ երթուդարձի ծախքս հազիւ հանելով:

Այս ձախողանքը եւս արգելք մը չեղաւ գալ շաբթուան համար պանդոկէն սենեակ մը ապահովելու որոշումիս եւ ... յաջողութիւնս աննախատեսելի էր:

Տօնավաճառի երրորդ կիրակին առտուան ժամը հինգէն մինչեւ 12 անընդհատ աշխատեցայ՝ հիւանդ քննելով եւ դարմանումի համար անհրաժեշտ ներարկումներ ընելով: Դիմողները այնքան շատ էին եւ դուռը առ դուռը կը խուժէին, որ հարկ եղաւ պանդոկին գրադրին պաշտօն յանձնել կարգը պահպանելու համար: Այդ օրը յաղթական զօրավարի մը տրամադրութիւնը ունէի: Եղածը մեծ բան մը չէր անշուշտ, բայց գոնէ բախտիս անիւին ընթացքը փոխուած էր:

Օթօպիւսին մէջ լսեցի, թէ կառավարական բժիշկը, որ ամէն Կիրակի Համամփազար կուգար իր հաշւոյն հիւանդ քննելու, պարապ մնացեր է այն օրը եւ ինծի դէմ լարուեր: Այս լուրը հաճելի չէր եւ յաջորդ շաբթուն իսկ չուշացաւ իր հետեւանքը:

(6 Շար.)

Պ. ԽՐՈՒՇՉԵՒ

ԵՒ ԻՐ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

Յաջողութիւնը յանթահարելի եղաւ: Մէկ օրէն միւսը թերթին տպաքանակը կը բարձրանար, հազարաւոր նամակներ կը հասնէին խմբագրութեան: Մոսկուայի երիտասարդութիւնը «Քոլոմպոսի հաւկիթը» գտնողի երեւոյթն ունէր:

Ցուցումը մեծ եղաւ կուսակցական խստութեամբ հպարտ կարգ մը շրջանակներու մօտ: Մանաւանդ որ միեւնոյն ատեն, պատասխանատուն կը ծանրացնէր իր պարագան, լրագրին էջերու դասաւորումը փոփոխելով, մտածածին նկարներ հրատարակելով, «զգայացունց» լուրեր՝ հոս հոն էջերուն մէջ ցանելով: Ասիկա խորհրդային մամուլին մէջ տեսնուած բան չէր: «Ժամանակին, կ'ըսէին, խորհրդային թերթերը իրարմէ կը զանազանուէին իրենց անուններով միայն: Ցանդուղն երիտասարդը հեռացնելու մասին կը խօսէին: Բայց Խրուշչեւ դիմադրեց, ինչպէս դիմադրած էր Սթալինեան պաշտամունքին: Ոչ միայն համաձայն եղաւ Աճուպէյի, այլեւ զայն «Իզվեստիա» կառավարական պաշտօնաթերթին խմբագրապետ նշանակեց, ռուսական ամէնէն մեծ թերթը «Փրաւտա»յի հետ որ կուսակցութեան պաշտօնաթերթն է.

Մոլոթով մեղադրեց զինքը օր մը յանցաւոր ներողամտութիւն մը կը նկատէր եղածը:

— Մեր երիտասարդները, ըսաւ, միայն զուարճանալու մասին կը մտածեն:

— Աւելի լաւ պիտի աշխատին, պատասխանեց Խրուշչեւ, եթէ կարենան երբեմն երբեմն զուարճանալ, առանց կարծելու թէ յանցանք է գործածնին:

Այս սովորական ճշմարտութիւնը օտար էր «Պարոն Ոչ»ին, բայց բացարձակապէս ճիշդ էր խորհրդային վարչապետին զաւակներուն վերաբերմամբ: Անոնցմէ մէկը կը պատկանի դասարկ եւ փայլուն երիտասարդութեան, որուն մէջ յաճախ կը տեսնուին կուսակցական բարձր պաշտօնատարներէն շատերուն զաւակները: Իր հասկցած ձեւովը աւելի ազատամիտ քան իր շատ մը ընկերները, Խրուշչեւ երբեք չէ ուզած իր զաւակներուն մասնաւոր ուղղութիւն մը պարտադրել, ոչ ալ զանոնք մտցնել կուսակցական պաշտօնէութեան մէջ: Բայց ուզած է անոնց տալ այն դաստիարակութիւնը որ ինք չէ կրցած ունենալ, բոլորովին ազատ ձգելով զանոնք որ իրենց ուզած ուսումներուն հետեւին:

— Եւ հիմա, տեսէք ժամանակակից Ռուսիան կրնայ ըսել ան հպարտութեամբ, իր զաւակները ցոյց տալով. Ես իսկ աւելի շատ գիտուններ եւ արհեստագէտներ կը պատրաստեմ, քան Ամերիկայի ղեկավարներու թիւին միջինը: Կարծես գիտութեան տենդը իրապէս վարակած ըլլար Խրուշչեւ ընտանիքի անդամները, իր մեծ աղջիկը Ժիւլիան քիմիագէտ է. երկրորդը՝ Ռատան կենսաբան, տղան Սերկէի ելեկտրոնական ճարտարագէտ եւ վերջին աղջիկը՝ Էլէնա, քսանըմէկ տարեկան, տակաւին ուսանող է

Կան մինչեւ իսկ որոշ բարեփոխումներ դաստիարակութեան գրութեան մէջ, որոնց ներշնչումը Խրուշչեւ ունեցած է իր զաւակներուն փորձառութեամբ:

— Երբեք դժուարութեան չէ՞ք հանդիպած անոնց հետ, հարցուցին օր մը իրեն

— Անշուշտ, խոստովանեցաւ Մանաւանդ վերջին երկուքին հետ: Պէտք եղածին չափ չեն հասկնար Ֆիզիքական աշխատանքին անհրաժեշտութիւնը եւ [illegible] կ'ընեն: Մեր տղաքը եւ աղջիկները պէտք չէ որ ամչնան ձեռքերնին աղտոտել

Խրուշչեւի այս անդրադարձումը յատկանշական է: Իր տղան Սերկէյ եւ աղջիկը Էլենա ճիշդ «Նոր հոսանքին» ներկայացուցիչներն են: Իրենց տարեկիցներուն պէս չեն տառապած պատերազմէն: Սթալինականութիւնը չեն ճանչցած որ Ռատայի նման փախուստ տային անկէ: Սերկէյ տասը տարեկան էր յաղթանակի օրերուն, Էլէնա եօթը: Սթալինի մահուան ատեն 18 եւ 15 տարեկան էին: Պատանիներ էին իրենց հօրը նշանաւոր գաղտնի տեղեկագրին միջոցին: Արդիւնքը, կեանքին դժուարութիւնները չճանչցան, կը հաւատան գիտութեան եւ ար-

ԿՈՄԻՏԱՍ

ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Յետագային, Հայր Սուրբը մէկ օր մեզի պատմեց զուարճանալով այս միջադէպը, երբ մեծցած աշակերտ էի եւ ինծի ալ յիշեցուց իմ «քաջութիւնը»:

×

Պաշտելու չափ կը սիրէինք մեր Հայր Սուրբը մօտիկ ազգականի նման, այնքան դիւրահաղորդ էր, մտերիմ եւ տաք սրտով: Մանուկներուս հետ արտասովոր բարեկամութիւն ունէր: Չէ՞ որ ինքն ալ մանուկ էր հոգիով, պարզունակ, մաքուր բիւրեղ հոգիով եւ անմիջական: Մանուկի նման եռանդ եւ յարատեւ աշխատանքի սէր ունէր: Զուարթ, կատակախօս, ընկերական, չարաճճի: Զարմացած կարդացած եմ մէկ երկու տեղ որտեղ երաժիշտ մը հայ օրիորդ իր յիշողութիւններու մէջ զայն կը նկարագրէ իբրեւ հեզահամբոյր, խոնարհ մը հոգեւորական, նուրբ մարդ: Հեզահամբո՞յր ... մեր կրակ ու բոց, վառվռուն Հայր Սուրբը:

Օր մը, զբօսանքի ժամանակ, ետեւէս գաղտագողի մօտենալով, իր ձեռքի կաշեպատ նօթագրքով այնպէս վայրագ հարուած մը տուաւ գլխուս, որ աչքերս սեւցան: Կարծելով թէ ընկերներէս մէկն է այս վայրենին, գետնէն քար մը փնտռեցի դաս մը տալու անոր, Գիւմրեցու գունաւոր հայհոյանքներս թափելով գըլխուն: Երբ ուզեցի քարը նետել, դէմս տեսայ Հայր Սուրբը՝ քահ – քահ խնդալով կաքաւի ձայնով, կողքը՝ Մանուկ Աբեղեան եւ Ստեփան Կանայեան ... Գըլխուս ցաւը մոռցայ եւ սիրոյ ժպիտով նայեցի մեր երեք սիրելի ուսուցիչներուն: Ախ, ինչ մարդիկ էին մեր ուսուցիչները:

Չ'երկարեմ այլ յիշողութիւններ:

×

Խրիմեան Հայրիկը վախճանեց: Էջմիածինը լեցուեցաւ երկիւղած հայ հաւատացեալներով: Ամէնքն իրենց որբացած կը զգային, այնքան Հայրիկը սիրուած էր:

Ազգային շատ մեծ սուգ էր:

Հայրիկը պառկած էր իր յաւիտենական քունով փայլուն դագաղի մէջ: Սրբազան ծերունիի նահապետի դալուկ երեսը լոյս կ'արտացոլէր:

Վանքի հինաւուրց կամարներուն տակ կը ծաւալէին կոմիտասեան պատարագի եւ թաղման երգերու ոլորտները, խառնուելով խունկի, ծուխի, ծնծղաններու, քշոցներու եւ հոծ բազմութեան խուլ եւ դղրդացող աղմուկին հետ: Դուրսը՝ զանգերու ղօղանջը, թաղման տխուր հնչիւնները, որոնք արձագանգներով կ'երթային հեռուները: Ցուցումն աւելի սաստիկ էր, երբ կը լսէինք Հայր Սուրբի կախարդիչ մեներգները իր կաքաւաձայնով:

Կոմիտասն Օրմանեանական էր.

Հասան ընտրութեան ժամանակները: Իրարանցում, բանակռիւ թերթերու մէջ: Թունդ տարակարծութիւններ վանքի մէջ, բարեբախտաբար ժողովուրդն անտարբեր էր անուններու դիմաց, երեքն ալ համարեա հեռու, անծանօթ, երեքն ալ ընդունելի:

Գլխաւոր թեկնածուներն էին Իզմիրլեան, Օրմանեան եւ Դուրեան Պոլսեցի Արքեպիսկոպոսները: Քաղաքական գոյն էր ստացած հարցը, ինչպէս միշտ եւ ամէն բան Հայերուս մէջ:

Մեր Հայր Սուրբը թունդ Օրմանեանական դուրս եկաւ: Ակնաւ ամէն տեղ անդադար ջատագովել Օրմանեան Սրբազանը, գովքն ընելով անոր արտասովոր եւ բազմակողմանի կարողութիւններուն: Շատ խելօք, դիւանագէտ, զգոյշ, շրջահայեաց քաղաքավար, միեւնոյն ժամանակ հայրենասէր, յառաջդիմական, բարձր ուսումով, աստուածաբան, պատմագէտ, ջերմեռանդ հաւատացեալ, մի խօսքով կատարեալ եւ յարմար եկեղեցու պետ ժողովրդի հայր ...

Օրմանեանական էին նաեւ իր հոգեւորական եւ աշխարհիկ ընկերները — Գարեգին, Կարապետ, Ցուսիկ եւ այլ վարդապետները, Մանուկ Աբեղեան, Ստեփան Կանայեան:

Ընտրութիւններէն առաջ մեծ եռուզեռ: Կը պատրաստուէինք համերգներու համար: Ի պատիւ արեւմտահայ պատգամաւորներու մեզի սորվեցուց պոլսական ազգային երգեր Մեզ Նոր արեւ ծագեց Արի'ք, Հայկազունք, Մինչ բոյր ի բոյր Փամ Փորոտան եւայլն: Այդ երգերն ինք չէր սիրեր:

Վերջին փորձին Պոլսոյ պատգամաւորները ներկայ էին եւ շատ ոգեւորուած: Անոնցմէն մէկը ոսկեզօծ պաշտօնական հագուստներով եւ ոսկեայ սուրով, Կոմիտասին, գրկախառնուեցաւ եւ գոչեց «Հայ ըլլանք, կրօնաւոր ըլլանք»: Այս բացագանչութիւնը մեզի շատ զուարճացուց, որովհետեւ թէեւ ճեմարանական էինք, սակայն կրօնաւոր ըլլալէն շատ հեռու էինք: Այդ ժամանակ ամէնքս կը կարդայինք ռուսական նիհիլիստները եւ Եւրոպացի անհաւատները:

ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱՄԱՆՋԵԱՆ

(6 Շար.)

ուեստի յաղթանակին եւ չէն հետաքրքրուիր քաղաքականութեամբ : Սերկէի 24 տարեկանին փայլուն ելեկտրոնագէտ մըն էր, եւ իր արհեստէն զատ կը խանդավառուէր միայն իր Թիթեռնիկներու հաւաքածոյով: Երբ անցեալ Սեպտեմբերին հօրը ընկերացաւ Մ.-Նահանգներ, այդ ճամբորդութեան ընթացքին շատ քիչ հետաքրքրուեցաւ ամերիկեան ընկերութիւնը ուսումնասիրելու, երբեք չփորձեց տնտեսագէտներու, ընկերաբաններու հանդիպիլ եւ նոյնիսկ չհարցուփորձեց ելեկտրոնի ուրիշ մասնագէտներ, խորապէս համոզուած ըլլալով խորհրդային գիտութեան գերազանցութեան : Իր այցելած բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ միայն Թիթեռնիկի նշանաւոր հաւաքածոյ ունեցողները փնտռեց :

Երբ հարցուցին Սերկէի թէ Մ.-Նահանգներու մէջ իր տեսած ամէնէն գեղեցիկ բանը ի՞նչ էր, առանց վարանելու պատասխանեց.

– Նիւ Եորքի բնական պատմութեանց թանգարանին Թիթեռնիկներու հաւաքածոն.

Ամերիկայի այսօրուան սերունդի արհեստագիտական նախասիրութիւնը, քաղաքական անտարբերութիւնը եւ առ հասարակ ցոյց տուած ինքնայատուկ մտայնութիւնը, արդեօ՞ք վաղուան նոյնիսկ խորհրդային սերունդին յատկանիշները պիտի ըլլան :

Ամէն անգամ որ Խրուշչեւ իր զաւկին կը նայի, այդ վախը կ'արթննայ իր մէջ: Ասոր հետեւանքն է մասամբ որ ուսումնական ծրագրի բարեփոխումով, անցեալ տարի Խորհրդ. Միութեան բոլոր ուսանողներուն համար, որոշուեցաւ ձեռային աշխատանքը պարտաւորիչ դարձնել. Կեդր. կոմիտէն իր վերջին որոշումներուն մէջ, եզրակացուց որ ընկերվ. երկիրներու մէջ, կարեւոր է գաղափարական կազմաւորումը: Այս նպատակով կը փորձէ բոլոր միջոցներով արգիլել մեծ իշխանութիւն մը տալու արհեստավարութեան առաքեալներուն : Պիտի յաջողի՞ :

Ասիկա Սերկէյ եւ Էլենա Խրուշչեւի գաղտնիքն է : Նիքիթա, ինք արդէն մտահոգ է այն նոր անպատկառութեան համար որ կը տեսնուի «նոր հոսանքին» մէջ, եւ որուն կը պատկանին իր թոռները, Աճուպէի ընտանիքին զաւակները. Երբ Մոսկուայի մօտ իր ունեցած տնակին մէջ, հինգ տարեկան Ալիոշա թոռան ըսաւ որ իրենց հետ կենայ՝ ընտանեկան առաջին պաշտօնական լուսանկարին համար, ան բացարձակապէս չուզեց հնազանդիլ եւ տասը վայրկեան ընդդիմացաւ...

– Ես գիւղ եկած էի զուարճանալու համար եթէ գիտնայի թէ պիտի նեղացնէք զիս, տունը մնացած կ'ըլլայի՝ պատասխանեց Թոռն իր մեծ հօրը :

(Վերջ)

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Անցեալ Կիրակի կէսօրէ ետք տօնուեցաւ Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի 29րդ տարեկան հանդէսը, Սալ տը լա Շիմիի մէջ:

Ինչպէս նախորդ տարիները, բարեկամներու, համակիրներու եւ ծնողքներու բազմութիւնը լեցուցած էր սրահը :

Հանդէսին ներկայ էր եւ կը նախագահէր Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեան: Ներկայ էին Դպրոցասէր վարժարանի աշակերտուհիները իրենց տնօրէնուհիին Օր. Գարագաշեանի հետ, ինչպէս նաեւ Մխիթարեան վարժարանի աշակերտները առաջնորդութեամբ տեսուչ Հ. Սերովբէ Ագրլեանի: Ներկայ էին նոյնպէս ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, ամերիկացի, անգլիացի սկաուտական խումբեր եւ պետեր, Լիկ Ֆրանսէզ Փուռ լէ Օ'Պէրժ տը լա Ժէօնէսի նախագահ Հանրի Քրիսթոֆ, ինչպէս եւ հայկական զանազան կազմակերպութեանց վարչութեան անդամները, եւայլն :

Հանդէսը սկսաւ շրջանին դրօշակներու տողանցքով, սկաուտները յաջորդաբար երգեցին եւ ներկայացուցին «Ծիտը», «Երեք Թմբկահարները»: Արենոյշները պարեցին հայկական պարեր : Սկաուտները ներկայացուցին շատ յաջող կերպով «Շողզամը» : Եղան արտասանութիւններ, բոլորն ալ յաջող :

Խմբապետուհիները ֆրանսերէն ներկայացուցին «Թռչուն հովանոցը», զաւեշտ մը որ շատ գնահատուեցաւ հանդիսականներուն կողմէ Միջնաբերդէն առաջ Միութեան ընդհ. պետ Գ. Մեծատուրեան կարդաց սկաուտական միջազգային գրասենեակի տնօրէնին շնորհաւորական նամակը: Շնորհակալութիւն յայտնեց հանդիսականներուն քաջալերանքին համար :

Խօսք առաւ Պ. Հանրի Քրիսթոֆ եւ պատմեց իր 32 տարուան ծանօթութիւնը Հայ Արենեու հետ, Պիէռվիլ եւ այլուր, յայտնեց իր ջերմ համակրանքը հայ արիներու եւ մաղթեց աւելի մեծ յաջողութիւններ.

Միջնաբերդէն ետքը նախկին Հայ Արիներու խումբը ներկայացուց Շէյքսփիրի «Ընտանեցած ջատուկը» կատակերգութիւնը հայերէն: Խաղարկութիւնը այնքան կատարեալ էր, որ օտար հիւրերը կը կարծէին նոյնիսկ թէ՝ դերասաններ են խաղացողները: Ժողովուրդը մեծ խանդավառութեամբ շնորհաւորեց դերակատարները: Այս ներկայացումը մեծ փայլ մը տուաւ Հայ Արիներու հանդէսին :

Հանդէսին վերջաւորութենէն առաջ բեմ հրաւիրուեցաւ Սերովբէ եպիսկոպոս, որ շատ գեղեցիկ եւ անկեղծ ճառով մը իր համակրանքը յայտնեց սկաուտական շարժումին, որ յիսուն տարիէ ի վեր մաս կը կազմէ համաշխարհային օգտակար շարժումներուն, վայելելով ամէն տեղ եկեղեցիին համակրանքը եւ աջակցութիւնը :

Իր ուրախութիւնը յայտնեց որ 32 տարիէ ի վեր Ֆրանսայի մէջ ալ Հայ Արիներու Միութիւնը կը շարունակէ իր օգտակար աշխատանքը յարատեւօրէն, եւ նոր յաջողութիւններ մաղթեց Հայ Արիներուն : Կոչ ըրաւ հայ ծնողաց որ իրենց զաւակները սկաուտ արձանագրեն :

Հանդէսը վերջացաւ Տէրունական աղօթքով: Բեմէն երգեցին, առաջնորդութեամբ Սրբազանին, հին եւ նոր արիները, խմբապետները, գայլիկները, եւ մասնակցեցաւ ամբողջ սրահը :

Յաջող հանդէս մըն էր, կը մաղթենք որ նոր գայլիկներ եւ սկաուտներ մտնեն Հայ Արիներու շարքերուն մէջ, օգտուելու հայ նոր սերունդին նուիրուած այս շարժումէն .

Հ. Ա.

ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Պարժոլի մէջ մեռած է Զաթ գիւղացի ծանօթ ռազմիկ խմբապետ Արթին Աղայի կողակիցը, զինակից Մարիամ Տէյիրմէնճեան :

Երբ 1915 տարուան մէջ, արիւնազանգ օրերուն, Թուրքիոյ ոճրագործ վարիչները, մանաւոր ծրագրով, զաւառ կը ղրկէին մարդկութենէ վիժած արարածներ՝ իբրեւ գործակալ, Պօղազլեան հասաւ Խուռանաչակ Քեմալը իբրեւ գայմագամ, (յետագային կախաղան բարձրացաւ): Այս գազանն էր որ հրամայեց բնաջնջել մեր շրջանի Հայութիւնը կացինով եւ այլ վայրագ ձեւերով :

Եթէ կեդրոնը զոհ գնաց, եղան գիւղեր, ինչպէս Էյլէնճէ եւ Գումգույու, որոնք դիմադրեցին, կռուեցան շաբաթներով եւ նահատակուեցան հերոսաբար, բայց եւ այնպէս եղան նաեւ վերապրողներ՝ շնորհիւ իրենց զէնքին :

Մեր շրջանի վերապրողներէն ո՞վ չէ լսած անունը հերոս Սարգիս Ճէպէճեանի, որ կը ճեղքէ Թրքական չորրորդ զօրաբանակին զիծը, կը միանայ Անդրանիկի, կը մասնակցի Անդրանիկի բոլոր կռիւներուն, ի վերջոյ կ'անցնի Հաճըն, ուր կը նահատակուի միշտ զէն ի ձեռին: Ո՞վ չի յիշեր խմբապետներ Արթին աղան, Սամուէլ Ինճէեանը, Հաճի պէյի իրենց խումբերով, որոնք կռուած են ամբողջ չորս տարի, փորձած են անցնիլ սահմանը, գացած մինչեւ Տրապիզոն, յանձն առնելով ամէն վտանգ, ամէն տառապանք, ապրած խառակերութեամբ, բայց միշտ հարուածելով՝ առանց արտաքին օժանդակութեան :

Ահա այդ տիպար հայդուկներու բնակավայրէն՝ Տիկին Տէյիրմէնճեանն է, ծանօթ՝ Մամուկ անունով, որ կ'իյնայ Պարժոլի մէջ, բնութեան օրէնքով, տոկալէ ետք զէնքը կեանքին բոլոր հարուածներուն: Հանգիստ հոգւոյդ, հերոս մայրիկ :

ՀԱՅԿ ՄԱՃԱՌԵԱՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻ. — Անցեալ Կիրակի Իսիի «Խրիմեան» դպրոցի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ, տեղւոյն «Զաւարեան» կոմիտէի կազմակերպած ընկերահամակրական խնջոյքը, Փետրուար 18ի առթիւ :

Հաւատաւոր ընկերներ ու սրտցաւ հայրենակիցներ, այս տարի եւս փութացած էին իրենց յարգանքի տուրքը բերել, յանուն հայրենիքի եւ ազատութեան սրբազան գաղափարին զոհուած հերոսներու յիշատակին :

Օրուան նախագահը՝ ընկեր Աւօ Իսահակեան, հպանցիկ կերպով պարզեց ու բացատրեց, ականատեսի իր տպաւորութիւնները, թէ ինչպիսի պայմաններու տակ հայ ժողովուրդը հարկադրուեցաւ ըմբոստութեան դիմել :

Իմէջ այլոց, ընկերը օրինակ բերաւ Ալիխան անուն Թաթար մը, որ հակառակ իր սնուցած այնքան հայատեաց քաղաքականութեան, ի վերջոյ ինքն ալ զոհ գնաց նորահաստատ իշխանութեան սադրանքներուն եւ շնորհիւ Փետրուարի շարժումին՝ բազմաթիւ հայ գործիչներու կարգին, կ'ազատի կացինահարումէն :

Յանդավառուած Դաշնակցութեան իրագործած այս հերոսական խոյանքէն, բանտէն ելքին կը բացագանչէ ամենուրեք. — « Կեցցէ Դաշնակցութիւնը, կեցցէ Դաշնակցութիւնը (Թրքերէն՝ լեզուով), ու հազիւ իր տունը հասած, յուզումէն կը մեռնի :

Ապա խօսք առաւ օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ ընկեր Ժ. Միրիճեան :

Հակառակ իր երիտասարդ տարիքին, հակառակ հայրենիքէն հեռու ծնած ըլլալուն, ցոյց տուաւ թէ խորապէս ուսումնասիրած է իր ժողովուրդին պատմութիւնը :

Մեր նախահայրը՝ Հայկ Նահապետէն առնելով օրինակը, կանգ առաւ Փետրուարեան ըմբոստութեան վրայ :

Ինչպէս որ Հայկ Նահապետ չէր հանդուրժած օտար բռնութեան, այնպէս ալ դարերու ընթացքին մեր ժողովուրդը ծառացած է բոլոր դոյնի տիրապետութեանց դէմ :

Թուելէ ետք բազմաթիւ փաստեր ու իրողութիւններ մեր հին ու նորագոյն պատմութեան անցքերէն, եզրակացուց .

— « Որքան ատեն որ կանգուն կը մընան էջմիածինն ու Մասիսը, այնքան ժամանակ պիտի ապրի Հայութիւնը :

Ընկերոջ սրտաբուխ խօսքերը, վարակիչ յուզումով մը համակեցին ներկաները :

Ընկեր Կ. Ցակոբեանի սեղանապետութեամբ, մերթ ընդ մերթ մեներգեցին տիկիններ՝ Ցակոբեան, Շ. Գալայճեան, Շ. Ասլանեան եւ Պ. Ս. Ծերունեան :

Իսկ իրենց հայրենաշունչ արտասանութիւններով ներկաները ոգեւորեցին Արփս Գարայեան եւ Նոր Սերնդական Սերոբեան :

Մէջ ընդ մէջ խօսք առին նոյնպէս ընկերներ՝ Հ. Հանտալեան, Քըշիկեան, Եղօ Մինասեան, Միրիճան Շիրվանեան, Ց. Շիրվանեան եւ ուրիշներ :

Հակառակ յառաջացած ուշ ժամուն, հանդիսականներու տրամադրութիւնը այնքան բարձր էր, որ ոչ ոք կ'ուզէր բաժնուիլ, խանդավառ մթնոլորտէն :

Գնահատելի էր կազմակերպիչ ընկերներու տարած աշխատանքը՝ բարոյապէս թէ նիւթապէս :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Մանաւանդ որ ես ի մօտոյ պիտի մեկնիմ Պոլսէն՝ Փարիզ երթալու եւ տեղւոյն համալսարանները աչքէ անցնելու՝ ուսումնասիրութիւններուս համար: Իմ բացակայութեանս, պէտք է որ մամաս աղէկ նայուի եւ խնամուի, ինչ որ դուք այնքան լաւ կրնաք կատարել: Ասանկով դուք չհաւար կ'ըլլաք, մօրս համակրութիւնը կը վաստկիք, որ կրնայ օր մը օգտակար ըլլալ ձեզի ... Ձեր եւ ձեր մօրը աղէկութեանը համար այսպէս վարուելնիդ հարկաւոր է. Իրաւ, ասկէց առաջ քիչ մը աւելի ազատ եւ ուրախ ժամանակներ անցուցիք, բայց աշխարհիս վրայ ինչ բան տեւական է. մարդս պէտք է ժամանակին ու պայմաններուն համակերպի... Դարձէք, ուրեմն, օրիորդ, ձեր գործին, եւ ինչպէս ըսի, ամէն հոգ տարէք որ մամաս աղէկ խնամուի ... ահաւասիկ առաջին եւ վերջին բացատրութիւնը որ կու տամ ձեզի, ինչ որ արդէն իմ կողմէս զոհողութիւն մըն է :

Եւ յարակից խուցին դուռը բանալով, Արշակ մտաւ իր ննջասենեակը՝ հագուելու եւ մեկնելու համար :

Մանկամարդ աղջիկը, այս յոյժ պաշտօնական, կարճ եւ անգութ բացատրութիւնը լսելէ յետոյ, խօսք մը, բառ մը պատասխանելու իր անսահման կսկիծը այդ հրէշին երեսն ի վեր պոռալու անկարող, լուռ ու մունջ սկսաւ լալ, մետաքսէ թաշկինակը ողողելով իր արցունքներով, կուլ տալով հեծկլտանքները որոնք իր կուրծքը կը պատռէին :

Բան մը կը փլչէր, կը կործանէր իր մէջ: Կը կարծէր լսել իր էութեան, իր կեանքին այդ քայքայումին հառաչը, խուլ եւ ահաւոր :

Իր երազները, որոնց իրականացումին այնքան մօտեցեր էր, գրեթէ հպանցեր էր զանոնք, յոյսերը որոնք իր հոգին ու երեւակայութիւնը ոգեւորեր, շոյեր, վառեր էին, այս բոլորը մէկ հարուածով կը տարտղնէր, կ'անհետանար, ինչպէս ամպի թեթեւ ծուէններ զոր քամին կը ցրուէ, կը հալեցնէ :

Սիրած էր այդ տղան նախ իր ամբարհաւաճ ու մեծամոլիկ ձգտումներէն մղուած, յետոյ հրապուրուելով անոր շարժումներէն, անոր խօսուածքէն, անոր ապետավայել նիստուկացէն, անոր յանդուգն, նոյն իսկ լպրիշ վարմունքներէն, որոնց մէջ ազուոր, հաճելի տարօրինակութիւններ կը տեսնէր, վերջապէս անոր խենթութիւններէն, այլանդակութիւններէն, ափեղցփեղութիւններէն : Սիրած էր այդ տղան, վառնզի կարծած, հաւատացած էր որ անիկա կը սիրէր զինքը, կեանքը իրենին կապած էր վերջնականապէս ու ալ պիտի չբաժնուէր իրմէ : Ու այս կոյր ու անյեղլի հաւատքէն մըղուելով իր բոլոր ունեցածը անոր տուեր էր, իր կուսութիւնը, իր ազուորութիւնը, իր հրապոյրները, շռայլօրէն, անվերապահօրէն, մոլեգնօրէն :

Հի՞մա : Ամէն բան վերջացած էր : Խարած էին զինքը: Աղքատ աղջիկ, բնութեան իրեն շնորհած ծաղիկները քաղեր, բրցուցեր, վայելեր էին: Ու ինք հաճոյքով, կամաւորօրէն թոյլ տուեր էր որ այդ կողոպտումը տեղի ունենայ, ու սարսռալով ականատես եղեր էր այն վայրագ ու չնական նըրանքին որով այդ աւազակութիւնը կատարուեր էր :

Հիմա՞ : Մերկացած, զօսացած ճիւղ մըն էր ինք, աւերակ մը, դիակ մը :

Ու կուլար հոգ., այդ խուցին մէջ, լուռ վկան այնքան վայելուած հաճոյքներու, այդ թիկնաթոռին վրայ, գիրկընդխառն սիրուըրտուքներու, ցնծապատ ու մոլեգին զալարումներու հանգստաւէտ պատուանդանը, շրջապատուած այդ առարկաներէն որոնց ամէն մէկը գինով ու սիրակցորդ զոյգին հպումը կրած էր:

— Օրիորդ, զուցէ մամաս ձեզի պէտք ունենայ :

Դրանը մէջ կը կենար ան, կողոպտիչը, անթերի հագնուածքով, երկար սեւ բըտէնքոդի մը մէջ իր ձաւերաւոր մարմինը պրկած, դեղին պեխերը խրոխտ զալարուածքով մը շուրթերուն վրայ համբարձիկ, նայուածքը անողոք եւ ձանձրացած :

Սոֆի ցնցումով մը ոտքի ելաւ, իր լալագին դէմքը անգամ մը դարձուց այդ մարդուն, որ կը վռնտէր ալ զինքը, ու անոր նայեցաւ իր արցունքներուն մէջէն, իր ցաւին ամբողջ ու խորունկ սրտաշարժութեամբը, դերագոյն ու անդիմադրելի պաղատանքով : Երիտասարդը, անդրդուելի, տոկաց այդ նայուածքին, տեսաւ ցաւը, արցունքը, պաղատանքը, եւ ուրիշ բան չգտաւ իր զգացումը յայտնելու եթէ ոչ .

— Օրիորդ, մամաս զուցէ ձեզի պէտք ունենայ, կրկնեց :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Les peuples qui chantent

Ժողովրդական երգի եւ պարի փառատօն, ի նպաստ Ֆրանսայի Ուսանողական Սանաթօրիոմներուն ։

Կիրակի, 13 Մարտ, ժամը 14·30ին
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ
Բարձր հովանաւորութեամբ
Փարիզի համալսարանի տեսուչ
Գ. ԺԱՆ ՍԱՐԱՅՅԻ
Նախագահութեամբ
ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՍԱՐԱՅՅԻ

Կը մասնակցին՝
Հայկական բաժին՝
Սօսի *պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. ՑԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆի եւ մասնակցութեամբ Գ. ՎԱՀԷ ՃԻՐԱՀԵԱՆի, նոր պարերով ։*

Նայիրի *երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆԳԷԿԵԱՆի նոր երգերով ։*

Պր. Պէռնար ՏԷՏԷՃԵԱՆ, իր նուագախումբով ։

Ինչպէս նաեւ հետեւեալ երկիրներու ուսանողական եւ ֆօլքլօրական խումբերը՝
Իսրայէլ, Լաօս, Լեթոնիա, Լիթուանիա, Հնդկաստան, Ճափոն, Մատակասքար, Մեքսիքա, Միացեալ Նահանգներ (*Ամերիկա*), Յունաստան, Չէրքէսիա, Պրազիլիա, Վիէթնամ, Քամերուն, Քամպօճ ։

Գիները՝ 400 (4 Ն. Ֆ.), 300 (3 Ն. Ֆ.), 200 (2 Ն. Ֆ.), 150 (1·50 Ն.Ֆ.)։
Դիմել Սորպոնի դռնապաններուն ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արամ Մարտիրոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, յետ պատարագի ողբացեալ ԱՐՇԱԿ ՄՈՒՇԵՂԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ (մեռած՝ Գրիւսէլ) ։

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։

×

Գ. Արամ Զաքրեան, Տէր եւ Տիկին Գարոյր Մինասեան, Այրի Տիկին Էլմասեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Էլմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը տասնին, իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ, ու ազգականին Տիկին Աստղիկ Զաքրեանի *(ծնեալ Էլմասեան) մահուան քառասունքին առթիւ ։*

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ։

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Շաւիլի նորակառոյց եկեղեցիին մէջ արարողութիւններուն կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Եպիս. Մանուկեան ։

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի Արեւագալի այս արարողութեանց։ Երգեցողութիւնը կը ղեկավարէ՝ Նշան Սերգոյեան ։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 10։

×

Ողբացեալ Օր. Եղսաբրդուհի Փաստրմաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Շավիլի եկեղեցիին կը նուիրեն՝ Տէր եւ Տիկին Կարօ Փաստրմաճեան քսան Ն.Ֆ.։ Տիկին Զուլհակեան 20Ն.Ֆ.։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնին կողմէ ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Փափաքողները կրնան ծպտել իրենց երախաները լաւ ֆոնթէնի տակները խորհրդանշող զգեստներով կամ միայն գլուխով եւ արտասանել տալ անոնց իրենց ծպտումին համապատասխան առակը ։

Որբերու Օգն. Մարմինը քաջալերուած նախորդ տարիներու իր գտած յաջողութենէն կը յուսայ որ այս անգամ եւս հանրութիւնը պիտի քաջալերէ զինքը, օգտակար հանդիսանալով Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ
Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ստանալու համար դիմել՝
Մարսէյլ.— *Ա. Քէօսէեան (Փլաս տ'Էքս)։ Ուր կարելի է բաժանորդագրուիլ նաեւ «Հայ – Բոյժ»ի։*
Նիս.— *Շահան Զօտեան*
Վալանս.— *Արսէն Տէր – Սարգիսեան ։*
Կրընօպլ. — *Վ. Բարախեան ։*
Տէսին.— *Սարգիս Առաքելեան ։*
Լիոն.— *Մ. Կէնճեան եւ Ղ.Ղազարեան։*
Վիէն.— *Մուշեղ Մուրատեան ։*
Պոռտօ.— *Կ. Տօնէրեան ։*
Սէն Շամոն.— *Մ. Ընտրիկեան ։*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ստացած է Գ. Նուպար Յովհաննէսեանէ հարիւր Ն. Ֆ. գաղութիս աղքատներուն համար, ողբ. զինուոր Միշէլ Պաղտասարեանի մահուան քառասունքին առթիւ ։

Նմանապէս յիսուն Ն. Ֆ. Ալֆորվիլի Մշակութային Միութենէն տեղւոյս դպրոցին համար, փոխան ծաղկեպսակի Միշէլ Պաղտասարեանի մահուան առթիւ ։

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԳԱԼ ՇԱԲԱԹ

ՀԱՅ · ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Նոյեմբեր – Դեկտեմբերի թիւը (215 – 216), *ճոխ եւ հետաքրքրական բովանդակութեամբ.—*

Համբոյրը բժշկութեան մէջ (Խմբ). — *Էկզեմայի մասին* (Տոքթ. Բամպուքճեան) — *Սոխը եւ իր սննդական արժէքը* (Տքթ. Մանուկեան) — *Գիտութեանց Ակադեմիա Հայաստանի.— Մեր շնչած օդը* (Տոքթ. Նաւասարդ). *Արուեստական ցրտաթմբիր* (Տոքթ. Գալուստեան). — *Սրտի տագնապներու շուրջ* (Փրոֆ. Լընէկր) — *Արեան փոխարինիչները* (Փրոֆ. Ֆրոմ) — *Ես սիրեցի Հայաստանը* (Ակադեմական Պիոտրովսկի) — *Քունը եւ մահը* (Տոքթ. Աչնեան) — *Ստոծանին եւ իր փորձանքները* (Տոքթ. Այվազեան) — *Տղաս ջղային է* (Տոքթ. Տիապ-քին) — *Արուեստական սերնդագործութիւն* (Տքթ. Պանծալի) — *Ինչո՞ւ վիժում կ'ունենան կիները* (Տոքթ. Ասքանազ). — *Լուսնոտներու* (սարայը) *մասին* (Շ. Նարդունի). — *Արուեստական շնչառութիւն* (Խաչուեի) —

Տարեկան բաժանորդագրութեան պայմաններն են Ֆրանսա 15 Ն. Ֆ. (1500), *արտասահման 20 Ն. Ֆ. ։*

Մամուլին յանձնուած է Յունուար – Փետրուարի թիւը, որու մէջ շատ հետաքրքրական յօդուած մը,— Էշը ··· բժշկութեան մէջ (*պատմական, գրական, գիտական ծանօթութիւններով*)։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Մուրատ խումբին կողմէ, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, տեղւոյն Սալ տէ Ֆէթի *մէջ ։*

Կը հրաւիրուին քոյր խումբերու ընկերներն ու ընկերուհիները եւ համակիրները

—ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի, 16 *Մարտ, ժամը 15ին, Յոյներու սրահը ։ Կարեւոր օրակարգ՝ պարահանդէս ։*

ՀԱՄԱԽՄԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ իր ընդհ. անդամական ժողովին, այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9 – 11, *սովորական սրահը, Պաու տիւ Կլոպ ։*

Ծանօթ.— Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։ Օրակարգ տեղւոյն վրայ ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի արժանավայել կերպով «Անարոնեան» ակումբը, Մարտ 12, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին ։

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի «Քրիստափոր» Շրջ. կոմիտէին *կողմէ եւ մասնակցութեամբ* Նոր Սերունդի «Շաւարշ Միսաքեան» *խումբի ։*

Եւրոպական, հայկական պար եւ առատ կերուխում ։

Մուտքը ազատ է ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ-Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30*ին, սովորական ժողովատեղին ։* Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է *Կարեւոր օրակարգ ։*

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. « Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Դասախօսներ
Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ, Կ. ՄԵՀԵԱՆ, Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ ուրիշներ
Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն.
Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է ։

Բ. Դասախօսութիւն
Նիւթ՝ Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս հիմնուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ։ 16
Դասախօս՝ ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ ժամը 20·30*ին, Մշակոյթի Տան մէջ*, 17 Րիւ Պլէօ ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 12 ՄԱՐՏ

SAMEDI 12 MARS 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8746 — 36EME ANNEE — Fondateur . SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4547

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՌԱՋԻՆՄԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽՕՐԷԻՆ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

Ժընեւի մէջ, գալ երեքշաբթի, կը սկսին խօսակցութիւնները զինաթափութեան շուրջ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Կլոր սեղանին շուրջ պիտի նստին՝ մէկ կողմէ Մ. Նահանգները, Անգլիա, Ֆրանսա, Քանատա եւ Իտալիա, միւս կողմէ Խ. Միութիւն, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Ռումանիա եւ Պուլկարիա :

Վերջ դնելու համար արեւմտեաններու ներքին անհամաձայնութեանց, Փարիզ եկած էր Ֆ. Իթըն, Միացեալ Նահանգներու պատուիրակը, եւ տեսակցութիւն ունեցած էր արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլի եւ Ժիւլ Մոքի հետ :

Ամիսներէ ի վեր շարունակուող տարակարծութիւնները վերջ գտան հինգշաբթի օր: Ի՞նչ էր անհամաձայնութիւնը : Ֆրանսան ունէր իր տեսակէտը, իսկ չորս միւսները, գլխաւորութեամբ Միացեալ Նահանգներու տարբեր տեսակէտ ունէին:

Ի՞նչ կ'ըսէր Ֆրանսա.

Զինաթափութեան հարցին շուրջ, Ֆրանսայի տեսակէտը յստակ էր: Ուոշինկթըն կամ այլուր, Ֆրանսայի պատուիրակը, Ժ. Մոք բազմիցս յայտարարեց թէ իրենց կարծիքով ու համոզումով իսկական ապաղինում մը գլուխ հանելու նախապայման է որ հիւլէական կամ ջրածին ռումբեր փոխադրող եւ գործածող զէնքերը փճացուին, ուրիշ խօսքով քանդուին կամ խաղաղ նպատակներու գործածուին՝ արուեստական արբանեակներ, հրթիռներ, օդանաւեր, սուզանաւեր, ինչպէս նաեւ կորիզային ռումբ արձակող թնդանօթները:

Ըսել եւ պնդել թէ պիտի քանդուին բոլոր կորիզային ռումբերը — կ'ըսեն Ֆրանսացիք — իմաստ մը չունի, քանի որ Մ. Նահանգները կամ Խ. Միութիւնը կրնան շատ դիւրութեամբ հիւլէական ռումբերով բեռնաւորուած արուեստական արբանեակներ արձակել ու իրենց ուզած մէկ պահուն «կոճակ»ի մը կոխելով ռմբակոծել ուր որ ուզեն :

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը պահանջէր նաեւ, որ զինաթափութիւնը միայն դասական զէնքերու մասին չըլլայ, այլեւ նախապատուութիւն տրուի հիւլէական զէնքերուն, (այս չի նշանակեր սակայն, թէ երկուքը միաժամանակ կարելի չէ գլուխ հանել) Ֆրանսացիք ապաղինում ըսելով կը հասկնան՝ ոչ միայն արգիլել կորիզային զէնքերու արտադրութիւնը, այլեւ գոյութիւն ունեցող ռումբերուն վերածումը խաղաղ նպատակներու. «Պրոպլէմը չի չքանար» կ'ըսէ Ժ. Մոք ու կը պահանջէ որ ոչ մէկ խտրութիւն դրուի մեծի եւ փոքրի միջեւ, քանի որ հիւլէական ռումբը այլեւս գաղտնիք չունի եւ ծանօթ է գրեթէ բոլորին.

Շատեր թերեւս դիտել տան թէ այս փաստարկութիւնը խոտոր կը համեմատի «երկրորդ» կարգի երկրի մը, ինչպէս է պարագան՝ Ֆրանսայի: Իրողութիւնը, սակայն, կը մնայ միշտ նոյնը: Նշանակելի երեւոյթ մը : Խ. Միութիւն թէ Մ. Նահանգներ, թէեւ տարբեր համբաներով, կը կրկնեն նոյնը՝ այն է, կորիզային զէնքերու փճացումը թողուլ յառաջիկայ կարգադրութեանց

Արդարեւ՝ Խ. Միութիւնը կ'ընդունի կատարեալ հսկողութեան ծրագիրը, մինչեւ իսկ առիթ չի փախցներ յայտարարելու թէ իրենք առաջինն եղած են որ նման միտք մը յղացած են. Այսուհանդերձ Խրուշչեւ միշտ կը կրկնէ — «Դէմ եղած ենք ու միշտ դէմ պիտի ըլլանք հակոյ մարմնի մը գոյութեան որ հսկողութեան պիտակին տակ լրտեսութեան մէջ

լրտեսութիւն պիտի ընէ : Եթէ ապաղինումը ընդհանրանայ եւ ամբողջական դառնայ, այդ պարագային կարելի է խօսիլ հսկիչ մարմնի մը կազմութեան մասին, քանի որ այդ պարագային գաղտնի պահուելիք ոչինչ պիտի մնայ» : Ուրիշ խօսքով պէտք է գոհանալ զինաթափութեան շուրջ սկզբունքի որոշումով մը եւ ձգել որ ճակատներէն իւրաքանչիւրը իր խոստումին տէրը կանգնի :

Տարակարծութիւնը մեծ է ոչ միայն Արեւելքի եւ Արեւմուտքի, այլեւ Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ :

Ատլանտեան Ուխտի մնայուն խորհուրդը նիստ գումարեց Հինգշաբթի օր, վերահասու ըլլալու համար Արեւմուտքի զինաթափութեան ծրագրին, որ պիտի ներկայացուի, Ժընեւի մէջ, Մարտ 15ին:

Ամերիկացիք կարեւոր զիջումներ ըրին ի նպաստ Ֆրանսական տեսակէտին եւ ի վերջոյ Արեւմտեանները համաձայնեցան եւ մէկ ճակատ պիտի կազմեն երեքշաբթի օր, Ժընեւի մէջ:

Ժիւլ Մոք յաջողեցաւ ընդունիլ տալ որ հիւլէական ապաղինումը նախապատուութիւն ստանայ դասական զէնքերու ապաղինման վրայ: Ցաջողեցաւ նաեւ միւս կէտերուն վրայ. եւ ամերիկեան պատուիրակը նոյն օրը Ատլանտեան Ուխտի հերթական նիստին կրցաւ ներկայացնել արեւմտեան ծրագիրը: Ատլանտեան Ուխտի պաշտօնական բանբերը յայտարարեց. Շատ լուրջ ծրագիր մըն է որ քարոզչական ոչ մէկ բնոյթ ունի

Օրը Օրին

ՎԵՐՔԻ ՄԸ ԴԱՐՄԱՆԸ

— Դուն լաւ ունի՞ս որ ես շատ բարի եւ ազգօգուտ սովորութիւն մը ունիմ — գիշերը, գլուխս բարձին դրի՞ ա՛լ կը սկսիմ մեր ազգին ցաւերուն մասին մտածել եւ այդ ցաւերուն համար դարման փնտռել… Վստահ եմ որ դուն այդ սովորութիւնը չունիս .

— Չունիմ …

— Ատիկա կը նշանակէ որ դուն ինծի չափ ազգասէր չես …

— Չեմ …

— Գիտե՞ս, առջի գիշեր ինչի մասին կը մտածէի — մեր քահանաներուն վիճակին մասին …

— Ինչո՞ւ… Ինծի այնպէս կը թուի որ Հայոց ազգին ամէնէն բախտաւոր զաւակները եկեղեցականներն են — քահանաներէն մինչեւ Կաթողիկոսները … Ամէն յարգ ու պատիւ անոնք կը վայելեն … Դուն ու ես սրահէ մը կամ սենեակէ մը ներս մտնենք՝ մեր վրայ նայող անգամ չկայ, անոնք մտնեն՝ ամէն մարդ ոտքի կ'ելլէ … Ազգային հանդէսներուն մէջ, անոնք են որ ցուցափեղկ կը հանուին …

— Ատոնք խաբուսիկ երեւոյթներ են .. Ցաւոյ, դուն իմ նիւթս շատ հեռուները տարիր… Ես քահանաներու վիճակին մասին է որ կը խօսիմ …

— Խօսէ նայինք … Բայց, շատ կը խնդրեմ, կրօնական – եկեղեցական խնդիրներ չյուզես: Մենք աշխարհական ենք, եկեղեցիներու կալուածէն ներս մտնելու իրաւունք չունինք …

— Աղէկ, աղէկ… Հիմա. մտիկ ըրէ… Մեր Առաքելական ունի քահանաներ, Աբեղաներ, Վարդապետներ, Եպիսկոպոսներ եւ կաթողիկոսներ … Անա՛նկ է:

— Անանկ է …

— Աբեղան յոյս ունի՞ որ օր մը վարդապետ կրնայ ըլլալ, ունի՛: Վարդապետը յոյս ունի՞ որ օր մը Ծայրագոյն կրնայ ըլլալ, ունի՛: Ծայրագոյնը յոյս ունի՞ որ. օր մը Եպիսկոպոս կրնայ ըլլալ, ունի՛… Եպիսկոպոսը կրնա՞յ Արքեպիսկոպոսութեան հասնիլ, կրնա՛յ … Արքեպիսկոպոսն ալ, օր մը, կրնա՞յ Պատրիարք կամ Կաթողիկոս ըլլալ, կրնա՛յ…

— Այդ բոլոր ըսածներդ կրնան պատահիլ… Ես քեզի պատկերազարդ լուր մը տամ — ժամանակին, Լոնտոնի մէջ կար վարդապետ մը, որ անհաւոր ու անխոստովանելի յանցանքի մը մէջ բռնուեցաւ եւ երկրէն վտարուեցաւ Կիւլպէնկեանի կարգադրութեամբ … Գիտե՞ս ինչ եղաւ այդ զզուելի անտաւորը — Պոլիս գնաց ու Եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ :

— Լա՛ւ, սա ըսէ նայիմ, մեր խեղճ քահանանե՞րը ուր կրնան հասնիլ՝ տարիներով ազգին ու եկեղեցիին ծառայելէ ետք:

— Աւագ քահանայ կ'ըլլան …

— Եւ ատկէ քայլ մը անդին չեն կրնար երթալ, անանկ չէ՞ ..

— Անանկ է… Ցաւալի երեւոյթ … Մինչդեռ, ունինք քահանաներ, որոնք Կաթողիկոս ըլլալու ալ արժանի են…

— Աղէկ որ ըսողը դուն ես … Հիմա, ես այդ վէրքին դարմանը գտած եմ… Ազգը ոտքի կը հանենք եւ կը յանձնարարենք մեր զոյգ Կաթողիկոսներուն որ հետեւեալ բաները ընեն — նախ, հաստատեն Ծայրագոյն քահանայութեան աստիճան մը … Ցետոյ, զաւազան կրելու եւ պանակէ կախելու իրաւունք տան անոնց …

— Պանակէ՞ն ինչ է …

— Եպիսկոպոսին կուրծքէն կախուած Աստուածամօրը է… Ցետոյ, Առաջնորդական իրաւունքները տան արժանաւորներուն :

— Օգո՞ւտը …

— Եկեղեցին սիրող եւ ամուսնական կեանքն ալ սիրող մեր երիտասարդները կը քաջալերուին ու երբ գիտնան թէ օր մը տեղ մը կը հասնին, քահանայ կ'ըլլան՝ վասն հաստատութեան մեր Առաքելական Եկեղեցիին …

— Այդ առաջարկներէդ աւելի կարեւորը կայ — խնդրենք Կաթողիկոսներէն որ օրէնք մը հաստատեն որ քահանաներն ալ դպրոց երթան ու բան սորվին, որպէսզի ազգին բան մը սորվեցնեն… Մնացածին դէմ չեմ, ի հարկէ …

— Ես ալ քու առաջարկիդ համաձայն եմ …

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԿԱՐԵՒՈՐ

Փարիզի ծանուցումներու պատերուն վրայ Մարտ 27ին համար «Խաչատուրեան փառատօն»ին իբրեւ ղեկավար գրուած է՝ Արտեմ Խաչատուրեան, ինչ որ շփոթութեանց տեղի տուած է :

Կրցանք ճշդել որ պարզ տպագրական վրիպակ մըն է եւ Մարտ 27ին, ինչպէս նաեւ 20ին ղեկավարողը՝ հանրածանօթ՝ ԱՐԱՄ Խաչատուրեանն է :

ՏԸ ԿՈԼ – ՄԱՔՄԻԼԸՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Այսօր Փարիզ կը հասնի Անգլիոյ վարչապետը՝ Հարոլտ Մաքմիլըն որ երկու օր գլուխ գլխի պիտի խօսի Զօր. տը Կոլի հետ: Կը կարծուի թէ խօսակցութեանց գլխաւոր հարցերը պիտի ըլլան . — Ֆրանսայի անդամակցութիւնը հիւլէական ակումբին: Եւրոպայի տնտեսական ապագան (վեցերու եւ եօթներու մրցակցութիւն): Վերին ժողովի համար համընթաց առաջարկ մը պատրաստել : Կրնան խօսիլ նաեւ Խրուշչեւի մասին որ ծանօթ է Մաքմիլընի : Այս վերջինը համոզուած է որ խորհրդային վարչապետը զինուորական պատրաստութիւն ունեցող պետական անձնաւորութիւնները կը նախընտրէ : Այս պատճառով շատ բան կը սպասէ Խրուշչեւ – տը Կոլ հանդիպումէն :

Ռոյթէրի լուրերուն համաձայն Մաքմիլըն «հաճոյքը պիտի ունենայ Լոնտոն հրաւիրելու Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, Պէն Կուրիոն տեսակցութիւն մը ունեցած է Նախագահ Այզընհաուըրի հետ: Գաղտնի կը պահուի խօսակցութեանց բնոյթը: Կ'ենթադրուի սակայն, թէ Իսրայէլի վարչապետը զինուորական կարեւոր օժանդակութիւն մը պիտի խնդրէ՝ Այզընհաուըրէն :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ լաւատեղեակ թերթերէն՝ « Ալ Սիասա» կը հաղորդէ որ հաւանաբար մօտ ատենէն Գնդ. Նասր վերակազմէ իր դահլիճը :

ՓԵՔԻՆ անդրադառնալով Տքթ. Ռահկիւմիրայի (Հնդիկ երեսփոխան) այն յայտարարութեան, թէ Չինաստան մօտ ատենէն հիւլէական ռումբ մը պայթեցնել որոշած է, կը յայտարարէ «յարգելի Ռահվիրան աւելի ծանօթ է մեր ներքին հարցերուն, քան մենք» այլ խօսքով, Չինաստան կը փորձէ հերքել :

ՆԻԿՈՍԻԱՅԻ մէջ բացուեցաւ «հինգերու ժողովը — Անգլիա, Թուրքիա, Յունաստան եւ կղզիի երկու համայնքներ: Քննութեան պիտի առնուին Յունաստանն ու Թուրքիան շահագրգռող ներքին խնդիրներ, Կիպրոսի մասին :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ հաւաքուած են Եւրոպայի 9 երկիրներու ներկայացուցիչներ — Մ. Նահանգները, Պելժիա, Քանատա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Անգլիա, Իտալիա, Ճափոն, Փորթուկալ — քննելու համար թէ ի՞նչ ձեւով կարելի պիտի ըլլայ օգնել թերաճ երկիրներուն: Իւրաքանչիւրը պատրաստած է յատուկ ծրագիր մը:

ԼՈՐՏԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ (Անգլիա) Լորտ Հալիշըմըն յայտարարեց թէ Անգլիա որոշած է յառաջ տանիլ կորիզային զէնքերու իր ապառազինումը :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ մամուլը կ'ամբաստանէ նախագահ Այզընհաուըր որ վճռական դիրք չունի արտաքին իր քաղաքականութեան մէջ:

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ճերմակ գիրք մը լոյս տեսաւ չին – հնդկական յարաբերութեանց մասին :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ « կառավարութեան «արտաքին նախարար » Քրիմ Պելքասէմ յայտարարեց թէ Ֆրանսայի հետ բանակցութեանց հարցը այլեւս վերջացած է : «Նախարարը» կը շեշտէ թէ տը Կոլի վերջին յայտարարութիւնները ցոյց տուին թէ ինչ է իր իսկական քաղաքականութիւնը եւ այդ պայմաններու մէջ Ալժ. Ազատ. Ճակատը տեսաւ թէ չի կրնար պատուիրակութիւն մը ղրկել բանակցելու համար :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ թեկնածու հրաւիրուած է շարժանկարի վարպետ մը՝ Ռընէ Քլեռ որուն կ'առաջարկուի բանաստեղծ Ժերման Կոէկի աթոռը:

ՃԻՆԱ ԼՕԼՕԲՐԻՃԻՏԱ իտալուհի նշանաւոր «աստղը» որոշեց իր ամուսնոյն եւ զաւկին հետ Քանատա հաստատուիլ, նկատի առնելով որ Իտալիան կը մերժէ հպատակութիւն տալ իր Եուկոսլաւ «տաբագիր» ամուսնոյն եւ զաւկին :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ պիտի ընկերանան 90 հոգի փոխանակ 140ի, ինչպէս յայտարարուած էր նախապէս :

ՖՐԱՆՍԱ որոշած է պայթեցնել իր երկրորդ հիւլէական ռումբը, հաւանաբար Մարտ 20էն 30ի ընթացքին, նորէն Ռեկանի մէջ :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ քարիւղի յանձնախումբը կարեւոր որոշումներ տուած է, Գահիրէի մէջ: Այդ որոշումներուն հիման վրայ արաբ երկիրները պիտի աշխատին աւելի լայն շահարաժին ապահովել իրենց: Թոյլ պիտի չտան որ նաւթուղիները օտար երկիրներէ անցնին կամ դէպի օտար զտարաններ թափուին: Աշխատաւորներուն 90 իսկ պաշտօնէութեան 70 առ հարիւրը պէտք է տեղացիներ ըլլան :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ԱՅՆ ՕՐԷՆ Ի ՎԵՐ, ԱՅՆ ՕՐԷՆ ԱՍԴԻՆ..."

Հեղինակ՝ ՍՕՍ – ՎԱՆԻ, Պէյրութ, 1959

•

Սօս – Վանի միայն հէքեաթագիր մը չէ: Բանասիրական եւ գիտաբանական աշխատանքներ ալ ունի, որոնք այլազան նիւթերու նուիրուած են: Ժողովրդական սովորութիւններ, ազգագրական նիւթեր, վանքեր ու վանականներ իր հետաքրքրութիւններուն առարկան դարձած են միշտ: Վերջերս սկսած էր նաեւ հայ եւ հելլէն աւանդութիւններու մասին բաղդատական, ուսումնասիրական փորձ մը: Ընդհանրապէս իր աւանդութիւններուն նիւթը կը կազմեն աստուածներ ու աստուածուհիներ, որոնք փոխուած են ծաղիկի, ծառի, տունկի, օձի, կովի, արծիւի եւ ուրիշ թռչուններու: Այս ընդարձակ նիւթը յաճախ մշակած է չափական արուեստով, ցրուած՝ զանազան պարբերականներու եւ օրաթերթերու մէջ:

Դժբախտաբար Սօս – Վանի ալ մէկն է այն գրողներէն, որոնց վաստակը կորսուած է տասնեակ մը տարիներու թերթերու հաւաքածոներուն մէջ: Ֆաջալերելու համար հէքեաթագիրը, «Սեւան» հրատարակչականը տասնեւչորս «աւանդութիւններ» համախմբած է հատորի մը մէջ, «Այն օրէն ի վեր, Այն օրէն ասդին» խորագրով, որ կար ու չկար ըսելու ձեւ մըն է:

Հէքիաթները երկու ձեւով մշակուած են մեր մէջ: Բուն ժողովրդական աւանդութիւնը, այնպէս ինչպէս ժողովուրդը կը պատմէ, առանց գրական մշակումի, առանց արուեստի, պարզ ու միշտ միամիտ բովանդակութեամբ: Այսպիսի հէքեաթ – աւանդութիւններ հաւաքած է մասնաւորաբար Գ. Եպ. Սրուանձտեանց, աւելի քան երեք քառորդ դար առաջ, իր «Մանանայ»ին, «Համով – հոտով»ին եւ «Թորոս Աղբոր» մէջ: Այդ հում նիւթերէն օգտուելով, ուրիշ հէքեաթագիրներ գրականօրէն մշակած են անոնցմէ ոմանք, պահելով ժողովրդական հարազատութիւնը:

Երկրորդ տեսակը մշակուած, արուեստական հէքեաթներն են, որոնց ներկայացուցիչներն աւելի շատ են, քան մենք կը կարծենք: Որովհետեւ գրեթէ ամէն գրող փորձած է գրական այդ սեռը, աւելի կամ պակաս յաջողութեամբ:

Սօս – Վանիի ամէն մէկ հէքեաթը խորհրդանշան մըն է: «Հարսնեմատը», սիրոյ կրակովը տոչորող այն հարսն է, որ երբ լճակին մէջ կը խեղդուի, մատը կը փոխակերպուի ճերմակ թերթերով եւ հրաշագեղ տեսքով ծաղիկի մը:

Սիրուն եւ խորհրդաւոր աւանդութիւն մըն է «Հայ Երգը»: Երբ աշխարհակալ Լենկթիմուր, հակառակ կոտորածներու ու աւերներուն հայ երգը կը լսէ, լռեցնել կ'ուզէ, բայց չի յաջողիր: Որովհետեւ Արարատի ձիւնին պէս անմահ են հայ ժողովուրդը եւ անոր հայրենիքը: Հայ ժողովուրդը ճնծաղիկ է, ձիւնին տակէն կը ծլի. անիկա առասպելական փիւնիկ թռչունն է, որ մոխիրներէն յարութիւն կ'առնէ, եւ գիտէ աւերակները դրախտի վերածել եւ անապատները մրգաստանի:

Արեւելեան գրոյց մըն է «Գինը» որ աշխարհագործութեան խորհուրդը կը խորհրդանշէ: Բովանդակ ստեղծագործութեան մէջ ամէնէն դրական եւ միեւնոյն ատեն բացասական էակը՝ ինչպէս կը փորձէ պատկերացնել հէքեաթագիրը:

Սօս – Վանի լաւ կը ճանչնայ մեր հայրենիքը, մեր աշխարհագրութիւնը, մեր հողագրութիւնը, որուն գեղեցիկ նկարագրութիւնը կուտայ «Նոյի Արցունքը» աւանդավէպով: Նոյի արցունքը անձրեւի հատիկներու պէս Հայոց Աշխարհի աղբիւրներուն, վտակներուն, գետերուն եւ լիճերուն մէջ կը թափի, երբ իր երկու սրտոտ որդիները, Քամն ու Յաբէթը որոտղութենէ վերադարձին կը նետահարեն Սալմանը, Եղնիկը՝ Նոյի գրկին մէջ:

Ծառապաշտութիւնը կը խորհրդանշէ «Աղջիկ էր ուռենին» աւանդութիւնը, որուն մէջ պաշտամունքի առարկայ կը դառնան մեր երկիրը, արդասաւորութիւնն ու ծննդաբանութիւնը, հունտն ու տարմը, շաքիլն ու ընձիւղը, արտն ու անդաստանը, հունձքն ու հնձուորը, հերկն ու ջրտուքը: Ո՞վ չի յիշեր հայ եկեղեցիին ծաղկազարդի կիրակին, ուռենիի տօնութիւնը...:

Աւանդութիւնը չի կազմեր միշտ իր հէքեաթին հէնքը: Մանկական ու պատանեկան յուշերով ստեղծագործուած է օրինակ «Խնկենին»: Ընտանեկան ու հօրենական, մօր եւ զաւկի խօսակցութիւնը կը դիմաւորենք: Ողորմութիւն տուողև բարիք գործող հարսի մը հէքեաթն է. Խնկիկին արգիլուած էր բարիք գործել, բայց ան երկինքի թռչուններուն կուտար ամէնօրեայ կերը:

Ցագուրդ տալու համար իր ցանկութիւններուն, Թագուհին կը փափաքի ունենալ «Փետուրէ բերդը», որուն համար երկրին բոլոր թռչունները պէտք է որսալ: Ջղջիկ մըն ալ կը բերեն Թագուհիին, որ փետտել կը սկսի: Բայց թռչունը մարդու պէս խօսիլ կը սկսի, թէ ինքն ալ մայր է: Թագուհին կը հրաժարի «Փետուրէ բերդ»էն: Բայց ջղջիկը փետրազուրկ կը դառնայ, տգեղ ու տկար առանց ձայնի ու երգի: Ասոր համար է որ ցերեկները կը պահուըտի մութ ու ամայի տեղերը, եւ միայն գիշերները դուրս կ'ելլէ:

Վերջին աւանդութիւնը «Երգն Հայաստանի»ն է: Ժամանակներու տեւողութեան մէջ, վարպետներէն աշակերտներուն փոխանցուած ամէնէն դրական իմաստութիւնն է հայ երգին փառքը:

Սօս – Վանի հպարտ ու ազնուական գիւղացի է: Բայց իր հէքեաթներն ու աւանդութիւնները մշակուած, տաշուած, կոկուած ու ազնուացած են, հեռու գեղջուկներուն, մեր մամիկներուն արուեստէն, գիր ու բանէն: Իր մարդիկը բարութեան եւ արդարութեան մթնոլորտի մը մէջ կը գործեն: Միշտ կը զգուշանայ չափազանցութիւններէ: Հարազատ է ու բնական իր ոճը: Պատկերներ ու այլաբանութիւններ յատկանիշը կը կազմեն: Ջինը ալիւր է, լուսինը կը խաղայ ու կը խնդայ, հունձքը հոգիի խոովքով կը խօսի հողին հետ, ծառերը երաժշտութիւն ունին, թթենիները վէճի կը բռնուին սալորենիներուն հետ, եղբեւանիին ողկոյզները հարսի մը լեցուն ստինքներուն նման կը կախուին, աղօթքները մեղր ու կաթ կը քաշէն ու կը կաթի:

Սփիւռքի գրական ամայութեան մէջ Սօս – Վանիի աւանդութիւններուն այս հատորը ընթերցանութեան հաճելի գիրքն է, իր բովանդակութեամբ, ոճով ու գրական մշակուած հայերէնով:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

ԴԻՏՈՒԱԾ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

Գողազլեան այցելութեանս չորրորդ շաբաթը՝ պանդոկի գրագիրը ըսաւ թէ կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են աշխատութեանս արգելք ըլլալու համար: Մանրամասնութիւն ուզեցի: Որոշ պատասխան մը չկրցաւ տալ:

Կիրակի առտու նոյն ձեւով սկսան գալ հիւանդները: Քիչ ետք մարդ մը ինքզինքը մուխթար ներկայացնելով՝ ինքնութիւնս հաստատել ուզեց: Պէտք եղած պատասխանը տուի անայլայլ կերպով:

Կէս ժամ ետքը՝ ոստիկան զինուոր մը առանց աքբեքի եւ կնիքի՝ մեքենագիր թուղթ մը տուաւ ինծի, «վասն գաւառապետի» անընթեռնլի ստորագրութեամբ: Կը պնդէր, թէ առանց արտօնութեան բժշկութիւն կ'ընեմ, եւ կ'ազդարարէր, որ անմիջապէս վերջ տամ գործունէութեանս, հակառակ պարագային հետապնդումի պիտի ենթարկուիմ:

Նոյն թուղթին վրայ հետեւեալ իմաստով գրեցի եւ ոստիկան զինուորին տուի վերադարձնելու համար. — «Պաշտօնական աքբեքաւոր թուղթի վրայ եւ գաւառապետի կնիքով եթէ ըլլայ ազդարարութիւնը, այս վաւերագիրը քովս առնելով անմիջապէս կը ձգեմ եւ կը մեկնիմ: Հակառակ պարագային՝ դիմումը անվաւեր նկատելուս կը շարունակեմ աշխատիլ»:

Միջոց մը ետք իրարանցում եւ աղմուկ մը լսուեցաւ դուրսը: Քննութեան սենեակէն դուրս կլայ եւ պանդոկին դրան առջեւ տեսայ երկու սուինաւոր զինուորներ, որոնք արգելք ըլլալ կ'ուզէին քննութեան համար պանդոկ մտնել ուզող հիւանդներուն:

Վար իջայ եւ զինուորներուն հարցուցի, թէ ո՞վ հրաման տուած է իրենց այս արգելքը դնելու համար:

— Տանապետը, պատասխանեցին:

— Տանապետը թող գայ եւ արգելքը ինծի հաղորդէ, ըսի եւ պանդոկին առջեւ հաւաքուած տասնեակ մը հիւանդները ներս առի՝ քննութիւնս շարունակելով (սպայի հագուստ ունէի վրաս):

Սուինաւոր զինուորներու դրած արգելքը կը շարունակուէր սակայն, այնպէս որ պէտք եղաւ երեք անգամ վար իջնել, դրան առջեւ հաւաքուած հիւանդները ներս առնել ու քննութիւնս շարունակել՝ ջղագրգիռ տրամադրութեան տակ:

Տանապետը եկաւ վերջապէս: Ըսի, թէ արձակուրդ ունեցող սպայ բժիշկ մը իրաւասու է Թուրքիոյ որեւէ մէկ կողմը ի գործ դնելու իր ասպարէզը: Կացութիւնս պարզեցի վաւերագիրով մը, զոր ստորագրելով յանձնեցի իրեն: Սուինաւոր զինուորներու արգելքը վերցաւ, բայց արդէն տանավաճառն ալ վերջացած էր:

Աւելի ետքը տեղեկացայ, թէ կառավարական բժիշկը բողոքեր է Առողջապահական Տնօրէնութեան մօտ: Այս ձեռնարկը լսող գիւղացիները, որոնք դժգոհ էին իրմէ, հանրագրութիւն մը պատրաստեր են ի նպաստ ինծի եւ ասիկա պատճառ դարձեր է, որ ինք երկու շաբաթէն տարր[...] քաղաք մը փոխադրուի:

Արդարութիւնը երբեմն շատ կանուխ [...] յաղթանակէ:

Գողազլեանի արկածախնդրութիւնը վտանգաւոր փուլի մը մէջ մտնելուն՝ [...] ժարեցայ կրկնել: Երկու օր ետքը կ[...] սկսայ շրջապտոյտս հակառակ ուղղութեամբ՝ դէպի Սարըօղլան եւ Պիւնեա[...] դաւառները:

Կէսօրէ ետքը ժամը երեքին, ինծի ըն[...] կերակցող առողջապահական պաշտօնեա[...] յին հետ, նստանք օթոպիւսը եւ առա[...] արկածի կամ խոչընդոտի (ինչ բացառի[...] բարեբախտութիւն) երկու ժամէն հա[...] սանք Սարըօղլան:

Ոչ ոք կը ճանչնայի այստեղ եւ աւելի[...] գիշերելիք խան մը իսկ չկար, բայց բը[...] ժշկական շրջապտոյտի ձեռնարկող մէկ[...] մը համար նման կացութիւններ սովորա[...] կան են եւ ես ալ մտահոգ չէի արդէ[...] մանաւանդ ինծի ընկերացող պաշտօնեա[...] այս շրջակայքը լաւ կը ճանչնար, ինչ[...] ապահովութիւն կը ներշնչէր ինծի

Ուղղակի քաղաքին «ակումբ»ը առաջ[...] նորդուեցանք: Հոս ակումբ բառը պէտ[...] է սահմանել Անատոլուի սրճարաննե[...] րուն ամէն տեսակ թղթախաղ արգիլուա[...] է: «Ակումբ»ները հաւաքատեղիներ են[...] ուր «իբր թէ» միայն անդամները կը յա[...] ճախեն, եւ որոնք իրականութեան մէ[...] ազատ թղթախաղ խաղալիք սովորակա[...] սրճարանէն տարբերութիւն չունին

Գաւառին «երեւելի»ներով շրջապատուած՝ ժամ մը շաղակրատեցինք ակումբը, յետոյ «ջերմախտի դէմ պայքար» տեղւոյն պաշտօնեան իր տունը ճաշի հրաւիրեց մեզ: Պայմանադրական նաղա[...] քի տեղի չտուած, անմիջապէս ընդունեցանք հրաւէրը, որովհետեւ ... «փէշքէշ» տեղ մը կը փնտռէինք արդէն:

Ճաշէն ետքը գաւառապետը հիւրանոցի առաջնորդեց մեզ եւ գիշերուան ժամը [...] նին տեղական սովորութեան համաձայն մտանք անկողին, հետեւեալ առտու շո[...] սին ելլելու համար:

Մեր առաջին գործը եղաւ փոխադրա[...] կան միջոց մը գտնել: Սերմնացանքի ժամանակ ըլլալով՝ բաւական դժուար եղ[...] աւ ատիկա: Պատանի կառապան մը առ[...] ոսկի օրավարձքի փոխարէն յօժարեցա[...] գայլթականի կառքը մեզի տրամադրե[...] պայմանաւ որ իր եւ ձիերուն սպաս[...] ւորումը եւ պառկելիք տեղը մենք ապա[...] հովենք:

— Ասիկա դիւրին է, ըսինք միաբ[...] րան՝ առողջապահական պաշտօնեա[...] հետ: Մեր պայմաններուն տակ գտնո[...] մարդոց համար, երբ օրուան ուտելի[...] եւ բնակավայրը դիպուածին ձգուած [...] դիւրին կարելի էր յանձնառութեան [...] մտնել ուրիշին հաշուոյն:

Եւ առտուան ժամը հինգին ինկա[...] ճամբաները՝ գաղթականի կառքով դէ[...] ի անծանօթ գիւղեր: Շէն տղայ էր [...] կառապանը: Ամբողջ ճամբու ընթացք[...] զուարթ երգեր մտիկ ըրինք: Նկատեցի՝ իր գիլ ձայնը երբեմն կը մեղմանար [...]

ԿՈՄԻՏԱՍ

ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Ընտրուեցաւ Իզմիրլեան: Շրջադարձ մը եղաւ Կոմիտասի համար: Ծայր աստիճանի յուսախաբ, դարձաւ դիւրագրգիռ, դժգոհ, բարկացոտ եւ իր սիրելի ժպիտը եւ զուարթութիւնը կորսնցուց: Աշակերտներս շատ տխրեցինք Հայր Սուրբի կոճակի նման փոխուելուն: Ընտրութենէն ետքն ալ կը շարունակէր Օրմանեանի գովքը եւ կը նշէր ընտրողներու կարճամտութիւնը: Հայր Սուրբն այլեւս տխուր էր, փոխուած, յուսախաբ:

Այս բանը ոչ մէկ կենսագիր չէ յիշած: Ես շատ զարմացած եմ այս առթիւ:

Իզմիրլեան կաթողիկոսի օծման պատարագը շատ յաջող էր, թէեւ Հայր Սուրբն անտարբեր էր այս յաջողութեան եւ միշտ մնաց դժգոհ:

×

Օծման արարողութեան ժամանակ ինծի դրաւ, իբրեւ ամէնէն անպէտք ձայն ունեցողը, Ղեւոնդ Եպիսկոպոսի տրամադրութեան տակ, ան ալ գիս նշանակեց կերոնակիր: Շատ պզտիկ էի, շապիկս՝ շատ երկար: Սեղանի աստիճաններէն բարձրանալիս Կաթողիկոսը ոտքը դրաւ երկար շապիկիս փէշին, եւ սայթաքելով յետ ընկաւ, սակայն, բարեբախտաբար, չփռուեցաւ մէջքի վրայ, այլ ընկաւ իր հետեւորդներու գիրկը եւ անվտանգ դուրս եկաւ:

×

Զգիտեմ, թէ ո՞ր պատարագի, հանդիսաւոր պատարագի մէջոցին մեր Հայր Սուրբը շատ գէշ տրամադրութեան մէջ էր եւ ինքն իրեն բաներ կը քրթմնջէր կիսաձայն, անհասկանալի բառեր եւ ուշ ու ուրիշ տեղ էր, կարծես բացակայ էր իրմէ եւ մեզմէ: Շարունակ նկատողութիւններ կ'ընէր սեղանի վրայ անհամ երգող սարկաւագներուն եւ պատարագիչ զառամեալ ծերունի եպիսկոպոսին, որ իր ձայնը չէր յարմարեցնում խումբի վերջին նոթին, որ տարբական էր: Իր անտրամադրութիւնը խումբի վրայ ազդեց եւ մենք ալ սկսեցինք անհամ ու անլի երգել, Հայր Սուրբն այնքան էր գերագրգռուած, որ յանկարծակի, երգը չաւարտած, խումբը թողուց եւ արագ դուրս եկաւ վանքէն:

Ամէնքս շշմած մնացինք Հայր Սուրբի արարքէն, որ մեզի շատ անտակտ թըւաց եւ անընդունելի: Օտար հիւրեր, դուրսէն եկած հայ ազդեցիկ մարդիկ, կաթողիկոսն այնտեղ փառաւոր կանգնած: Կատարեալ զայթակղութիւն [...] բերախտաբար խումբը շարունակեց [...] գել տանելի կերպով եւ իր սիրելի [...] նական վաղամեռիկ վանեցի [...] Փախչանեանը շարունակեց ղեկավարել[...]

Զարմանալի թող չթուայ, եթէ աս[...] ցընեմ, որ այս յանդուգն միջադէպը [...] մէկ հետեւանք ունեցաւ: (մէնքը[...] քան կը սիրէին Հայր Սուրբը, "ր [...] ինչ ներելի էր անոր: Կեանքիս մէջ [...] աստիճանի սիրուած մարդ տեսած չ[...]

Զանազան յիշողութիւններու մէջ կա[...] դացած եմ, թէ յետադէմ միաբաննե[...] այլ անձնաւորութիւններ կը հալածէ[...] ին զինքը եւ հանգիստ չէին տար: Իմ [...] նարհ կարծիքով այս պատմութիւն[...] չափազանցութիւններ են եւ մինչեւ [...] գամ անճիշդ: Էջմիածնի մէջ ու ոչ [...] լածած է Կոմիտասը, ընդհակառակն [...] ընդհանուր գուրգուրանքի առարկայ [...] թէ վանքի մէջ եւ թէ դուրսը, ժողով[...] մէջ:

Նորէն յիշեմ, որ Հայր Սուրբը [...] հետ շատ մտերիմ էր, հաղորդիչ, [...] տուն, անմիջական: Ոչինչ կը [...] մեզմէ եւ օրը երկու երեք անգամ կը [...] դիպչէինք: Ոչ բարով նկարիչ էր եւ [...] առիթով ինծի հետ շատ մօտիկ էր [...] էր ամէնուն: Այդ «հալածանքներու[...] սին ոչինչ ըսած է մեզի:

ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱՇ[...]

(7 Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Մարտ 7 Երկուշաբթի երեկոյ՝ Կավօ սրահը ժամադրավայրը եղած էր երաժշտասէր ընտրանի բազմութեան մը, ունկնդրելու համար հատընտիր կտորներ հայ հեղինակներու, որոնց կարգին Գոհարիկ Ղազարոսեանի յօրինած դաշնակի եւ նուագախումբի քոնչէրթոյին առաջին ունկնդրութիւնը :

Նուագահանդէսը սկսաւ ժողովրդական երգչախմբային երգերու շարքով մը : Կոմիտաս, Մաթեան եւ Ափրիկեան, Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի կատարումով՝ Շութօ նուագախումբի ընկերակցութեամբ : Ցայտագրին այս մասը, Կարպիս Ափրիկեանի ղեկավարութեան յանձնուած, ուշադրութեամբ եւ հաճոյքով ունկնդրուեցաւ հասարակութեան կողմէ եւ արդէն ստեղծեց տաք եւ ջերմիկ մթնոլորտ մը, նոյնիսկ կրկնութեան պահանջով :

Երկրորդ կտորն էր Գոհարիկ Ղազարոսեանի հեղինակութիւնը, դաշնակի բաժնին մեկնարկութիւնը ստանձնած էր նոյնինքն հեղինակը: Լսած էինք Գ. Ղազարոսեանի մեներգներն ու դաշնակի համար զանազան նկարագրով գործերը: Այս անգամ համանուագային ստեղծագործութիւն մը կը ներկայացնէր : Արդիական ըմբռնումներով, մերթ արեւելեան մթնոլորտով գործ մըն է, իգական քնքոյշ ներշնչումով բայց գործիաւորման տեսակէտով բաւական յանդուգն խմբագրութեամբ: Առաջին մասին մէջ երկու հակոտնեայ մեղեդիական նախադասութիւններ՝ կը ներկայացնեն գործը, ճարտարօրէն ընդլայնուած եւ գործիքներու մէջ բաժնուած :

Երկրորդ մասը, ամէնէն աւելի գրաւիչն է, սկզբնական գողտրիկ մեղեդիով, խորհրդաւոր, որուն ընդլայնումի պահերուն կը հանդիպինք նաեւ մեր եկեղեցական երաժշտութենէն «Սիրտ իմ սասանի» ձեւափոխուած եղանակին, վերջապէս երրորդ մասը՝ իր ոստոստուն նկարագիրով, որ կը վերջացնէ կտորը :

Գործը կը թուի գրուած ըլլալ աւելի իբր նուագախմբային հեղինակութիւն՝ դաշնակի բաժնի ամբողջացումով, ինչ որ արդէն շատ գնահատելի աշխատութիւն մըն է իբր փնտռտուք, կառուցուած եւ մանաւանդ նուագախմբային գործիքներու գունաւորման համադրութիւն : Որպէս զի կտորը իրական քոնչէրթոյի նկարագիրը ստանայ՝ գուցէ հեղինակին կողմէ անհրաժեշտ ըլլայ ճոխացնել դաշնակի բաժինը, զայն տիրապետող դարձնելու համար :

Գոհարիկ Ղազարոսեան իր այս գործով մեզի կը ներկայանայ իր արուեստին բոլորովին նոր եւ չահեկան դիմագիծով :

Ցայտագրին միւս կտորներն էին Արամ Խաչատուրեանի ջութակի քոնչերթոն զոր մասնաւոր բծախնդրութեամբ եւ մաքուր արուեստով նուագեց Գ. Ժարրի, որմէ վերջ «Գայեանէ» պարախաղէն քանի մը հատուածներ տուաւ նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Շութոյի, ճարտար մեկնարկութեամբ :

« Գայեանէ » պարախաղի զանազան մասերուն մէջ յաճախ զանց՝ կ'առնուին այն մասերը, որոնք գուցէ աւելի երաժշտական եւ չահեկան նկարագիր ունին: Դժբախտաբար այս անգամ եւս նոյն պարագային առջեւ գտնուեցանք, եւ ընտրուած կտորները առաւելապէս ժողովրդական խաղերէն սիրուած մասերն էին ինչպէս «Թուրերու պարը » , ռուսական պարը, եայլն, որոնք ապահովաբար Խաչատուրեանի նախասիրած մասերը չեն , ինչպէս կ'ըսէ ինքը:

Կտորները նուագուեցան բացառիկ ուժականութեամբ եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ վերջացուցին նուագահանդէսը :

« Շութօ » նուագահանդէսներու շարքին մէջ յաջող երեկոյթներէն մէկը եղաւ այս վերջինը :

Ա. ՓԱՐԹԵՒԵԱՆ

Մոլլուքի կը փոխուէր, երբ վտանգաւոր ճամբէ մը կամ խարխուլ կամուրջէ մը կ'անցնէինք: Պահ մը ամբողջովին լռեց: Հապա մէկուկէս մեթր լայնքով արահետ մը կ'անցնէինք, ձախէն անդունդ եւ աջ կողմը ցից զառիվեր :

Կարճ ճամբայ ընելով սխալ ուղղութիւն ընտրած էինք: Կառապանին սխալ մէկ շարժումը կամ ձիու մը սայթաքումը կրնար անթարթի մը մէջ անդունդը գլորել մեզ: Սուտ խօսած կ'ըլլամ՝ եթէ չվախցայ ըսեմ: Վախցայ , եւ անանկ վախցայ որ սկսայ աղօթել այս արկածախնդիր ճամբորդութիւնը բարիով վերջացնելու համար :

Առաջին գիւղը, ուր հասանք, մուխթարը չգտանք : Առանց մուխթարի գիւղը անգլուխ մարմինի մը նման է : Կարճ դադար մը եղաւ, որու ընթացքին կառապանը ձիերուն ջուր տուաւ եւ մենք մեր ծարաւը յագեցուցինք , — «երկու ջուր՝ մէկ հացի տե՛ղ կ'անցնի », կ'ըսէ առածը, — շարունակեցինք ճամբան :

Կէսօրէ ետք՝ ժամը երեքին երեսուն անուոր Ճահեալը գիւղը երեւցաւ: Գիւղին ադան (այսինքն ամէնէն հարուստը) իր տունը հրաւիրեց մեզ, գիւղական ճոխ ճաշասեղանի մը շուրջ : Մինչ այդ, բոլոր գիւղացիներուն լուր ղրկուած ըլլալով. հիւանդները հաւաքուած էին դրան առջեւ: Քննութենէ եւ անմիջական դարմանումէ ետք նստանք կառքը եւ շարունակեցինք մեր ճամբան :

Օրական երկու կամ երեք գիւղ կ'այցելէինք, երբեմն կարճ դադարով մը գոհանալով, երբեմն ալ 5 – 6 ժամ կենալով կամ գիշերելով :

(7 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Հայաստանի աշխարհագրութեան մէջ վաղուց , շատ վաղուց է մտել Աղստեւ գետի անունը: Իսկ թէ երբ է հիմնուել նրա գեղանկար հովտում փռուած Դիլիջան քաղաքը, այդ մասին դժուար է որեւէ ստոյգ թուական կամ յիշատակութիւն բերել: Մի բան յամենայն դէպս կարելի է վստահ կերպով պնդել, այնքան էլ հին պատմութիւն չունի մշտադալար սոճիների անտառով, իր վճիտ լեռնային օդով հռչակուած այս վայրը :

Մի երկու տասնամեակ առաջ դեռ ապրում էին ծերունիներ, որոնք հաւաստացնում էին, թէ ճանաչում են Դիլիճանի առաջին բնակիչներին, նրա հիմնադիրներին :

Սակայն եթէ մեծ անցեալ չունի այսօրուան Դիլիջանը, ապա այն վայրը, ուր գտնւում է քաղաքը, մարդկային պատմութեան հնագոյն ժամանակներից ի վեր եղել է բնակատեղի, որտեղ հազարամեակներ շարունակ յարատեւել է կեանքը: Այդ մասին են վկայում քաղաքի շրջակայքում պահպանուած հին բնակատեղերը, որոնք Դիլիջանցիները «գիւղատեղեր » են անուանում :

Դրանք դեռ կրում են այստեղի երբեմնի բնակիչների կեանքի հետքերը :

Իսկական մի թանգարան է Դիլիջանը իր շրջակայքով : Նրա՝ այդ մեծ թանգարանի հարստութիւնները սփռուած են ամէն քայլափոխի: Հողը իր ծալքերում պահել է շատ իրեր՝ խեցեղէն անօթներ , մետաղեայ զանազան առարկաներ, որոնք պատմում են տեղի երբեմնի բնակիչների բարձր զարգացման հասած մշակոյթի մասին: Դրանք յայտնաբերւում են պեղումների, շինարարութեան նպատակներով կատարուող հողային աշխատանքների ժամանակ :

Դիլիջանից ոչ հեռու բարձրիկ մի վայրում գտնւում է Նոր Գետիկը իր ճարտարապետական մեծարժէք կառոյցներով: Ան հանդիսացել է 12 – 14րդ դարերի Հայաստանի մշակութային եւ լուսաւորական կեանքի կեդրոններից մէկը : Այստեղ է ապրել եւ գործել միջնադարի ականաւոր մտածող Մխիթար Գօշը՝ «Դատաստանագրքի» եւ բազմաթիւ առակների հեղինակը :

Դիլիջանից դէպի հիւսիս – արեւմուտք, թաւ անտառներով շրջապատուած խաղաղիկ մի վայրում գտնւում է Հաղարծինը, որի կառոյցները համեմատաբար լաւ են պահպանուել : Դրանցից առանձնապէս նշանաւոր է սեղանատունը, հմուտ վարպետներ այդ ընդարձակ սրահի առաստաղը յօրինել են առանց դիմելու մոյթերի կամ սիւնաշարերի օգնութեան : Քարէ ծանր այդ կերտուածքը պահւում է խաչաձեւ զուգաւորուող կամարների վրայ :

Հապա բնութեան հարստութիւնները : Դիլիջանից ոչ հեռու գտնւում է գիհիների հնամեայ անտառը, որ հազուագիւտ արժէք է ներկայացնում եւ յիշւում է Հայաստանի բնութեան յուշարձանների թւում :

Իսկական թանգարանային զարդեր են քաղաքի մերձակայ անտառներում հասակ նետած հաստաբուն կաղնիներն ու հաճարենիները , սաղարթախիտ թխկիներն ու բոխիները: Դիլիջանի շուրջը տարածուած զմրուխտ գորգերը զարդարուած են քնքուշ գոյներ ունեցող բուրաւէտ ծաղիկներով: Հողն է կեանք տալիս այդ ամէնին, իսկ իր ընդերքում պահում է զանազան հանքատեսակներ, լեռնային պէսպէս ապարներ, թերթաքար, պղինձ, ածուխ եւ այլ բնական հարստութիւններ :

Այդ ամէնի մասին է պատմում Դիլիջանի գաւառագիտական թանգարանը, որի ցուցանիւթերի շատ մասը բնութիւնն ինքն է պարգեւել :

Թանգարանի ընդարձակ մի բաժինն են կազմում հնագիտական նիւթերը՝ պեղածոյ, սափորներ, գաւաթներ, կարասներ, աշխատանքային գործիքներ , զէնքեր , (սուրեր, սակրեր, դաշոյններ եւայլն) արդուզարդի առարկաներ (ուլունքի շարքը, վարսակալներ), որոնցից շատերը մի քանի հազարամեակի պատմութիւն ունին :

Հնագիտական չահեկան նիւթեր են գտնուել Խոտանոց կոչուող վայրում, որտեղ 1957 թուականին պեղումներ է կատարել Հայաստանի գիտութիւնների ակադեմիայի պատմութեան թանգարանի արշաւախումբը : Այստեղ բացուել է մի իշխանական դամբարան, որտեղ իշխանի հետ միասին թաղուած է եղել 19 մարդ :

Հարուստ է թանգարանի դրամների հաւաքածուն: Դրանց զգալի մասը գտնուել է Կոյբիչեւ գիւղի մօտ: Հաւաքածուի մէջ կան հռոմէական, բիւզանդական , պարսկական , մոնկոլական, թրքական, ռուսական դրամներ :

Թանգարանի շատ ցուցանիւթեր կարող են պատիւ բերել մայրաքաղաքային ամէն մի թանգարանի :

Ճարտարապետական հին կառուցուածքների, վիմական արձանագրութիւնների լուսանկարները ներկայացնում են թանգարանի միջնադարի բաժինը :

Դիլիջանի անցեալի, նրա բնակիչների զբաղմունքի, կենցաղի, սովորոյթների մասին են պատմում բազմաթիւ լուսանկարները: Դրանցից մէկը ներկայացնում է տեղի համքարութեան 1905 թուականին կայացած խորհրդաժողովի պատգամաւորներին:

Դիլիջանի թանգարանի մասն է կազմում վերջերս կազմակերպուած պատկերասրահը: Այստեղ ներկայացուած են անցեալի եւ ներկայի հայ կերպարուեստագէտների, ինչպէս նաեւ ռուս եւ արեւմտաեւրոպական նկարիչների բազմաթիւ աշխատանքներ :

Թանգարանում առանձին բաժին են ներկայացնում քաղաքի ինքնուս ստեղծագործողների աշխատանքները :

Թանգարանը օրէց օր հարստացւում է նորանոր նիւթերով : Լ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (149)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Մանկամարդ աղջիկը, սթափած, դողդոջ մատուըններովը շուտ մը յարդարեց մազերը որոնք թափթփեր էին, եւ դուրս ելաւ անձայն անշշուկ :

Բայց հակառակ որ մաման կրնար պէտք ունենալ իրեն, այդ օրը Սոֆի իր սենեակին մէջ փակուած մնաց մինչեւ իրիկուն, իր ցաւին եւ իր յուսահատութեանը անձնատուր :

Երկարօրէն մտածեց իր վիճակին վըրայ, եւ աւերը , որուն ինքզինքը ենթարկուած տեսաւ, անսահման եւ անդարմանելի գտաւ: Ցանկարծ իր առջեւ բացուող արշալոյսին փառաւորութենէն շլացած , չէր տեսեր այն թակարդը որ իր շուրջը լարուեր էր եւ որուն մէջ նետուեր էր գլխիվայր, խելայեղ ոստումով: Այդ անդունդը հիմակ կը տեսնար, ուր գահավիժած էին իր պատիւը, իր յոյսերը , իր կուսութիւնը: Ի՞նչ կը մնար իրեն, ոչինչ, ոչինչ, ոչինչ :

Եւ յանկարծ, մտային այդ մոլորումին մէջ , բարոյական ու ֆիզիքական քայքայումին մէջ , հեռաւոր կըսկծալի յիշատակ մը, իր կեանքին մէկ մոռցուած տրամին պարագաները եկան իր աչքին առջեւ պարզուեցան , ահեղ ու սրտակեղեք :

— Համբիկ, մրմնջեց ան պատուհանին եզրին կռթնելով, լալէն ուռած աչուըները յուսահատօրէն պտտցնելով գիւղանկարին վրայ :

Ու մէկիկ մէկիկ , մուրճի հարուածներու պէս հնչեղութեամբը, յիշողութեանը մէջ թնդացին յուսահատ եւ մերժուած սիրահարին բառերը, պատգամի մը պէս ծանր, ուժգին, եւ ողբի մը պէս սրտակտուր .

« Մի խաբուիր, մի շլանար սուտ սէրերէն, որոնք այնքան շատ են, որ կեանքերը կը սպաննեն միայն. սուտ սէրերը աւելի վտանգաւոր են քան բացայայտ եւ խորունկ ատելութիւնները ... հաւատա այս ճշմարտութեան, Սոֆի ...»:

— Սուտ սէրերը, կը մրմնջէր աղջիկը , օհ, ինչպէս կարելի է հասկնալ ատոնք :

Ու ինք ժայռի պէս անդրդուելի կեցեր էր անոր պաղատանքին առջեւ, արհամարհեր , անգոսներ էր զայն, առնէց նախատուած սեպելով ինքզինքը: Ու գացեր ինկեր էր ամիրայական բազուկներու մէջ:

— Համբիկ, խեղճ, խեղճ Համբիկ , կ'ողբար մանկամարդ աղջիկը, ես ըրի զինքը ատանկ, ես եմ իր խենթենալուն պատճառը. ես մեռցուցի իր ապագան , իր կեանքը ...

Իր զառանցկոտ յուսահատութեան մէջ, կարծեց լսել խորհրդաւոր ձայն մը որ կը մրմռար .

— Բայց պատժուեցար ...

— Ո՜հ, այո, այո, պոռաց աղջիկը բազուկները գալարելէն, պատժուեցայ ... Աստուած իմ, գթա ինծի... ես յանցաւոր եմ, մեղաւոր եմ ... գթա ...

Եւ Աստուածը , զոր բաւական ատենէ ի վեր մոռցած էր, սկսաւ օգնութեան կանչել իրեն, անոր գթութիւնը, ներողութիւնը հայցել , ծնրադրած , մազերը ցիրուցան, աչքերը արցունքոտ, շուրթերը դողդոջուն :

Ու բոլոր խեղճ, տկար, դիւրաբեկ հոգիներուն պէս որոնք բարոյական դահավիժումներու ատեն գերագոյն զօրութիւններու կը կառչին ընչաապաստօրէն, Սոֆի՝ երկնային հայեցողութեան տագնապի մը մատնուած մնաց, աղօթելով մարմնադողդոջ ու հեծեծագին :

Այս տագնապէն յետոյ, լքուած աղջիկը տեսակ մը կորովի եռքը զգաց իր մէջ , արիւնալի եւ անարգ խաբէութեան դէմ, որուն զոհ եղած էր, ըմբոստութեան ծառացում մը ունեցաւ : Ցցուեցաւ սենեակին մէջտեղը , արցունքները աճապարանօք սրբեց, կտրուկ շարժումներով ձեռք մը դրաւ իր արդուզարդին վրայ եւ անդրդուելի, հաստատակամ քայլերով ուղղուեցաւ իր սենեակին դուռը, ձեռքը երկընցուց սողնակին... եւ հոն մնաց , անշարժ եւ վարանոտ:

Պիտի երթար այդ սրիկային՝ ու խաբերային երեսն ի վեր պոռալու անոր ամբողջ անարգութիւնն ու ոճիրը, բացատրութիւն պիտի պահանջէր, եւ կամ ետ պիտի ուզէր ինչ որ անիկա առած էր իրմէ վատաբար, կամ հատուցում պիտի պահանջէր: Սակայն, այս արու եւ ուժգին մտադրութիւնը մինչեւ դուռը առնուած այդ քանի մը քայլերուն հետ միասին սպառեցաւ :

Հոն, մէկէնիմէկ , աղջկան աչուըներուն ներկայացաւ տռփօրէն հեգնոտ , անկարեկիր, սենիկ դէմքը, ու իր բոլոր կորովը, զայրոյթը, թափը ծակուած օդապարիկի մը պէս սմքեցան ու կծկուեցան :

Ուժասպառ եւ յուսահատ՝ ինկաւ նորէն աթոռի մը վրայ եւ սկսաւ լալ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Մու-րատ խումբին կողմէ, այս շաբաթ երե-կոյեան ժամը 21ին, տեղւոյն Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Կը հրաւիրուին քոյր խումբերու ընկեր-ներն ու ընկերուհիները եւ համակիրնե-րը :

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա-ճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի, 16 Մարտ, ժամը 15ին, Ցոյներու սրահը : Կարեւոր օրակարգ՝ պարահանդէս :

ՀԱՄԱԽՄԲ. Հայր. Միութեան Մար-սէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ իր ընդհ. անդամական ժողովին, այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9 – 11, սովորական սրահը, Գառ տիւ Կլոպ :

Ծանօթ.— Ներկաներու թիւը մեծա-մասնութիւն պիտի նկատուի : Օրակարգ տեղւոյն վրայ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ա-պըստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի արժանավայել կերպով «Ահա-րոնեան» ակումբը, Մարտ 12, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի «Քրիստափոր» Շրջ. կոմիտէին *կողմէ եւ մասնակցութեամբ* Նոր Սերունդի «Շաւարշ Միսաքեան» *խումբի :*

Եւրոպական, հայկական պար եւ ա-ռատ կերուխում :

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ-Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30-ին, սովորական ժողովատեղին : Ընկեր-ներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : *Կարեւոր օրակարգ :*

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ

ի նպաստ Եկեղեցւոյ եւ դպրոցին

ՏԵՂԻՈՅՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 13, ժամը 15ին

Երգ, արտասանութիւն եւ պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. ԱԼԻՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Ժողովուրդի խնդրանքին վրայ երկրորդ անգամ կը ներկայացուի
Շէյքսփիրի ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՄԵԳԵՐԱՆ

ԲԵմադրութիւն՝ ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ
ժամը 8էն վերջ եւրոպական պարեր

ԳԻՒՖԷ *ՄՈՒՏՔ 3 Ն. ՖՐԱՆՔ*

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ՀԱՃՆՈՅ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Կիրակի, Մարտ 13, ժամը 16էն մինչեւ 24

Salons des Ambassadeurs

3, Ավընիւ Կապրիէլ,

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ զանազան անակնկալներ
Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել՝ Յ. Գահատէրեանի, Հեռ. Օնեանս 37-22 *եւ Գ. Աղամեանի՝ Հեռ. Թրինիթէ 58-74* Մուտք՝ 5 Ն.Ֆ., ուսանողներու կէս գին

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Les peuples qui chantent

Ժողովրդական երգի եւ պարի փառա-տօն, ի նպաստ Ֆրանսայի Ուսանողական Սանաթօրիօմներուն :

Կիրակի, 13 Մարտ, ժամը 14·30ին
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

Գիները՝ 400 (4 Ն. Ֆ.), 300 (3 Ն. Ֆ.), 200 (2 Ն. Ֆ.), 150 (1·50 Ն. Ֆ.) :
Դիմել Սորպոնի գանձապաններուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արամ Մարտիրոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ-տօն պիտի կատարուի այս Կիրակի ա-ռաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե-ղեցիին մէջ, յետ պատարագի ողբացեալ ԱՐՇԱԿ ՄՈՒՇԵՂԵԱՆԻ մահուան տարե-լիցին առթիւ (մեռած՝ Պրիւսէլ) :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողնե-րը :

×

Գ. Արամ Զաքրեան, Տէր եւ Տիկին Գարոյր Մինասեան, Այրի Տիկին Էլմաս-եան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Էլմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հո-գեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժա-մը տասնին, իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ, ու ազգականին Տիկին Առտղիկ Զաքրեանի *(ծնեալ Էլմասեան) մահուան քառասունքին առթիւ :*

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմ-նին կողմէ :

ՀԻՆԳՇԱԲ. ՄԱՐՏ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 16·30ԻՆ
Փավիյօն Տոֆինի մէջ

Փափաքողները կրնան ծպտել իրենց ե-րախաները Լա Ֆոնթէնի առակները խոր-հրդանշող զգեստներով կամ միայն գլու-խով եւ արտասանել տալ անոնց իրենց ծպտումին համապատասխան առակը :

Որբերու Օգն. Մարմինը քաջալերուած նախորդ տարիներու իր գտած յաջողու-թենէն կը յուսայ որ այս անգամ եւս հանրութիւնը պիտի քաջալերէ զինքը, օգտակար հանդիսանալով Միութեան բա-րենպատակ ձեռնարկներուն :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՄԱՐՏ — DIMANCHE 13 MARS 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8747 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4548

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՀԱՍՆԻ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Խրուշչեւ Փարիզ կը հասնի Երեքշաբթի: Փարիզը, արեւմտեան Երրորդ մայրաքաղաքն է որ կը պատրաստուի խորհրդային վարչապետը ընդունելու:

Պատրաստութիւնները կը շարունակուին: Իր այցելութեան ընթացքին Տիկին Խրուշչեւի պիտի ընկերանայ Ներքին նախարարութեան պաշտօնեաներէն մէկուն կինը՝ Տիկին Մերէ որ ծագումով ռուս է եւ քաջ ծանօթ ռուսերէնի:

Խորհրդային վարչապետը երեք օր պիտի մնայ՝ Փարիզ: Երեքշաբթի առաւօտեան 10ին կը հասնի Օրլի: Ժամը 11ին պիտի հաստատուի Քէ տ'Օրսէյի յարկաբաժիններուն մէջ, կէսօրին պիտի տեսնուի Հանրապետութեան Նախագահին հետ, Էլիզէի մէջ: Կէսօրէ վերջ ժամը 3ին տը Կոլին ընկերակցութեամբ ծաղկեպսակ պիտի դնէ Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին եւ Մոն Վալերիէնի տասնըհինգ հերոսներու գետնափոր դամբարանին առջեւ: Ցեռոյ Թուչանով պիտի այցելէ ժողովրդային թաղեր: Ժամը վեցին, արտաքին նախարարութեան պալատին մէջ պիտի ընդունի դիւանագիտական մարմնի ներկայացուցիչները: Պապական նուիրակը արդէն մեկնած պիտի ըլլայ: Ժամը ութին կը ճաշէ Հանրապետութեան Նախագահին եւ իր կնոջ հետ:

Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, խօսակցութիւններ տը Կոլի հետ, ժամը մէկին, ճաշ վարչապետին հետ: Չորսին, Տըվրէյն, նախագահը նահանգային խորհուրդին կ'ընդունի վարչապետը: Հինգին՝ կ'այցելէ Առեւտրական Սենեակը: Ութին՝ խորհրդային դեսպանատան մէջ ընդունելութիւն եւ ճաշ ի պատիւ տը Կոլին:

Հինգշաբթի 17, առաւօտ 9ին, կ'այցելէ Լենինի բնակած տունը (14րդ թաղամաս): Տասին՝ վերստին խօսակցութիւն տը Կոլի հետ: Մէկին՝ ճաշ, կազմակերպուած մամուլի ընկերակցութեան կողմէ, ուր ներկայ պիտի ըլլան երկու հարիւր յիսուն զանազան ազգերու պատկանող թղթակիցներ: Երեքուկէսին՝ Խրուշչեւ պիտի այցելէ երկու երկիրներու յարաբերութեան նուիրուած ցուցահանդէս մը ուր պիտի ներկայացուին՝ փաստաթուղթեր եւ դիւանի նիւթեր. Ժամը չորսին՝ Խրուշչեւ պիտի ընդունի ֆրանսական եւ խորհրդային երեսփոխաններ, հինգին՝ Վինոկրատով՝ խորհրդային դեսպանը ընդունելութիւն մը պիտի տայ խորհրդային դեսպանատան մէջ: Երեկոյեան ութին Օփերայի մէջ ի պատիւ իրեն պիտի ներկայացուի Ժիզէլի Քարմէնը: Օփերայի իր մուտքը պիտի ըլլայ փառաւոր, արդարեւ Այտայի յաղթական քայլերգով եւ վարչապետ Տըպրէի հրաւէրով պիտի բարձրանայ Օփերայի սանդուխներէն:

Ուրբաթ, խորհրդային վարչապետը Օսթերլիցի կայարանէն, յատուկ կառախումբով կը մեկնի պտոյտ:

ԶՕՐԱՎԱՐ ՎԷՅԿԱՆ ԴԻՐՔ ԿԸ ՃՇԴԷ

«Լիպէրթէ տիւ Միտիի» (պաշտօնաթերթ, անկախ — գիւղացիներուն, Մոնփելիէ) մէջ, Զօրավար Վէյկան կը գրէ.

«Ֆրանսան չի կրնար հիւրասիրել Պ. Խրուշչեւը առանց յիշեցնելու Պուտափեշտի մսագործին իր գործած ոճիրները:

«Խրուշչեւ պետական հասարակ դէմք մը չէ, ամէնէն առաջ ընդհանուր քարտուղարն է Միջազգային համայնավարութեան:

«Ան հոս չի գար որպէս խաղաղութեան դաշին նուիրուած մարդ, այլ իբրեւ յեղափոխութեան քարոզիչ, նպատակ ունենալով քայքայել մեր ժողովուրդը ու համայնավար մենատիրութիւն մը պատրաստել:

«Ֆրանսան՝ հաւատարիմ դաշնակից իր սկզբունքներուն չի կրնար օրինակ առնել կարգ մը ամերիկացի միլիառատէրներէ. Յիշեցնենք թէ Ամերիկայի մէջ Կարդինալ Սփելման Նիւ Եորքի եկեղեցիներուն մահազանգ հնչեցնել տուաւ, Սան Ֆրանսիսքոյի քաղաքապետը հրաւիրեց որ դրօշները կիսանդրած պարզուին իբր սուգի նշան եւ արհեստակցական ընկերակցութեան անդամները կռնակ դարձուցին Խրուշչեւին: Միայն թրքաբնները կարգ մը ներկայացուցիչներն են որ զինք ընդունեցան լայն բացուած թեւերով:

«Ուրեմն Ֆրանսայի ժողովուրդը պէտք է ոտքի կանգնի ամէն մէկ քաղաքի, ամէն մէկ նահանգի մէջ եւ արգիլէ ու դէմ դնէ որ Խրուշչեւ կատարէ իր քարոզչական շրջագայութիւնը»:

Խրուշչեւի պիտի ընկերանան իր կինը, երեք աղջիկները, տղան, փեսան՝ Ալեքսիս Աճուպէյ որ «Իզվեստիա»յի խմբագրապետն է: Նախարարներու կարգին կան՝ Ալեքսիս Կոսիգին որ փոխ-վարչապետ է, Գրոմիքօ (արտաքին նախարար), Միխայլով (մշակոյթի նախարար), Եուրի Ժուքով (արտասահմանի հետ մշակութային կապերու պետական կոմիտէի նախագահ), Էմելյանով (հիւլէական ուժ), Տիկին Իվաշչենքօ (երեսփոխան՝ Գերագոյն Խորհուրդի): Կան նաեւ բարձր պաշտօնեաներ որոնց մէջ Զօրավար Զախարով, ապահովութեան սպասարկութեան պետ:

10.000 ՀՈԳԻ ԽՐՈՒՇՉԵՒԸ ՊԱՇՏՊԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսական ոստիկանութիւնը 10.000 հոգի զօրաշարժի ենթարկած է պաշտպանելու համար խորհրդային վարչապետը: Ամէնէն մտահոգիչ պահը կը նկատուի Երեքշաբթի, ժամը 15ին երբ Խրուշչեւ ծաղկեպսակ մը պիտի դնէ Անծանօթ Զինուորին վրայ: Մարտ 15ը տարեդարձն է 1848ի Հունգար յեղափոխութեան եւ հունգար տարագիրները երդում բրած են որ այդ օրը «պիտի յիշեցնեն այն Ֆրանսացիներուն որ մոռցած են. — Պուտափեշտը եւ Պ. Խ.ի միւս ոճիրները»:

Երկրորդ մտահոգիչ հանգրուանն է Լենինի տունը տալիք այցելութիւնը: Ոստիկանութիւնը արդէն կը հարցաքննէ շուրջի բնակարաններու դռնապանները. — Վարձակալներուն անուն-մականուն եւ արհեստ, ապա ուրիշ հարցումներ — «Գիտէ՞ք անոր քաղաքական հակումները, պատարա՞գի կ'երթայ, նամակներուն մէջ անբնական բան մը տեսած է՞ք»:

Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Սերկէյ Վինոկրատով որ ամէնէն «Կոլիստ» դեսպանը նկատուած է շատ բան կը բացատրէ Խրուշչեւ-տը Կոլ հանդիպումէն:

Վինոկրատով ամէն բան կուսակցութեան կը պարտի: Խորհրդ. Միութեան մեծ ծառան է: Փարիզէն առաջ եղած է՝ Թուրքիոյ դեսպանը որ Մոսկուայի կարեւորագոյն արժէք ներկայացնող դեսպանութիւնն է:

× Լիոնի քաղաքապետութիւնը պիտի չկարենայ ընդունիլ խորհրդային վարչապետը, արդարեւ, քաղաքապետը՝ Փրատել ստիպուեցաւ ջնջել հանդիսութիւնները որովհետեւ ոչ մէկ թաղապետական խորհրդարան ընդունած էր մասնակցիլ:

ՈՒՐԻՇ ԲՈՂՈՔՆԵՐ

Խրուշչեւի այցելութեան առթիւ բողոքող կազմակերպութեանց կարգին յիշենք Քրիստոնեայ Ժողովրդավարութեան (Պիտօ) տնօրէն կոմիտէն որ քուէարկած է հետեւեալ բանաձեւը. — Թող բոլոր Ֆրանսացիները յիշեն Պուտափեշթի հարուածները որ սուգի մատնեցին Փեշտան: Կոմիտէն իր վրդովումը կը յայտնէ նաեւ քաղաքական տարագիրներու «աքսորին» դէմ:

Կը բողոքեն նաեւ Հակահամայնավար ռուս տարագիրները *որ Քորսիքա տարուած են* Ազատ Լեհերու ազգային կոմիտէն, Ուկրայնիոյ բարեկամներու ընկերութիւնը, գիւղացիական միջազգային միութիւնը, «աշխատանք եւ ազատութիւն», *Լիժոժի եպիսկոպոսը:*

× Քանի մէկ երեսփոխաններ կը պահանջեն որ այս առթիւ եւ վերին ժողովի նախօրեակին առկախ խնդիրները լուծուին, եւ ատոնց կարգին առաջին առթիւ ռուսական պարտքը: Միայն Ֆրանսացիներուն Ռուսիա 25 միլիառ ոսկի ֆրանք կը պարտի:

× Խրուշչեւի այցելութեան պիտի կարենան հետեւիլ երկու հարիւր միլիոն հեռատեսիլ դիտողներ:

× Վինոկրատով առջի օր տեսնուեցաւ վարչապետ Տըպրէի հետ որպէսզի կարենայ թեթեւցնել Խրուշչեւի այցելութիւնը Ֆրանսայի մէջ: Կ'ըսուի թէ խորհրդային վարչապետը շատ յոգնած է ասիական իր պտոյտէն: Տըպրէ յայտնած է թէ կարելի չէ, փոփոխութիւններ ընել:

× Խրուշչեւի այցելութեան առթիւ, Հունգար նախկին նախարար եւ ազատ Եւրոպայի մէջ հունգար տարագիրներու բանբերը յայտարարեց թէ պէտք է վերջ դնել 117 միլիոն Եւրոպացիներու գերութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՆ ԿՈՒՐԻՈՆ, Իսրայէլի վարչապետը տեսակցած է Նախագահ Այզընհաուըրի հետ: Տեսակցութիւնը տեւած է ճիշդ երկու ժամ: Ամերիկեան պաշտօնական շրջանակները չեն ուզեր կամ աւելի ճիշդ կը խուսափին խօսակցութեանց բնոյթը յայտնելէ: Տեսակցութենէն ետք, Իսրայէլի վարչապետը պատասխանած է թղթակիցներու կարգ մը հարցումներուն: «Կը նախընտրենք գործերը քան թէ խօսքերը» — ըսած է ան, այլ խօսքով Իսրայէլ Մ. Նահանգներէն կ'ակնկալէ՝ զինուորական եւ տնտեսական կարեւոր օժանդակութիւն մը:

Այս առթիւ, անդրադառնալով Միջին Արեւելքի ներկայ կացութեան, ըսած է. — «Եթէ Եգիպտոս որոշէ խաղաղ գոյակցութիւն մը դրացի իր երկիրներուն հետ, Արեւմուտք պատրաստ է իրեն ընձեռելու տնտեսական պատկառելի օժանդակութիւն մը, որուն շնորհիւ ան պիտի կարողանայ յառաջդէմ եւ մշակուած երկիր մը դառնալ: Եգիպտացիք թող իրենց կորովը ի սպաս դնեն դրական նպատակներու եւ ոչ թէ բացասական: Միջին Արեւելքը որ քաղաքակրթութեան աշխարհի օրրանը եղած էր անցեալին, կրնայ դառնալ նաեւ այսօր»:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, Ատընաուըր երեք շաբթուան շրջագայութեան մը ձեռնարկեց, Կիրակի օր: Ճափոնի հրաւէրին ընդառաջելով՝ Նիւ Եորքի, Ուաշինկթընի, Սան Ֆրանսիսքոյի եւ Հոնոլուլուի վրայով Թոքիօ կը հասնի, ուր պիտի ստանայ իրաւագիտութեան տոքթորայի «պատուոյ տիտղոսը»: Գերմանիոյ վարչապետը պիտի տեսակցի Այզընհաուըրի, Հերթըրի եւ Նիքսընի հետ: Հաւանական է որ աշխատի փարատել տալ Գերմանիոյ շուրջ վերջերս ստեղծուած «վախի ու կասկածի» տրամադրութիւնները: Արդարեւ՝ «Սեւ խաչի» եւ «Սպանիոյ մէջ զինուորական կայաններու» հարցերը խիստ կերպով անդրադարձած են ամերիկեան կարծիքին վրայ: Մինչեւ իսկ շատեր յականէ յանուանէ կը մեղադրեն Ատընաուըրը եւ իր գլխաւորած կառավարութիւնը «որ ազգայնական տրամադրութիւններ» ցոյց կուտայ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ զինուորական ուժի մասին կարեւոր տեղեկութիւններ հաղորդած է, Ճափոնի պաշտպանութեան կոմիտէի ընդհանուր տնօրէնը, Աքակի: Ըստ ստացուած տեղեկութեանց Չինաստան՝ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ, իր տրամադրութեան տակ ունի՝ 45 զօրաբաժիններ, 450.000 զինուորներով, 600 մարտանաւեր՝ կէս միլիոն թոն տարողութեամբ. 110 սուզանաւ եւ 4200 օդանաւ: Հիւսիսային Քորէայի մէջ՝ 160 զօրաբաժին, 2.500.000 զինուորներով, 20 սուզանաւ եւ 150.000 թոն տարողութեամբ մարտանաւեր: Հիւսիսային Քորէայի զինուորական ուժը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը, 18 զօրաբաժին՝ 540.000 զինուորներով, 17.000 թոն տարողութիւն ունեցող հարիւր մարտանաւեր եւ 850 օդանաւեր:

ԵՐԱՇՏ կը տիրէ Չինաստանի տասնըերկու նահանգներու մէջ: Անխուսափելի կերպով մեծ պիտի ըլլան վնասները:

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ 1959ի լաւագոյն դերասանի տիտղոսին արժանացաւ Շարժանկարի Կաճառին կողմէ «Գլուխը պատին դէմ» ժապաւէնին մէջ իր կատարած դերին համար:

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ երեւան հանուած է լրտեսական կարեւոր ցանց մը, որ կ'աշխատէր ի նպաստ Համայնավար Հունգարիոյ: Ձերբակալութիւններ տեղի ունեցած են:

ՏԱԽԱՌՈՒՄԻ արգելափակման կայանը պիտի քանդուի: Պիտի մնան քանի մը սալաւարներ «որպէս թանգարանի յիշատակ»:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Փարիզի դեսպանը, Իւրպան, մամուլի սեփականութիւնը դարձուց փաստաթուղթ մը ուր յականէ յանուանէ կը յիշատակուին «230 նացի ոճրագործներու անուններ», որոնք մաս կը կազմեն Արեւմտեան Գերմանիոյ արդարադատութեան կազմին: Պոն որոշած է քննութիւն մը բանալ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ բացառիկ նիստի մը գումարումը պիտի պահանջեն Աֆրիկէի եւ Ասիոյ ժողովուրդներու ներկայացուցիչները, բողոքելու համար Սահարայի Ֆրանսական հիւլէական ռումբի պայթումին դէմ:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՃԱՄԲԱՅ ԿԱՅ՝ ԾՈՎ Է ՏԱՆՈՒՄ

Ո՞ւմ աչքն է բարիս տեսել,
Էն աչքին մեռնեմ,
Էն աչքը թող ինձ նայէ,
Կարօտս առնեմ:

Ճամբայ կայ՝ ծով է տանում.
Ճամբայ կայ՝ այգի,
Ճամբայ կայ՝ ափ է հանում
Նաւակն իմ կեանքի:

Ա՜խ, ո՞րն է սիրուս ճամբան,
Ցոյց տուէք, աստղեր,
Առանց սէր ինչպէ՞ս մնամ,
Կը մեռնեմ անսէր:

Ճամբայ տուէք, հաւք ու հովեր,
Հաւք ու հովեր՝ ձիուս թեւեր,
Ճամբայ տուէք, քար ու կապան
Ճամբիս կապող խոր ու ծապան,
Կ'երթամ վանայ պանդուխտ բարիս,
Կամ թէ կ'երթամ շիրմաքարիս:

×

Տեսնես՝ զգո՞ւմ են ծաղիկները,
Տեսնես՝ սիրո՞ւմ են ծաղիկները,
տեսնե՞ս երգո՞ւմ են ծաղիկները, —

— Ինչպէ՞ս չեն զգում,
Ոնց չեն զգում,
Երբ որ մեռնում են ծաղիկները ...

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՍԵԱՆԻ

Զ.

Այժմ՝ ըստ բովանդակութեան :

Այբը վերջացած չէ տակաւին՝ 1228 սիւնակի վրայ,— հազարաւոր հեղինակներ եւ հեղինակութիւններ յիշատակուած են արդէն։ Այնպէս որ ծովի ջուրին մէջ փոս մը բանալու չափ անկարելի փորձ մը պիտի դառնար քննութենէ անցընել իւրաքանչիւր հեղինակ ու հեղինակութիւն։

Մէկ հեղինակութիւն միայն պիտի առնեմ՝ իբրեւ նմոյշ, — նիւթ մը որ իմ հետաքրքրութիւններուս առարկայ դարձած է երկար տարիներէ ի վեր :

Ատիկա կը կոչուի Գիրք Վաստակոց։

×

Հետաքրքրական հայերէն ձեռագիր մը, «Թարգմանութիւն Նախնեաց յարաբացի լեզուէ», զոր տպագրած է Ալիշան, 1877ին։

Կը նմանի գետի մը, այս գիրքը,— կու գայ հի՜ն ու շա՜տ հին դարերէ, ստուարանալով դարէ դար, բայց եւ նոյնպէս դառնալով հետզհետէ աւելի պղտոր և աւելի խառնակ։ Այսօր ծանօթ չէ ոչ մայր աղբիւրը, ոչ իրեն միացած վտակները, ոչ ալ այն որ բերած թափած է զայն ... հայկական առուին մէջ։

Հայերէն ձեռագրովը կ'աւանդուի թէ թարգմանութիւնը կատարուած է ըստ գրքին «Պոնիոս Անադոլիոսի, որ ի քաղաքէն Պէրութայ, զոր շինեաց յաղագս Տնկոց եւ Վաստակոց մարդկան, եւ անուանեաց զսա Վաստակոց Գիրք, եւ համառօտեաց ի Ֆլօրնդինոսէ, եւ ի Լաղընդիոսէ, եւ ի Դարնդիոսէ, եւ յայլոց բազմաց, յոյժ պիտանի, եւ ի յընտրելոյն Նիկոլիոսէ»։

Ո՞վ է այս Պոնիոս Անադոլիոսը :

Ալիշան կը կարծէ թէ Պոնիոս անունը կը ծագի «յաղաւաղութենէ իմեքէ յոյն բնագրին յեղլոյ յարաբացի լեզու, յորմէ մերն փոխաբերեալ է»։ Ըստ Անասեանի, «այս անուան ծագումը պէտք է փնտռել արաբերէն թարգմանութեան բնագրի մէջ, ուրտեղ, անկասկած, անդամատուած ձեւ» մը ստացած էր մատենագրին անունը, — (Վինդան)իոնիոս։ Եւ այս անդամատուած ձեւը, Իոնիոս, արաբերէնի մէջ՝ մէկ կէտի շփոթութեամբ, կարդացուած ու գրուած է Պոնիոս : Այս վարկածին ի վկայութիւն՝ Անասեան կը յիշատակէ Տիւվալի գիրքը, Ասորական գրականութիւն, *էջ 277, ուր մատնանըշուածը, հարկ կը համարիմ դիտել տալ թէ, անունի շփոթութիւն է եւ ոչ թէ ուղղագրական շփոթութիւն։ Երկրորդ, Անատոլիոս, զուգորդ անուամբ, կը կոչուի Վինդանիոս և ոչ թէ Վինդանիոնիոս։ Ըստ Հէօֆէրի, այս մատենագիրը, ոմանց կարծիքով՝ Յոյն, այլոց կարծիքով՝ Ասորի, ծանօթ է նաեւ Անատոլիոս Եւնապիոս անուամբ եւ Ազուարիոն մականուամբ։ Ծնած է Պէյրութ, ուր եւ մեռած 360 թուականներուն։ Ունի աշխատութիւն մը,* Սինգրաֆէ Գէորգիկոն (Գիրք Երկրագործութեան), *որ կը բաղկանայ տասներկու գլուխներէ,— այս գործէն հատուածներ կան Կասիանոս Բասոսի գրքին մէջ,* Գէոբոնիկոն *: Հէօֆէր Պէյրութցի մատենագրին անունը կը գրէ Անատոլիոս Վինդանիոս (Անաթոլ տը Վինտան), որմէ կարելի չէ հանել Պոնիոս :*

Հեղինակը անծանօթ, ծանօթ չէ նաեւ արաբ մատենագիրը, որու գործէն թարգմանուած է հայերէնը : Ալիշան, յիշելով արաբ մատենագիր մը, Իպն – ալ – Ավամ, պահ մը կը կարծէ թէ «հայերէնս այս թարգմանութիւն է այնը արաբացի մատենի, զոր ոչ ժամանեցաք տեսանել»։ Բասմաջեան, առանց նոյնպէս «ժամանելու տեսանել», ստոյգ իրողութիւն կը համարի Ալիշանի կարծիքը :

Իպն – ալ – Ավամի գործը, Քիթապ ալ Ֆելահա, *թարգմանած եւ հրատարակած է Քլեման – Միւլլէ՝ երեք հատորով, (թարգմանած է նաեւ Նէօվիլ, ինչպէս տեսած եմ Պլոնտէլի բժշկական գեղաբանգօրէն գեղեցիկ թէզին մատենագրութեան մէջ, — Վարդերու մասին) : Իպն – ալ – Ավամի գործը ընդօրինակած եմ գրեթէ ամբողջութեամբ, այնպէս որ կրնամ ստուգապէս ըսել թէ արաբ այս մատենագիրը անծանօթ կը մնայ հայերէն թարգմանութեան աղբիւրին :*

Հայերէն թարգմանութեան աղբիւրը աւելի իրապաշտ է, աւելի գիտական, քան Իպն – ալ – Ավամը, որ առատ տուրք կու տայ Նաբաթեան երկրագործութեան : Ինչպէս Քաթրըմեռ կը գրէ, Նաբաթացիք կը համարուին նախարնիկներ Քաղդէաստանի, այնպէս որ իրենց երկրագործական ծանօթութիւնները թաթախուած են քաղդէութեամբ, պարզ խօսքով՝ աստեղահմայութեամբ ու կախարդագիտութեամբ :

Օրինակ մը տալու համար՝ բանանք սոխին գլուխը.—

Հայերէն Վաստակոց Գիրքը կախարդական ոչինչ կը գրէ սոխատնկութեան վերաբերմամբ :

Ընդհակառակն, Քիթապ – ալ – Ֆէլահա *կ'աւանդէ թէ անհատական ներգործութեանց ենթակայ է սոխը որ կը ցանուի ,— այսպէս պէտք չէ սոխ ցանել պարապ ստամոքսով եւ բնական կարիքը գոհացնելու պահանջ ներկայացած ժամանակ։ Ցետոյ, սոխ ցանել՝ ետեւ – ետեւ քալելով, առանց տեսնելու սոխին հունտերուն իյնալը, որպէսզի սոխը խոշոր գլուխ ունենայ եւ գլխու ցաւ չպատճառէ սոխ ուտողին։ Դարձեալ, սոխ ցանելէ առաջ՝ արմաւ ուտել, որպէսզի հունտը հողին մէջ ձգուած ժամանակ՝ քաղցր հոտ ելլէ ցանողին բերնէն։ Երբ արմաւի կուտ մը դնէք հողին մէջ՝ սոխին գլուխին մօտ, գեղեցիկ ձեւ կ'առնէ սոխին գլուխը։ Վերջապէս, անուշ սոխ ունենալու համար՝ ցանեցէք՝ երբ լուսինը կը նուազի :*

Իպն – ալ – Ավամի գործին մէջ դեռ ուրիշ բազմատեսակ վկայութիւններ կան Նաբաթեան երկրագործութենէն, — վարունգի հունտ ցանելէ ետք՝ երբ կ'ոռոգէք գինիով ու քրքումով, սեխ կը բուսնի։ Երբ սեխի հունտ ցանէք եւ ոռոգէք դդումի ջուրով, վարունգ կը բուսնի։ Մեխակի պարտէզներուն մէջ արգիլուած է ընդունիլ դաշտան ունեցող կիներ, մեխակները կը խամրին։ Եւն. եւն։

Պէտք է խոստովանիլ թէ հայերէն Վաստակոց Գիրքը բոլորովին զերծ չէ կախարդական նման աւանդութիւններէ . Այսպէս, գրուած է թէ մեղու ունենալու համար՝ ընձուղ մը սատկեցնել եւ պահել փակ սենեակի մը մէջ,— 3 շաբաթ ետքը՝ բաց պատուհան ու դուռ, որպէսզի օդը ներս մտնէ, յետոյ դարձեալ փակէ դուռ ու պատուհան՝ ծեփելով ամէն ծակ ու ծուկ, վերջապէս տասը օր ետքը բաց դուռ ու պատուհան.—«Բաց եւ տեսցես զամէնն մեղուքկոյտ յերերաց վերայ զերդ խաղող. եւ յընչզոյն զայլ իրս չգտանես, քան զեղջիւրսն եւ զոսկերսն և զմազն. այլ ամէն միսն մեղու լինի» :

Ոմանք կ'ըսեն, կ'աւելցնէ Վաստակոց Գիրքը. «Թաղաւորքն մեղուաց ի ընձղոյ ուղեղէն ելանեն. եւ այնք որ ի գլխոյ ուղեղէն ելանեն՝ լաւ են քան զայնս որ յոսկերաց ուղեղէն ելանեն »:

Այս ծիծաղելի աւանդութեանց աղբիւրը, սակայն, արաբական չէ, ոչ ալ քաղդէական :

Հայերէն Վաստակոց Գիրքը մեզ կը հետաքրքրէ ոչ իր երկրագործական գիտելիքներով, ոչ եւս իր քաղդէական աւանդութիւններով, այլ առաւելապէս իր լեզուով, իբրեւ հայերէն մատենագրական առարկայ,— այդ մասին յաջորդով

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻՆ

ԴԻՏՈՒԱԾ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

Հինգերորդ օրը իրիկուան դէմ Պիւնանի կապուած էօմեր – Հաճըլը գիւղը այցելեցինք : Հոս մուխթարը նախապէս իմ դարմանած հիւանդս ըլլալուն, շատ լաւ ընդունելութիւն բրաւ։ Մունետիկը իրիկուան նամազէն վերջ ծանոյց իմ գալս սթենտորեան ձայնով :

Քիչ ետքը հիւանդներ սկսան տեղալ *: Ես հիւանդ քննելով, առողջապահական պաշտօնեան ներարկումները կատարելով շունչ առնելու ժամանակ չունէինք։ Աճապարանքով ճաշելէ ետքը շարունակեցի քննութիւնները, եւ հակառակ մուխթարին հիւր մնալու հրաւէրին, ճամբայ ելանք գիշերուան ժամը 8·30ին, (հետեւեալ առտու գինուորական արձակուրդս վերջ կը գտնէր)։ Մեզի հաւաստած էին, որ քառորդ ժամէն կը հասնինք Թուզհիսար շոգեկառքի կայանը :*

Մութ մթութեան մէջ կառքը սկսաւ յառաջանալ։ Ձեռքիս միակ լամբարով կը ջանայինք լուսաւորել մեր ճամբան։ Կէս ժամ գացինք այսպէս, երբ նկատեցի թէ կառապանը տատամսումի մէջ է,— հասկցայ, կորսնցուցած էինք ճամբան : Ելեկտրական լամբարիս լոյսը փիլին *սպառելուն հետ համընթաց հետզհետէ աղօտեցաւ եւ մարեցաւ։ Քիչ ետքը կառախումբի մխոր մը լսուեցաւ, շոգեկառքն ալ փախցուցինք այսպէս եւ գիշերուան խոր մթութեան մէջ մնացինք երեք հոգի՝ անծայրածիր արտերու մէջ մոլորած :*

Ձէինք կրնար վերադառնալ : Մեր ուղղութիւնը ամբողջովին կորսնցուցած էինք։ Կողմնացոյց չունէինք, երկինքը աստղ չկար : Ուստի կառապանին ըսի որ քշէ կառքը ըստ բախտի՝ մօտակայ գիւղի մը հանդիպելու յոյսով։ Ժամ մը յառաջանալէ ետքը աղօտ լոյս մը նշմարեցինք։ Մօտեցանք։ Գիւղի սրճարանն էր։ Սրճեփը մեկնելու կը պատրաստուէր : Մուխթարին տունը հարցուցինք, ցոյց տուաւ.

Կրկին անգամներ դուռը զարնելէ ետք կնոջական ձայն մը լսուեցաւ.

*— Մարդս (*hէրիֆիմ*) տունը չէ, դուռը չեմ կրնար բանալ :*

— Հանըմ, ըսի բարձրաձայն, ես զինուորական բժիշկ եմ, շոգեկառքի կայանը կը փնտռէինք, ճամբան կորսնցուցինք, էֆէնտիիդ տեղը ըսէ, որպէսզի իրմէ գաղափար մը առնենք :

Կինը դրան առջեւ երեւնալով .

*— Մարդս սա ժայռերուն ետեւն է տուտ (*փնէմէզ*) եռացնելու գնաց, բայց կառապանը վազցուցի այդ կողմը :*

Մուխթարը հին բարեկամներու պէս դիմաւորեց մեզ եւ անկողիններ պատրաստել տուաւ հիւրանոցը : Հետեւեալ օրը ժամը չորսին ելլելու էինք, հինգի շոգեկառքին հասնելու համար։ Մութ քունը մէջ էի, առտուան դէմ ընդոստ ելայ անկողինէս, ժամը հինգն էր արդէն :

Դարձեալ փախցուցած էինք շոգեկառքը, բայց այլեւս հոգս չէր։ Կեսարիա գացող ջամիոն մը կեցուցինք եւ դարձանք քաղաք։

« Արձակուրդս» վերջացած էր :

Բժշկական շրջապտոյտէս յետոյ, որ մէկ ամսուան մէջ տարուան մը փորձառութիւնը պարգեւած էր ինծի, հիւանդներս աւելի շատցան։ 1954 Դեկտեմբեր 31ին զինուորական պարտականութիւնս վերջ գտաւ։ Այնպէս որ ամբողջ օրը կը տրամադրէի անձնական հիւանդներու քննութեան, որոնց յաճախումը հետզհետէ խուժումի մը կամ դունդ առ դունդ յարձակման մը երեւոյթը կ'առնէր :

Քննութիւնը կարգաթիւով կ'ըլլար եւ

ԿՈՄԻՏԱՍ

ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Իր ծայրայեղ դժգոհութիւնները սկըսան Իզմիրլեանի ընտրութեամբ, աւելի շուտ՝ Օրմանեանի չընտրուելուն պատճառաւ :

Ուրիշ բան։ Իզմիրլեան Հայրիկ Եպիսկոպոսի աստիճանով վարձատրեց Կոմիտասի ընկերները, որոնք ամէնքն ալ Օրմանեանական էին, ինչպէս՝ Գարեգին, Կարապետ, Յուսիկ, Բագրատ եւ այլ վարդապետներ։ Ինչո՞ւ Կոմիտասը վարդապետ մնաց, որ առնուազն հաւասար հոգեւոր կոչում ունէր, ձեռներէցութիւն, շնորհ եւ գիտութիւն :

Հայր Սուրբ, կատարեալ Սուրբ : Ոչ մէկ ակնարկ այդ անարդարութեան առթիւ : Կոմիտասը վրիժառու չէր, բամբասող չէր եւ ոչ ալ նախանձոտ : Հսկայ մըն էր ան, հայ երգի հսկայ Սասունցի Դաւիթը :

Իր խօսակցութիւններէն սակայն կը հասկնայինք, որ ան դժգոհ էր իր ժամանակը վատնելով հասարակ երաժշտութեան վարժապետութեան վրայ : Այդ ~անր կրնային ըսել հարիւրաւոր շնորհալի միջնակարգ երաժիշտներ, որոնց պատիւ կը բերէր Էջմիածնայ խումբը կառավարել եւ ճեմարանի ուսուցիչ լինել :

Ձինքը պէտք է ազատ ձգէին, որ կարողանար իր պրպտումները շարունակել, ժողովրդական երգերու իր հսկայ պաշարը մշակելու դաշնաւորելու, կարգի բերելու :

Միւս կողմէն Էջմիածնի սեղմ միջավայրը, Վաղարշապատի ցանցառ, տակաւին ազգաբնակութիւնը հեռու էին նըպաստաւոր լինելէ իր արուեստը զարգացնելու, դրսեւորելու : Անոր տեղը հայրենակ մեծ քաղաքն էր, կիրթ հասարակութեամբ, որ գնահատէր իր արուեստը եւ խումբ կազմելու հնարաւորութիւն տար՝ հոգալով դրամական ծախսերը : Ինքը դրամ չունէր։ Երբ Թիֆլիսի անունը կ'արտասանէինք, աչքերը կը փայլէին Կոմիտասի եւ ամբողջ մեր հայ ազգի դժբախտութիւնն է , որ այդ հեշտ ու պարզ իրագործելի քայլը չառնուեցաւ : Չէ՞ր կարելի զայն Ներսիսեան դպրոցի խմբավար եւ երաժշտութեան գլխաւոր ուսուցիչ կարգել։ Եկեղեցիներու մէջ խումբը կ'երգէր, բազմաթիւ համերգներ թէ Թիֆլիս եւ թէ այլուր, դրամն ինքնին կու գար, իր իսկ աշխատանքով , համերգներու եկամուտով, որովհետեւ կովկասահայ ժողովուրդը երաժշտասէր էր եւ ընդունակ լսելու նոյն երգերը շաբաթուայ մէջ երկու երեք անգամ , ինչպէս երաժշտասէր էին Պոլսոյ, Իզմիրի, Գահիրէի Հայերը , երբ Հայր Սուրբ այնտեղերն հաստատուեցաւ Էջմիածնէն փախուստ տալով :

×

Իզմիրլեանի օծման առթիւ յատուկ համերգ պիտի տար ճեմարանի մէջ, վերին միջանցքի երկար սրահը։ Ժամանակէն շատ առաջ, Կոմիտասի անունը լսելով, ժողովուրդը լեցուց ճեմարանի ամբողջ շէնքը, այնպէս, որ անհնար եղաւ խումբի անդամները հասցնել բեմի վրայ : Պէտք է ըսած, որ զօրով մի կերպ կըրնային բեմին հասնիլ, սակայն Հայր Սուրբը չուզեց կորականալ, ինչպէս մերժեց դուրսը կատարել համերգը, երբ աշակերտներս իրեն թելադրել համարձակեցանք։ Բարկացաւ եւ գնաց իր բնակարանը, թողնելով հազարաւոր բազմութիւն հիասթափուած եւ զարմացած : Այս միջադէպն ալ անցաւ առանց հետքի եւ հետեւանքի ի վնաս Կոմիտասի , միշտ այն պատճառով, որ ան սիրուած էր ամէնքէն :

×

– Երոպա կատարած պտոյտէն յետոյ Հայր Սուրբը ճեմարան բերաւ նուագահանդէսի բազմաթիւ գործիքներ։ Բերել տուաւ Երեւանէն գերման զինուորական միէֆակմայսթր*, որ վարժեցնէ նուագողները։ Արդէն լաւ ջութակահարներ կային եւ փողեր նուագողներ, ինչպէս Ջառայեան Ցարութիւնը և Էրզրումի Սանասարեանէն եկած Պասարմաճեանները։ Կարճ ժամանակուայ մէջ Մոցարթէն Կուեոյէն զոյտրիկ կտորներ երգեցին նուագի ընկերակցութեամբ։ Սակայն նուագի գործը փճացաւ։ Ուսուցիչն անյարմար էր եւ ուրիշը չկար, Գիւմրին ալ հեռու էր, որ այնտեղէն ուրիշ մէկը գար. Գերման երաժիշտը Մոցարթէն աւելի Էջմիածնայ գինին ու օղին սիրեց : Օղին եւ սխտորի հոտը մեզ կը խեղդէր . Մեր ցարտին տուրը տուինք, վազն անցաւ, մեր գործիքներն ալ փչացան, կորսուեցան փոշիներու մէջ։ Հայր Սուրբ ամէն ջանք թափեց ազատելու աւերը իր խանձանքներով, յորդորներով, ներս քաշելով, «բողք հանելով», ու չեղաւ։ Ինքը մէկ օր հանդիսաւոր ղաւ հարբած Գերմանի ջութակի Ժեղճ քաժէլմայսթրի մատները կը զային, կարծես արագի չէին բռնած լար : Հայր Սուրբը յուսահատ՝ դժբախտ գինեմոլը :*

ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱԹԱՆՃԵԱՆ

(8 Շար.)

յաճախ հիւանդները սպասման սենեակը եւ սանդուխներուն վրայ չսեղմուելով, դրացի բացօթեայ սրճարանը կը լեցուէին երկսեռ եւ զանազան տարազներով գոյնզգոյն տեսարան մը պարզած:

Կեսարիա, կեդր. Անատոլուի մէջ, շրջակայ վեց քաղաքի դարմանումի կեդրոնը կը նկատուի: Այնպէս որ, ոչ միայն քաղաքէն, այլեւ՝ Եոզղատ, Գըրշեհիր, Նեվշեհիր, Նիյտէ, մինչեւ Սեբաստիայէն եւ Ատանայէն հիւանդներ կ'ընդունէի: Ատոնց կարեւոր մէկ մասը յանձնարարուած էր բժշկական շրջապատոյտիս ընթացքին քննած հիւանդներուս կողմէ:

Եօթը քաղաքի հիւանդներէն փնտռուիլը եւ կարգ մը ծանր հիւանդներու ապաքինման առթիւ պարզ այլ անկեղծ շնորհակալութեան արտայայտութիւնները հոգեկան հրճուանք եւ բաւարարութիւն կու տային ինծի: Օրինակ, ինչպէս յուզումով շինել կեղծմաշկի (տիփթերի) ծանրակշիռ պարագայ մը, որուն հայրը 100 քիլոմեթր ճամբայ կտրելով հիւանդներուս ամէնէն աւելի յորդած մէկ ժամուն եկած էր աւետելու զաւկին բուժումը, բոլորին ներկայութեան բարձրաձայն գոչելով.

— Աչքերնիդ լոյս, Տոքթոր, զաւակս ազատեցաւ ձեր շնորհիւ: Գիտեմ թէ որքան պիտի ուրախանաք, անոր համար մասնաւորաբար եկայ այս աւետիսը տալու ձեզի:

Այսքան սրտաբուխ արտայայտութեան քով անշուշտ ոչինչ կ'արժէր անոր ընկերացող կողով մը խաղողը կամ զոյգ մը աքաղաղը:

Ճիշդ է թէ մարդ սիրած ասպարէզին մէջ հաճոյքով աշխատելով նուազ կը յոգնի Այսուհանդերձ, հիւանդներու իրերայաջորդ խուժումը հետզհետէ անտանելի յոգնութիւններու պատճառ կ'ըլլար Բացի կէսօրուան կէս ժամ դադարէն, օրական 8 – 10 ժամ անընդհատ աշխատութիւնը սովորական էր ինծի համար: Բայց երբ կը պարտաւորուէի 14 – 16 ժամ աշխատիլ, այն ատեն իրիկունները յոգնատանջ կ'իյնայի՝ հիւանդներէ փախչելիք տեղ փնտռելով: Առիկա դժուար էր Կեսարիոյ պէս ամէնը 80.000 բնակչութեան քաղաքի մը համար, ուր ուսուցիչէն սկսեալ մինչեւ սրճեփ աշկերտէն կարելի չէ ճանչցուիլ իբրեւ Աթփազարի հայ բժիշկը ....

Հակառակ մեկնած ատենս երթալիք տեղս չըսելուս, դարձեալ կը գտնէին զիս Բանակայիններու Տան բացօթեայ զբօսարանը, սինեման (ամէնը չորս հատ) եւ կամ բարեկամի մը այցելութեան ընթացքին

Շատ յոգնած մէկ օրս, որոշեցի պանդոկի մը սենեակը ապաստանիլ, հիւանդը պանդոկին մէջէն ելաւ: Այն ատեն, ճարահատ, հանգստանալու միջոց մը գտայ գիշերը ժամը իննին պառկելով եւ դրան զանգակը հանելէ ետք՝ մինչեւ առտու եկող հիւանդներուն կանչը «չլսելով»:

1956 Սեպտեմբերի սկիզբը զօրաւոր փողացաւ (անժին) մը ունեցայ: Հիւանդութեանս առաջին օրը, հակառակ պնդումներուս, չկրցայ բոլոր հիւանդները մերժել: Մին ծանր վիճակը կը յայտնէր, միւսը շատ հեռաւոր տեղէ եկած ըլլալը յառաջ կը քշէր, երրորդ մը կ'աղաչէր: Այսպէսով, 38 աստիճան ջերմութիւնս հետեւեալ օր 39·5ի բարձրացաւ: Այն ատեն կտրուկ միջոցի մը դիմեցի. — Օգնական կինը դրան առջեւ կանգնեցուցի, որ համոզ հիւանդներուն կ'ըսէր. «Բժիշկը տունը չէ, Թալաս պտոյտի գնաց, հինգ օր վերջ պիտի դառնայ»:

Չորրորդ օրը, մեր օգնական կինը քաղաքին մէջ իմ մասիս պտտուող սուտ զրոյց մը իմացաւ: Իբր թէ սուտ հիւանդի մը կանչուելով աւազակներու յարձակման ենթարկուեր եւ վիրաւորուեր եմ: Այս վիճակս յայտնի չընելու համար տունս կը պահուըտիմ եղեր:

Այն ատեն պէտք եղաւ ապաքինման շրջանս աշխատելով անցընել, հիւանդութեան կրկնութիւնը աչք առնելով, ապացուցանելու համար բոլոր Թովմաս առաքեալներուն, թէ վիրաւորումի որեւէ հետք չկայ վրաս: Նորէն ալ չկրցայ համոզել ոմանք, որոնք հակառակ տրամաբանական ապացոյցներուս, հաւաստիքիս եւ նոյնիսկ երդումիս, չէին ուզեր ընդունիլ թէ կատարելապէս յերիւրածոյ է իրենց լսած առասպելը եւ կը մեկնէին ըսելով երկդիմի — «Նորէն ալ անցած ըլլայ, տոքթոր»:

(8 Շար.)

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

(ՅՈՒՇԵՐ)

— Ես ու Վահանը (մօրաքրոջս տղան), սովորում էինք Ախալքալաքի ծխական դպրոցում: Վահանը այդ տարի Գանձակից տեղափոխուել էր Ախալքալաք եւ ապրում էր մեր տանը: Մենք միասին էինք, մի անկիւնում, նոյն ճրագի աղօտ լոյսի տակ էինք պատրաստում մեր դասերը: Մեղքս ինչ թաքցնեմ, այնքան էլ սէր չունէի սովորելու, իսկ նա կարդում էր, կարդում: Վահանը աչքի էր ընկնում իր կրքոտ, տաքարիւն բնաւորութեամբ: Շատ էր սիրում այս կամ այն հարցի մասին վիճել, առարկել:

Պատահում էր, Շաբաթ օրերը, Վահանի հետ միասին գնում էինք Գանձակ, գիշերում նրանց տանը եւ յաջորդ օրը, Կիրակի, վերադառնում քաղաք:

Վարդավառի օրերն էին: Վահանի հայրը, Տէր Սուքիաս, մեզ ամբողջ ընտանիքով հրաւիրել էր Գանձակ: Մենք էլ մեծ պատրաստութեամբ երկու կառքով ճամբայ ընկանք: Ճանապարհը ձգւում էր ալպիական հարուստ բուսականութեամբ ծածկուած Ջավախքի բարձրաւանդակով, անցնում լեռնային ոլորապտոյտները եւ մտնում Սագամոյի գողաւոր հովիտը: Երեկոյեան դէմ արդէն Գանձակում էինք: Տէր Սուքիասն իրեն յատուկ հիւրասիրութեամբ գրկաբաց ընդունեց մեզ եւ առաջնորդեց տուն:

Յաջորդ օրը անցկացրինք Փարւանայ լճի գեղատեսիլ ափին: Այդ օրը Տէր Սուքիասը յայտնեց, որ Վահանին տեղափոխելու է Թիֆլիս, Արամի մօտ:

Անցան տարիներ, ու տարիների հետ էլ մեր պատանեկութիւնը:

1917 թուին լսեցինք, որ Տէրեանի առողջութիւնը վատացել է եւ բժիշկների խորհուրդով նա եկել է Անդրկովկաս՝ բուժուելու: Այդ օրերին մենք անհամբեր սպասում էինք նրան: Գիտէինք, որ գալու է Ախալքալաք:

Մի օր, քեռուս տղան, որ սեփական խանութ ունէր քաղաքում, եկաւ պահեստ, թէ

— Յարութիւն, գնանք ինձ մօտ՝ խանութ, քեզ սպասող կայ:

Հետեւեցի նրան: Երբ մտանք խանութ, քեռուս տղան ցոյց տալով անկիւնում նստած մարդուն, դիմեց ինձ.

— Ջե՞ս ճանաչում, լաւ նայիր դէմքին:

Առաջին պահին՝ ինձ համար անծանօթ հայեացքում այժմ արդէն նկատում էի ինչ — որ ծանօթ ու մօտ բան: Նրա աչքերը, նրա հայեացքը յիշեցնում էին իմ մօրաքրոջը՝ Իսգուհին (այդպէս էլ մենք նրան անուանում էինք): Այլեւս կասկածել չէի կարող.

— Վանօ ջան, դո՞ւ ես, — հազիւ կարողացայ արտասանել:

Յիշում եմ մեր գրկախառնութիւնը եւ ուրախութեան արցունքները: Միթէ՞ կարելի էր չյուզուել, երբ մօտ քսան տարի չարունակ չէինք տեսել իրար:

Առաջին իսկ օրը նա մեզ յայտնեց, որ խիստ յոգնել է մեծ քաղաքի աղմուկից եւ կարօտել էր սարերին ու հանդերին: Նա հիւծուած էր եւ հիւանդ, մռայլ ու լուռ:

Ցետագայում համոզուեցինք, որ այդ անհանգիստ եւ կրքոտ մարդը, չնայած հիւանդութեանը, ի վիճակի չէ անտարբեր մնալ գաւառական քաղաքի անցուդարձի նկատմամբ: Երբեմն էլ դժգոհում էր, թէ գաւառում ձանձրանում է, ուզում է մեկնել Պետերբուրգ, սակայն բժիշկները խորհուրդ չէին տալիս:

Մի օր էլ, երբ ես պատրաստւում էի Կախեթ մեկնել, յանկարծ ներս մտաւ Վահանը: Հոս յուզուած էր եւ խօսում էր վրդովուած ձայնով, պատմեց, որ ինքը յանձն է առել գաւառական դատարանում հողային հարցով հանդէս գալ Փողայ գիւղի գիւղացիների շահերի պաշտպանութեամբ: Ես մինչեւ վերջ էլ կարգին չհասկացայ, թէ բանն ինչումն էր, միայն այն եմ յիշում, որ ասում էր.

— Փողացիների բողոքն իրաւացի է, նրանք կը յաղթեն:

Երբ մի շաբաթից յետոյ վերադարձայ Ախալքալաք, լսեցի, որ Վահանը Ախալքալաքի դատարանում փայլուն ելոյթ է ունեցել եւ հարցը լուծել յօգուտ Փողացիների: Հարցի էութիւնն արդէն պարզ էր: Տէրեանին յաջողուել էր հարուստների կողմից անօրէն կերպով Փողացիներից բռնագրաւուած հողը դատարանի միջոցաւ ետ վերադարձնել իրենց՝ Փողացիներին:

Յաճախ էր պատահում, որ Վահանն ինձ մօտ կամ մեր քեռու տանը սկսում էր գանգատուել գիւղացիների տնտեսական ծանր վիճակից, մերկացնում իշխանաւորներին: Մենք աշխատում էինք հանգստացնել նրան, ցրել մտորումները, որովհետեւ կարող էին ձերբակալել նրան եւ առողջութիւնն էլ վատ էր: Բայց ի զուր, նա շարունակում էր բողոքել, յուզուել ...

Մի օր էլ լսեցինք, որ մեկնել է Ջաւախքից, առանց վերջին անգամ մեզ հետ տեսնուելու: Դրանից յետոյ այլեւս չտեսայ նրան:

Բանաստեղծը ընդմիշտ հրաժեշտ տուեց իր համար այնքան սիրելի Ջավախքին:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

×

Լաց, լաց, իմ մուսա, մարդիկ չլացին
Անյայտ ընկածին ···
Օտար դաշտերում, պաղ կեանքերի մէջ
Ընկնում են անվերջ,
Վաղաժամ մեռնող թերթերի նման
Թափւում են անձայն ···
Նոցա արիւնից կը վառուի մի օր
Վրէժն ահաւոր,
Նոցա խօսքերը նորից կը հնչեն,
Կռուի կը կանչեն ···
Կը լինի մի օր՝ գայբոյթը կարող,
Երկինք, ծով ու հող ···
Լաց, լաց, իմ մուսա, մարդիկ չլացին
Անյայտ ընկածին,
Եւ քու երգերում եւ տխուր լացում
Կոչիր հատուցում:

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՄԱՓԻՒՌ, պատմուածքներու հաւաքածոյ: Գրեց Եդուարդ Տարօնեան: Հրատարակութիւն Մ. Նշան Ազգ. վարժարանի շրջանաւարտներու միութեան: Պէյրութ, 1959, Տպարան Մշակ:

ԱԿՕՍ, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի թիւ 10, 11, 12: Պէյրութ (Լիբանան):

ԱՆԴԱՍՏԱՆ, գրականութեան եւ արուեստի պարբերական թիւ 11, խմբագիր՝ Բիւզանդ Թօփալեան, Տպարան Արաքս, 46 րիւ Ռիշէ, Փարիզ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (150)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Մէկ քանի օրէ ի վեր տոքթոր Մարկուեան տենդոտ վիճակի մը մէջ կ'երեւար, գրեթէ ոչ մէկուն հետ կը խօսէր. շարժումներով եւ նշաններով կը հասկցունէր Խաչոյին իր ուզածները, կամ չափազանց կտրուկ, կարճ, միավանկ բառերով:

Գաւառացին, զգացած տագնապէն, կը կարմրէր, կը ճերմկնար կը դեղնէր, աչքերու շուարած բացխփումներով, ոտքին մէկը օդին մէջ միշտ պատրաստ՝ հրամանի մը գործադրութեան վազելու համար խեղճը. Հակառակ սակայն իր այս շընջասպ եւ դողդոջուն փութկոտութեան, Խաչօ շատ, խիստ շատ անգամ գեղեցիկ ու պատկերոտ վերադիրներու տարափի մը տակ կը խմմուէր. բազմաթիւ կենդանիներ, էշէն սկսեալ մինչեւ արջը, մէկ խեղճ գաւառացիին հետ բաղդատուելու պատիւը կ'ունենային:

— Ծօ, էշ, խըմպլ, ո՞ւր ես, չիմացա՞ր:

— Հոս եմ, տոքթոր, բէյի:

Խաչօ, հակառակ գերմարդկային ճիգերու, եւ մահուան սպառնալիքներու, չէր յաջողած «տոքթոր»ին երկրորդ վանկի «ի»ն ջնջել, անանկ որ վերջիվերջոյ ամէն մարդ ստիպուած էր այս աղէտին առջեւ գլուխ ծռել:

— Ապուշ, կով, ես քեզի ասա՞նկ ըսի:

— Աֆ կ'ընես, տոքթոր, չիմացայ ···

— Գոմէշ, աւանակ:

Եւ Խաչօ գլխիկոր, սրտատրոփ կը վազէր գործուած սխալ մը դարմանելու:

Ընդունելութեան սրահին մէջ մամային հետ դռնփակ երկար նիստեր տեղի ունեցան, որոնց կարեւորութիւնը հասկնալու համար կը բաւէ ըսել թէ տոքթորը նիստը չակած, Խաչոյին կը պատուիրէր ամէնախիստ ձայնով.

— Խաչօ, ինծի ուզող գայ նէ ըսէ որ տոքթորը հոս չէ:

Բոլոր անեցիները, պառաւ խոհարարուհիէն սկսեալ մինչեւ Խաչօ, կը հասկնային թէ կարեւոր բան մը պատրաստուելու վրայ էր, մինչեւ այն ատեն տեղի ունեցած տարօրինակութիւններէն շատ աւելի տարօրինակ, որուն հետեւանօք իրենց վիճակը կրնար աղէկ կամ գէշ ըլլալ:

Քանի մը անգամներ, խորհրդակցութիւնները ընդհատելով տոքթորը անճարանօք մեկնեցաւ եւ իրիկունը ուշ ատեն դալով նոյնքան անճարանօք՝ հիւրասրահին մէջ շարունակուեցաւ առտուն ընդհատուած նիստը:

Ցանցառ հիւանդները — որոնք ժամանաւորապէս կոկորդէ կը տառապէին — Խաչոյին կողմէ կը ճամբուէին, որ այս առթիւ ինքն ալ խորհրդաւոր ձեւեր կ'առնէր.

— Տոքթիորը հոս չէ, յայտնի չէ երբ կուգայ ...

Յետոյ, օրին մէկը, դուրս ելլելու համար պատրաստուած միջոցին, Խաչոյին հրամայեց որ նոր հագուստները հագնի իրեն ընկերանալու համար: Աղային ընկերանալ. այս պատիւին դեռ չէր արժանացած մէկը. ուստի տեսակ մը հպարտութեամբ նոր նոր հագուեցաւ, եւ իր տիրոջ հետեւեցաւ՝ հիւպատոսական գավաղի մը պերեւէթումովը:

Բերա ելան, վաճառատուներ մտան մեծաքանակ գնումներու համար, ճամբորդութեան երեք չորս արկղերու մէջ տեղաւորուեցան հագուստի կապուստի, արդուզարդի վերաբերեալ իրեղէններ: Խաչօ շուարած կը ժողվէր գնուած առարկաները եւ արկղներուն մէջ կը տեղաւորէր, մեքենայի պէս դառնալով իր տիրոջը միավանկ հրամայականներուն շուրջը.

— Առ, բեր, դիր, շուտ ···

Իրիկուան երբ վերջապէս ամէն բան լմնցաւ, տոքթորը հրամայեց Խաչոյին որ այդ սնտուկները շիտակ գիւղ տանի:

— Բան մը չկոտրի, ետքը ես ալ գլուխդ կը կոտրեմ, պատուիրեց:

Խաչօ, շնչասպառ, սնտուկներուն հետ ճամբայ ելաւ դէպի գիւղ, իսկ տոքթորը՝ օրուան խոնջէնքը փոխարինելու համար՝ գնաց նետուելու ցնծութեան եւ շըւայտութեան վայրերը, որոնք նոր եւ հզօր մագնիսացումով մը իրենց կը քաշէին զինքը, այն օրէն ի վեր որ ձանձրացած էր լուսաշարարուհիին աղջկան հրապոյրներէն:

Իր բարեկամները ուրախութեամբ ողջունած էին իր այս վերադարձը, անպատկառ հեգնութիւններ սպրդեցնելով:

— Է, Արշակ, վերջապէս հինցուցի՞ր..

— Գէշ ապրանք չէր սա՛ս՝ քիչ մը շատ նիհար էր:

— Քեզի տար նէ չառնէիր:

— Էհ, ամուսնան մը համար ... գոնէ դուն ձանձրացար նէ մեզի ձգէիր, ապերախտ:

— Ծօ ան քուրջ դարձուցած է, քեզի տար նէ ի՞նչ պիտի ընէիր ···

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

«ԱՄԵՐԻԿԱ որոշած է իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնել Եւրոպայի մէջ գտնուող կորիզային ռումբերը» յայտարարեց Մ. Նահանգներու պաշտպանութեան նախարարը, Կէյթձ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին: Նոյնիմաստ յայտարարութիւն մը ըրած է Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր հրամանատարը՝ զօրավար Նորստաթ, ամերիկեան Քոնկրէսին:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ մերժեց ընթացք տալ «Ալժերիոյ կառավարութեան» մէկ խնդրանքին, որ«պաշարումի» (պոյքոթ) ենթարկուի Սահարայի քարիւղը:

ԷԼԻԶԷԻ պալատին մէջ, զօրավար տը Կոլի նախագահութեան տակ «պաշտպանութեան» ժողով գումարուած է, ուրբաթ: Ներկայ գտնուած են՝ Մարոքի, Ալժերիի եւ Պիզերթի շրջաններու պատասխանատու հրամանատարները: Օրակարգի հարցերը եղած են՝ Պիզերթի եւ Մարոքի Ֆրանսական կայանները եւ զէնքերու գաղտնի փոխադրութիւնը ի նպաստ ըմբոստներուն:

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ սկսեալ կաթին լիթրը պիտի ծախուի 31,50 հին Ֆրանքի:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

—ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ—

ԼԻՈՆ.— Յ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Զորեքշաբթի, 16 Մարտ, ժամը 15ին, Ցոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ՝ պարտաճանչէս:

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԳԱՂ ՇԱԲԱԹ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Նոյեմբեր – Դեկտեմբերի թիւը (215 – 216), *ճոխ եւ հետաքրքրական բովանդակութեամբ.* —

Համբոյրը բժշկութեան մէջ (Խմբ). — *Էկզեմայի մասին* (Տոքթ. Բամպուքճեան) — *Սոխը եւ իր սննդական արժէքը* (Տքթ. Մանուկեան).— *Գիտութեանց Ակադեմիա Հայաստանի*.— *Մեր շնչած օդը* (Տոքթ. Նաւասարդ).— *Արուեստական ցրտաթմբիր* (Տոքթ. Գալուստեան). — *Սրտի տագնապներու շուրջ* (Փրոֆ. Լըմէկր).— *Արեան փոխարինիչները* (Փրոֆ. Ֆրոմ).— *Ես սիրեցի Հայաստանը* (Ակադեմական Պիոտրովսկի) — *Քունը եւ մահը* (Տոքթ. Աշճեան).— *Ստոծանին եւ իր փորձանքները* (Տոքթ. Այվազեան).— *Տզաս ջղային է* (Տոքթ. Տիաքֆին).— *Արուեստական սերնդագործութիւն* (Տքթ. Պանծալի).— *Ինչո՞ւ վիժում կ'ունենան կիները* (Տոքթ. Ասֆանազ). — *Լուսնոտներու* (սարպալը) *մասին* (Շ. Նարդունի). — *Արուեստական շնչառութիւն* (Խաչու– նի).—

Տարեկան բաժանորդագրութեան պայմաններն են Ֆրանսա 15 Ն. Ֆ. (1500). *արտասահման* 20 Ն. Ֆ.:

Մամուլին յանձնուած է Յունուար – Փետրուարի թիւը, որու մէջ շատ հետաքրքրական յօդուած մը,— էջը ··· բժշկութեան մէջ (*պատմական, գրական, գիտական ծանօթութիւններով*).

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԺՈՂՈՎ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին թէյասեղան – ընդհանուր ժողովը, Կիրակի, 20 Մարտ, ժամը 15ին, դպրոցին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ: Ժամը 18ին կը սկսի թէյասեղանը, որուն սիրով կը հրաւիրուին նաեւ Խաչուհիներու ամուսինները, հաճելի օր մը անցընելու համար:

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ստանալու համար դիմել՝

Մարսէյլ.— *Ա. Քէօսէեան (Փլաստ'Էքս): Ուր կարելի է բաժանորդագրուիլ նաեւ «Հայ – Բոյժ»ի:*

Նիս.— *Շահան Զօտեան*

Վալանս.— *Արսէն Տէր – Սարգիսեան:*

Կրընոպլ.— *Վ. Բաբախեան:*

Տէսին.— *Սարգիս Առաքելեան:*

Լիոն.— *Ս. Կէնճեան եւ Ղ. Ղազարեան:*

Վիէն.— *Մուշեղ Մուրատեան:*

Պոստօ.— *Կ. Տոնէրեան:*

Սէն Շամոն.— *Ս. Ընտրիկեան:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը Գ. Ե. Համեանի մահուան քառասունքին առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է Համեան ընտանիքէն, յիսուն Ն. Ֆ., ի նպաստ իր դպրոցին:

Նոյն առիթով, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Աւագեան յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրեն Ազգ. Եկեղեցական Միութեան:

×

Այն ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Թաղիս եկեղեցիին եւ դպրոցին ի նպաստ եղած նուէրներուն համար, փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Մարիցա Մինասեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Արշալոյս Հազարեան եւ եղբայրը՝ Գ. Տէյիրմէնճեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց ողբացեալ մօր մահուան քառասունքին առթիւ:

Նոյն առթիւ Գ. Հայկ Մաճառեան, փոխան ծաղկեպսակի քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինին կողմէ:

ՀԻՆԳՇԱԲ. ՄԱՐՏ 24ԻՆ. ԺԱՄԸ 16.30ԻՆ
Փավիյօն Տօֆինի մէջ

Փափաքողները կրնան ծպտել իրենց երախաները Լա Ֆոնթէնի առակները խորհրդանշող զգեստներով կամ միայն գլուխով եւ արտասանել տալ անոնց իրենց ծպտումին համապատասխան առակը:

Որբերու Օգն. Մարմինը քաջալերուած նախորդ տարիներու իր գտած յաջողութենէն կը յուսայ որ այս անգամ եւս հանրութիւնը պիտի քաջալերէ զինքը, օգտակար հանդիսանալով Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն:

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTY

Կազմակերպուած Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի Գանեէօ Քաջունի խումբին կողմէ
Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16էն 24:

167. RUE MONTMARTRE ի շէնք սրահներուն մէջ: METRO RUE MONMARTRE

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Attractions

Ճոխ պիւֆէ *Անակնկալներ*

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Դերասան՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ
50ամեայ բեմական գործունէութեան ի պատիւ

Նախաձեռնութեամբ՝ Պէլվիլ – Լիլա *դպրոցներու կրթական մարմնոյն եւ բարձր հովանաւորութեամբ կաթ. պատ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ*
Նախագահ՝ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

9 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր ժամը 20.45ին *Փօլ Ֆարալիք* թատրոնին մէջ,

21, RUE YVES TOUDIC

Փարիզահայ բեմի գլխաւոր ուժերու մասնակցութեամբ կը ներկայացուի

ԼԱԲԻՒՐԻՆԹՈՍ

Փարիզահայ կեանքէ, քոմէտի – տրամ 3 արար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ
Մանրամասնութեանց համար տեսնել յայտագիրը:
Տոմսերը կը ծախուին միայն Հրանդ Բալուեան գրատունը 43 րիւ Ռիշէ Փարիզ
Հեռ. ՓՌՕ. 25 – 46:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 · Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 · C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՄԱՐՏ %
MARDI 15 MARS 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8748 · 36EME ANNEE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ. Թիւ 4549

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՅԵՏԱՁԳԵՑ ԻՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՊԱՏՃԱՌԸ՝ ՌՈՒՄԷ ՎԱՐԱԿՈՒԱԾ Է

ՆՈՐ ԹՈՒԱԿԱՆ, ՄԱ՞ՐՏ 24էՆ ԱՊՐԻԼ 3

Կրեմլինը, Խորհրդային Միութեան արտաքին նախարարը պաշտօնապէս հաղորդած է Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպան՝ Մ. Տըժանի, թէ խորհրդային վարչապետը վարակուած է ռումէ ու հարկադրաբար պիտի յետաձգէ Ֆրանսա իր ժամանումը: Մոսկուայի բժիշկներուն կարծիքով հօթնէն – տասը օր պէտք է որ Խրուշչեւ ապաքինի :

Այս անակնկալ յետաձգումը արդէն իսկ խանգարեց ամիսներէ ի վեր տեղի ունեցող պատրաստութիւնները: Հանրապետութեան նախագահը՝ տը Կոլ Կիրակի երեկոյ ընդունած է խորհրդային դեսպանը՝ Վինոկրատով, ճշդելու համար այցելութեան նոր թուական մը: Կը կարծուի թէ Խրուշչեւ ի վիճակի պիտի ըլլայ Ֆրանսա գալու Մարտ 24ին ու պիտի մնայ մինչեւ Ապրիլ երեք: Նախկին այցելութիւնը չորս օր աւելի պիտի տեւէր ։ Հաւանական է որ Խորհրդային վարչապետին դէպի գաւառ շրջագայութիւնը զգալի չափով կրճատուի ։ Կազմակերպիչները արդէն իսկ կը նախատեսեն Սալօն տը Փրովանս եւ Նանսի այցելութիւնները ջնջել ։

Ֆրանսայի կարգ մը շրջանակները կը կարծեն թէ «դիւանագիտական հիւանդութիւն» մը չէ այս, քանի որ Ֆրանսան Խրուշչեւին կը պատրաստէր «քաղաքավար» ընդունելութիւն մը: 1956էն ի վեր, գիտել կուտան նոյն շրջանակները, առաջին անգամն է որ Խրուշչեւ կը յետաձգէ ճամբորդութիւն մը: Մոսկուայէն հասած լուրերուն համաձայն Սեւ Ծովի մօտերը մեկնած է կազդուրուելու : Մարտ 7ին եւ ութին խորհրդային վարչապետը տեսակցութիւններ ունեցաւ Ֆրանսայի ազգային ժողովին նախագահ՝ Շապան – Տելմասի եւ Սան – Ֆրանսիսկոյի քաղաքապետ՝ Քրիսթոֆըրի հետ: Հաւանական է որ Մարտ 9ին մեկնած ըլլայ՝ Սեւ Ծով:

Արժէ նշել թէ Խորհրդային սովորութիւններուն դէմ է խօսիլ իրենց վարիչներուն անհատական կեանքին եւ հիւանդութիւններուն մասին: Այս պարագային ստիպուած եղած են յիշել՝ նկատի ունենալով որ միջազգային արժէքով այցելութեան մը նախօրէին եղաւ ։

Դեկտեմբերին, մարէշալ Վորոշիլով, նոյն կացութեան մատնուեցաւ երբ Հնդկաստան իր այցելութեան նախօրէին, յանկարծ հիւանդացաւ ։ Կ'ըսուի որ յառաջիկայ թուականը պիտի որոշուի արտաքին երկու նախարարութեանց կարգադրութեամբ ։

Զօր. տը Կոլ «արագ ապաքինման շատ անկեղծ մաղթանքներ» հաղորդած է Խորհրդային վարչապետին ։

Խորհրդային վարչապետին ճամբորդութեան այս յետաձգումը կրնայ նաեւ պաշտօնական «ռումէ»էն զատ ուրիշ պատճառներ ունենալ .

Որոշ աղբիւրներու համաձայն եթէ խօսակցիս հիւանդ է շատ աւելի ծանր վիճակի մէջ պէտք է ըլլայ, ուրիշներու կարծիքով պարզապէս քաղաքական բնոյթ կրող յետաձգում մըն է, պէտք չէ մոռնալ որ Ֆրանսա – Խորհրդ. Միութիւն խօսակցութիւնները հինգշաբթի սկսան, երբ Փարիզի դեսպանը Տըպրէին գնաց յայտնելու համար թէ Խրուշչեւ «յոգնած էր». արդեօ՞ք կարելի չէ թեթեւցնել ճամբորդութեան յայտագիրը: Այս դէպքը յատկանշական բնոյթ մը ունէր արդէն անոնց համար որ գիտէին թէ Խրուշչեւ գոհ չէ եղած յայտագրէն երբ առաջին օր իրեն ներկայացուցած են :

Ի՞նչ բանէ Խրուշչեւ դժգոհ է :

Որոշ փոփոխութիւններ ուզած է այցելութիւններու յայտագրին մէջ որոնք մերժուած են: Ի՞նչ կ'ուզէր խորհրդային վարչապետը :

Խրուշչեւ կը գտնէր թէ Ֆրանսական կառավարութեան պատրաստած յայտագրին մէջ ինք ուղղակի շփումներ չունի ժողովուրդին հետ : Փարիզը «վերէն» պիտի նայէր (թռչանով), մինչ կ'ուզէր «վարէն» նայիլ: Չէր ուզեր քաղաքական պատճառներով Հասի – Մեսաուտ այցելել, որովհետեւ այդ ձեւով ընդունած կ'ըլլար Ֆրանսական ներկայութիւնը Սահարայի մէջ, չէր ուզեր «քննել» Սալօնի օդանաւային ուժերը, այդ ձեւով «խաղաղութեան ախոյեանը» քօղազերծած կ'ըլլար սպառազինումը: Այս կացութեան առջեւ Խրուշչեւ հրահանգներ տուած է Վինոկրատովի փոխելու համար ճամբորդութեան կարգ մը մանրամասնութիւնները: Խրուշչեւի առաջարկներն էին —

Ա) Փարիզ հասնիլ ժամը 12ին, ոչ թէ 10ին, որպէսզի ժողովուրդը աշխատանքէն արձակուելու պահուն զինքը ողջունէ ։

Բ) Մարզական պալատին մէջ երեկոյթ մը կազմակերպել Կարմիր Բանակի երգչախումբին հետ ։

Գ) Վերջնական մերժում՝ Հասի – Մեսաուտ երթալու ։

Դ) Մերժում՝ Սալոն երթալու ։

Ե) Մերժում՝ Նանսի երթալու (թաղապետութիւնը չէր ուզած ընդունիլ):

Ըստ լաւատեղեակ շրջանակներու Տըպրէ պատասխանած կ'ըլլայ որ կարելի չէ երկու օրուան մէջ այդքան փոփոխութիւններ կատարել, այս պատասխանին վրայ է, կ'ըսեն նոյն շրջանակները որ Խրուշչեւ յայտնած կ'ըլլայ թէ «ռումէ ունի»:

Լոնտոնի մէջ սակայն կ'ըսուի թէ Խորհրդային Միութեան եւ Ֆրանսայի տարակարծութիւնները շատ աւելի ծանր բնոյթ ունին: Խրուշչեւ դժգոհ եղած է վերջերս Ֆրանսական քաղաքականութեան կարգ մը երեւոյթներէն: Նախ Ֆրանսայի համախոհութիւնը Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ, մանաւանդ զինուորական կայաններու հաստատման առթիւ: Միւս կողմէ Ֆրանսա աւելի առաջ երթալով քան Ամերիկա եւ Անգլիա Պերլինի «ազատ – անջատ» մասին որոշած էր մերժել խորհրդային զինուորական որեւէ տեղափոխում Ֆրանսական շրջանին մէջ: Կարելի է յիշել նաեւ, ըստ Անգլիացիներուն, թէ հարաւի մէջ իր ըրած յայտարարութեանց առթիւ տը Կոլ չէ չտած է թէ Ֆրանսա արեւմտեան խմբակին մաս կը կազմէ եւ դատապարտած է մենատիրական վարչաձեւերը :

Եթէ այս «զրոյցները» ճիշդ են Խրուշչեւ հաւանաբար կրնէ «իր ռումը» բայց պէտք չէ նաեւ մոռնալ. թէ ինչպէս Խրուշչեւ ըսած է «համայնավար մը երբեք չի խուսափիր, միշտ պատրաստ է յարձակումի »:

Բայց կրնայ ըլլալ ի վերջոյ թէ վարչապետը Խրուշչեւ իսկապէս հիւանդ է եւ Փարիզ պիտի կարենայ գալ Մարտ 24ին :

× Տեղական մամուլը դիտել կուտայ թէ այս յետաձգումը երկու միլիոն Ն. Ֆ. պիտի արժէ Ֆրանսացիներուն ....:

Օրը Օրին

Ի ՊԷՏՍ Ո՛Չ – ՋԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

— « Ֆրանսացիները իրենց ուրախութեան հետ յայտնեցին նաեւ սրդողանք, մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու դէմ ...» Սրդողա՞նք ինչ ըսել է... Ես բան մը չհասկցայ... Դո՞ւն ...

— Ո՛չ ալ ես... Երեւի «խոշոր գրիչ»ը ըսել կ'ուզէ «դառնութիւն» ...

×

— « Ղանայի վարչապետը Նէքրումա յայտարարեց թէ ֆրանսական ընկերութեանց հարստութիւնը պիտի սառեցուի ...» Հայերէնի մէջ «սառեցուիլ» բայ ունի՞նք ...

— Հայերէն լեզուն այդ տեսակ բայ չունի ...

×

— « Կասկածելի է որ անոնց պիտի ներկայացուի ամերիկեան կառավարութեան ծրագիրը՝ զինաթափութեան մասին ...» Սա «պիտի»ին պէտք կա՞ր ...

— Ո՛չ ...

×

— « Պատուիրակներէն ոմանք ... բարկութեամբ կը գանգատին որ մինչեւ հոս գալէ ետքը արեւմտեան դաշնակիցներուն առաջնորդը գտած են անպատրաստ ... Ի՞նչ ըսիր այս չհնա՛ղ հայերէնին :

— Միայն մէկ բան կարելի է ըսել, անշուշտ, բայց այդ «ըսուելիքն» ալ թուղթին չի կրնար յանձնուիլ ... Գնա՛ այդ փախուկին ըսէ որ «բարկութեամբ գանգատիլ»ը լրագրական ոճ չէ... Պէտք է ըսած ըլլար «դառնութեամբ կամ ցասումով դիտել տուած են որ» կամ «գանգատած են որ»... Ինչ կը վերաբերի սա այլանդակ «անպատրաստ»ին, խորհուրդ տուր այդ «խոշոր գրիչ»ին որ այսուհետեւ — չըլլես «յետ այսու » ըսես — հայերէնի տեղ չհնարէն գրէ ... Հայերէնի մէջ ունինք «յանպատրաստից» բառը, որ կը նշանակէ «առանց պատրաստուած ըլլալու »: Բայց, այստեղ չի գործածուիր ... Երեւի «խոշոր գրիչ»ը ըսել կ'ուզէ որ պատուիրակները Ուաշինկթըն եկեր են ու տեսեր են որ Դաշնակիցներու առաջնորդը տակաւին «պատրաստ» չէ եղեր ...

×

— « Եպիսկոպոսները բողոքած էին իբրեւ թէ մարդկային իրաւանց դէմ կառավարութեան բռնած ընթացքին, ըսուեցաւ կառավարութեան կողմէ ...» Դիտողութիւն ունի՞ս այս «հայերէն»ին մասին :

— Եթէ «հայերէն ըլլար, թերթեւս արտագրէի, բայց հայերէն չէ »:

×

— Մեր Մեծասքանչը թոյլ կուտա՞յ որ «փաստերը զօրաշարժի հանուին » ...

— Ո՛չ...

×

— Իմացա՞ր — չէր բաւեր «գազաթի ժողովը», հիմա ալ նոր գիւտ մը ըրեր են ազգին «խոշոր գրիչ»ները — «նախագագաթեան » վերջին ժողով ... Աղուո՞ր բառ է, այնպէս չէ՞...

— Այնքան աղուոր, որքան կապիկը ...

×

— «Պարոն Խրուշչեւին ճառին մէջ ...» Ըսելիք ունի՞ս ...

— Գրել տուր Խրուշչեւի — առանց «ն»ի ...

×

— « Նոր ծրագրին ուրուագիծը »...Աւելի լաւ չէ՞ «նախագիծ» բառը ..

— Ի հարկէ ...

×

— « ... Իսկ ոստիկաններ ... արցունքի կազով փոխադարձեցին ... Արցունքէ շինուած կա՞զ ալ կայ եղեր, չէի գիտեր ...

— Պարոն խմբագիրը ըսել կ'ուզէ «արտասուաբեր » կազ ... Ասոնց մէն ալ կը գրէին «արցունքաբեր». ուրիշ շա՛տ «խոշոր գրիչ»ի մը գրիչով ...

×

— Ո՞րն է շիտակը — որդուո՞յն թէ որդւոյն ...

— Երկրորդը ... Գրաբարի մէջ, երբ բառը «ի»ով կը վերջանայ, Սեռականի եւ Տրականի մէջ կ'առնէ «ւոյն» վերջաւորութիւնը — որդի – որդւոյն, հոգի – հոգւոյն, տարի – տարւոյն, տեղի – տեղւոյն : Երբ «իւ»ով վերջանայ, կ'առնէ «ուոյն» ձեւը – պատիւ – պատուոյն, հաշիւ – հաշուոյն :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸ ԿՈԼ – ՄԱՔՄԻԼԸՆ հանդիպումը տեղի ունեցած է շատ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ: Ինչպէս գրած էինք, Շաբաթ օր Անգլիոյ վարչապետը Ռամպույէ հասաւ, ուր գլուխ գլխի Հանրապետութեան Նախագահին հետ խօսեցան «օրուան հրատապ հարցերուն» շուրջ: Պաշտօնական ոչ մէկ զեկոյց չէ հրապարակուած: Երկու պաշտօնական դէմքերն ալ լուռ կը մնան խօսակցութեանց բնոյթին վրայ : Կը կարծուի սակայն, թէ անդրադարձած են՝ Ափրիկէի, Ֆրանսայի անդամակցութեան հիւլէական ակումբին: Եւրոպայի տնտեսական ապագային (վեցերու եւ եօթներու մրցակցութիւն), Խրուշչեւի այցելութեան եւ Վերին ժողովին շուրջ: Մտերմիկ խօսակցութեանց մասնակցած է նաեւ վարչապետ՝ Տըպրէ :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ բացուեցաւ ապազինման «տասներու» ժողովը: Արեւմուտքէն կը մասնակցին՝ Մ. Նահանգներ, Ֆրանսա, Անգլիա, Քանատա եւ Իտալիա: Արեւելքէն՝ Խ. Միութիւն, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Պուլկարիա եւ Ռումանիա : Երկու կողմերն ալ զինաթափութեան շուրջ պատրաստած են իրենց ծրագիրները: Այս առթիւ Մ. Նահանգներու նախագահը՝ Այզընհաուըր նամակ մը գրած է ամերիկեան պատուիրակ՝ Իթընին, որուն մէջ կ'ըսէ . «Մ. Նահանգները պատրաստ են քննելու զինաթափութեան տեսող ամէն առաջարկ: Պէտք չէ որ յուսահատ ըլլանք անոր համար որ ցարդ ոչ մէկ համաձայնութիւն կարելի եղած է գոյացնել : Պէտք չէ յուսալ նաեւ — կը շարունակէ դրել Այք — որ բացարձակ ու արտակարգ կարգադրութիւններ ձեռք ձգենք. Թերեւս պէտք ըլլայ երկար եւ համբերատար աշխատանքի : Ցամենայն դէպս ամէն աշխատանք եւ ճիգ ի գործ դրէք — կը հրահանգէ իր պատուիրակին հասնելու համար բաղձալի զինաթափութեան »:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Ատընաուըր Նիւ Եորք հասած է : Ինչպէս գրած էինք տասը օր Մ. Նահանգներ պիտի մնայ, ու պիտի տեսակցի Այզընհաուըրի եւ Պէն Կուրիոնի հետ: Հուսկ կը մեկնի Ճափոն :

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավարներուն՝ թիւը՝ ութ միլիոն է կը գրէ «Կուսակցութեան կեանք» թերթը, այսինքն ընդհանուր բնակչութեան 4.2 առ հարիւրը: Պատերազմէն ի վեր երեք միլիոն շարքայիններ աւելցած են :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ եւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան միջեւ դիւանագիտական միջադէպ մը տեղի ունեցած է: Գահիրէի Թուրք դեսպանը՝ Էքրըմ «անբաղձալի» նկատուած է եգիպտական իշխանութեանց կողմէ, որովհետեւ « անթակտ յայտարարութիւններ» ըրած է երկրի հասցէին.

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ-ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

Հայ – յունական կապերը սկիզբ են առել հնագոյն ժամանակներից, երկու ժողովուրդների պատմութեան վաղ արշալոյսին: Ստրաբոնի վկայութեամբ Հայերը յաճախ պտոյտներ էին կատարում Յոնիական (Միջերկրական) ծովի շուրջը: Հայ վաճառականները մինչեւ Եգէական ծովի նաւահանգիստներն էին տանում ոչ միայն Հնդկաստանի համեմունքներն ու Չինաստանի մետաքսը, այլեւ Հայաստանի գինին, մրգեղէնները, փայտը եւ ուրիշ ապրանքներ :

Ալեքսանդր Մակեդոնացու արշաւանքները նպաստեցին հայ – յունական կապերի ամրապնդմանը: 334 – 330 թուականներին (Ք. Ա.) մինչեւ Սիր – Դարիա եւ Ինդոս, Մակեդոնացու կառուցած քաղաքգաղութներից յունական գիտութիւնն ու արուեստները լայնօրէն ներթափանցում էին նաեւ Հայաստան: Յունական գրերի ու լեզուի գործածութեան պայմաններում հայ ժողովուրդը մօտ եօթը հարիւր տարի սնուել ու ոգեշնչուել է Հելլէնների բարձր մշակոյթի, մասնաւորապէս գրականութեան վիթխարի նուաճումներով :

Ցայտնի է որ Արտաշէսը, Տիգրան Մեծը եւ ուրիշ հայ թագաւորներ իրենց դրամների վրայ են անել յունարէն արձանագրութիւններ: Աթէնքից հրաւիրուած յոյն դերասանները Տիգրանակերտում բեմադրել են Սոփոկլէսի եւ Եւրիպիդէսի ողբերգութիւնները ; Արտաւազդը Հայոց արքունիքում յունական այնպիսի կրթութիւն էր ստացել, որ մինչեւ անգամ գրել է յունարէն լեզուով ողբերգութիւններ :

Խորենացու ասելով՝ Հայաստանում նօտարական գրութիւնները լինում էին, ինչպէս պարսկերէն, այնպէս էլ յունարէն լեզուով. «Գիր Պարսից եւ Յունաց, որովք այժմ գիւղից եւ գաւառաց, եւս իւրաքանչիւր տանց առանձնայատկութեանց եւ հանուրց հակառակութեանց եւ դաշանց այժմ առ մեզ գտանին անբաւ գրուցած մատեանի, մանաւանդ որ ի սեփական ազատութեան պայազատութիւնս»:

3րդ դարի վերջերից հայ ուսանողների հոսանք է սկսւում դէպի յունական մշակոյթի կենդրոնները: Փարպեցին պատմում է, որ շատերը «... Թոշակօք եւ հեռաղնաց եւ բազմաժամանակեայ դեգերմամբ...» գնում էին Եդեսիա, Անտիոք, Աղեքսանդրիա, Աթէնք աշակերտելու նշանաւոր յոյն իմաստասէրների եւ հռետորների: Նրանց նպատակն էր ժամանակի յունական գիտութիւնը ի սպաս դնել հայ մշակոյթի զարգացմանը : Ցայտնի է, որ « լի գիտութեամբ հայոց եւ առաւելեալ յունիւն» առաջ եկած սերունդը կերտեց մի ամբողջ հարուստ գրականութիւն, որ ոսկեդարեան անունն ըստացաւ :

Տեղեկութիւններ ունինք այդ ուսանողներից շատերի մասին: Բարսեղ Կեսարացին, Գրիգոր Նազիանզացին եւ այլ հայ ուսանողներ աշակերտել են Պարոյր Հայկազն կամ Պրոյերեսիոս հռչակաւոր հռետորին (273 – 363 թուականներին) որն Անտիոքում սովորելուց յետոյ գրաւել էր Աթէնքի համալսարանի ամպիոններից մէկը : Ներսէս Ակինեան ենթադրում է, որ Մեսրոպ Մաշտոցը 380 թուին Անտիոքում աշակերտել է յոյն փիլիսոփայ Լիբանիոսին, որի համբաւը Մերձաւոր Արեւելքի շատ երկրներից Անտիոք էր ձգում ամէն ազգի ուսանողների : Կորիւնի հաղորդմամբ 413 – 433 թուականներին, Եզնիկը, Յովսէփը, Ղեւոնդը եւ ուրիշներ ուղարկուեցին Բիւզանդիոն, «ուր ուսեալք եւ տեղեկացեալք, թարգմանիչս կարգէին ըստ հելլենական լեզուի »:

4 – 5րդ դարերում քաղաքական մի շարք հանգամանքներ նպաստեցին հայ – յունական կապերի առաւել ամրապնդմանը: Հայոց Արշակունի թագաւորներին դահազուրկ անելու հարեւան Սասանեան հարստութեան յամառ փորձերի հետեւանքը այն եղաւ, որ հայ իշխանաւորները ապաւինեցին Յոյների օգնութեանը : 334 թուի դաշնագրութեամբ Հայաստանի արեւմտեան մասը, որը կազմում էր ամբողջ երկրի մէկ հինգերորդը, ընկաւ յունական տիրապետութեան ներքեւ: Վարդանանց պատերազմը եւս պակաս դեր չի խաղացել հայ – յունական կապերի ամրապնդման գործում :

Պատմութեան մէջ եղել են պահեր, երբ իշխող դասակարգերն ի պաշտպանութիւն իրենց շահերի՝ երկպառակութեան սերմ են սերմանել երկու ժողովուրդների միջեւ, յաճախ ստուեր գցել նրանց բարեկամական յարաբերութիւնների վրայ : Դաւանական – կրօնական անիմաստ վէճերի ու տարաձայնութիւնների ծանր մթնոլորտում հաւասարապէս տուժել են Հայն ու Յոյնը: Սակայն, հասարակ ժողովուրդի առողջ բնազդը միշտ էլ փարատել է ժամանակաւոր մշուշը, վերականգնել եղբայրական կապերը :

Գրերի գիւտից յետոյ էլ հայ ժողովուրդի մշակութային կեանքը զարգացել է յունական մշակոյթի հետ ամրօրէն կապուած: Մեսրոպ Մաշտոցի սկսած մշակութային շարժման առաջաւոր դէմքերը բիւզանդական Հայաստանից էին (Եկեղեաց գաւառ, Դերջան, Խորձեան, Պաղինական եւ Տարօն): Ի հարկէ, պատահական չէ, որ 5րդ եւ յաջորդ դարերում հայերէն թարգմանութիւններն աննշան բացառութեամբ կատարուել են յոյն հեղինակներից՝ Արիստոտէլից, Պորփիւրից, Կիւրեղ Աղեքսանդրացուց եւ ուրիշներից :

Բացի դաւանաբանական եւ փիլիսոփայական երկերից՝ թարգմանուել են նաեւ Դիոգինէսի, Պինդարոսի գործերը, ինչպէս եւ Պիտոյից գիրքը, որը ճարտասանական կանոնների եւ վարժութիւնների համար յօրինուած մի աշխատութիւն է: Վայելելով լայն ժողովրդականութիւն, Դիոնիսիոս Թրակացու «Քերականութիւնը» դարերի ընթացքում առարկայ է դարձել բազմազան մեկնաբանութիւնների, որոնք եւ կազմել են Հայոց հին գրականութեան մէկ ճիւղը Հայ ժողովուրդի մշակոյթի գանձարանում Փիլոնի, Կոզի, Իսիքոսի, Իրինէոսի մի շարք կորած բնագրերի հայերէն թարգմանութիւնների պահպանումը, անկասկած, անգնահատելի ծառայութիւն է յոյն ժողովուրդի բազմահարուստ մշակոյթի պատմութեանը :

Զգալի է եղել նաեւ յունական ազդեցութիւնը Հայոց լեզուի եւ գրականութեան վրայ: Հայ հեղինակներն իրենց բնութագրած հայ իշխաններին համեմատում են յունական գրականութեան կերպարների հետ, յաճախ օրինակներ վերցնում Հոմերոսից: Խորենացին իբրեւ պատմական փաստ է արձանագրում այն աւանդը, ըստ որի Հայոց՝ Զարմայր նահապետը մասնակցել է Տրովադայի պատերազմին, օգնել Պրիամոսին եւ ըսպաննուել կռուի դաշտում: Ըստ որում, Խորենացին ցանկանում է, որ Զարմայրը սպաննուած լինի Աքիլլէսի եւ ոչ թէ յունական ուրիշ քաջերի ձեռքով. «եւ անդ ի քաջացն, Հելլենացւոց վիրաւորեալ մեռանի, այլ կամիմ յԱքիլլայ եւ մի յայլ ումեքէ քաջացն»: Ցափշտակուած յոյն լեզուի՝ վերացական գաղափարներ արտայայտելու առաւելութեամբ, Հայոց մշակոյթի առաջին վարպետները հայերէնը հարստացնում են յունարէնի օրինակով ստեղծած բառերով, բառակազմական մասնիկներով: Հայ մշակութային գործիչներից ոմանք նոյնիսկ չափազանցութեան են դիմում : Նրանց կատարած շատ թարգմանութիւնների լեզուն այնքան յունաբան է, այնքան «յունարէն հայերէն բառերով», որ դժուար է հասկանալ առանց յունարէն բնագրի :

7 – 11րդ դարերում աստիճանաբար գո- բացող հոսանքով դէպի Արեւմուտք գաղթող Հայերը խոշոր չափերով նպաստ[ել] են Բիւզանդիայի ռազմական յաջողութիւններին եւ մշակութային վերելքին

Բիւզանդագէտ Ռամբօն գրում է « Առանց հայ զօրավարների՝ Բիւզանդիան պիտի կործանուէր բարբարոսների հարուածների տակ: Ծանր բոպէներին յանկարծ երեւան էր գալիս մի Հերակլ, մի Վասիլ, մի Զմշկիկ, մի Փոկաս, ո- րոնք այդ յոգնած քաղաքակրթութեան նոր թարմութիւն էին տալիս, եւ այ[դ] ժամանակ կայսրութիւնը, ըստ մի յո[յն] պատմագրի բացատրութեան՝ «այդ ծ[եր] կինը հանդէս էր գալիս ինչպէս մի ման[ուկ] կամարդ աղջիկ, ոսկով ու թանկագին քարերով զարդարուած»:

Բիւզանդական «յոգնած քաղաքակրթութեանը» թարմութիւն ներարկելով այդ հայ գործիչները կարեւոր դեր խա[ղ]ացին յունական մշակոյթի վերածնութեան գործում 9 – 10րդ դարերում Տե[ղ]եկութիւններ կան Պոլսի առաջին համալսարանի հիմնադիր Բարդաս Կեսար[ի], հռչակաւոր մաթեմատիկոս եւ հելլենագէտ Լեւոն Իմաստասէրի, Փիլիկոս Բա[...]րատի, լեզուաբան Յովհաննէսի եւ [...] ուրիշ հայ գործիչների մասին :

ՅՈՎՀ. ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

ԴԻՏՈՒԱԾ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

Նոյն անձերը այս դէպքէն երեք ամիս առաջ ողբացեալ Տքթ. Պերճ Թանալի ինքնաշարժի արկածը ինծի վերագրած էին՝ այդ շրջանին արձակուրդով Իսթանպուլ գտնուելուս առիթով : Վերադարձին, հրաշքով վերապրող անձի մը հետաքրքրութիւնը ստեղծեցի շուրջս. բայց հարցը այսքանով չլուծուեցաւ : Հեռաւոր գիւղացիներն ալ արկածամահ ըլլալուս պատմութեան հաւատացած ըլլալով, հիւանդներս կէս առ կէս նուազեցան :

Իբր գործնական եւ անուղղակի հերքում, տարբեր գիւղեր բնակող 700 նախկին հիւանդներուս հասցէին տպագրուած քարտեր ղրկեցի, ուր կը յայտնէի արձակուրդիս վերջացած ըլլալը եւ քննութեան սկսիլս :

Աւելի ետք, պարբերաբար յերիւրուած նման զրոյցները հերքելու համար, այս շատ ազդեցիկ միջոցին դիմեցի քանի մը անգամ :

Չէր բաւեր ապրիլ, պէտք էր ապացուցանել :

Հինգ տարի եօթը ամիս Անատոլուի երեք գլխաւոր քաղաքին մէջ ազատ բժշկութիւն ընելէ ետք, 26 Սեպտեմբեր 1959ին դարձայ Պոլիս

Այս ժամանակամիջոցին 15 գաւառ ... 50է մօտ գիւղ անձամբ այցելեցի, եօթ[ը] քաղաքի եւ շուրջ հազար գիւղի հիւանդները ընդունեցայ :

« Հիւանդութիւն չկայ, հիւանդներ կան», կ'ըսէ բժշկական առած մը: ... հազար հիւանդի քննութեամբ՝ աւելի ... մօտեցայ այս առածին ճշդութեան: Կը հաւատամ թէ հիւանդներու հոգեբանական ուսումնասիրութիւնը հիւանդութեանց գիտութեան չափ կարեւոր է բժիշկին համար :

Կը հարցնեն թէ ինչպէս տոկացի ... մը նիւթական զրկանքներու կամ չնեղ[...]ուեցայ այդքան ժամանակ :

Զրկանքներու դիմանալը քիչ մըն ա[լ] մարզանքի խնդիր է եւ զրկանքը իր բնոյթը կը կորսնցնէ՝ երբ յանձն կ'առնուի սիրուած ասպարէզի մը կիրարկումին ա- տեն: Գալով նեղուելուն, առոր համար ամէն բանէ առաջ պարապ ժաման[ակ]

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Եռանդուն Հայր Սուրբը տասնեակ մը տղաք վերցուց երաժշտական բարձր ուսմունք տալու անոնց : Շատ չուտ սկսեցինք բաւական վարժ դաշնաւորել, սակայն, ցաւ ի սիրտ, գործը կիսատ մնաց: Հայր Սուրբը՝ դժգոհ էջմիածնէն, յուսահատ մտքով ու հոգիով հեռու էր մեզմէ եւ հեռուները կը փնտռէր տեղ մը իր գործը շարունակելու համար: Զնայած իր կոտրած սրտին, յամառօրէն խումբը բարելաւեց, ուժեղացուց կանացի ձայներով, գիւղէն հարսներ եւ օրիորդներ բերելով :

×

Հայր Սուրբի երգահաւաքման մասին շատերը գրած են, մանաւանդ Բաղրեան Ստեփանը: Կոմիտասին հետեւած եմ Շիրակ՝ Հառիճավանք, Նորաշէն, Մուղնու Սր Գէորգ, Էջմիածին, ուրտեղ հեռուներէ եկած գեղջուկները կ'երգէին բազմաթիւ տարբերակներով, բազմաթիւ չափերով ու երանգաւորումներով յարափոփոխ երգեր: Հայր Սուրբը գրի կ'առնէր փոփոխակները հիացմունքով : Երգերը կայծակի արագութեամբ կը տարածուէին ուխտաւորներու միջոցով Հայաստանի եւ հարեւան երկիրներու չորս ծագերը :

Արձակուրդներէն վերադարձին գիւղերէն եւ քաղաքներէն նոր երգեր կը բերէինք իրեն: Գրի կ'առնէր գեղջկական երգերը միայն խիստ ընտրութեամբ, յետ կը վանէր աշուղական եւ յեղափոխական երգերը, որոնք իրեն համար երաժշտական արժէք չունէին: Մեր Գիւմրեցի աշուղ Ջահրատի, Համբոյի, Տալօենց Գոգորի (Շերամ) երգերը միշտ կը մերժէր առանց որեւէ որակում տալու, այնքան զուսպ էր եւ բարի, շատ բարի :

Հայր Սուրբը միայն գեղջուկ երգերը կը հաւաքէր, յղկուած, հին, կատարելագործուած երգերն ու պարեղանակները: Սակայն, Նիկողայոս Տիգրանեանի յորդորով հետաքրքրուեցաւ նաեւ աշուղական պարերով եւ դաշնաւորեց «Շուշիկ»ը, «Երանգի»ն (Թանգի) եւն.:

×

Ճեմարանի ծառաներէն էր նշանաւոր Նախօն, որին մենք Նախօ Բիձա կը կանչէինք: Նախօն բերած էր իր հայրենի Մոկսէն Սասունցի Դաւիթի մը փոփոխակ, գրի առնուած Աբեղեանէ, Գարեգին Սրբազանէ եւ Ստեփան Կանայեանէ : Նոյն Նախօն երգած է Կոմիտասին պատահականօրէն մեր ամենագեղեցիկ անտունին — « Սիրտս նման է», «Արօրն ասաց» եւ « Մոկաց Միրզէն» :

Ես յաճախ կը մտնէի ծառայանոցը Նախօ Բիձայի երգը եւ պատումները լսելու խորին ակնածանքով ու սիրով : Բարձրահասակ, նիհար, երկարավիզ մարդ էր, բարակ երկար չէկ պեխերով : Մերկապարանոց թօշոնի գլուխ ունէր մեր Նախօ Բիձան, հեզահամբոյր, մտածկոտ եւ լռակեաց: Գլխի կատարի վրայ միշտ կար սեւեղնագործ իր արախչին: Հագուածները՝ Մոկսի տարազով :

×

Հայր Սուրբը իր հաւաքած երգերը կը զտէր, եղանակները, կը հայացնէր, օտար տարրերը դուրս կը նետէր: Ժողովուրդէն կ'առնէր իր երգի գանձը, կը յղկէր, կ'ոճաւորէր եւ նորէն յետ կու տար իր տիրոջը հայ ժողովուրդին :

Ուրիշ խօսքով, Կոմիտասը երգը համարեա նոյնութեամբ կը թողնէր, սակայն իր անձնական դրոշմը կը դնէր վրան եւ զայն կը հոգեւորէր իր ոճով, կոմիտասեան հոգիով, որ խորապէս հայկական էր: Այդ էր պատճառը, որ ժողովուրդը սիրեց կոմիտասեան երգը, անոր ոճը: Հայր Սուրբը իր նուրբ զգայնութեամբ խորացաւ հայ երգի մէջ եւ դուրս հանեց, կերպաւորեց զտուած հայ ոգիով : Կոմիտասը հայ ժողովրդի երգի հաւատարիմ թարգմանն է :

Օրինակ մը: Իմ հայրենի Գիւմրի քաղաքի մէջ հնարած պարեղանակը՝ «Ան[...]ծառ», որ կանացի մենապար է, զմայլ[ելի] մի պար, որտեղ կինը իր թեւերու, ... քերու եւ մատներու նազելի եւ ... շարժումներով խունկի ծառ կը ձեւաւորէ, Կոմիտաս մի աքանչելի երգի է ... րածել, մեզ ծանօթ երգը, պարի ակ... կան եղանակը իւրայատուկ ոճաւորելով եւ քիչ մը չափ փոխելով, շատ քիչ ... տուած է մեզի աքանչելի նուէրը — «[Ա]լագեազ սարն ամպել ա»: Պարեղանա[կը] տպուած է կոմիտասեան ոչ մշակուած ... գերու ժողովածուին մէջ, որ հրատա[ր]ուած է իր աշակերտ Սպիրիդոն Մելիք[եա]նը: Եղանակը պարզ է, գեղեցիկ, ... յէ, բայց կոմիտասեան դրոշմը ... չունի :

Ցաճախ Հայր Սուրբը չափը փոխել[ով] այլ գոյն կուտար երգին: Օրինակ՝ «... առուն ջուր ա գալիս մենք. կ'երգէ[ր] գանդաղ, որտեղ առաջին հրեշտակ[...] երեխայական ձայնը սրտառուչ էր. ... րելի:

ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱԹԱՆՃ[ԵԱՆ]

(9 Շար.)

պէտք էր եւ բարեբախտաբար նեղուելու ժամանակ չունէի :

Կարգ մը հիւանդութեանց հետաքրքրական պարագաներու պատմութիւնը յետագային ձգելով, հոս կ'ուզեմ յիշել գըլխէս անցած վտանգալի եւ զուարճալի գրուագներէն նմոյշ մը :

Սրտի անբաւարարութիւն ունեցող երիտասարդ կնոջ մը հայրը օր մը փոթորիկի պէս բացաւ դարմանատանս դուռը՝ երբ արդէն հիւանդ քննելով զբաղած էի․

— Աղջիկս թունաւորուեցաւ Տոքթոր, ըսաւ պոռալով․ ձեր գրած կաթիլը առաւ եւ սկսաւ փսխել :

Նման պատմութիւններու վարժուած ըլլալով՝ պաղարիւնութիւնս չկորսնցուցի․ Դեռ թարմ էր յիշողութեանս մէջ սիւփիօզիթուար կլլող հիւանդիս պարագան։ Ուստի դարձայ խօսակիցիս ․

— Քանի՞ կաթիլ տուած էիք :

— Չեմ գիտեր, ձեր ըսածին պէս տըւեր են :

— Դեղը բերէք անգամ մը, ըսի՝ եւ սկսայ սպասել հետաքրքիր հիւանդներուս հետ միասին:

Հիւանդը դրացիս էր, վայրկեան մը ետքը դեղի շիշը եկաւ։ Շիշին տակը հազիւ մէկ տասներորդ դեղ մնացած էր : Դեղագիրը օր մը առաջ գրած էի օրական հինգ կաթիլ յանձնարարելով: Հիւանդը եթէ դեղը չէր թափած, առնուազն 150 կաթիլը մէկէն առած ըլլալու էր, ինչ որ անմիջապէս ստամոքսի լուալ եւ այլ դարմանումներ չըլլալու պարագային՝ մահացու կրնար ըլլալ :

Դարմանատունս սպասող՝ հիւանդներուս պարզեցի կացութիւնը, ազատաբար ինքնաշարժին հեռաձայնել տուի եւ հիւանդին տունը վազեցի : Հիւանդը բիբերը լայնցած, բազկերակը դանդաղած, տեւական փսխելու զիրքին մէջ էր եւ սիւփիօզիթուարի թունաւորումի բոլոր ախտանշանները կը ցուցնէր :

Հիւանդին տունը յուզուած եւ աղմկալի խուժան մը հաւաքուած էր : Բարեբախտաբար բոլորը կը ճանչնային զիս եւ հինգ տարի առաջ սիւփիօզիթուարը կըլլող հիւանդին առթիւ հաւաքուած բազմութեան վատ տրամադրութիւնը չկար իրենց մէջ։ Միայն թէ կացութիւնը իրապէս ծանրակշիռ էր :

— Դեղի շիշը արկածով մը թափեցա՞ւ, հարցուցի :

— Ոչ երբեք, ըսին հիւանդին տէրերը միաբերան :

– Կաթիլը ո՞վ տուաւ եւ ո՞ր շթահամարով տուաւ, հարցուցի :

Քիչ մը տատամսումէ ետք կեսուրը կակազեց .

– Շթահամարը չգտայ, աչքի չափով դրի․ քիչ մը աւելի փախցուցի թերեւս :

Կացութիւնը լուսաբանուած էր մեր խօսակցութեան հետեւող բազմութեան համար։ Հինգ կաթիլ սիւփիօզիթուարի տեղ ինը կրամ տրուած էր։ Ուրիշ խօսքով երկու ամիսէն գործածելիք դեղը մէկ անգամէն առած էր :

(9 Շար.)

ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

ՉԻՐԱՐ ԿԸ ԲԶՔՏԵՆՔ

Օսմանեան Սահմանադրութենէն վերջ 1910ին Պոլսոյ ազգային շրջանակներուն մէջ, քաղաքական ու ազգ․ խնդիրներու շուրջ անհամաձայնութիւններ ծայր տալէ յետոյ, ներքին համերաշխութիւն մը ստեղծելու եւ ազգին բոլոր դասակարգերը իրարու քով բերելու համար տքնաջան աշխատանքներ թափուեցան, որպէսզի ընդհանուր հասկացողութեան ոգի մը ստեղծուի :

Այդ փոթորկալից ու տագնապալի օրերուն Ազգ․ Երեսփոխանական Ժողովի ամպիոնէն Գրիգոր Զոհրապ կ'ըսէ ․

« Մեր մէջ յեղափոխականը եւ թէ ոչ-յեղափոխականը, վաճառականը, փաստաբանը, սեղանաւորը, ամէնքս ալ ազգասէր ենք, սակայն իրար բզքտելու մարմաջ մը կը բռնէ զմեզ իրարմէ : Մեր ազգային պակասութեան յատկանիշն է զիրար բզքտել »:

Գր․ Զոհրապի այս յայտարարութիւնէն ի վեր ճիշդ կէս դար է անցեր եւ դեռ գաղութներու մէջ կը շարունակենք զիրար բզքտել, մատնելով, ամբաստանելով, անուանարկելով, նախատելով, կարծես թէ մրցում մը բացուած է բառագիրքերը դատարկելու այդ կարգի բառերէն : Զարիքը չի սահմանափակուիր ամբաստանեալին ու ամբաստանողին միջեւ, այլ տարափոխիկ հիւանդութիւններու պէս կը փոխանցուի, ժողովրդային բարքերու կը փոխուին այդ թեթեւութիւնները, անիմաստ խեղկատակութիւնները եւ այսպէսով կը ստեղծուին կրքոտ պայքարներ ու թունաւոր մթնոլորտ մը :

Սփիւռքը, մանաւանդ Ամերիկայի եւ Լիբանանի Հայութիւնը, պէտք ունի կազդուրուելու, մաքուր օդ ծծելու եւ հոգիով ու սրտով վեր բարձրանալու :

Մասնաւորաբար յիշեցինք ամերիկահայ ու լիբանանահայ գաղութները, որովհետեւ ազգային ու եկեղեցական հարցերու շուրջ ամենամեծ պայքարը եւ իրար ատելութիւնը գլխաւորաբար կը մղուին այս երկու հայաշատ գաղութներուն մէջ․ չենք գիտեր սանձ դնել մեր կիրքերուն եւ կ'ուզենք անպատճառ զիրար բզքտել: Այսպէս է եղեր անցեալին մէջ եւ դժբախտաբար այսօր ալ կը քալենք նոյն ճախճախուտ ճամբէն։ Այսօր Ամերիկայի եւ Լիբանանի Հայութիւնը բաժնուած է երկու զանգուածներու, ցաւալի իրականութիւն :

Այս կրքոտ ու յամառ պայքարներուն պատճառները ծանօթ են, դեռ ժամանակը չէ վէճը վերլուծելու իր տեսանելի ու անտեսանելի կողմերովը, սակայն առանց վարանման կրնանք ըսել, թէ երկու կողմերն ալ սխալներ գործեցին առանց անդրադառնալու, թէ կիրքերը պիտի հասնէին իրենց գագաթնակէտին: Զիրար վարկաբեկելու ու անուանարկելու մարմաջը այլեւս ախտաւոր սովորութիւն մը դարձած է․ անձնական վրէժխնդրութիւններով, խմբակցական հաշիւներով, սխալ ըմբռնումներով եւ շահախնդրական նպատակներով հրապարակ նետուած սուտերն ու կեղծիքները կը ծառայեն մի միայն հանրային կարծիքը գրգռելու : Մենք կը հաւատանք, որ օր մը, ուշ կամ կանուխ, Ամերիկայի եւ Լիբանանի գաղութներուն մէջ ստեղծուած կիրքերուն, ազգային ու կրօնական հարցերու շուրջ անհամաձայնութիւններուն վերջ մը պիտի տրուի: Այլեւս ժամանակն է որ մարդիկ աւելի շրջահայեաց ըլլան ու հանրային կեանքի մէջ պաղարիւնութեամբ ու իրարու հանդէպ ներողամտութեամբ շարժին: Մինչ այդ, փափաքելի է որ կողմերու մամուլները գոնէ դադրեցնեն իրենց նախատական ու անուանարկիչ լեզուն․ իսկ եթէ դեռ կը կարծեն թէ նոր ըսելիքներ ունին, թող ըսեն պատշաճութեան սահմաններուն մէջ, որովհետեւ ինչպէս որ ըսինք չարիքը չի սահմանափակուիր միայն ամբաստանեալին ու ամբաստանողին միջեւ :

ՇԱՀԷՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ

«Ալիք»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ղ. ԱՂԱՅԵԱՆԻ ԿԻՍԱՆԴՐԻԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Վերջերս Երեւանի Ղազարոս Աղայեանի միջնակարգ դպրոցը տօնած է իր հիմնադրութեան 10րդ տարեդարձը : Ցաւուր պատշաճի խօսքերէ ետք, հանդիսաւորութեան մէջ վար առնուած է Ղազարոս Աղայեանի կիսանդրին ծածկող ըսպիտակ վարագոյրը եւ երեւան ելած է մանուկները սիրող անմահ գրողին կիսանդրին՝ հայեացքը վեհ ու երազուն՝ յառած դէպի հեռուները:

Կիսանդրին քանդակած է երիտասարդ արուեստագէտ՝ Երեմ Վարդանեանը :

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայ ժողովուրդի գիտութեան ու մշակոյթի մէկ հարուստ այլ անծանօթ բնագաւառին՝ ուսողական պատմութեան ուսումնասիրութեան նուիրուած արժէքաւոր գիրք մը հրատարակեց Գ. Բ. Պետրոսեան, « Մաթեմաթիկան Հայաստանում հին եւ միջին դարերում »:

Գիրքին մէջ, ինչպէս կը նշէ հեղինակը, նպատակ դրուած է, հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ, ցոյց տալ Հայաստանի ուսողական գիտութեան տարածումը եւ զարգացումը պայմանաւորող կարեւոր գործօնները՝ սկսած նախաուրարտական շրջանէն մինչեւ 19րդ դարու սկիզբը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ երեսփոխանական ընտրութիւններու հաւանական թուական կը նկատուի Մայիս 15ը: Համաձայն նոր օրինագիծին 99 երեսփոխան պիտի ունենայ նոր խորհրդարանը : Պէյրութի առաջին շրջանին համար նախատեսուած է ութ աթոռ հետեւեալ բաժանումով ․ — Մէկ մարոնի, մէկ յոյն – ուղղափառ, մէկ յոյն – կաթողիկէ, երեք հայ լուսաւորչական, մէկ հայ կաթողիկէ, մէկ բողոքական :

ՃԱՓՈՆԻ մէջ կ'ապրին տասը հայ ընտանիքներ (35 անձեր): Մաս մը կ'ապրի Թոքիոյի մէջ, ոմանք ալ Եոքոհամա եւ Թոպէ :

ՀԵԼԻԱՊՈԼՍՈՅ մէջ (Գահիրէ), ինչպէս գրած էինք, Ցուսաբեր Մշակութային Ընկերակցութիւնը յաջողած է գնել ընդարձակ պարտէզով նոր շէնք մը: Կալուածին գնումէն ետք նոր շէնքը կառուցանելու եւ մարզական ու արդիական յարմարութիւններով օժտելու համար ծրագիր մը պատրաստուած է որ պիտի իրագործուի գլխաւորութեամբ Գ. Լեւոն Գարագաշեանի երկու հազար եգիպտական ոսկիի նուիրատուութեան : Առ ի գնահատութիւն նոր ակումբին սրահը պիտի կոչուի Ցուսաբերի «Լեւոն Գարագաշեան» սրահ :

ՆՈՐՄԱՆՏԻ – ՆԻԷՄԷՆ օդանաւերու տորմիղը վերջին պատերազմին կազմուած էր խորհրդային եւ ֆրանսացի օդանաւորդներով: Խորհրդային խումբին պետը եղած է հայ գնդապետ՝ Աղավէլեան: Այս օդատորմիղին պատմութիւնը շարժանկարի առնուած է եւ ներկայիս կը ցուցադրուի Ֆրանսական պաստառներու վրայ :

Երկու սկովտացիներ գետեզերքը նըստած կը զրուցեն : Ցանկարծ մէկը կ'ըսէ միւսին ․

— Տասը շիլին գրաւ կուգամ որ ես քեզմէ աւելի երկար կը մնամ ջուրին մէջ:

— Կ'ընդունիմ գրաւը, կը պատասխանէ երկրորդը :

Երկուքն ալ կը հանուին ու կը սուզուին գետին մէջ :

Ոստիկանութիւնը դեռ կը փնտռէ անոնց դիակները :

×

Ցակոբիկ կը հարցնէ մօրը․

— Մամա, ինչպէ՞ս ծանօթացար պապային հետ:

— Օր մը, ծովը լողանքի ատեն, քիչ մնացած էր որ խեղդուէի, հայրիկդ եկաւ եւ ազատեց զիս ,— կը պատասխանէ մայրը :

— Այն ատեն ինչո՞ւ չի ձգեր, որ ես ալ լողալ սորվիմ :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (151)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Տոքթորը, իր սիրած աղջկան հասցէին նետուած այս վիրաւորիչ ու նախատական ակնարկութիւններէն փոխանակ նեղուելու, անարգ քծինքներով իր պեխերը կ'ոլորտէր, կարծես իր գոհունակութիւնը յայտնելու եւ իր բարեկամներուն սրութիւնները քաջալերելու համար :

Այդ գիշերը, Արշակ, գլուխը ալքոլէն տաքցած, հանրատան մը մէջ յայտնեց իր բարեկամներուն եւ բարեկամուհիներուն թէ ի մօտոյ շատ տարօրինակ եւ անակնկալ բան մը պիտի իմանային իր մասին :

— Նոր գիւ՞տ մըն ալ, պոռացին իր բարեկամները .

— Ոչ, պատասխանեց Արշակ խնդալով, գիւտերը միշտ չեն ըլլար, հազիւ տասը տարին մէկ անգամ ... Ան ուրիշ բան է, ուրիշ ...

Եւ հակառակ բարեկամներուն թախանձանքին, Մարկոսեան չյայտնեց իր գաղտնիքը եւ թողուց որ ամէն մարդ այդ գաղտնիքին շուրջը գլխարուի մնայ :

Այս գաղտնիքը տակաւին մէկը միայն գիտէր, մաման :

Տոքթորը որոշած էր ալ իրականացնել երազը, զոր տարիներէ ի վեր կը սնուցանէր, այն է Փարիզ երթալ «համալսարանները աչքէ անցընելու՝ իր ուսումնասիրութիւններուն համար » ինչպէս յայտարարած էր Սոֆիի:

Բայց, Փարիզ երթալու համար դրամ պէտք էր, եւ առատ դրամ : Մէկ տարուան մէջ լմնցած էր երեք հարիւր ոսկին, կալուածի մը գինը: Ուրեմն նոր կալուած մըն ալ ձեռքէ հանելու էր: Արշակ այս անգամ Ղալաթիոյ Փապրիքային նետեց աչքը, կալուածներուն ամէնէն կարեւորին, որ անշուշտ առնուազն հինգ վեց հարիւր ոսկի կ'արժէր : Մամային հետ դռնփակ երկար նիստերը այս խնդրին սահմանուած էին :

Առաջին անգամ, մաման հակառակեցաւ Փապրիքային վաճառման, նկատելով որ անիկա ձեռքէ հանուելով անդին աննշան բան մը կը մնար: Մօտալուտ թշուառութեան մը ուրուականը դեռ կը տանջէր այդ կնոջ խախտած երեւակայութիւնը : Արշակ իր խաբեբայ պերճախօսութիւնը դուրս թափեց մամային այդ երկիւղները վանելու համար: Իր Փարիզ երթալովը ամէն բան կը փրկուէր, վասն զի շատ չանցած հոն պիտի հասկցուէր իր կարեւորութիւնը եւ շնորհիւ իր գիւտին, եւ ըլլալիք գիւտերուն, ահագին գումարներ պիտի վաստկէր: Ալ կալուածը ինչ կարեւորութիւն կ'ունենար: Շքեղ ապագայ, իշխանական հարստութիւն, փառք, պատիւ, եւ ասոնց նման շլացուցիչ բառեր վճռական հարուածը տուին ամիրային աղջկան վարանումներուն :

Եւ միաձայն հաւանութեամբ որոշուեցաւ ծախել Ղալաթիոյ Փապրիքան :

Գնորդը շուտ գտնուեցաւ այդ հասութաբեր կալուածին: Տոքթորը մեծ աճապարանքով բոլոր գործողութիւնները ըրաւ լմնցուց եւ հրճուանքէն դրեթէ դողդղալով գրպանը դրաւ հինգ հարիւր յիսուն ոսկիի գումարը :

Այդ պահէն, իր յաւիտենական քունին մէջ անշուշտ սարսռաց հէք Բարթող աղային հոգին: Փապրիքան, որ այնտեղ կը ծախուէր առանց իրեն, որքան տանջած էր իր ուղեղը երբ դեռ երկրի վրայ էր ինք : Անոր շնորհիւ որքան գումարներ գրպանած էր անխռովօրէն :

Իր բարձր հսկողութեան տակ գտնուած միջոցին, այդ երանելի շէնքը գոնէ մէկ անգամ հիմնայատակ քանդուած ու վերաշինուած էր՝ շնորհիւ Բարթող աղային բեղմնաւոր երեւակայութեանը եւ Տիկին Մարկոսեանին անդրդուելի միամտութեանը․ իրականապէս, կղմինտր մը իսկ չէր ինկած անոր վրայէն :

Այդ շէնքին առջեւ, որ իր ձեռքն էր առանց իրը ըլլալու, չէր մոռացածը ինչ անուշ երազներով օրօրուեր էր: Ամբողջ կեանքին անոր տիրանալ, իր եւ իր տառապակներուն փրկութիւնը ապահովել էր : Անոր սեւ, մռայլ, կարծր պատերէն վեր ինչ հառաչանքներ թռչած էին: Եւ ինչ անկարելի եւ արիւնոտ ոճիրներ բոյն դըրած էին իր գանկին տակ, այս սեւ որմերուն հրապուրոտ տեսքին սադրանքէն : Տեսակցութեան մը միջոցին հանըմը դառնէն սպաննել եւ Փապրիքային տէր դառնալ, լաւ տեղ կը գրաւէր ոճիրներուն շարքին մէջ : Եւ ասոնց գործադրութեան անկարելիութեանը առջեւ: Բարթող աղա կը հեւար, կը մռնչէր, կը հայհոյէր : Եւ վերջապէս ճիշդ այդ երանելի Փապրիքային կը պարտէր մահը որ այնքան անժամանակ կերպով ողջունած էր զինքը իր տառապակներուն մէջտեղ : Հիմակ, ահա բոլորովին կ'անհետանայ Փապրիքան, խեղճ Բարթող աղա, հանդիստ ոսկորներուդ :

Տոքթոր Մարկոսեան խնամքը ունեցաւ իսկական գինը չյայտնելու իր մօր :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԱՍՏՂԻԿԻ ուղղութեամբ, զօրաւոր հաղորդիչով մը օժտուած, արուեստական արբանեակ մը արձակեցին՝ Ամերիկացիք։ Արուեստական արբանեակը զետեղուած էր 27 մեթր երկայնք ունեցող եռայարկ «Թօռ» հրթիռի մը վրայ։ Աստղիկին շրջանը ընելէ ետք պիտի հակի Արեգակին։ Մինչեւ երէկ՝ 650.000 քլմ. տարածութիւն կտրած էր։ Գիտական կարեւոր յայտնութիւններու սեմին կը գտնուինք։

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ պայմաններու մէջ պայթած Ֆրանսական «Լա Բուրպ» փոխադրանաւին զոհ գացած վեց նաւաստիներուն ընտանիքները տասը հազարական տոլար վնասուց հատուցում պիտի ստանան։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը, Հուսէյին խիստ բառերով քննադատած է Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան քաղաքանութիւնը Պաղեստինի վերաբերմամբ։ «Պատեհապաշտ» անուանած է այդ քաղաքականութիւնը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն կը ծանուցանէ մահը, Վէթ. ընկերուհի

ՆԱՐԿԻԶ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆԻ

Սոյն դառնաղէտ կորուստին առթիւ Շրջ. կոմիտէն ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ողբացեալին ընտանեկան բոլոր պարագաներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Պ. Գ. Լօրէնեանէ (ըՏակինեան) իր Թոռնիկներուն, Վարուժանի եւ Արուսեակի ծննդեան 9րդ տարեդարձին առթիւ յիսուն Ն. Ֆ., Տիկ. Եազուպեանէ (Քլամառ) տասը Ն. Ֆ.։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Զորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաֆէի սրահը։ Կը խօսի Պ. Վ. Մելիքեան։ Նիւթ՝ «Քիւրտերը իրենց անցեալովն ու ներկայով»։ Կը հրաւիրուին լսարանականները ու ընթերցասէրները։

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԵՂԱՐԱՆ ՍԻԼՎԵՍԹՐԸ

46, Ռիւ տը Թրէվիզ. 46
ՓԱՐԻԶ (9)

Ցանձնարարելի Դեղարան մը։

Ջերմ ընդունելութիւն Փարիզի, Արուարձանի եւ Գաւառի հայ յաճախորդներուն։

Դեղարանը կը գտնուի Ռիւ տը Թրէվիզի եւ Ռիւ Լաֆայէթի անկիւնը, Ազգային Տունէն 100 մեթր հեռու։

Պ. Վահրամ Էլմաճեան՝ դեղագործ–վաճառող, ամէն օր իր հայրենակիցներուն տրամադրութեան տակ է, Սիլվէսթրը Դեղարանը, ժամը 8էն – 12, 15.30 – 20։

PENSION
DE
FAMILLE
AVEC CONFORT

M.O. AVAKIANTZ

52, Grand'rue
Montcerf (S. et M.)
Tél. 57

POUR RETRAITÉS - CONVALESCENTS - REPOS

Téléphoner SUF. 82-59
aux heures de repas

ԺՈՂՈՎ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին Թէյասեղան – ընդհանուր ժողովը, Կիրակի, 20 Մարտ, ժամը 15ին, դպրոցին մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։

Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ։ Ժամը 18ին կը սկսի Թէյասեղանը, որուն սիրով կը հրաւիրուին նաեւ Խաչուհիներու ամուսինները, հաճելի օր մը անցընելու համար։

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ.

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի սկսին Ապրիլ մէկին եւ պիտի փակուին Մայիսի վերջը։

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Զորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13 – 14 եւ 18 – 20։ Ասկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս Թիւիւէն 27 – 35։

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն։

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ստանալու համար դիմել՝
Մարսէյլ.— Ա. Քէօսէեան (Փլաս տ'Էքս)։ Ուր կարելի է բաժանորդագրուիլ նաեւ «Հայ – Բոյժ»ի։
Նիս.— Շահան Զօտեան
Վալանս.— Արսէն Տէր – Սարգիսեան։
Կրընոպլ.— Վ. Բաբախեան։
Տէսին.— Սարգիս Առաքելեան։
Լիոն.— Մ. Կէնճեան եւ Ղ. Ղազարեան։
Վիէն.— Մուշեղ Մուրատեան։
Պոտտօ.— Ք. Տօնէրեան։
Սէն Շամոն.— Մ. Ընտրիկեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մուշ քաղաքից վերին Թաղէն Պրսիկ – եան տունից Թայչօեան երեք եղբայրներ, Խլղաթ, Բենիամին եւ Արտաշ, որոնք այս վերջին պատերազմին ընթացքին կորսուած են։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին, եւ կը խնդրուի արտատպել արտասահմանի թերթերէն։

KH. DERDERIAN
RUE SERPAIZE. MONTÉE DE RAMES
VIENNE - ISÈRE

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սազըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (fարավան եւ մոզա)։ Համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումաք, թարամա, լաfերտա, բաfլաւա, fատայիֆ. տերեւ եւայլն։

Անգամ մը դիմեցէք՝
ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն։ Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն)։

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTY

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Գանեէօ Քաջանի խումբին կողմէ։
Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16էն 24։

167. RUE MONTMARTRE ի շքեղ սրահներուն մէջ։ METRO RUE MONMARTRE

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Attractions

Ճոխ պիւֆէ — Անակնկալներ.

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer - Paris (9e)
C. C. P. Paris 3630 - 66
Tél. : PRO vence 64 - 90

Նոր Հրատարակութիւններ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կարօ Գէորգեանի, 1960, Է. տարի, կազմուած, պատկերազարդ 16.50 Ն. Ֆ., Թղթատարի ծախք 2 Ն. Ֆ.։

Le Vert Soleil de la Vie Victor Gardon (Roman)	6,60
L'Arménie. J. P. Alem	2,00

ՊՐԻՍՄԱԿ, Գ. Համբարձումեան 5 Ն. Ֆ.։

ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գրիգորիս Եպ. Պալաքեան, Բ. հատոր, Փարիզ, 1960, 15 Ն. Ֆ.։

Թղթատարի ծախքը գնողին կը պատկանի։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնին կողմէ։

ՀԻՆԳՇԱԲ. ՄԱՐՏ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 16.30ին
Փավիյօն Տոֆինի մէջ

Փափաքողները կրնան ծպտել իրենց երախաները Լա Ֆոնթէնի առակները խորհրդանշող զգեստներով կամ միայն գլխով եւ արտասանել տալ անոնց իրենց ծպտումին համապատասխան առակը։

Որբերու Օգն. Մարմինը քաջալերուած նախորդ տարիներու իր գտած յաջողութենէն կը յուսայ որ այս անգամ եւս հանրութիւնը պիտի քաջալերէ զինքը օգտակար հանդիսանալով Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն։

–ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ–

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Զորեքշաբթի, 16 Մարտ, ժամը 15ին, Ցոյներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ՝ պարահանդէս։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Mr.-le-Prince, Paris (6e) — C.C.P. PARIS 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ. Արք. Օրմանեան, Պէյրութ 1959, Ա. Հատ.	24	Ն.Ֆ.
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1960, թղթ. 14, լթկզմ	16,50	Ն.Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Ե. Զարեան, Պէյրութ 1959	6	Ն.Ֆ.
ԳՐԱԿԱՆ–ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ, Ն. Ադրալեան, Պէյրութ, կզմ.	18	Ն.Ֆ.
ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ, Բժ. Ա. Բաբալեան, Գահիրէ. 1959	2	Ն.Ֆ.
ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՂԻՈՎ, Կ. Մեսեան, Փարիզ, 1959	6	Ն.Ֆ.
ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գ. Եպս. Պալաքեան, Բ. հատ. Փարիզ, 1959	15	Ն.Ֆ.
ՆՈՅՆԻՆ Ա. հատորը, Վիեննա, 1922, պատկերազարդ եւ կազմեալ	15	Ն.Ֆ.
ՀԱՅԿ. ԺՈՂ. ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ, Ա. Նազինեան, Գահիրէ, 1959	3	Ն.Ֆ.
ՊՐԻՍՄԱԿ, Երաժշտասէրի մը օրագիրը, Գ. Ա. Համբարձումեան	5	Ն.Ֆ.
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փասդրմաճեան, Պէյրութ, 2 հատոր	20	Ն.Ֆ.
ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՍԸ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Եղիա Գասպարեան, Գահիրէ, 1959	10	Ն.Ֆ.
L'ARMÉNIE, PAR JEAN-PIERRE ALEM, PARIS, 1959	2	N.F.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՄԱՐՏ

MERCREDI 16 MARS 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8749 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4350

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԱՊԱՔԻՆԱԾ Է

ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՀԱՍՆԻ ՄԱՐՏ 23ԻՆ

Երկուշաբթի գիշեր արդէն պարզուեցաւ թէ Խրուշչեւի դումը բոլորովին վերջացած կ'ըլլայ ութ օրէն եւ խորհրդային վարչապետը Փարիզ կուգայ Մարտ 23ին, ուր պիտի մնայ մինչեւ Ապրիլ 3, թէեւ «առաջցուած սուրճը նոյն համը չունենար» ինչպէս կը գրէ առաւօտեան օրաթերթ մը։

Խորհրդային վարչապետին յայտագիրը որոշ փոփոխութիւններ պիտի կրէ քանի որ երեք օր պակաս պիտի մնայ։ Հաւանաբար Լիոն, Նանսի չերթայ։ Կ'ըսուի թէ Խրուշչեւի պահանջներն են. — Միթէլ՝ Միւռ տէ Ֆեռռոէ, Ֆրանս-Խ. Միութեան կազմակերպութեան կեդրոնը եւ արուարձանի կարմիր քաղաքապետարան մը։ Ցոյց կայ սակայն թէ էլիզէն տեղի չտայ ամէն մարզի մէջ։

Ամէն պարագայի մէջ, այս անգամ Մոսկուա եւ Փարիզ համաձայնած են նոր յայտագրին շուրջ, քանի որ նոր ժամանումին թուականը պաշտօնական է։

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ «ԴՈՒՄԸ» ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Խորհրդային վարչապետին՝ Խրուշչեւի դումէ վարակուելուն պատճառաւ Ֆրանսա իր այցելութեան յետաձգումը, մեծ հետաքրքրութիւն եւ խորհրդածութեանց նիւթ ստեղծեց, միջազգային մամուլին եւ հանրային կարծիքին մօտ։

Մեծ հարցականը կը մնայ միշտ նոյնը։ Դիւանագիտակա՞ն թէ իրական հիւանդութենէ վարակուած է՝ Խրուշչեւ։

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները գիտել կուտան, թէ 1959ին Մոսկուայի մէջ, Խրուշչեւ «ակռայի ցաւ» մը պատճառաբանելով խզեց իր խօսակցութիւնները, Մաքմիլընի հետ։

Լոնտոնի աղդեցիկ թերթերէն՝ Թայմզ (անկախ) այս առթիւ կը գրէ. —

« Խրուշչեւի որոշումին մէջ, դումէն զատ քաղաքական պատճառ մը չկա՞յ։ Թերեւս ոչ, Ծայրագոյն Արեւելքէն իր վերադարձին Խրուշչեւ յոգնութեան նշաններ ցոյց տուաւ ու մինչեւ իսկ արտայայտուեցաւ այդ մասին։

«Այսուհանդերձ պէտք է նկատի առնել Խրուշչեւի հիւանդութեան դիւանագիտական կողմը։ Արդարեւ՝ հակառակ անոր որ Խորհրդային վարչապետը բաւական ծօր եւ բեռնաւորուած յայտագիր մը ունէր Ֆրանսայի մէջ, դժգոհ էր որ պիտի չկրենար այցելել Փարիզի «կարմիր» թաղամասերը։

Իր կարգին «Մանչեսթըր Կարտիըն» (ազատական) կ'ենթադրէ թէ Խրուշչեւ իրապէս հիւանդ է։ «Ոչ մէկ պատճառ կայ ենթադրելու թէ Խրուշչեւ դումէ բռնուած չէ. Ֆրանսացիք սակայն, հակառակը կը մտածեն։ Իրենց կարծիքով, Խրուշչեւ յետաձգեց Ֆրանսա իր այցը արտայայտելու համար իր դժգոհութիւնը որ Կոլի Ալժերիոյ նոր քաղաքականութեան առթիւ։ Աւելին՝ դժգոհ է որ Ֆրանսա կ'ուզէ գործակցիլ Արեւմտեան Գերմանիոյ հետ։

« Ուրիշ հարց մը որ կը կարօտի լուսաբանութեան։ Հաճելի է արեւի բաղնիք առնել, սակայն Քորսիքա պարտադիր արձակուրդի մեկնողները արդեօք պէտք է պատմե՞ն որ Գ. Խրուշչեւ ապաքինի որպէսզի կարենան ետ վերադառնալ։

« Տէյլի Հերըլտ» (Լոնտոն, աշխատաւորական) «Խրուշչեւ խուսափէ՞ց» հիւանդ է, թէ ուզեց պատմութեան մէջ չանցնիլ բարոյական ապտակ մը իջեցնել Տը Կոլին եւ Ֆրանսայի. Ֆրանսան պէտք չէ զարմանայ եթէ երբեք Ռուսերը կը խորհին թէ Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան բարեկամական ցոյցերը փափաքելի չեն այս միջոցիս։

« Արդարեւ՝ տը Կոլի կառավարութիւնը աւելի զբաղած է հիւլէական ռումբով եւ Ալժերիոյ պատերազմով։

« Այս է այն զգացումը զոր շատ մը Անգլիացիներ ունին կոլիստ Ֆրանսայի եւ Ատընաուըրի Գերմանիային հանդէպ, անոր զինուորական ծաւալող պահանջներով։ Պաղ ջուրը զոր Խրուշչեւ թափեց իրենց գլխուն, թերեւս Ֆրանսացիներուն աչքերը բանայ կարգ մը իրականութեանց առջեւ »։

«Իլ Թեմփօ», (Հռոմ, չափաւոր) « Խ » ուզեց փախցնել Ֆրանսական կառավարութիւնը որպէսզի տեղի տայ ... խորագրին տակ կը գրէ. — «Խրուշչեւ կ'ուզէ ստիպել Ֆրանսական կառավարութիւնը որ տեղի տայ իր կարգ մը առաջարկներուն, մանաւանդ անոնց որոնք իր համբորդութիւնը «ժողովրդականացնելու» նպատակ ունին »։

Հռոմի համայնավար պաշտօնաթերթին «Ունիթա» ինչպէս նաեւ Փարիզի «Իւմանիթէ»ին համար Խրուշչեւի դումը ոչ մէկ ձեւով կրնայ կասկածի ենթարկուիլ։ Երկու թերթերն ալ կը մտահոգուին սակայն մտածելով թէ «ոմանք հեգնանքով պիտի չահագործեն այս անհանգստութիւնը քաղաքական նպատակներու »...։

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԴՈՒՄԸ Ի՞ՆՉ ԱՐԺԵՑ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

Խորհրդային վարչապետին դումէ վարակուիլը Ֆրանսային արժեց՝ երկու միլիոն Ն. Ֆ. (200 միլիոն հին ֆրանք)։ Այս գումարին մաս չի կազմեր համայնավարներուն ծախսածը։

ՊԱՆԴՈԿՆԵՐ. — Խրուշչեւին հետ ընկերացող ռուս եւ ֆրանսացի պաշտօնատարներուն համար վարձուած էին 2000 սենեակներ (Փարիզ եւ գաւառ), օրական 25 Ն. Ֆ.ի։ Այս գումարին վրայ պէտք է աւելցնել տասը հազար Ն. Ֆ. զանազան ծախքերու համար։ Ընդհանուր գումար՝ 60.000 Ն. Ֆ.։

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — 500.000 Ն. Ֆ. օդանաւային փոխադրութեանց համար (պէտք է վճարուին) չոքեկառք՝ 250.000 Ն. Ֆ.։ Ինքնաշարժներ՝ 30.000 Ն. Ֆ.։ Ընդհ. գումար՝ 780.000 Ն. Ֆ.։

ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐ ԵՒ ՊԱՃՈՒՃԱՆՔ. — Պաշտօնական ընդունելութիւններուն եւ ճաշերուն համար՝ 150.000 Ն. Ֆ.։ Փարիզի մէջ դրօշներ զետեղելու համար հարիւր հազար։ Ընդհ. գումար՝ 250.000 Ն. Ֆ.։

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ցարդ եղած ծախքերը կը հասնին՝ 100.000 Ն. Ֆ.։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆՆԵՐ. — Կարմիր քաղաքապետարանները ծախսած են 200.000 Ն. Ֆ.։

ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ տակ առնուածներ. Շուրջ հազար «կասկածելիներ» փոխադրուած են՝ Քորսիկա։ Իւրաքանչիւրին բնակութիւնը պետութեան կ'արժէ, օրական 50 Ն. Ֆ.։ Տասը օրուան ընթացքին՝ 500.000։

Վնասուց հատուցումը զոր պետութիւնը պարտաւորուած է ընել, հսկողութեան տակ առնուածներուն՝ 300.000 Ն. Ֆ.։ Գումար՝ 800.000։

Ընդհ. գումար՝ 2.190.000 Ն. Ֆ.։

«Օռոր» որ կուտայ այս թիւերը կ'աւելցնէ թէ «ժողովուրդն է որ իր յաւելեալ տուրքերով պիտի վճարէ այս գումարը ի հեճուկս Խրուշչեւի դումին.

ՈՒՐԻՇ «ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ» ԲԱՆԵՐ

Խրուշչեւի այցելութեան յետաձգումը նոր առիթ մը ստեղծեց որ տեղական մամուլը անդրադառնայ Քորսիքայի «տարագիրներուն» վրայ։ Բացի համայնավար շրջանակները բոլոր Ֆրանսացիները վրդովմամբ կը նկատեն այն անբացատրելի վերաբերումը զոր Ֆրանսական ոստիկանութիւնը ցոյց տուած է մարդոց հանդէպ որոնց ղեկավար յանցանքը եղած է «ազատութիւնը սիրել»։ Մամուլը կ'ընդգծէ մանաւանդ նկատելով որ ոստիկանութիւնը այս միջոցները ձեռք առած է սերտօրէն գործակցելով խորհրդային գաղտնի սպասարկութեանց հետ, ինչ որ խոտոր կը համեմատի այս երկրին աւանդական սկզբունքներուն հետ։ Շատ խիստ յօդուած մը գրած է Ֆիկառոյի մէջ Փիէռ Մաքէնէր, որ Քորսիքայէն վերադարձին անհաւատալի դէպքեր կը պատմէ։ Հոն տեսած է հիւանդներ, վարդապետներ, երիտասարդ աղջիկներ, թերթի արտօնատէրեր, գրաշարներ, խմբագիրներ, (Ուկրանիական խօսքը թերթին կազմը, բայց թերթը արգիլուած չէ ...). Ֆրանսացի կին մը կը պատմէ. — Ամուսինս տարին, լեհ է, դրացիները ծուռ կը նային ըսելով. «չէինք գիտեր որ ամուսինդ ահաբեկիչ է», ինչ ալ բացատրեմ անօգուտ է։

(Շարունակութիւնը կարգալ .Դ. էջ)

ՄՈՄ ՎԱՌՈՂ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ

ԽՄԲ. — Երեւանի «Ավանգարդ» (յառաջապահ) թերթէն կը քաղենք (1960 Մարտ 1) հետեւեալ վկայութիւնը երկու իրողութեան մասին.

1. — Դեռ երիտասարդներ կան, որոնք մոմ կը վառեն «խունկացած եկեղեցում», որ կը մնայ իբրեւ «անցեալի յուշ», այնքան որ այլ նպատակներու համար օգտագործուելով՝ շէնքն էլ մոռացել է իր ինչ լինելը։

2. — Իսկ իշխանաւորներ ալ կան, որոնք կը զայրանան եւ կը հրաւիրեն սաստկացնել անաստուածութեան պայքարը։

Մեր կարգին՝ կը հրաւիրենք արտասահմանի. մոմ վառողները, խորհրդածելու այս երկու իրողութեանց վրայ եւ աղօթելու։

Լաւ ակումբ ունի Արտաշատի շրջանի Մխչեանի 36 կոմիսարների անուան կոլտնտեսութիւնը։ Այն իր մեծութեամբ, գեղեցիկ կահաւորութեամբ, ընթերցարանով, խաղասենեակներով դարձել է գիւղի երիտասարդութեան զբաղմունքի հիմնական վայրը։

Ակումբում յաճախ կազմակերպւում են գրական երեկոներ, հանդիպումներ բանաստեղծների, անուանի դերասանների հետ։

Բայց դրանց կողքին դեռ եւս թոյլ են գիտական անաստուածութեան թեմաներով զրոյց - զեկուցումները։ Ակումբից ոչ հեռու որպէս անցեալի յուշ կանգնած է եկեղեցու խունկացած շէնքը։ Շէնքը մոռացել է իր ինչ լինելը, այժմ նա օգտագործւում է այլ նպատակների համար, բայց կան դեռ եւս մարդիկ, որոնք չեն մոռացել նրան։

Շաբաթ երեկոները եկեղեցու պատերին վառւում են մոմեր, մի բան, որ այս օրերին զարմանալի է եւ զայրացուցիչ, յատկապէս, երբ այդ կատարում են երիտասարդները, աւելին՝ դպրոցականները։

Երեկոները եկեղեցու շրջապատում կարելի է տեսնել բազմաթիւ երիտասարդների, յատկապէս աղջիկների։

— Ինչո՞ւ էք այստեղ, — հարցնում ենք Գ. դասարանի երեք աշակերտուհիների։

— Եկել ենք մոմ վառելու, — անկեղծօրէն ասում են նրանք։

— Ինչո՞ւ։

Նրանք գլուխները կախում են, չգիտեն, թէ ինչու են վառում, բայց մեծերի օրինակին հետեւելով իրենք էլ են եկել։ Մխչեանի 70ից աւելի անդամ ունեցող կոմերիտական կազմակերպութիւնը (քարտուղար՝ Գ. Սաֆարեան) քիչ ուշադրութիւն է դարձնում այդ հարցի վրայ։ Շաբաթ երեկոները չեն կազմակերպւում այնպիսի միջոցառումներ, որպէսզի երիտասարդութիւնը կապուի ակումբի հետ ու ժամանակ չունենայ մտածելու մոմ վառելու մասին։

Այդ ուղղութեամբ լայն բացատրական աշխատանք պէտք է տարուի գիւղի երիտասարդութեան եւ դպրոցականների շրջանում։ Երիտասարդութեան մէջ բացատրական աշխատանքի թոյլ լինելով է բացատրւում այն, որ ակումբի ինքնագործ խմբին չեն մասնակցում աղջիկները։

Վ. ԲՈՒՆԻԱԹԵԱՆ

ԲԺԻՇԿ ՄԵԼԻՔ – ՄՈՒՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Փետրուար 26ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան մեռաւ Փրոֆ. Բարկէն Մելիք – Մուսեան Երեւանի մէջ։

Բժիշկ Մելիք – Մուսեան 67 տարեկան էր։ 1920ին աւարտած է Տոմսկի բժշկական համալսարանը, ուր կը շարունակէ աշխատիլ՝ հետեւելու համար աչքի հիւանդութեանց մասնագիտութեան։ 1922–ին, առողջական պատճառներով, կը փոխադրուի Հայաստան, ու մինչեւ 1933 կ'աշխատի Դիլիջանի եւ Կիրովականի շրջանում, իբրեւ ակնաբոյժ։

1933ին կը կոչուի Երեւանի բժշկական համալսարանի աչքի հիւանդութեանց ամպիոնին, որու վարիչը կը դառնայ ի վերջոյ։ 1949ին կը ներկայացնէ տոքթորայի իր թէզը եւ կը ստանայ փրոֆէսօրի կոչում։

Հիմնած է ակնաբոյժներու ընկերութիւն, որու նախագահը կը մնար։ Ունի բազմաթիւ հրատարակութիւններ։

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ Վ.ԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Հայերուն վերապահուած
նուագահանդէ՞ս մը

Իր տալիք նուագահանդէսներուն յայտագրի վերջնական կազմութիւնը որոշելու եւ երաժիշտներուն փորձերը սկսելու համար, մեր մեծ երգահանը Փարիզ վերադարձած է արդէն։

Պաշտօնական եւ հանրութեան ալ ծանուցուած կարգադրութեանց համաձայն, Արամ Խաչատուրեան նախ պիտի ղեկավարէ Քոլոն նուագախումբի կիրակնօրեայ հանդէսը — Շաթլէ՝ Մարտ 20 —, իսկ Մարտ 27ին՝ Փլեյէլի մեծ սրահին մէջ, ամբողջովին իր երաժշտութեան նուիրուած փառատօնը։

Կը լսենք որ, եթէ Փարիզ անցրնելիք օրերուն համար արդէն իսկ ստանձնած գրաղումները ներեն, Արամ Խաչատուրեանի փափաքն է տալ երրորդ նուագահանդէս մը, նախընտրաբար հայ հասարակութեան վերապահուած։

« Ցառաջ»ի անմիջական դիմումով ուր որ անկ է, սրբագրուած ըլլալով կարգ մը հանրային ազդերու վրայ կատարուած անունի սկզբնական սխալը, Փարիզի երաժշտասէր միջավայրին մէջ ստեղծուած շփոթութիւնը վերջնապէս փարատած է։

« ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ կառավարութեան », « վարչապետը» Ֆ. Ապպաս ճառ մը խօսեցաւ, երկուշաբթի։ Ճառին տուն տուող միտքը այն է թէ պիտի շարունակեն պատերազմը մինչեւ որ ստանան իրենց անկախութիւնը։Պիտի անդրադառնանք իր ճառին։

ԱՆՔԱՐԱՑԻ «Ալքըշ» շաբաթաթերթին տնօրէնը երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։ Յօդուած մը հրատարակած է որ նախատական կը նկատուի Պարսից Շահին համար։ Յօդուածագիրը նոյնքան պատիժ ստացած է բայց յետաձգումով (սիւրսի)։

ՀԱՅ-ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

(Բ. եւ վերջին մաս)

11րդ դարում միջին – ասիական հորդաների յարձակումների դէմ Բիւզանդիան միաւորուած ուժերով պաշտպանելու փաստը հանդիսանում է հայ – յունական կապերի պատմական պահերից մէկը : 1021 – 1046 Թուականներին բիւզանդական կայսրութեան արեւելեան մասերում կազմուած հայկական հարկատու Թագաւորութիւնները ստանձնել էին Սեւ Ծովի հարաւ – արեւելեան անկիւնից (Տայոց) մինչեւ Իսոսի ծովախորշը երկարող ռազմական գծի պաշտպանութիւնը : Ի խնդիր Բիւզանդական կայսրութեան պաշտպանողական դրութեան զօրացման՝ իրենց հայրենի կալուածները յունական բանակին յանձնելով, այդ Թագաւորները՝ Սենեքերիմ Արծրունին, Դաւիթ Արծրունին, Գագիկ Բագրատունին եւ Գագիկ Աբբասեանը, իրենց հպատակներով տեղափոխուել էին արեւմուտք : Ըստ յոյն ժամանակագիր Կենդրենոսի՝ միայն Վասպուրականի Արծրունիները Յոյներին էին յանձնել 10 քաղաք, հազար գիւղ, 72 բերդ եւ չորս հարիւր հազար հպատակներով անցել էին Սեբաստիա :

10 – 11րդ դարերի դանդաղուածային գաղթերը զգալի չափերով ստուարացրել էին Հայերի Թիւը Բիւզանդական կայսրութեան մէջ: Միքայէլ Ասորի պատմիչը վկայում է, որ Յոյները Կապադովկիայում, Կիլիկիայում, Ասորիքում քաղաքներ վերադրաւելով Արաբներից՝ Մեծ Հայքից բերում էին շատ Հայերի՝ այդ վայրերում բնակեցնելու համար: Ըստ Լօրանի՝ 11րդ դարում Հայերը կազմում էին Իբերիայի (Հիւս. Եփրատ) եւ Միջագետքի (Հար. Եփրատ) զինուորական Թեմերի, ինչպէս նաեւ Տաւրոսի, Մելիտինէի, Կապադովկիան Կեսարիայի, Տարսոնի, Հիւսիսային Սուրիայի, Եդեսիայի, Տլուքի բնակչութեան մեծամասնութիւնը: Հայկական Գաղութները արեւմուտքից տարածւում էին մինչեւ Սելեւկէ, Ատալիա, իսկ արեւելքից՝ Անտիոք, Սուրիական Կեսարիա :

Բացի հարկատու Թագաւորներից, պատմական վկայութիւն կայ նաեւ Եդեսիայի, Կիլիկիայի, Անտրէոնի, Տլուքի եւ ուրիշ հայկական իշխանութիւնների մասին: 1030 Թուին Ռոմանոս կայսեր զինուորականներից Աբուկապը, որը, ըստ Մատթէոս Ուռհայեցու, երբ ջազդ արարեալ Թագաւորին զնենգութիւն զօրաց », առացաւ Եդեսիայի իշխանութիւնը: Տլուքը Ծովք գղեակի հետ միասին տրուել էր Ներսէս Շնորհալու հօրը՝ Ապիրատին : 1078 – 1079 Թուականներին Անտրէոնի տէրն էր «Իշխան Հայոց» Խաչիկը. «այր քաջ եւ հզօր պատերազմող ի տաննՇիրաւկայ» : 1068 Թուին Ռոմանոս կայսրը վեստ Խաչատուր Անեցուն է տալիս Անտիոքի հրամանատարութիւնը: Աւելի ուշ, Անտիոքում յիշատակւում է Վասակ Պահլաւունին, որի սպանութիւնից յետոյ, 1078 Թուին «ազատազունդն Վասակայ կոչեցին զՓիլարտոսն եւ տան զԱնտիոք ի ձեռին նորա » :

11րդ դարի վերջերից Սելջուկեան արշաւանքների հետեւանքով սկսւում է Հայերի արտագաղթը ի սփիւռս աշխարհի : Դրանով էլ հայ–յունական կապերի ծանրութեան կենդրոնը փոխադրւում է Պոլիս եւ մի շարք յունական կղզիներ՝ գլխաւորապէս Կիպրոս, Կրետէ :

Ճանապարհորդ Ռիւպրիկը Պոլսում հանդիպել է Հայերի, որոնք այդ քաղաքի բնակիչներ էին: 1360 – 1361 Թուականներին Եսայի Նչեցու երկու գործերը՝ « Քերականութիւն » եւ « Մեկնութիւն Քերականի», ընդօրինակուել են Ղալաթիայի ճենովական Թաղի Հայոց Ս.Սարգիս եկեղեցում: 14րդ դարում Պոլսում գործել է Զմիւռնահայ յայտնի մաթեմատիկոս Նիկողոս Արտաւազդ Ռաբդասը, որի մի շարք գործերը յունական ուրիշ ձեռագրերի հետ մինչեւ օրս էլ պահւում են Փարիզի Ազգային Մատենադարանում:

1438 Թուին Յակոբ Տրապիզոնցու գրած « Ջեռնատրութեան գրքի» յիշատակարաններից պարզւում է, որ Սուլթան Ֆաթիհի Պոլիս մտնելուց առաջ Հայերն այդ քաղաքում ունէին կազմակերպուած հասարակական կեանք :

Կիպրահայ գաղութի կեանքն սկսւում է 12րդ դարի կէսերից ոչ ուշ: Ըստ Պենեդիկտոս Պետերբորուկացի ժամանակագրի վկայութեան՝ 1191 Թուին՝ երբ Անգլիացի Ռիչըրդ Ա. Թագաւորը գրաւեց Կիպրոս կղզին, «քաղաքների, դղեակների եւ պահեստների պահապան Յոյներն ու Հայերը » ապաստանել էին լեռներում: Վիլպրան տ'Օլտենպուրկ պատմիչը հաղորդում է, որ խաչակիրների տիրապետութեան ժամանակ, Կիպրոսի «Յոյներն ու Հայերը զբաղւում էին երկրագործութեամբ, ամէնքն էլ ստրկութեան ենթարկուած՝ հարկ էին վճարում Ֆրանքներին»: Կիլիկիայի Հայոց Թագաւորութեան անկումից յետոյ հայ գաղթականների նոր հոսանք սկսուեց դէպի Կիպրոս կղզին : Պատմական հաղորդումների համաձայն, 1404 Թուին երեսուն հազար՝ հայ ընտանիք, եւ 1424 Թուին՝ երեսուն հազար Հայ Կիլիկիայից գաղթել են Կիպրոս:

Աւելի վաղ ժամանակներում Հայերը բնակութիւն են հաստատել Կրետէ կղզու վրայ: Հանրածանօթ փաստ է, որ 960 Թուին գրաւելով Կրետէ կղզին, Փոկասը վերաբնակեցրեց Յոյներով եւ Հայերով: Յիշատակութիւն կայ Սեւ Ծովի եպիսկոպոսներից մէկի (հաւանաբար Տրապիզոնի Եպիսկոպոսի) մասին, որը 1363 Յուլիսի 1 Թուակիր նամակով դիմել է Վենետիկի Տոժին 2000 Հայ Կրետէ փոխադրելու խնդիրքով: Մի ուրիշը, Աբրահամ Աներուն անունով, 1414 Թուին նոյնպէս դիմել է Վենետիկ՝ ութսուն հայ ընտանիք Կրետէում բնակեցնելու խնդրանքով: Ըստ Ղեւոնդ Ալիշանի՝ այդ դիմումըն արժանացել է Վենետիկի Ծերակոյտի հաւանութեանը նոյն տարուայ Փետրուարի 10ին: Կրետէի Հայոց գերեզմանատան 42 տապանաքարերի հետազօտումից պարզւում է, որ դրանցից 22ը պատկանում են բնիկ Կրետացի Հայերի, 4՝ Պոլսահայերի, տասը՝ Քանաքեռցիների ու Լոռեցիների :

Ամենահին տապանաքարը կրում է Քանաքեռցի Խաչատուրի որդի Էսունի անունը, որը վախճանուել է 1684 Թուին: Կրետէում է ծնուել Աբրահամ Կրետացի կաթողիկոսը :

Բացի Պոլսից, Կիպրոսից եւ Կրետէից, հայկական գաղութներ են եղել նաեւ Թըրակիայում, Տրովադայում, Միդիլլիում եւ այլ յունաբնակ վայրերում : Ըստ Իպն էլ Աթիր արաբ պատմիչի՝ 686 Թուին Յուստինիանոս Բ.ը Հայաստանից Թրակիա տեղափոխեց ութ հազար հայ ընտանիք: Յայտնի է, որ 741 – 775 Թուականներին, Կոնստանդին Կոմպրոնիմոսն էլ Կարինից ու Մելիտինէից Թրակիա է տեղափոխել մեծ Թիւով Հայերի ու Ասորիների: Տրովադայում Հայերի գոյութեան մասին հաղորդում է Վիլիամ Միլլերը : Նա յիշատակում է 1204 Թուին Հենրիկոս զօրավարի հրամանի ներքոյ գործող մի զօրամաս, որը կազմուած էր Տրովադայի Հայերից : Ըստ Ալիշանի՝ Հայերը Միդիլլի առաջին անգամ ոտք են դրել 1366 Թուին: «Փիւնիկ» Թերթի Թղթակիցը, որը 1899 Թուին այցելել է Միդիլլի, նկարագրում է Արմենիա եւ Արմենիանա անունով հայկական երկու գիւղերի աւերակները:

19րդ դարի վերջերին կազմակերպուել է Աթենահայ գաղութը: Յուշագրող Գարեգին Արծրունու տեղեկութեամբ՝ 1882 Թուականին հազիւ մի քանի տասնեակ Հայեր էին բնակւում Աթէնքում: Սակայն նոյն տարին այդ Թիւը հասել է մի քանի հազարի, շնորհիւ այն Մշեցի գործաւորների, որոնք Աթէնք էին գնացել Կորնթոսի ջրանցքի կառուցմանը մասնակցելու: Այնուհետեւ, 1896 Թուին Աթէնքում են ապաստանել Թուրքական ջարդերից խուսափած բազմահազար Հայեր: Գարեգին Արծրունու պատմելով՝ այդ ժամանակի նախարարների խորհրդի նախագահ՝ Դելիեանիսը եւ առհասարակ յոյն ժողովուրդը եղբայրաբար են ընդունել այդ հալածական Հայերին : 1921 – 1923 Թուականների Թուրքիայից փախստական աւելի քան հարիւր հազար Հայեր նորից գրկաբաց հիւրընկալուեցին յունական հողում :

Գերման գրաւման ժամանակամիջոցում՝ 1941 – 1944 Թուականներին յունահայ գաղութը գործունեայ մասնակցութիւն բերեց յոյն ժողովրդի ազգային – ազատագրական պայքարին :

Հայ – Յունական դարաւոր գոյակցութեան պայմաններու հայ ժողովուրդը ջերմ սիրով է փայփայել հելլենական հանճարի լաւագոյն ստեղծագործութիւնները: Հնուց ի վեր հայ գրականութեան անդաստանում առանձին ակնածանքով են յիշւում Հոմերոսի «Իլիականը» եւ «Ոդիսականը»: Դրանք արժանացել են բազմաԹիւ Թարգմանութիւնների : Արսէն Բագրատունին Հոմերոսի ազդեցութեամբ գրել է «Հայկ Դիւցազնը»: 1843 – ... Թուականներին Հոմերոսի այդ պոէմը երեք անգամ Թարգմանուել են Վենետիկում :

Բարձր գնահատելով յոյն գրականութեան դասականներին, Հայպետհրատ Թարգմանաբար լոյս է ընծայել Հոմերոսի «Իլիական»ը, «Ոդիսական»ը, Արիստոտելի «Պոետիկան»ն եւ բազմաԹիւ ուրիշ հեղինակների գործեր :

Հայ – յունական կապերը խոշոր նշանակութիւն են ունեցել երկու ժողովուրդների մշակութային եւ ընկերա – քաղաքական կեանքի դարաւոր պատմութեան համար :

ՅՈՎՀ. ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԷՆ ՓՈՔՐԻԿ ՊԱՐՏԷԶԸ

Տնակիս ետեւը պարտէզ մը կայ, աշխարհին ամէնէն փոքրիկ եւ ամէն հրաշալի պարտէզը :

Իրարու խառնուած ծաղիկներու կատարեալ պոռԹկում մը :

Անոնց վրայ, ճերմակ խոշոր Թիթեռնիկներ կը Թռչին : Եւ անոնց մէջ, ոսկեգոյն մեղուներ կը բզզան եւ կը ... ուրին ծաղիկներուն սիրտերուն խորը

Կատարեալ սիրաբանութիւն մը Թիթեռնիկներու եւ մեղուներու՝ ծաղիկներուն հետ :

Հոն կարմիր վարդի կոկոն մը կայ սակայն, որ ինքզինքը կը պահէ Թուփերու տակ: Անիկա մինակ ինծի կ'երեւի, Անիկա միայն զիս կը սիրէ :

Երբեմն, բարձրէն Թռչուն մը կ'իջնէ չէչտակի, ծաղիկներէն կախարդուած, բայց մեղուներէն վախցած՝ իսկոյն բարձրանայ երկինք :

Այս փոքրիկ պարտէզին վրայ, իր ... քը կուտայ տարածուն ճիւղերով անուշ նուռն ծառ մը, — ծառ մը, որուն գոյութեան խառնուած է, կարծես, բազմաԹիւ ուրիշ ծառերու էութենէն բան մը .

Անոր բարձր ճիւղերուն եւ վարի ... մէջ բունող ծաղիկներուն միջեւ կայ փոխադարձ խաղաղութիւն մը. Այս ծառը եւ այս ծաղիկները զիրար կը սիրեն այս փակ պարտէզին մէջ: Եւ անոնց շուրջի կապոյտ օդը, ցերեկը արեւով եւ գիշերները վրան կախուած աստղերով, կը շրջապատէ զանիկա, իր բարախուռն շունչին մէջ ...

×

ԱՑԾԸ

Օր մը, աչագին սեւ այծ մը մտաւ ... պարտէզին մէջ:

Հետը առած եղբօրս հոն ձգած ...

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Հայր Սուրբի հրատարակած տետրակին մէջ չափը փոխուած է, կայտառ, արագ եւ մենք հաճոյքն ունինք լսելու առուակի կարկաչիւնը, հոսող ջուրը եւ ուղեկից զաշնակն ալ կուտայ արագ հոսող առուակի ձայնապատկերը, որ կատարեալ է, նոյնպէս հմայիչ ու գեղեցիկ, Թէեւ տարբեր մեր երգած «էս առունէն»:

Յայտնի է, որ երգերը, տասնեակ հազարաւոր քառեակները, խնամքով հաւաքուած Մանուկ Աբեղեանի եւ Կոմիտասի խնամքով, զտուած են եւ մաքրուած Թրքական բառերէն: Զարմանալի է, որ իմ հայրենի Շիրակի մէջ, ուրեղ Թուրք ու Թաթար համարեա չկայ, սակայն ով զարմանք, մեր երգերն ապականուած են Թրքերէն բառերով: Իսկական Հայը քըրիստոնեայ է լայն իմաստով, ներող եւ այլասէր: Օրինակ՝ տանք այս երգի երկու տողերը, անճոռնի բառեր, սակայն գեղեցիկ եղանակ. —

Ղուլիճան փայթոն զանիտ կ'ՆԵնմ ...

. . . .

Ալ բլուզիդ դուրբան, չալ բլուզիդ
դուրբան,
Մատիսկի կարած բլուզիդ դուրբան :

Տասնեւչորս բառերէն միայն երկուսն հայերէն, չորսը զուարճալի խեղաԹիւրած ռուսերէն, մնացածը Թուրքերէն :

×

Հոգեւոր երգերու վրայ տարած աշխատանքը հսկայական է: Ջանոնք եւս զտեց, Թէեւ իրմէ առաջ Թաշճեան եւ Մակար Եկմալեան սկսած էին Գէորգ Դ. Դերձակեան կաթողիկոսի հրամանով եւ աջակցութեամբ : Գէորգ չորրորդ, Ճեմարանի հիմնադիրը, ձայնաւոր էր երգի բարձր ճաշակի տէր: Երկուսի գործը Հայ Սուրբը շարունակեց եւ բարձրութեան վրայ դրաւ հայ հոգեւոր երգը, որի ակունքները շատ հինէն կուգան եւ ժողովրդական են մեծ մասամբ, ինչպէս Կոմիտասը մեզի կարդացած դասախօսութիւններու համեմատութիւններով կ'ապացուցանէր գիւրաւ : Հայր Սուրբը ուամբի նման կը բռնկէր, երբ մեր հին վարդապետները կ'երգէին ժամերգութեան մէջ ազատ տաղեր արաբա – Թրքական ծամածուռ գեղգեղանքներով : Ալկունի վարդապետը Թբիմեան Հայրիկին քովը կանգնած կ'երգէր Նարեկացու տաղերէն այս, մեր ոգուն խորթ ու օտար ոճով, Հայրիկը կը սիրէր զանոնք :

Դժբախտաբար Պոլսեցի Գէորգ Դերձակեան կաթողիկոսը նախօրօք չէ մտածած մաքրել արեւմտահայ եկեղեցիները անճոռնի երգելու ձեւէն, որ մինչեւ Փարիզ, Լիոն, Նիս, Լոնտոն հասած է իրբեւ մեծ ամօթ մեր բարձր արուեստի համար: Թող ինձ ներեն մեր քահանայ եւ վարդապետ հայրերը, Լուսաւորչական Թէ Կաթողիկէ անխտիր, տիրացուները, սարկաւագները եւ դպիրները, որոնք իրենց գեղեցիկ ձայներով եւ բարի կամեցողութեամբ կը շարունակեն երկրէն բերած երգելու ձեւն ու առոգանութիւնը, որ Թուրք կը հոտի:

Թուրքը մեր ժողովրդական բանահիւսութիւնը մեր իսկ ձեռքով ապականելէ ետք մտած է նաեւ մեր սրբատեղիները եւ խաթարած մեր աջանչելի երգեցողութիւնը :

Կոմիտաս վարդապետ «Նաւասարդ» պոլսական հանդէսի մէջ մի նամակ ունի հրատարակուած 1913ին՝ ուղղուած պոլսական մի եպիսկոպոսի, որի մէջ Հայր Սուրբը կը ծառանայ Թրքավարի երգելուն եւ կը խոստանայ, Պոլիս գալով, մաքրել մեր երգեցողութիւնը :

Թող տարօրինակ չԹուի, օտար խումբերը մեր Եկմալեան եւ Կոմիտասեան պատարագները աւելի, շատ աւելի գեղեցիկ կ'երգեն, քան հայ խումբերն անխտիր: Շնորհալի եւ եւրոպական երաժշտութիւն ուսած մեր խմբավարները, կիսով չափ հետեւելով մեր դասական հոգեւոր երգեցողութեան, մեր երգերը կ'աղճատեն «յաւելումներով » ... « ա լա Թուրքա » եղանակներով եւ ... նաւանդ Թրքական բնորոշ կերպով երգելով :

Ես ներկայ գտնուած եմ կաթողիկէ ... բերու մատուցած պատարագներուն, ... տեղ խումբերը օտարներ եղած են եւ ... տար խմբավարներէ ղեկավարուած ..., րոնք ոչ մէկ գաղափար ունեցած են ... երգի վրայ : Վերջերս այդ պատարագներէն մէկուն մէջ կը մեներգէր հայ ... բավար մը, շատ գեղեցիկ կերպով ... Վերջինէս զուրս մէկ տիրացու կ'երգէր հայ ոճով, իսկ պատարագիչն ինքը ... միւս սարկաւագները՝ Թրքավարի: Ու ... բանացիներէ կազմուած խումբը՝ ... չելի, հինգ փորձէ ետքը : Եզրակացութիւնը ինքներդ ըրէք, պարոնայք եւ ... րելի հայ խմբավարներ :

ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱՌԱՆՃԵԱՆ

(10 Շար.)

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍ

— Թռչուն մը անգամ չէ՜ք կրցած ... նել, արտա՛դդ ադրար :
— Ի՞նչ կ'ըսես, բաղ մը զարկի :
— Թոյռ՞վ թէ դայով :
— Հրացանո՛վ, բարեկամս, հրացանո՛վ :

ցուպը, եւ խոշոր չունս՝ Թուպին, դուրս խոյացայ տունէս եւ մտայ պարտէզը :

Այծը, փոքրիկ պարտէզին մէջ, հըռկայի երեւոյթ առած, կը լափէր, բոլոր հոն բանաստեղծօրէն շնչող ծաղիկները, կը լափէր նաեւ պատէրէն կախուած կաղնոյ բոյսերը, եւ կը փորձէր առասպելական ծառին հաստ բունէն վեր մագլցիլ՝ լափելու համար նաեւ անոր տարածուն ճիւղերը :

Ցնցուն ունեցած ցուպովս, եւ հետս առած Թուպին, ձեռնարկեցի այծին կառկառկան պարտէզէն վտարումին :

Գաւազանս կ'իջնէր ողնայարին վրայ, Թմբուկի ձայներ հանելով : Բայց Թուպին իր բոլոր սուր ակռաներով, այս այծին դիմաց անկարող, գլուխը կախեց, պոչը ոտուընքներուն մէջ առաւ, եւ փախաւ պարտէզին դուռնէն :

Մնացինք՝ ես եւ գաւազանս, այծին դիմաց :

Այս անգամ այծը, մեծ ոստում մը ընելով, եւ ծաղիկներուն վրայէն կոխկըռտելով, տիրաբար յառաջացաւ եւ մտաւ տնակէս ներս :

Կը տեսնէի, կռնակէն, անոր լեցուն, կախուած ծիծերը, որոնք կը ճօճէին սըրունքներուն մէջտեղ :

Կը տեսնէի անոր ուժեղ գլուխը, կոտոշներով սպառնագին, եւ մուշտակը, որուն երկար մազերը կը կախուէին մինչեւ գետին :

Ցուսահատութեամբ տեսայ, որ այծը, սրարշաւ անցնելով բակէն, մտաւ սենեակս, եւ անմիջապէս խոյացաւ դէպի ցած սեղանը, որուն վրայ դրուած էր ռատիօս : Կոտոշի հարուած մը տուաւ անոր մէկ կողին, բայց որ հրաշքով չկործանեցաւ :

Ցետոյ, մուշտակին երկար թելերը փաթթուեցան սեղանին վրայ պտնուող լեցուն կաղամարին : Եւ վար գլտորող առարկաներու աղմուկ մը փրթաւ ...

Բաջաբար առջեւ անցնելով՝ ջանացի այծին գլուխը հեռացնել ռատիոյէն : Բայց յետոյքը կը զարնէր սեղանին : Վերջապէս գետնին վրայ փշրուեցաւ դեղին սնակ մը, որուն մէջէն Լիբանանի խոշոր խընձորներ դուրս գլտորեցան :

Այս անգամ այծը, նոր ոստում մը ընելով, ցատկեց սոֆային վրայ, եւ ձեռնարկեց հոն պտնուող կանաչբարձերը լափելու Գաւազանը ձեռքս՝ անհաւասար կռիւի մը մէջ էի, ուժեղ եւ յամառ այծին հետ, որուն կոտոշները այլաբանական կենդանիներու կոտոշներուն համեմատութիւնները կը ստանային, գիւղական ցած առաստաղով համեստ սենեակիս, քարէ պատերէն ներս :

Վերջապէս, անհետացաւ, վիթխարի եւ այծը, փոքրիկ պարտէզին, ճմլուած ծաղիկներուն վրայէն, վերջին ոստումով մը ...

×

ՀԻՒԱՆԴ ԳԻՒՂԱՑԻՆ

Տնակէս քիչ անդին, ծեր գիւղացի մը, իր տնակին մէջ, հիւանդ պառկած է : Պիտի մեռնի : Բայց այնքան տկուն է, որ չի կրնար մեռնիլ :

Հողին մէջ խոր արմատ նետած կոճղի մը պէս, իր ութսուն տարիներուն հետ, ան կ'ապրի՝ չինական տունին չորս պատերուն կառչած :

Օրուան ամէն ժամուն, վերեւի նեղ ճամբայէն, մարդիկ կ'իջնեն դէպի տնակը : Իր հին բարեկամներն են :

Ամէնքն ալ իրեն պէս շատ ծեր, բայց դեռ կը քալեն եւ կրնան գալ տեսնել՝ իրենց չմեռնող բարեկամը : Անոր տոկունութիւնը իրենց յոյս կուտայ, ո՞վ գիտէ, թերեւս կարելի ըլլայ ուրեմն չմեռնիլ :

Հիւանդ մարդն ալ, տեսնելով իր ընկերներուն դեռ քալելը, յոյս կ'առնէ՝ խորհելով որ ինքն ալ անշուշտ պիտի կարենայ նորէն օր մը քալել ...

Եւ այսպէս, ամբողջ օրը, նեղ արահետէն վար կ'իջնեն, գիւղին ամէնէն ծեր բնակիչները : Գաւազաններու վրայ յենած՝ բայց յոյսով ափ կ'առնեն հիւանդ մարդուն տնակին դուռը, ուր մահը, սակայն, չի համարձակիր մտնել ...

×

ՄԵԼԻՔԶԱՆՏԻ ԱՒԱԶԱՆԸ

Տնակիս եռեւի բանջարանոցին մէկ անկիւնը, խոշոր բարտիին մը շուքին տակ, աւազան մը կայ : Հին քարերով շինուած, քառակուսի, խորունկ աւազան մը : Անոր մէջ, աշխարհէն մեկուսացած, երեք կարմիր ձուկեր կ'ապրին :

Հոն կը վազէ նաեւ, գիշեր ցերեկ, անդադար, լեռներէն հոսող անոյշ ջուր մը, բարակ թելի պէս, հետը իջեցնելով լոյսի կայլակ մը : Այդ իջնող ջուրը, փոքրիկ կլկլացող ձայն մը կը հանէ, որ խորունկ ցաւի եւ երջանկութեան մշտական տրտունջ մը կը տարածէ, չուրջի անշարժ օդին մէջ : Աւազանին չորս կողմը, լայն ողորկ քարերով շինուած շրջանակ մը կայ : Հոն է որ կէս օրին կ'երթամ նստելու, արեւէն եփած այդ քարերուն վրայ : Կը փնտռեմ, կը գտնեմ երեք կարմիր ձուկերը, իրարու եռեւէ : Անոնցմէ մէկը, երբեմն պահուըտած կ'ըլլայ աւազանին մէկ մութ անկիւնին մէջ, հակոզ բարտիէն կանաչ ջուրերուն խորը : Անիկա, անշուշտ, իր մելամաղձոտութեան պահը կ'ապրի այդպէս ...

Վազող ջուրը միշտ իր պզտիկ ձայնը կը հանէ : Բարտիէն քանի մը ջարդուած տերեւներ կ'իյնան : Կը նայիմ ժամերով ռոմանթիք աւազանին մէջ ...

Կատարեալ Մելիքզանտի աւազան մը :

Այն աւազանը, որուն շուրջ Բէլէասը եւ Մելիզանտը, իրենց սիրոյ խաղերը կ'ապրէին, եւ որուն խորունկ կանաչ ջուրերուն մէջ, օր մը ինկաւ, Մելիզանտին մատանին ...

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ԱՆԱՏՈԼԻՈՆ

ԴԻՏՈՒԱԾ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ

Անմիջապէս դէպքը վաւերաթուղթով մը ստուգեցի եւ հոն հաւաքուած անձերէն ուսուցիչի մը եւ «աւեղ գարնողը»ին ստորագրել տուի՝ իբրեւ վկայ : Ազատաբար ինքնաշարժը եկած էր : Դեղին շիշը, դեղագիրս եւ փաստաթուղթը հիւանդին հետ ղրկեցի հիւանդանոց՝ սպասումի անհամբեր ժամեր սպասելով :

Իրիկուան դէմ լուրը եկաւ : Ստամոքսի լավածէն եւ անհրաժեշտ ներարկումներէ ետք հիւանդը վտանգը անցուցած էր : Հաւատարիմ սպասուհիս, որ անձկութեամբ եւ աղօթքով կը հետեւէր հիւանդին վտանգալի պատմութեան,. երեք օր գոհաբանական ծոմ բռնեց այս բարի լուրին համար :

Ժամանակի խնայողութեան համար երկու քննութեան սեղան ունէի մէկ սենեակի մէջ, մէկուն դնդագիրը գրած ատենս յաջորդ հիւանդը կը հանուէր :

Գիւղացի հիւանդները իրենց հագուստը ձործակալէն կախել չեն գիտեր, գետին կը նետէին, ինչ որ փոշի ելլելուն պատճառ կ'ըլլար : Ատոր արգելք ըլլալու համար, հիւանդս երբ գիւղացի ըլլար, կը ստիպուէի կրկնել առանց ձանձրանալու .

— Ձեր հագուստները հանեցէք եւ պատէն կախեցէք :

Օր մըն ալ քննութեան պատրաստուող հիւանդս գտայ սա չնաշխարհիկ դիրքին մէջ. — Հագուստները դարձեալ եւ ամբողջովին գետին նետած եւ երկու ձեռքերով պատի ձործակալէն կախուած՝ կը սպասէր : Այսինքն, պզտիկ թիւրիմացութիւն մըն էր եղածը, հագուստները կախելու տեղ՝ ինքը կախուած էր :

Ուրիշ օր մը, քննութեան համար մերկացած երախային գետին նետուած հագուստները ցուցնելով հարցուցի մօրը .

— Ինչո՞ւ պատէն չկախեցիք :

— Ախ, Տոքթոր, տղաս պզտիկ է, մեղքցանք կախելու :

26 Սեպտեմբերին, առտուն, Կեսարացիները ինծ համար անմոռաց ողջերթ մը կազմակերպեցին Կեսարիոյ կայարանը տօնական օրերու եռուզեռը ցոյց կուտար այն օրը :

Կարելի չէր չփղձկիլ այն սրտագեղ եւ յորդուն համակրական արտայայտութիւններուն առջեւ, որոնք ցոյց կը տըրուէին հասարակութեան մը կողմէ իր բըժիշկին բարի ճամբորդութիւն մաղթելու եւ սիրոյ ու անկեղծ փարումի զգացումները յայտնելու համար :

Եւ ինչ որ առաւելապէս յուզեց զիս, ողջերթի եկող դպրոցական տղոց հեկեկանքն էր իրենց ծնողքներուն հետ : Անոնք հակառակ աշխատասէր եւ ուսումնատենչ ըլլալուն, չէին ընդունուած Պոլսոյ դիշէրօթիկ վարժարանները՝ տեղի չգոյութեան կամ պիւտճէի անբաւարարութեան պատճառաւ, եւ անհուն կարօտով՝ կը դիտէին նոյն շոգեկառքով «կարդալու համար» Պոլիս գացող իրենց բախտաւոր ընկերները :

Ծնողքները վերջին բարեխօսութիւն մը կը խնդրէին ինձմէ . «Մի մոռնաք մեզի, գիտէք մեր վիճակը ...» , ըսելով :

Ի՞նչպէս մոռնալ այդ տղաքը, նիւթական զրկանքներու եւ տգիտութեան խաւարին մէջ բացխփող լոյսի կայծոռիկները : Իրենց յառաջդիմութեան եւ ընտանիքին փրկութեան համար բախտին հետ մղած անհաւասար պայքարը եւ վերեւքի գողգոթան :

Վեց տարի միասին կողք կողքի, սիրտ սիրտի ապրելէ ետք զանոնք մոռնալը ինքզինքը ուրանալու համազօր է :

Ուր էր թէ կարենայի մեզմէ քանի մը հարիւր քիլոմեթր անդին մեր հարազատներուն ապրած լուռ ողբերգութիւնը լեզուի բերել : Այն ատեն վստահ եմ, Պոլսահայ ժողովուրդը իր սրտին հետ քսակն ալ լայնօրէն պիտի բանար եւ ամէն անգամ որ իր զաւակներուն համար «դպրոց ընտրելու» դիրքին մէջ գտնուէր պիտի յիշէր այն միւսները, որոնք ուսումնատենչ զաւակ ունին՝ բայց դպրոց չունին :

Վեց տարուան Կեսարիոյ մէջ կատարած բժշկութիւնս, 50.000 հիւանդ քննելու տուած փորձառութեան հետ, եթէ միայն ծառայէր զաւառի ժողովուրդին ուժանկ կենսական պահանջքին արձագանգը ըլլալու, դարձեալ երջանիկ պիտի զգայի ես ինքզինքս :

(10 Ն. վերջ)

ՃԱՆԱՃԱՆ — ՃԱՐՄԱՆԱՃԱՆ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԲԱՐԵՐԱՐԸ

●

Վերջերս գիշեր մը, լաւ հագուած, միջին տարիքի անծանօթ բարեսէր մարդ մը մտած է Նիւ Եորքի ժողովրդական թաղամասերէն մէկը եւ իր դէմ ելլողներուն 20, 50, 100 տոլարնոց թղթադրամներ բաժնած է :

Դրամ ստացողներէն ինը հոգի քանի մը ժամ յետոյ, չափազանց խմելէ ուշակորոյս վիճակի մէջ փոխադրուած են մօտակայ հիւանդանոցը, նախնական օգնութեանց մատուցման համար : Սակայն, սթափելէ յետոյ, անոնք կրկին դիմած են իրենց թաղամասի ըմպելարանները, անծանօթ բարերարին տուած դրամին մնացորդն ալ ծախսելու համար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (152)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Մ Ո Ղ Ո Ր Ո Ւ Մ Ը

Դ.

Զորս հարիւր ոսկի ցուցուց միայն, որուն երեք հարիւր ոսկին ինք վար դրաւ իր ճամբորդութեան եւ Փարիզի բնակութեան համար, եւ հարիւր ոսկին մօրը յանձնեց : Ցապրիքան չորս հարիւր յիսուն ոսկի կը բերէր ուրեմն ամիրային թոռանը :

Այս կլորիկ գումարը ձեռք անցընելուն պէս, ճամբորդութեան պատրաստութիւններուն սկսաւ : Ցաշը քանի մը անգամ Բերա ելաւ տիրոջը հետ եւ բեռնաւորուած գիւղ դարձաւ : Տան մէջ, այս երարանցումներուն ոչ ոք կը հետաքրքրուէր բացի ժամայէն, որ թէեւ պիտի չմխիթարուէր զաւկին բաժնուելուն, սակայն անոր լուռ ու մունջ մեկնումին եռեւը ամբողջ փառաւոր ու հրաշալի ապագայ մը ցոյց տրուելով իրեն, գիշեր ցորեկ նորէն ոսկեզօծ երազներով կ'օրօրէր իր հիւանդ երեւակայութիւնը եւ մանկական հրճուանքով մը կը ցնծար :

Սոֆի, այն օրէն ի վեր, մեքենայի մը պէս կը շարժէր տան մէջ, ջանալով չթերանալ իր պարտականութիւններուն մէջ տիկինին հանդէպ, պարապ ատենները իր խուցը քաշուելով՝ արձակ համարձակ անձնատուր ըլլալու համար իր անդարմանելի ցաւին : Իր ընթացքը այնքան անհաղորդ եւ պաշտօնական եղաւ որ հանըմը վերջապէս օրին մէկը այդ բանը դիտել տուաւ տոքթորին :

— Մամա, ըսաւ ան, աղանկներուն շատ երես տաս նէ գլուխդ կ'ելլան. յանցանքը իմս է որ քիչ մը շատ կարեւորութիւն տուի : Ինչ եւ է, եղածը եղած է. կը տեսնաս որ գործիդ չի գար նէ կը ճամբես կը լմննայ կ'երթայ :

— Մեղք է, զաւակս, պատասխանեց մաման աւելի մարդկային :

Եւ գեղեցիկ առտու մը, բեռնակիրներ եկան Մարկոս ամիրային ապարանքը, արկղներ առին կռնակնին եւ տարին : Ցետոյ մայր ու որդի, անոնց եռեւէն, առանց մէկուն բան մը ըսելու, թեւ թեւի ելան գացին : Դրացիները տեսան այս եղելութիւնը, բերանբաց, եւ չկրցան ո եւ է որոշ մեկնութիւն տալ : Մինչեւ իրիկուն գիւղին մէջ լուր տարածուեցաւ թէ Տիկին Մարկոսեան եւ տոքթորը գիւղէն գացած էին : Քանի մը կիներ, որոնք իրենց կատաղի հետաքրքրութիւնը չկըրցան զսպել, պարտէզին կողմէն կամաց մը ապարանքին խոհանոցը մտան՝ պառաւ խոհարարուհիին եւ Կիւլիւկ հանըմին վըրայ իյնալու համար, որոնք դժբախտաբար դէպքի մասին նոյնքան տգէտ էին որքան իրենց դիմողները :

— Քա քուրուկ, մենք ալ պանէ խապար չունինք, ըսին անոնք, գացին ամա ուր գացին չիյտենք, վերջերնիս բարի ըլլայ :

Մեսաժըրիի շոգենաւով այն օրը մեկնեցաւ տոքթոր Մարկոսեան, լացերուն եւ հեկեկանքներուն մէջ իր մօրը, որ վերջին վայրկեանին ակարացեր էր : Մութը կոխելու մօտ էր, երբ հանըմը տրտմաթախիծ եւ խոժոռ, տուն դարձաւ :

Ցաջորդ օրը, որ իր ընդունելութեան օրն էր, Տիկին Մարկոսեան գրեթէ զըւարթ շեշտով մը կը պատմէր իր հիւրերուն տոքթորին մեկնումին պատճառներն ու պարագաները, մանաւորապէս պընդելով սա կէտին վրայ որ իր վերջին գիւտը եւ ուրիշ գիւտեր Փարիզի բժշկ. աշխարհին ծանօթացնելու եւ միեւնոյն ժամանակ տեղւոյն համալսարանները աչքէ անցընելու համար էր որ տոքթորը այդ ճամբորդութեան համակերպեր էր :

Եւ երկու օր չանցած ոչ միայն Հ... գիւղին հասարակութիւնը, այլեւ ամբողջ Պոլսոյ եւ Թուրքիոյ հայութիւնը կ'իմանար հայ գիտական աշխարհին վարկը օտարին առջեւ բարձրացնելու ծառայող այս դէպքը, շնորհիւ փութկոտութեանը Արեւմուտք լրագրին, որ իր խմբագիրներէն մէկը շտապեցուց ամիրային աղջըկանը մօտ, կատարեալ տեղեկութիւններ քաղելու համար տոքթորին այդ տեղափոխութեան շարժառիթներուն եւ պարագաներուն վրայ : Խմբագիրը, որ ամէն խմբագիրներու պէս աշխարհի սովորական իրերը խոշորացոյցով կը դիտէր, թափ տուաւ իր գրիչին, իր երեւակայութեանը, ճոռոմ եւ ուռուցիկ ոճով մը ծանուցանելու համար Կոստանեանի արժանաւոր սանին մեկնումը : Այս առթիւ ծանօթ գիւտը նորէն յիշուեցաւ, եւ ապագայ դեռ անծանօթ գիւտեր յայտարարուեցան : Խմբագիրը սա վսեմ բառով կը վերջացնէր իր բաճնէծիռիքը : «Թող աշխարհ հասկնայ թէ Հայը առանց հանճարներ ալ կը ծնի » :

Տոքթոր Մարկոսեանին մեկնումը ամիրային տանը մէջ ոմանց ուրախութիւն պատճառեց, ոմանց տխրութիւն : Ցաշօ, չգիտնալով ինչպէս յայտնել իր անսահման գոհունակութիւնը, իր սենեակը քաշուելով թեւերը վեր առած կը պարէր :

Կիւլիւկ հանըմ, այդ մեկնումին մէջ իր աղջկանը փրկութիւնը տեսնելով, սփոփանքի լայն հառաչանքներ կ'արձակէր, եթէ գիտնար որ այդ մեկնումը փրկութիւն մը ըլլալէ շատ հեռու, իրենց դժբախտութեան բուն շարժառիթը պիտի ըլլար ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Բոլորը նոյն գանգատը ունին... կարելի չէ՞ր միայն խնդրել այդ «կասկածելիներէն» որ պատուոյ խօսք տան տունէն դուրս չելլելու։ Որովհետեւ ամէն բանէ առաջ մարդկային արժանապատուութիւնն է որ վիրաւորուած է։

Լը Մոնտ կը պատմէ պարագան, Ֆըրանս – Փրէս » գործակալութեան մէկ թղթակիցին՝ Առքատի Սթօլիփին որ 1911ին սպաննուած վարչապետին զաւակն է, նախկին ուսանող Սէն – Սիրի, եւ ձերբակալուած կեսթափոյի կողմէ։ Ուրիշ մը՝ Սպանացի լրագրող՝ Ակուսթին հրաւիրուած է օրը 2 անգամ ոստիկանատուն երթալ ստորագրելու, բայց նոյն ատեն տեղեկատուութեանց Նախարարէն հրաւէր մը ստացած է ներկայ ըլլալու Խրուշչեւի մամուլի ասուլիսին։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Սրբուհի Արապեանէ քսան Ն. Ֆ., (իր ամուսնոյն՝ Յովհ. Արապեանի մահուան տարելիցին առթիւ)։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կողմէ։

Ապրիլ 2ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին։ Առնոնվիլի մեծ սրահին մէջ։

(Փառք էքսփոզիսիոն)։

Այս առթիւ վարձուած է տեղւոյս համբաւաւոր ժիլ Ծօլայի նուագախումբը։

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի քոյր մասնաճիւղերուն հայ մարզիկները։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ։

Ապրիլ 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մէզօն տը լա Շըմիի մէջ. 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք, մէթրօ Էնվալիտ։

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ։

Պիտի ներկայացուին նաեւ հայերէն եւ ֆրանսերէն թատերախաղեր

Մուտք՝ 6, 5 եւ 3 Ն. Ֆ.։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը21ին, Քաւէի սրահը։ Կը խօսի Պ. Վ. Մելիքեան։ *Նիւթ՝ « Քիւրտերը իրենց անցեալով ու ներկայով»։ Կը հրաւիրուին լսարանականները ու ընթերցասէրները։*

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնին կողմէ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹ. ՄԱՐՏ 24ԻՆ. ԺԱՄԸ 16.30ԻՆ

Փավիյօն Տօֆինի մէջ

Փափաքողները կրնան ծպտել իրենց երախաները Լա Ֆոնթէնի առակները խորհրդանշող զգեստներով կամ միայն գլուխով եւ արտասանել տալ անոնց իրենց ծպտումին համապատասխան առակը։

Որբերու Օգն. Մարմինը քաջալերուած նախորդ տարիներու իր գտած յաջողութենէն կը յուսայ որ այս անգամ եւս հանրութիւնը պիտի քաջալերէ զինքը, օգտակար հանդիսանալով Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն։

—ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ—

ԼԻՈՆ — Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի, 16 Մարտ, ժամը 15ին, Յոյներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ՝ պարտահանդէս։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէրին համար կ'ուզուի այր եւ կին մը յարմար աշխատանքներու համար։ Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան։

1. Bd. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

TÉL. 927 81-72

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԺՈՂՈՎ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին թէյասեղան – ընդհանուր ժողովը, Կիրակի, 20 Մարտ, ժամը 15ին, դպրոցին մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։

Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ։ Ժամը 18ին կը սկսի թէյասեղանը, որուն սիրով կը հրաւիրուին նաեւ Խաչուհիներու ամուսինները, հաճելի օր մը անցընելու համար։

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի սկսին Ապրիլ մէկին եւ պիտի փակուին Մայիսի վերջը։

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13 – 14 եւ 18 – 20։ Ասկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս Թիթիւսէն 27 – 35։

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն։

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ստանալու համար դիմել՝

Մարսէյլ.— *Ա. Քէօսէեան (Փլաս տ'Էքս)։ Ուր կարելի է բաժանորդագրուիլ նաեւ «Հայ – Բոյժ»ի։*

Նիս.— *Շահան Զօտեան*

Վալանս.— *Արսէն Տէր – Սարգիսեան։*

Կրընոպլ. — *Վ. Բարախեան։*

Տէսին.— *Սարգիս Առաքելեան։*

Լիոն.— *Մ. Կէնճեան եւ Ղ. Ղազարեան։*

Վիէն. *Մուշեղ Մուրատեան*

Պոռտօ.— *Կ. Տօնէրեան։*

Սէն Շամոն.— *Մ. Ընտրիկեան։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մուշ քաղաքէն վերին Թաղէն Պըսիկ – եան տունէն Ռայչօեան երեք եղբայրներ, Խլղաթ, Բենիամին եւ Արտաշ, որոնք այս վերջին պատերազմին ընթացքին կորսուած են։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին, եւ կը խնդրուի արտատպել արտասահմանի թերթերէն։

KH. DERDERIAN
RUE SERPAIZE. MONTÉE DE RAMES
VIENNE - ISERE

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԳԱԼ. ՇԱԲԱԹ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Նոյեմբեր – Դեկտեմբերի թիւը (215 – 216), *ճոխ եւ հետաքրքրական բովանդակութեամբ.—*

Համբոյրը բժշկութեան մէջ (Խմբ). — *Էկզեմայի մասին* (Տօքթ. Բամպուքճեան) — *Սոխը եւ իր սննդական արժէքը* (Տքթ. Մտնուկեան).— *Գիտութեանց Ակադեմիա Հայաստանի.— Մեր շնչած օդը* (Տօքթ. Նուպարեան.. *Արուեստական ցրտաթմբիր* (Տօքթ. Գալուստեան). — *Սրտի տագնապներու շուրջ* (Փրոֆ. Լըճէկր).— *Արեան փոխարինիչները*(Փրոֆ. Ֆրոմ).— *Եւ սիրեցի Հայաստանը* (Ակադեմական Պիոտրովսկի) — *Քունը եւ մահը* (Տօքթ. Աշճեան) — *Ստոծանին եւ իր փորձանքները* (Տօքթ. Այվազեան).— *Տղաս ջղային է* (Տօքթ. Տիարքին).— *Արուեստական սերնդագործութիւն* (Տքթ. Պանծակի).— *Ինչո՞ւ վիժում կ'ունենան կիները* (Տօքթ. Ասքանազ). — *Լուսնոտներու* (ստրայը) *մասին* (Շ. Նարդունի). — *Արուեստական շնչառութիւն* (Խաչուեհի).—

Տարեկան բաժանորդագրութեան պայմաններն են Ֆրանսա 15 Ն. Ֆ. (1500), *արտասահման 20 Ն. Ֆ.։*

Մամուլին յանձնուած է Յունուար – Փետրուարի թիւը, որու մէջ շատ հետաքրքրական յօդուած մը,— Էշը ... բժշկութեան մէջ (*պատմական, գրական, գիտական ծանօթութիւններով*)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 *ֆրանք*)։ *Արտասահման 20 նոր ֆրանք* (2000 *ֆր.*, *երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք* (3750 *ֆր.*)։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ողեկոչուի Ապրիլ 24ին։

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի, *Սալ Քաւէի մէջ։*

ՎԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTY

Կազմակերպուած Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի Գանեքօ Քաչանի խումբին կողմէ, Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16էն 24։

167. RUE MONTMARTRE ի շքեղ սրահներուն մէջ։ MÉTRO RUE MONMARTRE

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Attractions

Ճոխ պիւֆէ *Անակնկալներ*

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ.

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ. ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒԻ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Ռուեստական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Mr.-le-Prince, Paris (6e)   C.C.P. PARIS 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ. Արք. Օրմանեան, *Պէյրութ* 1959, *Ա. Հատ.*	24	Ն.Ֆ.
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1960. թղթ. 14, լթկզմ	16.50	Ն.Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Ե. Զարենց, *Պէյրութ* 1959	6	Ն.Ֆ.
ԳՐԱԿԱՆ–ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ, Ն. Աղբալեան, *Պէյրութ*, *կզմ.*	18	Ն.Ֆ.
ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ, Բժ. Ա. Բաբալեան, Գահիրէ, 1959	2	Ն.Ֆ.
ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՂԻՈՎ, Կ. Մեսեան, *Փարիզ*, 1959, ...	6	Ն.Ֆ.
ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ. Գ. Եպս. Պալաքեան, *Բ. Հատ. Փարիզ*, 1959	15	Ն.Ֆ.
ՆՈՅՆԻՆ *Ա. Հատորը, Վիեննա*, 1922, *պատկերազարդ եւ կազմեալ*	15	Ն.Ֆ.
ՀԱՅԿ. ԺՈՂ. ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ. Ա. Նազինեան, *Գահիրէ*, 1959 . . .	3	Ն.Ֆ.
ՊՐԻՍՄԱԿ, Երաժշտասէրի մը օրագիրը. Գ. Ա. Համբարձումեան	5	Ն.Ֆ.
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փաստրմաճեան, *Պէյրութ*, 2 *հատոր* .	20	Ն.Ֆ.
ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՍԸ ԹԱՏԵՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Եղիա Գասպարեան, *Գահիրէ*, 1959	10	Ն.Ֆ.
L'ARMÉNIE. PAR JEAN-PIERRE ALEM, PARIS, 1959	2	N.F

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՐՏ — JEUDI 17 MARS 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8750 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4551

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԵՐՀԱԹ ԱՊՊԱՍ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ.— «ՄԻՆՉԵՒ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆՔ ԿՌԻՒԸ»

«Ալժերական կառավարութեան» «վարչապետը», Ֆերհաթ Ապպաս յատկանշական ճառ մը խօսեցաւ, Թունուզի մէջ, առջի օր: Յատկանշական այն իմաստով որ առանց բառեր ծամծմելու ճչեց իր «կառավարութեան» ընտրած քաղաքականութիւնը՝ շարունակել կռիւը մինչեւ անկախութեան ապահովումը:

Ստորեւ ճառին գլխաւոր մասերը:

«Միջազգային կարծիքը գոհունակութեամբ նկատեց որ Փետրուար 17ի եւ 19ի մեր ճառերով կը ձգտէինք նպաստել Ալժերիոյ խաղաղութեան: Մեր վերջիններու յայտարարութիւնները յստակ ցոյց տուին թէ ոչ մէկ առիթ կ'ուզէինք կորսնցնել պատերազմը վերջացնելու համար:

«Սակայն, Զօրավար տը Կոլ, իր վերջին այցելութեան ընթացքին, սպաներուն եւ զինուորականներուն ըրաւ այնպիսի յայտարարութիւններ որոնք մեկնաբանութեանց չեն կարօտիր: Արդարեւ՝ իր յայտարարութիւններով եկաւ կրկնել գաղթատիրական հին յղացումներն ու տեսակէտները: Կարճ՝ Ֆրանսացի նախագահը փակեց խաղաղութեան եւ բանակցութեանց դուռները:

«Ընդունելով ինքնորոշման սկզբունքը, այնուամենայնիւ շեշտեցինք թէ արդար արդիւնքի մը հասնելու համար պայման էր որ հանրաքուէն գործադրուէր ուղղամիտ եւ օրինապահ պայմաններու տակ:

«Զօրավար տը Կոլի յայտարարութիւններէն յստակ կ'ըլլայ թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը կը վախնայ ժողովուրդի ազատ որոշումէն: Ատոր համար է որ Ալժերիոյ հարցը կ'ուզէ լուծել զինուորական միջոցներով:

«Ազգային ազատագրութեան բանակը, 1954 Նոյեմբեր մէկէն սկսեալ յստակ հասկցուց, թէ զինուորական յաղթանակի մը վրայ դրած՝ Փարիզի եւ Ալժէի մարդոց յոյսերը ի դերեւ պիտի ելլեն ու վերջապէս յաղթանակը մերը պիտի ըլլայ ու ձեռք պիտի ձգենք մեր անկախութիւնը:

«Ինչ կը վերաբերի Ալժերիոյ բաժանումը կրօնական եւ ցեղային համայնքներու, կազմակերպումը գաւառական ընտրութիւններուն ուր պիտի ընտրուին առաջուընէ նշանակուած մարդիկ եւ վերջապէս գոյավիճակի մը հնարհումը, այս բոլորը կոչուած են պատերազմը շարունակելու:

«Երեւութապէս նոր ծրագիրներով, տը Կոլ կը փորձէ շարունակել եւ տեւական դարձնել գաղթատիրութիւնը. Եւն., եւայլն.

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

«Նիւ Եորք Հերըլտ» (հանրապետական), «Երկու կողմերն ալ պէտք է քաջութիւն եւ վստահութիւն ցոյց տան» խորագրով յօդուածի մը մէջ կը գրէ, ի միջի այլոց. —

«Չենք հաւատար որ դուռները փակուեցան, որովհետեւ շատ Ֆրանսացիներ եւ Ալժերացիներ կան որ խաղաղութիւն կ'ուզեն:

«Ինչ որ ալ ըլլայ Ալժերացիներուն կասկածանքին պատճառները, իրողութիւն է, թէ տը Կոլ վերջ մը տալով ալժերական գաղթականներուն ազատանութեան նոր ուղիներու մէջ դրաւ Ալժերիոյ հարցը.

«Էֆ էլ էնը զօրավիգ չկանգնեցաւ տը Կոլին: Այս պատերազմին մէջ ուր ոչ ոք կը շահի եւ հինգ տարիներ եղեն ալ Էֆ էլ էնի հետ է՝ յաղթանակէն: Ինքնորոշման առաջարկը զոր աշխարհին առաջ խոստացաւ տը Կոլ, անմիջապէս որ կրակը դադրի միակ ճամբան է Ալժերիոյ ապագային համար:

«Խոստում մըն է որ դեռ կը պահէ իր արժէքը: Անհրաժեշտ է քաջութիւն եւ վստահութիւն ունենալ հասնելու համար բաղձալի արդիւնքին: Մեր կարծիքով Ալժերացիները շատ բան պիտի կորսնցնեն եթէ երբեք քայլ մը առաջ չերթան»:

«Մ. Կուարտըն» (ազատական). — «Ոչ մէկ յոյս բանակցութեանց եւ կրակի դադարեցման ուղղութեամբ» խորագրով կը գրէ. — «Զօրավար տը Կոլ եւ Ֆերհաթ Ապպաս փակեցին Ալժերիոյ պատմութեան մէկ գլուխը: Շատ ալ յստակ չէ թէ ի՞նչ անցաւ – դարձաւ: Բոլոր փորձերը ի նպաստ կրակի դադարեցման, հասած են իրենց մեռեալ կէտին: Առեն մը խօսուեցաւ Ֆրանսացի եւ Էֆ էլ էնի պատուիրակներուն միջեւ տեղի ունեցող խօսակցութեան մը մասին (հանրաքուէի երաշխաւորութեան շուրջ), սակայն այս խօսակցութեանց ձախողութեան պատճառաւ տը Կոլ իր կարծիքը փոխեց:

«Վերջին հաշուով, նախագահը, իր տեսակէտները յայտնեց, յստակ եւ մեկին: Բայց այդ ըրաւ այնպիսի ձեւով մը որմէ կը թելադրուէինք մտածել, թէ ինք չէր յաջողած հասկնալ թէ ի՞նչպէս պետութեան մը ղեկավարը կրնայ հաղորդակցիլ իր ժողովուրդին հետ ներկայացուած այսպիսի բացառիկ պատեհութիւններէն դուրս: Շատ յստակ եղաւ երբ յայտարարեց, թէ համակարծիք է կացութիւնը ալժերական Ալժերիոյ մը կապուած Ֆրանսային ու վերջապէս բացարձակապէս դէմ է անկախութեան եւ կցումին:

«Մինչ այդ պատերազմը կը շարունակուի ու պիտի շարունակուի անորոշ ժամանակով մը: Ոչ մէկ յոյս բանակցութեան եւ կրակի դադարեցման»:

ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑ ՄԸ՝ ԱՊԱԶԻՆՈՒՄ

ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԱՐԵԼԻ՞ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ԳՈՅԱՑՆԵԼ

Ինչպէս գրած էինք, Երեքշաբթի, Ժընեւի մէջ բացուեցաւ զինաթափութեան «տասներու» ժողովը: Արեւմուտքէն կը մասնակցին՝ Մ. Նահանգներ, Անգլիա, Ֆրանսա, Քանատա, Իտալիա, իսկ Արեւելքէն՝ Խ. Միութիւն, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Պուլկարիա եւ Ռումանիա:

Ժողովի նախօրեակին, երկու կողմերն ալ բաղձանք յայտնեցին որ «ժողովը արդիւնաւէտ» դառնայ, ուրիշ խօսքով, կարելի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել՝ զինաթափութեան շուրջ:

Արդարեւ՝ Մ. Նահանգներու նախագահը նամակ մը ուղղած է իր պատուիրակ՝ Ֆ. Իթընին եւ ըսած է. — «Ամէն ջանք պէտք է թափել որ յաջողութեամբ պսակուին խորհրդաժողովին աշխատանքները»: Իր կարգին՝ Խորհրդային Ներկայացուցիչը՝ Վալերեան Զօրին փափաք յայտնած է որ «ընդհանուր եւ կատարեալ զինաթափութեան» մը շուրջ համաձայնութիւն գոյացուի: Ֆրանսայի պատուիրակ՝ Ժիւլ Մոք, այս առթիւ թղթակիցներուն յայտարարած է. — «Արեւմուտքի ծրագիրը նկատի առած է Ֆրանսայի տեսակէտները: Արդարեւ՝ նախապատուութիւնը կ'ուզենք տալ կորիզային զէնքերու փճացումին (ռումբեր, հրթիռներ եւայլն), մեր կարծիքով — աւելցուցած է ան — փորձերու դադարեցումով հարցը չի լուծուիր, որովհետեւ երկու կողմերն ալ ունին կարեւոր թիւով կորիզային ռումբերու պահեստ: Նման որոշում մը կոչուած է պահելու ուժերու ներկայ գոյավիճակը ի հենուկս միւս ազգերուն»:

Մէկ բան յստակ է: — Արեւելք եւ Արեւմուտք համաձայն են «ընդհանուր եւ ամբողջական» զինաթափութեան շուրջ: Երեք հանգրուաններէ անցնող այս զինաթափութիւնը պէտք է աւարտի չորս տարիէն (խորհրդային ծրագիր) իսկ արեւմուտքը չուզեր թուական նշանակել:

Խ. Միութիւն կը պահանջէ որ որեւէ «հսկիչ եւ ոստիկան մարմին» չկազմուի: Ըստ իրենց ծրագրին նման քայլ մը կարելի է առնել «ամբողջական զինաթափութեան հասնելէ ետք միայն»: Արեւմուտք համաձայն չէ, ընդհակառակն կ'ուզէ որ «քննիչ եւ հսկիչ» մարմինը գործի կոչուի առաջին իսկ առթիւ:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ

Արեւմուտքի առաջարկը. —

Ա) Կազմել՝ զինաթափութեան միջազգային կազմակերպութիւն մը:

Բ) Սահմանափակ հսկողութիւն: Պետութիւնները կը տեղեկացնեն վերեւ յիշուած կազմակերպութեան՝

1) Իրենց տրամադրութեան ներքեւ գտնուող ու հիւլէական ռումբ փոխադրելու կարելիութիւնը ունեցող՝ հրթիռները, արուեստական արբանեակները եւ այլ զէնքերը:

2) Ճշգրիտ թիւը եւ պատկերը դասական եւ կորիզային իրենց զէնքերուն, ինչպէս նաեւ զինուորականներուն թիւը:

Գ) Կրճատել զէնքերու եւ զինուորներու թիւը:

1) Երկուքուկէս միլիոն՝ Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն համար:

2) Իւրաքանչիւր երկրի համար սահմանել զինուորականներու նուազագոյն թիւ մը:

Դ) Մասնագէտներ քննեն թէ ի՞նչպէս առաջքը պէտք է առնուի յանկարծական յարձակման մը եւ զինաթափութեան հսկողութիւնը ի՞նչ ձեւով առաջ պէտք է տանիլ:

Խորհրդային առաջարկ

Ա) Կրճատել՝ դասական զէնքերը եւ զինուորականներու թիւը:

1) 1.700.000, Մ. Նահանգներու, Խ. Միութեան եւ Ժող. Չինաստանին համար հաւասարապէս:

2) 650.000, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ համար:

Բ) Միւս երկիրներուն համար, ՄԱԿի միջոցաւ համաձայնութիւն մը գոյացնել:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ

Արեւմտեան առաջարկ. —

Ա) Արգիլել՝ կորիզային ռումբեր փոխադրող հրթիռներու գործածութիւնը:

Բ) Դադրեցնել կորիզային ռումբերու շինութիւնը, եւ պահեստի դրուածները վերաշրջուին:

Գ) Հսկողութիւն կատարել հրթիռներուն վրայ:

Դ) Կրճատել ուժերը (նաեւ՝ դասական):

1) 2.100.000 Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան համար:

2) Նոյն ձեւով ուրիշ երկիրներուն համար եւս:

Խորհրդային առաջարկ. —

Ա) Ջնջել՝ բոլոր բանակները:

Բ) Կազմալուծել՝ օտարերկրեայ զինուորական կայանները:

ԵՐՐՈՐԴ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ

Արեւմտեան առաջարկ. —

Ա) Արգիլել շինութիւնը, բոլոր տեսակի զէնքերուն (կորիզային, տարրագիտական եւ կենսաբանական):

Բ) Այս զէնքերուն գործածութիւնը արգիլել:

Գ) Անջրպետի խաղաղեցում: (Հրթիռ եւ արուեստական արբանեակ):

Դ) Ջնջել բոլոր պահեստները եւ դասական զէնքերը: Պահել այնքան որ անհրաժեշտ է ներքին ապահովութեան համար:

Ե) Միջազգային հսկիչ մարմինը խիստ եւ բծախնդիր հսկողութիւն կը կատարէ՝ շինութիւններուն վրայ:

Խորհրդային առաջարկ. —

Ա) Քանդել բոլոր կորիզային զէնքերը եւ հրթիռները, ինչպէս նաեւ օդատորմիղները:

Բ) Արգիլել շինութիւնը տարրալուծական եւ մանրէաբանական զէնքերու: Քանդել՝ պահեստները:

Գ) Ջնջել՝ պատերազմական նախարարութիւնները, սպայակոյտները, զինուորական հաստատութիւնները եւ կազմակերպութիւնները, դպրոցները, զինուորական ծառայութեան կոչուող գրասենեակները, զինուորական վարկերը եւ հետազօտիչ հաստատութիւնները:

Դ) Հաստատել միջազգային քննիչ եւ հսկիչ մարմին մը:

ԾԱՆՕԹ. — Եթէ Արեւմուտքը համաձայն չգտնուի խորհրդային ծրագրին, Խրուշչեւ կ'առաջարկէ իբրեւ մասնակի զինաթափութիւն. —

Ա) Ստեղծել շրջագիծ մը, Եւրոպայի մէջ, ուր քննուին օտար զինուորներու ներկայութեան պարագան եւ անոնց կրճատման ձեւերը:

Բ) Ստեղծել ապահիւլէական շրջագիծ մը կեդրոնական Եւրոպայի մէջ (Ռափաց–քիի ծրագիր):

Գ) Եւրոպայի երկիրներէն հեռացնել բոլոր օտար ուժերը, ինչպէս նաեւ ջնջել օտար զինուորական կայանները:

Դ) Ոչ – յարձակողական դաշնագիր մը ստորագրուի Ատլանտեան եւ Վարշաւայի ուխտերուն միջեւ:

Ե) Համաձայնութիւն մը առաջքը առնելու համար յանկարծական որեւէ յարձակման մը:

Արժէ նշել որ Արեւմուտքը, անցեալին, արդէն իսկ մերժած էր Խրուշչեւի այս առաջարկները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ Կաթողիկոս–Պատրիարք Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ եւ Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան Նախագահ խօսք առնելով տիեզերական ժողովին համար գումարուած հանդիպութեան մը ընթացքին յայտարարած է. — «Տիեզերական ժողովը մեծ կոչ մը պիտի ըլլայ միութեան՝ ուղղուած համայն քրիստոնեայ աշխարհին»: Յիշելէ ետք թէ 943 միլիոն քրիստոնեաներ կան աշխարհի մէջ որոնց 509 միլիոնը կաթողիկէ, Կարդինալը աւելցուցած է. — «Բաժնուած համայնքները յայտնեցին իրենց բուռն հետաքրքրութիւնը հռովմէական յառաջիկայ ժողովներուն հանդէպ, մինչ բողոքական եկեղեցին, վերապահութեամբ ընդունեցաւ Պապին հրաւէրը»:

ԶՕՐ. ՎԷԿԱՆ կը ճշդէ թէ իրաւունք չէ տուած որ հրապարակուի իր անունով որ եւ է յայտարարութիւն, (տես Յառաջ, Մարտ 13), համաձայն ըլլալով հանդերձ իրեն վերագրուած յօդուածին խորքին, Զօրավարը կը յայտնէ թէ միջազգային պատշաճութիւնները կ'արգիլեն իրեն որ հրապարակաւ դիրք ճշդէ Խրուշչեւի այցելութեան առթիւ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ եւ Իսրայէլի վարչապետները՝ Ատընաուըր եւ Պէն Կուրիոն տեսակցած են՝ Նիւ Եորքի մէջ: Խօսակցութիւնը եղած է մտերմական մթնոլորտի մէջ:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց Յունաստանի մեր երիտասարդ ընկերներէն Դանիէլ Դանիէլեան, որ Գերմանիա, Անգլիա շրջապտոյտէ մը ետք՝ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ վրայով կը վերադառնայ Աթէնք:

ՄԵՐ ՁԵՌԱԳԻՐ ԳԱՆՁԵՐԸ

« Ձեռագիր » բառը հիմակուան իմաստը չունէր առաջ։ Մենք հիմա առհասարակ ձեռագիր կը կոչենք ինչ որ ձեռքով գրուած է։ Իսկ հին ատեն այս բառը ունէր բոլորովին տարբեր նշանակութիւն։ «Ձեռագիր էր կոչւում ձեռքով գրուած ամբողջական գիրք — մատեանը, որը, մեծ մասամբ, ամփոփուած էր լինում կաշեպատ դրոշմազարդ կազմերի մէջ»։ Ա. Գ. Աբրահամեան այս ձեւով կը մեկնաբանէ ձեռագիր բառը իր շահեկան գործին մէջ՝ «Մատենադարանի ձեռագիր գանձերը», որ լոյս տեսաւ անցեալ տարի (1959), Երեւանի մէջ։

Աբրահամեանի այս գրքոյկը, ընդամէնը 142 էջ, հարուստ է թանկարժէք տեղեկութիւններով ընդհանրապէս հայ գրքի, մասնաւորաբար հայերէն ձեռագրերու մասին։ Երեւանի պետական մատենադարանը այժմ ունի «հին հայերէն (գրաբար) եւ Արեւելքի մի շարք լեզուներով գրուած աւելի քան 11.000 ձեռագիր հատորներ եւ հարիւր հազարաւոր վաւերագրեր», ինչպէս կը հաստատէ Ա. Գ. Աբրահամեան։

Դարձեալ, համաձայն Աբրահամեանի վկայութեան, « մատենադարանում կան այնպիսի ձեռագրեր, որոնք անվիճելի, համաշխարհային նշանակութիւն ունեցող ունիկումներ են» (կը կարծենք, թէ այս բառը՝ ունիկում՝ պէտք է հասկնալ « միակ օրինակ» իմաստով)։

Հայաշխարհի մէջ մատենադարաններ կայի՞ն արդեօք «ի հնումն»։ Հայագէտներէն ոմանց կարծիքով՝ մատենադարան գոյութիւն ունէր, Հինգերորդ դարուն, էջմիածնի մէջ։ Իբրեւ փաստ այս վկայութեան, կը յիշատակուի Ղազար Փարպեցիի կողմէ մարզպան Վահան Մամիկոնեանի ուղղուած մէկ նամակը, ուր պատմիչը կը բողոքէ այն մասին, որ էջմիածնի միաբանութիւնը բռնագրաւած է իր ձեռագրերը եւ արտաքսած է զինք Մայր Աթոռէն։ Ներելի է ուրեմն ենթադրել, որ Հինգերորդ դարուն մատենադարան կամ «գրքատուն» մը կար էջմիածնի մէջ եւ Փարպեցիի ձեռագրերը դրուած էին հոն, իբրեւ միաբանութեան սեփականութիւն։

Արդ, եթէ Ե. դարուն մատենադարանի պէս բան մը կար էջմիածնի մէջ, մատենադարանի պէս բաներ պէտք է գտնուէին նաեւ միւս վանքերուն մէջ, ինչպէս են, օրինակ, Անին, Հաղբատը, Սանահինը՝ Շիրակի մէջ, Նորավանքը, Գլաձորը, Երերուքը, Տաթեւը՝ Սիւնեաց գաւառին մէջ, Հռոմկլան, Սիսը, Դրազարկը, Սկեւռան, Ակները՝ Կիլիկիոյ մէջ, Նարեկը, Աղթամարը, Խիզանը՝ Վանայ նահանգին մէջ, եւ բազմաթիւ ուրիշ վանքեր՝ Հայաշխարհի մնացեալ գաւառներուն մէջ։

Ուշագրաւ մանրամասնութիւն մը. — Գրատան շէնք մը կառուցուած է քիւրտ իշխանի մը կողմէ, 1235 թուականին։ Շէնքին ճակատը կայ հետեւեալ արձանագրութիւնը. « Ի թուին ՈՁԴ (1235) ես՝ Քուրդս եւ ամուսինն իմ Խորիշահ, շինեցաք զգրատունս եւ հաստատեցաք զմատուռս յանուն դստեր մերոյ Մամախաթունին, որ տարաժամ փոխեցաւ ի Քրիստոս»։

Քրիստոնեա՞յ էր այս քիւրտը, թէ՞ քրիստոնեայ էր միայն իր կինը՝ Խորիշահ։ Յայտնի չէ։ Յայտնի է սակայն, որ քիւրտ մը գրատուն եւ մատուռ կառուցանած է։

Յիշատակարանի մը մէջ տեղեկութիւն կայ այն մասին, որ Փիլիպպոս Կաթողիկոս ձեռք կը բերէ «գրքեանց բազմութիւնս զանազան մատենից, առ ի լրումն հոգեւոր եւ մարմնաւոր պիտոյից»։ Սակայն էջմիածնի մատենադարանը նոր ձեռագրերով կը հարստանայ Փիլիպպոս Կաթողիկոսի յաջորդ Յակոբ Ջուղայեցիի օրով (1655 – 1680)։

Էջմիածնի մատենադարանը, ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերուն, ներկայ ըմբռնումով մատենադարան մը չէր, ինչպէս կը վկայեն ժամանակակիցները։ Աւելի շատ կը նմանէր պահեստարանի, քան մատենադարանի։ Ձեռագրատունը տեղաւորուած էր նկուղներու մէջ, իսկ ձեռագրերը խառնիխուռն լեցուած էին իրարու վրայ։ Արգիլուած էր այցելուներուն ցոյց տալ ձեռագրատունը, կանխելու համար ամէն տեսակ գողութիւն եւ յափշտակութիւն։ Ակադեմական Բրոսէ իրաւամբ կը նկատէ, որ էջմիածնի միաբանները թոյլ չէին տար օտարերկրացիներուն՝ մուտք գործել մատենադարան կամ գանձատուն, որովհետեւ կը վախնային դրգռել անոնց ընչաքաղցութիւնը »։

Սիմէոն Երեւանցի կաթողիկոսն էր (1763 – 1780), որ առաջին անգամ կարգ ու սարք հաստատեց մատենադարանին մէջ եւ յանձնարարեց ցուցակագրել ձեռագրերը ու կնքել էջմիածնի գրատան կնիքով։ Դարձեալ Երեւանցիի յանձնարարութեամբ սկսաւ հաւաքումը վաւերագրերու, որոնք անուշադիր թողուած էին մինչեւ իր օրերը։

1828ին, ռուսեւթուրք պատերազմէն ետք, որոշ չափով անհետացան էջմիածնի գանձատան նկատմամբ գոյութիւն ունեցող վախերը։ Ներսէս Աշտարակեցիի կարգադրութեամբ՝ նկուղներէն դուրս հանուեցան ձեռագրերը եւ խնամով զետեղուեցան մասնաւոր պահարաններու մէջ։

Առաջին անգամ էջմիածնի ձեռագրերը ցուցակագրեց Յովհ. վրդ. Շահխաթունեան, 1837 թուականին։ Քանի մը տարի ետք, 1840ին, այդ ցուցակը ֆրանսերէնի եւ ռուսերէնի թարգմանեց ակադ. Բրոսէ։ Սակայն ամբողջական չէր ցուցակը. արձանագրուած էին մատենադարանի ձեռագրերէն միայն 312ը։

Յայտնի գիտնական Հաքստհաուզէն կ'ուզէ այցելել էջմիածնի ձեռագրատունը։ Միաբանները կը մերժեն ընթացք տալ անոր խնդրանքին՝ այն առարկութեամբ, որ մատենադարանի բանալին... կորսուած է։

1837ին էջմիածին կ'այցելէ ցարը՝ Նիկոլա Ա. եւ փափաք կը յայտնէ օտար լեզուներով եւս հրատարակուած տեսնել ձեռագրերուն ամբողջական ցուցակը։ Պաշտօն կը տրուի Դանիէլ վրդ. Շահնազարեանին՝ կազմել պահանջուած ցուցակը։ Արդարեւ, վարդապետը կը ցուցակագրէ էջմիածնի ձեռագրերը, թիւով 2340։ Նկատենք անցողակի, որ Մայր Աթոռի մատենադարանը 1892ին ունէր 3158 ձեռագիր, 1897ին՝ 3338, 1906ին. 3788, իսկ առաջին աշխարհամարտի նախօրէին՝ 4060։

1915ին, առ ի զգուշութիւն, էջմիածնի բոլոր ձեռագրերը կը փոխադրուին Մոսկուա, ապա՝ պատերազմի աւարտին՝ կրկին կը բերուին էջմիածին։

1916ին, արեւմտահայութեան համար ողբերգական այդ օրերուն, Աղթամարէն, Կտուց անապատէն, Վարագէն եւ Վանէն կը հաւաքուին եւ էջմիածին կը փոխադրուին 1526 նոր ձեռագրեր ու կը միացուին էջմիածնի ժողովածուին։

1920 Դեկտեմբեր 17ի դեկրետով կը պետականացուին էջմիածնի մատենադարանն ու ձեռագրատունը։ Ցետագային՝ հետզհետէ Երեւան կը բերուին եւ ընդհանուր ժողովածուին կը միացուին Լազարեան ճեմարանի, Ներսիսեան դպրոցի, Սեւանի, Տաթեւի եւ այլ ժողովածուներ ալ։ Մասնաւոր անձերէ կը գնուին ուրիշ ձեռագրեր եւս։

1939ին էջմիածնի մատենադարանը կը փոխադրուի Երեւան եւ կը տեղաւորուի հանրային գրադարանի շէնքին մէջ։ Վերջերս կառուցուեցաւ նոր շէնք մը, ուր եւ տեղափոխուեցաւ մատենադարանը ամբողջութեամբ։

Ներկայիս մատենադարանը ունի 9786 հայերէն եւ 675 օտար լեզուներով ձեռագրեր, 1840 պատառիկներ, մօտ 2000 պահպանակ պատառիկներ եւ քանի մը հարիւր հազար վաւերագրեր։

Ահա ազգային հարստութիւն մը՝ անհաշուելի արժէքով եւ համաշխարհային նշանակութիւն ունեցող մի – օրինակներով։

Այս բոլոր տեղեկութիւններէն ետք, զորս քաղեցինք ամբողջութեամբ Ա. Գ. Աբրահամեանի արդէն յիշուած գործէն («Մատենադարանի ձեռագիր գանձերը»), կը մնայ քանի մը խօսք ըսել գրիչներու, գրչագրերու եւ գրչութեան արուեստի մասին, դարձեալ իբրեւ աղբիւր ունենալով Աբրահամեանի մեծարժէք ուսումնասիրութիւնը։

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

"ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ"

ԽՄԲ. — Շահեկան գիրք մը։ Հեղինակ՝ Գ. Ս. Գարոյ ծնած է Լեհաստան 1924ին։ Թունդ ձախակողմեան, 1939ին Խ. Միութիւն կ'ապաստանի։ Յաջորդ տարին, կարգ մը երեւակայեալ ոճիրներու ամբաստանութեամբ՝ Սիպերիա կ'աքսորուի։ Բ. աշխարհամարտի ընթացքին կամաւոր կարմիր բանակին մէջ, պատերազմէն ետք իր ուսումը կ'ամբողջացնէ Ռուսաստան եւ իր հայրենիքը կը վերադառնայ Լեհաստանի խորհրդայնացումէն ետք։ Բայց ի տես խորհրդային վարչաձեւին չափազանցութեանց, իր երկրէն կը փախչի դէպի Արեւմուտք եւ կը նուիրուի լրագրական ասպարէզին, աշխատակցելով ամերիկեան մեծագոյն թերթերուն։ 1956ին, Արեւելք – Արեւմուտք «բանակցութեան» շրջանէն օգտուելով՝ կ'այցելէ իր հայրենիքը, ապա Մոսկուա եւ ի վերջոյ Ամերիկա կ'երթայ՝ հետեւելու վարչապետ Խրուշչեւի պաշտօնական այցելութեան։

Ստորեւ շահեկան էջեր այդ գիրքէն։

« Ընկերվարութիւնը կարելի՞ է իրագործել մէկ երկրին մէջ միայն » հարցուցած են, 1925ին Ռատէքին. «Այդ երկրին բնակիչներուն դժբախտութեան համար, այո՛» պատասխանած է ան։ Սրամիտ տրամաբանութեամբ մը ըսուած այս խօսքը, խորհրդային պատմութեան առաջին քսանըհինգ տարիներուն պատկերը կուտայ։ Կարելի է վիճիլ հաստատուած ընկերութեան բնոյթին վրայ, բայց ոչ անոր համար կատարուած զոհողութիւններուն մասին։ Տաժանելի շրջանին հաշուեկշիռը կարելի չէ ներկայացնել արտադրութեան աճումի վիճակագրութիւններով եւ պարտադիր աշխատանքի [illegible] թիւով։

Անոր յիշատակը անջնջելի կերպով արձանագրուած է այդ շրջանը ապրողներուն հոգիին եւ սրտին մէջ։ Ուրիշ մէկ երկրի մէջ մօտ անցեալ մը այնքան խոր հետքեր ձգած է մարդոց վրայ։ Այս իմաստով կարելի է ըսել թէ այժմ գոյութիւն ունի «խորհրդային մարդ» մը։

Շատ դիւրին է հանդիպիլ երիտասարդներուն եւ խօսիլ անոնց հետ։ Օտարներէն չեն վախնար, թերեւս կ'անգիտանան թէ անցեալին վտանգաւոր էր տեսնուիլ «դրամատէրի» մը հետ։ Ես զանոնք տեսայ ամէն տեղ, Մոսկուայի համալսարանը, թատերասրահներուն մէջ, փողոցները կամ մարզադաշտերուն վրայ եւ նշմարեցի թէ առիթ կը փնտռէին խօսելու իրենց վրայ եւ իրենց երկրին մասին։

Մոսկուայի համրակառքին մէջ 19 տարեկան ուսանող մը որուն ճամբան հարցուցած էի, անմիջապէս որոշեց «հրաժարիլ» իր դասընթացքներէն, ինծի ընկերանալու եւ հետս վիճելու համար։ Մինչեւ իսկ գնաց իր ընկերներէն երկուքը բերելու եւ տղոց հետ միասին ժամերով պտըտեցանք, Տինամօ մարզադաշտը շրջապատող ամայի պողոտաներուն վրայ։ Չորս խօսակիցներէս մէկը՝ զօրավարի մը զաւակն էր, միւսը գրագէտի մը, երրորդը արհեստաւորի մը, եւ վերջինը գաւառի պաշտօնատարի մը։ Հարցուցի թէ ինչ կը մտածեն Սթալինի մասին։ Այս հարցով շատ ալ չէին հետաքրքրուէր. «Հայրըս պատմած է թէ ծնելէս քանի մը ամիս ետք, 1937ին, քիչ էր մնացած որ աքսորուէր » ըսաւ անոնցմէ մէկը, սակայն նկատեցի որ շատ ալ տպաւորուած չէր այդ «դէպքէն»։ Ուրիշ մը ուզեց ըսել. — « Անկարելի է որ Սթալին գործած ըլլայ այն ոճիրները զորս Խրուշչեւ անոր կը վերագրէ։ Ամբաստանագիրին մէջ նշմարած էի անհաւանական թուականներ եւ տեղեր, բայց ալ չեմ յիշեր թէ որո՞նք»։ Զօրավարին զաւակը որեւէ տեսակէտ չունէր մենատէրին վրայ, նախընտրեց իր յուշերը պատմել, կեդրոնական Ասիոյ խոպան հողերու մէջ, հունձքի համար իր կամաւոր աշխատանքին կեանքէն։

Գրագէտին տղան մեծ համակիր մըն էր, ամերիկացի վիպագիր Հեմինկուէյի։ Բացատրեց թէ հակառակ իր ջերմ փափաքին դեռ չէր կրցած ձեռք ձգել «[…] համար որ մահազանգը կը հնչէ» հատորը. բայց ծանօթ է վէպին պատմութեան. — Վիճաբանութեան ակումբ մը ունինք անշուշտ առանձնական, ուր իրարու կը պատմենք մեր կարդացածը »։

Հարցուցի թէ ի՞նչպէս ձեռք կը ձգեն օտար դրագէտներու երկերը։ —

« Օրինակներ կը հասնին որոնք ձեռքէ ձեռք կ'անցնին։ Մի կարծէք թէ ոչինչ գիտենք արեւմուտքի մասին, որովհետեւ Փարիզի թերթերը թերթավաճառներու մօտ ծախու չեն դրուիր եւ կամ ամերիկ[…]

ԿՈՄԻՏԱՍ
ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Կոմիտաս Հայր Սուրբը բազմահմուտ էր արուեստներու մէջ՝ երաժիշտ, գիտուն, բանաստեղծ, նոյն իսկ նկարիչ։

Իր հնարած երգերն եւ ի միջի այլոց, Յովհ. Թումանեանի գողտրիկ «Կաքաւիկ»ը, Յովհ. Յովհաննիսեանի «Միրանի ծառ»ը՝ երգուած իր սիրելի աշակերտ Վահան Առաքելեանէ, շատ սիրուն։ Ցետագային վերջինս օփերայի երգիչ դարձաւ։ Կոմիտասի հմուտ աշակերտներն էին՝ Առաքելեանը, Խոսրով Փախչանեանը, որ իր օգնականն էր խումբի համար, Սաքօ Յակոբեան համակրելի երաժիշտը եւ Ստեփան Բաղրեան, ատլետ եւ երգիչ։

Հայր Սուրբը բանաստեղծ էր։ Մեզի կարդացած է իր «խաղ»երը, «պարապ վախտի խաղալիք», ինչպէս ինքը կը յորջորջէր, գողտրիկ ոտանաւորներ իւրայատուկ սեփական ոճով, նոյն իսկ արդիական, որ չուզեց տպագրել։ Իր մահէն ետքը լոյս տեսան քանի մը կտորներ։ Վարդապետը, սկսած էր Օփերա գրել, յատկապէս Թումանեանի «Անուշ»ի համար, սակայն հսկայ գործը, ժողովրդական երգերու կիտուած առաջձը մշակելու արդեօք լի ու լի բաւական չէ՞ր։

Հայր Սուրբը շատ սիրուն կը գծագրէր եւ փոքրիկ պատկերներ կ'ոճաւորէր։ Շատ կը սիրէր մեր հին մանրանկարներն ու որմնանկարները, բարձրաքանդակ զարդերը։ Անշուշտ իր տետրակներուն մէջ գտած են երգիչ հաւքի նկարը իր ձեռքով գծագրած։ Այդ հաւքը իր արուեստի անձնական նշանն էր։

Քանի մը ընկերներու հետ ես ալ ոչ բարով «նկարիչ» էի, աւելի շատ այդ յաւակնութիւնն ունէի։ Հայր Սուրբը մեզմով շատ կը հետաքրքրուէր, կ'օգնէր մեզի իր ցուցմունքներով եւ խորհուրդներով, մինչեւ անգամ ներկեր կը նուիրէր մեզ, իր աղքատիկ լումայէն։ Օր մըն ալ սուրբի համեստութեամբ նստաւ, որ դիմանկարը մատիտով նկարեմ, նկարըն ալ վերցուց եւ տարաւ։ Մեր ողորմելի նկարչատունը եւ նկարները հպարտութեամբ ցոյց կուտար հայ եւ օտար այցելուներու, Զօպանեան, Թէքէեան, Զիֆթէ Սարաֆ, Սիամանթօ եւայլն։ Մէկ օր ալ, առանց մեզի նախօրօք իմաց տալու, Թիֆլիսէն բերել տուաւ նկարիչ Գէորգ Բաշինջաղեանը, որ մնաց քանի մը օր եւ Կոմիտասի յորդորով քանի մը դասեր տուաւ, խորհուրդներ եւ մեզի համար մէկ երկու փոքրիկ բնանկարներ նկարեց իւղաներկ, յիշողութեամբ։

×

Ինչպէս տեսանք, Հայր Սուրբը բարձր լինելով հանդերձ, պարզ էր, շատ մօտիկ վարուող ամենախոնարհ մարդկանց հա[…] դէպ։ Հաճոյքով կը մտնէր մեր բնա[…]նիքներէն ներս հիւրասիրուելու։ Ուրիշ վարդապետներու նման հպարտ չէր, ընդհակառակն համեստ, խոնարհ եւ մտերիմ։ Ուրախ – զուարթ, առանց րոպէ տատանուելու կ'ընդունէր հրաւէրը, ներս կը մտնէր, թերեւս, կատակախառն խօսքեր, երգ։ Անմիջապէս կ'ընտելանար մանուկներու հետ։ Չնայած արտաքին թեթեւարեան, ամէնքը զինք կը սիրէին ակնածանքով եւ յարգանքով, այս տիպար հայ հոգեւորականը, բնաւորութեամբ եւ իր բարքերով կը յիշեցնէր իտալացի սուրբ Ֆրանչեսկօն, նոյնպէս պարզ համեստ եւ ժողովրդական։

Կոմիտաս վարդապետը արդէն անպաշտօն ազգային Սուրբն է մեր բազմաչարչար, նահատակուած Սուրբը։ Կոմիտասը մեռած չէ, ողջ է եւ կ'ապրի հայ[…]գիներու մէջ թէ ինքն անձնապէս եւ [թէ] իր մեծ գործը, հայ երգը։

ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱԹԱՆՋԵԱՆ

(11 եւ վերջ)

Ֆինլանտայի եւ ընդհանրապէս Սկ[…]խան երկիրներուն մէջ, այր մարդիկ[…] կիներ կրնան բոլորովին մերկ լողալ[…] վուն կամ լիճերուն մէջ, բայց ամօ[թ] նկատուի հրապարակային համբոյրը

եան Ճազի սալերը կումերու մէջ: Ձայներիզի վրայ կ'արձանագրենք ձայնասփիւռին սփռումներ եւ կամ կը վերարտադրենք այս կամ այն միջոցաւ մեր ձեռքը անցած սալերը: Շատ լաւ կը ճանչնանք Արմսթրոնկը, Մայլզ Տէվիզը, Էլա Ֆիտձէրլտը: Մինչեւ իսկ Հուլա – Հուփը ունեցանք: Եթէ ժամանակ ունիք, եկէք գըրական մեր նիստերէն մէկուն եւ ճազի ունկնդրութեան» :

Երիտասարդ խօսակիցներուս քաղաքական վերլուծումները մութ եւ ստէպ հակասական էին: «Խրուշչեւ բսաւ անոնցմէ մին — մեր ղեկավարներէն լաւագոյնն է, միշտ կ'աշխատի կապ հաստատել հասարակ քաղաքացիին հետ»: Սակայն քիչ ետք, աւելցուց. — «Մոլոթովը եւս երեւելի անձնաւորութիւն մըն էր: Անոր մէկուսացումը անարդար կը համարիմ» ինչ որ զիս շատ զարմացուց, երիտասարդներուն համարձակ դատողութիւնն էր՝ վարչաձեւին քաղաքական ընտրանիին մասին եւ օտարականի մը առջեւ: Այն տպաւորութիւնը կը կրէի թէ նոր Ռուսաստան մը ծնելու վրայ է, աւելի մատչելի, աւելի բաց քան ինչ որ տեսած էի անցեալին:

Տնտեսական ծրագիրները պիտի իրագործուին ամէն գինով: Միակ հարցը այն է թէ խորհրդային ժողովուրդները ի՞նչ գին պիտի վճարեն: Եթէ միջազգային կացութիւնը չարունակուի լարուած մնալ, եթէ զինարշաւը իր ներկայ թափով ընթանայ, այդ գինը մեծ պիտի ըլլայ: Անոր համար է որ Խրուշչեւ կը բաղձայ որ վերջ տրուի միջազգային ներկայ ձիգ կացութեան, որպէսզի իր հայրենակիցներուն պարտադրելիք զոհողութիւնները շատ ծանր չըլլան: Հին սերունդը չուզեր որ իր զաւակները եւ թոռները իրենց կարգին ենթարկուին անցեալի ծանր զրկանքներուն: Գիտեն թէ որքան ծանր կը ճնշէ զինարշաւը, երկրի ներքին կեանքին վրայ, եւ կ'ուզեն որ Ռուսաստանն ալ ազատի դրամատիրական երկիրներու յարձակումի մը մղձաւանջէն: Կ'ուզեն մրցակցութիւն մը, բայց ոչ զէնքի, այլ խաղաղ ապրելակերպի մը:

Ուստի ի՞նչ պէտք է ընէ Արեւմուտքը Խորհրդային այս նոր կեցուածքին առջեւ:

Արեւմուտքը շահ ունի՞ որ զարգանան ներկայ տնտեսական եւ առեւտրական փոխանակութիւնները, երկու պլոքներուն միջեւ: Վերջ տա՞լ զինարշաւին, որ Խրուշչեւ յաջողի գլուխ հանել իր ծրագիրները: Կարելի՞ է վստահիլ մարդու մը վրայ որ գուցէ այլեւս մենատէր մը չէ, բայց չի ծածկեր իր վերջին նպատակը, այն է իր գաղափարականին յաղթանակը, բովանդակ աշխարհին մէջ:

Այդ նպատակին փաստն է խորհրդային Միութեան քառասուն տարիներու պատմութիւնը: Ապահովութեան գօտին, զոր արեւմուտքը Ռուսաստանի չուրջը դրաւ, պատճառ չեղաւ որ Խորհրդային Միութիւն չիրագործէ իր հինգամեայ ծրագիրները: Ռուսաստան նուազ հզօր դուրս չեկաւ, այլ դարձաւ աւելի ազգամոլ եւ կասկածոտ դրամատէր պետութեանց դէմ: Արեւմուտքի պաշարումը պատճառ դարձաւ Սթալինի մենատիրութեան: Այս մասին այլեւս վէճ չկայ, մինչեւ իսկ անոնց կողմէ որ դեռ երէկ կը պաշտպանէին «անզիջող» քաղաքականութիւնը Խորհրդ. Միութեան հանդէպ:

Անհեթեթ պիտի ըլլար վերսկսիլ նոյն սխալները: Արեւմուտքի շահը կ'ուզէ որ խորհրդային աշխարհը լայն բանայ իր դուռները: Լարուած կացութեան թուլացում մը պիտի նուազեցնէր երկու պլոքները իրարմէ զատող խրամատը: Աւելին՝ պատճառ պիտի ըլլայ որ Խորհրդային Միութիւնը աւելի ժողովրդավար դառնայ: Խրուշչեւ Ամերիկայի մէջ Այզընհաուըրին յայտարարեց. — «Ձեր թոռները համայնավար իրաւակարգի մը տակ պիտի ապրին», ապագան ցոյց պիտի տայ թէ որքան իրական է այդ հաւաստումը: Բայց Այզընհաուըր կրնար պատասխանել. — »Ցամենայն դէպս ձեր թոռները ոչ սթալինեան եւ ոչ ալ ձեր ներկայ իրաւակարգին տակ պիտի ապրին »: Ի՞նչ պիտի ըլլայ քսան կամ երեսուն տարիէն՝ խորհրդային իրաւակարգը: Այս՝ կախում ունի մեծապէս Արեւմուտքի քաղաքականութենէն:

Երեք տարի առաջ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Խրուշչեւ յայտարարեց «միջազգային քաղաքականութիւնը կը նմանի կաղամբի մը, անոր կուրծին հասնելու համար պէտք է որ թերթերը կեղուենք»: Այդ կուրծը Ամերիկայի եւ Խորհրդային Միութեան յարաբերութիւններն են»:

Այս ուղղութեամբ մեծ դեր վիճակուած է Ֆրանսայի: Արդարեւ՝ Ռուսերը սնած են 1789ի ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան նշանախօսքերով: Հոս, Ֆրանսայի եւ ոչ Ամերիկայի մէջ է որ կրնան գտնել իրենց սրտին եւ հոգիին խօսող մտաւոր սնունդը: Փարիզի մէջ, Խրուշչեւ պէտք չունի բացատրելու թէ արջեր չեն պտըտիր այլեւս Մոսկուայի փողոցներուն մէջ եւ խորհրդային ղեկավարները կոտոշ չունին իրենց ճակտին վրայ: Նոյնպէս, Ֆրանսայի մէջ, ոչ ոք պիտի ջանայ համոզել Խրուշչեւ թէ փոքր ձեռնարկու մը աւելի բարձր դեր կը կատարէ երկրին արտադրութեան ծրագրեալ վերելքին մէջ քան պետութիւնը, եւ թէ ժողովուրդի մը ունեցած ինքնաշարժներուն թիւը չափանիշն է իր երջանկութեան:

Մէկը կ'ըսէ ծանօթ դերասանի մը .

— Չեմ կրնար հասկնալ, թէ ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, որ դուք այսքան հանգիստ էք ընկերութեան մէջ եւ այնքան ձանձրալի՝ բեմի վրայ :

— Պատճառը շատ պարզ է, կը պատասխանէ դերասանը: Բեմի վրայ բսած խօսքերս՝ ուրիշները գրած են, իսկ կեանքի մէջ իմ խօսածներս՝ ինձմէ են :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ). — Մարտ 5ին երեկոյեան Ալհամպրայի ընդարձակ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի եւ Շ. Միսաքեան խումբին, տեղի ունեցաւ Փետրուարեան ժողովրդական ապստամբութեան տարեդարձը խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան, բազմութիւն մը որ իր խանդավառութեամբ եկած էր, նորոգելու իր ուխտը ազատ ապրելու եւ փաստելու թէ կը մնայ ապստամբութիւնը կերտողներու գաղափարականին հաւատարիմ զինուորը:

Հանդէսը բացուեցաւ Ֆրանսական ազգային քայլերգով եւ «Մշակ բանուոր»ով նուագուած դաշնակի վրայ Օր. Էլիզ Գուլումճեանի կողմէ:

Ապա խօսնակ ընկերուհի Մարի Սագըրեան բեմ հրաւիրեց օրուան նախագահ ընկեր Ա. Քէօսէեանը, որ ամփոփ կերպով բացատրեց թէ եղբայրասպան կռիւ մը չէր Փետրուարեան ապստամբութիւնը ինչպէս ի զուր տեղը կ'ուզեն պնդել ապազգայնացած տարրեր, այլ նուիրագործումն էր հայ ժողովուրդի ազատ ապրելու, ազատ ստեղծագործելու վճռականութեան, որ մեր արեան ձայնն է: Փետրուարեան ապստամբութիւնը նմանցուց մեր պատմութեան մէկ ուրիշ մեծ դէպքին՝ Վարդանանց պատերազմին: Յետոյ հրաւիրեց հանդիսականները վայրկեան մը յոտնկայս յարգելու յիշատակը այն պաշտելի զոհերուն, որոնք ինկան համայնավար դահիճներու ձեռքով՝ վասն հայրենիքի ազատութեան եւ պատուին:

Յետոյ գործադրութեան դրուեցաւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը:

Օր. Շամիրեան յուզումով երգեց « Մարտիկի երգը »:

Օր. Թիւթէլեան ֆրանսերէն լեզուով արտասանեց «Լիպէոթէ», փոքրիկն Ճըկուեան, աքորտէոնի վրայ նուագեց քանի մը կտորներ:

Հ. Յ. Դ. «Շաւարշ Միսաքեան» խումբին կողմէ երիտասարդ ընկեր Վահրամ Ճառայեան շատ գեղեցիկ ուխերձով մը պանծացուց հերոսական ապստամբութիւնը եւ հրաւիրեց երիտասարդութիւնը հետեւելու մեր նահատակ նախահայրերու գաղափարական սրբազան ուղիին մինչեւ Միացեալ Ազատ եւ Անկախ Հայաստան.

Ցարութիւն Սարգիսեան արտասանեց Սիամանթոյի «Զարկ Կովկաս»ը: Փոքրիկ Տէքտէրեան եղբայրները երգեցին «Պանք Օթօման»ը եւ «Յառաջ Նահատակ»ը:

Օր. Սարաճեան ապրումով արտասանեց «Երեւանը», ընկեր Գ. Համբարձումեան կատարեց մենապար մը:

Պէտք է ըսել, որ բոլոր գեղարուեստական բաժնին մասնակցողները յաջողութեամբ կատարեցին եւ արժանացան հանդիսականներու բուռն ծափահարութեանց:

Ապա խանդավառ ծափահարութեան տակ բեմ բարձրացաւ երէց ընկեր Հրանտ Սամուէլ, որ յատկապէս հրաւիրուած էր Փարիզէն: Ընկերը վերլուծեց « Փետրուարեան ապստամբութիւնը» ՝ զայն նըկատելով հայ ժողովուրդի հոգիի եւ նըկարագրի հարազատ մէկ արտայայտութիւնը: Ազատութեան խնկարկու հերոսական հայ ժողովուրդը, որ սկսած Վարդանանց պատերազմէն՝ իր պատմութիւնը, կերտած է ազատութեան համար մղուած դիւցազնական կռիւներով, չէր կրնար լռել եւ ենթարկուիլ օտար բռնակալներու լուծին:

« Պատիւը հայ ժողովուրդի կը պատկանի, բսաւ ընկեր Հ. Սամուէլ պատմութեան մէջ, համայնավարութեան առաջին հարուածը տալու: Հայութիւնը մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնեցաւ, «ոչ»ը ըսաւ համայնավարութեան: Խորտակեց բանտերը եւ ազատեց իր մտաւորականութիւնը: Մինչեւ այսօր ալ Հայաստանի մեր եղբայրները հաւատարիմ են Փետրուարեան հերոսներու աւանդին, իրենց հոգիին մէջ անաղարտ կը պահեն ազատ ապրելու իտէալը: Հայ ժողովուրդը կը սպասէ այն երջանիկ օրուան, երբ պիտի գայ խորտակելու զինքը կաշկանդող շըղթաները եւ քանդելու իրեն պարտադրուած բոլոր արուեստական չկուռքերն ու արձանները եւ շինելու իր ազատ եւ ինքնավար հայրենիքը:

Ընկեր Հ. Սամուէլի խանդավառ ճառը մեծ տպաւորութիւն գործեց:

Օրուան գեղեցկագոյն անակնկալը՝ երգչուհի Մեցցօ – Սոփրանօ Սեդա Բալուլեանն էր:

Լիբանանահայ այս երգչուհին, որ Միլանոյէն վերջ ներկայիս կը հետեւի Վիեննայի երաժշտանոցի դասընթացքներուն, իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերաւ այս հանդէսի յաջողութեան: Երգեց հայերէն չորս երգեր եւ իտալերէն օփերէթի մէկ հատուած:

Յաջողութիւն կը մաղթենք երիտասարդ երգչուհիին, որ արդէն միջազգային երաժշտական շրջանակներու ուշադրութիւնն է գրաւած:

Ապա տեղի ունեցաւ հայկական պարերու ցուցադրութիւն մը ղեկավարութեամբ Տիկին Մանուշ Շամիրեանին:

Հանդէսի պաշտօնական մասը վերջացաւ կէս գիշերին, որուն յաջորդեց խընջոյք – պարահանդէսը, որ խանդավառ մթնոլորտի մէջ տեւեց մինչեւ առաւօտեան ժամը հինգը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Հիւանդը իր վերջին վայրկեանները կ'ապրի : Ցանկարծ աչքերը բանալով եւ մահիճին շուրջ իր պարագաներն ու բըժիշկը տեսնելով կը հարցնէ .

— Ո՞վ են այս բոլոր յիմարները :

— Տեսա՞ք, կ'ըսէ բժիշկը: Վիճակը կը բարելաւուի: Ճանչցաւ սկսաւ մեզ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (153)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Այսպէս ուրեմն ամէն յոյս կորսուած էր Սոֆիի համար: Հեռացած էր, գուցէ վերջնականապէս, ան զոր սիրած էր եւ զոր, աւաղ, կը սիրէր տակաւին. հակառակ ինք իրեն դէմ մղած պայքարին: Դեռ երկու շաբաթ առաջ, աշխարհիս ամէնէն եռանդուն, անկեղծ, հաւատարիմ սիրահարն էր ան: Ու հիմա կը մեկնէր առանց մնաս բարով մը իսկ ըսելու իրեն:

Ու գիշեր ցորեկ, իր ազատ ժամերուն, որոնք օրուան մեծագոյն մասը կը կազմէին, լքուած աղջիկը իր սենեակին մէջ մխիթարիչ առանձնութեանը մէջ կ'ապաստանէր, հեծք ու հուր տալու համար իր անկարելի ցաւին, ուզածին պէս դուրս պոռթկալու համար իր հոգիին տանջանքները, բարկութեան, յուսահատութեան, ընդվզումի, ոչնչացումի, խռովուած, ալեկոծուած էութեան մը բոլոր հակասական զգացումներուն եւ յուզումներուն մատնուելու համար փոխնիփոխ:

Մինչեւ իսկ, ծայրայեղ վհատութեան վայրկեաններուն, անձնասպանութիւն մտածեց: Ի՞նչ բան կը կապէր զինքը այլեւս աշխարհի: Ոչինչ: Ամենակարճ ժամանակի մը մէջ, կեանքի հեշտագոյն բոպէն ապրած էր, դառնագոյնին անցնելու համար իսկոյն:

Այս փոխանցումին մէջ, ուժգին եւ անակնկալ, իրենին պէս նուրբ, տկար, ազազուն հոգի մը ուժասպառ պիտի իյնար.

Սակայն, օր մը, այդ առանձնութենէն սոսկաց: Անսանձ ու սիրական պէտք մը զգաց իր տառապանքը ուրիշի մը հաղորդելու, ուրիշի մը որուն սէրը իրեն հետ ապրէր, զգար, լար իր տառապանքը, որ սփոփանքի զովարար բառով մը պայասանէր իր վիրաւորուած, արիւնահոսած սիրտը: Այդ թանկագին էակը փնտռելու համար շուրջը պտտցուց աչուըները ու... մայրը տեսաւ: Հոն էր ան, կը հսկէր, կը տեսնար, կը տառապէր միշտ:

Ան բացաւ իր բազուկները, որոնց մէջ յալահատաչ ինկաւ հէք աղջիկը: Օ, մայրական տաք գիրկը երկնային սնար, երբ զանկին կրակները կը շիջանին, որուն հեւքերը կ'անդորրէր ու եդեմական անուշակ զովութիւն մը ամբողջ էութիւնը կը պարուրէ: Ոհ, անուշութիւնը արցունքներուն զոր խեղճ աղջիկը թափեց հոն: Մայրական մատուըները եկան հետզհետէ սրբել զանոնք, ըղձակաթ համբոյրներով խմել՝ որդիական վիշտի այդ կաթիլները:

Մայրական այս կենսատու հպումին տակ, որուն սփոփարար քաղցրութիւնը մոռցեր էր՝ կեղծ ու անարգ սիրոյ մը թունաւոր դգուանքներէն մոլորած՝ մանկամարդ աղջիկը պատմեց իր ցաւը, բոլոր տրտմալի մանրամասնութիւններովը, տարջանքի հառաչանքներով: Ու մայրը մխիթարութեան, ներողամտութեան բառեր չասպլեց, իրենց առմկութեանը մէջ հզօր եւ ազդու:

— Վախ, կը հառաչէր խեղճ մայրը ձեռքը գլխուն զարնելով, ընտոր աս տունէն ներս մտանք ... առաջուան աղքատութիւնիս աւելէ աղէկ էր, աղջիկս: Ինչ ըսեմ ան Թագէոս աղային քի սեպէպ եղաւ ...

Պահ մը, անոնք մտածեցին ձգել փախչիլ այդ չարաշուք տունէն սակայն, վերահաս խեղութեան մը մտածումը կասեցուց իրենց այդ արհամարհական ժեսդը: Աս չէնքէն դուրս, ի՞նչպէս պիտի ապրէին:

— Մնանք, աղջիկս մնանք, պնդեց լըուացարարուհին: Դուրս էլլանք նէ անօթի կը մեռնինք... ալ հիմա հոս չէ աս չափիրըը. ո՞ւրկէ կը վախնանք. մարը բանա ցնդեր ցնորեր է ... մնանք, մնանք, աղջիկս... նայինք վերջերնիս ի՞նչ կ'ըլլայ. աված օղորմած է. սիրտ առ, եավրում, մի մտմտար, բան չկայ ...

Ու մնացին հոն, ու ամէն բան, արարածներէն սկսեալ մինչեւ առարկաները, ամէն վայրկեան դժբախտ աղջկան կը յիշեցնէին իր արատաւորման յետին մանրամասնութիւնները, երազի մը պէս ապրուած կեանքին դառն եւ անգութ դըրուագները, չկասկածուած անարգութեան մը պարագաները: Եւ հպարտութեան զգացումով մը, որուն արդէն կը պարտէր իր դժբախտութիւններուն մեծագոյն մասը, Սոֆի, իր սուր ցաւերէն կրծուելով հանդերձ, ներքնապէս, հզօր ճիգեր կ'ընէր իր երեւոյթէն բան մը կասկածել չտալու օտարներուն:

Ըստ սովորութեան, հանըմին կ'ընկերանար նորէն սեղանին, ընդունելութեան, եկեղեցին, եւ այցելութիւններու: Բայց, հակառակ իր ճիգերուն իր դէմքը պատող տխրութեան հովը, աչքերուն տարտամ հեռաւոր, ցաւագին պշնումը, շարժումներուն դանդաղութիւնը կը մատնէին փոթորկալից ներքնաշխարհը՝ անգութ եւ գռեհիկ հետաքրքրութեան մը խուզարկումին:

Եւ տօքթորին մեկնումէն յետոյ ամիսկ եւ ապուշ վայրահաճութիւններու անյատակ ծրարը բացուեցաւ նորէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻ (Էմ Էռ Փէ) ազգային կոմիտէն իր վերջին ժողովին մէջ պահելով հանդերձ իր օժանդակութիւնը կառավարութեան, մտահոգ է վարչաձեւին ներկայ յեղաշրջումէն։ Քոլէն խօսելով Զօրավարին քաղաքականութեան մասին կ՛ըսէ. — «Մեր գործունեայ ներկայութեամբ կառավարութեան մէջ պէտք է առաջքն առնենք արկածախնդրութիւն մը որուն տէրերը ժողովրդավարներ պիտի չըլլան այլեւս։ Վարչաձեւը չի կրնար միայն Ֆրանսայով, անոր մեծութեամբ եւ աւանդութիւններով զբաղիլ, պէտք է նաեւ զբաղի Ֆրանսացիներով եւ տալ անոնց միջոցներ որպէսզի ներկայացուին իշխանութեան մօտ»։

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ԵՒ ԱՅՋԸՆՀԱՈՒԸՐ խօսակցութիւն մը ունեցած են։ Քննած են Գերմանիան չահագրգռող հրատապ խնդիրներ ու այս առթիւ հրապարակած՝ զեկոյց մը, ուր Պերլինի եւ Գերմանիոյ միացման մասին կը յայտարարեն, թէ հաստատ կը մնան իրենց տեսակէտներուն վրայ։

Սրտի անհուն կսկիծով կը հաղորդենք որ Դամասկոսէն Փարիզ փոխադրուած փոքրիկն՝ ԿԱՐՕ ՇԷՐՊԷԹՃԵԱՆ (Չորս տարեկան) մեռաւ Շաբաթ առաւօտ յետ սրտի ծանր գործողութեան մը։

Տարաբախտ պզտիկը Փարիզի Սէն Միշէլ հիւանդանոցը դրկուած էր ամէն վեց շաբաթ առաջ, գործողութեան ենթարկուելու համար եւ արժանացած Փարիզահայ գաղութին անմնացորդ սիրոյն ու գուրգուրանքին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՛ունենայ այս Հինգշաբթի (Մարտ 17), ժամը 14ին Փարիզի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ,

10 bis, Rue Thouin, PARIS

(Métro Cardinal Lemoine)

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Սերգօ Սիմոնեան յաջողութեամբ անցուցած է Փարիզի բժշկական համալսարանի էքսթերնայի մրցումը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գոմոնի Կապ. Խաչի մասնաճիւղս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Նարկիզ Քիպրիթճեանի մահուան առթիւ իր զաւակներուն, թոռներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն։

Մասնաճիւղս շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պ. Յակոբ Տոլպաշեանի որ ազնուիրաբար յանձն առաւ իր կառքը տրամադրել թոյլ տալով որ ընկերուհիները ներկայ ըլլան (Պօքէռ) յուղարկաւորութեան։ Նոյնպէս խորին շնորհակալութիւններ՝ այն բոլոր նուիրատուներուն որոնք թէ նիւթապէս եւ թէ ուտելիքներով սատարեցին հիւանդանոցներուն մէջ պատսպարուող հիւանդներուն, մեր կողմէ անոնց այցելութեան առիթով։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Թաժոյեան կը նուիրեն տասը Ն. Ֆ., Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Յակոբ Էպլէկեանի մահուան առթիւ։

×

Պ. Օննիկ Թարաքճեան կը նուիրէ տասը Ն. Ֆ., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնին կողմէ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹ. ՄԱՐՏ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 16.30ԻՆ

Փավիյօն Տօֆինի մէջ

Փափաքողները կրնան ծպտել իրենց երախաները Լա Ֆոնթէնի առակները խորհրդանշող զգեստներով կամ միայն գլուխով եւ արտասանել տալ անոնց իրենց ծպտումին համապատասխան առակը։

Որբերու Օգն. Մարմինը քաջալերուած նախորդ տարիներու իր գտած յաջողութենէն կը յուսայ որ այս անգամ եւս հանրութիւնը պիտի քաջալերէ գինքը, օգտակար հանդիսանալով Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն։

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ՛ողեկոչուի Ապրիլ 24ին։

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սեբուննի, Սալ Քատէի մէջ։

ԺՈՂՈՎ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին թէյասեղան – ընդհանուր ժողովը, Կիրակի, 20 Մարտ, ժամը 15ին, դպրոցին մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։

Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ։ Ժամը 18ին կը սկսի թէյասեղանը, որուն սիրով կը հրաւիրուին նաեւ Խաչուհիներու ամուսինները, հաճելի օր մը անցընելու համար։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ։

Ապրիլ 2ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին։ Առնովիլի մեծ սրահին մէջ։ (Փառք էքսփոզիսիոն)։

Այս առթիւ վարձուած է տեղւոյս համբաւանոթ Ժիլ Մօլայի նուագախումբը։

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի քոյր մասնաճիւղերուն հայ մարզիկները։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գործաւորուհիներ կ՛ուզուին տունը եւ աշխատանոցի մէջ, կանանց եւ երախայի fonfection համար։ Դիմել. —

MARIKA COUTURE

4. RUE ST. SAUVEUR, PARIS 2°

TÉL. CEN. 05-76

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէրին համար կ՛ուզուի այր եւ կին մը յարմար աշխատանքներու համար։ Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան։

1, Bd. du Nord. LE RAINCY (S. et O.)

TÉL. 927 01-72

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԳԱԼ ՇԱԲԱԹ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Նոյեմբեր – Դեկտեմբերի թիւը (215 – 216), ճոխ եւ հետաքրքրական բովանդակութեամբ. —

Համբոյրը բժշկութեան մէջ (Խմբ). — Էկզեմայի մասին (Տօքթ. Բամպուքճեան) — Սոխը եւ իր սննդական արժէքը (Տքթ. Մտնուկեան) — Գիտութեանց Ակադեմիա Հայաստանի. — Մեր չնչած օդը (Տօքթ. Նաւասարդ). — Արուեստական ցրտաթմբիր (Տօքթ. Գալուստեան). — Սրտի տագնապներու շուրջ (Փրոֆ. Լըճէկր). — Արեան փոխարինիչները (Փրոֆ. Ֆրոմ). — Եւ սիրեցի Հայաստանը (Ակադեմական Պիոտրովսկի) — Քունը եւ մահը (Տօքթ. Աչճեան) — Ստոծանին եւ իր փորձանքները (Տօքթ. Այվազեան). — Տղաս ջղային է (Տօքթ. Տիւքֆին). — Արուեստական սերնդագործութիւն (Տքթ. Պանճալի) — Ինչո՞ւ վիժում կ՛ունենան կիները (Տօքթ. Ասֆալիաշ). — Լուսնոտներու (սարալը) մասին (Շ. Նարդունի). — Արուեստական չէզոքութիւն (Խաչունի) —

Տարեկան բաժանորդագրութեան պայմաններն են Ֆրանսա 15 Ն. Ֆ. (1500), արտասահման 20 Ն. Ֆ.։

Մամուլին յանձնուած է Յունուար – Փետրուարի թիւը, որու մէջ շատ հետաքրքրական յօդուած մը, — Էջը ... բժշկութեան մէջ (պատմական, գրական, գիտական ծանօթութիւններով)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ. — Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք)։ Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆր., երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 Ֆր.)։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9°)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTY

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Գանեքօ Քաչանի խումբին կողմէ, Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16էն 24։

167. RUE MONTMARTRE ի 2րդ սրահներուն մէջ։ MÉTRO RUE MONMARTRE

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Attractions

Ճոխ պիւֆէ — Անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ։

Ապրիլ 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մէզօն տը լա Շըմիի մէջ, 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք, մէթրօ Էնվալիտ։

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ։

Պիտի ներկայացուին նաեւ հայերէն եւ ֆրանսերէն թատերախաղեր։

Մուտք՝ 6, 5 եւ 3 Ն. Ֆ.։

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի սկսին Ապրիլ մէկին եւ պիտի փակուին Մայիսի վերջը։

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13 – 14 եւ 18 – 20։ Ամէն դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս Թրիւտէն 27 – 35։

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, 8 Մայիս 1960, Սորպոնի Մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ։

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ստանալու համար դիմել՝

Մարսէյլ. — Ա. Քէօսէեան (Փոստ'էքս)։ Ուր կարելի է բաժանորդագրուիլ նաեւ «Հայ – Բոյժ»ի։

Նիս. — Շահան Զօտեան

Վալանս. — Արսէն Տէր – Սարգիսեան

Կրընոպլ. — Վ. Բարախեան։

Տէսին. — Սարգիս Առաքելեան։

Լիոն. — Ս. Կէնճեան եւ Ղ. Ղազարեան

Վիէն. — Մուշեղ Մուրատեան.

Պոռտօ. — Կ. Տօնէրեան։

Սէն Շամոն. — Ս. Ընտրիկեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ։

Ապրիլ 3ին

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԼԷՆԻ մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝

ՄԱՅԻՍ ՑԻՆ (Անկլէն)

×

Նախկին Սամաթիացիներու տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ամպասատէօրի շէնք սրահներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Mr.-le-Prince, Paris (6°) — C.C.P. PARIS 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ. Արք. Օրմանեան, Պէյրութ 1959, Ա. Հատ.	24 Ն.Ֆ.
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1960, թղթ. 14, լրկզմ	16,50 Ն.Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Ե. Զարեհց, Պէյրութ 1959	6 Ն.Ֆ.
ԳՐԱԿԱՆ–ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ, Ն. Ադոնցեան, Պէյրութ, կզմ.	18 Ն.Ֆ.
ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ, Բժ. Ա. Բաբալեան, Գահիրէ, 1959	2 Ն.Ֆ.
ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՂԻՈՎ, Կ. Մեհեան, Փարիզ, 1959	6 Ն.Ֆ.
ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գ. Եպս. Պալաքեան, Բ. Հատ. Փարիզ, 1959	15 Ն.Ֆ.
ՆՈՅՆԻՆ Ա. հատորը, Վիեննա, 1922, պատկերազարդ եւ կազմեալ	15 Ն.Ֆ.
ՀԱՅԿ. ԺՈՂ. ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ, Ա. Նազինեան, Գահիրէ, 1959	3 Ն.Ֆ.
ՊՐԻՍՄԱԿ, Երաժշտասէրի մը օրագիրը, Գ. Ա. Համբարձումեան	5 Ն.Ֆ.
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փաստրմաճեան, Պէյրութ, 2 հատոր	20 Ն.Ֆ.
ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՅԸ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Եղիա Գասպարեան, Գահիրէ, 1959	10 Ն.Ֆ.
L'ARMÉNIE, PAR JEAN-PIERRE ALEM, PARIS, 1959	2 N.F

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՄԱՐՏ — VENDREDI 18 MARS 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8751 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4552

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԵԻԹՐՔԱԿԱՆ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Դեմոկրատ կառավարութեան տնտեսական սանձարձակ քաղաքականութիւնը անանկութեան դուռն էր հասցուցած Թուրքիան։

Ամերիկայի տուած հարիւր միլիոնաւոր տոլարները 1947էն ի վեր՝ չէին կրցած հաւասարակշռել ելեւմուտքը։ Պետական գանձը դարձած էր դանայեան տակառ մը։ Զեղծումներ եւ կաշառակերութիւններ օրէ օր ծանրացուցեր էին կացութիւնը։ Առեւտրականները չէին կրնար վճարել արտասահմանի հայթայթիչներուն ունեցած իրենց պարտքերը, կառավարութիւնը արգիլած ըլլալով օտար դրամներու գնումը։

Արդիւնքն եղաւ այն, որ դուրսէն ապրանք չմտաւ Թուրքիա, ներածումները բոլորովին դադրեցան եւ տարիներով երկիրը զրկուեցաւ ամրուստի անհրաժեշտ կենսական նիւթերէ։ Սեւ շուկան զօրութեան լայն ասպարէզ գտաւ։ Սղաճը իր ծայրագոյն աստիճանին հասաւ։ Գիները աստիճանաբար բարձրացան։ Դրամին գնման կարողութիւնը պակսեցաւ։ Ստեղծուեցաւ անել կացութիւն մը, որմէ օգտուեցան ընդդիմադիր կուսակցութիւնները՝ դեմոկրատները վարկաբեկելու եւ աժան ժողովրդականութիւն շահելու համար։

Մէնտերէսի կառավարութիւնը յամառօրէն դիմադրեց եւ տեղի չտուաւ։ Կիպրոսը օգնութեան հասաւ իրեն։ Ամբոխին ազգայնամոլ զգացումները հրահրեց՝ մոռցնել տալու համար երկրին մէջ տիրող թշուառութիւնն ու պետական գանձին դատարկութիւնը։

Արտաքին ուժեր ալ օգնութեան հասան Ատլանտեան Ուխտի իրենց դաշնակցին։ Եւրոպա, մանաւանդ Ամերիկա գումարներ տրամադրեցին սնանկութենէ փրկելու համար զայն։

Թրքական դրամը արժեզրկելէ վերջ, դեմոկրատ կառավարութիւնը տնտեսական նոր քաղաքականութեան մը հետեւեցաւ։ Ներածումները արտօնեց մասնաւոր պայմաններու տակ։ Օտար դրամագլուխի դիմեց՝ հանրօգուտ, մեծածախս ձեռնարկներու համար — գործարաններու, ամբարտակներու կառուցում, եւն։

Ամերիկա եւ Գերմանիա դրամական նոր աջակցութիւններ խոստացան անցեալ ամիս։

Անօգնէ ետ չմնալու համար այժմ Խորհրդային Միութիւնն ալ կը խառնուի կրկէսին, վերադառնալով իր հին սէրերուն։ Չէ՞ որ Լէնինն էր ամէնէն առաջ ձեռք կարկառողը Թուրքիոյ, որ 1918ին մահուան դուռն էր հասած։ Մոսկուայի դրամական, ռազմական եւ բարոյական անվերապահ աջակցութեան շնորհիւ է որ յաջողած էր քէմալական շարժումը։

1925ի բարեկամական դաշնագրէն ետք, Նոյեմբեր 1937ին առեւտրական դաշնագիր մըն էր կնքուած Թուրքիոյ եւ Խորհրդ. Միութեան միջեւ։

Մարտ 14ին Անգարայի մէջ Խորհրդային դեսպանն ու Թուրք արտաքին նախարարը ստորագրեցին յաւելուած մը այդ դաշնագրին, որով ներկայ տարուան ընթացքին 21 միլիոն տոլարի առեւտրական փոխանակութիւններ պիտի կատարուին երկու երկիրներու միջեւ։

Այս չէ ամէնը։ Դիւանագիտական շրջանակները կը կարծեն թէ Մոսկուա դրամական մեծ վարկեր առաջարկած է Անգարայի՝ 2.5 առ հարիւր տոկոսով, մինչ արեւմտեան պետութիւնները հարիւրին հինգ տոկոսով դրամ փոխ կուտան։

Լեհ կառավարութեան հետ եւս կընքուած է համաձայնագիր մը՝ 1960ի ընթացքին 22 միլիոն տոլարի առեւտրական փոխանակութիւններ կատարելու համար Թուրքիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ։

1953 Մայիս 30ին Կրեմլին պաշտօնական ծանուցագրով մը՝ յանուն Հայաստանի եւ Վրաստանի՝ կը յայտարարէր հանդիսաւորապէս թէ ոչ մէկ հողային պահանջ ունի Թուրքիայէն։

Այժմ նիւթական լայն աջակցութիւն ընծայելով դեմոկրատ կառավարութեան, անգամ մը եւս ցոյց կուտայ իր համակրութիւնը հանդէպ իր հարաւի դրացիին։

Մեր պիտի յանգի այս սիրաբանութիւնը։

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՅՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ — ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ԻՐ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ, ԿԸ ՄՆԱՅ ԱՆՅՈՂԴՈՂԴ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԵՐԿՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուաշինկթըն երթալու առեն, Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Ատըն–աուըր պատճառներ ունէր մտածելու թէ Մ. Նահանգները տրամադիր են զիջումներու վնով լուծել՝ Պերլինի եւ Գերմանիոյ հարցերը։

Ուաշինկթընի մէջ, առջի օրուան երկու ժամ տեւող պաշտօնական ու միեւնոյն ատեն մտերմիկ խօսակցութեանց ընթացքին Ատընաուըր յաջողեցաւ համոզել Մ. Նահանգներու նախագահը որ Արեւմուտք, անյողդողդ մնայ իր տեսակէտներուն վրայ։

Խօսակցութեանց արդիւնքը կարելի է նկատել միացեալ զեկոյցին տուն տուող մտքերը որ առաւելապէս Ատընաուըրի սրտին կը խօսին։ Արդարեւ՝ Պերլինի հարցին մասին զեկոյցը կը յայտարարէ, թէ արեւմտեան Պերլին պէտք է պահէ իր ազատութիւնը եւ գօտին մէջ բնակող Պերլինցիներուն կ'իյնայ որոշել իրենց նախընտրած գոյավիճակը, այլ խօսքով ինքնորոշման կատարեալ իրաւունք մը ապահովել արեւմտեան պերլինցիին։

Մեկնաբանելով վերեւ յիշուած յայտարարութիւնը. Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը յայտարարած է թղթակիցներուն. — «Հաւատացած եմ որ պերլինաբնակ Գերմանացիներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը թեր պիտի արտայայտուի ներկայ գոյավիճակի շարունակութեան, որով Վերին Ժողովին պիտի կարողանանք յայտարարել Խրուշչեւի թէ իր ծրագիրը Պերլինի մասին, պաղ ընդունելութեան արժանացած է նոյնինքն՝ ժողովուրդէն»։

Իր կարգին՝ Նախագահ Այզընհաուըր, ուշագրաւ մտքեր յայտնած ու պարզած է Արեւմուտքի տեսակէտները, ընդհանրապէս միջազգային հարցերու եւ յատկապէս Գերմանիոյ եւ Պերլինի խնդիրներուն առընչութեամբ։

Զինաթափութիւն. — Ըսած է թէ Արեւմուտքի ծրագիրը աւելի կատարեալ, գործնական եւ ամբողջական է։ Անգամ մը որ համաձայնութիւն գոյանայ այս հարցին շուրջ անհրաժեշտ է որ ժողովը. Ժընեւ կամ այլուր։ Զինաթափութեան իր կարգին հրաւիրուի Ժընեւ

Պերլին. — Ցառաջիկայ Վերին ժողովին պատրաստ է քննելու հարցը, պայմանաւ որ խնդրոյ առարկայ չդառնան Արեւմուտքի օրինական իրաւունքները Արեւմտեան գօտիէն ներս։ Ոչ մէկ զիջում այս ուղղութեամբ։ Անգամ մը եւս շեշտած է թէ Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքի գոյավիճակին շուրջ տրուելիք ամէն վճիռ կապուած պէտք է ըլլայ Գերմանիոյ ընդհանուր հարցին։

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ «ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ» ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Չորեքշաբթի օր նախարարաց խորհուրդէն ետք տեղեկատուութեանց նախարարը՝ Թեռնուառ յայտարարեց թէ ոչ մէկ տարակարծութիւն կայ Խրուշչեւի այցելութեան յայտագրին մասին ինչպէս յայտնած է արտաքին նախարարը։

Ցաւալի է սակայն թէ Մոսկուա քանիցս մերժած է Փարիզի առաջարկած ծրագիրը եւ միայն Հինգշաբթի առտու յայտնի եղած է թէ Խրուշչեւ ընդունած է վերջին ծրագիրը։ Տարդ յայտնի չէ սակայն թէ Փարիզ որքան տեղի տուած է խորհրդային վարչապետին փափաքներուն։

Վարչապետին այցելութեան առթիւ Ֆրանսացի եւ խորհրդային մասնագէտներ խորհրդակցութիւններ պիտի ունենան առեւտրական փոխանակութեանց շուրջ։ Ֆրանսա քարիւղ կը գնէ Խորհ. Միութենէն որ Ֆրանսա չի մտներ այլ բազմ առեւտրական համաձայնութեանց կը ծախուի եւրոպական ուրիշ երկիրներ. — Ինչպէս՝ Իտալիա։ Տարդ Ֆրանսայի եւ Խորհրդ. Միութեան առեւտրական փոխանակութիւնները 47 միլիառի կը հասնէին։ Ռուսերը կ'ուզեն Ֆրանսայի ծախել հինգ տարուան մէջ տասը միլիոն թոն քարիւղ, անոր փոխարէն գնելով ճարտարարուեստական ապրանքներ որոնց պէտքը ունին։

Այս առաջարկը շատ մը բարդութեանց դուռ կրնայ բանալ մանաւանդ ներկայիս, խնդրոյ առարկայ ընելով Ֆրանսայի քարիւղի քաղաքականութիւնը.

× Վատիկան միշտ դէմ կը մնայ Խրուշչեւի քարոզչական այցելութեանց։ L'Osservatore Della Domenica, որ Վատիկանի կիսապաշտօնական շաբաթաթերթն է կը գրէ — Ֆրանսացի կաթոլիկները պիտի աղօթեն լռութեան եկեղեցիին համար, իրենց չարչարուած եղբայրներուն համար, ցոյց պիտի տան իրենց հաւատքին վճռականութիւնը եւ իրենց կամքը՝ պահպանելու՝ իրենց եւ բոլորին համար խղճի ազատութիւնը՝ որ մարդուս հիմնական առաջին իրաւունքն է»։

Թերթը կը շարունակէ. «Պ. Խրուշչեւի դիւանագիտութիւնը մասնաւորաբար զանգուածներուն ուղղուած է։ Աւելի ժողովուրդին կը դիմէ քան մեծերուն»։ «Խրուշչեւ համոզուած է որ իր անձնական աչխատանքը աւելի օգտակար է «դատին» քան համայնավար կուսակցութեանց քարոզչութիւնը որոնք միօրինակ, բիւզանդական եւ տեսական են ազատ երկիրներու մէջ եւ չեն կրնար համոզել»։

× Քորսիքա պարտադիր արձակուրդի տարուած գաղթականները բողոքագիր մը ղրկած են Ներքին Նախարարութեան, ուր կ'ըսեն. — Ի տես մեր պարտադիր բնակութեան երկարաձգման, կը խնդրենք որ մեզի վերադարձնէք մեր բնականոն կեանքը։ Խորապէս վրդովուած ենք որ մեր ընտանեկան, ընկերային եւ արհեստական կեանքը կախում ունի Խրուշչեւի անհանգստութիւններէն»։

Այս հաւաքական հեռագիրը ստորագրած են. Փիանոյի, Իլ Ռուսի, Ավիզոյի եւ Փոռթոյի տարագիրները։

Այս կացութեան դէմ բողոքած են նաեւ ռումանական կազմակերպութիւններ, ինչպէս փաստաբաններու, լրագրողներու եւ մարդկային իրաւանց ռումանական միութիւնները։

× Կանոնիկոս Քիռ, Տիժոնի քաղաքապետը միշտ որոշած է ընդունիլ Խորհրդային վարչապետը, հակառակ Ֆրանսայի եպիսկոպոսութեան բռնած դիրքին։ Կ'ըսեն նաեւ թէ երբ իրեն սպառնացած են որ Վատիկանը կրնայ գլխուն փորձանքներ տեղացնել, Տիժոնի 80ամեայ քաղաքապետը ըսած է. — Ես ալ ձեր թափօրները կ'արգիլեմ Տիժոնի փողոցներուն մէջ»։

× Խրուշչեւի այցելութեան կազմակերպիչ մարմինը 800 միլիոն (հին Ֆրանք) պահանջած է ծախքերու համար։ Ելեւմտական նախարարութիւնը յանձնած է վեց հարիւր միլիոն։ Անցողակի յիշենք թէ Անգլիոյ թագուհիին այցը Ֆրանսայի արժած էր՝ 150 միլիոն Ֆրանք։

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ՊԻՏԻ ՉԱՅՆԱՍՓՌՈՒԻ

Վարչապետ Խրուշչեւի Փարիզ այցելութեան օրերուն, ֆրանսական ձայն ու պատկերասփիւռի կայանները երաժշտական յայտագիրներու շարք մը պիտի տան՝ նուիրուած խորհրդային արուեստին։

Ֆրանս 1 կայանը սկսած է եւ մինչեւ ապրիլ 2 պիտի տայ, ժամը 16,45էն 17,15, խորհրդային ձայնասփիւռի արձանագրած զանազան հանրապետութեանց ժողովրդական երգերը, որոնց կարգին հայկական երգեր։

Ֆրանս 3 ուղղակի պիտի սփռէ, Կիրակի Մարտ 27՝ երեկոյեան ժամը 9ին, Արամ Խաչատուրեանի երաժշտական փառատօնը որ կը կատարուի Փլեյէլի մեծ սրահին մէջ, երգահանին անձնական ղեկավարութեամբ։ Յայտագիր. — Համանուագ թիւ 2։ Դաշնակի Քոնչերթօ։ Երկու քաղուածք՝ «Սպարտակոս» եւ «Գայեանէ» պարախաղերէն։

ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ՝ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ՎԱԼԵՐԻԱՆ ԶՕՐԻՆ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ

«Խ.» ԾՐԱԳԻՐԸ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ Է ՊԷՏՔ Է ԸՆԴՈՒՆԻԼ ԿԱՄ ՈՉ ԻՐ ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՆԸ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էին Ժընեւի մէջ «տասներու» (ապազինութեան) ժողովը բացուեցաւ, առջի օր։ Առաջին նիստին նախագահած է Պուլկարիոյ պատուիրակը, Թարապանով։

Արեւմուտքի ծրագիրը (տես Յառաջ, Մարտ 17) ներկայացուցած է Անգլիոյ պատուիրակը, Օ. Կոր.

Դոնփակ նիստէն ետք, խորհրդային պատուիրակ՝ Վալերեան Զօրին յայտարարած է մամուլի թղթակիցներուն. —

Ա) Խրուշչեւի ծրագիրը ձեւով եւ խորքով ամբողջութիւն մը կազմէ ուստի կարելի չէ մասնաւորել զայն։ Պէտք է ընդունիլ իր ամբողջութեանը մէջ։

Բ) Այս ծրագիրով կ'ուզենք զինաթափել բոլոր այն երկիրները որոնք կորիզային ռումբերու պահեստ չունին։ Գալով ունեցողներուն՝ չորրորդ տարիէն սկսեալ կրճատել պահեստները։

Խ. Միութիւն յանձնառու կ'ըլլայ արգիլել կորիզային զէնքերու փորձերու կատարումը, անմիջապէս որ զինաթափութեան շուրջ համաձայնութիւն մը գոյացուի։

Գ) Պէտք է վերջ տալ օտար երկիրներու մէջ հաստատուած զինուորական խարիսխներուն։

Դ) Միջազգային «հակիչ եւ ստուգիչ» մարմինի մը հաստատման շուրջգոհացած է պատասխանելով. — «Կատարեալ հրակողութիւն մը»։

Արեւմուտքի բամբերը խուսափած է իր կարծիքը յայտնելէ։

(Լուրերու շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

●

Ականաւոր ռուս խորհրդապաշտ բանաստեղծ Անտրէյ Բէլի (Պորիս Բուգաեւ) 1929 թուին գարնանը այցելեց Հայաստան: Հաւանաբար այդ նրա երկրորդ այցն էր: 1928 թուին Մոսկուայում լոյս տեսաւ Ա. Բէլու «Քամին Կովկասից» գիրքը: Մինչ այդ նրանից առանձին հատուածներ «Կովկասեան տպաւորութիւններ» վերնագրով հրատարակուեցին «Կրասնայա Նով» ամսագրում (1928 թիւ 4, էջ 73 – 113): Նոյն թուականին Բիլի տպագրեց «Հայաստան» ակնարկը («Կրասնայա Նով, 1928 թիւ 8, էջ 214 – 258): Իր տպաւորութիւնների մասին Ա. Բէլի գրել է նաեւ նամակներում:

1927 թուականին, երբ Ա. Բէլի այցելեց Երեւան, քաղաքը շինարարական փայտամածների մէջ էր, նրա արտայայտութեամբ՝ «վերակառուցման քաոսում»: Բանաստեղծը դեգերում էր բազմադարեան քաղաքի խուլ, ծուռումուռ նրբանցքներում, ՚սքանչանում հինաւուրց անկիւններով, կանաչազարդ բակերով, դարպասների նետաձեւ մուտքերով, ճարտարապետական հնադեղ զարդերի մնացորդներով:

«Այս ամէնը միասին վերցրած, — գրում է նա, որպէս հայ – պարսկական թաղամասերի դարաւոր կենցաղով զօդուած արուեստի պատճէն, աչք է շլացնում:

Ուզում ես գոչել.

— Նայեցէք հապա, այդ զարդարուեստը պէտք է անյապաղ թաքցնել, ծածկել թասակով, որ փուլ չգայ մէկնումէկի կոշտացած մատների հպումից:

Բայց իմ խոհերն են պատասխան տալիս:

— Փուլ չի գայ: Չկայ առաւել հաստատուն թասակ, քան երկինքը: Նեցուկը հողն է: Եւ նրանք դարէ ի դար գանձեր են կերտել բնութեան ամբողջ արհեստանոցով մէկ, որի արտադրանքը թանգարանային արժէքներ են: Լուսածածուկ պատի փոշու տակից կը յառնեն նորանոր գոհարներ «Թամանեան ոճով»:

Ա. Բէլիի վրայ մեծ տպաւորութիւն թողեց Հայաստանի լեռնային բնութիւնը: Նա գրում է, որ հայկական բնանկարը տեսնելու վարժութեան համար ինքը պարտական է Սարեանի արուեստին: «Ես տեսել էի Հայաստանը, արդէն երկու օր, — խոստովանում է բանաստեղծը, — բայց առաջին անգամ տեսայ Սարեանի կտաւների վրայ: Ցետագայում դրանք դուրս բերի փողոց, տարայ դաշտ, որպէսզի այնտեղ զարգացնեմ ինձ մատուցուած վարպետութիւնը, տեսնելու կարողութիւնը»: Բէլին առհասարակ շատ ջերմօրէն է խօսում Մարտիրոս Սարեանի, նրա «մեղմ եւ իմաստուն ժպիտի» մասին:

Նրա հետ զրուցելիս Սարեանն ասել է.

«Ակադեմիկոս Թամանեանը հայկական նոր կառոյցների համար մշակել է սքանչելագոյն ոճ, հին ձեւերից վերցնելով լաւագոյնը, յարմարեցնելով դրանք ընթացիկ իրականութեանը: Նայեցէք հապա Երեւանի էլեկտրակայանին, նրբագեղութեան եւ պարզութեան հրաշք է: Թեքնիք բոլոր մասերը արուած են կենտրոնացման, փոքր տարածութեան եւ այնպիսի ձեւերի առկայութեամբ, որոնք ասես օրգանապէս հողից են վերընձիւղուած»:

Իր նամակում Ա. Բէլի խօսում է այն մասին, թէ իրեն որքան են յուզել Հայաստանի անցեալը, ճարտարապետական հին յուշարձանները, թէ դրանք որքան «խորն են ազդել», որքան հարուստ նիւթ են տուել խորհրդածութիւնների: Սակայն ռուս բանաստեղծին սակաւ չյուզեց նաեւ նոր Հայաստանը: Նա տեսաւ, թէ ինչպէս է կառուցւում հանրապետութեան մայրաքաղաքը, ինչպէս է փլուզւում այն ամէնը, ինչ հնացել է, խարխլուել, տեսաւ, թէ հողաշէն տների փոխարէն ինչպէս են վեր խոյանում հայատեսիլ շէնքերը:

«Հայաստանում ինձ հիացնում է կառուցման պաթոսը», — գրում է Բէլին: Նա ոգեւորութեամբ է խօսում Թամանեանի «Հոյակապ կառոյցների», «Թամանեանի ոճի» մասին, որը, Բ. Բէլու խօսքերով «վեր է խոյացնում գալիքը եւ այնտեղ հմտօրէն դրսեւորելով հին հայկական ճարտարապետութիւնը, կերտում է մեծ վաղուայ պատկերը»:

Պէտք է միայն ափսոսալ, որ ռուս բանաստեղծը չտեսաւ Հայաստանի ճարտարապետութեան նուաճումները յետագայ տասնամեակներում, չտեսաւ նոր Երեւանը

Ստորեւ տպագրւում է մինչեւ այժմ չհրապարակուած այդ նամակներից մէկի այն հատուածը, որ վերաբերում է Հայաստանին:

Կուչինօ, 30 Օգոստոս 1929

«... Վերադառնալով եւ յետադարձ հայեացք նետելով անցած չորս ամսին՝ ես հասկացայ, որ այս տարի առաւել ուժեղ տպաւորութիւններ ինձ տուել է Հայաստանը: Թէեւ աւելի քան երեք շաբաթ մենք նստած մնացինք Երեւանում, այնուհանդերձ թէ Երեւանը եւ թէ մեր երեք շրջագայութիւնները (առանձնապէս դէպի Աշտարակ, Գառնի ու Գեղարդ) մեզ խորապէս ազդեցին: Ազդեցին հնադարեան յուշարձանները: Ինչպէս Պոկովի անցեալն է Ձեր էութիւնը ծայրէ ծայր համակել, այնպէս էլ ինձ ու Կ. Ն.ին (հաւանաբար Կ. Բոգդանեան իր կինը) այս տարի յուզեց Հայաստանի անցեալը, յատկապէս ճարտարապետութիւնը: Երեւանում ամբողջ ժամանակ մեր շուրջը հեղեղուած էր հանրային գրադարանից բերած գրականութեամբ: Կարդում էինք, կարդում, կարդում: Եւ յանգում էինք մեզ ապշեցնող եզրակացութիւնների, որոնց մասին երկու խօսքով չեմ պատմի: Ամբողջ ժամանակ յաղթահարում էինք Ստրշիկովսկու «Հայերի ճարտարապետութիւնը եւ Եւրոպան» (գերմաներէն) գրքի երկու վիթխարի հատորը: Ստրշիկովսկին ճարտարապետութեան պատմագէտ – տեսաբանների մէջ նոյնիսկ փիղ չէ, այլ մամութ, ոչ թէ արտաքին խոշորութեան իմաստով, այլ նիւթի հետազօտման տեսակէտից եւ տրամադրութիւնից, որ գերազանցում են այն ամէնը, ինչ ասուած է այդ ասպարէզում:

Ահա նրա երկու հատորի աղքատիկ ամփոփագիրը: Նա եւրոպական ճարտարապետութեան համար նախաձեւ է որոնում՝ ոճերի ձեւափոխութիւնները ճիւղագատելու նպատակով: Գոթական ձեւափոխութիւնը պէտք է ճեղք առաջացնել ձեւի եւ տարազներու: Մասնաւորապէս, եւրոպական մտահորիզոնը եւս նեղ է ճարտարապետութեան մէջ: Այն սահմանափակւում է Միջերկրական ծովով: Ստրշիկովսկին ճեղք է որոնում դէպի արեւելք: Բացայայտելով Բիւզանդիայի արմատները սուրիական ստեղծագործութիւններում, նա խորամուխ է լինում Պարսկաստանի մէջ: Եւ ցոյց է տալիս, թէ ինչպէս արդէն մեր թուականութեան երրորդ դարի մօտերքում սկսել է բիւզանդական քիմիական այն համադրութիւնը, որը ներկայացնում է արեւմուտքի ճարտարապետութեան ամբողջ պատմութեան նախաձեւը երեք հիմնական ձեւափոխութեամբ՝ կատարուած միաժամանակ երեք շրջանում: Դրանք այն ժամանակուայ Հայաստանի շրջաններն են: Նախաձեւը հայ եկեղեցին է (կամ Ռոմէոցին ձոնուած տաճարների ձուլուածքը՝ գմբէթը քառակուսու վրայ): Բայց այն, ինչ հին Հայաստանի համար աշխարհագրական ոճ է, Եւրոպայի համար ոճերի փոփոխման պատմութիւն է, քանի որ մի ձեւը ազդակ է հանդիսանում ռոմանական ոճի համար:

ԿԱՄՍԱՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

*

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեան շատ շահեկան դասախօսութիւն մը տուաւ Պէյրութի Փալանճեան ճեմարանին մէջ: Կը ներկայացնենք ամփոփուած ձեւով. —

— «Թօսիլ ծաղրանկարչութեան մասին, երգիծական գծագրութեան, այդ այնքան նուրբ, այնքան երանգաւոր արուեստին մասին, յանդուգն ու դժուար գործ էր ... սակայն յօժարեցայ խօսիլ, որովհետեւ նախ՝ չափազանց կը խօսի սրտիս, եւ յետոյ, ինչ որ աւելի կարեւոր է, պիտի փորձեմ փրկել այսօր այն մեծ որբը, զոր ծաղրանկար կ'անուանենք:

Անմիջապէս ըսեմ թէ մեր հայ իրականութեան մէջ ծաղրանկարը շատ քիչ տեղ գտած է եւ նկատուած է արուեստներուն անկարեւորը, որովհետեւ, իմ կարծիքով, քարիքաթուրա բառին հայերէն թարգմանութիւնը սխալ կատարուած է, եւ այս է պատճառը, որ սխալ հասկցուի ծաղրանկարչին գործը:

Քարիքաթիւրը, որ ծաղրանկար թարգմանուած է, իրականին մէջ չի ծաղրեր, այլ իր չափազանցուած գիծերով կը հեգնէ, կը կրթէ ու կ'ուրախացնէ, առանց վիրաւորելու:

Այս հակիրճ ուսումնասիրութեան մէջ, պիտի փորձեմ բացատրել, թէ

Ա) Ի՞նչ է ծաղրանկարը:

Բ) Անոր ծագումը:

Գ) Ի՞նչ պէտք է հասկնալ երգիծական գծագրութիւն ըսելով:

Դ) Անոր զանազան ձեւերը:

Ե) Ինքնուքին պատճառները:

Զ) Շարժ (չափազանցուած նկար):

Է) Քննադատական, հեգնող գծագրութիւն (տեսէն սաթիրիք):

Ը) Անոր դերը ընկերային եւ քաղաքական կեանքին մէջ:

Թ) Մեծ վարպետները:

Ժ) Թերթերու, պարբերաթերթերու եւ մամուլին բերած բաժինը:

ԺԱ) Ծաղրանկարիչը:

ԺԲ) Եւ ծաղրանկարչութեան դերը՝ առհասարակ»:

Այս թուումները ընելէ ետք, արուեստագէտ – դասախօսը շեշտեց, թէ հակառակ ծաղրանկարին ներկայիս վայելած այնքան ժողովրդականութեան, շատերու կողմէ սխալ հասկցուած է ան եւ կարծուած՝ միայն ծիծաղի միջոց: Սակայն ունի նաեւ շինիչ ու դաստիարակիչ կողմը, զոր պէտք է ճանչնալ, ծաղրանկարչութեան իսկական արժէքը հասկնալու համար: Ապա յիշեց իտալերէն քարիքաթուրա բառին ֆրանսացի արուեստագէտներու կողմէ երգիծական գծագրութիւն բառերով փոխադրումը եւ որդեգրումը իբր այդ: Այս առիթով զայն բաժնեց եւ թը գլխաւոր ճիւղերու, որոնց մասին ամփոփ տեղեկութիւններ տուաւ:

Պ. Աճէմեան, այս նշումները կատարելէ ետք, անցաւ ինքնուքի պատճառներուն, մէջբերումներ ընելով բազմաթիւ մտաւորականներու եւ արուեստագէտներու ու գիտնականներու կարծիքներէն: Այս առիթով, մերթ ընդ մերթ յիշեցուց ոճերը ծանօթ արուեստագէտներու, որոնք կ'աշխատէին սա կամ նա սկզբունքին վրայ, ստեղծելով իւրայատուկ մը՝ իւրաքանչիւրին համար:

Իր բանախօսութեան այս մասը վերածած ըլլալով եօթը ստորաբաժանումներու, Պ. Աճէմեան դասաւորեց զանոնք հետեւեալ ձեւով, իւրաքանչիւրին մասին տալով մանրամասն ծանօթութիւններ ծագումէն մինչեւ մեր օրերը, անոնցմէ իւրաքանչիւրէն նմոյշ մըն ալ ներկայացնելով:

Երգիծական գծագրութիւնը, այսպիսով, Պ. Աճէմեան իր դասախօսութեան մէջ բաժնեց հետեւեալ ճիւղերուն.

1.— Շարժ կամ ծաղրանկար, որ բնութիւնը կը պատկերացնէ չափազանցուած ձեւերով:

2.— Քննադատական գծագրութիւն (սաթիր), որ կը հեգնէ, կը քննադատէ ու կը պարսաւէ եւ որուն ազդեցութիւնը կը տարածուի բարոյական եւ ընկերային դետնի վրայ:

3.— Այժմէականութեան գծագրութիւնը (տեսէն ամֆրիւալիթէ), որուն մասնաւոր դերն է թերթերու եւ հանդէսներու մէջ առօրեայ հարցերը մեկնաբանել:

4.— Ծիծաղաշարժ գծագրութիւնը (տեսէն քոմիկ), որ կը պատկերազարդէ երգիծաթերթերը եւ որուն նպատակն է զուարճացնել ընթերցողը:

5.— Երեւակայական գծագրութիւն (տեսէն ֆանթեզիստ), որ զուարճալի է եւ սրամիտ, ուր ներշնչումը կամ երեւակայութիւնը կը խաղան գլխաւոր դերը

6.— Կենդանի գծագրութիւնը (տեսէն անիմէ):

7.— Պատկերազարդումի գծագրութիւնը (տեսէն ա'իլլիւսթրասիոն):

Ապա խօսեցաւ, այս եօթը ստորաբաժանումներէն ետք, ծանուցումի գծագրութեան մասին, որուն պայմաններն ու պահանջները նշեց, ինչպէս եւ կատարած դերը՝ արուեստի եւ առեւտրական ձեռնարկներուն մէջ:

Պ. Աճէմեան իր դասախօսութեան մասը յատկացուցած էր ծաղրանկարչութեան վարպետներուն եւ զանազան երկիրներու երգիծական թերթերուն. ...

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳՒՂԱԿԱՆ ԱՍՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

- CAVALERIA RUSTICANA -

●

Պառաւ Նունցիայի որդին՝ Թուրիտտու Մակկան զինուորութենէն նոր վերադարձած, կոկուած ու զարդարուած, հրապարակներու համազգեստով, գլխուն դրած կարմրագոյն գլխարկը, ամէն կիրակի կը ճեմէր գիւղին գլխաւոր հրապարակին վրայ:

Դեռատի աղջիկները իրենց աչքերուն տակէն կը նայէին անոր, երբ քիթերնին իրենց վերարկուներուն մէջ կոխած կը շտապէին հասնելու պատարագին:

Չրօսաշրջիկներու ահագին բազմութիւն մը ճանճերու նման կը բզզային անոր շուրջը:

Թուրիտտուն կը ծխէր իր ծխամորճը, որուն վրայ նկարուած էր թագաւորը, ձիուն վրայ աշտանակած, կենդանի հայեացքով:

Լուցկին վառելու համար կը քսէր իր տաբատին ետեւի մասին, մէկ ոտքը այնպէս մը բարձրացնելով որ կարծես թէ մէկը ոտքացի մը տուած ըլլար իր մէջքին:

Հակառակ այս բոլորին, սակայն, ազարակապան Անճելոյի աղջիկը՝ Լոլան ոչ եկեղեցին էր եւ ոչ ալ կ'երեւար իրենց բակի դրանը առջեւ:

Պատճառը այն էր որ Լոլան ամուսնացած էր Լիկադիացի Ալֆիոյի հետ, որ կը պարապէր բեռներու փոխադրութեամբ եւ իր ախոռին մէջ ունէր չորս ազնուացեղ ջորիներ:

Թուրիտտուն տեղեակ էր այս բանին եւ կը ցանկար, ինչ որ ալ պատահէր, առաջին առթիւ իսկ Լիկադիացիին աղիքները դուրս թափել: Առ այժմ, սակայն, այդ ուղղութեամբ բան մը ըրած չունէր եւ կը բաւականանար միայն ՚գեղուհիին պատուհաններուն տակ դեգերել եւ երգել իր գիտցած բոլոր երգերը:

— Երեւի Նունցիայի որդին ուրիշ գործ չունի, կ'ըսէին դրացիները: Ամբողջ գիշերները ոտխակի նման երգերով կ'անցընէ:

Թուրիտտուն վերջապէս անգամ մը դիպուածով պատահեցաւ Լոլային, որ կը վերադառնար Մատոննա – տէլ – Փերիգոլոյի ուխտագնացութենէն:

Թուրիտտուն նկատելով, գեղուհին ո՛չ գունատեցաւ եւ ոչ ալ կարմրեցաւ, իբր թէ արտասովոր բան մը պատահած չըլլար:

— Երջանիկ է ձեզ տեսնելու բախտը ունեցողը, բսաւ Թուրիտտուն շատոյլ մեծարանքով մը:

— Ա՛, Թուրիտտու, ինծի ըսին ... դուք այս ամսու սկիզբին վերադարձեր էք:

— Իսկ ինծի ուրիշ բաներ ալ ըսին ... պատասխանեց Թուրիտտուն: Ճի՞շդ է ... դուք ամուսնացեր էք կառապան Ալֆիոյի հետ:

— Այդ Աստուծոյ կամքն էր, պատասխանեց Լոլան, թաշկինակին ծայրերը ծնօտին վրայէն կապելով:

— Այդպէս կամեցեր էր Աստուած ... րեմն, որ ես այնքան հեռու տեղերէ վերադառնալով, այդպիսի հրաշալի նորութիններ պիտի լսէի, Լոլա:

Խեղճ երիտասարդը հնար եղածին չափ կ'աշխատէր իր հպարտութիւնը պահել, բայց չուտով ձայնը ընդհատուեցաւ ... գլուխը երերցնելով հետեւեցաւ մանկամարդ կնոջ, որուն գլխարկին ծոպերը ... տատանէին ուսերուն վրայ:

Լոլան թէեւ կը խղճահարէր ... Թուրիտտուի տխուր դէմքը, ... փաղաքշական խօսքերով երիտասարդ ... սփոփելու արիութիւնը կը պակսէր ...

— Թուրիտտու, լսեցէք, ըսաւ ... պէս Լոլան, թոյլ տուէք որ հասնիմ ... կերուհիներուս: Ի՞նչ կ'ըսեն գիւղին ... եթէ զիս տեսնեն ձեզ հետ:

ՃԻՈՎԱՆՆԻ ՎԵՐ...

(1 Շար.)

առթիւ խօսեցաւ առաջին երգիծաթերթին մասին, որ լոյս տեսած է 1830ին, Ֆրանսայի մէջ, Ֆիլիփոնի հրատարակութեամբ եւ «Լա Գարիքաթիւր» անունով: Այս երգիծաթերթը յետագային կոչուած է «Շարիվարի»: Շրջանի ամենանշանաւոր ծաղրանկարիչները աշխատակցած են «Լա Գարիքաթիւր»ին եւ «Շարիվարի»ին: Անոնցմէ գլխաւորներն էին՝ Տոմիէ – կավարնի, Մոնիէ – Տորէ, Կրանվիլ եւ Շամ:

Ապա, խօսելով նոր երգիծաթերթերու եւ ծաղրանկարիչներու մասին, Գ. Տիրան Աճէմեան հասաւ մինչեւ մեր օրերը, մէջ ընդ մէջ նմոյշներ տալով անոնց ամէնէն ընտիրներէն եւ հռչակաւոր ծաղրանկարիչներէն, խօսելով նաեւ Ֆրանսահայ տաղանդաւոր ծաղրանկարիչ Քիրազի մասին, որուն այնքան փնտռուած ծաղրանկարները ամէն շաբաթ կանոնաւորաբար լոյս կը տեսնեն «Իսի – Փարի»ի մէջ:

Երգիծաթերթերու եւ ծաղրանկարչութեան լրջօրէն ու խնամքով ուսումնասիրուած մէկ պատմականը ընելէ ետք, Գ. Աճէմեան խօսեցաւ այլ երկիրներու ծաղրանկարչութեան եւ անոնց ականաւոր ներկայացուցիչներուն մասին:

Եգիպտական մամուլին մէջ լոյս տեսնող ծաղրանկարներուն մասին խօսելով, ըսաւ թէ հոն ուրոյն եւ արժանաւոր տեղ մը կը գրաւէ հայ տաղանդաւոր ծաղրանկարիչ Սարուխանը, որ ստեղծեց դպրոց մը եւ պարտադրեց իր ոճը: Սարուխան մօտ 35 տարիէ ի վեր կ'աշխատակցի տեղական արաբական, ֆրանսական եւ անգլիական թերթերու եւ այժմ պաշտօնական ծաղրանկարիչն է «Ախբր Սաա» եւ «Ախպար Էլ Եոմ» թերթերուն: Սարուխան սարքած է բազմաթիւ ցուցահանդէսներ եւ պատերազմէն ետքը հրատարակած է քաղաքական ծաղրանկարներու հաւաքածոյ մը՝ «Այս պատերազմը» անունով: Օտեանի «Ընկեր Փանջունի»ի պատկերազարդումը իր յաջողագոյն գործերէն մէկն է:

Խօսելով Լիբանանեան երգիծաթերթերու եւ ծաղրանկարիչներու մասին, Գ. Տիրան Աճէմեան առաջին առթիւ յիշեց անունը «Աս Տապպուր» երգիծաթերթին, որ լոյս կը տեսնէ Պէյրութի մէջ՝ մօտ 35 տարիներէ ի վեր: Այս երգիծաթերթին հիմնադիրն է Ժոզէֆ Մուքարզել, որ շատ սիրուած ու սրամիտ երգիծաբան մըն էր: Այժմ Միշել Մուքարզելն է որ կը շարունակէ իր գործը:

«Տապպուր», մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Արաբական Աշխարհին մէջ եւ Լիբանանէն դուրս եւս ունի ընթերցողներու լայն շրջանակ մը՝ մինչեւ հեռաւոր զոյգ Ամերիկաները: Թերթին առաջին ծաղրանկարիչը եղած է Գ. Իգդէս Խուրշիտ, այժմու փրոթոքոլի պետը, յետոյ՝ Ռըֆաաթ – Ռաստուան, Խալիլ Աշխար, իսկ 15 տարիէ ի վեր ինքը՝ Գ. Տիրան Աճէմեան:

«Աս Սայյատ» երգիծաթերթը 15տարուան պատմութիւն մը ունի: Սայիտ Ֆրէյհա ճարպիկօրէն կը վարէ զայն, մնայուն ծաղրանկարիչ ունենալով Խալիլ Աշխարը: Գ. Տիրան Աճէմեան ինք եւս մօտ երկու տարի աշխատակցած է այս երգիծաթերթին եւ ապա հեռացած:

Խօսելով քաղաքական օրաթերթերու մասին, Գ. Աճէմեան ըսաւ, թէ անոնց համար ծաղրանկար գոյութիւն չունի: Նարագան այսպէս է թէ արաբերէն, թէ ֆրանսերէն եւ թէ հայերէն թերթերու համար: «Օրվիւ տիւ Լիպան»ը ունի շատ սրամիտ ծաղրանկարիչ մը, որ դժբախտաբար գծել չի գիտեր: Իսկ մնացեալ թերթերը կը գոհանան մերթ ընդ մերթ արտատպումներ ընելով:

Վերջապէս, խօսելով հայ թերթերու մասին, Գ. Աճէմեան ըսաւ, թէ դժբախտաբար բազմաթիւ պատճառներու բերումով, ծաղրանկարը անտեսուած է մեր մօտ: Ընդհանրապէս կ'առարկեն պիտանէի մասին: Սխալ է այդ վարկածը: Պէտք է առաւելաբար վերագրել լրագրողներու անտարբերութեան եւ ընթերցողին խստապահանջ չըլլալուն: Ու եզրակացնելով ըսաւ, թէ ծաղրանկարը պէտք է պահանջ մը դառնայ հայ ընթերցողին համար եւ տաղանդներ չեն պակսիր: Ու քանի որ երգիծաթերթ չունինք, այդ հոգը կը մնայ օրաթերթերու:

1908էն մինչեւ 1914, Պոլսոյ մէջ Ֆիլիփ Արփիարեան գծած է, բազմաթիւ գրական թերթերու համար, շատ յաջող դիմանկարներ:

Արամ Անտոնեանի «Կաւէ Արձաններուն» մէջ գծած ծաղրանկարները այդ շրջանին լաւագոյններն են, դժբախտաբար Արամ Անտոնեան այդ գործէն յետոյ դադրած է գծելէ:

Արմենակ Տէր Յակոբեան եւ Գրիգոր Մխիթարեան աշխատակցած են «Կիկօ»ին եւ «Կավռօշ»ին:

Կովկասի մէջ ունեցած ենք նշանաւոր ծաղրանկարիչ եւ գերասան Լաքան, որ երկար ժամանակ աշխատակցած է Թիֆլիսի «Խաթարալա» երգիծաթերթին:

Այժմ, Եգիպտոսի մէջ ունինք նշանաւոր Սարուխանը, Ռումանիոյ մէջ՝ Տամատեանը, Փարիզի մէջ՝ Քիրազը, Լիբանանի մէջ ... Տիրանը, որուն մասին հարկ չկայ խօսելու, բայց յիշեցնենք, թէ այժմ ան մեծ եռանդով կը պատրաստուի ցուցահանդէս մը կազմակերպելու: Նորերէն կան Մասիսը, որ շնորհալի ծաղրանկարիչ մըն է եւ յարմարութիւններ ունի, եթէ աշխատի, շատ աշխատի եւ կարենայ դառնալ ինքնատիպ: Կան նաեւ Քէօսէեանը եւ Տատուրեանը:

Եզրակացութիւն, հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն, ծաղրանկարչութիւնը կը սկսի զարգանալ նաեւ Հայերուս մօտ:

Աճէմեան իր հաճելի դասախօսութիւնը վերջացուց յիշելով Ֆրանսացի իմաստունին խօսքը, թէ «առանց ժպիտի անցած օրերը կորսուած օրեր են ...»:

Ե. Կ.

ՀԱՅ ԵՐԳՆ ՈՒ ՊԱՐԸ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի՝ 13 Մարտ, կէսօրէ ետք, բազմազգի մարդկային հեղեղ մը կ'ողողէր Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը:

Տասնեւութ ազգեր կը մասնակցէին ժողովրդական երգերու եւ պարերու այն մեծ փառատօնին, որ 1946էն ասդին, ամէն տարի տեղի կ'ունենայ Փարիզի համալսարանին մէջ: Այս գեղեցիկ փառատօնին հիմնադիրն ու ոգին է Հայուհի մը՝ տաղանդաւոր արուեստագիտուհին Օր. Հայկանոյշ Թորոսեան:

Կիրակի՝ գեղարուեստական յաղթանակի եւ ուրախութեան օր մը եղաւ Հայերուն համար:

Փառատօնին մասնակցող բոլոր ազգերն ալ, ջանացած էին անշուշտ, իրենց կարելիութեանց չափին մէջ, լաւ յայտագիրով ներկայանալ բեմին վրայ: Սակայն, արդար պարծանքով կրնանք ըսել, թէ հայ երգն էր որ ամէնէն աւելի խանդավառութիւն ստեղծեց հանդիսականներու մէջ եւ արժանացաւ գնահատանքի բուռն ծափահարութեան:

Լեհերու, Յոյներու, Վիէթնամցիներու գեղեցիկ պարերէն ետքը, Հայերը՝ իրենց կարգին, նոր եւ ինքնայատուկ արուեստի վայելք մը տուին ներկաներուն:

Հայկական յայտագիրը բացուեցաւ «Նայիրի» երգչախումբի եւ Սեւրի Մուրատեան վարժարանի ութսուն աշակերտներու կողմէ, որոնք իրենց գեղեցիկ համազգեստով, շարքով եկան գրաւելու ամփիթատրոնի լայնարձակ բեմը, առաջին իսկ վայրկեանէն գրաւելով հանդիսականներու համակրանքը:

Գ. Գէորգ Եանըգէեանի ճարտար ղեկավարութեամբ, երգչախումբը, յաջորդաբար երգեց երկու հին՝ «Աշխոյժ նուաստի» եւ «Այագեազ», ու երկու նոր՝ «Եմ իմ անոյշ Հայաստանի», եւ «Հէյ ճամբաներ» քառաձայն երգերը, անխախտ խանդավառութիւն ստեղծելով հայ եւ օտար ունկնդիրներու սրտին մէջ: Ամէն մէկ երգի վերջաւորութեան, ծափերու հետ, հիացումի աղաղակներ կը բարձրանային:

Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել, որ ամէն գովեստի ու գնահատանքի արժանի է, Ֆրանսահայ գաղութին փառք ու պարծանք եւ նոր սերունդին ուծացումի դէմ փրկութեան գլխաւոր յոյսը հանդիսացող Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը, որուն հայրենաշունչ մթնոլորտին մէջ հասակ նետող աշակերտութիւնը անգամ մը եւս եկաւ, ու այս անգամ հայ երգը այնքան յաջող կերպով պանծացուց յաչս օտար բազմութիւններու:

Քառաձայն երգերուն յաջորդեցին հայկական պարեր, պատրաստուած Տիկին Քիւթնէրեանի «Սօսի» պարախումբին կողմէ:

Գ. Գ. Տէօլէեան, իր նուագախումբով մեծապէս նպաստեց հայ պարերու յաջողութեան: Քիչ մը երկար տեւեց հայկական բաժինը: Եթէ պարերէն զանց առնուէին քանի մը նուագ հայկական մասեր, այն ատեն աւելի կատարեալ պիտի ըլլար մեր յաջողութիւնը:

Ամէն պարագայի մէջ շնորհաւորելի են հայ երգի ու պարի մասնակցող բոլոր անդամները, ղեկավարները, մեներգողները, պարողներն ու երգիչները, որոնք հոգեկան վայելքի հաճելի պահեր պարգեւեցին հայ թէ օտար հանդիսականներուն: Մեր ձայնաւոր մշակոյթը փառքի ժամ մը ապրեցաւ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պարտիզակէն եւ Պոլսէն մեր ծանօթութենէն ետք, 1949ի աշնան, մեր սիրելի Շաւարշը կը գտնէմ Րիւ Տամէմի խմբագրատան մէջ իր սրտահատոր «Յառաջ»ի աշխատանքներուն լծուած, իսկ առընթերակից սեղանին վրայ՝ Շ. Նարդունին: Մեր ընդհանուր խօսակցութիւնը դարձաւ անշուշտ կուսակցական, դպրոցական, մշակութային եւ ազգային հարցերու շուրջ:

Այդ օրերուն դպրոցական եւ ուսուցչական հրատապ հարցեր կը յուզէին Ֆրանսահայ գաղութը եւ միջոցներ կը փնտրուէին լոյս քաղաքի նոր սերունդին հայապահպանման գործին ի նպաստ: Օգտուելով առիթէն, համեստ գրութիւն մը տըւի խմբագրութեան՝ «Հնչեցնենք Ահազանգը» խորագրով:

Ցումասատն մեկնելէս ետքը, գրեթէ ամէն տարի, լուր մը, բարեւ մը կը ստանայի իրմէ, երբ ամառնային արձակուրդի կ'երթար Քլերմոն Ֆէրրան, Բուայեա, ուր անխափան աղջկանս Սոնային պիտի հանդիպէր ընկեր Ա. Հարէլեանի հետ:

Իր մահէն առաջ, աղջկանս ինծի ղրկած նամակին մէջ աւելցուցեր էր հետեւեալը, (ծանր հիւանդութիւն մը անցուցեր էր). «Զաքար, մի վախնար, մենք, դուն ու ես, բան չենք ըլլար, մենք ուրիշ ջուր խմած ենք»:

Եւ տարին չանցած, իր մահուան ցնցեցուցիչ բօթին հեռագիրը կը ստանայինք Աթէնք, որ «Ամենայն Հայոց խմբագրապետը ոչ եւս է»:

Սիրելի Շաւարշ, տասնեւմէկ տարի ետք, ահա կրկին կ'այցելեմ Փարիզ, ու Թրէվիզի խմբագրատանդ մէջ կը տեսնեմ երկու սրտահատորներդ, Ցաւալին ու Արփիկը, իսկ դուն ներկայ ես, մեծադիր նկարովդ:

Այս քանի մը տողը կը գրեմ Փարիզ այցելութեանս առիթով, ոգեկոչելով թանկագին յիշատակդ: Կ'ողբամ վաղաժամ մահդ եւ անփոխարինելի կորուստդ յանուն Ցումասատնի ընկերներուդ:

Փէր Լաշէզի գերեզմանատան մէջ միասնակ չես զգար ինքզինքդ, Ահարոնեանի, Խատիսեանի, Անդրանիկի, Ռուբէնի եւ մեր միւս սիրելի մեծերուն հետ ես:

Հողը թեթեւ գայ, բոլորիդ ալ վրայ:

ԶԱՔԱՐ Գ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (154)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Լուացարարուհիին աղջկան վիճակին նախանձողները, այդ անակնկալ եւ լուրջ մեկնումին մէջ ուզեցին տեսնել բոլորովին տարբեր պատճառներ:

— Սոֆիին ձեռքէն փախեր է, ըսին: Ալ չէ դիմացեր այդ աղջկանը անհրեսութիւններուն:

Տուներու մէջ, գիշերային հաւաքումներու մէջ, նորէն խօսակցութեան միակ առանցքը կազմեց լքուած աղջիկը, որուն ընկերային ու բարոյական անկումը առանց նշաւակի եղաւ այն անվճար ու ինքնամատոյց զուարճութիւններէն՝ որոնք հանրային կարծիք հաւաքական ասացուածով կը յատկանշուին: Անողորմ ենթադրութիւններ երբեմն ստուգութիւններ ընդունուեցան, ամէնէն անհեթեթ ստուգութիւնները իրողութիւններ հռչակուեցան, եւ դատ դատաստան լմննալէն ետքը, գոհը յանցաւոր նկատուեցաւ եւ դատապարտուեցաւ:

Հանրատանց ազիճները անոր քով առաջինի կիներ եղան, իսկ իր դատաւորները սուրբեր ու կոյսեր: Գալով ամիրային թոռանը, անիկա անարատ եղիպէս ջուրին երեսը ելաւ, մոլորած աշխարհի մը անմեղութեան մորթը հագած, անբարոյական աղջկան մը անարգ մեքենայութիւններուն միամիտ ու դիւրին զոհը իբրեւ:

Աղջիկները, բիրտ ու վայրագ ժեստերով, իրենց թունաւոր նախանձութեան խորունկէն կ'ոռնային:

— Օխ, առա՛ւ մի տոքթորը, նահ, ջըրդիկ:

Մնաց որ, Սոֆի, ամիրային տունը ոտք կոխած օրէն, զգացեր, տեսեր էր այն ատելութիւնն ու թշնամութիւնը զոր իր վիճակին փոփոխութիւնը ստեղծեր էր գիւղին հասարակութեան մէջ, իր դէմ: Իր երեւմանը տոքթորին հետ կամ հանրմին, նայուածքները կը խոժոռնային, ականջէ ականջ փսփսուքներու ընկերակցութեամբ:

Իրեն հանդէպ հանրութեան այս վերաբերմունքը, զոր իր երէէկուան ընկերուհիներուն վրայ ալ կը տեսնար, վերջիվերջոյ սկսեր էր անտարբեր թողուլ զինքը, նկատելով որ իր առանձնաշնորհեալ այս բարձր դիրքին մէջ արհամարհել միայն կը մնար հասարակաց կարծիքը: Իր այս ընթացքին, թշնամութիւնները սրուած, ատելութիւնները հրահրուած էին, եւ, հակառակ հանդարտ երեւոյթի մը, առիթի մը կը սպասէին, ուժգնօրէն դուրս պոռթկալու համար:

Եւ հիմակ որ ամէն բան վերջացած էր, ու Սոֆի արթնցած էր անուշ երազէն զոր միամտօրէն յաւերժական դարձած նկատած էր, հիմակ որ աշխարհի իրերն ու առարկաները իրենց նախկին երեւոյթը կ'առնէին իր աչուըներուն, որոնք աղէկցած էին իրենց շլացումէն, ամէն բան իր բնական գոյնովը տեսնելու կարող, հիմակ որ տոքթորը մեկնած էր ... արհամարհուած հանրային կարծիքը իր կարգին իր վրէժը կը լուծէր խեղճ լքուած աղջիկէ մը:

Բայց Սոֆի ալ չկրցաւ արհամարհոտ անտարբերութեամբ մը պատասխանել փսփսուքներուն, որոնք մերկապարանոց ցոյց կուտային իր դժբախտութեան պատճառած կուշտ գոհունակութիւնը, իր հիմակուան կացութեան առաջ բերած զզուանքն ու քամահրանքը:

Ոչ մէկուն աչուըներուն մէջ արգահատանքի կայծ մը տեսաւ իր վիճակին հանդէպ ամէն կողմ յամառ եւ դիտումնաւոր անգթութիւն մը իր անպաշտպանութեան ամբողջ պատասխանատուն զինքը նկատելու, իր ցաւագին պատմութեան մանրամասնութեանցը բոլորովին անտեղեակ, անշուշտ անմեղ աղջիկ մը դատափետելու, անուանարկելու, նշաւակելու անպատիժ եւ հաճելի դիւրութենէն միայն հրապուրուած:

Ամբոխը իր ծանրութեան ամբողջ բիրտ ուժգնութեամբը այդ ազազուն եւ դիւրաբեկ զոհին վրայ կը նետուէր աչուըները գոց, ռանալով:

Քանի անգամներ, տուներու տակէ անցած ատենը, որոշակի լսեց պատուհաններէ իր հասցէին ուղղուած սա նախատական որակումները.

— Նա, լկտածը կ'անցնի կոր:

— Զիպնածը:

— Անամօթը, ջղիկը:

Նոյն իսկ, փողոցը, մայրեր իրենց աղջիկները մէկ կողմ կը քաշէին՝ լքուած աղջկան թունաւոր հպումէն զգուշացնելու զանոնք.

— Քա աղջիկ, ասդին էկուր, չըլլաս քսուիս:

Այնքան խորունկ եւ ուժգին եղաւ զգացած ցաւը որ Սոֆիի առողջութիւնը խախտեցաւ կոյն այլայլեցաւ: Այտերը իրենց առաջուան տժգունութիւնը վերստացան, աչուըներուն առինքնող եւ ժպտուն աշխուժութիւնը արցունքները առին տարին, տեւական ու մթին տրտմութիւն մը ձգելով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Կի ՄՈԼԷ տեմոքրասի 60ի մէջ, կը գրէ վերջին դէպքերու առթիւ. — Պէտք է յայտնենք մեր մտահոգութիւնը եւ մեր ընդդիմութիւնը ի դէմ որոշ յեղաշրջման մը։ Սահմանադրութիւնը չի գործադրըուիր։ Ցառաջդիմութիւնը դէպի նախափահական վարչաձեւը *կը շեշտուի։ Ատլանտեան աշխարհի բաժանումը կը ծանրանայ եւ այն համաձայնութիւնը զոր տուած եմ հանրապետութեան նախագահին ուժի եւս զիջացնել կուտայ ինծի զործելակերպերու մասին տարակարծութիւնները։ Կը վախնամ նաեւ որ դէպի միացեալ Եւրոպա յառաջացումը, որուն այնքան կապուած եմ, դանդաղանայ՝ եւ նոյնիսկ կենայ։ Ելմտական, ընկերային տնտեսական քաղաքականութիւնը մեծ եւ արդար դժգոհութիւն յառաջ բերին։ Աւելի ծանր է այն յուսախաբութիւնը որ առեղծուեցաւ Զօրավարին Ալժերիա այցելութեան առթիւ։ Կարելի չէ, ինչ կ'ըսեմ, իրաւ չէ որովհետեւ քանի անգամներ հակառակը ըսած եւ գրած է որ տը Կոլ հաւատայ զինուորական յաղթանակի մը։ Բայց կասկածը կը մնայ։ Պէտք է որ սահմանադրութիւնը գործադրուի, եկեղեցւոյ եւ պետութեան բաժանումը զարձեալ օրէնք դառնայ, Ալժերիոյ համար, կրակը դադրեցնելու հրաւէրը միշտ ի զօրու մնայ, նորոգուի, ճշդուի։ Ամէն բան կարելի է տակաւին բայց այլեւս պէտք չէ թոյլ տալ ոչ մէկ սխալ»։*

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՍԷՆԵԼԻ յանձնուած է Իտալիոյ նոր կառավարութեան կազմութիւնը, որ կը փորձէ քիչ մը ձախ բնոյթ ունեցող դահլիճ մը կազմել։

ՄԱՌԵՇԱԼ ՊՈԿՏԱՆՈՎ մեռած է։ Ցարական եւ խորհրդային բանակներու մաս կազմած էր եւ համաշխարհային Բ. պատերազմին մասնակցած էր Պերլինի պաշարման, 64 տարեկան էր։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Փիլիպպոս Օհաննէսեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրենՇաւիլի դպրոցին, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տիկին Սրբուհի Սուրեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վ. Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է վեց աթոռ եկեղեցւոյս համար Սեւռանարնակ Տէր եւ Տիկին Քէպապճեանէն իրենց զաւկին Արթիւրի ողջ առողջ Ալժերիայէն վերադարձին առթիւ։

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ստանալու համար դիմել՝

Մարսէյլ.— *Ա. Քէօսէեան (Փլաս տ'Էքս)։ Ուր կարելի է բաժանորդագրուիլ նաեւ «Հայ – Բոյժ»ի։*

Նիս.— *Շահան Զօտեան*

Վալանս.— *Արսէն Տէր – Սարգիսեան։*

Կրընօպլ. — *Վ. Բարախեան։*

Տէսին.— *Սարգիս Առաքելեան։*

Լիոն.— *Ս. Կէնճեան եւ Ղ. Ղազարեան։*

Վիէն.— *Մուշեղ Մուրատեան։*

Պոռտօ.— *Կ. Տօնէրեան։*

Սէն Շամոն.— *Ս. Ընտրիկեան։*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը՝

ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ (ԱՆԿԷՆ)

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, 8 Մայիս 1960, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լօզանէն Սաթենիկ Օհաննէսեան (Թիֆլիսցի) կը փնտռէ իր հայրը՝ Սարգիս Օհաննէսեան Ակոբօֆ, (դերձակ), որ 1930ին Փարիզ էր (Պէքոն լէ Պրիւյէռ), Սաթենիկի կնքահայրը եղած է Տոքթ. Ամատեան։ Դիմել Յառաջի վարչութեան։

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ողեկոչուի Ապրիլ 24ին։

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի, *Սալ Քատէի մէջ։*

ԺՈՂՈՎ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին թէյասեղան – ընդհանուր ժողովը, Կիրակի, 20 Մարտ, ժամը 15ին, դպրոցին մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։

Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ։ Ժամը 18ին կը սկսի թէյասեղանը, որուն սիրով կը հրաւիրուին նաեւ Խաչուհիներու ամուսինները, հաճելի օր մը անցընելու համար։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ։

Ապրիլ 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մէզօն տը լա Շըմիի մէջ, 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք, մէթրօ էնվալիտ։

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ։

Պիտի ներկայացուին նաեւ հայերէն եւ ֆրանսերէն թատերախաղեր։

Մուտք՝ 6, 5 եւ 3 Ն. Ֆ.։

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի սկսին Ապրիլ մէկին եւ պիտի փակուին Մայիսի վերջը։

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13 – 14 եւ 18 – 20։ Ասկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս Թրիւտէն 27 – 35։

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնին կողմէ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹ. ՄԱՐՏ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 16.30ԻՆ

Փավիյօն Տօֆինի մէջ

Փափաքողները կրնան ծպտել իրենց երախաները Լա Ֆոնթէնի առակները խորհրդանշող զգեստներով կամ միայն գլուխով եւ արտասանել տալ անոնց իրենց ծպտումին համապատասխան առակը։

Որբերու Օգն. Մարմինը քաջալերուած նախորդ տարիներու իր գտած յաջողութենէն կը յուսայ որ այս անգամ եւս հանրութիւնը պիտի քաջալերէ զինքը, օգտակար հանդիսանալով Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTY

Կազմակերպուած Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի Գանեյօ Քաչանի խումբին կողմէ.

Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16էն 24։

167. RUE MONTMARTRE ի շքեղ սրահներուն մէջ։ METRO RUE MONMARTRE

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Attractions

Ճոխ պիւֆէ *Անակնկալներ*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ։

Ապրիլ 3ին

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-52

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 19 ՄԱՐՏ — SAMEDI 19 MARS 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8752 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4353

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԴԵՄՈԿՐԱՏ" ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն Տիկին Ռըթ Փիէր Կոաէն, որ անցեալ տարի զգալի գրութիւն մըն էր ստորագրած Նիւ-Եորքի մէջ։ Հալած իւղի պէս կլլելով իր մէկ Թուրք բարեկամին յերիւրանոյ պատմութիւնը, գրեր էր, որ խորհրդային Հայաստան բնակող Հայ մը իր բոլոր կալուածներն ու չարժուն գոյքերը ծախելով գոհարեղէն էր գնած։ Եւ որպէսզի կարենար ապահով կերպով եւ առանց մաքս վճարելու անցնիլ Թրքական սահմանէն, ամենայն պաղարիւնութեամբ ճեղքեր էր իր նորածին զաւկին փորը, անոր մէջ տեղաւորելու համար գոհարեղէնները։ Ու այս արարողութիւնը տեղի էր ունեցեր ընտանիքի բոլոր անդամներուն ներկայութեան ...

Ժամանակին ծառացանք այս ճիւաղային պատմութեան դէմ, ժատնանշելով որ տիկինը զոհ էր գացած Թրքական քարոզչական մեքենայութեանց։

Մեր հայրենակիցներու բողոքները վերջապէս զգաստութեան բերեր էին Տիկին Կոաէն, որ Տիժոնի Գիէն Փիւպլիք Թերթին մէջ աւելի առարկայական յօդուած մըն էր հրատարակած Թուրքիոյ մասին։

Այսարհաշրջիկ լրագրողը վերջերս կրկին այցելեր է Պոլիս եւ Գիէն Փիւպլիքի մէջ ստորագրած է «Անատոլիա եւ պաշը-պօզուքները» խորագրով նոր գրութիւն մը, ծաղր ու ծանակի ենթարկելով, պարզապէս խայտառակելով Թուրքերը, դեմոկրատ կառավարութիւնն ու «ժողովրդավարական» վարչաձեւը։

Տիկինը ամէնէն առաջ կը յարձակի գրաքննութեան վրայ, որ կը կաշկանդէ մտքի ազատութիւնը։

Ինչպէս կարելի է «դեմոկրատ» կոչել երկիր մը, — կը հարցնէ — ուր մամուլը ազատ է, եւ ուր սակայն թերթի խմբագիրները բանտն են ...։

Ու ծիծաղելին այն է, որ իր «պաշը-պօզուք» բարեկամը ամենայն լրջութեամբ յայտարարեր է.

— Ա՜հ ոչ, Տիկին, գրաքննութիւն չկայ մեր երկրին մէջ։

«Պաշըպօզուքը» պետական պատասխանատու պաշտօնատար մըն է, որուն գրասենեակին մէջ տեղի ունեցեր է խօսակցութիւնը։

Տիկինն է, որ կը պատմէ.

«— Ի՞նչ է ձեր երկրին քաղաքական ուղղութիւնը... հարցուցի ցանկալի լրջութեամբ։

= Կարդացէ՛ք մեր Նախագահին ճառը, պատասխանեց այս խոհեմ պաշտօնեան, որ խօսքը փոխելու համար առաջարկեց սուրճ մը առնել։

— Ի՞նչ է Թուրքիոյ տնտեսական ծրագիրը գալիք հինգ տարիներուն համար...

= Ինչպէս որ կ'ըսէր մեր նախագահը իր ճառին մէջ...։ Շաքարը չա՞փ կ'ուզէք թէ չափաւոր։»

Հակառակ լրագրողի իր ճարպիկութեան, տիկինը չի յաջողիր որեւէ տեղեկութիւն քաղել Թուրք պաշտօնեայէն, որ կը մերժէ քաղաքական կամ տնտեսական հարցերու մասին խօսիլ, ոչ իսկ վիճակագրական ծանօթութիւններ տալ.

Ցուսահատ, կ'որոշէ գէթ քանի մը լուսանկարներ քաշել Ոսկեղջիւրէն, որ զարմանալի կոյուղի մըն է դարձած։ «Լուսանկարները այն մեծ առաւելութիւնն ունին, որ կը թարգմնեն հոտերը ...»։

Սակայն իր չար բախտէն յանկարծ դէմը կը ցցուի ոստիկան մը, որ «ապահովաբար Թուրքերէն լեզուով սոսկալի բաներ կ'ըսէր»։

Լուսանկարելը անպայման լրտես մըն է Թուրքերուն համար. Օտար Թղթակից մը, որ լուսանկարներ կը քաշէր, բանտարկուած է։ Մարդը ի զուր ուզեր է համոզել թէ Թրքական ո՛չ մէկ օրէնք կ'արգիլէ լուսանկարելը։ Պատասխաներ են իրեն, որ լուսանկարելը արտօնող օրէնք ալ չկայ ...

Դեռ ուրիշ բաներ ալ կը պատմէ Տիկին Կոաէն։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՅՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԻՍՏ
ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ 287 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ

ՁՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ ԳՐԱՒՈՐ ՊԻՏԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՇԱՊԱՆ - ՏԷԼՄԱՍԻ

Առջի օր, Ազգային Ժողովի դիւանը, Խորհրդարանի բացառիկ նստաշրջանի մը գումարումը պահանջող 317 դիմումնագիրներ ստացած էր։ Վերջին պահուն, սակայն, խնդրարկուներէն 21 անձեր, տեղի տալով իրենց կուսակցութեան՝ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան (Իւ-Էն-Էռ) նախագահին ճնշումին, խնդրած են որ չեղեալ նկատուին իրենց դիմումնագիրները։ Մնացեալ 296էն՝ 9ը անվաւեր յայտարարուած են ու մնացած են 287 դիմումներ։

Ինչպէս գրած էինք (Յառաջ, Մարտ 11) Սահմանադրութեան թիւ 29 եւ 30 յօդուածներու տրամադրութեան համաձայն՝ հանրապետութեան նախագահը յատուկ հրովարտակով խորհրդարանը բացառիկ նիստի կը հրաւիրէ եթէ երբեք «որոշ օրակարգի մը համար Ազգային ժողովի անդամներուն մեծամասնութիւնը» նման պահանջք մը ներկայացնէ, կամ վարչապետը փափաքի։

Արդ՝ մեծամասնութիւնը գոյացած եւ օրակարգի միակ հարցը ճշդուած է —հողագործութեան հարց—։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ սակայն, հանրապետութեան նախագահին դիրքը։ Պիտի ստորագրէ՞ արտակարգ նիստի գումարման հրովարտակը թէ ոչ։

Ինչպէս յայտնի է տը Կոլ սկիզբէն դէմ գտնուած է խորհրդարանը բացառիկ նստաշրջանի մը հրաւիրելու գաղափարին, այդ մասին վարչապետ՝ Տըպրէ անուղղակի արտայայտուեցաւ արդէն։

Օրէնսգէտներու կարծիքով տը Կոլ չի կրնար մերժել նման փափաք մը, քանի որ սահմանադրութեան թիւ 29 եւ 30 զոյգ յօդուածները յստակ կը ճշդեն Հանրապետութեան նախագահին պարտաւորութիւնները, նման պարագաներուն։

Այս յօդուածները սակայն կարեւոր թերի մը ունին, չեն ճշդեր թէ Հանրապետութեան նախագահը ե՞րբ պէտք է ստորագրէ ժողովի հրաւիրող հրովարտակը։ Այս փափուկ կէտը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Արդարեւ Շապան Տէլմաս, յանուն ժողովի դիւանին տեղեկագիր մը ղրկած է տը Կոլի ուր կը յայտնէ կացութիւնը եւ 287 երեսփոխանի պահանջը։ Ոչ ոք սակայն կրնայ ստիպել տը Կոլին որ անմիջապէս ժողովի հրաւիրէ եւ նախագահը կրնայ ուզածին չափ երկարաձգել այս խնդիրը, ինչպէս կը յայտնուի։ Արդէն ոմանք կը պնդեն որ պատճառ մը չկայ որ տը Կոլ չյետաձգէ արտակարգ նիստին բացումը քանի որ «բացառիկ պարագաներ ստեղծուած են։»

Արդարեւ՝ Ֆրուշչեւի Ֆրանսա այցելութիւնը, տը Կոլի Անգլիա մեկնումը ու վերջապէս Ջատկական տօները «վաւերական» եւ «օրինական» պատճառներ են բացման թուականը ձգձգելու։

Այլ բէՖՆիԲ պատճառներ ալ կրնան ըստիպել որ չգումարուի բացառիկ նիստը։

Ցամենայն դէպս, Ելիզէի շրջանակները գիտել կուտան, որ եթէ տը Կոլ այս կամ այն պատճառաբանութեամբ ուզէ իր տեսակէտը պարտադրել եւ դէմ երթալ սահմանադրութեան, ապա ստիպուած պիտի ըլլայ հրապարակով արտայայտուիլ եւ բացատրել թէ ինչո՞ւ դէմ է մեծամասնութեան մը փափաքին։

Անդրադառնալով երկրու այս կացութեան, Փարիզի առաւօտեան թերթերէն՝ «Օռօր» կը գրէ.—

«Այն ինչ որ կ'ուզեն 287 երեսփոխաններ,— վիճարանութիւն մըն է, ուր կառավարութեան ծրագիրները պիտի քննուին եւ անոնց մասին քուէարկութիւն պիտի կատարուի .... Ձենք կրնար հասկնալ, թէ ինչպէս կարելի է խուսափիլ խորհրդարանը արտակարգ նիստի հրաւիրելէ։ Ի մտի բերելով անշուշտ որ ոչինչ կ'արգիլէ զօրավար տը Կոլին որ իր հրովարտակին կցէ պատգամ մը եւ պահանջէ սահմանադրութեան վերամշակումը»։

Ներկայիս նախ կը սպասուի տը Կոլի գրաւոր պատասխանին Ազգ. Ժողովի Նախագահ՝ Շապան Տէլմասի։

Հինգշաբթի օր արդէն Շապան - Տէլմաս տեսնուեցաւ նախ Տըպրէի, ապա տը Կոլի հետ բայց ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրաւ խօսակցութեանց բնոյթին մասին։

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Սրտի խոր ցաւով կը հաղորդենք ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեանի մահը որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ առաւօտ ժամը 2-30ին Մոնմորանսիի հիւանդանոցը, ուր կը գտնուէր քանի մը օրէ։

Մեր ողբացեալ ընկերը բնիկ Շատախցի էր (Վասպուրական) շուրջ 64 տարեկան։ Եղած էր Փրկութեան Կոմիտէի քարտուղար Հայաստանի մէջ, վարած է կուսակցական պատասխանատու պաշտօններ, աշխատակցած է Դաշնակցական մամուլին, գլխաւորաբար՝ Յառաջին։

Տակաւին առիթը կ'ունենանք խօսելու իր մասին։

Մեր ցաւակցութիւնները Այրի Տիկին Տէր Թովմասեանի և Օր. Ֆ. Շէօհլէյեանի։

×

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ցաւով կը հաղորդէ
ԸՆԿԵՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ
կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Մարտ 18ին, Մոմոնրանսիի մէջ։

×

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը կ'ողբայ ԸՆԿԵՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 18ին, Մոնմորանսիի հիւանդանոցը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՈՒՆԱՑԹԸՏ ՓՐԵՍԻ համաձայն Փետրուարի կիսուն «Ալժերիոյ ատժամեայ կառավարութիւնը» ուզած է պատուիրակ մը ղրկել Փարիզ, շփումներ ստեղծելու համար բայց տը Կոլ մերժած է։

ՀԵՐԹԸՐ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը իր կառավարութեան «մտահոգութիւնները» յայտնած է Հարաւային Քորէայի նախագահական ընտրութեանց առթիւ ի գործ դրուած «օրինազանցութիւններուն» համար։ Արդարեւ՝ հանրապետութեան նախագահի ընտրութեանց ընթացքին սպաննուած են 10 եւ վիրաւորուած 43 անձեր։ Սինկման Ռի, 85 տարեկան, կաթողիկէ թունդ հակահամայնավար, երրորդ անգամն է որ կ'ընտրուի հանրապետութեան Նախագահ։ Ընդդիմադիրները կը մերժեն ընդունիլ ընտրութեանց վաւերականութիւնը։

ԳԷՆ ԿՈՒՐԻՈՆ Իսրայէլի վարչապետը Լոնտոն հասած է։ Օդակայանին մէջ պատասխանելով կարգ մը Թղթակիցներու հարցումներուն, յայտարարած է, թէ Միջին Արեւելքի կացութիւնը «մտահոգիչ» է։ Երեք հիմնական պատճառներ թուած է առաջին՝ արաբ եւ իսրայէլ տարակարծութիւններ, երկրորդ՝ Նասրի եւ արաբ վարիչներու ներքին խուլ հակամարտութիւնը, երրորդ՝ Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող դժուարութիւնները։

ՍԷԼՎԻՆ ԼՕՅՏ, Անգլիոյ արտաքին նախարարը անդրադառնալով Ժընեւի զինաթափութեան ժողովին յայտարարած է «իսկական զինաթափութիւն կը նշանակէ բոլոր տեսակի զէնքերու փճացում, այս իմաստով արեւմուտքի ծրագիրը աւելի գործնական եւ իրապաշտ է»։

ԱԹԷՆՔ հասած է Եուկոսլաւիոյ փոխ-նախագահը՝ Մ. Թոտորովիչ։ Կը կարծուի թէ կ'ուզէ բարելաւել յոյն - եուկոսլաւ յարաբերութիւնները։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ «Ռապ Սթրիթ» թերթին համաձայն Արեւմուտքը կը պատրաստէ նոր ծրագիր մը Պերլինի եւ Գերմանիոյ համար։ Ըստ թերթին՝ նոր ծրագիրն է՝ Պերլինի արեւելեան եւ արեւմտեան գօտիները «ազատ քաղաքի» մը վերածել, որուն հսկողութիւնը պիտի կատարեն Արեւմուտք եւ Արեւելք հաւասարապէս։ Ազատ երթեւեկ պիտի հաստատուի քաղաքին եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ միջեւ, իսկ ՄԱԿի դէտերը պիտի հսկեն կարգ ու կանոնին եւ օրէնքի տրամադրութեանց ճշգրիտ գործադրութեանց վրայ։ Գերմանիոյ համար ծրագիրը կը նախատեսէ հանրաքուէ մը կազմակերպել երկու Գերմանիաներուն մէջ հարցնելու համար ժողովուրդին որ «մէկ թէ երկու դաշնագիրներ կ'ուզեն ստորագրել երկրորդ պատերազմի յաղթականներուն հետ»։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Արեւմտեան Գերմանիոյ պաշտպանութեան նախարարը՝ Շթրաուս յայտարարեց, թէ Արեւելեան Գերմանիան զէնքի տակ կը պահէ կէս միլիոնի հասնող զօրաբաժիններ։ «Կամաւոր» ոստիկաններուն թիւը՝ 200.000ի իսկ քաղաքային կռիւներու համար մարզուածներուն թիւը 300.000 կը հասնին։ Այս զօրագունդերը զէնքի տակ կը պահուին որպէսզի հարկը ներկայացած պահուն զինու զօրութեամբ տապալեն Արեւմտեան Գերմանիան։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ արտաքին նախարարը յայտարարեց, թէ գնդապետ Նասր այս ամառ Յունաստան պիտի այցելէ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պաշտպանութեան Նախարարը, Կէյթս յայտարարած է, թէ Մ. Նահանգներուն «կործանիչ ուժը, եւ զանոնք փոխադրելու կարողութիւնը բազմաթիւ անգամ աւելի է Խ. Միութեան ունեցածէն ու կարողութենէն»։

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ Նախարարութիւնը Փարիզի մէջ գործածուելու համար որոշած է աւելի արդիական, հանգստաւէտ եւ մեծ հանրակառքեր չինել։ Հիները կամաց - կամաց գործածութենէ պիտի հանուին։

ՅՈՒՇԵՐ ՑԱՆՈՒՑԻՐ,

ԿԱՐԴԱ ԵՒ ԱՆՑԻՐ

« Կարմիր Մահիկ»ի Կիւլ Նիհալ նաւը, հազարէ աւելի հիւանդներ ու վիրաւոր զինուորներով լեցուած, իրիկնադէմին խարսխեց Հայտար Փաշայի նաւահանգիստը։ Ցոգնաւերն մէջ տակաւին՝ կը տեսնենք խայտաբղէտ բազմութիւն մը քարափին վրայ։ Իրարանցում եւ ոգեւորութիւն։ Ցօնանմա՞ (հրավառութիւն) կայ արդեօք։ Հոն են հրշէջ խումբը՝ իրենց պսպղուն սաղաւարտներով, զինուորական նուագախումբ մը, զանազան միութիւններու դասակներ՝ ծովային ու հետեւակ, ոստիկան եւ ոստիկան – զինուորներ, բազմութիւն մը կիներու եւ արբերու։ Թերթերու ցրուիչներ բարձրաձայն կ'աւետեն լուրը, — Պոլիս կը ժամանեն հարիւրաւոր գերիներ՝ անգլիացի եւ ֆրանսացի։ Հուռա՛, հուռա՛, խաշասը՞ն։ Հարց կուտանք իրարու — Ուրկի՞ց ու յդքան գերի։ Թուրք սպաները ապշած, գրեթէ զայրացած կը մրմնջեն. «Այսքան ալ չափազանցութիւն չըլլար, պէ ճանըմ, եօթը գերին հարիւրներու վերածել» ։ Ու կը վերյիշեմ Նասրէտտին Հօճայի առակներէն մին, այնքան խօսուն ։

Կառքերով մեզ կը փոխադրեն Գատը – Գիւղ, Մօտա, ծովեզերեայ գեղեցիկ եւ ընդարձակ ապարանք մը։ Անգլիացի Վիթալին «քէօշք»ն է, որ Թուրքերէն գրաւուած՝ վերածուած է գերման Մաասամ Գոռնցէռ փաշային «զապըթան Նէքաաթ – հանէսի»ի — սպաներու ապաքինարան ։ Գոռնցէռ փաշան ես ոչ տեսայ, ոչ ալ անունը կարդացի Թերթերու մէջ կամ այլուր։

Նոյն նաւով Պոլիս ժամանած 10 – 12 սպաներ կը հանգստանանք հիւրանոցը, բազկաթոռներու վրայ։ Մեր մէջ կը գտնուին տեղակալներ, հարիւրապետներ եւ հրամանատար մը ։

Ներս կը մտնէ միջին տարիքով, սպիտակամորթ եւ գեղադէմ տիկին մը, բարձրահասակ «շվայսթըրի» (քոյր) մը հետ։ Շնորհալի եւ ծիծաղադէմ՝ մեզի բարի գալուստ կը մաղթէ եւ Ֆրանսերէն լեզուով զանազան հարցումներ կ'ուղղէ բոլորիս, առանձին առանձին ։ Թէ զինուորական աստիճանով եւ թէ տարիքով ամէնէն փոքրն եմ ես։ Տիկինը կ'երեւի յուսախաբ միւսներուն անտարբեր եւ ոչ արտայայտիչ դէմքերէն, դարձեալ կը դիմէ ինծի. — « Ամէնէն փոքրն էք, բայց ամէնէն լաւը կը խօսիք, այսուհետեւ մեր եւ միւս սպաներուն միջեւ յարաբերութիւն պահողը դուք պիտի ըլլաք»··· կ'ըսէ ու կը մեկնի ։

40 – 50 մահճակալներ տեղաւորուած են ապարանքին ընդարձակ դահլիճին մէջ՝ մաքուր եւ հանգստաւէտ։ Սնունդ, բժշկական խնամք կատարեալ ու Մաասամ Գոռնցէռ տէր ու տիրական ապաքինարանին։ Անհամբեր կը սպասէինք կիրակիներուն, ճաշակելու համար, ի շարս այլ կերակուրներու, պատուական բրինձով փիլաւ ու խոշափը։ Սպիտակ փռանճալա հացը մանաւանդ, երբ, այդ օրերուն, Պոլսոյ բնակիչները պոչ կը կապէին ըստանալու համար իրենց բաժինը, տեղական բարբառով «փոփոթան», խառնուրդ մը աւելի կուտի, Թաշնակերի, բակլայի եւ լուբիայի ։

Ապաքինարանին բարի յոյն բժիշկը ամէն առտու կ'այցելէ հիւանդներուն ու կը յանձնարարէ հարկ եղած դարմանումը կամ եթէ առողջացած են, «թապուրճի » (բանակ ղրկել) կը գրէ։ Ու ահա այն սպաները, որ վայրկեան մը առաջ դեռ ոտքի էին ու կը շաղակրատէին, բժիշկին գալը հազիւ նշմարած՝ իրենց անկողիններուն մէջ կը մտնէին եւ «չատ հիւանդ» կը ձեւանային, որովհետեւ այդ յարկէն դուրս՝ իրենց կը սպասէր կռուի ճակատը կամ Թերեւս մահը։ Մաասամ Գոռցէ – ուին չէշտակի մէկ նայուածքը, սակայն, բաւական կ'ըլլար որ կարճ կապէին իրենց «հիւանդութիւնը» ։

Իրիկուն մը, ուշ ատեն, բաւական կազդուրուած սպաները Թղթախաղով զբաղած էին, երբ ննջարան մտաւ բարձրահասակ մէկը։ Մահճակալիս մէջէն իմացայ որ անունս կուտայ։ Մարդը եկաւ մօտս եւ յայտնեց թէ հրաման ունի Մաասամին կողմէ՝ զիս քննելու։ Մաասամին անձնական բժիշկը՝ Տօքթ. Տավուտն էր։

Կը զգամ որ իսկապէս չփացած եմ ես այստեղ։ Երկու բժիշկները — Ցոյնը եւ Հրեան — մրցումի ելած են զիս դեղերով խեղդելու։ Իսկ շվայսթըր Մաուան ու Տիկին Գոռնցէռ փոխն ի փոխ կը մարձեն ռիւմաթիզմով տառապող ծունկերս, եւ ուրիշ հոգածութիւններ, որոնք կը զլացուէին Թուրքերուն, նախանձ ու զայրոյթ պատճառելով անոնց ։

Բաւական լաւացած՝ պտոյտ մը կը կատարեմ ապարանքին մէջ։ Ծոխ մատենադարան մը, լեցուն զանազան լեզուներով գրուած հատորներով։ Կ'առնեմ անգլերէն գիրք մը ու կը սկսիմ Թղթատել անկողնիս մէջ։ Ցանկարծ Տիկինը ներս կը մտնէ, կը մօտենայ ինծի եւ նայելով գիրքին կը հարցնէ թէ բաւական կը հասկընա՞մ Ֆրանսերէնը։ Անգլերէն կը պատասխանեմ։ Կ'ապշի, Թուրք մը անգլերէ՞ն։ — Բայց ես Թուրք չեմ, Հայ եմ ։

Խօսակցութիւնը անգլերէնի փոխելով.
—Ես ալ անգլերէնը աւելի լաւ կը խօսիմ, այսուհետեւ անգլերէնով կ'ընենք մեր խօսակցութիւնը։ Գերմաներէն ալ գիտէ՞ք ։

— Ոչ ։

Տիկինը, կատարեալ Տեւտոն, կը փըրփրի, կը կատղի։ Կրակ ու բոց կը ժայթքին աչքերէն։ Կարծէք ծանր յանցանք մը գործած եմ ու իր ազգային արժանապատուութիւնը վիրաւորած ։ Ո՞ւր է այնքան հեզահամբոյր ու հաճոյակատար կինը։ Կատարեալ օձ մը։

— Թուրքերէն, Հայերէն, անգլերէն ու Ֆրանսերէն գիտէք եւ գերմաներէն չէք գիտեր։ Ահաւասիկ փաստ մը որ դուք Հայերդ չէք սիրեր Գերմանացիները, հակառակ՝ մեր յաջողութեան։ Ուրեմն Թուրքերը իրաւունք ունէին որ ձեզ ջարդեցին ։

Պաուզա, պիտի ըսէր դերասանը ։ Կարկամած եմ։ Չեմ կրնար պատասխանել։ Քրտինքներու մէջ կը լողամ։ Կարելի՞ է, երեւակայելի՞ք բան է, որ գիտակցութիւնն ու խիղճը չկորսնցուցած մէկը, կին մը մանաւանդ, յանդգնի այդքան ահաւոր յայտարարութիւն մը ընելու, արդարացնել ոճիրը, զոհը դնելով դատապարտեալի աթոռին վրայ։ Մայրական իր աչքերուն առջեւ չպատկերացա՞ն խողխողումը անմեղ մանուկներուն, միլիոնաւորներու կացնահարումը, աքսորը, տարագրութիւնը։ Թերեւս իրրեւ Թունդ հայրենասէր Գերմանացի կը մտածէր Թէ պատերազմ է, եւ յաղթելու համար ի գործ դրուած բոլոր միջոցները՝ ներելի ։ Սակայն ինչ – պէ՞ս հաշտեցնել համատարած ջարդը զինուորական գործողութիւններու արդիւնքութեամբ, հարց կուտամ ես ինծի :

— Մաասամ, կ'ըսեմ, Հայերէն գիտեմ, որովհետեւ մայրենի լեզուս է, Թուրքերէն գիտեմ, որովհետեւ պետութեան լեզուն է։ Ֆրանսերէնն ու անգլերէնը սորված եմ շնորհիւ անոնց միսիոնարներուն, որ ձրի վարժարաններ բացած էին մեր քաղաքին մէջ, (վերջին մասը ճիշդ չէր)։ Եթէ դուք՝ Գերմաններդ ալ վարժարան ունենայիք, պատճառ պիտի չունենայի ձեր լեզուն ալ չսորվելու։ Գալով պետութեան դաւաճանելու խնդրին, ահա ես եւ հայ երիտասարդութիւնը, որ բանակին մէջ կը ծառայենք ։

Տիկինը քիչ մը մտածելէ վերջ.

— Կը փափաքի՞ք գերմաներէն ալ սորվիլ ։

Փորձա՛նք։ Ճակատէն նոր վերադարձած եմ։ Աչքիս առջեւն են տակաւին, ամէնօրեայ ռմբակոծումները, վիրաւորներուն հոնդիւնը, սպաննուած զինուորներուն սառած աչքերը։ Դժոխք մը, ուր կեանքին կառչած էի մազէ Թելով մը եւ մահէն մազապուրծ՝ ժամանակի մը համար կ'ուզէի մտնալ՝ հանգստաւէտ ու խաղաղ այս վայրին մէջ, երկարել մղձաւանջային օրերը, հայ ժողովուրդին ու սիրելիներուս աքսորն ու ջարդը եւ հազարումէկ մտածումներ եւ ահա··· գերմաներէն սորվիլ։ Այս էր պակաս ։ Կրընա՞մ մերժել ։

— Այո, անշուշտ, եթէ կ'ուզէք ։

Հիւանդապահուհին կանչելով.

— Շվայսթըր Մաուա, ձեր վրայ պարտականութիւն կը դնեմ, որպէսզի գերմաներէն դաս տաք այս սպային, երբ ներեն ձեր միջոցները։

Ներս կը մտնէ շվայսթըրը, ձեռքը բռնած անգլերէնէ – գերմաներէն «Մեթոտ Գեոլից » մը։

Ու դասաւանդութիւնը կը սկսի։ Տաս իսթ այն մաճ, եւն. եւն., որոնք կը կարդամ ու կը Թարգմանեմ առանց դժուարութեան՝ շնորհիւ անգլերէնիս ։

— Դուք գիտէք մեր լեզուն, ...
չէք ուզեր խօսիլ, կը յանդիմանէն ...
«վարժուհիս» եւ Տիկին Գոռնցէռ ։

Հարկ կ'ըլլայ որ ամբողջ պերճախօսութիւնս Թափեմ, բացատրելու համար թէ շնորհիւ անգլերէնի նմանութեան է որ կը կարդամ ու կը հասկնամ գերմաներէնը ...
Պատճառ չունիմ ստելու։ Հասաւ Թուրքերուն ՇԷՔԷՐ պայրամը։ Տիկինը ...
տուն կանուխ ննջարան մտաւ, խոշոր ծր...
րար մը շաքար դրկած։ Մեր յարաբերութիւնները պաղած էին այդ դէպքէն ...
վեր ։

— Առէք այս ծրարը եւ սպաներուն
բաժնեցէք շաքարը, բայց դուք չառնէք, ըսաւ ։

— Կը բաժնեմ, բայց ես չեմ ...
ես Թուրք չեմ, իրաւունք չունիմ առնե...
ուտելու ·

Քէն ըրած էր։ Ժպտեցաւ եւ մեկնեցաւ։

— Առէք, առէք, մոռնանք անցեալը

Սառոյցը հալած էր։ Ո՞ղճի խա՞յթ ...
ունեցաւ արդեօք, չեմ գիտեր։

Դեռ երկար ժամանակ, մինչեւ ապաքինարանէն մեկնումս, վայելեցի իր ...
րիքները, Ի մէջ այլոց աշխատեցաւ ...
յաջողեցաւ ամուսնն մը օգափոխութ...
առնել ինծի, ինչ որ պզտիկ բան չէր ...
Ուրիշներ հարիւրներով ոսկի կաշառ...
կ'առաջարկէին այդքան ժամանակաւոր ...
ջանի համար։

ՇԱՐԱ

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միւսը՝ գոթական, երրորդէց ...
ցցւում Վերածնութեան վմրէթը ։ Նախաձեւի այս երեք փոփոխումները, եւրոպայում, հարկաւ, անդամատում է բազմաթիւ ձեւափոխութիւններով ։ Բայց բոլոր տարբերակների հիւթը այն համաձայնութիւնն է, որը պարզորոշ շօշափելի է հայկական յուշարձաններում (Անի, ում, Աշտարակում, Վանում, Էջմիածնում եւ այլուր) ։ Օրինակ Լեոնարդոյի հաւաքատեղի ուրուագծերը, որոնք բարձր համադրութիւն են, մի այլ տեսակէտից՝ ձեւափոխուած վերակառուցումն են այն բանի, ինչ Հայաստանում կամ արդէն տրուած է, կամ կիսատ...
(դուրս է գալիս արգանդային վիճակից) Ինքնըստինքեան, հասկանալի է ։ որ արաբական հնածանօթ ոճը, իր վերակենդանացմամբ հանդերձ, առաւել ուշ ժամանակաշրջանի երեւոյթ է եւ ծագում ։ հայկական նախաձեւից ։ Ինքը՝ արաբական ոճը Պարսկաստանի համադրութիւն է ։

Ցիշեցէք, 5րդ մշակոյթից Երգին անցնելիս, այս վերջինը՝ վեցերորդը կը վե-

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԱՍՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

— Ճշմարիտ է, պատասխանեց Թուրիտտու, այժմ երբ արդէն Ալֆիոյի կինն էք, որ իր ախոռին մէջ կապուած չորս ջորիներ ունի, պէտք չէ որ այլեւս բամբասանքներու տեղի տաք ։ Իսկ իմ խեղճ մայրս, զինուորութեանս ընթացքին, ստիպուեր է ծախել մեր մոխրագոյն ջորին եւ մեծ ճամբուն վրայ մեր ունեցած խաղողի այգիին մէկ մասը։ Այո, անցան գնացին այն երջանիկ ժամերը եւ հիմա ձեր միտքն անգամ չէ մնացած թէ երբ մենք առենօք պատուհաններուն տակ կը փափսայինք իրարու եւ թէ մեր բաժանման առիթով ինծի նուիրեցէք այս Թաշկինակը ։ Միմիայն Աստուած գիտէ թէ որքան արտասուք եմ Թափած այնքան հեռուները երթալուս համար, ուր մեր հայրենիքի անունն անգամ դժուար է լսել։ Էհ, մնաք բարով, Լոլա, մեր մէջ ամէն հաշիւ փակուած եւ վերջ տրուած է մեր բարեկամութեան ։

×

Լոլան հարուստ կառապանին կինն էր, կիրակիները կ'ելլէր իրենց տան պատըշգամը եւ ձեռքերը այնպէս մը կը դնէր կուրծքին վրայ որ ամէնքը տեսնէին ամուսնոյն իրեն ընծայած մատանիները ։

Թուրիտտուն կը շարունակէր ճխամորճը բերնին եւ ձեռքերը գրպանը դրած փողոցները շրջագայիլ եւ անտարբեր դիտել աղջիկները, եւ սակայն ներքուստ, ինքզինքը կ'ուտէր որ Լոլայի ամուսինը այնքան ոսկիի տէր էր եւ այդ պատճառով իսկ երբ ինք Լոլայի մօտէն կ'անցնէր, այս վերջինը այնպէս մը կը ձեւացնէր թէ զինքը չէր տեսներ։ Այս հանգամանքը սաստիկ կը գրգռէր Թուրիտտուն որ կը մտածէր որեւէ ձեւով իր վրէժը լուծել ։

Ալֆիոյի տան դէմ կը բնակէր օղեվաճառ Կոլան, որ միեւնոյն ժամանակ գինեգործ էր եւ մեծ հարստութեան տէր ։ Ունէր հասած աղջիկ մը։ Թուրիտտուն թէ խօսքով եւ թէ գործով ամէն ինչ ըրաւ եւ բարեկամութիւն հաստատելով Կոլայի հետ, սկսաւ յաճախել անոր տունը եւ անուշիկ խօսակցութիւններ ունենալ այդ վերջինոյն մատաղատի աղջկան հետ ։

— Ինչո՞ւ Լոլայի մօտ չէք երթար եւ անոր հետ այսպիսի անուշ բաներու մասին չէք խօսիր, կը հարցնէր Սանթան ։

— Լոլան այժմ տիրուհի է դարձած եւ ամուսնացած է Թագակիր անձի հետ ···

— Մենք ուր, Թագակիրները ուր ···

— Դուք հարիւր Լոլա կ'արժէք, եւ ես այն գիտեմ որ ձեր եղած տեղը ես ոչ թէ Լոլայի, այլ նոյնիսկ հրեշտակի մը վրայ պիտի չնայէի, որովհետեւ, Լոլան արժանի չէ նոյնիսկ ձեր կօշիկին կապերը քակելու, այո, արժանի չէ ···

— Երբ աղուէսը խաղողին չկարողացաւ հասնիլ ···

— Ըսաւ՝ որքան գեղեցիկ ես դու իմ խաղող ։

— Է՛յ, Թուրիտտու, ձեռքերդ քեզի քաշէ ։

— Ի՞նչ, կը վախնաք որ ձեզ ուտեմ։

— Ոչ թէ ձեզմէ, այլ ձեր Աստուծմէն ալ չեմ վախնար ։

— Ո՛, կը ճանչնամ ձեզ, ձեր մայրը Լիկաղիացի է։ Զարմանալի կերպով կռուազան արիւն ունիք։ Ախ, ձեզ աչքերովս իսկ կ'ուտէի ···

— Գիտեմ, աչքերով իսկ կ'ուտէք, եւ նոյնիսկ փշրանք մը անգամ չի մնար, իսկ առայժմ, առանց որ ձեզի նեղութիւն ըլլայ, այդ փունջը վերցուցէք գետնէն ։

— Ձեր սիրոյն համար, ոչ միայն ատիկա, այլ ամբողջ տունը կը բարձրացնեմ ։

— Սակայն, շատախօսութիւնը փոր չի կշտացներ ։

— Եթէ հարուստ ըլլայի, Սանթա, պիտի ցանկանայի անպայման ձեզի պէս մէկը ունենալ իբր կին ։

— Անկասկած, Լոլային պէս չեմ կըրնար Թագակիրի մը հետ ամուսնանալ, սակայն, ես ալ իմ կարգիս օժիտ մը ունիմ, եթէ միայն Աստուծոյ կամքով ...
ժանանամ մէկուն ···

— Գիտեմ, գիտեմ որ հարուստ էք

— Էհ, եթէ գիտէք, ուրեմն չուտով ...
ռացէք, որովհետեւ հայրս ուր որ է ...
գայ, իսկ ես ամենեւին չեմ ցանկանար ...
հայրս զիս բակին մէջ տեսնէ ձեզ հետ

Հայրը արդէն սկսած էր կասկածանքով նայիլ իր աղջկան վրայ, սակայն, ...
վերջինը այնպէս կը ձեւացնէր, իբր ...
ոչինչ կար տարօրինակ ։ Հրացանաձիգի գլխարկին ծոպերը շատ դիւր էին ...
Սանթային եւ շարունակ կը տարուբերէին անոր աչքերուն առջեւ ։

Երբ հայրը յաճախ Թուրիտտուի ...
ւէն կը փակէր իրենց տանը դուռը, աղջիկը, ընդհակառակն, իսկոյն կը վազէր պատուհանը բանալու, եւ հոն, ամբողջ ...
չերը փսփսուք տեղի կ'ունենար ...
հետ, այնպէս որ բոլոր դրացիները ...
սած էին այդ մասին խօսիլ ։

— Ձեզմէ պիտի Թողնեմ, կ'ըսէր Թուրիտտուն, ջուն, ախորժակ, ամէն ...
կորսնցուցած եմ ։

— Սուտ կը խօսիս ։

— Կը փափաքէի Վիքթոր Էմմանուէլի զաւակը ըլլալ, որպէսզի կարենայի ամուսնանալ քեզի հետ ։

ՃԻՈՎԱՆՆԻ ՎԵՐԿԱ

(2 Շար.)

րականդնի երկրորդը, «այմինք» Գարա- կականը :

… Յիշում էք, թէ ինչպէս մի ոսկրի– կից էր կախուած գանկի ողնաշարային տեսութեան բախտը : Եւ ահա, ըստ Սորչիկովսկու, հայ եկեղեցին այդ ոս- կրիկն է, որը հնարաւորութիւն է տալիս ձեւափոխագիտութիւն հաստատելու նա- եւ այստեղ :

Բացի այդ, ինձ ապշեցրեց այն փաս- տը, որ Սորչիկովսկին հաշուի է առնում ոչ միայն ձեւի քարակերտ հիմնակմախ- քը, այլեւ վերջինիս մէջ ամփոփուած օ- դային ձեւը: Նա ուսումնասիրում է եր- կու ձեւերը եւ նրանց յարաբերութիւնը : Չէ որ նրանից առաջ միայն Շթ.-ն մատնանշել է, որ իսկական ձեւը օդային է, իսկ քարակերտ հիմնակմախքը բացասա- կան է :

Եւ ահա, ուշադիր դիտելով օդային կտրուածքները, ես ստանում եմ առաջին Գէօթէանումի կիսադէմքի գիգզագը:

Այն, ինչ 20րդ դարում Շ.-ն ջանում էր ցոյց տալ իբրեւ արգանդային վիճակում գտնուող նոր ձեւ, իբրեւ պատերի արան- քի օդային կտրուածք, Հայաստանում արդէն նկատի էր առնուած :

Պէտք է նշեմ, Սորչիկովսկին յարգանք է ներշնչում եւրոպական ձեւերի իրա- զեկութեամբ, բայց նրա համար կրակից շագանակներ է հանել մի հիանալի մարդ՝ այս գործի մոլի սիրահար Թորամանեա- նը :

Թորամանեանն իր ամբողջ կեանքում ծաղրուծանակի կարկտի տակ պեղումներ է կատարել, չափել աւերակներ, կանխա- գուշակումներ արել, տառապել քաղցից: Նա է վերականգնել էջմիածնի մօտ գտը- նուող Զուարթնոց տաճարի օրինակը : Օրինակը ծաղրի են ենթարկել, իբր թէ նման ձեւեր գոյութիւն չեն ունեցել : Բայց մի քանի տարի յետոյ այդպիսի ան- նախընթաց ձեւ Մառն է յայտնաբերել Անիում : Սորչիկովսկու գրքի երկու եր- րորդը գրուած է Թորամանեանի աշխա- տանքի հիման վրայ: Նոյն Թորամանեա- նըն է Մառին ցուցում տուել, թէ Անիի որ մասերը պէտք է պեղել (Մառի պե- ղումները կիսով չափ Թորամանեանի գը- րեթէ հանճարեղ կանխագուշակումների իրականացումն են: Նա ասում էր. «Հը- րապարակն այստեղ է. փորեցէք »: Եւ ցոյց էր տալիս հողը: Մառը փորում էր եւ գտնում):

Երբ ես նայեցի Զուարթնոցի օրինակին (մոդէլ) տարակուսանքի մէջ ընկայ. որ- տե՞ղ էի տեսել այդ ձեւը : Յետոյ յիշե- ցի. դա Գամփանելլայի «Արեւի տաճարը» երեւակայական ձեւն էր եւ այդ ձեւը ես ցոյց էի տուել Մոսկուայում , 1918 թը- ուականին, դասախօսութիւններիս ժա- մանակ: Երբ այս մասին ես ասում էի հայերին, նրանք հարցնում էին. «Որ- տե՞ղ էք կարդացել »: Ես պատասխա- նում էի. «Գամփանելլայի գրքում : Մա- տիտ վերցրէք եւ նկարեցէք ինչ որ նա պատկերում է »:

Դուք հասկանում էք, որ ապրելով Հա- յաստանում, ներծծելով այդ երկրի հնա- դարեան օդը, դիտելով աւերակները եւ կարդալով, կարդալով, կարդալով, ես ու Կ. Ն.-ն ամբողջովին լցուել էինք ապ- րումներով: Եւ չկար մէկը, որին պատ- մէինք այդ մասին : Այդ ապրումները մեր մէջ բարձրացնում էին ժամանակի վիթխարի հանելուկները: Ուսուցման եւ այստեղից՝ Կուչինոյից կատարած ուղե- ւորութեան այդ օրերը յանկարծ հասու- նացան, մի անգամ եւս իմաստաւորուե- ցին :

Իսկ Գեղարդի կիրճը կատարած ուղե- ւորութիւնը (թէ ճանապարհը, թէ վան- քում անցկացրած գիշերը, թէ բնու- թիւնը, թէ տեղի օդը) ինձ համար մնում է որպէս խիստ նշանակալից ապրում , որն արդարացնում է մեր թռիչքը՝ Մոս- կուայից Երեւան: Լաւ էր ձեռն. միջից ընկնել ծաղկափթիթ դեղձենիների հովա- նու տակ, փակ նկուղից յետոյ տեսնել բաց պատուհաններ, Կուչինոյից յետոյ յայտնուել Արարատի ստորոտում, հի- ւանդ, փնթփնթան Ելիզաւետա Տրոֆի- մովնայից յետոյ տեսնել Սարեանին եւ շատ ու շատ ուրիշ հաճելի, նրբաճաշակ ու զգայուն մարդկանց (փրոֆէսէօրներ, գրողներ, այլ մտաւորականներ) , որոնց հետ ես շփւում էի Երեւանում »:

ԿԱՄՍԱՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Անցեալ Կիրակի գիշեր, Վարշաւայի մէջ կատարուած Շոփէնի երկերուդաշնա- կի մրցման մասնակցելով, երրորդ հան- դիսացած է իրանահայ դաշնակահարուհի Օր. Թաթիանա Աշոտ – Ցարութիւնեան : Առաջին հանդիսացած է իտալացի մը, իսկ երկրորդ՝ ռուս դաշնակահար մը :

ԼԵՀՈՒՀԻՆ ԵՒ ԼՈՒՑԿԻԻ ՏՈՒՓԵՐԸ

★

Վարշաւայի պարբերաթերթերէն Փոլի- թիքա կը յայտնէ, թէ Լեհուհի մը, համ- բերութիւնը ունեցած եւ համրած է, թէ քանի՞ լուցկի կը պարունակէին 50 տար- բեր տուփեր: Յիշեալ Լեհուհին հաստա- տած է, թէ ամէն մէկ տուփի մէջ՝ 48 լուցկիի տեղ քառասուն հատ կար միայն: Եւ զայրացած՝ այս գեղծումին համար, գրաւոր բողոք ներկայացուցած է թեր- թերուն միջոցով՝ շեշտելով որ գործա- տունը չարաչար դործածած է ժողովուր- դին վստահութիւնը: «Փոլիթիքա» կ'ը- սէ. «Այս կինը, Լեհերուն համար հազ- ուագիւտ դրամին հանդէպ յարգանք ցոյց տուաւ: Տուփ մը լուցկին բան մը չար- ժեր: Սակայն, փոքրիկ պատճառները մեծ հետեւանքներ կ'ունենան եւ այս պա- րագան արժանի է շնորհաւորութեան »:

ՇԱՒԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱՒԻԼ.— Անցեալ Կիրակի, Շաւիլի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Շաւիլի եկեղեցական ընկերակցութեան վարչութեան կազմա- կերպած դպրոցական հանդէսը : Կոկիկ բազմութիւն մը ժամանակին լեցուցած էր սրահը : Հանդէսին առաջին մասը սկսաւ մեր շաբաթական միօրեայ դպրոցի աշա- կերտներուն արտասանութիւններով, եր- գերով ու խմբերգներով, առաջնորդու- թեամբ իրենց ուսուցչուհիին, Տիկ. Փա- փազեանի: Փոքրիկները քիչ մը թոթով , իսկ մեծերը աւելի համարձակ : Արտա- սանութիւններու եւ երգերու մեծ մասը հեղինակութիւնը իրենց ուսուցչուհիին , որուն աշխատանքը եւ զոհաբերութեան ոգին այնքան զգալի էին, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք որ փոքրիկներէն աւելի քան կէսը շատ անկանոն կերպով կուգայ շաբաթական երեք ժամեայ հայկական դասերուն ներկայ գտնուելու, բնականա- բար իրենց ծնողքներուն անտարբերու- թեան պատճառաւ: Շնորհաւորելի է Տիկ. Փափազեանը, որ այս պայմաններուն մէջ անգամ յաջողած է այդ փոքրիկ ու- ղեղներուն մէջ տեղաւորել մեր մեծա- սքանչ լեզուն եւ երգերը:

Հանդէսին այս առաջին մասին մէջ ան- խտիր բոլոր փոքրիկներն ալ ունեցան ի- րենց բաժինը, երգ, արտասանութիւն, խմբերգ, ու պարեր, ուրախացնելով ի- րենց ծնողքները եւ ազգականները: Շա- ւիլէն շնորհալի Օրիորդ մը, Ալիս Մե- ծատուրեան դաշնակով կ'ընկերակցէր եր- գերուն եւ պարերուն : Երիտասարդ մը Պ. Սերճ Գայսէրլեան կիթառի ընկերակ- ցութեամբ երգեց հայ ժողովրդական եր- գեր շատ յաջող կերպով : Խօսք առին Շաւիլի եկեղեցական ընկերակցութեան վարչութեան նախագահ Պ. Զաւէն Յով- հաննէսեան, դպրոցի հիմնադիրներէն Պ. Դաւիթ Տէր Գալուստեան, ուսուցչուհի Տիկին Փափազեան եւ Փարիզի եկեղեցւոյ կրթական յանձնախումբին կողմէ Պ. Սեդ- րակ Գարակէօզեան, բացատրեցին այս միօրեայ դպրոցներու կարեւորութիւնը եւ իրենց խնդակցութիւնը յայտնեցին տարուած աշխատանքին համար: Ցաւ յայտնեցին նաեւ որ աշակերտներու թիւը կը պակսի :

Հանդէսին այս առաջին մասէն ետք Շաւիլի եկեղեցական երիտասարդները ներկայացուցին Շէյքսփիրի մէկ կատա- կերգութիւնը «Ընտանեցած Ջատուկ»ը, թարգմանութիւն Պ. Սուրէն Նաւավար- եանի, այս միեւնոյն խաղը անցեալ Կիրա- կի ներկայացուցած ըլլալով Հայ Արինե- րու ցերեկոյթին, «Յառաջ»ի մէջ շատ գովեստով խօսուած էր իրենց մասին : Պատիւ թէ դերակատարներուն եւ թէ ի- րենց ղեկավարին: Բոլոր դերակատարնե- րը իրենց հայեցի դաստիարակութիւնը ստացած են Շաւիլի սոյն միօրեայ դպրո- ցէն :

Հանդէսը ընդհանուր առմամբ յաջող էր, նիւթական կոկիկ հասոյթ մըն ալ մնաց դպրոցին :

ԹԱՂԵՑԻ

ՏԷՐՆԴԱՍ …

Մոռցուած աւանդութիւն մը, որ կը տօնուի տակաւին Կեսարիոյ մէջ: Պոլսոյ հայերէն թերթերուն կը գրեն երբեմնի շէն ու բարգաւաճ Կեսարիայէն.

Փետրուար 13, Շաբաթ իրիկուն, Տեառնընդառաջի նախատօնակին առթիւ, քաղաքիս Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին լեց- ուած էր այր եւ կին հաւատացեալներու ստուար բազմութեամբ: « Քրիստոս փա- ռաց թագաւոր այսօր եկեալ յընծայումն ի Տաճար » սրտախօսիկ շարականին եր- գեցողութեան ժամանակ, հեթանոսական քրիստոնէական հնաւանդ սովորութեան համաձայն, դուրսը՝ եկեղեցիին բակին մէջ արդէն իսկ սկսած է նախապէս բեր- ուած չոր եղէգներու եւ որթատունկի բարունակներու հրավառութիւնը »

Այս խարոյկին շուրջ ման կուգային եւ պար բռնած էին ամէնէ աւելի նոր նշան- ուած աղջիկներ ու նոր հարսեր, որոնց տուներէն բերուած խաշած ցորենի եւ չամիչի խառնուրդները կը բաժնուէին ժողովուրդին, որ ի ձեռին ունէր վառ մոմեր :

Ս. Սարգիսի նախընթաց պահքի եւ ծո- մի օրերուն, աւելի քան յիսունի չափ հա- ւատացեալ հարս ու աղջիկներ, երեք օր- ուան ծոմապահութիւն ընելով, սուրբ հաղորդութիւն առին :

Նորընտիր Թաղ. Խորհուրդը այժմէն սկսած է կիսատ մնացած Կիմիւշեան սը- րահին նորոգութեան: Յառաջիկային , երբ դրամ ապահովուի, մտադիր է Կիւ- միւշեան վարժարանի շէնքն ալ նորոգել :

Այսօր ալ, Տեառնընդառաջի տօնին առ- թիւ , եկեղեցական հանդիսութիւններ տեղի ունեցան :

ՋԱՆԱՁԱՆ — ՋԱՐՄԱՆԱԶԱՆ

ԳԼԽԱՐԿԸ ԵՒ ՀԱՐԿԱՑԻՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆ

Ֆինլանտայի Սավոլիննա քաղաքի հարկային սպասարկութեան պաշտօնեա- ներէն մէկը՝ դատ բացած է քաղաքացիի մը դէմ, որովհետեւ, իրեն ներկայացած եւ իր վճարելիք տուրքի գումարին մասին տեղեկութիւն ուզած է ան, առանց գլու- խէն վար առնելու գլխարկը :

Դատաւորը սակայն, մերժած է դատը, յայտարարելով որ հարկային պաշտօ- եաները պարտաւոր են կատարել իրենց պարտականութիւնը , առանց նկատի առ- նելու թէ ուր կը գտնուի հարկատուներու գլխարկը , անոնց գլխո՞ւ վրայ՝ թէ ձեռ- քերուն մէջ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (155)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Մ Ո Ղ Ո Ր Ո Ւ Մ Ը

Դ.

Անքուն մնալով եւ սնունդ չառնելով՝ նիհարութիւնը շեշտուեցաւ, եւ շնչառու- թիւնը, որ արդէն տկար էր, դժուարա- ցաւ. Սրտի բուռն եւ գահավէժ բաբա- խումներ այնքան յաճախեցան որ գիշեր- ները քանի մը վայրկեանի համար աչ- ուները հազիւ գոցած, մանկամարդ աղ- ջիկը ընդոստ կ'արթննար, շնչահեղձ , պատուհան վազելով՝ ազատ ու զով օդով թոքերը հովահրելու : Քիչ ատեննուան մէջ, տկարութիւնը այնքան սաստկացաւ որ Կիւլիւկ հանըմ, բոպէ առ բոպէ , քայլ առ քայլ իր աղջկան վիճակին փո- փոխութիւններուն կը հետեւէր լալագին, եւ տեսաւ վտանգը որ աղջկանը կեանքին կը սպառնար : Իր մայրական խնամքը , գուրգուրանքը, մխիթարանքը անկարող էին ջնջելու ցաւին ուտիճները որ բոյն դրեր էին այդ խարխուլ կազմին մէջ ·

— Հէքիմի մը տանիմ քեզի, զաւակս , աղաչեց մայրը :

— Բան չունիմ, մայրիկ, կ'անցնի հոգ մ'ըներ, ըսաւ աղջիկը :

Բայց տոքթորին մեկնումէն ամիս մը յետոյ, Սոֆիի վիճակը ծանրացաւ: Հա- կառակ իր ճիգերուն, շաբաթուան քանի մը օրը կը ստիպուէր անկողինը անցնե- լու, ոտքի վրայ կենալու անկարող , գը- լուխը բարձէն չկրնալով վեր առնել :

Հանըմը որ մղոններով հեռի էր հասկը- նալէ իր զաւկին ցաւին վիճակը, սկսաւ տառապել այս դժպատեհ բացակայութիւն- ներուն համար: Երկար ատենէ ի վեր, Սոֆիին խնամքներուն եւ ծառայութիւն- ներուն վարժուած , անոնք պակսելուն պէս, անհանգիստ կը զգար ինքզինքը : Քանի մը անգամ, աղջկան սենեակը գնաց թթուած դէմքով, կանանչ աչուըներուն խոժոռ նայուածքովը :

— Ո՞ւր ես, Սոֆի, հարցուց , դրանը մէջէն, խիստ ու յանդիմանող ձայնով :

— Ներողութիւն, տիկին, պատասխա- նեց աղջիկը, նուաղկոտ ու դողդոջուն , անկարող եմ ոտքի ելլալու ... բայց պիտի ջանամ ...

— Գործերը երեսի վրայ են ...

Ու հանըմը կ'առնէր կը քալէր մոլտա- լէն, առեն առեն կրկնելով զաւկին խօս- քը ·

— Ատանկներուն երես տաս նէ գլուխդ կ'ելլան:

Սոֆի, հզօր ճիգերով, կ'ելլար անկող- նէն ու դժնդակ շարժումներով ու շնչա- սպառ կը փութար իր սպասուհիի դերը կատարել այդ չարաշուք տան մէջ, կա- տարած լմնցուցած ըլլալով այն յոյժ կա- րեւոր դերը, որուն համար արդէն յար- կին տակ քշուած բերուած էր :

Ուրիշ անգամներ, հանըմը, սրտմտած, Խաչոյին կը պատուիրէր խառնել երթալ օրիորդը հանել անկողնէն ու բերել: Ա- մըչկոտ ու խղճահար գաւառացին , որ առանց դէպքերուն ուղղակի ծանօթ ըլ- լալու ու իր շուրջը տեղի ունեցած ա- նարգութիւնները հասկնալու , բնազդա- բար կը զգար թէ օրիորդը, որուն սըր- տանց կը համակրէր, անօրէնութեամբ ու փափկութեամբ — եթէ կարելի է այսպէս ըսել — կը մօտենար Սոֆիին սենեակին դրանը, կամացուկ մը կը զարնէր ու նը- ւաղկոտ «մոէքչ»ի մը վրայ, դուռը կի- սովին բանալով.

— Օրիորդ, ներեցէք, հանըմը ձեզ կ'ուզէ ... կը թոթովէր:

Անգամ մը, Կիւլիւկ հանըմ, աղջկանը յուսահատական վիճակէն թելադրուած , հանըմին դիմեց խնդրելու համար որ Սո- ֆին բժիշկի մը ցոյց տան: Հանըմը բար- կացաւ որ չնչին բանի մը համար տոքթո- րի դիմել կ'ուզուի : Ըսաւ որ քանի որ տոքթոր Մարկոսեանը մեկնած էր, գիւ- ղին մէջ ուրիշ յարմար բժիշկ չէր կար , ու ինքը զաւկին համար անպատուաբեր կը սեպէր ոչինչ բժիշկներ մտցնել իր տունէն ներս:

Յետոյ, շնորհ մը ընելու պէս, խոս- տացաւ, իր զաւկին գրելիք յառաջիկայ նամակին մէջ յիշել նաեւ Սոֆիին հիւան- դութիւնը եւ դարման ուզել :

— Հեռուէն կ'ըլլա՞յ, հանըմ , առար- կեց խեղճ կինը երկչոտութեամբ :

— Ի՞նչ ըսել է, հարկաւ կ'ըլլայ, տոք- թորին պէս բժիշկ մը ամէն բան կրնայ հասկնալ, հեռուէն ըլլայ մօտէն ըլլայ :

Լուացարարուհին, յուսաբեկ եւ ընկ- ճուած , հառաչելով ելաւ գնաց, անիծե- լով այն օրը ուր այդ դժոխային տունէն ներս մտած էին:

— Աչկը քէօռնայ ան Թադէոս աղային քի սէպէպ էղաւ, կը մոլտար շարունակ :

Տիկին Մարկոսեան գրեց Փարիզ , Սո- ֆիի վիճակի մասին: Պատասխանը չու- շացաւ. տոքթորը կ'ըսէր մամային որ կարեւորութիւն չտար այդ աղջկան ա- բարքներուն, որոնք շփացածութիւններ էին, ու եթէ շատ ձանձրացնէր զինքը, դուռը բանար դուրս ընէր: « Ատանկնե- րուն շատ երես տալ չըլլար, գլուխդ կ'ել- լան», կը վերջացնէր :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն :

Ապրիլ 9, Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Թէաթր Մունիսիփալի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Հայ Ազգ. Միութեան Նախագահ Պ. Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆ

Ֆրանսերէն խօսք կ'առնէ Պ. ԼԵՒՈՆ ՄԱԹԷՈՍԵԱՆ :

Կը խօսին ՏԷՐ ՍԱՀԱԿ ԱՒԱԳ ՔՀՆՑ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ : ՎԵՐԱՊ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, եւ ՊԱՊԵԱՆ վարդապետ :

Օրուան բանախօս՝ Պ. Ս. ՔԱՐԵԱՆ :

Ազգ. Միութիւնը կոչ կ'ուղղէ Վալանսի եւ շրջակայից հայ գաղութին բոլոր հայրենակիցներուն, որ իրենց ներկայութեամբ, յարգանքի տուրքը մատուցանեն մեր մէկ միլիոնէ աւելի անթաղ նահատակներուն, եւ ոգեկոչեն անոնց անմահ յիշատակը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՂԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ
ԵՒ
ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս 6
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս 31

Հռոմի Ողիմպիական Խաղերը դրօսաշրջիկներու խճողում պիտի պատճառեն այս տարի Իտալիոյ մէջ :

Մեր խումբին հանգիստ ճամբորդութիւնը եւ լաւագոյն բնակութիւնը օր առաջ ապահովելու համար, կազմակերպութեան աշխատանքները սկսած են :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Օրերը շուտ կ'անցնին, ցանկը շուտով կ'ամբողջանայ :

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝

Պ. ԹԱՐՈՆ
58, Bd. Serrurier, PARIS 19 - Métro Pré-St-Gervais

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise* PARIS 9 - Tél. TAI. 49-40
(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Ave. Beranger, ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէրին համար կ'ուզուի այր եւ կին մը յարմար աշխատանքներու համար : Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան :
1, Bd. du Nord. LE RAINCY (S. et O.)

TÉL. 927 01-72

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ կին մը կամ օրիորդ մը, կարէ հասկցող իբրեւ վաճառօղ - մանեքէնուհի :
ԴԻՄԵԼ՝

CONFECTION DE PARIS
19, BLD. ST. DENIS. PARIS 3e

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լօզանէն Սաթենիկ Օհաննէսեան (Թիֆլիսցի) կը փնտռէ իր հայրը՝ Սարգիս Օհաննէսեան Ակոբօֆ, (դերձակ), որ 1930ին Փարիզ էր (Պէքոն լէ Պրեւյէռ), Սաթենիկի կնքահայրը եղած է Տոքթ. Ամատեան : Դիմել Յառաջի վարչութեան :

ՄՐՃԱՐԱՆ-ՃԱՇԱՐԱՆ
Գ Ա Ռ Ն Ի Կ
(ՏԻՒՅՄԷՃԵԱՆ)

Արեւելեան մասնաճաշեր
խնամուած կերակուրներ

66, Rue de Bonnel, LYON (3e)

TÉL. 60-37-92

Բաց է ամէն օր, նոյնիսկ կիրակի օրերը :

Լաւագոյն ընդունելութիւն, ապահովուած է բոլոր յաճախորդներուն :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին :

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի, Սալ Քառէի մէջ :

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Մեծ համերգ
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՅԻՍ 15
Կը խնդրուի չխաչաձեւել

ԺՈՂՈՎ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին թէյասեղան - ընդհանուր ժողովը, Կիրակի, 20 Մարտ, ժամը 15ին, դպրոցին մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ : Ժամը 18ին կը սկսի թէյասեղանը, որուն սիրով կը հրաւիրուին նաեւ Խաչուհիներու ամուսինները, հաճելի օր մը անցընելու համար :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ :

Ապրիլ 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մէզօն տը լա Շըմիի մէջ, 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք, մէթրօ Էնվալիտ :

Հայերէն եւ Ֆրանսերէն թատերախաղեր : Երգախառն պատկեր :

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ :

Պիտի ներկայացուին նաեւ հայերէն եւ ֆրանսերէն թատերախաղեր :

Մուտք՝ 6, 5 եւ 3 Ն. Ֆ. :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ
OUVRIÈRES DOMICILE
spécialiste du Chemisier,
Belle Fabrication
Tél. : COM. 42-42

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTY

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանչօ Քաչանի խումբին կողմէ, Կիրակի, Մարտ 20, ժամը 16էն 24 :

167, RUE MONTMARTRE ի 2րդ սրահներուն մէջ : MÉTRO RUE MONMARTRE

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Attractions

Ճոխ պիւֆէ : Անակնկալներ

Հիմնադիր-Տնօրէն ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Ֆրանսական - հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31 21
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առանձնակարգ կովկասեան խորովածներ, «շաշլիք», «քարաքի»

Bar Américain

Établissements G. HAGOPIAN

Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

10, Rue du Caire, PARIS 2e **Tél. : CEN. 78-44 et CEN. 66-96**

ՆԱՅ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

ԿԸ ԾԱԽԷ ԶԵՏԵՒԵԱԼ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐԸ

ԷՆԹԵՐԼՈՔ INTERLOCK ԺԱՔԱՐ JACQUARD

ՄԱՅ ԱՆԿԼԷԶ MAILLE ANGLAISE ՄԱՅ ՍՈՒԻՍ MAILLE SUISSE

ՖԻԼ Տ'ԷՔՈՍ FIL D'ÉCOSSE

ԲԱՄԲԱԿԷ ԺԻՒՍՈՒԱՌՔՆԵՐ՝

ՊՈՒՔԼԷԹ BOUCLETTE ՊԱՆԼՈՆ BANLON

ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿՈՎ ԵՒ ԳՈՅՆՈՎ ԹՐԻԳՈՅԻ ՊԱՏՐԱՍՏ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ
ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ԿԸ ԾԱԽԷ ՆԱԵՒ ԶՈՒՏ ԲՈՒՐԴԷ ԴԵՐՁԱՆ 2-28, 2-40, ԵՒ ԽԱՌՆ ԲՈՒՐԴՈՎ 1-26, 1-40

ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐ
ԵՒ
ՎՃԱՐՈՒՄԻ ԼԱՅՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՄԱՐՏ

DIMANCHE 20 MARS 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8753 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4534

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ո՞վ չի ճանչնար հայ ժողովուրդի կա-նոյն այս մեծագոյն կազմակերպութիւ-նը, որ իր ճիւղերը տարածած է չորս ցա-մաքամասերու վրայ, մեր մայրերը, քոյ-րերն ու աղջիկները համախմբելով գա-ղափարականի մը շուրջ, որ միանգամայն բարեսիրական է ու հայրենասիրական:

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութիւնը զարթօնքի նոր շրջան մը պիտի բանար արեւմտահայութեան համար: Ապաւէլ համիտի դաժան բռնակալութեան կը յաջորդէր խարուսիկ ազատութիւն մը, որ լիովին պիտի օգտագործուէր հայ ազա-տատենչ ժողովուրդին կողմէ:

Ահա այդ վերածնունդի օրերուն է, որ Հեռաւոր Ամերիկայի մէջ 1910ին հիմը կը դրուէր Հայ Յեղափոխական Դաշնակցու-թեան, Հայ Կարմիր Խաչին, կնքահայ-րութեամբ անդուլ-դական հանտոր եւ հան-րային գործիչ Ե. Ակնունիի:

Յիսուն տարի անցած է ուրեմն իր հիմ-նարկութեան թուականէն ի վեր:

Կէս դարու բեղնաւոր եւ արդիւնալից գործունէութեան վաստակով բեռնաւոր է որ անիկա կը ներկայանայ մեզի այսօր:

Երկար ատեն Հ. Յ. Դ. Հայ Կարմիր Խաչ անուան տակ գործելէ վերջ, պայ-մաններու բերումով դարձած է «Հայ Օգ-նութեան Միութիւն», անխախտ պահե-լով իր սկզբնական, հիմնական նպատակ-ները:

Հ. Օ. Մ.ը իր 165 մասնաճիւղերով եւ 12.000 անդամուհիներով հզօր կազմա-կերպութիւն մըն է, որ նախախնամական դեր կը կատարէ աշխարհասփիւռ մար-դին մէջ:

Կեդրոնն է Պոսթըն: Ունի 12 Շրջանա-յին Վարչութիւններ հետեւեալ վայրերու մէջ.— Հար. Ամերիկա, Ֆրանսա, Յու-նաստան, Թրակիա – Մակեդոնիա, Ե-գիպտոս, Երուսաղէմ, Ամման, Հայֆա, Իրան, Իրաք, Լիբանան եւ Սուրիա:

Ամէն շրջան իրեն յատուկ անուն ունի: Հ. Օ. Մ.ը Ֆրանսայի մէջ կը կոչուի Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչ, Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ՝ Օգնութեան Խաչ, Յունաս-տանի մէջ՝ Գթութեան Խաչ, Եգիպ-տոսի մէջ՝ Հայ Կազդուրման Խաչ, Իրա-քի մէջ՝ Հայ Կարօտելոց Խնամակալու-թեան Ճամբըն: Բոլորն ալ ունին նոյն ծը-րագիրը եւ կապուած են նոյն կեդրոնին:

1960 թուականը յայտարարուած է Հ. Օ. Մ.ի յոբելենական տարի:

Ներկայ տարուան ընթացքին բոլոր շր-ջաններու մէջ տեղի պիտի ունենան փայ-լուն հանդէսներ, կիսադարեան յոբելեա-նի առթիւ:

Շատ ընդարձակ է Հ. Օ. Մ.ի գործու-նէութեան դաշտը:

Առաջին աշխարհամարտի ընթացքին Ամերիկահայ Կարմիր Խաչը խնամած է վիրաւորներ եւ օգնած որբերուն: Զինա-դադարին աշխատանոցներ հիմնած է Պո-լիս եւ Յունաստան, ուր եւ ստանձնած է որբերու խնամատարութիւնը:

Հայաստանի անկախութեան օրերուն հագուստ եւ դեղօրայք ղրկած է Հայաս-տան, Պոլիս, Սուրիա, Յունաստան, Պուլկարիա եւ Իրան, միաժամանակ նը-պաստելով որբերու ապաստագրութեան ար-դարան գործին:

Հ. Օ. Մ.ը չէ սահմանափակուած մի-այն որբերու, աղքատներու, աշխատանք-ներու եւ հիւանդներու օգնութեամբ:

Անիկա անհուն զոհողութիւններ ըրած է կրթական մարզին մէջ: Ո՛չ միայն հայ կեդրոնի դասընթացքներ բացած է Ամերի-կայի մէջ, այլեւ նիւթ. մեծ օգնութիւն հասցուցած է Յունաստանի, Լիբանանի եւ Սուրիոյ մեր դպրոցներուն, Պէյրութի եւ Հալէպի ճեմարաններուն: Օգնած է Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ հայ կարօտ ուսանողներու: Աջակցած է

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ Է»

Կ'ԸՍԵՆ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԻՍՏԸ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ – ՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ

Ինչպէս կը սպասուէր Հանրապետու-թեան Նախագահը գրաւոր նամակով մը, ուղղուած Ազգային Ժողովի նախագահ՝ Շապան – Տելմասին կը մերժէ խորհրդա-րանը բացառիկ նստաշրջանի մը հրաւի-րել ու իր նամակով կը բացատրէ թէ ի՛նչու:

Ստորեւ տը Կոլի նամակին գլխաւոր մասերը:

«Կրկնելով հանդերձ գիտումնաւորող ե-րեսփոխաններուն պահանջը որ պետական իշխանութիւնները կարելի եղածին չափ շուտ զբաղին հրատապ հարցով մը, ի՛նչ-ծի համար վիճելի չէ որ իրենց բանաձե-ւած հարցը արդիւնքն է արհեստակցութեան կան խմբակցութեան մը ճնշումին: Ինչ ալ ըլլայ այս խմբակցութեան ներկայացուց-չական կարեւորութիւնը, անտեսական մասնաւոր շահերու վերաբերեալ, բատ օ-րէնքի քաղաքական ոչ մէկ որակում կամ պատասխանատուութիւն ունի:

« Ձեմ կարծեր որ խորհրդարանի բա-ցառիկ նիստի մը գումարումը որ նման բնոյթ մը ունեցող «հրաւէրներու» վրայ հիմնուած ըլլայ եւ յենուած՝ ծանօթ ցոյ-ցերու, համապատասխանէ մեր նոր հիմ-նարկութեանց ոգիին եւ նոյնիսկ սահմա-նադրական կանոնին որ կը դատապարտէ որեւէ «հրամայական»:

« Ղեկավարած ըլլալով կառավարու-թեան աշխատանքները, որ սահմանա-դրական կոմիտէին հետ գործակցաբար մշակեց սահմանադրութիւնը, իրաւունք ունիմ մտածելու, թէ ճիշդ այս տեսակ ճնշումներուն առաջքն առնելու համար է, ինչպէս նաեւ ճշդելու համար անոնց նիս-տերուն տրամաբանական տարեկան շըր-ջան մը որ սահմանադրութեան յօդուածը կը նշէ թէ բացառիկ պարագաներու մէջ է միայն եւ այն ալ Հանրապետութեան նախագահին պատասխանատուութեան տակ ու յատուկ հրովարտակով մը կը հրաւիրուի Խորհրդարանը բացառիկ նըս-տաշրջանի:

Ապա տը Կոլ կը յիշէ իր նամակին մէջ որ, եթէ Դեկտեմբերի նստաշրջանէն ետք խորհրդարանը երկու անգամ բացառիկ նիստի հրաւիրուեցաւ, կառավարութեան առաջարկին վրայ էր որ հրովարտակները ստորագրուեցան:

Տը Կոլ չի հաւատար որ նոր բացառիկ նիստ մը կրնայ արդիւնքի մը յանգիլ. «Ի-րականին մէջ, այն մեծ փոփոխութիւն-ները որոնք պիտի վերանորոգեն ֆրան-սական հողագործութիւնը եւ այդ ձեւով, ուղղակի նպաստեն Ֆրանսայի վերա-կանգնումին կրնան միայն կատարուիլ գործադիր եւ օրէնսդիր իշխանութեանց գործակցութեամբ եւ կրնան միայն քուէ-արկուիլ իրենց արժանավայել պայման-ներուն մէջ»:

(Շարունակութիւնը կարդալ -Դ. էջ)

ԱՆՁԱյի միջոցաւ Գերմանիայէն ազա-տագրուած հարիւրաւոր բնտանիքներու: Կարեւոր գումար մըն ալ ղրկած է Խոր-հրդ. Հայաստան՝ Շիրակի աղէտին առ-թիւ (1926):

Ողջունելով Հայ Օգնութեան Միու-թեան յիսնամեակը, աւելի բարգաւա-ճում եւ նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք հայ իգական սեռի այս մեծ կազմակերպութեան:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

ՄԵՐ ՕՐԵՐՈՒ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Կիրակնօրեայ թիւով, այս սիւնակին մէջ, սովորութիւն դարձած է նմոյշներ տալ Հայաստանի լաւագոյն ու թարմ բա-նաստեղծութիւններէն: Այս անգամ, նոյն այս սիւնակին մէջ, նմոյշ մը՝ օր-ուան ... հիւանդութենէն, որ աւելի փո-խանցիկ է քան կրիփը: Հայաստանէն ար-տասահման կ'անցնի այդ հիւանդութիւ-նը, արտասահմանէն Հայաստան՝ վարա-կելով ամէն գրող – բրոգ կամ յանգաւոր:

Տարօրինակ է, բանաստեղծութիւնը մեր մէջ յանգաւորութիւն էր ժամանակ մը: Հիմա... հանքարանութիւն է, — բանաստեղծը իր ներշնչման հանքը կը գտնէ՝ մտնելով ուրիշին բանաստեղծու-թեան գիրքին մէջ: Այսպէս յանգը դար-ձած է հանք, իսկ հանքը... իմաստը փնտռեցէք Մխիթար աբբահօր բառարա-նին մէջ:

Տարափոխիկ ու մահացու այս հիւան-դութեան մասին գաղափար մը տալու համար, կ'առնենք Սողոմոն Տարօնցիի հետեւեալ գրութիւնը, որ հրատարակ-ուած է *Գրական Թերթ*ին մէջ (26 Փե-տրուար) —

— « Հայպետհրատը լոյս է ընծայել Արտաւազդ Յովակիմեանի *Շաւիղ* վերնա-գրով բանաստեղծութիւնների ժողովա-ծուն: Չխօսելով գրքոյկի առաւելութիւն-ների եւ թերութիւնների մասին, հարկ եմ համարում նշել մի երեւոյթ, որքան տը-գեղ, նոյնքան պախարակելի:

Յովակիմեանը դիմել է *ուղղակի արտա-գրութեան*: Այսպէս, իմ *Ամպրոպից յե-տոյ* ժողովածուի մէջ (լոյս տեսած 1948 թուականին), 92րդ էջում տպագրուած է 1923 թուականին գրուած իմ այս բանաս-տեղծութիւնը. —

Ի՞նչքան եարեր սիրեմ,
Ի՞նչքան սարեր սիրեմ,
Սիրած եարերի մէջ,
Սիրած սարերի մէջ —
Դու՛ ես իմ մեծ եարը
Բոլոր եարերի մէջ,
Հանց Արարատ սարը,
Բոլո՛ր սարերի մէջ:

Յովակիմեանը «որոշ փոփոխութիւնն-րով» արտագրել է 1958 թուականին (*ինկուպացիան* տեւել է տասը տարի).

Ի՞նչքան եարեր սիրեմ,
Ի՞նչքան սարեր սիրեմ,
Դու՛ ես միակ եարըս,
Սիրած եարերի մէջ,
Ինչպէս Մասիս սարը
Բոլոր սարերի մէջ:

(Շաւիղ, էջ 41):

Բնաւ միտք չունենալով վիրաւորած լի-նել պատանի բանաստեղծին, ամենայն անկեղծութեամբ խորհուրդ կուտայի այ-սուհետեւ չդիմել *արտագրութեան*, որ բոլոր դէպքերում դատապարտելի է »:

Հայաստանի մէջ, ինչպէս կը տեսնուի, շա՛տ քնքուշ է հիւանդութեան անունը, — *արտագրութի՛ւն*: Արտասահմանի մէջ, ասկալի անուն մը ունի նոյն հիւանդու-թիւնը, — *բանագողութի՛ւն*:

Ախտանշանները կը մնան նոյնը:

Իսկ դարմանո՞ւմը: Ով որ գիտէ դարմանումին ձեւը, թող իմացնէ մեզի, — պատրաստ ենք հրատարակելու ... արտագրութեամբ կամ բանագողու-թեամբ, ի պէտս հայ գրականութեան, իբրեւ *պրոֆիլակսիա*:

ԱՐԱՁ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ուղղուած նամակով մը, Սէն նահանգի անկախ ե-րեսփոխան՝ Վիրոն հարց կը դնէ, թէ «վերին ժողովի» ընթացքին, որ տեղի պիտի ունենայ Փարիզի մէջ Մայիս ամ-սուն, արդեօ՞ք նոյն միջոցները ի գործ պիտի դրուին «կասկածելիներուն» հան-դէպ, եթէ այո, այդ պարագային աւելի լաւ պիտի չըլլա՞ր որ «պարտադիր ար-ձակուրդի» մեկնողներուն այժմէն իսկ ըսէին թէ Ապրիլ մէկէն սկսած իրենց բնակարանը կեանքը վերստին պիտի ընդ-հատուի՝ Մայիս մէկին:

ԹՈՒՐՔԻԱ դժգոհ է «Եւրոպայի վեցեա-րէն» այս վերջիններուն Թուրքիոյ հան-դէպ բռնած դիրքին առիթով: Նման յայ-տարարութիւն մը ըրած է Անգարայի օ-տար դեսպաններուն՝ Թուրքիոյ արտա-քին նախարարը, Ֆաթէն Զորլու:

ՍՊԱՆԻՈՅ շինութեան նախարարը՝ Ա-րէզ հրաժարած է պաշտօնէն: Կը կար-ծուի, թէ դէմ է Ֆրանքոյի ներքին քա-ղաքականութեան:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ արուեստական արբան-եակը՝ «Հետախոյզ Ե.», 1.609.000 քմ. ծիր մը կտրած է ու արդէն իսկ գիտական կարեւոր տեղեկութիւններ կը հաղորդէ:

ՌԵԿԱՆԻ մէջ պայթած ֆրանսական հիւլէական ռումբին ուժը 60էն 70 քիլո-թոն էր, այսինքն Հիրոշիմայի մէջ ար-ձակուած Ամերիկեան ռումբէն 3 – 4 ան-գամ աւելի ուժեղ: Պետութեան արժած է՝ 10էն 15 միլիառ:

ՍՊՈՒԹՆԻԿ Գ. իր վերջին ժամերը կ'ապրի: Արդարեւ՝ մօտ ժամանակէն ան-ջրպետին մէջ պիտի տարրալուծուի: Ար-ձակուած էր, 1958 Մայիս 15ին:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ շրջանակները պատճառ-ներ ունին կարծելու, թէ Խրուշչեւ տը Կոլը Խ. Միութիւն պիտի հրաւիրէ, պաշ-տօնական շրջագայութեան մը համար: Հանրապետութեան նախագահը 1944 Դեկտեմբեր 10ին Մոսկուա գտնուած է:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախա-րարը՝ Կէյթէ Եւրոպա կուգայ « քննելու համար Ատլանտեան Ուխտի զինուորական խարխուխները»: Մարտ 30ին ներկայ պի-տի ըլլայ Ուխտի պաշտպանութեան նա-խարարներու նիստին:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Մոսկուա վերադարձած է: Ինչպէս գրած էինք դուժի պատճառով Սեւ Ծովի մօտերը գիւղ մը մեկնած էր, կազդուրուելու:

ՕԴԱՆԱՒ մը պայթած է Օհայոյի (Մ. Նահանգներ) մօտերը, պատճառ դառնա-լով 63 ճամբորդներու մահուան:

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն կ'ող-բայ մահը իր վեթերան ընկերոջ՝

ԸՆԿԵՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

եւ այս տխուր առթիւ իր ցաւակցութիւն-ները կը յայտնէ Այրի Տիկին Տէր Թով-մասեանի եւ ընտանեկան պարագանե-րուն:

×

Հ. Յ. Դ. Դիւան Թանգարանի յանձ-նախումբը ցաւով կը ծանուցանէ՝

ԸՆԿԵՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահը:

× Վրացական Ազգ. Կեդրոնի նախա-գահ՝ Նոյ Ժորդանիա իր եւ խորհուրդին ա-նունով ցաւակցութիւն կը յայտնէ՝

ԸՆԿԵՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԱՍԵԱՆԻ

Է.

Հայկական վաստակ մըն է Վաստակոց Գիրքը. իբրեւ Կիլիկեան հայերէնի վկայութիւն, — մեր նախնեաց թողած ժառանգութեանց մէջ՝ առաւել եւս թանկագին անով որ պատմական – կրօնական նիւթերու յաճախանքէն ու կրկնագրութիւններէն կ'ազատէ մեր լեզուն :

Եւ սակայն, « նորութեամբ եւ ճոխութեամբ բառից» հայ մատենագրական պարտէզին բացառիկ այս բերքը քիչ է ուսումնասիրուած, չըսելու համար թէ ուսումնասիրուած չէ«որպէս արժանն է»:

Գէորգ Գալաթեցի, մէկը այն «դպիրներէն», որոնք հայկական համայնագիտական ծաղկափթթումին (փլորէզոն) առաջին բողբոջները կը համարուին Պոլսոյ մէջ, տպագրութեան համար կը պատրաստէ Վաստակոց Գիրքի ձեռագրի ընտիր օրինակ մը՝ բառագիտական ցուցակ մը դնելով շալակը :

Աւելի ետքը, Ալիշանին կը վիճակի զայն հրատարակելու բախտը, մէկ աչքովը հայերէն ձեռագիրներու, իսկ միւս աչքովը՝ յունարէն օրինակի մը բաղդատութեամբ գրաղած :

Այնուհետեւ արագ ակնարկներ Վաստակոց Գիրքին վրայ, — Ն. Բիւզանդացի, Հ. Ղեւոնդ Ցովնանեան եւ ուրիշներ : Անասեան, այս անուններուն կարգին, ցոյց կուտայ նաեւ հայ եւ օտար հեղինակութիւններ՝ ուղեցոյց աղբիւրաքննութեան:

×

Վաստակոց Գիրքը ուսումնասիրելու համար, պէտք է ճամբայ ելլել բաղդատական չափոցն ի ձեռին :

Թէ հայերէնը թարգմանութիւն է արաբերէնէ, վիճելի չէ, (Բասմաջեան կը վերագրէ Մխիթար Հերացիի՝ առանց լուրջ ապացոյցի) : Բայց եւ այնպէս գործին խմբագրութեան ամբողջական պատմութիւնը կրնայ օգտակար դառնալ՝ լուսաբանելու համար հայերէն թարգմանութեան կարգ մը խրթնաբանութիւնները, սխալ ուղղութիւն չտալու համար բառերու իմաստաբանական որոնումներուն :

Ուստի, հարկ է քրքրել Նաբաթեան երկրագործութեան մատենագրութիւնը (Իպն – Վահշիահ ունի գործ մը այս նիւթին նուիրուած) : Արեւմուտք տակաւին նոր կը հետաքրքրուի Արաբներու հետաքրքրութեանց ծիրով(*), — Հաճի Խալֆա ետ չէ՝ խօսելու համար Արիստոտէլի երկրագործական ծանօթութեանց մասին :

(*) Ռ. Պիլիար կը գրէ թէ երկրագործութեան ոչ մէկ նուաճում գաղտնիք կը մնար Արաբներուն (Լ'Ակրիքիւլթիւր տան լ'Անթիքիթէ, էջ 87):

Ցունական երկրագործութեան պատմութեան մէջ՝ Անատոլիոս կը ներկայանայ իբրեւ պատ մը, մինչդեռ Նաբաթեան աւանդութեանց յիշատակութիւնը կը հաստատէ թէ Անատոլիոս ... դուռ մըն է :

Հեղինակ մը չէ Անատոլիոս, — Ցոյն կամ Ասորի : Այլ հաւաքող մը, եթէ ոչ ընդօրինակող մը : Զուգորդ անունն իսկ, Վինդանիոս, կը մատնէ կարծես թէ երկրորդ գլուխ մըն է՝ դրուած նոյն մարմինին վրայ, ձեռագրական չփոթութեան մը մեղքով : Նոյն չփոթութեան կարելի է կապել Փոտի վկայութիւնը, որ անճահ աճում մը կուտայ զուգորդ անուան, Վինդանիոսը վերածելով Վինդանիոնիոսի, մինչ ընդհակառակն Արաբները կը գլխատեն նոյն անունը՝ ըստ Տիւվալի (Ասորական գրականութիւն, էջ 280), — Գար Գահլուլ կը գրէ Իուանիոս (= Իոնիոս), իսկ Իպն – ալ – Ավամ՝ Իունիոս, ասկէ՝ Անասեան կ'ենթադրէ թէ արաբերէն մէկ կէտի չփոթութեամբ կը դառնայ Գոնիոս:

Անատոլիոսի կամ այլ հեղինակներու այս գործը մեզի հասած է նաեւ Կասիանոս Բասսոսի անուամբ : Անատոլիոս, Պէյրութցի, իսկ Կասիանոս, Բիւթանացի, ժամանակակից են, — Գ. կամ Դ. դար : Ո՞վ է յառաջընթաց : Կասիանոսի գործին մէջ հատուածներ կան Անատոլիոսի գործէն, պէ՞տք է հետեւցնել թէ յառաջընթաց է Անատոլիոս, — ո՛չ : Հինը այն է որ Նաբաթեան աւանդութիւննե՞ր կը բերէ, — ո՛չ : Կասիանոս յաճախ դիցաբանական զրուագներ կը յիշատակէ, հռովմէական ծանօթութիւններ կը բերէ, մեր շրջանէն (բիւթանական) վկայութիւններ կուտայ, ուրեմն նո՞ր է, — ո՛չ : Զգո՜յշ ընդօրինակողներու մեղքերէն : Պէտք է խոստովանիլ թէ դժուար է լուծել հարցը : Անատոլիոսի եւ Կասիանոսի գործերուն մէջ անանուն ընդօրինակողներ կը չփոթեցնեն մեզ : Նոյն տաշտին մէջ հաց են թխած ցորենի եւ գարիի ալիւրով :

Կասիանոս մեզի կը հասնի նաեւ ֆրանսերէն թարգմանութեամբ մը, Քոնսթանթէն Սեզար տը Քոնսթանթինոփլ անուամբ :

Թարգմանութիւնը կատարած է իրաւագէտ Անթուան Փիէռ եւ առաջին անգամ տպագրած 1543ին, Փուաթիէ քաղաքին մէջ : Գործը այնքան յաջողութիւն կը գտնէ որ 1545ին կը հրատարակէ երկրորդ տպագրութիւն մը, նոյն քաղաքին մէջ :

Անգտանելի են այս հրատարակութիւնները : Այս գիրքը ընդօրինակած եմ գրեթէ ամբողջութեամբ, — տաժանելի՜ աշխատանք, որովհետեւ լեզուն հին է, ուղղագրութիւնը հին, տպագրութիւնը հին : Եթէ միայն ա՛յս ըլլար ընդօրինակածս, կ'ըսեն աչքերս՝ ցաւագին պատմութիւն մը յիշելով յանկարծ :

Այս ծանր աշխատանքները կատարած եմ՝ պարզապէս ստուգելու ամար կարգ մը հայերէն բառերու նշանակութիւնը կամ խրթնաբանութեանց իմաստը՝ բաղդատութեան եղանակով :

Ահաւասիկ միջնադարեան, եթէ կ'ուզէք Կիլիկեան հայերէնի բառ մը, — Թորխ : Այս բառը երկու անգամ գործածուած է Վաստակոց Գիրքին մէջ (էջ 72 եւ 174) : Ըստ Գէորգ Դպիրի՝ կը նշանակէ «չորացեալ ծառ» : Այդպէս ալ բացատրուած է Ս. Մալխասեան : Արդ, ֆրանսերէն թարգմանութիւնը կը գրէ թրոնք fourché :

Ահաւասիկ խրթնաբանութիւն մը . — Հազարը մարոլն է, ֆրանսերէն՝ լէթիւ : Այս տունկին բժշկական յատկութեանց մասին խօսելով՝ Վաստակոց Գիրքը կը գրէ . «Եւ հազարին գիտնականքն մեռելոտեաց մահիճք են անուանեալ » :

Ըստ Ալիշանի մեկնութեանց՝ յունարէն վրոմա (կերակուր) բառը կարդացուած է սթրոմա (մահիճ), եւ հազարը կոչուեր է « մեռելի անկողին» փոխանակ կոչուելու «մեռելի կերակուր»:

Հազարը ոչ մեռելի անկողին է, ոչ ալ մեռելի կերակուր : Ո՞վ չի յիշեր Եսթեր Գուլէի մարոլը, երբ ... եարըլ՛, եարըլ՛ կը պոռային պարտիզպանները, եւ ուտողը կը զովանար ու կը թարմանար .:

Ուրկէ՞ կուգայ սխալը :

Հազարը, ի հնումն, ծանօթ էր իբրեւ բանջարեղէն մը, որ օժտուած էր բուժական բազմատեսակ յատկութիւններով : Օգոստոս կայսրը կը տառապէր մելամաղձոտութեամբ, ու բժիշկը զայն բուժեց հազար կերցնելով առատօրէն : Արիւնկզակ կայսրը, Դիոկղետիանոս, այնքան կը սիրէր հազարը, որ իր կեանքին վերջին տխուր օրերը կ'անցընէր հազար մշակելով, ապահովաբար մոռնալու համար իր թափած ծով արեան տեսիլքը : Գաղիանոս, որ կը կոչուի Հիպպոկրատ Երկրորդ, իր յոգնատանջ աշխատասիրութեանց հետեւա՛նքով՝ անքնութեան դատապարտուած, գիշերային իր նեղութիւններէն ազատեցաւ եւ սկսաւ քնանալ խաղաղօրէն՝ հազար ուտելով ամէն գիշեր : Ու վերջապէս, աստուածուհին Անահիտ թաղեց իր սիրականը, Ադոնիս, հազար տնկուած արտի մը մէջ, որպէսզի քնանայ յաւիտենական խաղաղութեան մէջ՝ սիրոյ հրայրքը մոռցած :

Այսպէս, ուրեմն, հազարը ծանօթ էր հինէն ի վեր՝ իբրեւ բանջարեղէն մը, որ ոչ միայն կը քնացնէ, այլ եւ կը մարէ այրութեան մոմը, սեռային բոլոր կրակները : Եղաւ ժամանակ մը, երբ Պիւթագորասի աշակերտները հազարին կը վերագրէին ներքինի դարձնելու զօրութիւն մը :

Տեսակ մը դեղ ... ողջ մեռնել դարձընելու :

Ահա թէ ինչո՛ւ գիտնականները, ինչպէս կը գրէ Վաստակոց Գիրքը, «մեռելոտեաց մահիճ» կամ «մեռելներու կերակուր» անուանած են հազար անգամ անմեղ հազարը:

×

Անասեանի Մատենագիտութեան գնահատանքն ըրի, գործէն նմոյշ մըն ալ տուի : Այժմ կը մաղթեմ որ երբեք չպակսի իր եռանդը, չպակսի իր աչքերուն լոյսը, որպէսզի կարենայ վերջացնել … յաւերժական կոթողը : Ցետոյ, — … ւանի մատենադարաններուն նկուած … փով, անշուշտ, — կը փափաքիմ որ … բողջացնէ իր մատենագիտութիւնը … տար աղբիւրներու մատենացոյցը … խացնելով, այնքան որ վաղուան բանասէրը կարօտ չմնայ օտար մատենագիտութեանց :

Շ. ՆԱՐԴՈՒ…

(Վերջ)

ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐ

ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ ՄԱՍԻՆ

Արտասահմանի հետ մշակութային կա… պի ընկերակցութեան նախագահը, Տիգր… Գրիգորեան, անցեալ Նոյեմբերին, Սա… Թիակօ (Չիլի) գտնուած է ուր պատահմամբ կը տեղեկանայ թէ այդտեղ կ'ապ… րի մեծատաղանդ Սիրանոյշի դուստր Աստղիկը : Գրիգորեան տեղացի հայերուն օգնութեամբ կը յաջողի գտնել Աստղիկ Կիրակոսեանի հասցէն՝ Լոս Ալիագա փողոցի մէջ տուն մը, ուր ան կը բնակի իր տղուն, հարսին ու թոռնիկին հետ. Զրոյցի ժամանակ հիւրը կը պատմէ թէ որքան մեծ եւ խոր յարգանք կը վայելէ Սիրանոյշի անունը համայն հայ ժողովուրդին կողմէ : Ի նշան երախտագիտութեան, տանտիրուհին անոր կը ծանօթացնէ Սիրանոյշի արշիւները, զոր իր մօրը մահէն ի վեր տարիներ շարունակ խնամքով պահպանած է : Անոնք շատ արժէքաւոր փաստաթուղթեր են : Գրիգորեան կը խնդրէ ու համաձայնութիւն … ստանայ որ Սիրանոյշի արշիւը փոխադրուի հայրենիք :

Արշիւին մէկ մասը արդէն կը գտնուի Երեւան :

1909 Թուականին Բագուի մէջ հայ մարդասիրական ընկերութիւնը նախապատրաստական աշխատանքներէ ետք Ցունուար ամսուն կը կատարէ տաղանդաւոր դերասանուհիին յոբելեանը : … տացուած նիւթերուն մէջն է ընկերութեան յոբելենական յանձնաժողովի … բաւիրատոմսը, ուր կը տեղեկացուի թէ յոբելեանը տեղի կ'ունենայ Նիկիտին եղբայրներու կրկէս–թատրոնին մէջ :

Սիրանոյշի նկատմամբ թատերական հասարակութեան ունեցած անսահման սիրոյն ու յարգանքին մասին կը պատմեն բազմաթիւ այն ողջոյնները որոնք կարդացուած են յոբելեանի օրը : Ստացուած նիւթերու մէջ են ռուսական թատերախումբի, Հայոց ազգագրական ընկերութեան խորհուրդին, «Մշակ»ի խմբագրութեան, «Մեղու» աշխատանքի տան ընկերութեան, Բաքու բնակող Վանեցիներուն, Թեհրանի թատերասիրաց ընկերութեան, Թիֆլիսի Հայոց տրամատիկ…

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԱՍՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

- CAVALLERIA RUSTICANA -

●

— Շատախօս :

— Աստուածամայրը վկայ, որ ես քեզ հացի պէս կ'ուտէի :

— Շատախօս :

— Պատուովս կ'երդնում :

— Օ՜հ, մայրի՛կ ...

Լոլան, որ ամբողջ գիշերը, ռեհանի ծաղկամանի մը ետեւ պահուըտած, մըտիկ կ'ընէր անոնց խօսակցութիւնը, երբեմն կը շառագունէր, երբեմն ալ կը գունաթափուէր .:

Վերջապէս, անգամ մը, խօսքը Թուրիտտուին ուղղելով, ըսաւ .

— Այդպէ՞ս, ուրեմն այլեւս հին բարեկամներուն բարեւ — առնելու բարին չկայ ...

— Այո, պատասխանեց երիտասարդը, ո՛խ քաշելով, երջանիկ է ձեզ հետ տեսնուելու բախտ ունեցողը :

— Եթէ այդքան կը փափաքիք տեսնուիլ հետս, գիտէք արդէն թէ ո՞ւր կը բնակիմ, պատասխանեց Լոլան :

Թուրիտտու այնուհետեւ յաճախ սկըսաւ տեսակցիլ Լոլային հետ, այնպէս որ Սանթան երբ ամէն անգամ կը նկատէր այդ բանը, բարկութեամբ կը փակէր իր պատուհանը :

Դրացիները ժպտելով մատնացոյց կ'ընէին Սանթան եւ հրացանաձիգը եւ անոնց անցքին՝ կը շարժէին իրենց գլուխները :

Իսկ Լոլայի ամուսինը, իր ջորիներուն ետեւէն ինկած, կը շրջէր տօնավաճառները :

— Կիրակի պիտի երթամ խոստովանելու, այս գիշեր երազիս մէջ սեւ խաղող տեսայ :

— Զգէ, ի սէր Աստծոյ, դեռ սպասէ, կ'աղաչէր Թուրիտտուն :

— Ոչ, Զատիկը արդէն մօտեցած է եւ ամուսինս անպատճառ պիտի հարցնէ թէ ինչո՞ւ չեմ խոստովանած :

— Ահ, կը մրմնջէր Լոլայի աղջիկը՝ Սանթան, իր կարգին ծնկաչոք սպասելով նոյն քաւարանին առջեւ ուր Լոլան իր մեղքերը կը քաւէր, ահ, արեւս վկայ, երբեք չէի ցանկանար որ քաւութեան արժանանայիր դուն ...

Վերջապէս Ալֆիօն քսակը լեցուն, վերադարձաւ իր ջորիներով, իր կնոջը ձեռք մը գեղեցիկ տօնական նոր հագուստ բերելով :

— Շատ լաւ էք ըրած որ ձեր կնոջը նուէր էք բերած, ըսաւ դրացուհի Սանթան, որովհետեւ, ձեր բացակայութեանը, ձեր կինն ալ իր կարգին մեծ հոգ կը տանէր տունը զարդարելու համար :

Այս խօսքերը մեծ տպաւորութիւն գործեցին Ալֆիոյի վրայ եւ դէմքը այլայլեցաւ .:

— Կրողը տանի ձեզ, բացագանչեց ան, ինչպէս կը տեսնեմ, հաճելի չեմ ես ձեր աչքերուն, բայց ես այդ աչքերդ կը հանեմ, որպէսզի լալ իսկ չկարողանաս .:

Գետինն անցնիք դուք ձեր ամբողջ գերդաստանով ....

— Ես լալու սովորութիւն չունիմ, պատասխանեց Սանթան : Չլացի նոյնիսկ այն օրը, երբ իմ սեփական աչքերովս տեսայ որ պառաւ Նունցիայի տղան Թուրիտտու գիշերանց մտաւ ձեր կնոջ մօտ:

— Շատ բարի, պատասխանեց Ալֆիօն, շնորհակալ եմ ձեզմէ ...

×

Լոլայի ամուսնին վերադարձէն ի վեր, Թուրիտտուն այլեւս յանցաւոր կ'երեւէր փողոցները :

Անիկա իր ձանձրոյթը կը փարատէր գինետան մէջ, բարեկամներու հետ նստած :

Զատկի նախընթաց իրիկունը, անոնց առջեւ դրուած էր երշիկով լեցուն ամանը, երբ ներս մտաւ Ալֆիօն :

Թուրիտտու երբ տեսաւ Ալֆիոյի հեռուէն իր վրայ սեւեռած հայեացքը, հասկցաւ թէ խնդիրը ի՞նչ բանի մէջ կը կայանար, եւ իսկոյն իր ձեռքի պատառաքաղը դրաւ երշիկի ամանին մէջ

— Ալֆիօ, չըլլա՞յ թէ որեւիցէ … ունենաս ինծի հետ, ըսաւ Թուրիտտուն.

— Մասնաւոր բան մը չունիմ, Թուրիտտու, սակայն, երկար ժամանակ է քեզ չեմ տեսած, ուստի փափաքեցայ … սիլ քեզ հետ խնդրի մը մասին, … դուն ինծի լաւ տեղեակ ես :

Թուրիտտուն նախ բաժակ մը գինի առաջարկեց Ալֆիոյին, սակայն այս վերջինը մերժեց, ետ մղելով իրեն առաջարկուած բաժակը :

Այն ժամանակ, Թուրիտտուն ոտքի ելլելով, ըսաւ.

— Ալֆիօ, ես պատրաստ եմ :

Ալֆիօ, իր ձեռքը դնելով Թուրիտտուին ուսին, ըսաւ .

— Եթէ բարեհաճիս վաղը առաւօտ … թզենիներու անտառը՝ Կանցերիայի … մենք աւելի կ'ունենանք մեր գործին … սին խօսելու :

— Լուսաբացին սպասէ ինծի մեծ … բուն վրայ, միասին կ'երթանք :

Այս խօսքերուն վրայ, զիրար համբուրեցին, ինչ որ կը նշանակէր թէ մենամարտի հրաւէրը ընդունուած էր :

Թուրիտտու իր ակռաներով … Ալֆիոյի ականջը, այդպէսով … ուրապէս խոստանալով չդրժել իր …

ՃԻՈՎԱՆՆԻ Վ…

(3 Շար.)

կան ընկերութեան եւ այլ կազմակերպութիւններու եւ մասնաւոր անձերու ողջոյնի ջերմ խօսքերու բնագիրները, որոնցմէ շատերը խնամքով եւ ճաշակով նկարազարդուած են: Այդ նկարազարդումներուն մէկ մասը կատարած է նկարիչ՝ Խաչատուր Յուսիկեանը :

Երաժիշտ Անտոն Մայիլեանը, որ Սիրանոյշը անուանած է «Հայ բեմի չքեղազարդ, ոսկեղար քնար», յոբելեանի առթիւ գերասանուհիին նուիրած է «Նոր հորիզոններ» երգը :

Ցուցիչ է Աստրախանի դպրոցի աշակերտներուն 1901 Ապրիլ 29ի շնորհաւորական խօսքը ուղղուած Սիրանոյշին :

Ստացուած նիւթերուն մէջ կան փոքրիկ, տարբեր գոյներով թերթիկներ : Անոնցմով հասարակութիւնը ողջունած է Սիրանոյշի բեմ յայտնուիլը: «Կեցցէ Սիրանոյշը», «կեցցէ հայ բեմի ծաղիկը», «կեցցէ Սիրանոյշը՝ Հայոց բեմի զարդը» գրուած է ատոնց վրայ: Այդ՝ ինքնատիպ թռուցիկներէն մէկ քանիին վրայ գրուած են նաեւ Սիրանոյշին նուիրուած քառատողեր: Ստացուած է նաեւ այն թղթապանակը, որ յոբելեանի առթիւ Սիրանոյշին նուիրած են Թիֆլիսի Հայոց դրամատիկական ընկերութիւնը եւ այլ նիւթեր:

Լուսանկարներէն ուշագրաւ է յատկապէս այն նկարը, որ կը պատկերէ Սիրանոյշը յոբելենական հանդէսի ժամանակ: Սիրանոյշը բարձր գնահատած է հանճարեղ հայ դերասան Պետրոս Ադամեանը: Այդ կը վկայէ Ադամեանի դիմանկարը, որ ստացուած լաւագոյն նիւթերէն մէկն է :

Ուշադրութեան արժանի են նաեւ Սիրանոյշի բազմաթիւ դերակատարումներու լուսանկարները, որոնք առնուած են տարբեր ժամանակամիջոցներուն :

Սիրանոյշի վերաբերեալ այդ նիւթերը ուղարկելով Հայաստան, Աստղիկ Կիրակոսեանը շատ շնորհակալ գործ կատարած է :

Ինչպէս վերեւ յիշուած, այնպէս ալ պարբերական մամուլին մէջ Սիրանոյշի մասին տպագրուած նիւթերը եւ միւս փաստաթուղթերը, որոնք ստացուած են դերասանուհիի դուստրէն, կը ցուցադրուին Հայկական Գիտութիւններու Ակադեմիայի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին մէջ՝ հարստացնելով Սիրանոյշի բաժինը :

Հ. ԱՂԱՄԻՐԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Խորհրդային վարչապետին Ֆրանսա այցելութիւնը պատեհ առիթ մը կը նըկատուի, որպէսզի Ֆրանսայի դարաւոր եւ հարուստ մշակոյթը, իր բազմաթիւ ստորագելիներով, ճանչցուի եւ ժողովրդականացուի՝ Խ. Միութեան մէջ : Արդարեւ՝ ցուցահանդէսներ, գեղարուեստական երեկոներ, գրքերու հրատարակութիւններ իրարու կը յաջորդեն :

Լենինկրատի աշխարհահռչակ «Էրմիթաժ» թանգարանին մէջ բացումը կատարուած է Քալոյէն մինչեւ Թուլուզ–Լոթրէք ֆրանսական փորագիր եւ վիմագիր նկարներու ցուցահանդէսին : 335 պատմական եւ գեղարուեստական արժէք ներկայացնող այս նկարները ղրկուած են Ֆրանսական թանգարաններէն: Յիշատակութեան արժանի պաստառներ են՝ Ժաք Քալոյի փորագրութիւնները: Քլոտ Լորէնի ժանտաջուր նկարները եւ վերջապէս՝ Ժիլի, Տըմարթօ եւ Հօժէն Տըլաքրուայի վիմագրութիւնները :

Կարեւոր բաժին մը յատկացուած է 19րդ դարու երկրորդ կէսի ստեղծագործութիւններուն: Այս բաժնին մէջ պատուաւոր տեղ կը գրաւէ Թուլուզ Լօթրէքը:

Համայնավար յեղափոխութենէն ի վեր երկու հարիւր գրական երկեր Ֆրանսերէնէ թարգմանուած ու հրատարակուած են խորհրդային յիսուն ժողովուրդներու լեզուներով եւ շուրջ 200 միլիոն տպաքանակով :

Դասականներէն՝ Վոլթէրի գործերը արժանացած են երկու յաջորդական հրատարակութիւններու եւ տպաքանակը հասած է՝ 1.657.000 օրինակի : Տիտրոյի ամբողջական երկերը հրատարակուած են 38 անգամ, իր կարգին՝ Ժան Ժաք Ռուսօ արժանացած է մեծ ժողովրդականութեան :

Պալզաքի ամբողջական գործերու բազմաթիւ հրատարակութիւնները կը հասնին հազար հատորներու :

Արդի գրողներէն՝ Արակոնի, Մարսէլ Փանեոլի, Ժան Անույի, Էլիւարի, Վէրքորի, Սէնթ Էգզիւփէրի, Սարթրի, Մորիաքի, Սականի եւ այլ ֆրանսացի գրողներու եւ թատերագրողներու երկերը թարգմանուած են: Ասոնց գտած ընդունելութիւնը ընթերցող հասարակութեան մէջ եղած է աննախընթաց :

Ֆրանսական բարձրարուեստ մշակոյթին համար հպարտութեան արդար պատճառ մըն է այն իրողութիւնը, որ Մոսկուայի պետական գրադարանին չորս միլիոն հասնող օտար գիրքերուն եւ պարբերաթերթերուն մէկ վեցերորդը Ֆրանսերէն է եւ 10.000 ընթերցողներ կանոնաւորապէս կը կարդան ու կը հետեւին ֆրանսական գրականութեան ու արուեստին :

Վերջին տարիներուն ուսումնասիրական երկեր հրատարակուած են, նուիրուած յայտնի գրողներ եւ մտածողներ՝ Ռապըլէին, Վիկթոր Հիւկոյին, Մերիմէին, Զոլային, Ժիւլ Վեռնին, Անաթոլ Ֆրանսի, Ժորժ Սանդի, Պերանժէի եւ Մարթէն տիւ Կարի :

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ խորհըրդային ժողովուրդներուն մէջ վառ է սէրը հանդէպ արեւմտեան մտքին եւ արուեստին՝ ընդհանրապէս, եւ ֆրանսական մըշակոյթին՝ մասնաւորապէս :

Ո՞Վ ՀԵՂԻՆԱԿՆ Է «ԾԻԾԵՌՆԱԿԸ»

■

ԽՄԲ.— Յաճախ կը վիճին թէ... բանաստեղծութիւն է «Ծիծեռնակը», ինչպէս կարգ մը այլ հայերէն երգեր : Երուանդ Շահազիզ երկար ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է «Էջմիածին» ամսաթերթին մէջ՝ (1947, Յունուար – Փետրուար եւ Մարտ – Ապրիլ), ուր կը ճշդէ «Ծիծեռնակ» երգին հեղինակութեան հարցը, — Դողոխեա՞նն է «Ծիծեռնակին» հեղինակը թէ թարգմանութիւն է : Շահազիզ կը ներկայացնէ յայտնուած բոլոր կարծիքները, թէ ի՛նչ պայմաններու տակ գրուած եւ եղանակաւորուած է «Ծիծեռնակ»ը, որու հեղինակ կը համարի Գէորգ Դողոխեանը: Այս առթիւ կուտայ նաեւ օտար լեզուով գրուած բանաստեղծութիւններ ծիծեռնակին նուիրուած. —

— Սակայն չենք կարծեր թէ Դողոխեան թարգմանած ըլլայ անոնցմէ մէկը ու միւսը, եւ այդ մասին չենք կրնար անոր յայտարարութիւնները նկատի չառնել: Այո, թարգմանութիւն չէ «Ծիծեռնակ»ը, այլ նմանողութիւն կամ զօրեղ ազդեցութեան տակ գրուած: Անշուշտ Դողոխեանը կարդացեր կամ լսեր է այպիսի ոտանաւոր մը եւ ուժգնապէս ազդուելով անկէ, նմանողաբար յօրիներ է իր «Ծիծեռնակը», դնելով անոր մէջ հայրենասիրական բովանդակութիւն եւ տալով անոր օտարութեան մէջ տանջուող հայրենասէր Հայու սրտի զեղումի բնոյթ:

Այստեղ միայն խնդիր կրնայ ըլլալ թէ յատկապէս ո՞ր հեղինակէն եւ անոր ո՞ր ոտանաւորէն կամ երգէն ազդուած էր ան ու նմանողաբար գրեր էր երգը : Կը կարծենք թէ այդ օտար երգը գտնելու համար ալ շատ հեռու պէտք չէ երթալ : Դողոխեան ինքը ըսեր էր Սիմէոն Բարխեանին եւ Յովհ. Սպենդիարեանին թէ ինքը սովորութիւն է ունեցեր յաճախելու Գերմանացիի մը գարեջրատունը, գարեջուր խմելու համար եւ այնտեղ լսեր է երկու, մէկը նուագող, միւսը երգող, Պաշկիրցի տաղմիկներու «Մաքլաշքա, Մաքլաշքա» երգը: Այդ երգին եղանակը այնքան սիրուն է եկեր անոր, որ ան ցանկացեր է սորվիլ երգին իմաստն ու բովանդակութիւնը: Եւ Պաշկիրցիները աղճատուած ռուսերէնով թարգմաներ են զայն :

Մաքլաշքա կը նշանակէ լաստ: Վոլկա գետի վրայ բանող պանդուխտ Պաշկիրը այդ խօսքերով դիմեր է լաստին, որ լողայ, երթայ իր հայրենի երկիրը ու պատմէ իր հօր, թէ ինչպէս դառն է իր կեանքը եւ ինչ նեղութիւններ կը կրէ օտարութեան մէջ :

Այդ երգը ազդեր է անոր վրայ ոչ միայն իր եղանակով, այլեւ բովանդակութեամբ : «Ուսանողներս, կ՚ըսէ ան, ամէնքս ալ օտարութեան մէջ էինք ու նեղութիւն կը կրէինք, երբ երգը տրամադրեց ինծի, ես տուն վերադառնալով նստայ ու գրեցի մէկ անգամէն «Ծիծեռնակ»ը եւ գրելու միջոցին այնպէս արտասուքներ կը հոսէին,— հայրս շատ կը սիրէի »:

Իսկ, ինչո՞վ պէտք է բացատրել «Ծիծեռնակ»ի բովանդակութեան հետ միասին եւ անոր մէջ գտնուած մէկ քանի խօսքերու եւ դարձուածքներու նմանութիւնը, օրինակ, Կոլցովի գործածած խօսքերուն եւ դարձուածքներուն հետ :

Այս նմանութիւնը ակներեւ է, բայց պէտք չէ մոռնալ թէ միեւնոյն զգացումներու արտայայտութիւնը տարբեր մարդոց մէջ առաջ կը բերէ նոյն արտայայտութեան ձեւը, լեզուի միեւնոյն ոճերու եւ բառերու գործածութիւնը :

Մենք գիտենք թէ փոխառութիւնները կ՚ըլլան զանազան տեսակ, երկ մը կրնայ բառացի թարգմանուիլ, ազատ թարգմանուիլ, միեւնոյն բովանդակութեամբ գրուիլ եւ նմանցուիլ : Եւ նմանութիւնը կրնայ մինչեւ իսկ հեղինակի կամքէն անկախ ըլլալ : Հեղինակը կրնայ կարդացած կամ լսած ըլլալ որեւէ բովանդակութեամբ երգ, բանաստեղծութիւն եւ մինչեւ իսկ մոռնալով զայն՝ իր սրտի ու մտքի մէջ տպաւորուածը արտայայտել բոլորովին անկախ, անգիտակցաբար, իսկ Դողոխեանը իր «Ծիծեռնակ»ը գրելու ատեն ըստացած տպաւորութիւնը արտայայտեր է անմիջապէս, իր լսածին տպաւորութեան տակ :

Այս բոլորը աչքի առջեւ ունենալով, կը հասնինք վերջնական եզրակացութեան.—

«Ծիծեռնակ» երգը մեր ձեռքը հասեր է իր սկզբնական խմբագրութեամբ մէկ երկու աննշան եւ ոչ էական փոփոխութիւններով:

«Ծիծեռնակ»ը Գէորգ Դողոխեանի սեփական հեղինակութիւնն է :

«Ծիծեռնակ»ը իր նիւթով եւ եղանակով Պաշկիրական Մաքլաշքա – Մաքլաշքա երգի նմանողութիւնն է :

ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

★

Անգլիացի 19 տարու մեքենագրուհի մը, Ճէյն Կաննէթ, վերջերս Լոնտոնի մէջ ամուսնացած է 26 տարու Ամերիկացիի մը՝ Ջարլզ Տիգսընի հետ: Երբ նորապսակ զոյգը Նիւ Եորք հասած է, դեռատի տիկին Տիգսըն զարմանքով տեսած է, որ խումբ մը լրագրողներ եւ լուսանկարիչներ՝ զիրենք պաշարած եւ իրեն զանազան հարցումներ ուղղելով զիրենք լուսանկարել սկսած են: Նախկին մեքենագրուհին ի վերջոյ տեղեկացած է, թէ Ջարլզ որ իրեն անորոշ կերպով ըսած էր թէ «թերթերէ կ՚ապրի», իրականութեան մէջ զաւակն է Ամերիկայի մէջ հանրածանօթ Տիգսընի, որ տէր է 22 թերթերու եւ վեց ձայնասփիւռի կայաններու :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (156)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Հանըմը այս նամակին հիման վրայ պատասխանեց լուացարարուհիին, փըրկարար լուրի մը համար իրեն դիմած ատենը ....:

Աղջիկդ բան մը չունի եղեր, Կիւլիւկ, տօքթորը անանկ կ՚ըսէ կոր: Դուք տօքթորէն աղէ՞կ գիտէք :

Որպէսզի ուրիշ բժիշկի դիմէք, դրամ հարկաւոր էր, ու Կիւլիւկ հանըմ դրամ չունէր: Ծայրայեղութեան մղուած, խեղճ կինը մտածեց Աղքատախնամին դիմել բժիշկի դեղի համար:

Բայց ի՞նչպէս ընէր, ո՞վ պիտի հաւատար թէ ինք դրամ չունէր, ամիրայի մը տունը սպասարկելով հանդերձ : Մանաւանդ որ իր աղջիկը ամիրներով ամիրայի մը թոռան նախանձելի դուրգուրանքին առարկան եղեր էր, իշխանուհիի մը հպարտ ու ճոխ կեանքը ապրելով :

Բայց եւ այնպէս Կիւլիւկ հանըմ առտու մը սեւ վարշամակը գլխուն ծածկելով կամաց մը եկեղեցի գնաց, Աղքատախնամին գրասենեակը, ստանալու համար քննիչին ստորագրութիւնը կրող այն թուղթը, որով աղքատ հիւանդները կը ներկայանային ընկերութեան մասնաւոր բժիշկին : Մարդը դեռ հոն չըլլալով, լուացարարուհին բակը սպասեց, ցուրտէն ու ցաւէն դողդղահար:

Տաճարն ի վեր նայելով աղօթքներ քրթմնջեց, պաղատեցաւ Հայր Աստուածէն սկսեալ մինչեւ յետին սուրբին : Ցետոյ մարդը եկաւ, խոժոռ կախերես մէկը, հազալով թքնելով, եւ անճապարանօք մտաւ սենեակ. քննիչին կերպարանքէն Կիւլիւկ հանըմ սարսափեցաւ: Վայրկեան մը վարանեցաւ դրանը առջեւ, բայց աղջկան վիճակը մտաբերելով, դուռը հրեց ներս մտաւ :

— Բարի լոյս, Գառնիկ աղա, ըսաւ :

Գառնիկ աղա, բարեւը առնելէ առաջ, կնոջը երեսը նայեցաւ :

— Աստծու բարին, մրմռաց, քիթ բերան ծամծմելով, առտուն կանուխ ի՞նչ է ան :

Այս Գառնիկ աղան կարեւոր մարդ մըն էր Հ... գիւղին մէջ, տարիներէ ի վեր Աղքատախնամին քննիչը, քիչ մը գրեթէ ամէն բանը ըլլալով: Առաջ շուկան ձեռքի վրայ բան ծախող էր. ետքը, ձեռքի բաները շուկան նետելով, թաղականի մը հովանաւոր մարմինին տակէն սպրդած եւ Աղքատախնամին վրայ ինկած էր գիշակերի հեւքով: Նախ հաւաքիչ ըրած էին զինքը: Բայց որովհետեւ Գառնիկ աղա ախորժակի եւ սուր հոտառութեան տէր մարդ էր, որքան որ ալ դոհ մնացած էր հաւաքչութենէն, իր անձնուիրութեան անսահմանութիւնը հասկնալու համար քննիչութեան պաշտօնն ալ շալկեր էր անձնուիրաբար:

Այս վերջին զբաղումը յետին ծայր համեղ գտած էր: Իբրեւ քննիչ, իր ձեռքն էր ուզած մարդը աղքատ ընել, ուզած մարդը չընել : Ով որ իրեն դրամ տար, անիկա աղքատ կ՚ըլլար եւ Աղքատախնամէն նպաստ կ՚ընդունէր : Հակառակ իր այս անարգ զեղծագործութեան Գառնիկ աղա հեղինակաւոր անշահախնդրութեան համբաւ մը կը վայելէր: Տարիներու ընթացքին մէջ, Աղքատախնամի վարչութիւններ փոխուած, ինկած ելած էին, Գառնիկ աղա հոն ցցուած մնացեր էր, իբրեւ ընկերութեան սիւնը՝ որուն վըրայ կառուցուած ըլլար ամէն բան :

Ասանկով, Գառնիկ աղա նոյնիսկ եկող գացող խնամակալներէն աւելի ազդու հեղինակութիւն մը ձեռք բերած էր, եւ բոլոր որոշումները չէին կրնար առանց անոր հաւանութեանը գործադրութեան դըրուիլ :

Աղքատախնամի անդամները, իրենց հաղուադէպ ժողովներուն մէջ, նոր կարգադրութեան մը մասին խորհելէ վերջը, Գառնիկ աղան կը կանչէին

— Գառնիկ աղա, աս ասանկ ընենք կը մտածենք կոր, դո՞ւն ինչ կ՚ըսես, դուն աս գործերուն խուռտն ես :

Եւ «խուռտը» նշանակալից կերպով կը խորհրդածէր, սիկառ մը կը քաշէր, մուխերուն կը նայէր եւ յետոյ յանկարծ սեղանին քշելով աթոռը .

— Էֆէնտիմ, աղէկ ամա... կը սկսէր:

Անդամները երկիւղածութեամբ մտիկ կ՚ընէին անոր բացատրութիւնները, առարկութիւնները եւ կարծիքները, եւ շատ անգամ կը պատահէր որ «խուռտը» ժամերով կատարուած խորհրդակցութիւնները մէկ ջուրով լուար եւ իրմէ բըխած նոր առաջարկը, լաւագոյնը, միաձայնութեամբ ընդունուէր, դրուատիքներու առատ բաշխումով :

— Աֆէրիմ, Գառնիկ աղա, ապրիս, աղքատները թող խըլմէթ գիտնան քի ասանկ պապա մարդու մը ինկեր են :

Իրաւ է որ ամէն մէկ ասանկ ժողովէ դուրս ելլելուն, դիւային քմծիծաղ մը կը շարժէր Գառնիկ աղային աղէբեկ պեխերուն տակ :

— Աւանակնե՛ր, կը մրմռար մարդուկը :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Տը Կոլ չի հաւատար նաեւ որ ծառայած կ'ըլլայ Հանրապետութեան խորհրդարանը ժողովի կանչելով եւ կ'եզրակացնէ — « Կասկած չունիմ որ այս խորհրդածութիւնները նկատի պիտի առնուին այն երեսփոխաններուն կողմէ որոնց դիմումը հաղորդեցիք ինծի : Գալով ինծի, նկատի առնելով հանդերձ իրենց օրինական փափաքը՝ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ լուծելու ֆրանսական հողագործութեան ծանր հարցերը, պարտք չեմ զգար խորհրդարանը ժողովի հրաւիրելու : Այդ ժողովը, այն պայմաններուն մէջ ուր ուզուած է, ոչ կը համապատասխանէ հիմնարկութեանց այն ոգիին զոր պարտիմ յարգել տալ, ոչ ալ հանրային իշխանութեանց կանոնաւորութեան որուն պատասխանատու եմ յանուն ժողովուրդին կամքին եւ սահմանադրութեան բնագրին » :

Ցատակ է Զօրավարը կը մերժէ ժողովը չորս պատճառաբանութիւններ ներկայացնելով : Նախ կը պնդէ որ 287 երեսփոխանները ճնշումի տակ ըրած են այդ դիմումը : Ըստ Զօրավարին, բացառիկ նիստը չի համապատասխաներ հիմնարկութեանց ոգիին : Զօրավարը կ'ուզէ ազատ ըլլալ ժողովը հրաւիրելու իր ուզած ատենը եւ վերջապէս նիստին առարկայ ըլլալիք խնդիրները համապատասխանեն սահմանադրութեան թիւ 40 յօդուածին որ դէմ կ'արտայայտուի նոր ծախքերու :

Երեսփոխանները վրդովուած են եւ արմատականները կ'ըսեն թէ « պետական հարուած մըն է» :

Շաբաթ առաւօտ մամուլը խստօրէն կ'արտայայտուէր տը Կոլի մասին :

Օռոռ.— Տը Կոլի պատճառաբանութիւնները համոզիչ չեն :

Ֆիկառօ.— Հանրապետութեան Նախագահին դերը այնպէս ինչպէս սահմանադրութիւնը որոշած է, իրաւարարի դեր կատարել է ոչ թէ որոշում կայացնել :

Լիպերասիոն.— Բացարձակ միապետութիւն է :

Կուսակցական խմբակցութեանց մէջ, դժգոհութիւնը մեծ է :

Բոլորը որոշած են դժգոհութեան բանաձեւ մը ներկայացնել Ազգ. ժողովի յառաջիկայ նիստին (Ապրիլ 29) :

Կի Մոլէ այս մասին կը յայտարարէ թէ տը Կոլի որոշումը անտեղի է : Կա՛մ պէտք է ընդունէր 287 երեսփոխաններու կամքը եւ խորհրդարանը նիստի հրաւիրէր, կամ թէ այս մեծամասնութիւնը ներկայացուցչական պիտի չնկատէր (այս է պատճառաբանութիւնը) այդ պարագային պէտք է լուծէր Ազգ. ժողովը :

Փօլ Ռէնօ կ'ընդունի որ սահմանադրութիւնը ազատ կը թողու նախագահը որ ինչպէս ուզէ այնպէս տնօրինէ

Ժաք Տիւքլօ կը գտնէ որ խորհրդարանը ոչ մէկ իշխանութիւն ունի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Ֆ. Կ. Խաչը, շնորհակալութեամբ ստացած են ընկեր Նազար Նազարեանէն (Քոթ Սէնթ Անտրէ) 20 Ն. Ֆ., Կապոյտ Խաչի նպաստակներուն համար : Տասը Ն. Ֆ. Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, իր ողբացեալ կնոջ մահուան առթիւ :

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Արամ Զաքրեանէ քսան Ն. Ֆ. իր կնոջ Տիկին Աստղիկ Զաքրեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

×

Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները հանգուցեալ Ոսկեան Քէնտիրեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգիստի առթիւ :

Այրի Տիկին Ա. Քէնտիրեան տասը Ն.Ֆ. եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ տասը Ն.Ֆ. «Յառաջ»ի տարածման, Պ. Լ. Քէնտիրեան տասը «Յառաջ»ի տարածման, տասը Ն. Ֆ. Մշակութային Տան :

Հանգուցեալ Շուշանիկ Գրիգորեանի տխուր մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Յ. Օհանեան քսան Ն. Ֆ. տեղւոյս ազգային դպրոցին եւ հինգ Ն.Ֆ. եկեղեցւոյ պայծառութեան : Տէր եւ Տիկ. Հայրապետեան տասը Ն. Ֆ. Մշակութային Տան :

Այս առթիւ Կրօն. Ընկերութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Գրիգորեան ընտանիքին :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Համազգային Սգատօնը Ապրիլ 24ին : Միահամուռ մասնակցութեամբ գաղութին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն եւ իր ընկերները, Ֆ. Կ. Խաչը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Բ. Բարսեղեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ֆրէզ ժագ, Ֆրէզ Լիլի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ա. Բարսեղեանի եւ զաւակներուն, Այրի Տիկին Շ. Բարսեղեանի, Տէր եւ Տիկին Մ. Մուրատեանի եւ զաւակներուն, իրենց սիրելի հօր, մեծ հօր, խնամիին եւ ազգականին ողբացեալ ընկեր ՆՇԱՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ (Վանեցի) :

×

ՎԻԷՆԻ Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ հայրենակից Բարսեղ Բարսեղեանին եւ ժաքօ Ֆռէզեանին եւ ազգականներուն հայրենակից Նշան Մուրատեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մարսէյլի Կեդր. վարչութեան, չքաւոր ընտանիքներուն համար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ շնորհակալութեամբ ստացած է Ն.Ֆ.ով հետեւեալ նուէրները. Ողբացեալ Այրի Տիկին Ռեփիկա Գասպարեանի մահուան առիթով՝ փոխան ծաղկեպսակի Պ.Պ. Ղազարոս Գասպարեանէ քսան, Արսէն Նորոյեանէ տասը եւ Տիկին Զպլաքեանէ հինգ (եկեղեցիին եւ հայերէնի դասընթացքին) :

— Լիոնաբնակ Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մուրատեանէ՝ իրենց զաւկին զինուորական ծառայութենէ վերադարձին առիթով քսան : 1

× Կը փնտռուին.— Թիֆլիսէն Մարիամ Խաչատուրեան՝ իր որդիները Երեմ եւ Աւետիս : Երեւանէն Աննա Մաղմանեան Կոստանդինի՝ քոյրը Աշխէն Վէմեան Կոստանդինի : Երեւանէն Սրբուհի Առաքելեան՝ Արցուշ Աւետ. Առաքելեան : Երեւանէն Հայկանոյշ Նալպանտեան՝ Մարի, Ղազարոս, Հռիփսիմէ Գեղամ Տէր-Օհանեանները : Սէն Շամոնէն Խաչիկ Սէֆէրեան՝ Ալթունեան Օհաննէս : Դիմել եկեղեցի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը՝

ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ (ԱՆկէՆ)

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, 8 Մայիս 1960, Սօրպօնի Մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լօզանէն Սաթենիկ Օհաննէսեան (Թիֆլիսցի) կը փնտռէ իր հայրը՝ Սարգիս Օհաննէսեան Ակոբօֆ, (գերձակ), որ 1930ին Փարիզ էր (Պէլօն լէ Պրիւյէռ), Սաթենիկի կնքահայրը եղած է Տոքթ. Ամատեան : Դիմել Յառաջի վարչութեան :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով :

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման : Կ'ապահովենք վիզայի գործողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի :

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի :

AMERICAN LLOYD

48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE

MARSEILLE

Tél. : 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շավիլի խումբին կողմէ :

Կիրակի, 27 Մարտ, ժամը 16էն 24, Շավիլի դպրոցի սրահին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին : Ճոխ պիւֆէ :

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մեծ համերգ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՅԻՍ 15

Կը խնդրուի չխաչաձեւել

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ :

Ապրիլ 2ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին : Անոնովիլի մեծ սրահին մէջ :

(Փառք էքսփոզիսիոն) :

Այս առթիւ վարձուած է տեղւոյս հանրածանօթ Ժիլ Ծօլայի նուագախումբը :

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի քոյր մասնաճիւղերուն հայ մարզիկները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Անոնովիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :

Ապրիլ 3ին

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թ. Թովմասեան կը փնտռէ մօրաքրոջ աղջիկը Աննա Գալայճեան (ծնած Աղնաւուրեան) մէկ տղայ ունի, անունը՝ Սեբոբ, մէկ աղջիկ՝ Լուսին որ ամուսնացած է Ասլան Ամիրեանի հետ, ամէնէն փոքր տղուն հետ եւ հաւանաբար Հալէպ կամ Գամըշլի կը գտնուին, բոլորն ալ բնիկ Տիգրանակերտցի : Լուր ունեցողներէն գրել՝

THOMASSIAN CHAUSSURES

54. BD. DU NORD - LA ROSIÈRE, MARSEILLE 12

« Արեւելք»էն կը խնդրուի արտատպել :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ :

Ապրիլ 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մէզօն տը լա Շըմիի մէջ, 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք, մէթրօ Էնվալիտ :

Հայերէն եւ ֆրանսերէն թատերախաղեր : Երգախառն պատկեր :

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ :

Պիտի ներկայացուին նաեւ հայերէն եւ ֆրանսերէն թատերախաղեր :

Մուտք՝ 6, 5 եւ 3 Ն. Ֆ. :

Bail à céder

Րիւ տ'Ապուքիրի մօտ տրամադրելի է 170 քառ. մեթր տարածութեամբ յարկաբաժին մը Գ. յարկ, հինգ սենեակ, խոհանոց, զբաղսենեակ, մուտք : Կրնայ ալ խանութի ծառայել «հիւսուածեղէն, fonfection, լէնժըրի) : Մատչելի պայմաններ, վճարման դիւրութիւններ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝

NADJARIAN

324, RUE ST. MARTIN - TÉL. ARC 71-59

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէրին համար կ'ուզուի այր կամ կին մը յարմար աշխատանքներու համար : Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան

1, Bd. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

TÉL. 927 01-72

ԿՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ կին մը կամ օրիորդ մը, կարէ հասկցող իբրեւ վանտէօզ - մանըքընաժիօզ :

ԴԻՄԵԼ՝

CONFECTION DE PARIS

19, BLD. ST. DENIS. PARIS 3e

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՄԱՐՏ — MARDI 22 MARS 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8734 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4555

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՐԱԿԱՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Տիկին Ռընէ Փիէր — Կոսէ իր նոր ճամբորդութեան ընթացքին խորապէս ուսումնասիրած է Թուրքիան ու Թրքա-կան թաքերը:

Իր յօդուածը ծայրէ ծայր հեգնանք ու ծաղրանք է:

Քանի մը յատկանշական դէպքեր կը յիշէ, ցոյց տալու համար, որ գրաքննու-թիւնն ու լրտեսութիւնը ո՛րքան ի պատուի են Մէնտէրէսի «դեմոկրատ» Հանրա-պետութեան մէջ:

«Վոսփորի ափերուն վրայ օտարականը ի յառաջագունէ քիչ մը կասկածելի է, լուսանկարի գործիք ունենայ թէ ոչ: Դեռ երկու տարի առաջ իրաւունք չունէր ծովեզերքի վրայ մօտիկ ըլլալու զինուո-րական պարզ մրցում մը: Ձայնասփիւռի գործիք մը ունենալը հեռուները կը տա-նէր ձեզ: Եւ տակաւին այսօր ալ Թղթա-տարի վարչութիւնը արտասահմանէն հաս-նող կամ արտասահման ղրկուած նա-մակները սկզբունքով եւ բնական կերպով 15 օր վար կը դնէ»:

Ֆրանսացի լրագրող մը պատմեր է ի-րեն, որ ամէն իրիկուն մազ մը կը զե-տեղէր իր գրասենեակի կղպանքին մէջ: Յաջորդ առաւօտ կը նկատէր, որ «իր» մատիկանը իրմէ առաջ անցած էր արդէն գրասենեակէն: Այնուհետեւ այլեւս բաց կը ձգէ եղեր իր գզրոցները:

Հիլթըն պանդոկը բնակող Ամերիկացի մը թաշկինակ մը առնելու համար սեն-եակը մտած ատեն տեսեր է, որ մէկը հանդարտօրէն կը խուզարկէր իր դարա-կը: Մարդը առանց նեղուելու, «ներեցէք» կ'ըսէ քաղաքավարօրէն եւ դուրս կ'ելլէ բարեւելով...

Պանդոկին մէջ պաշտօնական լրտես մը կայ, որ նոյն թիկնաթոռին մէջ նստած իր պարտականութիւնը կը կատարէ: Համաձայնաբար, ոստիկան մը կառքին մէջ կը նստի՝ երբ չարժավար մը կանչես քա-ղաքէն դուրս պտոյտի երթալու համար:

Տիկին Կոսէ սրամտօրէն կը հեգնէ մե-ծամտութիւնը Թուրքերուն, որոնք աշ-խարհի բոլոր մեծ մարդերուն եւ լաւ բա-ներուն տէր կանգնիլ կ'ուզեն:

Օրինակ, համալսարանի պատմութեան ուսուցիչը կ'ուզէ հաւատացնել թէ Ատ-տիլան Թուրք էր եւ հերոս ապեխ մը, որ Սէնթ Ժընըվիեւի հանդէպ կնամեծա-րութիւն ցոյց տուաւ....

Եթէ խօսիք զինուորականի մը հետ, պիտի ըսէ ձեզի թէ մեղք որ Խորհրդային Միութիւնը տակաւին չի յարձակիր Թուրքիոյ վրայ, որպէսզի անիկա առիթ ունենար ամբողջովին բնաջնջելու կարմիր բանակը Անատոլուի այսինչ պզտիկ կիր-ճին մէջ, որ յատկապէս պատրաստուած է այդ նպատակին համար...

Իսկ եթէ բանասէր մը ունենաք ձեր առջեւ, անիկա պերճախօս կերպով պիտի ըսէ ձեզի թէ Թուրքերէնը մարդկութեան «Արեւ-լեզուն» է, որ ծնունդ տուած է բոլոր միւս լեզուներուն...

Տիկինը կարգ մը յատկանշական օրի-նակներով կը ծաղրէ նոր Թուրքերէնը, որ ֆրանսերէն լեզուէն փոխ առնուած բառերը կը գրէ Աթաթիւրքի հեղինակած հնչական ուղղագրութեամբ:

Փողոցին մէջ կը տեսնէ բեռնակիրներ, որոնք երկուքի կքած՝ իրենց կռնակին վրայ կը կրեն կաղնեփայտէ մահճակալ մը, սնտուկներու բուրգ մը, նոյնիսկ դաշնակ մը:

Թուրք առաջնորդը այս դեղեցիկ առիթը կ'օգտագործէ՝ ըսելու համար որ

— Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը աշ-խարհի ամէնէն մարդասիրականն է: Ե-րեւակայեցէք որ անիկա միակն է, որ օ-րէնքով մը արգիլած է բեռնակրի մը 250 քիլօյէն աւելի բեռ կրել...

Ֆրանսուհի լրագրողը «պաշտպօզուք» —

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒԻ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԵԱՆ ԲՈՒՆ ԱՂԲԻՒՐԸ ԱՆՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ

Միջազգային կարծիքը համոզուած է, թէ վերջ ի վերջոյ Ժընեւի մէջ Արեւելք եւ Արեւմուտք համաձայնութեան մը պիտի գան՝ զինաթափութեան շուրջ: Նախա-գահ Այզընհաուըր, խորհրդաժողովի նա-խօրեակին յայտարարեց, թէ «երկար եւ յոգնատանջ աշխատանքով կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել ապագինումը»:

Բայց երկու կողմերն ալ պիտի սպասեն Մայիս 16ի Փարիզի Վերին Ժողովի ար-դիւնքին: Այս հաշուով Ժընեւի մէջ նա-խապատրաստական աշխատանք մըն է որ կը կատարուի:

Այսուհանդերձ պէտք չէ մոռնալ, թէ Ժընեւի մէջ երկու կողմերն ալ նըս-տած են միայն երեւոյթները փըր-կելու համար: Պատճառներ կան մտածելու եւ հաւատալու որ երկու պլօքներու ներկայացուցիչներն ալ իրա-պէս կը ձգտին վերջնական համաձայնու-թեան մը, որովհետեւ.—

Ա.— Ոչ մէկ ճակատ կ'ուզէ երկու կող-մերուն համար հաւասարապէս աւերիչ, համաշխարհային երրորդ պատերազմ մը:

Բ.— Ներկայ խելագար զինարշաւը կը-նայ օր մը պայթիլ եւ ներքին ողջակիզ-ման պատճառ դառնալ:

Գ.— Եթէ վերջ չտրուի զինարշաւին, ո՞վ կրնայ երաշխաւորել թէ ուրիշ պե-տութիւններ, իրենց կարգին պիտի չզին-ուին: Այս պարագային աշխարհը զինա-մթերանոցի մը պիտի վերածուի:

Դ.— Երկու կողմերուն վրայ, հաւա-սարապէս, ծանր կը ճնշէ զինարշաւը:

Ե.— Հակառակ Մարքսի տեսական վարդապետութեան թէ երկու աշխարհնե-րու բախումը անխուսափելի է, Խրուշ-չեւ, այսուհանդերձ համոզուած է, թէ Արեւելք-Արեւմուտք բախում մը անկա-րելի եւ վտանգաւոր է:

Զ.— Երկու ճակատներն ալ ուժեղ են:

Արդ՝ իրերու այս վիճակին մէջ ինչո՞ւ կը ձգձգուի բաղձալի համաձայնութիւնը:

Մ. Նահանգները չեն հաւատար Խոր-հրդային Միութեան անկեղծութեան ու ատոր համար կը պահանջեն որ «միջազ-գային հսկող ոստիկան մարմին մը» կազ-մուի քննելու համար թէ երկու կողմերն ալ ճշդիւօրէն կը հաւատարի՞ն թէ ոչ իրենց ստանձնած յանձնառութիւնները: Խ. Միութիւնը իր կարգին թերահաւատ է Մ. Նահանգներու անկեղծութեան: Այսու-հանդերձ դէմ է «փոխադարձ հսկողու-թեան» գաղափարին:

Մ. Նահանգները «բաց» ընկերութիւն մըն են: Զինուորական նպատակներու յատկացուած վարկերը կը քուէ-արկուին հրապարակաւ, ընդդիմադիրնե-րը ըսեմերէն եւ մամուլէն կ'արտայայտ-ուին ու վերջապէս Խ. Միութեան համար Ամերիկա գաղտնիք չունի: Ինչ որ պէտք ունին գիտնալու՝ արդէն տեղեակ են ու ազգային ալ շատ դիւրութեամբ կրնան ուզածնին իմանալ: Մ. Նահանգներուն կողմէ արձակուած ամէն հրթիռ, ըլ-լալով որեւէ տեսակի զէնք հրապարակաւ կ'իմացուի, կը ծանուցուի:

Նոյնը չէ պարագան Խ. Միութեան հա-մար որ «փակ» ընկերութիւն մըն է: Զը-կան ընդդիմադիրներ, պիւտճէները գաղտնի կը մնան, մամուլը կառավարու-թեան հակակշռին ենթակայ է:

Ասոր համար է որ Խ. Միութիւնը, հա-կառակ իր փափաքին վերջ դնելու իրեն այնքան սուղի նստող զինարշաւին, կը մերժէ «փոխադարձ հսկողութեան» գա-ղափարը:

Խ.ՄԻՈՒԹԻՒՆ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

Ժընեւի զինաթափութեան ժողովին, Խ. Միութիւնը ընդունեցաւ հետեւեալ եր-կու ամերիկեան առաջարկները, որոշ վե-րապահութեամբ:

Ա.— Առ այժմ առկախ ձգուին արգի-լումը, ստորերկրեայ այն պայթումնե-րուն որոնց շարժային թրթռացումի լայ-նարձակութիւնը՝ 4,75 աստիճանէն ստո-րադաս է: (Ակատիրի շարժը 5.5 էր):

Բ.— Կողմերը ուսումնասիրեն եւ ճշդեն թէ ինչ միջոցներով կարելի պիտի ըլլայ ստուգել եւ երեւան հանել ամէն ձեւի եւ տեսակի փորձերու կատարումը:

Այս հաշուով վիճելի կը մնայ միայն «փոխադարձ հսկողութեան» պարագան որ պէտք է կատարուի 4,75 աստիճանէ վեր պայթումներուն համար:

Խ. Միութիւնը, սակայն կարեւոր պայ-ման մը դրած է, այն է՝ «ցորչափ կարելի չէ ընդհանրացնել արգելքը եւ հսկողու-թիւնը, պետութիւնները յանձնառու կ'ըլ-լան, 4.75 աստիճանէն վար, ստորերկր-եայ որեւէ փորձ չկատարել»:

Ինչպէս կը տեսնուի, առանց ընդունած ըլլալու ընդունելու տարօրինակ ձեւ մըն է այս:

Արդարեւ՝ եթէ արեւմուտքը ընդունի Խորհրդային այս վերջին առաջարկը պի-տի նշանակէ թէ, բոլոր այն պայթումնե-րը որոնք կարելի է ստուգել պէտք չէ հսկողութեան եւ քննութեան տակ առնել, իսկ երկրորդական պայթումները եւս քն-նութեան եւ հսկողութեան չեն կարօտիր քանի որ երկու կողմերն ալ կը խոստա-նան նման փորձեր չկատարել:

Խորհրդային պատուիրակը՝ Ձարափկին իր առաջարկը ներկայացուցած է հետեւ-եալ խորհրդածութիւնը ընելով.— «Բա-րի կամեցողութեան արարք մըն է որ կ'ընենք»:

Արեւմուտքի կարծիքով՝ վստահու-թեան դեղծում մըն է:

Ներու մասին իր այս հեգնական գրու-թիւնը վերջացնելու համար կը պատմէ հետեւեալը: Կառավարութիւնը մեծապէս աւելցուցած ըլլալով պետական մենաշը-նորհի բոլոր առարկաներու — ծխախոտ, լուցկի, թէյ, ազնիւ ըմպելի — գիները, գիշերային կապելայի մը մէջ հետեւեալ փոխասացութիւնը կատարուած է երկու «երգասացներու» միջեւ: Առաջինը ըսեր է.

— Ինքզինքս Վոսփոր պիտի նետեմ:

= Այդպէս բան չընես, կը թելադրէ միւսը: Գնա՛ ճաշէ: Հաց, կարագ, պա-նիր, վրայէն աղուոր ումպ մը օղի: Պըզ-տիկ սուրճ մը: Գլանիկ մը: Եւ փառք տուր Տիրոջ, որ գլխուդ վրայ տանիք մը ունիս:

— Ճիշդ այդ պատճառաւ է, որ կ'ու-զեմ Վոսփոր նետուիլ: Տունէս հանեցին զիս երէկ. չէնքը կը փլցնեն նոր պողո-տայ մը բանալու համար:

Շատ լաւ գիտէր, որ սուրճ չկայ: Ցետոյ ո՞վ է այն քաջը, որ դեռ կրնայ օղի, կարագ, պա-նիր կամ գլանիկ գնել հիմակուան գինե-րով:

Յաջորդ օրը կապելան փակուեր է երեք ամսուան համար: Լրտեսները իրենց գոր-ծը կատարեր էին:

Ահա՛ թէ ինչպէս կը ներկայացնէ Տիկին Կոսէ այսօրուան Թուրքիոյ իրական դի-մագիծը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի իրիկուն Ֆրանսական հեռատե-սիլին «Երաժշտութիւնը և դուք» հաղոր-դումի ընթացքին, խօսնակը տեսակցու-թիւն մը ունեցաւ Արամ Խաչատուրեանի հետ:

Վարպետը դաշնակի վրայ նուագեց Անտանթինօ, կարճ կտոր մը փոքրերու համար, ապա պատասխանեց կարգ մը հարցումներու:

— Ի՞նչ կը պատրաստէք ներկայիս, վարպետ:

= Զորս ռափսոտիներ, մէկը՝ դաշնակի եւ նուագախումբի, մէկը՝ ջութակի, մէ-կը թաւջութակի, մէկն ալ դաշնակի, ջութակի եւ թաւջութակի:

— Որո՞նք են խորհրդային արդի երա-ժշտութեան ձգտումները:

= Գեղեցիկ երաժշտութիւն մը յօրի-նել: Գեղեցիկ թեքնիք գետնի վրայ ալ՝ ազգային եւ ժողովրդական ներշնչումով:

Արամ Խաչատուրեան Կիրակի իրիկուն մեծ յաջողութիւն ունեցաւ Շաթլէի մէջ, ուր ղեկավարեց իր ջութակի քոնչերթօն (սոլիսթ՝ Լէօնիտ Քոկան): Առիթը կ'ու-նենանք աւելի մանրամասնօրէն խօսելու Արամ Խաչատուրեանի եւ իր գործին մասին:

ԸՆԿ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ողբացեալ Ընկեր Սահակ Տէր Թովմաս-եանի յուղարկաւորութիւնը կը կատար-ուի այս Չորեքշաբթի ժամը 16ին, Փարի-զի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Մոն-մորանսիի գերեզմանատունը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն իր կոմիտէներու եւ խումբերու անունով կ'ողբայ մահը վեթերան ընկեր՝ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆի եւ այս առթիւ իր ցաւակցութիւնները կը ներկայացնէ ող-բացեալ ընկերոջ ընտանիքին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութիւնը կ'ողբայ իր երէց ընկերոջ՝ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆի կսկծալի մահը եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ողբացեալ ընկերոջ ընտանիքին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԸ ՄՈՆՏ Պոլսոյ թղթակիցը կը հաղորդէ, թէ Թուրքիոյ մէջ ծայր առ-ւած ենհամիսլամական գաղափարներու իբրեւ ապացոյց կը յիշէ որ Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ բարեկամութեան մարմնին նախագահը հրաժարած է, իսկ երկրի զա-նազան քաղաքներուն մէջ կազմուած են «Ալժերիոյ ազատագրութեան օգնող մարմիններ»: Շարժումը մասնաւոր զօր ստացած է Քոնիայի եւ Էրզրումի մէջ, ուր մահմետականութիւնը խոր արմատ ձգած է տեղացի Թուրքերուն մէջ: Լրա-գրողը կը հաստատէ թէ յիշեալ կազմա-կերպութիւնները կը ձգտին օգնել բոլոր «մահմետական երկիրներուն» իբրեւ եղ-բայրակիցներ: Շարժման ղեկավարներն են «Տեմոքրաթներ» այսինքն կառավա-րութեան գլուխ գտնուող կուսակցու-թեան անդամներ:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ մէջ ուժերու հա-ւասարակշռութիւնը պահելու նպատակով կը կարծուի, թէ Անգլիա Իսրայէլի պիտի հայթայթէ կարեւոր քանակութեամբ ար-դիական զէնքեր, մասնաւորաբար հեռա-վար հրթիռներ:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Ա.

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ ԱՌԱՆՁՆԱՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խորհրդային Միութեան մէջ 1939ին կազմակերպուեց հերթական մարդահամար, որի արդիւնքները սակայն չհրապարակուեցին: Ուղիղ քսան տարի յետոյ, 1959ի Յունուարին անցկացուեց նոր մարդահամար, որի նախնական մի քանի արդիւնքները Խորհրդ. Միութեան կառավարութեան առընթեր կենտրոնական վիճակագրութեան վարչութեան կողմից հրապարակուեցին երկու նուագում՝ անցեալ տարուայ Մայիսին («Ս. Հ.», 12 Մայիս 1959) եւ այս տարուայ Փետրուարին («Ս. Հ.», 4 Փետր.): Իր կարգին Հայաստանի վիճակագրական վարչութիւնը Յուլիս 16ին հրապարակեց մի հաղորդագրութիւն 1959ի մարդահամարի նախնական արդիւնքների մասին Հայաստանում, առնելով իր տեղեկութիւնները նոյն պաշտօնական աղբիւրից:

Կենտրոնական վիճակագրական վարչութեան Փետրուար 4ի հաղորդագրութեան մէջ ասուած է, որ արդէն աւարտուել է մարդահամարի մանրամասն արդիւնքների առաջին մասին մշակումը, «որը բնութագրում է բնակչութեանը ըստ կրթութեան, ուսման, ազգութեան եւ մայրենի լեզուի, *ինչպէս նաեւ ըստ սեռի, տարիքի եւ ընտանեկան դրութեան» («Ս. Հ.» 4 Փետր.): Նոյն վարչութեան 1939ի Մայիսին հրապարակուած հաղորդագրութիւնը տալիս է տեղեկութիւններ Խորհրդային Միութեան, ազգային հանրապետութիւնների, ինքնավար հանրապետութիւնների, երկրամասերի* (կրայ), *մարզերի եւ վարչական այլ միաւորների կենտրոն հանդիսացող քաղաքների բնակիչների թիւի մասին: Վերջապէս Հայաստանի վիճակագրական հաղորդագրութիւնը պարունակում է տեղեկութիւններ Հայաստանի բնակչութեան ընդհանուր թիւի մասին, ինչպէս նաեւ մանրամասնութիւններ առ այն թէ այդ ընդհանուր թիւից ո՞րչափը ապրում է քաղաքներում, քաղաքատիպ աւաններում եւ որչափը՝ Հայաստանի առանձին շրջաններում:*

Վերոյիշեալ երեք հաղորդագրութիւնների տուած տուեալներից մեզի համար, ամենահետաքրքրականը անշուշտ նրանք են, որոնք վերաբերում են Հայերի ընդհանուր թիւին Խորհրդ. Միութեան, Հայաստանի եւ միութենական միւս հանրապետութիւնների եւ ժամանակաւորապէս գը- բացի Վրաստանի եւ Ադրբէջանի մէջ: Շահեկանութիւնից զուրկ չէ նաեւ համեմատական ճշգրտումը Հայերի եւ Խ. Միութեան միւս ազգութիւնների կրթական մակարդակի: Բնականաբար առաջին հերթին մենք կանգ կ'առնենք այդ տեղեկութիւնների վերլուծման վրայ:

Բայց նախքան դրան անցնելը, աւելորդ չենք համարում տալ մի քանի լրացուցիչ տեղեկութիւններ 1959ի մարդահամարի մասին, առնելով Հայաստանի վիճակագրական վարչութեան պետ Հ. Մարտիրոսեանի յօդուածից՝ տպագրուած «Ս. Հ.»ի անցեալ տարուայ Յուլիս 16ի թիւին մէջ:

1959ի մարդահամարը, գրում է Մարտիրոսեանը, մեծապէս տարբերւում է նախկիններից: Գլխաւոր տարբերութիւնն այն է, որ 1959ի մարդահամարի թերթիկը շատ աւելի հարցեր է պարունակել, քան մինչեւ այդ կազմակերպուածները: Այսպէս, օրինակ, մինչ նախկին մարդահամարի թերթիկները սահմանափակուել են բնակչութեան գրագիտութիւնը որոշելով, անցեալ տարուայ մարդահամարի ժամանակ, առաջին անգամ լինելով մարդահամարների պատմութեան մէջ, կատարուել է կրթական մակարդակի բնորոշումը, ընդորում հաշուառման են ենթարկուել տնտեսական առանձին ճիւղերի մէջ աշխատողները, ինչպէս նաեւ ճշդուել է Խորհրդային Միութեան եւ առանձին հանրապետութիւններում աշխատող ճարտարագէտների, բժիշկների, տեխնիկների, գիւղատնտեսների, ուսուցիչների եւ գիտական աշխատողների թիւը: Մանրամասն տեղեկութիւններ են ձեռք բերուել տղամարդկանց եւ կանանց թիւի մասին ըստ առանձին վարչական միաւորների (երկրամաս, մարզ, շրջան եւայլն), ազգային հանրապետութիւնների, քաղաքների, գիւղերի, ինչպէս նաեւ զանազան ազգութիւնների եւ հասարակական խմբերի:

Վերջին մարդահամարի առանձնայատկութիւններից մէկն էլ այն է, որ հաշուի է առնուել առկայ եւ մշտական բնակչութեան թիւը: *Այս հարցի պատասխանի միջոցով կարելի է, օրինակ, ճշդել թէ առ 15 Յունուարի 1959ին Հայաստանի բնակչութեան ընդհանուր թիւի ո՞ր մասն են կազմում ժամանակաւորապէս մեր հայրենիքում գտնուողները եւ ո՞ր մասը՝ նրա մշտական բնակիչները: Ինչպէս կը տեսնենք յետոյ, վիճակագրական վարչութեան այս տարուայ Փետրուար 4ի հաղորդագրութեան մէջ տրուած է մարդահամարի օրը Հայաստանում գտնուող Ռուսների թիւը: Արդ, յայտնի է, որ բոլոր Ռուսները Հայաստանի մշտական բնակիչներ չեն: Նրանց մի մասը եկել է մեր հայրենիքում ժամանակաւորապէս աշխատելու համար: Այդ կարգին են պատկանում զանազան մասնագէտներ, տեխնիկներ, որակեալ բանուորներ, որոնք պարբերաբար Հայաստան են գալիս նոր գործարանների համար, Ռուսաստանից ուղարկուած բարդ մեքենաների վրայ աշխատելու, մինչեւ որ տեղական կադրերը վարժուեն բանեցնելու այդ մեքենաներն ու սարքաւորումները: Իրենց առաքելութիւնը կատարելուց յետոյ նրանք յետ են դառնում Խորհրդ. Միութիւն: Այս կարգի եկուորներից են, օրինակ, Աղստաֆա – Երեւան գազամուղի վրայ աշխատող այն Ռուսները, որոնց ջանքերի շնորհիւ կառուցուեց վերջերս Ղարադաղ (Ադրբէջան) — Աղստաֆա — Երեւան գազամուղը: Հայաստանում կան, սակայն, նաեւ մշտական բնակութիւն հաստատած Ռուսներ: Դրանց թիւին են պատկանում նախ այն աղանդաւորները (Մալականները), որոնք մեր երկիրն են եկել մօտ մէկ դար առաջ եւ բնակութիւն են հաստատել մի քանի գիւղերում (Ելենովկա, Սեմէոնովկա, Բազար – Չայ, եւայլն), ինչպէս նաեւ զանազան պաշտօնեաներ, մասնագէտներ ու բանուորներ, որոնք վերջնականապէս տուն – տեղ եղած են Երեւան, Լենինական, Կիրովական, Ղափան եւ որոնք Ռուսաստան վերադառնալու մտքից ընդմիշտ հրաժարուած են: Հետաքրքրական է, անշուշտ, իմանալ այս երկու կարգի Ռուսների թիւը: Դժբախտաբար մարդահամարի թերթիկի այդ հարցի պատասխանը չէ հրապարակուած վիճակագր. վարչութեան վերոյիշեալ հաղորդագրութիւնների մէջ:*

Բնակչութեան հաշուի առնելը ըստ առկայ եւ մշտական բնակիչների ներկայացնում է, ինչպէս նշում է Մարտիրոսեանը, նաեւ այլ կարգի անհրաժեշտութիւն: «Աշխատանքային ռեսուրսները (աղբիւրները) պլանաւորելիս, մասնագէտների կադրեր պատրաստելիս, բնակարաններ, դպրոցական շէնքեր եւ հիւանդանոցներ կառուցելիս հարկաւոր է հաշուի առնել տուեալ վայրում մշտապէս ապրող բնակչութիւնը: Իսկ եթէ պլանաւորւում են առեւտրի ու հասարակական սննդի ծաւալը, ներքաղաքային ու քաղաքամերձ տրանսպորտը (փոխադրական միջոցները), կոմունալ տնտեսութիւնը, կապի միջոցները (թղթատարութիւն, հեռախօս եւայլն), ապա այստեղ վճռականը հանդիսանում է առկայ բնակչութիւնը, որին այդ հիմնարկները պէտք է սպասարկեն» («Ս. Հ.», 16 Յուլիս 1959 թ.): Վերջապէս 1959ի մարդահամարի առանձնայատուկ մէկ կողմն է նաեւ այն, որ հաշուառման են ենթարկուել այնպիսի քաղաքներ եւ աւաններ, որոնք 1939ի մարդահամարի ժամանակ Հայաստանի քարտէզի վրայ չկային: Դրանց թըւին են պատկանում Քաջարանը, Դաստակերտը, Ագարակը, Թումանեանը, Լուսաւանը եւայլն:

Այս ընդհանուր տեղեկութիւններից յետոյ 1959ի մարդահամարի մասին, անցնենք այժմ թուական տուեալներին եւ առաջին հերթին Հայերի թիւին Հայաստանի մէջ եւ միութենական միւս հանրապետութիւնների մէջ:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

''ԱՆԴԱՍՏԱՆ'' ԵՒ ''ԱԿՕՍ''

ՊԱՐԲԵՐԱԳԻՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՀԱՏՈՐԸ

''ԱՐՁԱՆԱԳԻՐ''

★

Ութ տարուան շրջանէ մը ետք, Գրականութեան եւ Արուեստի պարբերագիրը «Անդաստան» հրապարակ հանեց իր 11րդ թիւը, սովորականին պէս հո... ու բովանդակալից:

Առաջին թիւը լոյս կը տեսնէր 195..ին հետեւեալ բանաձեւով. — «Փնտռել ներդաշնակութիւնը հայ հոգիին՝ արդի ժամանակներու մեծապարփակ համադրութեանց մէջ: Անցեալը, ներկան եւ շրջաները որ պիտի գան: Բայց իրականութիւնը ներկայինն է անժխտելի կերպով.

«Դարուս զարհուրելի հրաշալիքներուն, գլխապտոյտ վերիվայրումներուն եւ սանձարձակ գիտութեան եւ ... դէմ, Բանը, բանաստեղծութիւնը բ... բարձրանայ իր արժանի պատուանդանին... Հայ հոգին թող լոյս աշխարհ գայ ի... կենսալիր ճառագայթումով, հայրենի... եւ օտար հորիզոններու վրայ, իր ինքնա... բոյն դիմագծով, յանուն ընդհանուր ներդաշնակութեան»:

Բայց յստակ էր նաեւ իր ախտաճանաչութիւնը, որ աւելի քան երբեք կը չէ... տուի հետզհետէ. — «Արտասահմանի ... բազմութիւնները, աշխարհի չորս հովերուն ցրուած, լծուած են իրենց նիւթական գոյութիւնն ու բարօրութիւնը ապահովելու արշաւին: Քաղաքակրթական ... տաններուն մէջ նստած, անոնք ինքնագ... անտարբերութեամբ կը ժխտեն մշակութային ու հոգեկան ամէն արժէք ... այս տաղնապին պատասխանատուն ... նէն դառն իրականութիւնն էր եւ է այս... ալ:

Շնորհիւ բանաստեղծ խմբագրին նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններուն սակայն, ութ տարիէ ի վեր, զա... դադրօրէն բայց հաւատարիմ հետեւո... կանութեամբ, կը շարունակուի «Անդաստան»ի հրատարակութիւնը, Գրականութեան եւ Արուեստի նուիրուած, հետ... տէ իր դերին աւելի գիտակցութեամբ. միշտ հաւատարիմ իր հիմնական նպա... տակին, ինչպէս Սփիւռքի զանազան կե... րոններու մէջ լոյս տեսնող բազմաթի... մշակութային եւ մտաւորական նման ձե... նարկներ: Ներկայ նիւթապաշտ ժամա... նակներուն մէջ գրականութեան, ար... ուեստի եւ առհասարակ գեղեցկութ... զգայութիւնն ունենալու է գերազանց... պէս, տալու համար ժողովածուներ, ... րոնց մէջ ժամադրուած են մնայուն... բար Փարիզահայ գրագէտներ ու մտա... րականներ:

Ժամանակին խօսած ըլլալով նախ... հատորներուն մասին, մեր յաջորդ... պիտի նուիրենք վերջին թիւին:

Սկսինք բանաստեղծութիւններէն

Արդի մեր բանաստեղծները, շատ ... բացառութեամբ, իմացական մարզա... ներու կը հետեւին գերազանցապէս ... թուի թէ անոնք իրարու հետ կը մր... արդարացնելու համար իրենց մէկ գր... բօր արտայայտութիւնը, որուն համ... ձայն նախ «բանաստեղծութիւն մը պա... կի վերածել, մեռցնել է զայն: Ըսել ... բան չհասկնալ բանաստեղծութենէ: Ար... է կեանք մը բաժնել ինքն իրմէն: Արդ... բեւ ի՞նչ կ'ուզէք որ տայ բանաստեղծ... ձեզի: Բանաստեղծը բան չի տար: ... չըսեր: Ան իր ըսելիքը ըսած է ձեզի ... մէջ, ձեւով մը եւ բանաստեղծութեա... այդ ձեւն իսկ է:»

Այնտեղ ուր մեր քնարահարներէն ... մանք, ինչպէս Ահարոն եւ Բիւզանդ Թ... փալեան, երիտասարդ ու ալեզարդ բա... ուորներուն ուժը, կորովը ու ... կ'երգեն, այնքան յաւատեսութեամբ ... օրերու կարգախօսներուն արձագա...

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԱՍՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

- CAVALLERIA RUSTICANA -

●

Թուրիտտուի բարեկամները, թողլով երշիկները, մէկիկ մէկիկ դուրս ելան անձայն ու անշշուկ եւ ընկերացան իրենց բարեկամին՝ մինչեւ իր տունը, ուր ամէն օր, մինչեւ կէս գիշեր, պառաւ Նունցեան, աչքերը ջուր կտրած կը սպասէր իր տղուն վերադարձին:

— Մայրիկ, ըսաւ Թուրիտտուն, կը յիշե՞ս, երբ զիս զինուոր կը տանէին, այն ժամանակ կը մտածէի թէ մի գուցէ ես այլեւս չկրնամ վերադառնալ: Այժմ, մայրիկ, համբուրէ զիս ինչպէս այն ժամանակ, որովհետեւ վաղը պիտի մեկնիմ աւելի հեռուները:

Առաւօտուն կանուխ, Թուրիտտուն առաւ իր պողպատեայ դաշոյնը, որ զինուորութեան մեկնած օրը պահած էր խոտերուն մէջ, եւ ճամբայ ինկաւ դէպի Կանցերիա:

— Ով Աստուածամայր, ո՞ւր կ'երթաս այդպէս շտապով, աղիողորմ ձայնով հարցուց Լոլան իր ամուսնոյն, երբ այս վերջինը կը պատրաստուէր դուրս ելլել:

— Այստեղ եմ, շատ պիտի չհեռանամ, պատասխանեց Ալֆիոն, սակայն դուն աւելի ուրախ կ'ըլլայիր եթէ ես ամենեւին չվերադառնայի ...

Լոլան, միայն գիշերաշապիկով, ծունկի գալով մահճակալին առջեւ, գետնին վրայ, սկսաւ աղօթել, շրթունքներուն սեղմած այն աղօթագիրքը որ ստացած էր Ֆրան – Բանարտոնի սրբավայրերէն, կարդալով անոր մէջ գտնուած բոլոր Աւէ – Մարիաները ...

×

— Յարգելի Ալֆիօ, ըսաւ Թուրիտտուն, երբ ուղեկցին հետ քիչ մը ժամանակ կողք կողքի ճամբայ կտրեց եւ, Աստուած ալ գիտէ որ մեղքի տէր եմ, եւ ես ինքզինքս կը մորթէի, սակայն տունէն դուրս ելած ժամանակ աչքիս ընկաւ մեր պառաւը որ հաւերոյնը դիտելու պատրուակով, ելած էր զիս դիտելու թէ ո՞ւր կ'երթամ. կարծես թէ անոր սիրտը բան մը կը զգար: Եւ Աստուած վկայ, որ ձեզ շան նման կը սատկեցնեմ միայն անոր համար որ պառաւս չվշտացնեմ:

— Շատ բարի, պատասխանեց Ալֆիօն բաճկոնակը հանելով, պիտի կռուինք, ինչպէս որ հարկ է:

Երկուքն ալ ճարտար մենամարտողներ էին:

Առաջին հարուածը առաջը եղաւ Թուրիտտուն եւ կը պատրաստուէր իր կարգին ընդունելու հակառակորդին հարուածը:

Դէպի իրեն ուղղուած հարուածը ճարտարօրէն ետ մղելով, Թուրիտտու դաշոյնը իջեցուց այս անգամ Ալֆիոյի մէջքին:

— Ա՜հ, Թուրիտտու, յիրաւի դուն վճռած ես զիս մորթել:

— Արդէն ըսի ձեզի, մեր պառաւը տեսնելէս ետք, կարծես շարունակ կանգնած է աչքերուս առջեւ:

— Ուրեմն, աչքերդ լաւ բաց, բացագանչեց Ալֆիոն:

Եւ բոլորովին կծկուած, որպէսզի կարողանայ ձախ ձեռքով վէրքը բռնել, Ալֆիոն, մէկ կողմէն աչքերը չորս բացած հսկելով, իսկ միւս կողմէ ալ ձեռքը գետին քսելով, ակնթարթի մը մէջ ափը լեցուց աւազով եւ սրսկեց հակառակորդին աչքերուն:

— Ահ, մռնչեց Թուրիտտուն կուրացած, պիտի մեռնիմ:

Յուսահատական ոստումներ ընելով դէպի ետ, անիկա կ'աշխատէր ազատիլ, սակայն Ալֆիոն հասնելով ետեւէն, երկրորդ հարուածով մը անոր փորը ճեղքեց եւ ապա երրորդ մը իջեցուց կոկորդին:

— Ահաւասիկ, երեք եղաւ, առիկա իմ տանս զարդարանքին համար էր: Այժմ, մայրդ այլեւս հաւերուն նայելու պէտք պիտի չունենայ ...

Թուրիտտուն երերտալով քանի քայլ եւս, ինկաւ ծառերուն տակ, ... կոյտի մը պէս գետին խորտակուելով.

Փրփրալից արիւնը կը խխռար կոկորդին մէջ եւ չկրցաւ մինչեւ ... արտասանել՝

«Ա՜խ, մայրիկ ...»:

ՃԻՈՎԱՆՆԻ ՎԵ...

(4 եւ վերջ)

գաոնալով, երբ Բ. Թօփալեան «Միջերկ– րականի խորութիւններուն մէջ կը բաղ– ձայ պատղամախօսի մը հեշտով իմաս – տութեան սուզակը դառնալ, այս հեշտը, այս ներշնչումը քիչերուն մօտ կը դիմա – ւորենք։

Բարեբախտաբար կան բանաստեղծներ, որոնք բան մը կուտան, բան մը կ'ըսեն։ Մառի Աթմաճեան եւ Նազենի Տէր Միքա– յէլեան անոնցմէ են։ Առաջինը կ'երգէ Ա– րարատ, Հրեղէն Ծաղիկ, Թագն Արարչու – թեան ու Ճշմարտութեան։ Նոր պատկեր– ներ ու գաղափարներ անշուշտ կան։ Երկրորդը «Լուռ տառապանքներ»ուն քը– նարահարն է, տառապանքներ, որոնք արուեստագէտին կեանքը, անոր հոգեվի– ճակը կը խորհրդանշեն։

«Անդաստան»ը հետեւողական է։ Մէկ կողմէ ֆրանսական դասական եւ արդի բանաստեղծներէն ընտրուած էջեր կը ներկայացնէ, տաղաչափեալ եւ երբեմն արձակ, միւս կողմէ հայ քերթողներէն ֆրանսերէն թարգմանութիւններ կու – տայ։

Գրական միւս սեռերն անտեսուած չեն։ Առաջին եւ ընդարձակ ուսումնասիրու – թիւնը Տոքթ. Լ. Գրիգորեանի աշխատու – թիւնն ու խնամուած գրութիւնն է, «Երա– ժշտութիւնը իբրեւ հոգեբանական ույժ եւ դարման» 32 էջերու սահմանին մէջ։ «Բուժանք» բժշկական թերթին չորս տարիներու կանոնաւոր հրատարակութե– նէն եւ քանի մը բժշկական գիրքերէն ու յօդուածներէն ի վեր բժիշկին ստորա– գրութեան չէինք հանդիպած։ Այս ու – սումնասիրութիւնը, իբրեւ առաջինը իր տեսակին մէջ, կուգայ վկայելու, որ իր լռութեան տարիներուն, ան մեղուի մը աշխատունակութեամբ հոգածութիւնն ունեցած է խորանալու, երաժշտութեան հոգեբնախօսական ազդեցութիւնը դարմա– նէ ի վեր ներկայացնելու, իր գիտական ուսումնասիրութիւնը համեմելով նաեւ ճափոնական սիրուն աւանդութիւնով եւ իր աշակերտական կեանքէն Սանասար– եան վարժարանի ամարանոց – Սրտաձո– րի յուշերով, երբ Առաւօտ լուսոյով եւ լութակի ընկերակցութեամբ կ'արթննա – յին աշակերտները։

Երկրորդ ընդարձակ ուսումնասիրու – թիւնը Գ. Փօլատեանի Գրական Զրոյցն է ֆրանսացի մեծանուն գրական քննադատ Անտրէ Թուսոյի հետ, դրոյց՝ որ կը յի– շեցնէ «Լէ Նուվէլ Լիթէռէռ» շաբաթա – թերթին երբեմնի այնքան շահեկան գրա– կան տեսակցութիւնները։

Զուտ գիտական – բանասիրական ու – սումնասիրութիւն մըն է Հայկ Պէրպէր – եանի յօդուածը, «Լուսաբանութիւն մը հայ ժամանակագրական յիշատակու – թեանց — Իրենչինի եւ Թուրումչիի ա – պստամբութիւնը» ինչպէս նաեւ Ա. Սը – րապեանի «Գլուզ եւ Ծործորեցի Յով – հաննէս Երզնկացիներ» խորագրով ու – սումնասիրութիւնը։ Ունինք նաեւ ողբ. Երգահան Օ. Պէրպէրեանի մէկ անտիպ գրութիւնը, «Հայ երաժշտութեան ապա – գան» վերնագրով, եւ Գ. Քէրէսթէճեա– նի երաժշտական մէկ ուսումնասիրու – թիւնը, նուիրուած Օննիկ Պէրպէրեանի։ Արձակագիրներ նմանապէս իրենց աշխա– տակցութիւնը բերած են «Անդաստան»ին, որուն քրոնիկի բաժինը եւ նկարահանդէ– սը նոյնքան ճոխ են ինչպէս նախորդ թի– ւերը։

×

Անհատական ուրիշ պարբերական մը, Գը– րականութեան եւ Արուեստի նուիրուած, «Ակօս» որ տասնեւհինգ տարիներէ ի վեր Պէյրութի մէջ լոյս կը տեսնէ կանո – նաւորաբար, Փալանճեան Ճեմարանի Շըր– ջանաւարտներու Միութեան նախաձեռ – նութեամբ եւ նիւթական միջոցներով։ 1945ին լոյս կը տեսնէր, որուն առաջին թիւին վաճառումէն գոյանալիք գումա – րով պիտի վճարէին թուղթի, կողքի եւ տպագրութեան ծախքերը, եւ եթէ բան մը աւելնար, պիտի յատկացնէին երկ – րորդ եւ յաջորդական թիւերուն տպա – գրութեան։

Շնորհիւ երիտասարդութեան խանդա – վառութեան եւ հայկական նկարագրի յա– րատեւ կամքին հետզհետէ կը դառնար ներկայանալի ամսագիր մը թէ՝ իբրեւ բովանդակութիւն, թէ իբրեւ տպագրու – թիւն։ Առաջին տարիներու գլխաւոր աշ– խատակիցներն էին՝ Լեւոն Շանթ, Նիկոլ Աղբալեան, Գասպար Իփէքեան, եւ Գ. Գիւզալեան իրենց լաւագոյն եւ ամբողջա– կան գործերով։ Առաջին եօթը տարիները հրատարակ կ'ելլէր իբրեւ երկամսեայ 80 էջերով, եւ հետզհետէ «Ակօս»ը կը դառնար 96 էջերով ամսագիր մը, հին սերունդի գրողներուն գրական, քննադա– տական, բանասիրական, թատերական, յուշագրական եւ պատմական երկարա – շունչ գործերուն կուգային միանալ նաեւ նոր սերունդին բանաստեղծական եւ վի – պական աշխատութիւնները։ «Ակօս» այն օւկանն էր, որուն մէջ հին եւ նոր սե – րունդներուն կամուրջը խզուած չէր եւ գրական վարդապետութիւններու ոչ մի – այն տուրքը կը տրուէր, այլեւ ներդաշ – նակութիւն մը կը տիրէր։ «Ակօս» արե – ւելեան մեր գաղութներուն համար ան – հրաժեշտութիւն մը կը դառնար։ Տասն – եւհինգերորդ տարին կը փակէ միացեալ երեք թիւերով, թեւակոխելու համար տասնեւվեցերորդ տարին։ Վստահ ենք որ երիտասարդական նոյն նախաձեռնութիւ– նը, կորովն ու եռանդը իրենց դրօշմը պիտի դնեն ասկէ ետք ալ, մաղթելով յա– րատեւութիւն եւ յաջողութիւն։

×

«Անդաստան»ի վերջին թիւին հետ բա– նաստեղծ Բիւզանդ Թօփալեան ընթեր – ցողներուն նոր անակնկալ մը կ'ընէ։ Ա– հաւասիկ քերթուածներու՝ հինգերորդ հատորը «Արձանագիր» անունով։ Ընթեր– ցողներուն յիշողութիւնը թարմացնելու համար յիշատակենք որ «Այգահանդէսը» լոյս կը տեսնէր 1930ին, «Արեւագալ»ը 1936ին, «Համայնական Սէրը» 1951ին եւ «Հրախաղութիւն»ը 1952ին։ Բոլոր այս հատորները բանաստեղծը իր եւ ըն– թերցողներու հաճոյքին համար լոյս ըն– ծայած է։ Թօփալեան ժողովրդական բա– նաստեղծ մը չէ, բայց իր ներշնչումներու ակնաղբիւրը մարդկային հոգին է։ Ե – ղիշէ Չարենցի յատկանշական որակումը կը գտնենք «Արեւագալ»ի մէջ.

Ու դեռ ահա ամբոխներ
Որ կը դառնան խելագար ու կապտըւած
                                    ենէրով
Ու ապրելու շնորհքին համար ի զուր կը
                                    հայցեն
Հացի փշրանք ու ժպիտ ...

Թօփալեան կ'ապրի ներկային մէջ եւ հակառակ տիրող տառապանքին ու մար– դոց զրկանքներուն, լաւատես է իր ար – ուեստով.

Մարդիկ ահա քրտնաթոր
Անխոնջ ու պիրկ, ու աչքերով
                                    լուսահար՝
Կը փնտռեն ազբիւրն այդ յագեցումին
                                    անվախճան։
                                    (ԾԱՐԱՒՆԵՐ)

Ինչպէս նախորդ հատորներուն, «Ար– ձանագիր»ին մէջ ալ նոյն միութիւնն ու ներդաշնակութիւնը կը տիրեն։ Թօփալեան ոգւոյն եւ մարդկայնականութեան բա– նաստեղծն է։

Երէկ համայնական սէրը, այսօր լոյսի սէրը, իբրեւ կիրք ու երազ աշխատաւոր մարդկութեան կը բաղձայ, երկրին հա – մար ու մարդոց ... Ստեղծագործ աշ – խատաւորներուն սիրով առլցուն է քեր– թողին սիրտը։ Կը հաւատայ այդ բազ – մութեան, որ խաղաղութեան կառոյցնե– րը պիտի բարձրացնէ ամէն օր։

Բանաստեղծը միշտ նոր երգ մը ունի իր քնարին վրայ։ Այս վերջին հատորին մէջ երկու քերթուած ունի մասնաւորա – բար, «Ուժ եւ Ոգի» եւ «Վայրկեանն այս վերջին», որոնց մէջ մեր ցեղային ուժն ու ոգին կը փառաբանէ այնքան հաւատ – քով, այնքան հաւատարմութեամբ։ Բա– նաստեղծին այս կերպարանափոխութիւնը գիտակցական է։ Անիկա չէ այն քերթող– ներէն, որոնք անապատներու արձագանդ– ներուն ականջ կուտան, ողբալու եւ սգա– լու համար հայրենի աւերակները։ Պատ – մութեան փաստը ուրիշ տեղ կը փնտռէ եւ դարաւոր ուժն ու ոգին կ'ոգեկոչէ։ Իր երգը ուրիշ շեշտ, ուրիշ արձագանգ ու – նի, որովհետեւ կը հաւատայ, որ

Սրարշաւող այդ դաժան ենդեղներու դէմ
                                    ... ու դէմ
Ցեղի մ'ըմբոստ ...
Ցեղի մը շեշտ ճառագայթներն եզեկան
                                    խոր ուժերու
Հերոսական իրենց թափով,
Կամքովն իրենց գերահզօր հաւատքին
Ապառաժին վրայ կառչած՝
                                    ու դարերու յանդիման՝
Պարտադրեցին ապրելու կամքն իրենց
                                    մեծազօր։

«Արձանագիր»ի քերթուածները իրենց սեղմ վիճակին մէջ, բանաստեղծին քեր – թողական արուեստին վերջին պատգամը կը ներկայացնեն։

Անոնք բան մը կ'ըսեն, բան մը լսելի կ'ընեն, միայն գրչի խաղեր չեն եւ ոչ ալ իմացական մարզանքներ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԼԵԶՈՒԻ ՃԱՄԲՈՎ

Եր երբեմն, հայ մանուկները «քարի լոյս»ով կը բանային իրենց աչքերը։ Լոյսը ինքնին ոչինչ.կը կորսնցնէ իր փայլէն՝ երբ հիմա, հայ բոյներուն մէջ, «Պոնժուռ»ով կ'ողջունուի։ Բայց՝ մեզի համար, որ կառչած կը մնանք Լուսա – ւորչի կանթեղին արծարծած լոյսին, կը զգանք թէ որքան կ'աղօտին անոր արձա– կած շողերը, երբ «քարի լոյս»ը կը փո – խարինուի օտարոտի «կուտ մօռնինկ»նե – րով։

Գրելով այս տողերը նորութիւն մը ը – սելու յաւակնութիւնը չունիմ եւ ոչ ալ յոյսը թէ ասկէ ետքը կը փոխուի։ Ամէն բան կոչկոռ կապած, իր դրօշմը դրած է մեր ներկայ կեանքին վրայ։ Մեր ըմ – բռնումներն ալ ենթարկուած են անոնց ազդեցութեան։ Ճիշդ է թէ դեռ ամէն ինչ չէ կորսուած։ Թութակարար կը կրկ – նուին շատ մը գեղեցիկ խօսքեր եւ թե – լադրանքներ։ Այսչափ բծախնդրութիւն մեր լեզուին հանդէպ, իսկապէս գովելի է։ Այսուհանդերձ ապշեցուցիչ է, տեսնե– լով որ «քարի լոյս»երը կը նուազին մեր յարկերէն ներս։ «Գործողութիւնը յաջող անցաւ, բայց մեռաւ հիւանդը», պիտի ըսենք ու մխիթարուինք, ինչպէս պիտի ըսէր վիրաբոյժը, արդարացնելու համար ինքզինքը։ Արդ, հարց կուտանք մեր գո– յութեամբ զբաղած վիրաբոյժներուն, թէ պէտք եղածը կ'ընե՞ն արդեօք, տոյդ մահուան չդատապարտելու համար ինչ որ յանձնուած է իրենց հոգածութեան։

Այս հարցը կը դնենք՝ քանի մեր «հի – ւանդ»ը դեռ չէ մեռած։ Լաւատեսներ պիտի ըսեն թէ Սփիւռքը մօտ կէս դարու կեանք մը ունեցաւ առանց իր Հայութիւ– նը կորսնցնելու։ Անժխտելի իրականու – թիւն։ Բայց «Արեւագալ» երգողներուն թիւը պակսեցաւ, պարպուեցաւ Հայոց եկեղեցին, փրթած է թելը այն սազե – րուն՝ որոնք մեր Մեծասքանչը երգեցին, իսկ հիմա հեծեծանքն է միայն որ դեռ կը լսենք։

Կար ժամանակ, երբ հայ մանուկները հայերէնով կ'երգէին, կ'աղօթէին, կը պատմէին, ու մեր սիրտերը խոր հըր – ճուանքով կը լեցուէին։ Իսկ այսօր հայե– րէնը մենաշնորհը դարձած է ճառախօս – ներուն։ Բեմերուն վրայէն, բեմերուն ե – տեւէն, բեմերուն քովէն դայլլի աւետա – րանները պակսած չեն։ Մտիկ ընող կայ, բայց հասկցո՞ղ։

Ծողովականներու վերածուած բերաննե – րուն թիւը չատցեր է թէ ոչ, ի՞նչ օգուտ, երբ հայ մանուկներով զբաղողներուն թի– ւը կը նուազի։ Ճիշդ է որ այս գործը ա– ւելի դժուար է քան բեմերուն առջեւ կեց– ցէ պոռալը, ծափահարութիւններ տեղա – ցնելը։ Դպրոցներու մէջ է որ կարելի է դեռ օգտակար աշխատանքներ տանիլ։ Այնտեղ է որ կը կերտուի հայմիտքը, հայ լեզուն։ Անցեալին մէջ, մեր անգուգական մտաւորականները, հակառակ իրենց փայլուն տիտղոսներուն, կ'երթային դա – սատու եւ գիւղերու մէջ վարժապետ կը դառնային։ Հիմա, աւաղ, նոր ժամա – նակները նոր բարքեր առաջ բերած են, մոռցնել կուտան մեզի ինչ որ էական է՝ մեր իսկ գոյութեան համար։ Արդ, ոչ ճառ եւ ոչ ալ ծափ, այլ պուտ մը աշխա– տանք, որպէսզի նշմարի իւղը կանթեղին եւ նտարանները չպարպուին։

Ծակատագրի բերումով, մեր բնագա – ւառները փոխադրուած են հիմա այս – տեղ։ Սասուն, Զէյթուն, Պիթլիս,... ու Վան, դարձած են, Փարիզ, Լիոն, Վա – լանս, Մարսէյլ։ Եթէ նոյնիսկ փոխուած են ժամանակները, չէ փոխուած պատգա– մը մեր նախնիքներուն։ Ասորին Հայ դարձնող, Ուրարտուն ձուլող մեր ժո – ղովուրդը չի կրնար անտարբեր մնալ իր իսկ գոյութեան սպառնացող յորձանքնե – րուն դէմ։ Փարիզը իր երկու կայուն վարժարաններով մեծ դեր կրնայ խաղալ այդ վտանգին առաջքը առնելու համար։ Հապա միւս գաղութնե՞րը, մանաւանդ Մարսէ՞յլը, ուր հոծ բազմութիւն մը ու– նինք։

Ահա հնչած է ժամը։ Այս այն պահն է, ուր դեռ թոյլատրելի է որոշ յոյսեր ար– նուցանել մեր լեզուին պահպանման հա – մար։Անցընել այս պահը առանց սթափե– լու, պիտի նշանակէր վարագոյրը քաշել մեր սրբազան խորաններուն վրայ։

ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (157)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Սոսկալի կերպով կ'ատէր այն աղքատ– ները որոնք անկեղծօրէն եւ անվերապա – հօրէն աղքատ էին, եւ հետեւապէս իր գօշաքաղութիւնը գոհացնելու անկարող։ Ընդհակառակն մասնաւոր համակրութիւն մը ունէր այն աղքատներուն համար որ ինամակալութեան միամտութիւնը կը շահագործէին եւ որ սակայն առաքինու – թիւնը ունէին պատեհ առիթներու բան մ՚ը դնել հաւաքիչին ափը.

— Հէլալ ըրէ, Գառնիկ աղա։

— Ճանըմ, ի՞նչ կ'ընէք, ամօթ բան է ըրածնիդ, ըսելով մարդուկը ի քթթել ա– կան կը գրպանէր կաշառքը։

Վերջապէս, Գառնիկ աղա՝ Մերկեր – եանին դպրոցին կը պատկանէր եւ նոյն – իսկ դասերուն մէջ քիչ մըն ալ անկէց ա – ղէկ էր։

Պաշտօնին բերմամբը, քննիչը բոլոր թաղեցին կը ճանչնար, իւրաքանչիւր ըն– տանիքի նիւթական վիճակը գիտէր եւ նոյնիսկ իր հետաքրքիր բնաւորութեանը շնորհիւ ընտանեկան ներքին գաղտնիքնե– րու թափանցած էր. անանկ որ, իր այս յատկութիւնը ճանչցուած ըլլալով, զա – նազան առիթներու մէջ իրեն դիմում կ'ըլլար այսինչ ընտանիքին բարոյական եւ նիւթական վիճակին վրայ տեղեկու – թիւն առնելու համար։ Պզտիկ խլավու – գութեան պէս բան մըն ալ կ'ընէր, եւ երբ աղջիկ հարցնելու գային իրեն, հայ– րախնամ շեշտով մը կ'ըսէր — մանաւանդ եթէ պատասը եղոտ ըլլար.

— Ծառքս մեծցած է, խաթունիկ ող – ջիկ է, հիչ մի հարցնէք առէք։

Այս տեսակ մարդու մըն էր որ կը դի– մէր Կիւլիւկ հանըմ՝ իր աղջկան վիճա – կին ճար մը գտնելու համար։ Թեղճ կինը կը վարանէր խնդիրքը մատուցանելու, մարդուն խեռ կերպարանքէն խրտչելով։ — Գուզում Գառնիկ աղա, սկսաւ վերջա– պէս, քեզի խրիճա մը ունիմ ...

Գառնիկ աղա վեր նայեցաւ, հարցական ձեւով։

— Աղջիկս ծանր հիւանդ է, թուղթ մը տայիր ալ տոքթորին տանէի։

Գառնիկ աղա նստած տեղէն ելաւ, ձեւը փոխեց, նորէն նստաւ։

— Ես քեզի անանկ թուղթ մը չեմ կըր– նար տալ, ըսաւ քննիչը՝ ծանր լռութենէ մը ետքը։

— Գուզում, Գառնիկ աղա, աղաչեց նորէն լուացարարուհին, օգնէ պաղնեմ։

— Պէ ճանըմ, պոռաց քննիչը, դուք ա– միրային տունը չէ՞ք։

— Հա ճանըմ, հոն ենք։

— Է, ամօթ չէ՞ ձեզի որ ամիրայի մը տունը նստիք եւ Աղքատախնամէն դիմէք բժիշկի դեղի համար, թոհաֆ բան պէ։

— Ամիրային անունը կայ, ախպարս, ծառքս ունենամ նէ հոս կուգա՞մ գլուխ ցաւցնելու։

— Աղջի՞կդ ալ չունի, հարցուց Գառ – նիկ աղա շեշտով մը որմէ շատ բան կը հասկցուէր։

— Աղջկանս փարա՞ն ուրկէց է։

— Ես ի՞նչ էր ան, մէկ ատեն մը լոր– տի կնկան պէս կը հագուէր կը սքուէր կոր. ան ֆիստանները փարայով կը չին – ուէին, փարայով ...

— Ֆիստանները, ֆիստանները, հեծեց խեղճ կինը՝ ձեռքովը երեսը ծեծելով։

— Առոնցմէ մէկը ծախեցէք, շարունա– կեց քննիչը անողոքօրէն, հէքիմի իլաճի տուէք, լմնցաւ գնաց։

— Ան ֆիստանները աղջկանս չէին, Գառնիկ աղա ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԱՏԸՆԱՈՒԷՐ , իրեն ի պատիւ տրուած ճաշի մը ընթացքին յայտարարած է, թէ « Արեւմտեան պետութիւնները պէտք է հարիւր առ հարիւր միացած մնան այլա-պէս Խրուշչեւ անյողդողդ պիտի մնայ իր տեսակէտներուն վրայ : Գերմանիոյ հարցը միջազգ. կարեւոր խնդիր մըն է , որ պէտք է լուծուի, այլապէս բազձալի՝ խաղաղութիւնը չենք ունենար»: Խրուշչեւի մասին ըսած է — «լաւ դերասան մըն է, մինչ կը կրկնէ ժողովուրդներու ինքնո-րոշման իրաւունքը, սակայն երբ հարցը կուգայ Գերմանիոյ կը զլանայ տալ այդ իրաւունքը »:

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին.

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սե-րունդի , Սալ Բատէի մէջ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Համազգային Սզատօնը Ապրիլ 24ին : Միահամուռ մասնակցութեամբ գաղու-թին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ
Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ստանալու համար դիմել՝

Մարսէյլ — Ա. Քէօսէեան (Փլաս ա'Էքս): Ուր կարելի է բաժանորդագ-րուիլ նաեւ «Հայ — Բոյժ»ի:

Նիս — Շահան Զօտեան

Վալանս — Արսէն Տէր - Սարգիսեան :

Կրընոպլ — Վ. Բարախեան :

Տէսին — Սարգիս Առաքելեան :

Լիոն — Ս. Կէնճեան եւ Ղ. Ղազարեան :

Վիէն — Մուշեղ Մուրատեան :

Պառոռ — Կ. Տօնէրեան :

Սէն Շամոն — Ս. Ընտրիկեան :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Զո-րեքշաբթի գիշեր ժամը 21ին , Բատէի սը-րահը, Ֆոլքլորիք երեկոյ , Նուիրուած Լի-բանանի կեանքին , ուր լուսարձակով ցոյց պիտի տրուին տեղական տեսարաններ : Կը խօսի՝ Գ. ՇԷԽՈՒԱՆ : Ներկայ պիտի ըլ-լայ գերապայծառ Մաֆլուֆ : Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Նոյեմբեր - Դեկտեմբերի թիւը (215 - 216), ճոխ եւ հետաքրքրական բովանդա-կութեամբ . —

Համբոյրը բժշկութեան մէջ (Խմբ). — Էկզեմայի մասին (Տոքթ. Բամպուքճեան) — Սոխը եւ իր սննդական արժէքը (Տքթ. Մանուկեան). — Գիտութեանց Ակադե-միա Հայաստանի. — Մեր չնչած օդը (Տոքթ Նաւասարդ). — Արուեստական ցրտաթմբիր (Տոքթ. Գալուստեան). — Սրտի տագնապներու շուրջ (Փրոֆ. Լը-Ռէկր). — Արեան փոխարինիչները (Փրոֆ. Ֆրոմ). — Եւ սիրեցի Հայաստանը (Ակա-դեմական Պիոտրովսկի) — Քունը եւ մա-հը (Տոքթ. Աշճեան). — Ստոծանին եւ իր փորձանքները (Տոքթ. Այվազեան). — Տղաս ջղային է (Տոքթ. Տիւքֆին). — Արուեստական սերնդագործութիւն (Տքթ. Պանծալի) — Ինչո՞ւ վիժում կ'ունենան կիները (Տոքթ. Ասֆանազ). — Լուսնոտ-ներու (սարպը) մասին (Շ. Նարդունի). — Արուեստական շնչառութիւն (Խաչու-նի). —

Տարեկան բաժանորդագրութեան պայ-մաններն են Ֆրանսա 15 Ն. Ֆ. (1500), արտասահման 20 Ն. Ֆ. :

Մամուլին յանձնուած է Յունուար - Փետրուարի թիւը, որու մէջ շատ հետա-քրքրական յօդուած մը, — Էշը ... բժշ-կութեան մէջ (պատմական, գրական , գիտական ծանօթութիւններով):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ . — Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք) : Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 ֆր., երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 ֆր.):

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Այրի Տիկին Զարուհի Տէր Թովմաս-եան, Այրի Տիկին Քլօթիլտ Պէրպէրեան , Օր. Ֆլորա Շէօհլէեան, Այրի Տիկին Էլիզ Եղլիպէկեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Պա-տարոֆ եւ զաւակը խոր ցաւով կը ծա-նուցանեն իրենց ամուսնոյն, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Մարտ 18ին, Մոնմորանսիի հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Զորեքշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 16-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեց-ւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխա-դրուի Մոնմորանսիի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընդու-նիլ :

ԳԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սե-րունդի Շաւիլի խումբին կողմէ :

Կիրակի , 27 Մարտ, ժամը 16էն 24 , Շաւիլի դպրոցի սրահին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին : Ճոխ պիւ-ֆէ :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի սկսին Ապրիլ մէկին եւ պիտի փակ-ուին Մայիսի վերջը :

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Զորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13 - 14 եւ 18 - 20 : Աւելի զուրս ժամադրութեամբ , հեռախօս ԹՌԻՒԴէն 27 - 35 :

Փարիզէն զուրս դիմել տեղական մաս-նաճիւղերուն :

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցաւէրին համար կ'ուզուի այր եւ կին մը յարմար աշխատանքներու հա-մար : Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան :
1, Bd. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
TÉL. 927 01-72

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ Գերշ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ Փարիզի հայ գաղութին ներկայացուցիչներուն :

25 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին ՓԱԼԷ Տ'ՕՐՍԷԻ մէջ:

Փափաքողները կրնան մասնակցիլ ստանալով հրաւիրատոմսեր եկեղեցւոյ գի-ւանէն : Մասնակցութեան բաժին 10 Ն. Ֆ. :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կողմէ: Ապրիլ 2ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին: Առնոնվիլի մեծ սրահին մէջ :

(Փառք էքսփոզիսիոն) :

Այս առթիւ վարձուած է տեղւոյս հան-րածանօթ Ժիլ Մօլայի նուագախումբը :

Կը հրաւիրուին կեդր. Ֆրանսայի բոլոր մասնաճիւղերուն հայ մարզիկները :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շ... շրջանաւարտներու կողմէ :

Ապրիլ 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամ 15ին, Մէզօն տը լա Շըմիի մէջ, 23պիս Րիւ Սէն Տօմինիք, մէթրօ Ինվալիտ.

Հայերէն եւ ֆրանսերէն թատերախա-ղեր: Երգախառն պատկերներ եւ արտա-սանութիւն :

Մուտք՝ 6, 5 եւ 3 Ն. Ֆ.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Առաքելեան ընտանիքը կը փնտռէ իր զաւակը Ավետի Արգուշ Առա-քելեանը, ծնած 1924ին, Կոտայք շրջանի Գաւառ գիւղէն որ 1948 Ապրիլին իբրեւ զինուոր մեկնած է եւ ըստ իր ծնողաց , այժմ Ֆրանսա կը բնակի :

× Հայաստանի Սանփանաւանի շրջանի Գառզառ գիւղէն Զաքար Մխայէլ Սա-հակեան կը փնտռուի իր մօր Վարդիշա-յի, քոյրերուն Սիրանուշ, Հրանուշ, Վարդանուշ, եւ եղբայրներուն Խորէն եւ Արտաշի կողմէ :

×

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻ. — Գ. Քէօթէքեան Աւե-տիս նամակ ունի Ֆիլատէլֆիայէն, (Ա-մերիկա):

Փնտռուող վերոյիշեալ անձերու հաս-ցէները գիտցողներէն կը խնդրուի տեղե-կացնել Եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15 , Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

×

Նուիրատուութիւններ եկեղեցւոյ Կրթ. ձեռնարկներուն՝ Գ. Հայկ Գըրըքճեան 200 Ն. Ֆ., իր կնոջ մահուան քառասունքին առթիւ, Գ. Վահրամ Մոսիկեան տասը Ն. Ֆ., Տիկին Սուրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

ՆԿԱՏԻ ՌԻՆՆԵԱՆ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :

Ապրիլ 3ին

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մար... նին կողմէ :

ՀԻՆԳՇԱԲ. ՄԱՐՏ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 16·30ին
Փավիյօն Տոֆինի մէջ

Փափաքողները կրնան ծպտել իրենց ... րախաները Լա Ֆոնթէնի սաներուն իր... հրցանքող զգեստներով կամ միայն գլ... խով եւ պատրաստել տալ անոնց իրե... ծպտումին համապատասխան տակը

Որբերու Օգն. Մարմինը քաջալերու... նախորդ տարիներու իր գտած յաջողու... թենէն կը յուսայ որ այս անգամ ... հանրութիւնը պիտի քաջալերէ ... օգտակար հանդիսանալով Միութեան ... րենպատակ ձեռնարկներուն :

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՄԱՐՏ
MERCREDI 23 MARS 1960
36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8755 — 36ÈME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 4556

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Այսօր հողին ենք յանձնում մի զուտ, իրական Հայ, որ իր կեանքը նուիրեց, Հ. Յ. Դաշնակցութեան միջոցով, հայ ժողովուրդին։

Մի Հայ, որ նկուն ու վտիտ իր կազմին մէջ պարփակել էր անհատնում կորով, բոլորանուէր աշխատանքի հրայրք եւ անսասան հաւատքի մթերք։

Սահակ Տէր Թովմասեան մէկն էր այն աչքառու Դաշնակցականներից, որ ամբողջ իր էութեամբ, ապրեց ծառայելու հրայրքով։ Իր պատանութեան հասակից մինչեւ իր յեղակարծ մահը իր գործերի, խօսքերի, գրութիւնների եւ բոլոր ապրումների առանցքը ծառայութեան եւ իր ժողովուրդին օգտակար լինելու տենչն էր։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը նրանից յաճախ պահանջեց աւելին քան նա կարող էր տալ։ Նետուեց նա կեանքի բոլոր մարզերի մէջ, ուր պարտականութիւնն ու կարիքն էին կանչում։ Նա չարչարուեց, տառապեցաւ եւ մատնուեց զրկանքի, բայց երբեք չընկրկեցաւ խոչընդոտի եւ դժուարութեան առջեւ։

Նա տուաւ իր կուսակցութեան եւ իր ժողովուրդին այն ամէնը, որ ունէր։ Տըւաւ գրչով ու ոգեւորութեամբ, տըւաւ տանից վարանումի, եւ սակարկութեան։ Տուաւ, որովհետեւ նախ՝ տալ՝ հայութեան, նրա ազատագրութեան դատին, իրեն համար գերագոյն վայելք էր, տալ՝ նրա համար նշանակում էր ոչ թէ վնաս իր անձի համար, այլ գերագոյն լաւ թէ՝ իր հոգու լիացումին եւ թէ հայ ժողովուրդի յաղթանակին, Հայութեան երազի կենսագործումին։

Չորս ամիս առաջ, սրտի անակնկալ մի տագնապ զգետնեց Սահակին։ Բոլորս ըմեցինք, երկիւղ կրելով, որ Սահակը պիտի չկարողանայ յաղթահարել հարուածի ուժգնութիւնը եւ պիտի դատապարտուի անգործութեան։ Նրա համար անաշխատութիւնը մահ էր, մահ, որ իր քունը պիտի չխռովէ, բայց իր հոգին անվերջ պիտի կոծէ. իր մարմնի խլրտումը պիտի պահէ, բայց շարժուելու նախաձեռնութիւնը պիտի կաշկանդէ։

Մինչեւ վերջին պահը Սահակը յոյսով էր պայքարում։ Պիտի ապաքինէ այս ժամանակաւոր անկարութիւնից եւ նորէն նետուի ստեղծագործ աշխատանքի։

Այնքան հզօր էր Սահակի մէջ աշխատանքի մղումը. այնքա՜ն աննկուն էր իր հաւատքը հայութեան հանդէպ. այնքա՜ն վառ էր իր մէջ ծառայելու կրակը։

Բոլշեւիզմն անգամ վերահասու էր այն ամէհի ու աննուաճելի ուժին, որ Սահակի լղար մարմինը ապրեցնում եւ հոգին դիմեցնում էր։ Դա Հ. Յ. Դաշնակցութեան ոգին է, ազատութեան եւ անկախութեան անվերջանալի բխումը։

Ոգին է բոլոր անոնց որոնք Սահակի նման իրենց կեանքը նուիրեցին մեծ գաղափարականին՝ Հայրենիքի ազատագրման։

Սահակների մարմինը մենք պիտի թաղենք այսօր, բայց ոչ ոք չի կարող թաղել այն ոգին որ մեզ համար կենարար է, անմահ է, իսկ բռնակալութեան համար գերեզմանափոր։

Սահակի մահը դառնակսկիծ կորուստ է, որ մեզ չի հուժի ոգւի եւ յուսալքումի ներգործութիւնով, այլ մի նոր խրախոյս ուժերը մէկտեղելու, համակարգելու եւ միասնաբար գրոհելու վերջին վճռական ճակատամարտի համար։

Ե. Խ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՖՐԱՆՍԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑԸ

ԱՅՍՕՐ՝ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Խորհրդային վարչապետը Փարիզ կը հասնի այսօր, Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 11ին (Օռլիի օդակայանը)։

Նոր ժամանակացոյցը որոշ փոփոխութիւններ կը նախատեսէ հինին վրայ։ Արդարեւ՝ Խրուշչեւի պահանջին վրայ ջնջուած են Խորհրդային վարչապետին այցելութիւնները դէպի Լիոն եւ Նանսի — ինչպէս յայտնի է երկու քաղաքներու քաղաքապետները մերժած էին ընդունիլ՝ Խրուշչեւը — ջնջուած է նաեւ Սալոն տը Փրովանսի այցը, ուր Ֆրանսական օդատորմը, ի պատիւ հիւրին, զինուորական ընդունելութիւն եւ տողանցք պիտի կազմակերպէր։

Երկրորդ փոփոխութիւնը որ աչքի կը զարնէ այն ազատ ժամերն են, զորս Խրուշչեւ պիտի կարենայ օգտագործել այցելելով եւ մասնակցելով Ֆրանս — Խորհրդային Միութեան եւ Աշխատանքի Ընդհանուր Դաշնակցութեան (համայնավար) կազմակերպած ցոյցերուն ուր անշուշտ պիտի կարենայ ընել իրեն «սիրելի» յայտարարութիւններ։

Ստորեւ՝ նոր ժամանակացոյցը։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 23, առաւօտ ժամը 11 Խրուշչեւ Օռլիի օդակայանը կը հասնի եւ ճաշի կ'ընդունուի՝ Էլիզէի մէջ։ Ժամը 15ին ծաղկեպսակ կը դնէ անծանօթ զինուորին գերեզմանը (Էթուալ) յետոյ Մոն Վալերիէն։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԵՒ ՈՒՐԲԱԹ — Խօսակցութիւններ եւ այց՝ Լենինի տունը։ Երեկոյեան՝ Օփերա, ներկայ կ'ըլլայ Քարմէնի ներկայացման։

ՇԱԲԱԹ — Կը մեկնի՝ Պորտօ, Թարպ, Լաք եւ Փօ։

ԿԻՐԱԿԻ — Առլը, Նիմ եւ Մարսէյլ։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ — Մարսէյլ եւ Տիժոն։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ — Վերտէօն, Ռենս, Էփէրնէ եւ Լիլ։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ — Ռուպէ եւ Ռուան։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ — Փարիզ՝ ընդունելութիւն խորհրդային դեսպանատան մէջ։ Երեկոյեան՝ Ռամպուէյէ կը մեկնի։

ՈՒՐԲԱԹ — Առաւօտեան կ'այցելէ Ռընոյի գործարանները։ Կէսօրէ վերջ՝ Ռամպուէյէ։

ՇԱԲԱԹ — Այց՝ Վերսայլի պալատը։ Վերջ՝ Ռամպուէյէի խօսակցութեանց։

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 3 — Մեկնում Օռլիի օդակայանէն դէպի Մոսկուա։

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Խրուշչեւի այցելութեան առթիւ Ֆրանսական հեռատեսիլը յատուկ նկարահանումներ պիտի ընէ. —

Չորեքշաբթի, Մարտ 23 — ժամը 11, Օռլի, 14·50 Էթուալի եւ Մոն Վալերիէնի հանդիսութիւններ։

Ուրբաթ, 25 Մարտ — ժամը 19ին, Փավիյոն Տօֆինի մէջ, դիւանագիտական մամուլի ընդունելութիւն եւ առուլիս։ 19.55ին՝ օփերայի ընդունելութիւն։

Շաբաթ 26 — 17·15 Լաքի այց։

Երկուշաբթի 28, ժամը 17, լրագրական տեղեկագրութիւն՝ Ժըվրէ Շամպերթէնէն։

Շաբաթ, Ապրիլ 2, ժամը 18·45, Վերսայլի այցելութիւն, ապա լրագրական առուլիս Ռամպուէյէի մէջ։

Կիրակի, 3 — ժամը չէ ճշդուած։ Մեկնում Օռլիէն։

× Անգլիական մամուլը մեծ տեղ կու տայ այս այցելութեան։ Տէյլի Թէլէկրաֆ կ'ընդունի անոր պատմական մեծ կարեւորութիւնը, բայց մտահոգ է Ֆըրանսացի ժողովուրդին մէկ մասին՝ և «Ի. դարու Ձախին մեծ քարոզիչին» ըլ-

փումներէն եւ համախոհութենէն։ Թերթին կարծիքով Խրուշչեւ պատրաստ է «յարգանքի տուրք մը բերել Ֆրանսայի անցեալին եւ խանգարել այս երկրին ապագան»։

× Քորսիքայէն 33 հոգի որոնք պարտադիր արձակուրդի էին տարուած վերադարձան իրենց տունը։ Մեծ մասը Լիոն, Փարիզ եւ Նանսի կը բնակին։ Խօսք տուած են ոչ մէկ ցոյց ընել եւ օրը 2 անգամ ոստիկանատուն ներկայանալ։

«ՀԻՄԱՆԻԹԷ»Ի ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Շաբաթ օր կը գրաւուէր «Հիւմանիթէ»ի մէկ բացառիկ թիւը, որ հրատարակած էր «Օտէն գործողութիւն» վերնագրով յօդուած մը։ Այս թիւին մէջ գաղտնի տեղեկագիր մը կը վերագրուէր. Զօրավար Անտրիու Կուտփասթըրի։ Այս առթիւ Նախագահ Այզընհաուըրի անձնական քարտուղարը բացարձակապէս կը հերքէ այդ տեղեկագիրը որ «զուտ երեւակայութիւն» է եւ «համայնավար քարոզչութիւն»։

Իւմանիթէ կը գրէր մանաւանդ որ ամերիկեան տեղեկագիրը կ'ամբաստանէր Ալժերիոյ բանակի Ֆրանսացի սպաներէ կազմուած գաղտնի ընկերութեան մը անդամները որ մտադրութիւնն ունեցած են սպաննելու կամ Այզընհաուըրը կամ Խրուշչեւը, այն յոյսով — «որ պարտադրեն յարձակումին զոհ պետութեանը միւսին վրայ յարձակիլ»։

Միւս կողմէ Մօրիս Օտէն կոմիտէն բողոքած է «Հիւմանիթէ»ի այդ թիւին (Շաբաթ) գրաւման դէմ, յայտարարելով թէ ձեռք առնուած այդ միջոցը «ցոյց կու տայ որ իսկապէս խմբակցութիւն մը կայ որ կ'ուզէ խեղդել խնդիրը եւ պաշտպանել ոճրագործները»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ կառավարական տագնապը կը շարունակուի։ Սէնիի, հրաժարեալ վարչապետը, որուն վերստին պաշտօն յանձնուած էր կազմելու նոր դահլիճ մը, անգամ մը եւս իր հրաժարականը ներկայացուց։ Հանրապետութեան Նախագահը կրօնքի անմիջապէս պաշտօն յանձնեց՝ Ֆ. Թամպրոնիի որ աշխատի կազմել նոր դահլիճ մը։ Կը կարծուի թէ այս վերջինը պիտի փորձէ «աշխատանքի», դահլիճ մը կազմել ու ընտրութիւնները պիտի յետաձգէ երկու տարիով։ Նոր Թեկնածուն Տնմօ — Քրիսթիանիններու կեդրոն — ձախ հոսանքին կը պատկանի։

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 5000 կամաւորներ արձանագրուած են Գահիրէի մէջ, «կռուելու համար Ֆրանսայի դէմ Ալժերիոյ ըմբոստներու կողքին» յայտարարեց Գահիրէի ձայնասփիւռի խօսնակը։

«ԷՔՕ Տ'ԱԼԺԷԻ» տնօրէնը՝ Ալէն տը Սերինեի որ ձերբակալուած է անուանարկութեան դատ բացաւ Կի Մոլէի դէմ։ Սերինեի կ'ըսէ թէ ընկերվարական պարագլուխը ճառի մը ընթացքին յայտարարած է թէ ինք միլիոններ փոխադրած է Լատին Ամերիկա։

ՉԱՆ ՔԱՅ ՉԷՔ, երրորդ անգամն ըլլալով Հանրապետութեան Նախագահ ընտրուած է, Ազգ. Ժողովէն։ Ստացած է ձայներու 98·14 առ հարիւրը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութեան հրաւէրով տասը Թուրք փոխ - նահանգապետներ, Փարիզ հասան Շաբաթ։ Մէկուկէս ամիս հիւրը պիտի ըլլան Ֆրանս. պետութեան։ Ամսուն սկիզբը նոյնքան թիւով Ֆրանսացի փոխ - նահանգապետներ՝ Թուրքիա կը մեկնին։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ նոր Թագուհին՝ Ֆարահ Տիպա, առաջին անգամ ըլլալով եւ իրանեան նոր տարուան առթիւ ձայնասփիւռէն ճառ մը խօսած է, հրաւիրելով Պարսկուհիները որ զօրավիգ կանգնին երկրի յառաջդիմութեան։ Պարսկական գահը ժառանգորդի մը կը սպասէ աչնան։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

★

Կ'ողբանք մեր սիրելի, անխոնջ եւ վաստակաւոր գործիչ՝

ԸՆԿԵՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը։

22 Մարտ, 1960 — Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕ

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէն խոր վշտով կ'ողբայ վաղամեռ մահը՝ յեղափոխական՝ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ, եւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Տէր Թովմասեանի, եւ սփիւռքի բոլոր Դաշնակցականներուն։

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերուհի Զարուհի Տէր Թովմասեանի եւ ընկերուհի Ֆլորա Շէօհլէյեանի հանրային գործիչ եւ Միութեանս գործօն անդամ՝

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան։

×

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ՝ Մշակոյթի Տան. —

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կ. Կոմիտէ	100
Հայկ Սէրէնկիւլեան	100
Հրանտ Սամուէլ	50
Ցովիկ եւ Պետրոս Եղիազարեան	50
Խաչիկ Մկրտիչեան	50
Պետրոս Զպուքճեան	30
Գրիգոր Փափազեան	30
Ստեփան Էլչիբէկոֆ	50
Կապոյտ Խաչ	100
Ընդհ. գումար	Ն. Ֆ. 860

ԸՆԿ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ողբացեալ Ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեանի յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Մոնմորանսիի գերեզմանատունը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԳԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌՈՎ

Ինչպէս գրած էինք (Յառաջ, Մարտ 18) Ֆրանսական ձայնասփիւռը, կայան Ֆրանս 1, ամէն օր ժամը 16·45էն 17·15, սկսած է սփռել Խորհրդային Հանրապետութեանց երգերուն նուիրուած, արձանագրուած երաժշտութեան 15 յայտագիրներու շարք մը։

Շարքը բացուեցաւ, Բշ. օր, Հայաստանի երգերով։ Դաշնակի, նուագարանի ընկերակցութեամբ, յաջորդաբար տրուեցան եօթը մեներգ, խմբերգ եւ գործիական վերածումներ. — «Երգիր ինձ համար», «Վարդը», «Կռունկ», «Ուրախութեան պար», «Բարեկամութեան երգը», «Ծիծեռնակ» եւ ի վերջոյ՝ Երեւանի երգչախումբով, Թաթուլ Ալթունեանի ղեկավարութեամբ, «Ես իմ անուշ Հայաստանի»։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Բ.

Խորհրդ. Միության բնակչության ազգային կազմը, մայրենի լեզուն եւ Սով. Հայաստանի սահմանների հարցը :

Կենտրոնական վիճակագրական վարչութեան հաղորդագրութեան մէջ ասուած է, որ «մարդահամարի ժամանակ բնակչության ազգությունն ու մայրենի լեզուն գրի են առնվել մարդահամարի ենթարկվածների սեփական հայտարարությունների հիման վրա :Երեխաների ազգությունը գրի է առնվել ծնողների հայտարարությունների հիման վրա » *(«Ս. Հ.» 4 Փետրուար 1960 Թ.) : Պէտք է ասել որ միակ ճիշդ սկզբունքն է, որով առաջնորդուել են մարդահամարի կազմակերպողները, որովհետեւ եթէ ծննդաբանութիւնը ի նկատի առնէին, դժուար պէտք է լինէր խառն ամուսնութիւններից ծնուածների ազգութիւնը ճշդելը եւ միւս կողմից այս կամ այն ազգութեան թիւի վրայ պիտի աւելանային այնպիսիները, որոնք իրենց չեն համարում այդ ազգութեան զաւակներ : Օրինակ, Անրի Թրուայեանները պիտի գրանցուէին որպէս Հայեր եւ ոչ թէ Ռուսներ, ինչ որ ճիշդ չէր լինի :*

Ըստ 1959ի մարդահամարի Խորհրդային Միութեան ամբողջ բնակչութեան թիւը եղած է 208.827.000 (*) : Առաջին տեղը իրենց քանակով գրաւում են Ռուսները, որոնց թիւն է 114.588.000 : Ռուսներից 99.8 առ հարիւրը, իր մայրենի լեզուն համարում է ռուսերէնը : Այնուհետեւ գալիս են Ուկրայինցիները (36.981.000), *Բելոռուսները* (7.829.000), *Ուզբէկները* (6.000.400), *Թաթարները* (4.969.000), *Ղազախները* (3.581.000), *Ադրբէ*ջանցիները թիվով 2.929.000, որոնցից Ադրբեջանցիները համարում են իրենց մայրենի լեզուն 97.6 առ հարյուրը, ՀԱՅԵՐԸ՝ թիվով 2.787.000, որոնցից հայերենը համարում են իրենց մայրենի լեզուն 89.9 առ հարյուրը եւ Վրացիները թիվով 2.650.000, որոնցից Վրացիները համարում են իրենց մայրենի լեզուն 98.6 առ հարյուրը :

Այսպիսով, Խորհրդ. Միութեան մէջ Հայերի ընդհանուր թիւը 137.000ով աւելի է, քան Վրացիներինը եւ 142.000ով պակաս, քան Ադրբէջանցիներինը : Դրա փոխարէն մինչ Հայերի ընդհանուր թիվից ավելի քան տասը առ հարյուրը հայերենը չի համարում իր մայրենի լեզուն, Վրացիներից մայրենի լեզուն չգիտէ միայն 2.6 առ հարյուրը եւ Ադրբէջանցիներից՝ 3.6 առ հարյուրը :

Մայրենի լեզուն կորցրած Հայերի բարձր տոկոսը տխուր եւ մտահոգիչ մի երեւոյթ է, որովհետեւ մեր համրանքի տասը առ հարիւրը, որ կ'անէ 278.700 հոգի, կորցնելով մայրենի լեզուն, վաղ թէ ուշ ապազգայնանալու են ձուլուելով այն ազգութիւնների հետ, որոնց լեզուն դարել իրենց համար մայրենի լեզու : Այսպէսով մեր թուական առաւելութիւնը Վրացիների նկատմամբ պիտի վերանայ :

Խորհրդային Միության 2.787.000 Հայերից Սովետական Հայաստանում ապրում են 1.552.000 հոգի, իսկ 1.235.000 հոգի բնակվում են Խորհրդ. Հայաստանից դուրս : Ուրեմն Խորհրդային Միության Հայերի ընդհանուր թիվի կէսից մի քիչ պակասը ապրում է իր հայրենիքից դուրս :

Ոչ մէկը Խորհրդային Միութեան այն ազգութիւններից, որոնց համար բոլշեւիկները ստեղծել են ազգային հանրապետութիւններ, չի գտնւում Հայերի վիճակի մէջ : Այդ բոլոր ազգութիւնները իրենց ճնշող մեծամասնութեամբ ապրում են իրենց հանրապետութիւններում :

Ահաւասիկ այդ մասին վերջին մարդահամարի պերճախօս թիւերը, որ առնուած են Խորհրդ. Միութեան կենտրոնական վիճակագրական վարչութեան հաղորդագրութիւններից .

Խորհրդային Միութեան մէջ բնակուող 114.588.000 *Ռուսներից ՌՍՖՍՌի (Ռուսաստանի ռեսպուբլիկայի) սահմաններից դուրս ապրում են միայն* 16.743.000ը 36.981.000 *Ուկրայինցիներից՝* 5.129.000ը, 7.829.000 *Բելոռուսներից՝* 1.387.000ը, 2.650.000 *Վրացիներից՝ միայն* 92.000ը, 2.929.000 Ադրբէջանցիներից՝ 448.000ը, 3.551.000 *Ղազախներից՝* 826.000ը, 10.004.000 *Թուրքմէններից՝ միայն ութսուն հազարը,* 1.397.000 *Տաջիկներից՝* 346.000ը, 974.000 *Կիրգիզներից՝* 137.000ը, 6.004.000 *Ուզբէկներից* 976.000ը, 2.326.000 *Լիտվացիներից՝* 175.000ը, 1.400.000 *Լատիշներից միայն* 102.000ը, 969.000 *Էստոնցիներից՝ միայն՝* 96.000ը, 2.214.000 *Մոլտաւացիներից* 327.000 *եւ կրկնենք նորից* 2.787.000 ՀԱՅԵՐԻՑ միայն 1.552.000ը :

Ցարական կենտրոնացած կայսրութեանը բոլշեւիկները հակադրեցին պետութեան կազմակերպութեան իրենց սիստեմը, ստեղծելով Խորհրդ. սոցիալիստական հանրապետութիւնների միութիւն : Միութենական հանրապետութիւնները կերտուեցին ազգութեան սկզբունքի հիման վրայ : Ինչո՞ւ : Որովհետեւ ասում էին բոլշեւիկները, այդ ձեւով միայն կարելի էր ապահովել ազգային մշակոյթի զարգացումը եւ ազգային առանձնայատկութիւնների ու նկարագրի գոյատեւումը : Հայաստանը եւ միայն Հայաստանը, ինչպէս տեսանք վերի թիւերից, բացառութիւն կազմեց : Այն ստեղծուեց այնպիսի մի ձեւով, որ կարող էր ապահովել Խորհրդ. Միութեան Հայերի կիսից միայն մի քիչ աւելիին ազգային մշակոյթի զարգացումը եւ ազգային նկարագրի (պերսոնալիտէի) պահպանումը :

Բայց կարելի՞ էր Հայերի համար տարբեր տնօրինութիւն ունել, քան որ արուեցաւ :

Այո, կարելի էր, եթէ միայն կեդրոնի իշխանութիւնները կամենային :

Թէ ի՞նչ տնօրինութիւն կարելի էր անել, այդ մասին շատ է խօսուել ու գրուել, որով նորից երկարօրէն կանգ առնել դրա վրայ աւելորդ ենք համարում :

Մեզնից խլուել է Ախալքալաքը, որի բնակչութեան 75 առ հարիւրը կազմում էին Հայերը եւ տրուել է Վրացիներին, որոնք աննշան փոքրամասնութեամբ ապրում էին այդ գաւառի հիւսիսային մասում : Մեզնից խլուել եւ Վրաստանին են միացուել հայկական Շուլաւերը եւ Հայաստանի ու Վրաստանի բնական սահմանը կազմող Խրամ գետի հարաւը ընկած հողերը :

Դարձեալ մեզնից խլուել ու Ադրբէջանին են տրուել հայկական Ղարաբաղը եւ Գանձակից հարաւ ընկած շրջանը : Վերջապէս Նախիջեւանը, որ ընդհանուր սահմաններ չունի Ադրբէջանի հետ, որից բաժանուած է հայկական Զանգեզուրով եւ արեւելքից, հիւսիսից ու արեւմուտքից շրջապատուած է Խորհրդ. Հայաստանով, կապուել է Ադրբէջանին եւ ոչ թէ Հայաստանին :

Եթէ « Լենին – ստալինեան ազգային իմաստուն քաղաքականութիւնը » արդար գտնուէր Հայերի նկատմամբ եւ կցէր վերոյիշեալ գաւառները Հայաստանին, ըդգալիօրէն կ'աւելնար Խորհրդ. Հայաստանի Հայերի թիւը, կ'ընդարձակուէին նրա սահմանները եւ հնարաւորութիւններ կը ստեղծուէին վերաբնակեցնել Հայերով Շարուրի, Նախիջեւանի եւ Գողթանի այն հայկական գիւղերը, որոնց բնակիչները ջարդուեցան եւ քշուեցան Ադրբէջանցիների կողմից : Մասնաւորապէս Վրաստանին միացուած Ախալքալաքի եւ Բողդանովկայի շրջանները եւ Բորջալուի Նախկին գաւառի հարաւային մասը եթէ միացուէին Հայաստանին, կարելի էր Վրաստանից սիստեմատիկաբար քշուող Հայերին տեղաւորել այնտեղ, որոնք միանալով այդտեղի Հայերի հետ կը կազմէին մի շօշափելի համրանք եւ այսպէսով կ'աւելացնէին Խորհրդ. Հայաստանի Հայերի թիւը եւ կ'ընդարձակէին մեր «մինուճարի» սահմանները : Այսպէսով Հայկական Խորհրդ. Սոցիալիստական ռեսպուբլիկան ոչ թէ միայն անունով, այլ իրապէս կը դառնար գոնէ հայկական այնպիսի հանրապետութիւն, ինչպէս որ են միութենական միւս հանրապետութիւնները :

Վերջացնելու համար մեր այս յօդուածը պիտի կատարենք մի փոքրիկ շեղում մեր նիւթից, տալու համար հետեւեալ տեղեկանքը : *Բերիայի հաշուեյարդարից յետոյ մեծ տարածում ստացաւ պատմական այն խօսքը, թէ Խորհրդային կարգուսարքի բոլոր աղաղակող թերութիւնների պատճառը Բերիան է եղել : Այդ խօսքը, որ Սփիւռք ներմուծուեց Հայաստանից գլխաւորապէս տուրիստների միջոցով, ներկայումս մեծ չափով օգտագործւում է արտասահմանի չէզոք մամուլի կողմից : Ինչ վերաբերում է Հայաստանի սահմանների հարցում մեր նկատմամբ գործուած անարդարութեան, պէտք է ասել, որ Բերիան այդ խնդրում առանձին դեր չի կատարել : Գործուած անարդարութեան հեղինակը հանդիսանում է Ստալինը :*

Ահա թէ ինչ է ասում այդ մասին բոլշեւիկեան աղբիւրներից առնուած պատմութիւնը :

Անդրկովկասի խորհրդայնացումից անմիջապէս յետոյ Թիֆլիսում տեղի ունեցաւ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ադրբէջանի — տուեալ դէպքում գլխաւորապէս Բաքուի — ներկայացուցիչների ժողով՝ քննելու համար անդրկովկասեան նորակազմ հանրապետութիւնների սահմանների հարցը : Այդ ժողովին ներկա էր Ստալինը : *Հարցի քննութիւնը բուռն վիճաբանութիւններ առաջ բերաւ Հայերի, Վրացիների եւ Ադրբէջանցիների միջեւ եւ բոլորի համար ընդունելի լուծում գտնել կարելի չեղաւ : Ժողովը ի վերջոյ ստիպուեցաւ ընդունել Բաքուի ներկայացուցիչների բանաձեւը, որով առաջարկւում էր յետաձգել հարցի քննութիւնն ու լուծումը,* տրուած լինելով որ ազգայնական տրամադրությունները դեռ եւս բաւական չափի զօրաւոր են Անդրկովկասեան բոլ*շեւիկների մէջ եւ այդ պատճառով էլ կարելի չէ ներկայ ժողովում լուծել սահմանների հարցը* (*) : *Շարունակութիւնը յայտնի է : Վրացի եւ Ադրբէջանցի* նացիոնալիստ *ղեկավարներին այնպէս էլ կարելի չեղաւ յետագայում ինտերնացիոնալիստներ դարձնելով եւ Անդրկովկասեան հանրապետութիւնների սահմանների խնդիրը ստացաւ ոչ թէ ինտերնացիոնալիստական, այլ նացիոնալիստական այն լուծումը, որ ծանօթ է մեզ բոլորիս :*

Անշուշտ այս կարգի անարդար լուծումը չէր կարող խուլ տրտունջների տեղի չտալ, որոնք պիտի հասնէին Ստալինի ականջին : Եւ ահա վերջ տալու համար այդ տրտունջներին եւ նաեւ ոմանց զուր յոյսերին, *Ստալինը 1936ին, երբ արդէն տիրացնել էր մենատէր իշխանութեան, արտասանեց, նոր սահմանադրութեան հռչակման կապակցութեամբ, իր յայտնի ճառը որով հեգնում էր նրանց, ովքեր «սիրում են խօսել միութենական հանրապետութիւնների սահմանների վերաձեւումների մասին» եւ դրաւ տապանաքարը այն հարցի վրայ, որ թաղուել էր Թիֆլիսի ժողովում եւ որին ինչպէս ասացինք, մասնակցում էր ինքը՝ իբրեւ բոլշեւիկեան կենտրոնի ներկայացուցիչ :*

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) Այս ժողովի եւ նրա կողմից ընդունուած Բաքուեցիների բանաձեւի մասին մենք ժամանակին գրել ենք «Հայրենիք»ի մէջ, առնելով մեր տեղեկութիւնները Անդրկովկասեան երկրամասային կոմիտէի (կրայկոմի) պաշտօնաթերթ «Զարեա Վոստոկա»յից :

(*) Այս եւ միւս բոլոր թիւերը կլոր թիւեր են, հարիւրները չեն ճշդուած :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԶԱՊԷԼ

Պարզ անուն մը, առանց նոյնիսկ մականունի :

Պարզ ու համեստ, ինչպէս եղած է նաեւ իր կեանքն ու գործունէութիւնը :

Իմ երկար պրպտումներուս ընթացքին, չկարողացայ հանդիպիլ Զապէլ անունին կցուած մականունի մը : Այսուհանդերձ, գտած եմ փաստեր, որոնք կ'ապացուցանեն թէ Զապէլը եղած է Արեւելահայ Թատրոնի փնտռուած ու սիրուած դերասանուհիներէն մին :

Ծնած ու մեծցած է Թիֆլիզ : Բազմալեզու եւ բազմացեղ այդ քաղաքին մէջ, Զապէլ իր երիտասարդական օրերէն իսկ հրապուրուած է բեմով եւ անվերապահ ու անշահախնդիր սիրով մը փարած է անոր տախտակներուն :

Երբ մեծ Ադամեանը անցաւ Կովկաս եւ ապա շրջեցաւ բովանդակ Ռուսաստանը, իր հսկայական վերելքի ընթացքին, կողքին ունեցաւ հաւատարիմ ուղեկից մը, գործակից մը ու խաղակից մը, յանձին Զապէլին :

Այս պարագան կը փաստէ դերասանապետ Արմէն Արմէնեանը, որ «Վաթսուն տարի հայ բեմի վրայ» իր հատորին մէջ կը գրէ . —

« Զապէլի անունը անխզելիօրէն կապուած է մեր մեծ Ադամեանի դերասանական կեանքի ու գործունէութեան հետ, լինելով նրա հաւատարմագոյն եւ ... մեատ ուղեկցուհին ու խաղակիցը ... նա գրած լինէր իր յուշերը, մենք անտարակոյս շատ հետաքրքիր մանրամասնութիւններ իմացած կը լինէինք հանճարեղ արուեստագէտի մտերիմ կեանքի ... գիծերի մասին » :

Ըմինք թէ Զապէլ սիրուած ու փնտռուած դերասանուհի մըն է եղած : Իր արժանիքը սակայն չի սահմանափակուիր այսքանով : Զապէլ դերասանական ընտանիքին մէջ համարուած է նաեւ պարտաճանաչութեան, համեստութեան, աշխատասիրութեան եւ անձնուիրութեան լաւագոյն տիպար մը :

Իբրեւ փաստ, կարելի է նշել որ Զապէլ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին ոչ միայն մէկ անգամ իսկ չէ բացակայած փորձերէն, այլ եւ նոյնիսկ վայրկեան մը ուշացած ալ չէ : Այս տողերը ընթերցողներու չափազանցութիւն թող չթուին. Ժամանակակից քրոնիկագիրները կը հաստատեն թէ այս տիպար ու համեստ դերասանուհին ամէն անգամ ալ փորձի եկած է ամէնէն առաջ եւ միշտ ալ մեկնած է ամէնէն վերջը : Ըստ իր թերեւս թէ փորձի ուշ կամ կանուխ գալը եւ կամ այդ փորձերուն մշտական ներկայութիւնը ոչինչ կրնայ աւելցնել դերասանի մը արժանիքին ու տաղանդին վրայ, եւ սակայն պէտք է գիտնալ թէ թատրոնը ըլլալով հաւաքական գործ մը, դերասանին պարտաճանաչութեան եւ անձնուիրութեան զգացումները իրենց որոշ ազդեցութիւնը կ'ունենան ընդհանուր գործին յաջողութեան վերաբերմամբ :

Բացառիկ խառնուածքի տէր դերասանուհի մըն է եղած Զապէլ : Իր մարմնաւորած բոլոր դերերը արտակարգօրէն ըմբռնած ու խորապէս ապրած, եւ իր դերակատարութեանց ընթացքին յաջողած է բոլորովին ձերբազատուելով իր ... մտնել իր մարմնաւորած տիպարին ...

Համեստ ու խոնարհ այս դերասանուհին կեանքը եղած է անխառն ու անշահախնդիր գործունէութեանց շարան մը.

Եթէ ոչ միակը, գոնէ առաջինն է եղած Զապէլ, որ գրեթէ չնչին վարձատրութեամբ, աւելի յաճախ առանց որեւէ վարձատրութեան մասնակցած է յօգուտ աշխատաւորներու տրուած ներկայացումներուն Թիֆլիզի Ավճալա եւ Հաւլաբար թաղամասերուն եւ կամ ժողովրդական Տան մէջ :

Դարձեալ դերասանապետ Արմէն Արմէնեան իր յուշերուն մէջ կը բերէ հետեւեալ վկայութիւնը, որը միայն պատիւ ու յարգանք կը պարտադրէ անմոռաց Զապէլի խնկելի յիշատակին —

« ... 1921 – 22 թուականներին, յիշում եմ, երբ մեր դերասանները կառքեր, ... տոներ էին պահանջում Հաւլաբարի բանուորական ակումբի ներկայացումների համար, Զապէլը, չնայած անձրեւին կամ ձիւնին, ձեռնափայտը մի ձեռքին, կապոցը միւսին, մութ փողոցներով բարձրանում էր Հաւլաբարի դառիվերը անտրտունջ գալիս ու խաղում » :

1908ին երբ Թուրքիոյ մէջ սահմանադրութիւն հռչակուեցաւ, Արեւելահայ Թատրոնի Թուրքիա մեկնող առաջին թատերախումբը եղաւ Աբէլեան – Արմէնեան թատերախումբը, որ այնքան փառաւոր ընդունելութեան մը արժանացաւ իր ... տեղին :

Այդ խումբին մաս կը կազմէ նաեւ Զապէլ :

Անձնուէր ու պարտաճանաչ դերասանուհին այդ խումբին մէջ կ'ունենայ օրինակելի գործունէութիւն մը :

Օրինակ, Տրապիզոնի մէջ տրուած ներկայացման մը ընթացքին, Զապէլ յանկարծ ծանր կերպով կը հիւանդանայ.

Բժշկական անմիջական միջամտութեան մը անհրաժեշտութեան առջեւ խումբին ղեկավարները կը դիմեն տեղւոյն լաւագոյն բժիշկներուն, որոնք բոլորն ալ միաձայն կը յայտարարեն թէ դերասանուհին բացարձակ հանգիստի պէտք ունենալով, չի կրնար յաջորդ գիշերուան յայտարարուած ներկայացման մասնակցիլ հակառակ պարագային կեանքը վտանգի ենթարկուիլ ...

Կ'ուղեն ներկայացումը յետաձգել, վասնզի բոլորովին անկարելի էր Զապէլը փոխարինել ուրիշով մը :

Խօսքը տանք դարձեալ Արմէնեանին .

« Տրապիզոնում մնացինք մօտաւորապէս տասը օր, տալով մի շարք ...

ներկայացումներ: Զապէլը այստեղ բաւական ուժօրէն հիւանդացաւ : Բժիշկը խստիւ արգիլեց նրան անկողնից վեր կենալ, առնուազն չորսէն հինգ օր: Բայց ո՞վ կարող էր Զապէլին պահել անկողնում, երբ խումբը ներկայացում ունէր եւ ո՞վ կը համարձակուէր խաղալ՝ նրա դերը :

— «Մեռնելու էլ լինեմ չեմ ուզում որ իմ պատճառով յետաձգուի ներկայացումը ...», կ'եզրակացնէ դերասանուհին եւ կը մերժէ հանգիստի որեւէ խորհուրդ :

Եւ քաջարար, Զապէլ կը խաղայ իր դերը, առանց պատճառ դառնալու որ գործը կաղայ :

Զոհաբերութեան եւ անձնուիրութեան պարագաներ միշտ ալ անպակաս եղած են Զապէլի կեանքին մէջ: Յաճախ պատահած են նոյնիսկ այնպիսի դէպքեր, որոնք վնաս ալ բերած են դերասանուհիին արուեստին :

Այսպէս, օրինակ, օտարելով Զապէլի բարեհամ ու բարեսիրտ նկարագրէն, եղած են մարդիկ, որոնք իրենց կազմակերպած թատերական ներկայացումներուն մէջ «ծակ մը գոցած » ըլլալու արտօրանքով եւ աչքբացութեամբ, դերասանուհիին խառնուածքին ու անոր թատերական սեռին անհամապատասխան դերեր տալով, խանգարած են անոր արուեստագիտական հաւասարակշռութիւնը.

Եւ Զապէլ իր բարեսրտութեան, ընկերասիրութեան եւ անձնուիրութեան նոխազը դարձած ու տուժած է ...

Ստիպուած պիտի ըլլանք մեր վերեւի վարկածը փաստելու համար անգամ մը եւս դիմել Արմէնեանի վկայութեան —

« ... Նրան, ոչ միայն Ադամեանը իր ճանապարհորդութեանը ընթացքին, այլեւ նրանից յետոյ էլ մի քանի դերասաններ, օգտագործել են ամէն ամպլուայի դերերում. տրամադիկ, ինժէնիւ — տրամադիկ, ինժէնիւ — սուբրէտ եւ այլն, բացի իր իսկական ամպլուայից, այն է՝ երիտասարդ ժամանակը սուբրետների, իսկ յետագայում ժիր եւ կատակող պառաւների դերերը »:

Զապէլ խիստ յաջող տիպարներ . . է մարմնաւորած նախ Գ. Սունդուկեանցի գործերուն եւ ապա «Սատանա», «Միրգա էֆրոս», «Մազտաս» , «Ալպահարզանի Անակնկալները » եւ այլ թատերախաղերու մէջ :

Արեւելահայ Թատրոնի չէնքին կառուցման գործին իր ծով քրտինքը՝ խառնած Զապէլը մինչեւ իր կեանքին խոր ծերութիւնը մնացած է պատնէշին վրայ :

Այսօր, սակայն, այնքան ալ շատ չի յիշուիր անոր անունը :

Բացի Արմէնեանի «Վաթսուն տարի հայ բեմի վրայ» հատորէն, ուրիշ որեւէ տեղ չեմ հանդիպած իր անունին :

Մոռացութեան դաժան փոշը նետուածներէն մէկն ալ՝ աննման դերասանուհի Զապէլը :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

ԹԻՒՐՆ ՈՒ ԹԵՐԻՆ

Շատ անգամ կը կարդանք թերթերու կամ գիրքերու մէջ. « Ցոբելինական, յոբելինական հանդէս, յոբելինական տարի, յոբելինական տօնակատարութիւն », եւայլն:

Քերականօրէն սխալ է այս բառը գրել Իով՝ յոբելինական . պէտք է գրել Եով՝ յոբելենական :

Ինչո՞ւ,— պիտի հարցնեն թերահաւատները :

Ցոբելենական բառին արմատն է յոբելեան: Բարդութեան կամ ածանցումի ատեն Ա գիրը կը կորսուի, ըստ փոփոխման եւ կորուստման կանոնին, եւ կը մնայ ԵԶԸ:

Ո՞ւր տեսնուած է, որ ԵԱՆ վերածուի Ի՛ի: Կրնա՞նք ըսել ու գրել մատինագարան, մատինագիտութիւն, եւայլն: Ոչ, անշուշտ :

Կրնա՞նք ըսել ու գրել ատինարան, ատինագրութիւն, ատինակալ: Դա'րձեալ ոչ :

Ինչո՞ւ ուրեմն պիտի ըսենք ու գրենք յոբելինական, Իով :

Կան, որ յոբելենական բառը կը գրեն յոբելեանական, առանց արմատական այբը ջնջելու: Այս ձեւը նոյնպէս սխալ է, քիչ մը նուազ, քան յոբելինականը :

Ունինք լեռ բառը, որուն գրաբարն է լեառն, ինչպէս ցորեն բառին գրաբարն է ցորեան: Սակայն աշխարհաբարի մէջ այբերը ջնջուած են: Չենք ըսեր լիռնական կամ լեառնադաշտ, այլ կ'ըսենք լեռնական, լեռնադաշտ: Դարձեալ, չենք ըսեր ցորինաբարձ կամ ցորեանաբարձ, ցորինահատիկ կամ ցորեանահատիկ, այլ կ'ըսենք ցորենաբարձ, ցորենահատիկ :

Անգամ մըն ալ հարցնենք հիմա, — ինչո՞ւ ուրեմն պիտի գրենք յոբելինական (Իով) կամ յոբելեանական (ԵԱով): Գործածենք ճիշդ ձեւը, — յոբելենական :

Ուրիշ սխալ մը:

Ոմանք սովորութիւն րրած են Առաքէլ կամ Առաքէլեան գրել (էով): Յաճախ այս սխալ ձեւով կը գրեն անոնք, որոնց անունը Առաքել է կամ մականունը Առաքելեան է :

Նոյն մարդիկ կամ ուրիշներ առաքելը Եչով կը գրեն, երբ իբրեւ բայ գործածեն՝ ղրկել, ուղարկել իմաստով: Առաքելութիւնը եւս կը գրեն Եչով, բայց երբ կարգը գայ Առաքելին կամ Առաքելեանին, չես գիտեր ինչու՝ Եչը յանկարծ կը դառնայ կ'ըլլայ Է:

Առաքելը գրաբար «առաքեալ» բառին աշխարհաբարն է (բառական իմաստով՝ «ղրկուած»). այբը ջնջուած է ըստ կորուստման կանոնին եւ Եչը մնացած է առանձին: Ուրկէ ուր այս Եչը էի կը վերածուի Առաքելին կամ Առաքելեանին մէջ: Նորէն լաւ է, որ Առաքիլ, Առաքիլեան չեն գրեր, ինչպէս կը գրեն յոբելինական (Իով):

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Լ'Օրիան, Լիբանանեան մեծ օրաթերթը իր 20 Դեկտեմբեր թիւին մէջ լայնօրէն կը ներբողէ Լիբանանի հայ գաղութը իբր տիպար տարր մը: Յօդուածագիրն է յայտնի լրագրող Գ. ժան Շամի: Հետեւեալ մի քանի պարբերութիւնները մէջբերում ենք նոյն յօդուածէն. —

Այսօր, 110.000 Հայեր կ'ապրին Լիբանանի մէջ, 85.000 Լուսաւորչական, 20.000 Կաթոլիկ, 5000 Բողոքական :

Գալով Հայերու կրթական կեանքին, շնորհիւ իրենց յառաջդիմական ոգիին եւ Լիբանանի ազատ մթնոլորտին, անոնք մեծապէս յառաջդիմեցին : 13.000 աշակերտներու համար ունին 66 հայկական վարժարաններ: Ամէն տարի մօտ 75 Հայեր շրջանաւարտ կ'ըլլան Պէյրութի Ամերիկեան եւ Ֆրանսական Համալսարաններէն: 36 հայ դասախօսներ կան Ամերիկեան Համալսարանին, եւ տասը՝ Ֆրանսականին մէջ:

Հայերը երկու մեծ հիւանդանոցներ հիմնեցին Լիբանանի մէջ — Ազունիէի Բուժարանը եւ Սի. ԷՄ. Սի. հիւանդանոցը: Կան նաեւ երեք այլ փոքր հիւանդանոցներ, երկու մայրանոցներ, քսան դարմանատուներ: Հայ համայնքը կը հաշուէ բազմաթիւ վիրաբոյժներ, մասնագէտ բժիշկներ եւ ատամնաբոյժներ :

Յիշատակելի անուններ են Տոքթորներ Ճիտէճեան, Կէրկէրեան եւ Մկրտիչեան : Մասնաւոր կերպով յիշատակութեան արժանի է Տոքթ. Անդրանիկ Մանուկեանը, որ Առողջապահութեան Համաշխարհային Կազմակերպութեան Մերձաւոր Արեւելքի ներկայացուցիչն է: Լիբանանի մէջ կը գործեն 68 բժիշկներ, 35 դեղագործներ, 84 ատամնաբոյժներ, 10 քիմիագէտներ, երկու հարիւր հիւանդապահուհիներ եւ տասը մանկաբարձներ: Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի են Բժշկական Միութիւնը, Հայ Օգնութեան Խաչը եւ Ֆրանսական Բժշկական Համալսարանի հայկական դարմանատունը :

Պէյրութի մէջ լոյս կը տեսնեն չորս հայերէն օրաթերթեր եւ մէկ Ֆրանսատառ օրաթերթ՝ սեփականութիւն Հայերու: Պարբերականներուն թիւը 25ը կ'անցնի: Կան հայկական տասը մեծ գործարաններ եւ հարիւրաւոր այլ հիմնարկներ :

●

ՊՈՍԹԸՆԻ Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ հինգին տեղի ունեցած է ընկեր Գ. Էյնաթեանի յուղարկաւորութիւնը: Հոգեհանգստի ընթացքին դամբանականներ խօսած են Արաէն Թերլէմէզեան (Համավասպուրականի Հայր. Միութիւն), Լեւոն Թիւֆէնքճեան (հոգաբարձութիւն), Ժիրայր Միսաքեան (յանուն՝ Կ. Կոմիտէի, ՀՕՄի, Հ. Յ. Դ. Կ. վարչութեան եւ Հայրենիքի խմբագրութեան):

ՊՈՍԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ ընկեր Գուրգէն Մխիթարեան ցարդ հիւանդանոցն է: Բժիշկները կ'ապահովեն թէ ընկերոջ վիճակը աւելի լաւ է եւ ի մօտոյ պիտի կարենայ տուն փոխադրուիլ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Մարտ 12ին «Համազգային»ի թատերասէրները մեծ յաջողութեամբ ներկայացուցած են անգլիացի ծանօթ գրագէտ եւ թատերագիր Սոմըրսէթ Մոմի «Սրբազան Բոցը» երեք արարով թատրերգութիւնը: «Յուսաբեր» թատերասրահը բերնէ բերան լեցուած էր հանդիսականներու հոծ բազմութեամբ :

Սովորութիւնը երկրորդ բնութիւն է, կ'ըսէ առածը: Ըստ այս առածին՝ անոնք, որ յոբելենականը յոբելինական կը գրեն, հաւանաբար պիտի շարունակեն պահել նոյն սխալ ձեւը, եթէ պատահմամբ առիթ իսկ ունենան կարդալու այս «Թիւրն ու Թերին», ճիշդ ինչպէս յամառօրէն կը շարունակեն գրել աղջկայ, օրուայ, տարուայ, Զատկուայ, հակառակ մեր խնդրանքին ու բազկատարած աղաչանքին՝ գրել աղջկան, օրուան, տարուան, Զատկուան :

×

Օի եւ Ոի մասին շատեր շատ բան գրեցին Օի սիրահարները դարձեալ կը յամառին Օ գործածել հոն, ուր Ո պէտք է, եւ Ո գրել հոն, ուր յայտնապէս պէտք է գրէին Օ:

Այո, սովորութիւնը երկրորդ բնութիւն է, եւ դժուար է փոխել բնութիւնը :

Դիտողութիւն մը, ըստ կարգի. վերջերս մեր ուշադրութիւնը գրաւեց սխալ, անտեղի եւ հակականոնական գրելաձեւ մը՝ քրիստոնեա: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ ամէն օր Աւետարան եւ Սաղմոս կարդացող մարդիկ անգամ կը գրեն քրիստոնեա, փոխանակ գրելու քրիստոնեայ:

Քրիստոնեայ մարդու վայել արա՞րք է ասիկա ...

«Յուսաբեր» Մ. Մ.

ՋԱՐԴԱՐԱՐ... ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ԱՆՄԵՂ ՀԱՅԵՐԸ

Հռոմէն կը գրեն մեզի — Ամերիկացի բարոյագէտ մը, դասախօսութիւն մը տալով հարիւրաւոր ամէնազգի ուսանողներու ներկայութեան, այն հարցումին թէ ո՞վ կրնայ պատժել ազգի մը անպատիժ մնացած ջարդարարները, օրինակ տուաւ մեր պարագան՝ նկարագրելով թէ ի՛նչպէս Թուրքերը ջարդած էին ամբողջ ազգ մը, Հայերը, բայց քաղաքական զանազան յեղաշրջումներու հետեւանքով անպատիժ մնացին :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (158)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Քննիչը քահ քահ խնդաց, եւ յետոյ իսկոյն ամենալուրջ դէմք մը առաւ :

— Ես որո՞ւն էին, հարցուց խորունկ ձայնով մը եւ պիշ պիշ կնկանը նայելով:

Այս հարցումին պատասխանը լռութիւնը եղաւ, գլխու օրօրի մը հետ մէկտեղ, ցաւագին խորհրդաւոր օրօր .

— Կիւլիւկ հանըմ, վրայ բերաւ քննիչը, մտերիմ բայց կտրուկ շեշտով մը, քեզի բան մը ըսեմ ... ես չեմ կրնար քեզի Թուղթ տալ. եսքը ինծի բան կ'ըսեն. եւ քեզի համար հացէս չեմ ըլլար : Հէմ ալ Աղքատախնամ ըսուածը աղքատներուն համար է, դուք աղքատ չէք սեպուիք ... այսօրուան օրը ամիրայի մը աղջիկը թեւին տակն էք, ձեզի ամօթ է հոս գալը, ամիրային պատիւն ալ դը՞պած, կ'ըլլաք: Առտուն կանուխ գործ ունիմ, ձգէ գործս նայիմ :

Եւ տրցակ մը Թուղթ հանելով բաճկոնին գրպանէն, սկսաւ զանոնք քննել մի առ մի: Սակայն լուացարարուհին, այդ մարդուն անողոքութեանը առջեւ, չէր ուզեր զինաթափ ըլլալ . հակառակ ցուրտին, ճակտէն ու քունքերէն քրտինքի կաթիլներ կը վազէին: Վերջին փորձ մըն ալ ուզեց փորձել :

— Գառնիկ աղա, ըսաւ վիշտէն պղտորած ձայնով, ծախ օգկը պագնեմ, զաւակներուդ խաթրը համար ըլլայ, սա Թուղթը տուր, աղջիկս ծանր հիւանդ է..

Քննիչը Թուղթերը ձգեց, ոտքի ելաւ, պատուհանը բացաւ :

— Կիրակոս աղբար, խահվէ մը, պոռաց :

Յետոյ նորէն նստաւ, Թուղթերը ձեռք առաւ եւ քննութիւնը, շարունակեց: Քիչ յետոյ, դուռը բացուելով մարդ մը ներս մտաւ, որուն հետ Գառնիկ աղա քիթ քիթի խօսեցաւ, դէմքի ծամածռումներով, ձեռքի շարժումներով :

Կիւլիւկ հանըմ կը սպասէր :

Ժամկոչը խահվէն բերաւ, զոր քննիչը երկար ֆրթերով խմեց, մարդուն հետ ցած ձայնով տեսնուելով հանդերձ եւ հասա սիկառ մը ծխելով : Հազիւ այցելուն ոտքի ելած էր դուրս ելլելու համար, երբ դուռը բացուելով երկու հոգի ներս մտան :

Քննիչը սիրալիր ընդունելութիւն ըրաւ անոնց, աթոռ հրամցնելով եւ ողջխօսութիւնին հարցնելով: Կէս ժամ անցաւ : Եկեղեցիին արարողութիւնը վերջացաւ եւ ցանցառ ժամուորները Դեկտեմբերի ցուրտին տակ քամակնին ծռած մեկնեցան:

Այդ միջոցին Թաղական Խորհրդարանին դռնէն մարդ մը ելլելով Աղքատախնամին սենեակին դրանը մօտեցաւ :

Ներսէն, Գառնիկ աղա, նշմարելով այդ մարդը, անապարանօք ոտքի ելաւ :

— Հրամմեցէք, Տիգրան էֆէնտի, ձայնեց :

Տիգրան էֆէնտի Սափրիչեան, Թաղական Խորհուրդի անդամ եւ Աղքատախնամի ատենապետ, նշանաւոր էր իր ազգային գործունէութեան եռանդովը եւ կարմիր վիթխարի քիթովը :

Երբ որ ներս մտաւ, ամէնքն ալ ոտքի ելան, ինչպէս նաեւ լուացարարուհին:

— Ի՞նչ կայ նայինք, բան մը կա՞յ, հարցուց Տիգրան էֆէնտի անգային անդրնդախոր ձայնովը :

— Ի՞նչ ըլլայ, էֆէնտիս, պատասխանեց քննիչը՝ գարշապար լղող իր խոնարհ ծառայի համեստուկ շեշտովը, կ'աշխատինք կոր ...

Տիգրան էֆէնտի, բոլորշի նայուածքով մը, սենեակին մէջ գտնուողները աչքէ անցուց, կիսաշրջանակ մը գծելով որուն առանցքը իր փառաւոր քիթը եղաւ:

— Ասոնք ի՞նչ կ'ուզեն, հարցուց երկու մարդերը ցուցնելով :

— Ասոնք, պատասխանեց քննիչը, խեղճ կնկան մը համար եկած են քի ոտքին ծառքին էմմէ ինչեր է... օգնութեան արժանի է :

— Արժանաւորներուն տալու է, վճռեց ատենապետը, եւ դառնալով լուացարարուհիին.

— Ա՞ս ինչ կ'ուզէ, հարցուց :

Կիւլիւկ հանըմ յոյսի եւ երկիւղի բոպէ մը ապրեցաւ :

— Աս, էֆէնտիմ, պատասխանեց քննիչը քիթը բերանը թթուեցնելով, Մարկոս ամիրային տունէն է. սա ուր է, աղջիկը ...

—Էյ հա, հասկցայ, ինչո՞ւ հոս եկեր է:

—Աղջիկը հիւանդ է եղեր, բժիշկի դեղի համար Թուղթ կ'ուզէ կոր ...

— Համմէ՞ :

— . ? . ? . ?

Տիգրան էֆէնտի Սափրիչեանի քիթը երկիւղալի կարմրութիւն մը ստացաւ. շանթարձակ նայուածք մը նետեց Կիւլիւկ հանըմին, որուն միսերը կը դողդղային, եւ իր անգային փողին ամբողջ ճայթիւնովը գոռաց .

— Մարիկ, դուք աստեղը պապուլխանա՞ գիտցաք. հէ՞, չէ՞ք ամչնար ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին :

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սեբունգի, *Սալ Քաւոէի մէջ :*

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Համազգային Սգատօնը Ապրիլ 24ին : Միահամուռ մասնակցութեամբ գաղութին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, Երիմեան վարժարանի վերանորոգման առթիւ, կազմակերպած է թէյասեղան մը, ի յարգանս գպրոցին անձնուիրաբար աշխատողներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր օժանդակող հայրենակիցներուն :

Այս Կիրակի ժամը 16ին, Երիմեան սրահին մէջ:

Այս առթիւ կը հրաւիրուի Իսիի գաղութը եւ բոլոր կազմակերպութիւնները: (Ձեկուցում հոգաբարձութեան կողմէ) :

Գեղարուեստական յայտագիր :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

Գշտիկներու արձանագրութիւնները պիտի սկսին Ապրիլ մէկին եւ պիտի փակուին Մայիսի վերջը:

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13 – 14 եւ 18 – 20 : Աւելի դուրս ժամագրութեամբ, հեռախօս ԹՌԻՒտէն 27 – 35 :

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կողմէ :

Ապրիլ 2ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին: Առնուվիլի մեծ սրահին մէջ :

(Փառք էքսփոզիսիօն) :

Այս առթիւ վարձուած է տեղւոյս համբաւաւոր Ժիլ Ծօլայի նուագախումբը :

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի բոլոր մասնաճիւղերուն հայ մարզիկները :

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ
Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ստանալու համար դիմել՝

Մարսէյլ.— *Ա. Քէօսէեան (Փլաս տ'էքս) : Ուր կարելի է բաժանորդագրուիլ նաեւ «Հայ – Բոյժ»ի :*

Նիս.— *Շահան Զօտեան*

Վալանս.— *Արսէն Տէր – Սարգիսեան :*

Կրընօպլ.— *Վ. Բարախեան :*

Տէսին.— *Սարգիս Առաքելեան :*

Լիոն.— *Ս. Գէնճեան եւ Ղ. Ղազարեան :*

Վիէն.— *Մուշեղ Մուրատեան :*

Պոռտօ.— *Կ. Տօնէրեան :*

Սէն Շամօն.— *Յ. Ընտրիկեան :*

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Քաոէի սրահը, Ֆոլքլորիք երեկոյ, նուիրուած Լիբանանի կեանքին, ուր լուսարձակով ցոյց պիտի տրուին տեղական տեսարաններ: Կը խօսի՝ Գ. ՇԷԽՈՒԱՆ: Ներկայ պիտի ըլլայ գերապայծառ Մաքլուֆ: *Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ :*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Առաքելեան ընտանիքը կը փնտռէ իր զաւակը Ավետի Արգուշ Առաքելեանը, ծնած 1924ին, Կոտայք շրջանի Գոխտ գիւղէն որ 1948 Ապրիլին իբրեւ զինուոր մեկնած է եւ ըստ իր ծնողաց, այժմ Ֆրանսա կը բնակի :

× Հայաստանի Ստեփանաւանի շրջանի Գառզառ գիւղէն Զաքար Մխայէլ Սահակեան կը փնտռուի իր մօր Վարդիշաղի, քոյրերուն Սիրանուշ, Հրանուշ, Վարդանուշ, եւ եղբայրներուն Խորէն եւ Արտաշի կողմէ :

×

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻ.— Գ. Քէսթէքեան Աւետիս նամակ ունի Ֆիլատէլֆիայէն, (Ամերիկա) :

Փնտռուող վերոյիշեալ անձերու հասցէները գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15, Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

Այրի Տիկին Զարուհի Տէր Թովմասեան, Այրի Տիկին Քլօթիլտ Գէրպէրեան, Օր. Ֆլորա Շէօհէլեան, Այրի Տիկին Էլիզ Եշիլպէկեան, Տէր եւ Տիկին Գօղոս Գատարօֆ եւ զաւակը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Մարտ 18ին, Մոնմորանսիի հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 16-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Մոնմորանսիի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ գրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընդունիլ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբ. Տիկին Մաքրուհի Գալֆայեանի մահուան տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

×

Տէր եւ Տիկին Լուսպարոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Դանիէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գօղոս Դանիէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հերրոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, ժամը 10.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնին կողմէ :

ՀԻՆԳՇԱԲ. ՄԱՐՏ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 16.30ԻՆ
Փավիյօն Տօֆինի մէջ

Փափաքողները կրնան ծպտել իրենց երախաները Լա Ֆոնթէնի առակները խորհրդանշող զգեստներով կամ միայն գլուխով եւ արտասանել տալ անոնց իրենց ծպտումին համապատասխան առակը :

Որբերու Օգն. Մարմինը քաջալերուած նախորդ տարիներու իր գտած յաջողութենէն կը յուսայ որ այս անգամ եւս հանրութիւնը պիտի քաջալերէ զինքը, օգտակար հանդիսանալով Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ընդհ. Ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 7ին, Ռեժանի վերեւը: Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան: Ներկաներու թիւր մեծամասնութիւն պիտի նըկատուի :

ԿՈՒՋՈՒԻՆ

Դպրոցասէրին համար կ'ուզուի այր եւ կին մը յարմար աշխատանքներու համար: Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան:
1, Bd. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
TÉL. 927 01-72

Bail à céder

Բիւ տ'Ապուքիրի մօտ տրամադրելի է 170 քառ. մեթր տարածութեամբ յարկաբաժին մը Գ. յարկ, հինգ սենեակ, խոհանոց, գրասենեակ, մուտք: Կրնայ աշխատանոցի ծառայել «հիւսուածեղէն, ֆօնֆէքսիոն, լէնժըրի): *Մատչելի պայմաններ, վճարման դիւրութիւններ : Մանրամասնութեանց համար դիմել՝*

NAOJARIAN
324, RUE ST. MARTIN - TÉL. ARC. 71-59

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ Փարիզի հայ գաղութին ներկայացուցիչներուն ;

29 Մարտ, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ՓԱԼԷ Տ'ՕՐՍԷԻ մէջ:

Փափաքողները կրնան մասնակցիլ ստանալով հրաւիրատոմսեր եկեղեցւոյ դիւանէն : Մասնակցութեան բաժին 10 Ն. Ֆ.,

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. « Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Գ. Դասախօսութիւն

Դասախօս՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Նիւթ՝ Հայկական Դատի պատմութիւնը Ա. շրջան սկիզբէն մինչեւ Պերլինի դաշնագիրը (1878) :

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն:

Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է :

Տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ

ԳԱՐՆԱՅԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շավիլի խումբին կողմէ :

Կիրակի, 27 Մարտ, ժամը 16էն 24, *Շավիլի դպրոցի սրահին մէջ :*

Գեղարուեստական բաժին: ծօռ պիւֆէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը
Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :
Ապրիլ 3ին

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ :

Ապրիլ 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մէզօն տը լա Շըմիի մէջ, 28պիս Բիւ Սէն Տօմինիք, մէթրօ Էնվալիտ :

Հայերէն եւ ֆրանսերէն թատերախաղեր: Երգախառն պատկերներ եւ արտասանութիւն :

Մուտք՝ 6, 5 եւ 3 Ն. Ֆ.:

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Դերասան՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ
50ամեայ բեմական գործունէութեան ի պատիւ

Նախաձեռնութեամբ՝ Գէլվիլ – Լիվա *դպրոցներու կրթական մարմնոյն եւ բարձր հովանաւորութեամբ կաթ. պատ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ*

Նախագահ՝ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

9 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր ժամը 20.45ին *Փօլ Ֆարալիք* թատրոնին մէջ,

21, RUE YVES TOUDIC

Փարիզահայ բեմի գլխաւոր ուժերու մասնակցութեամբ կը ներկայացուի

ԼԱԲԻՒՐԻՆԹՈՍ

Փարիզահայ կեանքէ, քոմէտի – տռամ 3 արար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ

Մանրամասնութեանց համար տեսնել յայտագիրը :

Տոմսերը կը ծախուին միայն Հրանդ Բալուեան գրատունը 43 բիւ Ռիշէ Փարիզ.

Հեռ. ՓՌՕ. 25 – 46 :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾՆԱԻ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՄԱՐՏ — JEUDI 24 MARS 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8756 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 1557

ԽՐՈՒՇՉԷՖԻ ՓԱՐԻԶ ՀԱՍՆԻԼԸ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԴԻՄԱՒՈՐԵՑԻՆ ԶԻՆՔԸ ՕՐԼԻԻ ՄԷՋ

Իլիւշին — 18 օդանաւով՝ Խրուշչեւ ժամը ճիշդ 11ին ժամանեց Օռլիի օդակայանը ուր իրեն դիմաւորելու եւ բարի գալուստ մաղթելու գացած էին Հանրապետութեան Նախագահը՝ տը Կոլ եւ վարչապետ՝ Տըպրէ, կառավարութեան անդամները:

Աւելի պաշտճաշի կարճ արարողութենէ մը ետք, խորհրդային վարչապետը իրեն կողքին ունենալով Զօրավար տը Կոլը եւ շրջապատուած վաթսուն հեծեալ պահակախումբով մը Փարիզ առաջնորդուեցաւ: Շքախումբը անցաւ Թիւ 7 «Ազգային» ճամբէն, Քաշանէն, Արքէօյէն, Մոնրուժէն ապա զօրավար Լըքլերի, Մէնի, Մոնփառնասի, եւ Էնվալիտի կարեւոր պողոտաներէն եւ ժամը ճիշդ 12ին հասաւ՝ Քէ տ'Օրսէ:

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԵՒ ԿԻՆԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻՆ ԻՐԵՆՑ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Խրուշչեւ եւ կինը հաստատուեցան Քէ տ'Օրսէի Թագաւորական յարկաբաժիններուն մէջ, որոնք ինչպէս միշտ ճաշակով կահաւորուած են: Արդարեւ՝ 18րդ դարու արժէքաւոր գորգ մը, զարդարուած Ֆրանսայի թագաւորներու զինանշանով մը փռուած է սալայատակին վրայ: Գովէի որմազարդեր կը զարդարեն պատերը: Աշխատանքի գրասենեակը յարդարուած է 18րդ դարու ճաշակով (Լուի ԺԵ.ի ոճով կահկարասի, Շարտէնի երկու նկարներ եւայլն): Տիկին Խրուշչեւի յարկաբաժինը եւս, յարդարուած է, 18րդ դարու ոճով եւ արժէքաւոր իրեղէններով ու կահ — կարասիներով:

Քառասուն հիւրերու ներկայութեան մտերիմ շրջանակի մէջ ճաշ մը տրուեցաւ՝ տը Կոլի կողմէ ի պատիւ հիւրին, Էլիզէի մէջ:

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՇԻՐԻՄԻՆԱՌՋԵՒ

Ժամը 15ին, Խրուշչեւ եւ Հանրապետութեան նախագահը Շան զ'Էլիզէի պողոտայէն հասան Անծանօթ Զինուորի շիրիմը, ուր ընծայուած զինուորական պատիւներու մէջ Խորհրդային վարչապետը ծաղկեպսակ մը դրաւ, յետոյ Խրուշչեւ մեկնեցաւ Մոն-Վալերիէն ուր կը հանգչին վերջին պատերազմին գնդակահարուած Ֆրանսացի 18 հերոսներ: Վարչապետին կ'ընկերանար՝ Թրիպուլէ, նախկին ռազմիկներու նախարարը:

ԺԱՄԸ 18ԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ՝ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

Մինչեւ ժամը վեց, ոչ մէկ պաշտօնական արարողութիւն: Հաւանական է որ Խրուշչեւ իր ժամանակը անցընէ հանգստանալով: Ժամը վեցին, արտաքին նախարարութեան պալատին մէջ, ընդունելութիւն մը պիտի տրուէր Փարիզի օտար դիւանագիտական մարմնի անդամներուն:

ԺԱՄԸ 20ԻՆ ՃԱՇ ԷԼԻԶԷԻ ՄԷՋ

Պաշտօնական ճաշին պիտի մասնակցէին, դահլիճի անդամները, Հասարակապետութեան վարչապետները, ինչպէս նաեւ պետական եւ զինուորական կարեւոր անձնաւորութիւններ որմէ ետք բազմահարիւր հիւրեր իրենց խնդակցութիւնները պիտի յայտնեն Էլիզէի հիւրանոցներուն մէջ:

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍ ՀՐԱՒԷՐԸ

Շատեր կուտան այս հարցը՝ ինչո՞ւ այս հրաւէրը: Ինչո՞ւ տը Կոլ Խրուշչեւը հրաւիրեց, ինչո՞ւ Խրուշչեւ ընդունեցաւ այս հրաւէրը:

Տը Կոլի պատճառները յստակ են: Նախ չուզեր Այզընհաուըրէն եւ Մաքմիլընէն ետ մնալ: Վերին ժողովէն առաջ, տը Կոլ կ'ուզէր որ ինք ալ գլուխ գլխի տեսնուի խորհրդային վարչապետին հետ: Տը Կոլ կ'ուզէր նաեւ Խրուշչեւի ցոյց տալ Ֆրանսան ինչպէս որ է, հասկնալ թէ կարելի՞ է միջազգային հասկացողութեան գետին մը ստեղծել Ռուսերուն հետ:

Խրուշչեւ իր կարգին կարեւոր պատճառներ ունէր: Գլխաւորը այն է որ խորհրդային վարչապետը կ'ուզէ համոզել տը Կոլը որ Ֆրանսայի շահը Ֆրանքեւգերման գործակցութեան մը մէջ չէ: Արդարեւ Խորհրդ. Միութեան սպառնացող մեծագոյն վտանգը զօրաւոր արեւմտեան Գերմանիա մըն է՝ Արդանեակ Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանիեւ Հունգարիոյ դիմաց: Ասոնք, Խրուշչեւ գիտէ, երկիրներ են որոնք ցարդ չեն կորսնցուցած հեռաւոր ազատագրման մը յոյսը:

Խրուշչեւ կ'ուզէ ներկայանալ զանգուածներուն որպէսզի իր մէջ տեսնեն «Խաղաղութեան մարդը»: Կ'ուզէ իրական գաղափար մը ունենալ վարչաձեւին ամրութենէն եւ Ֆրանսայի հանրային կարծիքին պարզել ապազինման եւ խաղաղեցման իր այնքան սիրելի տեսակէտները: Կան անշուշտ ուրիշ յետին մտքեր, որոնք բանաձեւուած չեն: Տարակոյս չկայ, նաեւ որ տը Կոլ յանդուգն քայլ մը առած է իր ժողովուրդին ներկայացնելով «խորհրդային հրաշքը»: Պատճառն այն է որ տը Կոլ վստահ է թէ Ֆրանսան հարկ եղածին չափ զօրաւոր է եւ վտանգ չկայ:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ ԱՌՆՈՒԱԾ ԵՆ

16.000 ոստիկաններ եւ ապահովութեան ուժեր պաշտօն ունին, մինչեւ Ապրիլ 3, հսկելու Խրուշչեւի վրայ, որպէսզի ոչ մէկ վտանգ պատահի իրեն: Շարժուն այս ուժը պիտի փոխադրուի վայրէ — վայր: Գորտոյի մէջ հինգ հազար պիտի ըլլայ ատոնց թիւը, Մարսէյլ՝ 4000, Լիլ՝ 2800, Փարիզ 2700, իսկ Սէն է Ուազ՝ ութ հազար: «Շրջուն ռազմավարութիւն» մը որոշուած է ի գործ դնել: Այսպէս՝ Մարսէյլի մէջ գործի լծուածները, յետագային պիտի փոխադրուին՝ Լիլ, մինչ ուրիշներ Տիժոնի վրայով Ռուան պիտի ղրկուին:

Փոխադրութիւնները պիտի ըլլան արագ: Մասնաւոր շոգեկառքեր եւ օթոքառներ նախատեսուած են:

Մասնաւոր ջոկատ մը Մարթինիքէն յատկապէս Ֆրանսա հասած է:

Ապահովութեան ուժերուն պիտի աջակցին 30.000 զինուորականներ, որոնք պիտի հսկեն ճամբաներուն եւ շոգեկառքի գիծերուն վրայ:

Փարիզի մէջ, արձակուրդի բոլոր արտօնութիւնները ետ առնուած են եւ տասը հազար ոստիկաններ յաւելեալ հսկողութիւն պիտի կատարեն: Տանիքներուն վրայ պահակ պիտի կանգնին հրշէջները:

Ճամբաներու կողքին հաստատուած ապահովութեան ուժերու «հեռաւորութիւնը» մէկ մեթրէն մինչեւ 2.50 մեթր պիտի ըլլայ:

Գաղտնի ոստիկաններ եւս պիտի գտնուին ամբոխին մէջ: Որոշ վայրերու մէջ մէկ գաղտնի ոստիկան պիտի հսկէ հինգ — վեց պատուհաններու վրայ:

« ՀԻՒՐԸ »

Ֆրանսայի հանրային կարծիքը աւելի քան երբեք բաժնուած է այս այցելու —

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԹՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԻՄԱԿՆԵՐԸ Կ'ԻՅՆԱՆ

Երկար ատեն «դեմոկրատ»ի կեղծ փետուրներով զարդարուելէ եւ ազատ աշխարհի ժողովրդավար պետութիւնները խաբելէ վերջ, Թուրքիա սկսած է ցոյց տալ իր իսկական դիմագիծը:

«Հանրապետական» Թուրքիան իր հիմնարկութեան օրերէն սկսեալ քանիցս փնտռել տուաւ Սուլթաններու բռնապետական վարչաձեւը:

Մուսթաֆա Քէմալի բարենորոգումները մնացին ձեւական: Խորքին մէջ Թուրքը մնաց Թուրք՝ Պոլսէն մինչեւ Էրզրում ու Վան: Գլխարկները փոխուեցան, սակայն գլուխները մնացին նոյնը:

Վերջին տարիներու ընթացքին կրօնական մոլեռանդութիւնը ծայր տուաւ Անատոլուի ագէտ ժողովուրդին մէջ, վարակելով մինչեւ օսմանեան կայսրութեան նախկին մայրաքաղաքի ուսումնական տարրը:

Դեմոկրատ կուսակցութիւնն ու կառավարութիւնը աչք գոցելով, անուղղակի քաջալերած եղան շարժումը: Մէջտեղ ելան նոյնիսկ աղանդաւորներ, որոնք մեծ յաջողութիւն գտան երկրին ամէն կողմը:

Վարչապետ Ատնան Մէնտերէս ինքն ալ խոլամ ջերմ հաւատացեալ մըն է, ինչպէս իր գլխաւոր հակառակորդը՝ Իսմէթ Ինէօնիւ, Հալք կուսակցութեան վարիչ ծեր աղուէսը:

Ֆրանսայի հանդէպ իրենց համակրութիւնը ցոյց տալու համար Թուրքերը հիմնած էին «Ֆրանսա-Թուրքիա» բարեկամութեան խմբակցութիւն մը:

Փարիզի ձայնասփիւռն ալ «Մշակութային փոխանակութեանց» գծով երկու տարիէ ի վեր իր ծրագրին մէջ տեղ տուած է «Վոսփորի արձագանգներ»ուն, 15 օրը անգամ մը քառորդ ժամ յատկացնելով Թրքական «արուեստ»ին եւ «մշակոյթ»ին:

Արդ, վերջին տեղեկութեանց համաձայն, «Ֆրանսա-Թուրքիա» բարեկամական խմբակցութեան փոխ-նախագահը հրաժարած է: Ֆրանսայի դէմ շարժում մը առաջ եկած է Թուրք պաշտօնական եւ մտաւորական շրջանակներուն մէջ: Իսլամական արիւնը սկսած է բորբոքիլ Թուրքիոյ երակներուն մէջ:

Գոնիայի դեմոկրատ երեսփոխանը նախաձեռնարկ եղած է՝ Էրզրումի եւ Գոնիայի ուրիշ ութ երեսփոխաններուն հետ՝ կազմելու բարեկամական նոր խմբակցութիւն մը, որուն նպատակն է սերտացնել յարաբերութիւնները Թուրքիոյ եւ իսլամ ու. ափրիկեան պետութեանց միջեւ.

Թուրք թերթերը մեծատառ վերնագիրներով կը հաղորդեն կազմութիւնը այս խմբակցութեան, որուն նպատակն է, ըստ հրատարակուած ծրագրին, ամէն կերպով աջակցիլ Ալժերիոյ՝ որպէսզի անիկա տիրանայ անկախութեան: Մասնաւորապէս պիտի օժանդակէ Ալժերիոյ Ազատագրական ճակատին: Միաժամանակ կապեր պիտի հաստատէ Թունուզի եւ Մարոքի հետ:

Նոր խմբակցութիւնը հրապարակաւ կ'այպանէ Ֆրանսայի հետապնդած քաղաքականութիւնը Ալժերիոյ մէջ:

«Մոնտ»ի թղթակիցը, որ այս լուրերը կը հաղորդէ, կ'աւելցնէ թէ դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որուն ձեռքն է կառավարութիւնը, ցարդ պաշտօնապէս լուռ կը մնայ հանդէպ այս ձեռնարկին, որ մասնաւոր — այսինքն անհատական — հանգամանք կը ներկայացնէ: Կառավարութիւնը իր այս դիրքին պատճառը ցոյց կուտայ, է մէջ աղլոց, կրօնական զգացումին զարթօնքը՝ մասնաւորաբար Թամաշանի այս օրերուն:

«Այդ պատճառով, ոմանք հարց կուտան թէ այս շարժումը չի՞ կրնար ունենալ անպիսի հետեւանքներ, որոնք կը գլեն կ'անցնին Ալժերիոյ խնդիրը» («Լը Մոնտ», 20 — 21 Մարտ):

Ահա թէ ինչպէս հետզհետէ դիմակազերծ կ'ըլլայ Թուրքիա, մէջտեղ հանելով իր իսկական գոյնը:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Խորհրդային եւ Ֆրանսական փառերգները ողջունեցին Խրուշչեւը որ Ի Լ — 18էն իջաւ ժամը ճիշդ 11ին: Բարի գալուստ մաղթելով, Զօր. տը Կոլ ըսաւ. — Ուրախ մըն եկաք, շատ գոհ ենք, կը ներկայացնէք մեծ երկիր մը որու հետ կողք կողքի եղանք ամէնէն զարհուրելի պատերազմին մէջ: Ցանուն երկրի մը որ կ'ապրի մտահոգ աշխարհի մէջ, ձեզի բարի գալուստ կը մաղթեմ: Անհաւասիկ, դուք կեանքոտ եւ գործունեայ, լի ծրագիրներով, եւ պատրաստ խօսելու հարցերու մասին որոնք կը վերաբերին Ռուսիոյ, Ֆրանսայի եւ աշխարհի »:

Վարչապետ Խրուշչեւ անմիջապէս պատասխանելով ըսաւ. — Ոտքս դնելով Ֆրանսայի հողին վրայ, շնորհակալութիւն կը յայտնեմ ձեր հրաւէրին համար: Ուրախութեամբ ընդունեցայ ձեր հրաւէրը: Վստահ եմ որ մեր հանդիպումը պիտի նպաստէ խաղաղութեան:

Խրուշչեւ իր ճառը վերջացուց ըսելով. — Կեցցէ՛ Ֆրանսան, կեցցէ՛ Ֆրանքեւ-խորհրդային բարեկամութիւնը, կեցցէ՛ խաղաղութիւնը աշխարհի մէջ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԷՖ — ՄԻԿՈՅԵԱՆ տարակարծութիւն մը ծագած է ըստ իտալական Քօնթինենթալէ գործակալութեան: Համաձայն այս աղբիւրին որ կը մասնագիտանայ համայնավարական հարցերու մէջ, անհամաձայնութիւն մը կայ Կրեմլինի ղեկավարներու միջեւ տը Կոլի մասին: Մէկ կողմը՝ Խրուշչեւ, Կրոմիքօ եւ Փարիզի դեսպանը՝ Վինոկրատով որոնց կարծիքով տը Կոլի դիրքը միշտ զօրաւոր է, եւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան յաջողութեան տուեալները օրէ օր կը պակսին: Այս պատճառով Խրուշչեւ կ'ուզէ «բարեացակամ չէզոքութիւն » մը պահել ալժերական հարցին մէջ, այն յոյսով որ տը Կոլ իր կարգին կը հեռանայ Ատլանտեանէն: Գալով Միկոյեանի որուն համակարծիք են նաեւ Սուսլով եւ Արիսթով, տը Կոլի ջանքերը հաւասարակշռութիւնը պահելու վարչաձեւին տապալումին պատճառ պիտի ըլլան, ուրեմն աւելի լաւ է զօրավիգ կանգնիլ համայնավար կուսակցութեան (Ֆրանսական) որ կրնայ իր շարքերը ճոխացնել շատ մը դժգոհներով:

ՊԷՅՐՈՒԹ հասած լուրերու համաձայն, խռովութիւններ ծագած են Իրաքի մէջ եւ բանակը կրակ բացած է բազմութեան վրայ որ Քասըմի դէմ ցոյց կ'ընէր: 20 վիրաւոր եւ 6 մեռեալներ կան:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

★

Հետեւեալ հեռագիրը ստացանք Գահիրէէն. —

« Խոր ցաւակցութիւններ ՍԱՀԱԿի դառն կորուստի առթիւ »:

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

×

ՓՈՐՏՈՅԻ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբը սրտի խոր ցաւով կ'ողբայ մահը իր վեթերան ընկերոջ՝ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ:

×

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս խոր կսկիծով կ'ողբայ Ազգ. գործիչ հրապարակագիր, քաջ մարտիկ եւ վեթերան հայրենակից՝ տարաբախտ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ մահը: Կեդր. վարչութիւնը յանուն Ֆրանսաբնակ Վասպուրականցիներու, վշտակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Տէր Թովմասեանի, Օր. Շէօհչէյեանի, եւ ընտանեկան պարագաներու ու իր գաղափարակից ընկերներու:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Գ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ըստ կեդրոնական վիճակագրական վարչութեան հաղորդագրութեան առ 15 Յունուար 1959 թ. Խորհրդային Միութեան մէջ ապրում են 2·787·000 Հայեր, որոնցից Հայաստանում 1·552·000 հոգի, որ անում է մեր հայրենիքի ընդհանուր բնակչութեան 88 առ հարիւրը, Վրաստանում՝ 443·000 (11 առ հարիւր), Ատրպէջանում 442·000 (12 առ 100), ՌՍՖՍՌում 256·000 (0·2 առ հարիւր), Թուրքմենական հանրապետութիւնում (Աշխաբատ)՝ 20·000 (1,3 առ հարիւր), ընդհանուր գումար 2·713·000: Համեմատ այս վերջին թիւը Խորհրդային Միութեան մէջ ապրող Հայերի 2·787·000 թիւից, կը մնայ 74·000 հոգի, որոնք այն Հայերն են, որ ցրուած ապրում են Ուկրայինայում (Օդեսա, Խրիմ), Մոլդաւիայում (Քիշինեւ), Ուզբէկստանում (Թաշքենդ) եւ այլն եւայլն, որոնք չեն նշուած վիճակագրական վարչութեանե հաղորդագրութեան մէջ(*):

Խորհրդային Հանրապետութիւններից եւ ոչ մէկում հիմնական ազգաբնակչութիւնը այնպիսի բարձր տոկոս չի կազմում, ինչպէս Հայաստանում (88 առ հարիւր): Այսպէս օրինակ Վրաստանում Վրացիները կազմում են ընդհանուր բնակչութեան 63·3 առ հարիւրը, Ատրպէջանում, Ատրպէջանցիները կազմում են 67,1 առ հարիւրը, Ուզբէկստանում՝ Ուզբէկները 62 առ հարիւրը, Կիրգիզական հանրապետութիւնում Կիրգիզները կազմում են իրենց ռեսպուբլիկայի ազգաբնակչութեան 40,5 առ հարիւրը, Լատուիայում Լատուիացիները՝ 72,9 առ հարիւրը և միայն Լիտվիայում ու ՌՍՖՍՌում Լիտվիացիների եւ Ռուսների տոկոսը մօտենում է Հայերի տոկոսին, կազմելով առաջինում՝ 79,3 առ հարիւր, իսկ երկրորդում՝ 83,2 առ հարիւր:

Որքա՞ն է Հայաստանի բնակչութեան ընդհանուր թիւը: Կենտրոնական վիճակագրական վարչութեան հրատարակած երեք տեղեկութիւններում մէջ են բերուած երեք տարբեր թիւեր: «Ս. Հ.»ի անցեալ տարուայ Մայիս 12ի թիւի մէջ հրատարակուած հաղորդագրութեան մէջ Հայաստանի բնակչութեան թիւը ցոյց է տրուած 1·768·000, նոյն թերթի այս տարուայ փետրուար չորսի թիւի մէջ տպուած հաղորդագրութեան համաձայն այդ թիւն է 1·763·000, իսկ Հայաստանի վիճակագրական վարչութիւնը, որ իր տեղեկութիւնները առել է նոյն աղբիւրից, Հայաստանի բնակչութեան ընդհանուր թիւն ցոյց է տալիս 1·767·825 («Ս. Հ.»16 Յուլիս 1959): Տարբերութիւնը թէեւ մեծ չէ, բայց նման դէպքում անթոյլատրելի է:

Հայաստանի բնակչութեան ընդհանուր թիւից, ինչպէս ասացինք, 1·552·000ը Հայեր են 88 առ հարիւր, 108·000ը կամ 6,1 առ հարիւրը Ատրպէջանցիներ, 56 հազարը կամ ընդհանուր բնակչութեան 3,2 առ հարիւրը Ռուսներ եւ 26·000ը կամ 1,5 առ հարիւրը Քիւրտեր: Ի դէպ Քիւրտերի ընդհանուր թիւը Խորհրդ. Միութեան մէջ 59·000 է:

Ընդհանուր գումարը այսպիսով անում է 1·742·000, որ պակաս է Հայաստանի բնակչութեան ընդհանուր թիւից (1·763·000) 21 հազարով: Այս 21·000ի մէջ մտնում են Ասորիները, Յոյները, Ուկրաինցիները եւ այլն, որ չեն նշուած վիճակագրական վարչութեան հաղորդագրութեան մէջ:

56·000 Ռուսների մէջ չեն մտնում Հայաստանում գտնուող Խորհրդային բանակի այն անդամները, որոնք չեն զօրակոչուել Հայաստանի մէջ:

(*) Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարանը (Բ. հրատարակութիւն, 1950) հետեւեալ թիւերն է տալիս Հայերի քանակի մասին: Խորհրդ. Միութեան մէջ, ըստ այդ հանրագիտարանի ապրում են 2·400·000 Հայեր, որոնցից Հայաստանում՝ 1·067·000, Վրաստանում՝ 383·000, Ատրպէջանում՝ 335·000, ՌՍՖՍՌում եւ Միութեան միւս հանրապետութիւններում՝ 329·000: ըՍփիւռքի Հայերի թիւը նոյն հանրագիտարանը հաշւում է 1·200·000:

Հայաստանի վիճակագրական վարչութիւնը իր հաղորդագրութեան մէջ («Ս. Հ.» 16 Յուլիս 1959) համեմատութեան մէջ է դնում 1926ի Դեկտեմբեր 17ի, 1939ի Յունուար 17ի եւ 1959 Յունուարի 15ի մարդահամարների տուեալները Հայաստանի ընդհանուր բնակչութեան թիւի մասին, ցոյց տալու համար տեղի ունեցած փոփոխութիւնները կամ աւելի ճիշդ ատրիճանական աճը: Նոյն նպատակով վիճակագրական վարչութիւնը համեմատում է երեք մարդահամարների ժամանակ ձեռք բերուած տուեալները քաղաքային եւ գիւղական բնակչութեան, ինչպէս նաեւ քաղաքների եւ քաղաքատիպ աւանների բնակչութեան թիւի մասին:

Ըստ 1926ին կատարուած մարդահամարի Հայաստանի բնակչութեան թիւը առ 17 Դեկտեմբեր եղել է 881·290 մարդ: 1939ին, ըստ Յունուար 17ի մարդահամարի այդ թիւը բարձրացել է 1·282·338, իսկ 1959ի մարդահամարը հասել է1·767·825ի: Ուրեմն 1926ից մինչեւ 1959ի Յունուարը Հայաստանի բնակչութիւնը աճել է 886·535 մարդով: Այս յաւելումը արդի՞ւնք է արդեօք ազգաբնակչութեան բնական աճի թէ արտասահմանէն եւ Խորհրդային Միութեան միւս երկիրներէն Հայաստան եկածների, հաղորդագրութեան մէջ չէ ճշդուած: Զգլէտք է մոռանալ որ 1926ի եւ 1959ի միջեւ ընկած ժամանակամիջոցում տեղի է ունեցել ներգաղթ Սփիւռքից Հայաստան ինչպէս նաեւ արտագաղթ Հայաստանից Խորհրդային Միութեան միւս հանրապետութիւնները:

Հայաստանի վիճակագրական վարչութեան հաղորդագրութեան մէջ նշուած են նաեւ այն փոփոխութիւնները, որ տեղի են ունեցել Հայաստանի քաղաքային եւ գիւղական բնակչութեան թիւի մէջ: 1926 թ. 881·290 բնակիչներից քաղաքներում ապրել են 449·117 հոգի (51 առ հարիւրը), իսկ գիւղերում 432·173 (49 առ հարիւրը): 1939ին ընդհանուր բնակչութեան 1·282·338 թիւից քաղաքներում ապրել են 366·447 հոգի (28·6 առ հարիւր) եւ գիւղերում 915·891 (71·4 առ հարիւր): 1959ին բնակչութեան 1·767·825 թիւից քաղաքային բնակչութիւնը եղած է 883·405 (50 առ հարիւր), իսկ գիւղականը՝ 884·420 (50 առ հարիւրը):

Հաղորդագրութեան մէջ տրուած է այնուհետեւ թիւը քաղաքների եւ քաղաքատիպ աւանների, ինչպէս նաեւ Հայաստանի առանձին շրջանների բնակչութեան: Հայաստանի քաղաքների թիւը ըստ հաղորդագրութեան 14 է, իսկ քաղաքատիպ աւաններինը՝ 22: Իրականի մէջ Հայաստանում կայ միայն չորս քաղաք՝ Երեւան, Լենինական, Կիրովական եւ Դիլիջան, որ վերջերս միայն քաղաքի վերածուեց: Սրանք իսկական՝ քաղաքներ են այն իմաստով, որ ունին իրենց ուրոյն քաղաքապետութիւնները (քաղաքային Սովետի գործադիր կոմիտէները) եւ նաեւ կուսակցական քաղաքային կոմիտէները, որոնք կապուած են անմիջապէս կեդրոնի՝ Երեւանի հետ: Բոլշեւիկեան լեզուով այս քաղաքները կոչւում են ռեսպուբլիկական ենթակայութեան քաղաքներ: Միւս քաղաքները շրջանային կենտրոններ են, որոնց գործադիր կոմիտէները հանդիսանում են Գործ. Կոմիտէներ նաեւ շրջանի համար, ինչպէս նաեւ կուս. կոմիտէները կոչւում են շրջանային կոմիտէներ: Այս վերջին կարգի քաղաքներից են էջմիածինը, Ղափանը, Ալավերդին, Հոկտեմբերեանը, Քաջարանը, Գորիսը, Ստեփանաւանը, Արթիկը, Կամոն (նախկին Նոր–Բայազետը եւ Հրազդանը (նախկին Ախտան):

Վիճակագրական վարչութեան հաղորդագրութեան մէջ նշուած է վերոյիշեալ երկու տիպի քաղաքների բնակչութեան թիւը 1939ին եւ 1959ին: Մենք մէջ կը բերենք Հայաստանի քաղաքների բնակիչների թիւը ըստ վերջին՝ 1959ի մարդահամարի, փակագծի մէջ դնելով 1939ի թիւերը:

(*) 1939ի բնակչութեան 204·214 թիւից 1959ին Երեւանի բնակչութիւնը հասել է 509·203ի: Այդ տեղի ունեցաւ սակայն, ոչ թէ բնականոն աճի հետեւանքով այլ գլխաւորապէս շնորհիւ այն հանգամանքի, որ վերջին մարդահամարի նախօրեակին Հայաստանի իշխանութիւնների որոշումով Երեւանին կցուեցան Շահումեանի (նախկին Բերիայի) շրջանը, Քանաքեռը և մի շարք այլ գիւղեր:

Երեւանի բնակիչների թիւը առ 15 Յունուար 1959 թ. եղել է 509·203 (*), (204·214), Լենինականինը՝ 108·440 (67 հազար 729), Կիրովականինը՝ 49·086 (17·607), Դիլիջանինը՝ 11·493 (5296), էջմիածնինը՝ 19·820 (9783), Ղափանինը՝ 19·348 (8511), Ալավերդիինը՝ 16·805 (10·010), Հոկտեմբերեանինը 15·008 (5639), Քաջարանինը, որ առաջ դասուած չէր քաղաքային բնակավայրերի շարքում՝ 11·493 (1110), Գորիսինը՝ 10·421 (5571), Ստեփանաւանինը՝ 9835 (6057), Արթիկինը՝ 9220 (5761), Կամոյինը՝ 8858 (8277) եւ Հրազդանինը (Ախտային) 7894 (4162):

Քաղաքատիպ աւաններից ըստ 1959ի մարդահամարի, Սպիտակի բնակչութեան թիւն է 8804, Իջեւանինը՝ 7709, Արտաշատինը՝ 7368, Սեւանինը՝ 6487, Արարատինը՝ 5486, Սիսիանինը՝ 3899, Լուսակերտինը՝ 3657, Պէմզաշէնինը՝ 3602, Ախթալայինը՝ 3224, Արզնիինը՝ 3242, Մեղրիինը՝ 3135, Շամլուղինը՝ 2901, Թումանեանինը՝ 2682, Լուսաւանինը 2385, Դաստակերտինը՝ 2350, Ջերմուկինը՝ 2085, Ագարակինը՝ 1639, Նոր Հաճընինը՝ 1426, Ազիզբէկովինը՝ 1184, Անի–Պէմզայինը՝ 1139, Ծաղկաձորինը՝ 1057 եւ Քոլագերանինը՝ 863:

Հայաստանի վիճակագրական հաղորդագրութեան մէջ տրուած է նաեւ շրջաններում ապրող բնակչութեան թիւը ըստ 1939 եւ 1959 մարդահամարների: Այդ թիւերից պարզւում է որ մինչ քաղաքների եւ քաղաքատիպ աւանների բնակչութեան թիւը 1939ի հետ համեմատած 1959ին աճել է, շրջաններից մէկ քանիսում հակառակն է տեղի ունեցել: Այսպէս, օրինակ, Ազիզբէկովի շրջանի բնակչութեան թիւը 1939ին եղել է 18·258, իսկ 1959ին՝ 13·453, Ամասիայի բնակչութեան թիւը 1939ին եղել է 14·911, իսկ 1959ին՝ 12·860, Ղուկասեանի բնակչութեան թիւը եղել է 1939ին 17·413, իսկ 1959ին՝ 10·085, Ապարանի շրջանի բնակչութեան թիւը 1939ին եղել է 36·213, իսկ 1959ին իջել է 23·139ի, Աղինի շրջանի բնակչութեան թիւը 1939ին եղել է 21 հազար 241, իսկ 1959ին՝ 17·784, Ախուրեանի բնակչութեան թիւը 1939ին եղել է 34·369, իսկ 1959ին՝ 32·405:

Հայաստանի Վիճակագրական Վարչութիւնը վերոյիշեալ շրջանների բնակչութեան թիւի նուազումը բացատրում է նախ նրանով, որ լեռնային սակաւահող շրջաններից շատ գիւղերի բնակիչներ վերաբնակեցուել են «կազմակերպուած ձեւով» ցածրադիր շրջաններում եւ երկրորդ՝ որ քաղաքային բնակչութիւնը աճել է որոշ չափով այդ շրջանների գիւղական բնակչութեան հաշուին:

Կայ եւ մի երրորդ պատճառ, որ ի զօրու է մասնաւորապէս Ազիզբէկովի եւ Ղուկասեանի շրջանների համար եւ որի մասին Հայաստանի Վիճակագրական Վարչութիւնը «մոռացել է» յիշատակել: Այդ պատճառը վերոյիշեալ շրջանների ատրպէջանական բնակչութեան ներգաղթն է, որ տեղի է ունեցել 1939ի եւ 1959ի միջեւ ընկած ժամանակաշրջանում: Հայաստանի իշխանութիւնները չյայտնեցին այդ խիստ բնորոշ իրադարձութեան մանրամասնութիւնները եւ մենք այնպէս էլ չիմացանք թէ ընդամէնը քանի՞ հոգի Հայաստանի քաղաքացի ատրպէջանցիներից ներգաղթեցին Ատրպէջան: Այսքանը միայն սաուեցաւ, որ մասնաւորապէս Ազիզբէկովի շրջանից այդ ներգաղթը եղած է այնպիսի մեծ թիւով, որ շրջանը դատարկուել է այն աստիճան, որ այլեւս կարելի չլինելով պահել այն իբրեւ առանձին շրջան, միացուել է դրացի Միկոյեան շրջանին, որի կենտրոնը մնացել է Միկոյեան (նախկին Քէշիշքէնդ) աւանը, իսկ միացեալ շրջանը կրել է ատրպէջանցի կոմունիստ Ազիզբէկովի անունը:

Ամէն անգամ երբ Սփիւռքից նոր ներգաղթ կազմակերպելու մասին խօսք է լինում, Հայաստանի ղեկավարները ասում են որ այդ հարցը իրենց «սեղանի վրայ է», բայց բնակարաններ չկան: Ատրպէջանցի հայրենադարձները, անշուշտ, իրենց բնակարաններն էլ հետներնին չտարին եւ չէ՞ր կարելի արդեօք նրանց դատարկած գիւղերում ու տներում վերաբնակեցնել հայրենադարձներ Սփիւռքից:

Բնականաբար ատրպէջանցիների դատարկած գիւղերը այնպէս էլ դատարկ չմնացին: Հայաստանի կառավարութիւնը տեղաւորեց այնտեղ նոր բնակիչներ: Ե՞րբ եւ ի՞նչպէս կատարուեցաւ այդ — ոչ մէկ խօսք այդ մասին խորհրդահայ թերթերի մէջ: Միայն անուղղակիօրէն հասկացուեցաւ, որ նոր բնակիչներ այնպիսի քանակութեամբ տեղաւորուեցան Ազիզբէկովի շրջանում, որ կարելի եղաւ այն րից բաժանել Միկոյեանի շրջանից վերականգնել իբրեւ առանձին շր 1957ի աշնանը, երբ Հայաստանում գ մարւում էին կուսակցական շրջանա կոնֆերանսներ, «Ս. Հ.»ի մէջ կարդ ցինք, որ ոչ թէ մէկ, այլ երկու գ զատ կոնֆերանսներ են տեղի ունեց մէկը Ազիզբէկովի եւ միւսը Միկոյեա շրջանում, եւ ընտրուել են երկու շ ների համար առանձին շրջկոմներ:

Այստեղից կարելի է եզրակացնել ատրպէջանցի հայրենադարձների 195 ձգած տեղերի վերաբնակեցումը արդէն աւարտուած է եղել:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԱԶԳԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

1954էն ի վեր, ամէն տարի կանոնաւորաբար տեղի կ'ունենան Փարիզի մէջ Ազգերու Թատրոնի թատերական Լիւթեն..., որոնց ընթացքին բազմաթիւ ազգերու լաւագոյն թատերախումբերը կը ներկայանան ընտրուած երկերով:

Այս տարի պիտի մասնակցին 18 ազգերու 22 թատերախումբերը, որոնք մինչեւ 13 Յուլիս պիտի տան 28 ներկայացումներ:

Ազգերու Թատրոնի այս տարուան երկրորդ շրջանին, փարիզեան թատերասէր հասարակութիւնը բախտը կ'ունենայ տեսնելու մեծ ողբերգակ–դերասան Օրսոն Ուէլսը, որ հաւանաբար ներկայանայ Շէյքսփիրի «Վենետիկի Վաճառականը»ի Շէյլոքի դերով: Արդարեւ, կազմակերպութեան տնօրէնը երկար ատեն, վեր բանակցութեան մէջ է աշխարհահռչակ արուեստագէտին հետ, անոր մասնակցութիւնը ապահովելու համար, եւ որ նոր փայլ մը պիտի ընծայէ անտարակոյս Ազգերու Թատրոնի յոյժ օգտակար ձեռնարկին:

Մեծ հաւանականութիւն կայ նոյնպէս, որ Ռուս յայտնի թատերագիր Զեխովը ծննդեան հարիւրամեակին զուգադիպող Ազգերու–Թատրոնի այս եօթներորդ թատերագրին «Բալաստան»ը եւ «Երեք Քոյրերը», որոնք արդէն ծանօթ են ֆրանսական բեմերուն եւ շատ գնահատուած ֆրանսական հասարակութենէն:

Անգլիական, գերմանական, իտալական թատերախումբեր, ինչպէս նաեւ սկանտինաւեան եւ Պալթեան երկիրներ եւ մինչեւ հեռաւոր ափրիկեան ժողովուրդներու թատերախումբերը պիտի ներկայանան իրենց հեղինակներուն երկերով եւ իրենց Փոլքլորով:

Անցեալ երեքշաբթի գիշեր տեղի ունեցաւ բացումը Ազգերու Թատրոնին. Առաջինը վիճակուած էր այս տարի Քոթ տ'Իվուարի երիտասարդ Հանրապետութեան, որ 1958 Սեպտեմբեր 4էն ի վեր իր նախագահին՝ Պ. Հուֆուէ Պուանիի անխոնջ ջանքերուն շնորհիւ տիպար մէկ օրինակը կը հանդիսանայ Ֆրանսական Համայնքին... ապահովութեան մեծ ընտանիքին

Քոթ տ'Իվուարի ազգային կայմբ ներկայացուց ժողովրդական պարերու գողտրիկ փունջ մը:

Փոքրիկ Թմրուկներու համաչափ զարկերուն ընկերակցութեամբ Պաուլէ – Աճէմէլէ պարախումբը ներկայացուց պատերազմիկ սեւամորթներու դիւցազնական պարերը, որոնց ընթացքին երիտասարդ խափշիկները ցոյց տուին արտակարգ ճկունութիւն եւ մարմնի ներդաշնակ շարժումներ, որոնք իրենց նախնական բնոյթին մէջ իսկ կը պարփակէին արուեստի մասնայատուկ ոճ մը:

Այնուհետեւ, բեմ եկան Քոթ տ'Իվուարի Տապուէ շրջանի պարողները որոնք ներկայացուցին Մեսի պարը: Այս պարը նոյն շրջանի ժողովուրդին ազգային ... ը ըլլալով, խափշիկ արուեստագէտներ տիրացած էին անոր իւրաքանչիւր քայլերուն գաղտնիքին, որ կը պահանջէ ... րունքներու արտակարգ ճկունութիւն ... խելացնոր արագաշարժութիւն:

Ուրիշ պարախումբ մը, միշտ բաղկացած խափշիկներէ, ներկայացուց Եաքուպա ցեղախումբին պարերը, որոնք ... խորհրդանշէին ահաւոր զուպար մը ... րեք գլխանի վիշապներու եւ արիւնազանգ պայքար՝ այլ գազաններու դէմ:

Բոլոր այս պարերը կը կազմէին ... հրդաւոր եւ սարսռազդեցիկ տեսարան մը, որոնք սակայն հրաշալի մէկ ար...

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

●

ԼՈՆՏՈՆ, (Յատուկ).— Ծանօթ գրող Ռ. Սարոյեան քանի մը շաբաթէ ի վեր Լոնտոն կը գտնուի, ուր կը պատրաստէ նոր թատերգութիւն մը։ Ծրագրած է տեսակցիլ տեղւոյն հայ ուսանողներուն հետ։

× Մանչեսթըրի մէջ, Լոնտոնի հայ երիտասարդաց խումբը, ղեկավարութեամբ կիպրահայ ուսանողներ՝ Արտօ Թաւիթեանի եւ Մահտեսեանի՝ մեծ յաջողութեամբ ներկայացուցած են «Թիւ 5 Ենլաղարը»։ Երիտասարդ թատերախումբը բացառիկ ընդունելութեան արժանացաւ։

× Քանի մը օրէ ի վեր Լոնտոնի մամուլը կը գրաղի հայազգի Նիկողոս Դաբայեանով եւ ֆրանսական շաքարով ...։ Արդարեւ՝ Անգլիոյ պատմութեան մէջ աննախընթաց երեւոյթ է որ օտար երկրէ մը շաքար ներածուի։ Դարերով երկրին շաքարի շուկան իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած էր «Թէյթըլ Լայլ» ընկերութիւնը, որ 12 հազար անդամ ունի։ Արժէ բոլորին զարմանքին առարկայ դարձած է թէ ի՛նչպէս փոքրիկ եւ միջահասակ հայ մը կը յանդգնի, մեն մինակը, դէմ դնել հսկայ ընկերութեան մը։ Հայ վաճառականը արդէն իսկ գործի անցնելով՝ սկսած է հրապարակը ողողել Մարսէյլի «Սէն Լուի» ընկերութենէն ներածուած հազարաւոր թոն շաքարով։ Թէ նպաստաւոր գինով, թէ որակով մեծ ընդունելութեան արժանացած։

ՅՈՎՀ. Կ. ՋԱԼԸԳԵԱՆ

յայտութիւնն էին ափրիկեան դմայլելի ֆոլքլորի մը։

Պարերու այս եղոյթներէն ետք ներկայացուեցաւ Քոթ տ'Իվուարի ազգային կազմին տնօրէն ու ղեկավար Գ. Կոֆի Կոտոյի մէկ թատերակը՝ «Եաքունտաշ», ֆրանսերէն լեզուով։

Այս խաղին նիւթը ունէր նոյնպէս տեղական գոյն։ Կը ներկայացնէր Քոթ տ'Իվուարի գօտւոյ — մայրերուն չափազանցեալ մենատիրութիւնը իրենց շրջանակին վրայ եւ կը չօշափէր Քոթ տ'Իվուարեան բարքերու եւ սովորութիւններու զանազան երեսները։

Հեղինակը արտակարգ անաչառութեամբ մը իր երկին մէջ դրուատած էր տեղական բարքերու առաքինի կողմերը, առանց սակայն վարանելու ձաղկել այդ նոյն բարքերուն յոռի երեսները։

Ինչպէս պարերուն մէջ, այս թատերակի ներկայացման ընթացքին եւս, դերակատարները ինքնուրոյն եւ բնորոշ արուեստով մը հանդէս եկան։

Անոնք փաստեցին՝ որ Արուեստը կը տիրապետէ ամենուրեք, ամէն ժողովուրդի ծոցին մէջ, առանց գոյնի խտրութեան, եթէ սակայն այդ ժողովուրդը ատակ է թրթռացնելու ազնիւ լարերը Արուեստի սրբազան քնարին։

Ա. Գ.

"ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ"

Ամէն տարի այս օրերուն Գերմանիոյ արեւմտեան մասին, ինչպէս եւ արեւմտեան Պերլինի մէջ պաշտօնական մարմիններ կը կազմակերպեն Հրեաներուն հետ բարեկամական վերաբերմունք ցոյց տալու ութօրեակ մը։ Քաղաքային վարչութիւնները կը սատանձնեն վերին հսկողութիւնը եւ տեղի կ'ունենան նպատակայարմար հանդիսութիւններ եւ կը տրուին հաւաստիքներ թէ նոր Գերմանիան կ'ընդունի Հրեաներու դէմ կատարուած խժդժութիւններն ու վայրենի արարքները եւ պատրաստ կը զգայ վնասը հատուցանելու նիւթապէս եւ բարոյապէս։ Ճառախօսներ կը խոստովանին թէ այդ հատուցումները ինչքան ալ ըլլան, չեն կրնար տեղը բերել այն մարդկային կորուստները, որոնց ենթարկուած է Հրէութիւնը հիթլերական վարչութեան տակ եւ 1939-1945ի վերջին աշխարհամարտին։

Այս տարի աւելի մեծ թափով ջանացին վարիչ անձնաւորութիւններն ու մարմինները ցոյց տալ իրենց վճռական կեցուածքը հատուցման եւ ղղջանքի պարտաւորութեան մասին։ Մարտ 13-20 տեղի ունեցան անհամար հանդէսներ, երեկոյթներ, երաժշտական եւ գրական եղոյթներ, վերջապէս Գերմանացիներու եւ Հրեաներու հանդիպումներ, որոնց նպատակն էր սիրտ առնել։ Բայց եւ նկատելի է յատկապէս որ անցնող տարիին վերջին օրերը եւ Յունուարին մէջ սինակոկներու եւ հրէական գերեզմաններու վրայ գծուած կեռ խաչերու առթած տրամադրութիւնը կ'ուզուի ջնջել եւ գերման ժողովուրդին լայն խաւերուն մէջ տարածել Հրեաներու հանդէպ մարդասիրական զգացումներ եւ դաստիարակութիւն ներշնչել մանաւանդ նոր սերունդին այդ ուղղութեամբ, որպէսզի այլեւս չպատահին անվայել դէպքեր։

Ցոզուածագիրներ առաջարկեցին նոյնիսկ որ ոչ թէ մէկ շաբաթ, այլ ամբողջ տարուան օրերը պէտք էր յատկացնել «եղբայրական» քարոզչութեան։ Բայց Պոննի երեսփոխանական ժողովը արդէն պիտի քուէարկէ օրէնք մը շուտով, ըստ որու կառավարութիւնը իրաւասու պիտի ըլլայ անմիջապէս միջոցներ ձեռք առնելու եթէ ատելութեան դէպքեր պատահին անհատներու, խմբակցութիւններու կամ ուրիշ ազգի պատկանողներու հանդէպ։ Այս օրէնքը երեսփոխանական յանձնաժողովին մէջ նախագծուեցաւ անցնող շաբթուան ընթացքին։

Ատլնաուըրի եւ Պէն Կուրիոնի Նիւ Եորքի մէջ տեսակցութիւնը յատկանշական երեւոյթ մըն է գործնապէս հաշտուելու եւ մօտալուտ «Մեծամեծներու ժողով»էն իրենց ակնկալած բարեացակամութիւնը ստանալու համար, որովհետեւ կեանքը իր ընթացքը ունի եւ այս երկու ժողովուրդները խաղաղութեան կը սպասեն այլեւս։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

*

Ազունիէի Հայ Ազգային Բուժարանի խնամակալութիւնը վերակազմուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ Լիբանանի Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու Միութեան կողմէ վաւերացուած նոր կանոնագրութեան հիման վրայ։ Սոյն խնամակալութեան կ'անդամակցին.—

Գ. Գ. Տօքթ. Գարեգին Թապուրեան, Արամ Գարագաշեան, Յակոբ Զաղլասեան, Լեւոն Գասպարեան, Օննիկ Պէօճէքեան, Տօքթ. Ալեքս Գույումճեան, Տքթ. Անդրանիկ Մանուկեան, Տքթ. Բիւզանդ Գրիգորեան, Օկիւստ Պետիր, Յակոբ Սալիպեան, Լութֆիկ Պէօնեճեան, Երուանդ Էքմէքճեան։

Վերակազմուած խնամակալութիւնը իր առաջին նիստը գումարեց Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի հրաւէրովն ու նախագահութեամբը, Կաթողիկոսարանի դահլիճին մէջ, Ուրբաթ, 5 Փետրուար 1960։ Սոյն նիստին ներկայ էին Վեր. Յովհ. Ահարոնեան, ատենապետ Լիբանանի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան, ինչպէս նաեւ Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ Բարձր. Խորէն Արք., որպէս ներկայացուցիչ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ Վեր. Արամ Հատիտեան, որպէս ներկայացուցիչ Լիբանանի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան։ Ներկայ էր, նոյնպէս, Վեր. Ենովք Հատիտեան, որպէս Բ. Պատուոյ փոխ-նախագահ, իսկ փրոֆ. Տքթ. Յ. Ենիգոմշուեան, դարձեալ պատուոյ փոխ-նախագահ, հիւանդութեան պատճառաւ կը բացակայէր առաջին այս ժողովէն։

Վեհափառ Հայրապետը Տէրունական աղօթքէն ետք, ողջունեց բոլոր ներկաները եւ շնորհաւորեց, միաժամանակ բարեմաղթութիւններ ըրաւ Հայ Ազգային Բուժարանի բարեզարգացումին համար։ Ուրախութիւն յայտնեց, որ Ազունիէի յատուկ կանոնագրութիւն մը պատրաստուած ըլլալով, անոր տրամադրութեանց հիման վրայ կազմուած է խնամակալութիւնը եւ յոյս յայտնեց որ երկու համայնքներու գործակցութիւնը այս մարդասիրական եւ ազգասիրական հաստատութենէն ներս, օրինակ ըլլայ աւելի լայն գործակցութեան եւ Ազգէն ներս՝ իրերահասկացողութեան։

Վեր. Յովհաննէս Ահարոնեան եւս, իր կարգին, խնդակցութիւն յայտնեց խնամակալութեան վերակազմութեան առթիւ եւ շնորհաւորեց բոլորը յաջողութեան ջերմ մաղթանքներով։

Ապա, ըստ կանոնագրութեան, նորակազմ՝ խնամակալութեան անդամներու վիճակները ճշդուեցան, որմէ ետք գաղտնի քուէարկութեամբ տեղի ունեցաւ Դիւանի ընտրութիւնը, որ տուաւ հետեւեալ արդիւնքը.—

Ատենապետ՝ Տքթ. Գարեգին Թապուրեան, փոխ ատենապետ՝ Տքթ. Անդրանիկ Մանուկեան, ատենադպիր՝ Գ. Օննիկ Պէօճէքեան, գանձապահ՝ Գ. Երուանդ Էքմէքճեան։

Դիւանի ընտրութենէն ետք, Ազունիէ խնամակալութեան առաջին ժողովը փակուեցաւ վեհափառ հայրապետին «Պահպանիչ»ով։

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ
ԱԶՈՒՆԻԷԻ ՀԱՅ ԱԶԳ. ԲՈՒԺԱՐԱՆԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԵՐԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

★

Իրաքի գաղութին պատմութիւնը կը սկսի 1638էն։ Ներկայիս Միջագետքի ընդարձակ այս հողամասին վրայ կ'ապրին 15.000 Հայեր, որոնց մէկ երրորդը տեղացի Հայեր են, այսինքն Իրաք հաստատուած են առաջին աշխարհամարտէն առաջ։

Պաղտատի եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ կան ութ հազար Հայեր, մեծ մասամբ բաղկացած արհեստաւորներէ եւ մանրավաճառներէ։ Կը գործեն հայկական երկու երկսեռ վարժարաններ։

Նորաշէն, հայկական նոր կեդրոն մը, ուր կ'ապրին 150 տուն Հայեր (900 անձ)։ Ունին ազգային վարժարան մը՝ 180 երկսեռ աշակերտներով։

Սլեխ, նոյնպէս հայկական կեդրոն մը, ուր կան ութսուն տուն Հայեր (հինգ հարիւր անձ)։

Մուսուլ, իր շրջաններով միասին ունի երեք հազարի մօտ Հայութիւն մը եւ ազգային վարժարան մը։

Պասրա, իր շրջականերով ունի մօտ երկու հազար Հայեր, մեծ մասով Վանեցիներէ բաղկացած։ Կը գործեն ազգային երեք վարժարաններ։

Հապպանիէ ունի 120 տուն Հայ $(700 անձ) եւ դպրոց մը 90 երկսեռ աշակերտներով։

Սուլէյմանիէի մէջ կ'ապրին հազար Հայեր, որոնք ունին իրենց ազգային վարժարանը։

Քերքուք նաւթային այս շրջանին մէջ կը բնակին երկու հազար Հայեր, որոնք ունին երկու հարիւր երկսեռ աշակերտներով ազգային վարժարան մը։

Հալպճէ, զուտ հայաբնակ գիւղաքաղաք մը, ուր հաստատուած են 600 ընտանիքներ (3000 անձ)։

Զախօ, քաղաքին մէջ կան երկու հարիւր հայ ընտանիքներ (950 անձ), որոնք, նոյնպէս, ունին իրենց ազգային վարժարանը։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (159)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Չէ՞ք խմեր, ամիրային աղջիկը հէքիմի մը ելածի մը փարա չի՞ կրնար կոր տալ ձեզի... ձեզիպէսները նայինք ասանկ նէ, աղքատնե՞րը ով նայի. Թոհաֆ բան պէ ...

Եւ ուժգնօրէն սպառնալով քնիչին.

— Գառնիկ աղա, որտաց, յանցանքը քուկդ է, ծի ասանկները հոս կը խոթես, հետերնին երկան բարակ հա չէ կ'ըսես, ճամբէ, սխպար, վռնտէ ...

Կիւլիւկ հանըմ, որ այս անապատելի փոթորիկէն սասանած էր, իսկոյն սեւ վարշամակը գլխուն քաշելով աճապարանօք դուրս ելաւ Աղքատախնամին սենեակէն, եւ առանց ետին դառնալու հեռացաւ գնաց։

— Ցիստս փրկէ, դուն ողորմիս մեզի, կը մրմնջէր ճամբան հեւ ի հեւ քալելով, ականջներուն մէջ զգալով դեռ ահռելի թաղականին զոռում գոչումը։

Ամիրային տունէն ներս մտած ատենը, լուսցարարուհին կ'անիծէր այդ սեմը, ուրկէ անդին երջանկութիւնը յուսացած էին գտնել, բայց ուր իրենց ունեցած վերջին հարստութիւնը — պատիւը — վրայ տուած էին։

Անցած դարձածի մասին բան մը չըսաւ իր աղջկանը, եւ իբրեւ երկայնամիտ ու գորովագութ մայր, սկսաւ խորհիլ ուրիշ միջոց մը, որով յաջողէր վերջապէս բժիշկի մը խնամքներուն յանձնել իր զաւակը։

Մտածեց հանըմին ոտքը ձեռքը իյնալ, բայց անոր ջղայնութեանը գիտակ՝ ետ կեցաւ այս դիտաւորութենէն։ Այն ատեն Կիւլիւկ տուտու ուրիշ բան մը ըրաւ։ Իր հարսնութեան ժամանակէն մնացած զոյգ մը ոսկի գինդ, հին օրէնքի զոհարեղէն մը, զոր պահած էր ոչ այնքան իր արժէքին համար — որ մեծ բան մը չէր — որքան իր հանգուցեալ էրկանը մէկ յիշատակը ըլլալուն, որոշեց ձեռքէ հանել։

Իրիկուն մը, մութը կոխելուն գինդերը կծիկ մը ըրաւ եւ կամացուկ մը պարտէզին դռնէն դուրս ելլելով իրեն ծանօթ ծեր ոսկերիչի մը տունը գնաց։ Ռուբէն աղա, ակնոցը քիթը անցընելով, լամպարին լոյսին աղէկ մը քննեց գինդերը, վեր վար դարձուց, մեղմիւ քերթեց, մինչ լուսցարարուհին սրտատրոփ կը սպասէր, վախնալով որ մի գուցէ «բան չարժեր» ըսէր մարդը։

— Տանէն վար է աս ոսկին այարը, ըսաւ Ռուբէն աղա զոհարեղէնները Կիւլիւկ հանըմին երկնցնելով՝ եւ ակնոցը վար առնելով։

— Ծախեմ նէ քանի՞ դրուշ կը բռնէ, հարցուց կինը։

— Հարուր դրուշ, կ'ընէ պէլքի, ան ալ առնող ըլլայ նէ. ասանկ պաները խոլայ չեն ծախուիր, Կիւլիւկ հանըմ, ըսաւ ոսկերիչ ծերը ... ինչ, ծախելու մի՞տք ունիս, հարցուց։

— Հա. հոգիս, փարայի պէտք ունիմ, ի՞նչ ընեմ. քուզում Ռուբէն աղա, ասիկա դուն առնէիր չուա մը լմննար ...

Ննջամիտ արհեստաւորը, պարագային առիպողականութիւնը տեսնելով, դժուարահաճ եղաւ։

— Հարուր դրուշ ըսի ամա, նայինք կ'ընէ՞ տատար, ըսաւ նորէն առնելով գինդերը եւ աչքին մօտեցնելով։ Ոսկին աժանցած է հիմա, ելլէ քի առիկա բէք վար այար է ... մէհէնկի մը զարնելու է։

— Զարկ Ռուբէն աղա։

— Վաղը հետս չարշի տանիմ, իրիկունը եկուր պատասխանը առ։

— Քուզում Ռուբէն աղա, ծախէ, ինչ բռնէ նէ փարան բեր, աղաչեց խեղճ կինը ...։

—Կ'ըլլայ, Կիւլիւկ հանըմ, կ'ըլլայ, ըսաւ ծերուկը, որ այդ վաճառումին երեքէն առնուազն ոսկի մը կը վաստկէր։

Լուսցարարուհին յաջորդ իրիկուան գնաց ոսկերիչին, որ իննըսուն դրուշի գումար մը յանձնեց իրեն։ Դողդղալով գրպանը դրաւ այդ դրամը, որմէ իր աղջկանը կեանքին փրկութիւնը կը սպասէր Կիւլիւկ հանըմ։

Հետեւեալ օրը, բժիշկին գացին։ Տոքթոր Քէնտիրեան քիթը բերանը ծռմռկեց զանոնք տեսնելուն։ Ուրիշներու պէս ինքն ալ շատ ծանր բաներ իմացած էր անոնց մասին։ Իրաւ է որ տոքթոր Մարկոսեանին Փարիզ մեկնելէն ի վեր անիկա մենծապէս հանգստացած էր՝ այդ վտանգաւոր մրցակցէն ընդմիշտ օձիքը ազատած ըլլալուն։ Իր առողջական վիճակի մասին տոքթորին հարցումներուն՝ Սոֆի կցկըտուր պատասխաններ տուաւ, անշահախնդիր եւ յուսահատ շեշտով մը։ Աւելի մայրը խօսեցաւ քան թէ ինք։ Մէկէն ի մէկ աղջկան այդ տրտմալի երեւոյթին առջեւ, բժիշկը անհուն արգահատանք մը զգաց։ Քննեց զայն երկարօրէն, մանրահոգ կերպով։

— Օրիորդը շատ նիհարցած է, ըսաւ ի վերջոյ, աղէկ դարմանուիլ կ'ուզէ։

Եւ անոր սննդառութեան ու ապրելակերպի մասին մանրամասն պատուէրներ տուաւ, զորս հառաչանքներով մտիկ ըրաւ մայրը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

թեան առթիւ։ Ոմանք խանդավառուած են, ոմանք՝ վրդովուած՝ ոմանք՝ անտարբեր, կան նաեւ ուրիշներ որոնք բարեմիտ յոյսն ունին թէ նման հանդիպումներ միշտ օգտակար են խաղաղութեան համար ։

Շատ մը կարծիքներու կարգին չահեկան է «Փարի – Փրէս»ի հետեւեալ յօդուածը «Հիւրը» խորագրին տակ.— «Գ. Խրուշչեւ Ֆրանսա կուգայ ։ Հիւրն է Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին եւ կառավարութեան։ Ուրեմն հիւրն է՝ Ֆրանսայի ։

« Մեզմէ ամէն մէկը, իբրեւ անհատ, ազատ իր կարծիքն ունենալու, իրաւունքն ունի սիրելու կամ ատելու այն վարչաձեւը զոր կը ներկայացնէ ։ Կրնայ, եթէ ուզէ ծափահարել Գ. «Խ.»ն, բայց կրնայ նաեւ խուսափիլ կամ յայտնել իր լռութեամբ թէ չի մասնակցիր » ։

« Բայց իբրեւ քաղաքացի, ամէն Ֆրանսացի պարտի յիշել որ «ընկեր Խրուշչեւը» չէ զոր կ'ընդունինք մեր հողին վրայ, այլ մեծ ժողովուրդի մը կառավարութեան վարչապետը. ժողովուրդ մը որուն հետ հին եւ բարեկամական կապեր ունինք։ Այս տեսակէտով, Գ. Խրուշչեւի հետ պէտք է սիրալիր կերպով վարուիլ ։

« Որեւէ անտեղի ցոյց, ըլլայ թշնամական ըլլայ խանդավառական պէտք չէ տեղի ունենայ։ Ֆրանսան պէտք է այս առթիւ ցոյց տայ, ինչպէս անցեալին ցոյց տուաւ, թէ չափահաս և պատուաստուած երկիր մըն է »։

✕ Ծանօթ է որ բաւական վիճաբանութիւններ եղան Փարիզի Հասարակաց փոխադրութեան (ԹԷ ՄԷ էռ ՓԷ) տնօրէնութեան եւ իշխանութեանց ու սենատորներու միջեւ, հանրակառքերը դրօշազարդելու մասին։ Ի վերջոյ Չորեքշաբթի առաւօտ բոլոր հանրակառքերը դրօշազարդուած էին մէկ կարմիր, մէկ եռագոյն, բայց կան նաեւ բազմաթիւ հանրակառքեր որ երկու Ֆրանսական եռագոյն դրած են միայն ... ։

« ՓՐԱՒՏԱՑԻ » Լոնտոնի թղթակիցը Նեքրասով, իր կարծիքը տուած է միջազգային հրատապ կարգ մը հարցերուն շուրջ, «Տէյլի Ս քէչ»ի մէջ հրատարակուած յօդուածով մը.— «Արեւելեան Գերմանիոյ «ազատագրման» վերաբերեալ ամէն յայտարարութիւն անհեթեթութիւն է» ըսած է ան։ Ցառաջիկայ Վերին ժողովի մասին վեց սկզբունքներ թուած է, զորս պէտք է նկատի առնուրն։ 1) Անհրաժեշտ է գիտնալ թէ մէկ վերին ժողովով կարելի չէ լուծել միջազգային առկախ հարցերը ։ 2) Ապագինումի բանալին է վերջ տալու ներկայ միջազգային լարուածութեան, նոյնպէս միակ միջոցն է առաջքն առնելու միջազգային աղէտի մը։ 3) Զինաթափութեան բանալին վերջ տալըն է կորիզային զէնքերու փորձերուն ։ 4) Վերջին պատերազմէն առկախ մնացած կարգ մը հարցեր պէտք է լուծուին, այս իմաստով անհրաժեշտ է ի մտի ունենալ թէ երկու գերման պետութիւններ գոյութիւն ունին։ Անհրաժեշտ է նաեւ համոզել Ատընաուըր որ ընդունի Արեւելեան Գերմանացիներու իրաւունքները, այնպէս ինչպէս Արեւմտեան Գերմանացիներունը ։ 5) Համայնավար Չինաստանի մը գոյութիւնը եւ անոր արժանագրած յարածուն վերելքը պէտք է նկատի առնուի։ Ամերիկա պէտք է «խոհուն» քայլ մը առնէ այս մասին։ 6) Վերին ժողովը պատճառ պէտք է դառնայ որ ստեղծուին փոխանակութիւններ, մանաւանդ անհատներու ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբ. Տիկին Մաքրուհի Գալֆայեանի մահուան տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ։

—ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Գ. Սիմոնեանի սրճարանը։ Ժողովը տեղի պիտի ունենայ առանց անդամներու թիւը նկատի առնելու։

Ֆ. ԿԱԳ. ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի սկսին Ապրիլ մէկին եւ պիտի փակուին Մայիսի վերջը։

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13 – 14 եւ 18 – 20։ Ասկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս ԹՌԻԻտէն 27 – 35 ։

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն ։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը.Մ.ի կողմէ։

Ապրիլ 2ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին։ Առնոնվիլի մեծ սրահին մէջ ։

(Փառք էքսփոզիսիոն) ։

Այս առթիւ վարձուած է տեղւոյս հանրածանօթ Ժիլ Ծօլայի նուագախումբը ։

Կը հրաւիրուին կեդր. Ֆրանսայի քոյր մասնաճիւղերուն հայ մարզիկները ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՂԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ

ԵՒ

ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս 6

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս 31

Հռոմի Ողիմպիական Խաղերը զբօսաշրջիկներու խճողում պիտի պատճառեն այս տարի Իտալիոյ մէջ ։

Մեր խումբին հանգիստ ճամբորդութիւնը եւ լաւագոյն բնակութիւնը օր առաջ ապահովելու համար, կազմակերպութեան աշխատանքները սկսած են ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Օրերը շուտ կ'անցնին, ցանկը շուտով կ'ամբողջանայ ։

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝

Գ. ԹԱՐՈՆ

58, Bd. Serrurier, PARIS 19 - Métro Pre-St-Gervais

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ

45 Rue de Trevise' PARIS 9 - Tél. TAI 49-40

(Գալիքին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

11, Ave. Béranger, ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէքին համար կ'ուզուի այր եւ կին մը յարմար աշխատանքներու համար։ Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան։

1, Bd. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

TÉL. 927 01-72

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ Փարիզի հայ գաղութին ներկայացուցիչներուն ։

29 Մարտ, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ՓԱԼԷ Տ'ՕՐՍԷԻ մէջ։

Փափաքողները կրնան մասնակցիլ ստանալով հրաւիրատոմսեր եկեղեցւոյ դիւանէն ։ Մասնակցութեան բաժին 10 Ն. Ֆ.։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. « Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Գ. Դասախօսութիւն

Տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ.

Դասախօս՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Նիւթ՝ Հայկական Դատի պատմութիւնը Ա. շրջան սկիզբէն մինչեւ Պերլինի դաշնագիրը (1878) ։

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն. Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի խումբին կողմէ ։

Կիրակի, 27 Մարտ, ժամը 16էն 24, Շաւիլի դպրոցի սրահին մէջ ։

Գեղարուեստական բաժին։ Ճոխ պիւֆէ ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, Թըրմեան վարժարանի վերանորոգման առթիւ, կազմակերպած է թէյասեղան մը, ի յարգանս դպրոցին ակմնուիրաբար աշխատողներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր օժանդակող հայրենակիցներուն ։

Այս Կիրակի ժամը 16ին, Թրմեան սրահին մէջ։

Այս առթիւ կը հրաւիրուի Իսիի գաղութը եւ բոլոր կազմակերպութիւնները։ (Զեկուցում հոգաբարձութեան կողմէ) ։

Գեղարուեստական յայտագիր ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնին կողմէ ։

ՀԻՆԳՇԱԲ. ՄԱՐՏ 24ԻՆ, ԺԱՄԸ 16.30ԻՆ

Փավիյօն Տօֆինի մէջ

Փափաքողները կրնան ծպտել իրենց երախաները Լա Ֆոնթէնի առակները խորհրդանշող զգեստներով կամ միայն գլուխով եւ արտասանել տալ անոնց իրենց ծպտումին համապատասխան առակը ։

Որբերու Օգն. Մարմինը քաջալերուած նախորդ տարիներու իր գտած յաջողութենէն կը յուսայ որ այս անգամ եւս հանրութիւնը պիտի քաջալերէ զինքը, օգտակար հանդիսանալով Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ ։

Ապրիլ 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մէզոն տը լա Շըմիի մէջ, 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք, մեթրօ Էնվալիտ ։

Հայերէն եւ ֆրանսերէն թատերախաղեր։ Երգախառն պատկերներ եւ արտասանութիւն ։

Մուտք՝ 6, 5 եւ 3 Ն. Ֆ.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ ։

Ապրիլ 3ին

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 7ին, Թեժանի վերեւը։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի ։

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ.

Ստանալու համար դիմել՝

Մարսէյլ.— Ա. Քէօսէեան (Փրոմ'էքս)։ Ուր կարելի է բաժանորդագրուիլ նաեւ «Հայ – Բոյժ»ի։

Նիս.— Շահան Զօտեան

Վալանս. Արսէն Տէր – Սարգիսեան

Կրընոպլ. Վ. Բարախեան

Տէսին -- Սարգիս Առաքելեան ։

Լիոն. - Ս. Կլնճեան եւ Ղ. Ղազարեան

Վիէն.— Մուշեղ Մուրատեան ։

Պառտօ.— Կ. Տօնէրեան ։

Սէն Շամոն.— Ս. Ընտրիկեան ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մեծ համերգ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՅԻՍ 15

Կը խնդրուի չխաչաձեւել

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը՝

ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ (ԱՆԿԷՆ)

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, 8 Մայիս 1960, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՄԱՐՏ — VENDREDI 25 MARS 1960

36րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 8757 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4558

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԸ

Փարիզի ժողովուրդը վերապահ ընդունելութիւն մը ըրաւ խորհրդային Թեւեկին։ Միայն, ինչ որ անսպասելի էր, Շեն գէնէրէն վրայ քանի մը հազար հոգի համախմբուած կը ծափահարէին։

Երկու հարիւր հիւրերու ներկայութեան տեղի ունեցած պաշտօնական ճաշի ընթացքին, ուր Հանրապետական պահակախումբի նուագախումբը Ռուսաստանի Քայլերգն նուագած է, երկու պետական անձնաւորութիւններ բաժակաճառեր արտասանած են։

ՏԸ ԿՈԼ. — Զարտիմ յիշել թէ Խորհրդային Միութիւնը եւ Ֆրանսան երբեք չեն մէկզմէկու թշնամի եղած։ Ասիկա է ահա ինչու երկու երկիրները կրնան յաւերժական բարեկամութիւն մը պահել։ Ամէն մարդ գիտէ թէ ինչու եւ ինչպէս, սակայն հասած ենք այն պահուն երբ ժողովուրդները կը փնտռեն խաղաղութիւնը քանդելու ահաւոր վտանգին։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ. — Իր պատասխանին մէջ յիշած է. — «Ներկայիս հարցը հետեւեալ ձեւով կը ներկայանայ։ Եւրոպա պիտի լուծուի՞ ապրիլ զինուորական եւ պատերազմական մթնոլորտի մը մէջ թէ ոչ օրինակ պիտի տայ խաղաղ գոյակցութեան մը։

«Համոզուած ենք որ Եւրոպա կրնայ եւ պէտք է դառնայ խաղաղ գոյակցութեան եւ արդիւնաւէտ գործերու դաշտ մը ու փոխադարձ պէտք է ստեղծուի նոյն ապահովութեան ազդու միջոց մը Եւրոպայի համար։

«Մեր երկու երկիրներու, ինչպէս նաեւ բոլոր ժողովուրդներուն ալ խաղաղութիւն կ'ուզեն։ Պէտք է արդարացնենք իրենց յոյսերը։ Համոզուած ենք թէ պէտք է վերջ մը դնել վերջին պատերազմին մնացած հետքերուն, այս իմաստով անհրաժեշտ է որ համաձայնութիւն մը գոյացնել Գերմանիոյ հետ»։

Ցաւալի է որ առաջին օրէն իսկ Խրուշչեւ քաղաքականութիւն սկսաւ ընել։ Առաջին ճառը զոր արտասանեց Օռլիի մէջ, անսպասելի կերպով երկար էր եւ քաղաքական բնոյթ ունէր։ Կ'ըսէ որ երկու երկիրներու հաղորդագրութիւն բանաձեւ մը հաստատեց՝ Գերմանիա, ապահովելով համաձայնութիւն։ Խրուշչեւ ըսաւ նաեւ թէ Ֆրանսայի խորհրդային համաձայնութիւն մը երկրորդ պատերազմին առաջքն առած կըլլար։ Խորհրդային վարչապետը չէ մոռցած նաեւ թէ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ է որ Ռուսերը համաձայնութիւն մը պիտի ունենան, ասոր համար ալ շատ երախտապարտ են, բայց Գերմանները եւ Ֆրանսացիները չեն կրցած օգտագործել այդ գաղափարները։

Կարճ ճառ մը խօսած է նաեւ Մոն Վալերիէն մէջ։ Եղբ Թրիպոլի բնակ. ... 4500 զնդակահարուածներ կան, Խրուշչեւ պատասխանեց, Քիէվի մէջ 70000։ Հիտլերաին առաւ Խրուշչեւ եւ տը Կոլ եղեռնի ժամ պիտի խօսէին Գերմանիոյ մասին։

ՖՐԱՆՍ. ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ Ն. ԽՐՈՒՇՉԵՒ

Խորհրդային վարչապետին Փարիզ ժամանումին առթիւ տեղական մամուլը կը ներկայացնէ Ֆրանսայի ժողովուրդին տեսակէտները ու այս կապակցութեամբ կ'ընէ նաեւ կարգ մը խորհրդածութիւններ։

« ԶՓՈՒՇԱՆԱԼ ԹԱԿԱՐԴԻՆ »

Այս խորագրին տակ, «Թիկառօ»ի մէջ Լ. Կապրիէլ Ռոպինէ կը գրէ.

« Ինչպէս գրած էինք այս սիւնակներէն, մէկը կը հիւրասիրենք, ուրեմն պէտք է հիւրասիրենք արժանավայել ձեւով, բողոքները ժամանակավրէպ են։

« Այն Ֆրանսացիները որոնք կ'ուզեն իրենց զգացումները յայտնել, թող ընեն լռութեամբ եւ բացակայութեամբ։

« Համայնավար ամբոխը ամենուրեք զօրակոչի ենթարկուած է։ Նախընթացը չունեցող ճիգ մը տարուած է բոլոր այն վայրերուն մէջ ուրկէ «Խ.»ի կարաւանը պիտի անցնի։ Համայնավար կուսակցութիւնը ամէն ինչ ի գործ դրաւ, որպէսզի ամենահեռաւոր անկիւններուն մէջ իսկ ծունկած չարքայիններն ու համակիրները համախմբուին։

Բաղձալի էր ու միշտ բաղձալի որ խորհրդային ղեկավարին եւ հանրապետութեան նախագահին միջեւ տեղի ունենան խօսակցութիւններ, Վերին ժողով նախօրեակին։

Ինչ որ սակայն ցաւալի եւ անհաճոյ պիտի նկատուի — ի դէպ բոլոր տեղեկութիւնները ցոյց կուտան թէ ձգտումները այդպէս ալ պիտի ըլլայ — այն է թէ Խրուշչեւի հրշացալութիւնը, հոս եւ գաւառ, պիտի վերածուի մարքս եւ մանգուզի փառատօնի մը։ Ասկէ պիտի օգտուի միայն եւ բացառաբար համայնավար կուսակցութիւնը։

«Անոնք որոնք (համայնավար շարքայիններուն ալ ուղղուած է մեր խօսքը) պատրաստ են թակարդը իյնալու այս երբ թէ « խաղաղ գոյակցութեան » սատաբող այցին առթիւ («Իւմանիթէ» եւ իր արբանեակները անդադար այդպէս կը կրկնեն) կը յիշեցնենք ընկ. Իւիլեի վերջին յայտարարութիւնը։

Այս ազդեցիկ անձը որ «Լը Մոնտ»ի Մարտ 13ի հաստատումով «հարեւոր աթոռ մը ունի կեդրոնական կոմիտէի ընդպայակոյտին մէջ» Ախիթթիւրայի (շարժում եւ քարոզչութիւն) պետն է եւ ներկայիս մաս կը կազմէ Խրուշչեւի շքախումբին եւ միշտ ըստ Լը Մոնտի «կարեւոր պաշտօն ունի»։

Միջազգային նոր պարբերաթերթ»ի Նոյեմբերի թիւին մէջ (էջ 16 – 17) Իլիչեւ կը գրէ.

« Մտածել թէ խաղաղ գոյակցութիւնը դուրս կը ձգէ պայքարը, կը նշանակէ ուղինչ հասկնալ ընկերային բարեշրջումի օրէնքներէն։ Թող չատաւխօսները եւ միւս խաւանկիւնները իրենց հաշւույն ապրին։ Կարելի չէ խաղաղ գոյակցութիւն մը ստեղծել երկու տարբեր գաղափարաբանութիւններու միջեւ, ինչպէս որ կարելի չէ եղած ու կարելի պիտի չըլլայ հաշտեցնել՝ լոյսն ու խաւարը»։

Առանց մեկնաբանութեան։ Թող Խրուշչեւը գիտնայ որ իր գործը գիտակից եւ լաւատեղեակ Ֆրանսացիներու հետ է։ Այս է մեր միակ բաղձանքը »։

« Օռոռ» իր Մարտ 23 թիւին մէջ, ի միջի այլոց կը գրէ —

« Ֆրանսացիները իրենց մեծամասնութեամբ մէջ անդրդուելի հակահամայնավարներ են։ Ինչո՞ւ։

« Որովհետեւ իրենց աչքին համայնավարութիւնը անմարդկային մենատիրական իրաւակարգ մըն է։ Անմարդկային, որովհետեւ ան գիտակցաբար կ'ուրանայ մարդկային անհատականութիւնը, մինչ Ֆրանսացիին համար, որ ժառանգած եւ անած է քրիստոնէութեան եւ յեղափոխութեան գաղափարներով, յարգանքը հանդէպ մարդ — անհատին առանցքը կը կազմէ ամէն քաղաքակրթութեան։

« Այն ինչ որ կը ներկայացնէ համայնավարութիւնը, ապառ քաղաքացիին համար չէ, ինչպէս որ ենք մենք, ու ճիշդ ասոր համար կ'ատենք համայնավարութիւնը »։

Իր կարգին առաւօտեան թերթերէն « Քոմպա » խմբագրականի մը մէջ, ի մէջ այլոց կը գրէ.

« Պ. Խրուշչեւը աւելի պիտի չունենայ նոր Ֆրանսայի ժողովուրդին բազկերակը

(Շարունակութիւնը կարգալ «Դ.» Էջ)

ԸՆԿԵՐ ՍԱՀԱԿ ՏԵՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Չորեքշաբթի օր ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, տեղի ունեցաւ մեր տարաբախտ վերջերան ընկերոջ յուղարկաւորութիւնը։

Ընկեր Սահակի դագաղը եռագոյնով եւ ծաղկեպսակով ծածկուած, գրուեցաւ եկեղեցւոյ առաջքը։

Յուղարկաւորութեան սխուր արարողութեան կը նախագահէր Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկոպոս իր շուրջն ունենալով քահանայից դասը։ Օր. Աստղիկ Առաքելեանի «Տէր Ողորմեա»ն յուզումով ունկնդրուեցաւ բոլոր ներկաներուն կողմէ, — գաղափարակից ընկերներ, բարեկամներ, հայկական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, որոնք եկած էին յարգանքի իրենց վերջին տուրքը տալու ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեանի։

Առաջին դամբանականը խօսեցաւ Կաթ. Պատուիրակը որ հայրենակիցն է մեր ողբացեալ ընկերոջ։ Սերովբէ Եպիս. յիշեց թէ ամէն անգամ որ կը թողնէք որոշ սերունդի մը պատկանող անձ մը, անոր հետ կը թողնէք ոգի մը, կը թողնէք աւանդութիւն մը։ Վասնզի Սահակ կը պատկանէր այն սերունդին, որ իր ոգին բերած էր հայրենիքէն, Վանայ լեռներէն, Խրիմեաններու շունչին տակ մեծցած։ Սահակ իր ամբողջ կեանքովը ծառայած է հայրենիքին։ Իր այդ հայրենանուէր ոգին թող վարձատրութիւն գտնէ յաւիտենական հանգիստ մը մէջ։ Անիկա եւ լայնախոհ նկարագիր մը ունէր, քրիստոնէական ոգի մը »։

Կաթ. Պատուիրակը մխիթարութիւն մաղթեց ողբացեալին այրիին եւ ընտանիքին եւ աղօթեց Սահակ Տէր Թովմասեանի յաւիտենական հանգիստին համար։

Բժ. Երուանդ Խաթանասեան խօսեցաւ յանուն Հ. Յ. Դ. Ֆիրազոյի Մարմնին, Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Կոմիտէին եւ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին։ Յիշեց ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեանի հանրային եւ կուսակցական կեանքը, չմոռնալով թէ մեր վերջին քառասուն տարիներու պատմութեան մէջ, ունեցած է իր կարեւոր բաժինը, եւ մասնակցած է բոլոր շարժումներուն։ Սահակ կովկասէն մինչեւ Փարիզ գործօն դեր կատարած է հանրային եւ կուսակցական կեանքի մէջ, որովհետեւ անպէս էր իր նկարագիրը եւ չէր կրնար ուրիշ բան ընել։ Ընկեր Տէր Թովմասեանը խօսող մէկը չէր այլ՝ գործող։ Պէտք է մօտէն ճանչցուէր որպէսզի հասկցուէր անոր նկարագիրը եւ խաչնակցական ոգին։

Մոնմորանսիի գերեզմանատան մէջ խօսք առաւ ընկ. Խ. Մկրտիչեան որ վեր հանեց Սահակի մէջ կուսակցականը որ հաւատարիմ մնաց իր սկզբունքներուն մինչեւ վերջը, ջատագովեց անոր յեղափոխականի խառնուածքը։ Ցանուն Նոր Սերունդի՝ յարգանքի խօսք ըրաւ ընկեր Օննիկ Ալթունեան, յիշելով թէ նոր սերունդը ինչ կը պարտի Սահակին, եւ խօսք տուաւ որ երիտասարդները պիտի քալեն միշտ Սահակներու ճամբէն։

Յուղարկաւորութեան ներկայ էին ամերիկեան եւ կովկասեան միութիւններու ներկայացուցիչներ, Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետը եւ Հայր. Միութեանց ներկայացուցիչներ։ Ծաղկեպսակներ ղրկած էին ընտանիքէն զատ Հ. Յ. Դ. Ֆիրազոյի Մարմին եւ Կ. Կոմիտէն, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը, Ցառաջի խմբագրութիւնը եւ ուրիշներ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԻՒՆԱՄՐՈՒԿԻ մը հետեւանքով, որ տեւեց քանի մը օր Փոսթէնի շուրջ, «Հայրենիք» օրաթերթը լոյս չտեսաւ երկու օր, Մարտ հինգին եւ վեցին։ «Հայրենիք»ի վարչութեան պաշտօնեաներէն ոմանք չեն կրցած խմբագրատուն հասնիլ հեռաւոր արուարձաններէն։ Թղթատարական Վարչութիւն ալ հետաձգելով հաղորդած է թէ իր պաշտօնեաները չեն կրցած գալ իրենց գործին գլուխը, այնպէս որ պիտի չկարողանան կատարել թերթին առաքումը։

« ՀԱՅԵՐ ԵՒ ԱԼՋԱԶԱՅԻՆԵՐ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ », այս խորագրին տակ Երեկոյեան թերթերէն՝ « Ֆրանս – Սուար » կը գրէ. « Երկար ժամանակէ ի վեր առկախ մնացած հարց մը կայ Փարիզի եւ Մոսկուայի միջեւ։ Արդարեւ բաւական թիւով հայ կիներ եւ երախաներ որոնք Խ. Միութիւն կը բնակին եւ ֆրանսացի քաղաքացի նկատուած են, կ'ուզեն վերադառնալ։ Կան նաեւ Սիպերիա աքսորուած Ալզասցիներ որոնք 1941էն 1945 Գերմանացիներուն կողմէ բռնի զինուորագրուած ու յետագային գերի ինկած էին Ռուսերուն ձեռքը։ 1956ին Մոլէ եւ Փինօ փորձեցին զբաղիլ այս խնդրով, կը սպասուի կարգ մը ազատագրումներու։ Հոն գտնուողներու բուն թիւը մնչ՞ր ն՞ր ք ։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՓՐԻԿԷԻ հանրապետութեան մէջ քանի մը օր առաջ, արիւնալի բախումներ տեղի ունեցան, հանրապետութեան կարգ մը քաղաքներուն մէջ, սեւերու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ, որուն պատճառաւ սպաննուած են 80 եւ վիրաւորուած 150 հոգի Սեւերը կը բողոքեն իրենց հանդէպ գործադրուած « ցեղային խտրութեան» դէմ։

ՆՈԲԷԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԹԵԿՆածու կը նկատուի երիտասարդ Բիւրօ մը որ

ՆԱՅՈՒԱԾՔԻՆ ՄԷՋ՝ ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ԿԸ ԳՐԷ ՓԱՐԻ – ՓՐԷՍ, ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսական մամուլը լայն տեղ կուտայ Արամ Խաչատուրեանի, իր նուագահանդէսներուն առթիւ։ «Փարի – Փրէս» հրատարակելով նկարը, տակը կը գրէ — Ամբողջ Հայաստանը իր նայուածքին մէջ։ Յիշելով անոր կենսագրութեան քանի մը գիծերը, կը շեշտէ թէ Արամ Խաչատուրեան գլխաւորաբար ներշնչուած է հայկական ժողովրդական երգերէն։ Ամէն ինչ շատ լաւ էր եւ ֆրանսացի լրագրողը չմերժեցաւ ըսելով թէ «Խաչատուրեան հայ ազգային փառքը… Պէպոյի »։

Նուվէլ Լիթերէր շաբաթաթերթը չորս սիւնակի վրայ յօդուած մը հրատարակած է « Խաչատուրեան Փարիզի մէջ », ուր Վեռա Վոլման չահեկան տեղեկութիւններ կուտայ Խաչատուրեանի եւ անոր տեսակէտներուն մասին արդի երաժշտութեան վերաբերեալ։

Կարգ մը ընթերցողներու գոհացում տալու համար, կը յիշեցնենք թէ Մարտ 27ի երաժշտական երեկոն նուիրուած Արամ Խաչատուրեանի գործերուն, զորս վարելու ինք պիտի ղեկավարէ, պիտի ձայնասփռուի ուղղակի Ֆրանսա Գ. կայանէն նոյն ժամերուն (Կիրակի ժամը 21)։ Հաւանական է որ նոյն յայտագրով երրորդ նուագահանդէս մը եւս տրուի։

Թուրքերէն կը գրէ։ Նաւզար Քեմալ, 35 տարեկան, հայրը իր աչքերուն առջեւ սպաննուած է Թուրքերուն կողմէ, մերժի թէ մը մէջ։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Դ.

ՀԱՅԵՐԸ ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ

1.

Սովետական Վրաստանը կազմուած է բուն Վրաստանից (Թիֆլիսի և Քութայիսի նախկին նահանգներից), Աբխազիայի, Աջարիայի (Բաթումի շրջանի) ինքնավար հանրապետութիւններից եւ Հարաւ–Օսեթիայի ինքնավար մարզից։ Այդ տեսակէտից Խորհրդային Վրաստանը բոլորովին տարբերւում է Հայաստանից։ Մեր երկրում ազգային փոքրամասնութիւնները չնչին թիւ են կազմում եւ միւս կողմից նրանցից ոչ մէկը համախումբ չի ապրում Հայաստանի ծայրամասում, այնպէս որ անկարելի է վարչական ինքնավար միաւորումներ կազմել նրանցից։ Ամենամեծ թիւ կազմողը Հայաստանի փոքրամասնութիւնների մէջ Ադրբէջանցիներն են (108.000), բայց նրանք էլ ապրում են ցրուած Հայաստանի քաղաքներում եւ շրջաններում, որով կարելի չէ նրանցից ինքնավար հանրապետութիւն կամ մարզ կազմել։

Վրացիների թիւը Խորհրդ. Վրաստանում ըստ վերջին մարդահամարի 2.558.000 է, որ անում է այդ հանրապետութեան ընդհանուր բնակչութեան 63.3 առ հարիւրը։ Վրաստանի ազգային փոքրամասնութիւնների շարքում առաջին տեղը գրաւում են Հայերը, որոնց թիւն է 443.000 կամ ընդհանուր բնակչութեան 11 առ հարիւրը։ Հայերից յետոյ գալիս են Ռուսները՝ 438.000 (10.8 առ հարիւր), ապա Ադրբէջանցիները՝ 157.000 (3.9 առ հարիւր), Օսերը՝ 141.000 (3.5 առ հարիւր), Յոյները՝ 73.000 (1.8 առ հարիւր), Աբխազները՝ 71.000 (1.8 առ հարիւր), Ուկրայինցիները՝ 52.000 (1.3 առ հարիւր), Հրեաները՝ 52.000 (1.3 առ հարիւր) եւ Քիւրտերը՝ 16.000 (0.4 առ հարիւր)։

Հայերը ըստ 1917ի Կովկասեան պաշտօնական տարեցոյցի տուեալների, ապրում էին հոծ բազմութեամբ Թիֆլիս քաղաքում եւ կազմում էին այդ քաղաքի բնակչութեան համեմատական մեծամասնութիւնը։ Հայերի թիւն էր Թիֆլիզում 129.568, Վրացիների 69.563ի դիմաց։ Թիֆլիսի գաւառում, ըստ նոյն տարեցոյցի, ապրում էին մօտ 134.000 Հայեր։ Արեւելեան Վրաստանի երկու գլխաւոր քաղաքների, Թելաւ եւ Սղնախ քաղաքների բնակչութեան ճնշող մեծամասնութիւնը նոյնպէս Հայեր էին, որոնց մեծ մասի մայրենի լեզուն վրացերէնն էր։ Ի միջի այլոց Թելաւցի էր նաեւ Հայաստանի կոմկուսի կենտր. կոմիտէի երկարամեայ առաջին քարտուղար Արութինովը, որ նոյնպէս հայերէն չգիտէր։ Ճնշող մեծամասնութիւն էին կազմում Հայերը նաեւ Ախալցխա քաղաքում եւ Բորժոմում։ Սակաւաթիւ Հայեր ապրում էին նաեւ Բաթումում։ Աբխազիայում (Սուխում քաղաքում եւ շրջակայ գիւղերում) ապրում էին 20.743 Հայեր։

Ինչ վերաբերում է Ախալքալաքի գաւառին, ըստ նոյն տարեցոյցի, հայ բնակչութեան թիւը այդ գաւառում 82.275 էր (հաշուելով դրա հետ Գորի գաւառի հարաւային մի քանի գիւղերի հայ բնակչութիւնը), Թաթարներինը՝ 8.300, Վրացիներինը՝ 7428, Յոյների եւ Ռուսների թիւը՝ 7759։ Ախալքալաքին արեւելքից սահմանակից Բորչալուի գաւառ Հայերի թիւն էր 64.000, Յոյներինը՝ 11.000, Ռուսներինը՝ 9500 եւ Վրացիներինը՝ միայն 1.150։

Անշուշտ ոչ Թիֆլիս քաղաքի, ոչ Բաթումի, ոչ Թելաւի ու Սղնախի եւ ոչ էլ Սուխումի շրջանի կցումի մասին Հայաստանին խօսք լինել չէր կարող։ Խօսք լինել չէր կարող նաեւ այդ շրջաններում ապրող Հայերի համար ինքնավար մարզ եւ կամ մանաւանդ ինքնավար ռեսպուբլիկա ստեղծելու մասին։ Բայց ինչ վերաբերում է Ախալքալաք գաւառին եւ Բորչալուի հարաւային հողամասին, որոնք սահմանակից են Հայաստանին եւ որոնց բնակչութեան ճնշող մեծամասնութիւնը Հայեր էին, դրանք կարող էին եւ պէտք է որ միացուէին Հայաստանին։ Ուշագրաւ է որ ռուսական յեղափոխութեան առաջին ամիսներում Վրաստանի ղեկավար կուսակցութեան (սոցիալ–դեմոկրատ) ներկայացուցիչները նոյնպէս կանգնած էին այն տեսակէտի վրայ, որ ազգային տերիտորիաների սահմանները ճշգորոշելիս պէտք է առաջնորդուել էթնիկական սկզբունքով, որ միակ դեմոկրատական սկզբունքն է։ Եւ ելնելով դրանից նրանք չէին առարկում այն բանի դէմ, որ Ախալքալաքի գաւառը կցուի Հայաստանին։ Դրան դէմ էին միայն Վրաստանի նացիոնալ–դեմոկրատական կուսակցութեան ներկայացուցիչները, բայց այդ կուսակցութիւնը առանձին դեր չէր կատարում վրացական կեանքում իր կողմնակիցների չնչին քանակի պատճառով։ Դէպքերը սակայն յետագային այնպիսի ընթացք առացան, որ յաղթանակեց Վրաց նացիոնալիստների տեսակէտը եւ Ախալքալաքի գաւառը միացուեց Վրաստանին։

Հայ քաղաքական գործիչները, որոնց կարգին նաեւ Հայաստանի խորհրդայնացման սկզբի շրջանի բոլշեւիկ հայ ղեկավարները երբեք չհաշտուեցան դրա հետ։ Մեր երկրորդ յօդուածում յիշատակեցինք Ստալինի ներկայութեամբ տեղի ունեցած Թիֆլիսի ժողովի մասին, որտեղ բուռն վէճեր տեղի ունեցան Հայերի եւ Վրացիների միջեւ անդրկովկասեան նորակազմ հանրապետութիւնների սահմանների ճշգորոշման շուրջը։ Այդ հարցի վերջնական լուծումը ինչպէս ասացինք յետաձգուեցաւ, բայց իրերի վիճակը (սթաթու քուօ՝ շարունակուեց գոյատեւել եւ Ախալքալաքի ու Խրամ գետի հարաւում ընկած հայաբնակ հողերը, որ այդ ժամանակ գրաւել էին Վրացիները ընդմիշտ կցուեցան Վրաստանին։ Եւ որ գլխաւորն է հայկական այդ հողերի վերջնական կցումը Վրաստանին, որ տեղի ունեցաւ բոլշեւիկների օրով եւ Ստալինի բարեհաճութեամբ, կատարուեցաւ վատթարագոյն ձեւով։ Վատթարագոյն այն իմաստով, որ այդ հողերը դարձան իբրեւ Վրաստանի սովորական գաւառներ որով եւ այդտեղ ապրող հայ բնակչութիւնը զրկուեցաւ նոյնիսկ այն տարրական առաւելութիւններից, որ ներկայացնում են ազգային փոքրամասնութիւնների համար բոլշեւիկների ստեղծած ինքնավար ռեսպուբլիկաները եւ ինքնավար մարզերը։

Ի՞նչպէս են այժմ տեղաբաշխուած Խորհրդ. Վրաստանում ապրող 443.000 Հայերը։ Կենտրոնական վիճակագրական վարչութիւնը, դժբախտաբար, չէ հրատարակել այդ մասին իր տրամադրութեան տակ եղած տուեալները, որով մեզի համար դժուար է այդ վերին աստիճանի հետաքրքրական հարցին ստոյգ եւ հանգամանօրէն պատասխան տալ։ Այսքանը, սակայն, կարող ենք ասել, որ Վրաստանի Հայերը շարունակում են ապրել վերը նշած վայրերում, եւ այդ տեսակէտից առանձին փոփոխութիւն տեղի չի ունեցել 1917ից յետոյ։ Դրա փոխարէն կատարուել է մէկ ուրիշ կարեւոր փոփոխութիւն, նուազել է հայաբնակ քաղաքների եւ շրջանների հայ ազգաբնակութեան թիւը եւ զգալիօրէն աւելացել է Վրացիների թիւը։ Փոխուել է ուրեմն հայ եւ վրացի բնակչութեան թուական յարաբերութիւնը։ Եւ շնորհիւ վրացի ղեկավարների ձեռք առած միջոցառումների, Վրաստանի մամուլում լոյս տեսած տեղեկութիւններից յայտնի է, օրինակ, որ Թիֆլիսում ներկայումս մեծամասնութիւն են կազմում ոչ թէ Հայերը, այլ Վրացիները։ Եթէ այդ քաղաքի բնակչութիւնը, որ 1917ին 344.629 էր, բարձրացել է 1939ին 519.000ի եւ 1959ին հասել է 694.000ի, կարող ենք անվարան ասել որ այդ աճը տեղի է ունեցել շնորհիւ վրացի նորաբնակների։ Հայերի թիւը Թիֆլիսում համեմատած 1917ի հետ աւելի շուտ պակսել է եւ ոչ թէ աւելացել։

Նոյնը կատարուել է նաեւ Ախալցխայի նկատմամբ, որի բնակչութիւնը մինչեւ ռուսական յեղափոխութիւնը իր ճնշող մեծամասնութեամբ Հայեր էին։ Այսօր այդ քաղաքը այն աստիճան լցուեր է վրացի վերաբնակիչներով, որ Վրաստանի աշխարհագրութեան դասագիրքը համարում է այն վրացական հին քաղաքներից մէկը եւ նրա բնակչութեան մասին գրում է. «աճում է քաղաքային բնակչութեան թիւը եւ վրացիների հետ միասին այնտեղ ապրում են Ռուսներ, Հայեր եւայլն» (էջ 170), Հայերը գալիս են Վրացիներից եւ Ռուսներից յետոյ...

Վրաց բոլշեւիկները, սակայն, յատուկ աշխատանք են տարել Ախալքալակը վրացացնելու ուղղութեամբ։ Նախ գաւառը բաժանել են երկու շրջանների՝ Ախալքալաքի եւ Բոգդանովկայի եւ ապա յամառ եւ սիստեմատիկ կերպով վերաբնակեցրել են այդ երկու շրջաններում Վրացիներ, այդպիսով նաեւ Ախալքալաքի գաւառում վրացական մեծամասնութիւն ստեղծելու և այս ձեւով Ախալքալաքի հարցը միանգամ ընդ միշտ լուծելու նպատակով։

Ինչպէս ասացինք վերը, Թիֆլիսի, Ախալցխայի եւ Ախալքալաքի մասին մեր առածները առել ենք Վրաստանի թերթերից։ Պէտք է, սակայն, ճշդենք, որ այդ փափուկ հարցերի մասին վրացական մամուլը, բնականաբար, բացորոշ կերպով չէ որ գրում է, այնպէս որ վերի մեր հաստատումները եզրակացութիւններ են՝ հիմնուած յաճախ անուղղակի փաստերի վրայ։ Այսպէս, օրինակ, մինչդեռ Վրաստանի խորհրդայնացման սկզբի տարիներում Թիֆլիսի հայ բնակչութիւնը ներկայացւում էր լայնօրէն քաղաքի գանազան ընտրովի մարմինների մէջ (քաղաքային սովետ, քաղաքային սովետի գործադիր կոմիտէ, կուսակցական քաղաքային կոմիտէ, թաղային կուս. կոմիտէներ եւայլն), պատերազմից յետոյ այդ ընտրովի մարմինների մէջ Հայերի անունն ամ բեա չենք հանդիպում եւ կամ շատ քիչ ենք հանդիպում։ 1934ին Թիֆլիսի քաղաքային կուս. կոմիտէի քարտուղարութիւնը վարում էր մեզի ծանօթ Գ. Արութինովը, որ ծագումով Հայ էր։ Մէկ ուրիշ Հայ եղած է այդ ժամանակաշրջանին Թիֆլիսի քաղաքապետ։ Հայերը լայնօրէն ներկայացուած էին նաեւ քաղաքային սովետում եւ կուսակցական կոմիտէում։ Պատերազմից յետոյ հետզհետէ նուազել սկսաւ հայ ներկայացուցիչների թիւը յիշեալ մարմինների մէջ. մինչեւ որ վերջնականապէս քշուեցան նրանք քաղաքի ղեկավար մարմիններից։ Այս տարուայ Յունուարին տեղի ունեցաւ Թիֆլիսի կուս. կազմակերպութեան կոնֆերանսը, որ ... աշխատանքները աւարտեց ընտրելով կուս. ղեկավար մարմիններ՝ քարտուղարութիւն, Բիւրօ եւ վերստուգիչ յանձնաժողով։ Արդ, այդ մարմիններից եւ ... մէկի մէջ հայ ընտրուած է։ Հայերից ... ոք չընտրուեց նաեւ քաղաքի սովետի գործադիր կոմիտէի մէջ։

Նոյնը պիտի ասել նաեւ Ախալցխայի ... Ախալքալաքի նկատմամբ։ 1953ին Ախալքալաքի շրջանային կոմիտէի քարտուղարն էր ոմն Լուարսաբով, իսկ 1956ին ... ջանի սովետի գործադիր կոմիտէի նախագահ ընտրուած էր նոյնպէս վրացի. Բոգդանովկայի շրջանի իշխանութիւնը իր կարգին յանձնուած էր ոչ թէ Հայի այլ Ռուսի։

Ի՞նչ են ցոյց տալիս այս փաստերը։ Այս փաստերը ցոյց են տալիս այն, որ վրացի կոմունիստները արդէն որոշ ... ջողութիւններ են ձեռք բերել հայ մեծամասնութիւն ունեցող քաղաքներն ու շրջանները վրացացնելու ուղղութեամբ ... Վրաստանի հայ ինչպէս եւ միւս փոքրամասնութիւնները Վրացիների հետ ձուլելու նպատակով։ Մեղադրանքը շատ լուրջ է եւ ծանր եւ կարելի չէ այն ներկայացնել չհիմնաւորուած յայտարարութեան ձեւով։ Դիմենք, ուրեմն, այդ հիմնաւորումին, յենուելով ինչպէս միշտ ոչ ... լուրերի ու շրջան առած զրոյցների, ... բոլշեւիկեան աղբիւրներից առած փաստերի վրայ։

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԸ

Քանի մը շաբաթ առաջ, առտու մը, կանուխ արթնցայ՝ ու քնաթաթախ աչքիս մէկը բացած՝ նայեցայ սեղանիս վրայ քթքթացող ժամացոյցին։ Եօթը քառորդ կ'անցնէր։ Ուրախացայ։ Պատուհանէն ներս յորդող լոյսը արգիլելու համար վար քաշեցի վարագոյրը, ու միւս կողմիս դառնալով քնացայ։

Մէկ կտոր քնանալը լաւ բան է, բայց արթննալ, ժամացոյցին նայիլ՝ ու,—օխ, դեռ երկու կամ երեք ժամ քնանալու ժամանակ ունիմ» ըսել ինքն իրեն ու աչքերը գոցելը՝ աւելի լաւ բան է։ Մէկը լօխում ուտելու կը նմանի, միւսը՝ ագիտէ շաքարի, վայելքը երկար է։

Գիրի՜նկ–պօ՛նկ, լսեցի դրան զանգակին ձայնը քունիս մէջէն՝ ու ժամացոյցին նայեցայ. եօթուկէսն էր։

Կռնակիս բան մը առի՝ ու դժգոհութեան բառեր ծամծմելով, գացի դուռը բանալու։

Ոստիկան մըն էր։

— Բարի լոյս, օֆիսըր։

— Բարի լոյս, աս տունը քանի՞ ընտանիքոց տուն է, երկո՞ւ թէ երեք։

Երկու։

— Հապա դրան առջեւ երեք աղբաման կայ...

— Այո օֆիսըր, կառքերնիս զոյգ է, բայց աղբամանը, կառքի չափ սուղ բան մը չըլլալուն...

Ըսի ու զղջացի։

Մարդը այնպէս ծուռ ծուռ նայեցաւ աչքերուս մէջ, որ զղջացի. հիւմըր չունէր...

— Տէրը դո՞ւն ես այս տունին։

— Այո, այսինքն, ես կը կարծեմ թէ ես եմ տէրը, իսկ տան վրայ առնելիք ունեցող դրամատունը, կը կարծէ թէ ինք է տէրը...

Քիչ մը առաջուան սուր ու անբարեացակամ նայուածքը նորէն կրկնուեցաւ, ու ես նորէն զղջացի։ Ջէ՛, մարդը հիւմըրէ զուրկ էր, բոլորովին զուրկ...

Գրպանէն կանաչ տետրակ մը ու մատիտ մը հանեց։

— Քեզի կոչնագիր մը պիտի տամ։

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ ըրի՛ հակօրինական...

— Դրան առջեւի աղբամաններուն ծածկոցները չեն գրուած։

Վիզս երկարեցի ու իր լայն ուսերուն վրայէն նայեցայ տան առջեւ հացիի չուքին տակ կարգով շարուած երեք աղբամաններուն։

Մարդը իրաւ էր, բաց էին բոլորն ալ։ Տնտնալու ժամանակ չէր. ձեռքս դրի գրելու համար բացած էջին վրայ ու ...

խառնդով.

— Օֆիսըր, սըր, խնդրեմ, մի գրեր. մենք միշտ կը գոցենք, գոց կը պահենք, բայց երէկ գիշեր, երբ աղբամանները հաւաքին համար դուրս՝ ծառին տակ դրինք, մոռցեր ենք... Անշուշտ որ ... լի է, բայց կը խոստանանք այսուհետեւ քիչ մը աւելի ուշադիր ըլլալ, չմեղանչել օրէնքին դէմ ... հաւատացէք օֆիսըր մենք միշտ օրինապահ ենք եղած... Միայն թէ, երէկ գիշեր, երբ Տիկինը գանոնք դուրս դրաւ, մոռցեր է վրանին գոցելը։

Ըսի՝ ու նորէն զղջացի...

— Ըսել կ'ուզես թէ այս ծանր աղբամանները դուրս դնելու գործը կնոջդ վրա՞յ ես ձգած...

....

Գրել սկսաւ։

— Անունդ։

— Օֆիսըր, հազիւ կիսով չափ լեցուն են անոնք՝ ու բան մը դուրս չի կրնար թափիլ...

— Անունդ։

— Արամ։

— Առաջի՞ն թէ երկրորդ անունդ է Արամը։

— Առաջին անունս է։

— Երկրո՞րդը։

Ըսի։ Գրեց, վերջացուց։ Թուղթին առաջին կէսը, չորսով չորս մատնաչափ կտոր մը, տուաւ ինծի, միւս կէսն ու գրիչը դրաւ գրպանը ու կռնակը դարձուց։ Ես տեղս մնացի քարացած։ Երկու քայլ առաւ՝ ու դարձաւ ետ։

— Երեքի տեղ՝ մէկ աղբաման գրեցի. Յունիս մէկին, ժամը տասին դատարան եղիր։

— Աղէկ։

Բարկացեր էի։ Դուռը շառաչելով փակեցի ետեւէն։

Գիրի՜նկ–պօ՛նկ, վերստին հնչեց դրան զանգակը։

Դուռը նորէն բացի՝ նայելու համար մինչեւ վիզը խաչած խեցգետնի պէս կարմրած ոստիկանի դէմքին։

— Ի՞նչ կ'ուզէք, հիմա ի՞նչ անիրաւ մեղք գործեցի,— ըսի ես գրեթէ պոռալով։

— Փոխանակ շնորհակալ ըլլալու, որ երեքի տեղ միայն մէկ աղբաման գրեցի դուռը անկրթօրէն փակեցիք ետեւս.

— Ի՞նչ կ'ակնկալէիք, կ'ուզէիք որ ... բախտապա՞րտ ըլլայի անմիջան թերացման մը ի խնդիր գիս դատարան քաշելնուդ

համար:... Բացատրեցի ձեզի թէ միշտ ուշադիր եղած ենք, ու այսուհետեւ, ճէ՛ մը աւելի զգոյշ պիտի ըլլանք: Բայց մտիկ ընողը ո՞վ է, տակէ զատ, աղբամորիկ ընող անփութօրէն կափարիչները հաւաքները նետեն փողոցին մէջ ու ծանր կառքը կը քշեն վրայէն, ալ բան գործ չունիս կը քշեն ամիս նոր մը առ. կամ, եթէ չես կրնար նորը առնել, մուրճ վերցուր ու շտկէ ճզմուած կափարիչները ... Եթէ ճէ՛ մըն ալ չարաճճիութիւն այսպէս, կրնամ թիթեղագործներու արհեստակցական միութեան միջամտելու զիմումնագիր լեցնել քերես մասնագէտ ...

— Այդ բոլորը պահէ ու պատմէ դատաւորին, — ըսաւ ան, ու գրիչն ու կանաչ տետրակը նորէն հանեց գրպանէն. տրցագրութիւն մը ըրաւ թուղթին վրայ ու տուաւ՝ ինծի:

— Գրաւի կուղամ որ մէկը երեքի վե-րածեց, — ըսի ես ինծի, ու առանց վրան իսկ նայելու, վերադարձայ ննջարան:

Ալ քո՞ւն մնաց որ ...:

×

Այս դէպքը պատահեցաւ Մայիսին: Մայիս քանէն մինչեւ Յունիսի սկիզբը, տասը օր, հոս ու հոն ինկայ՝ ձեռքի տակէ հարցը կարգադրել տալու համար որ դատարան չերթամ: Ոչ աշխատած լըրագրիս օգնական խմբագիրը, եւ ոչ ալ փալիթիշըն բարեկամ մը կրցին բան մը ընել.

— Կը վախնամ թէ եթէ դատարան երթամ, ըստ բարի սովորութեանս, էվէլ-պակաս կը խօսիմ, ու պատիժս կրկնապատկել կուտայ, սիրտս բացի բարեկամի մը:

— Է, այնատեն կնիկդ ղրկէ դատարան, թելադրեց ան:

— Զըլլար, ըսի ես մտածկոտ:

— Ինչո՞ւ:

— Եթէ կարգուած ըլլայիր նման թելադրութիւն չէիր ըներ — ըսի ես ու հարցը փակեցի:

— Վերջը կը զղջաս ...

Բախտի: Քանի՞ տոլար է կր կարծես տուգանքը:

— Դատաւորին տրամադրութենէն ու քու տալիք պատասխաններէդ կախում ունի, սովորաբար 25 տոլար է:

25×3=75, մտքով հաշուեցի ես ու սիրտս փլաւ... ի՞նչ ընեմ, արդեօք կի՞նս աղքատի պէս հագուեցուցած ղրկեմ դատարան ...

×

Յունիս մէկի առաւօտը, ժամը 9·30-ին, երբ խաչս հանած տունը կր ձգէի դատարան երթալու համար, կինս պոռաց եւսէս թէ հեռս բաւականաչափ դրամ ունի՞մ:

— Ունիմ, 27 տոլար ունիմ, — բացատրեցի անոր, 25ը դատաւորին համար, երկուքն ալ, ճաշի՝ ու ճամբու առմակի համար:

— Հապա՞ եթէ չբաւէ ...

— Բերանդ ուղղուր բաց, կնիկ, եթէ այդքանը չբաւէ՝ բանտ կ'երթամ ... չիտակը շատ ալ դէշ չըլլար, այդքան տարի Նիւ Եորք նահանգին տուած դրամներուս փոխարէն, քանի մը օր ապաստան եւ ուտելիք կը ստանամ ...

×

Դատարանէն որ ներս մտայ, ութսուն հոգի մը կար հոն ինձմէ առաջ եկած: Կիներ, երախաներ, ոստիկաններ, թեւերնուն տակ պայուսակ սեղմած փաստաբաններ, վարձակալներ, տանտէրներ, գործաւորներ ու գործատուներ, աղքատ ու հարուստ մարդիկ ...

Մանր ու արթուն աչքերով մարդ մըն էր դատաւորը՝ որուն միայն ուսերն ու գլուխը կ'երեւէին բարձր ամպիոնին ետեւէն. ծաղոտ էր՝ տարօրինակ ճաղատութիւն մը: Կարծես բաղնիքի տաք թասը դրեր էին գլխուն՝ ու անով խանձեր տակը գտնուող բուսականութեան ամէն հետք: Թասէն դուրս մնացած մասը կը բոլորէր ու զուարճալի երեւոյթ մը կուտար արդարութեան մարդուն. մէկ խօսքով, իր երեւոյթը Սողոմոնավայել չէր..

Զբաղած էր ընտանեկան դատով մը: Մարդ մը զինովցեր էր ու ծեծեր էր կինը. կինը օգնութիւն էր կանչեր, ու դրացիներն ալ՝ կանչեր էին ոստիկաններ:

— Ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ, ինչպէ՞ս պատժեմ այս մարդը. բանտ ղրկե՞մ զինքը հարցուց դատաւորը կնոջ, որ, յոգնեք ու տխուր, կանգնած էր անշահ ամուսնոյն քովիկը:

Կինը գլխով ժխտական շարժում մը ըրաւ:

— Զաւակ ունի՞ք:

— Այո, եօթը տարու աղջիկ մը:

Դատաւորը բարկացաւ:

— Չես ամչնար, — պոռաց մարդուն դէմքին, ինչպէ՞ս կ'ակնկալես որ աղջիկդ քեզի, իր հօր հանդէպ սէր ու յարգանք ունենայ՝ երբ գինով կուգաս տուն ու տունը կը դարձնես դժոխք ... Չեմ կարծեր թէ մէկ երկու գարեջուրով գինովցող մարդ մըն ես, ուրեմն շատ աւելի ուժեղ բան մը կը խմես որ սուղ է, չե՞ս կրնար այդ դրամը ընտանիքիդ բարօրութեան համար գործածել ... Նայէ անոնց վրանգլխուն, քու վրայ-գլխուդ նայէ ... Քանի՞ անգամ կինդ ու զաւակդ ճաշարան կամ շարժապատկեր ես տարած հետդ ... քանի անգամէն վազ անցանք, երբեւիցէ դատուա՞ծ ես ...

Գինովը պատասխան չտուաւ: Այն ատեն դատաւորը դարձաւ անոր կնոջ ու հարցուց:

— Եղբայր, փեսայ կամ ուէէ ուժեղ ազգական ունի՞ս, ունի՞ս մէկը որ սենեակի մը մէջ փակուի այս մարդուն հետ՝ ու հետը խօսի իր հասկցած լեզուով, լաւ մը ջարդէ ու իրար խառնէ այս անշնորհքին քիթն ու բերանը ...

— Նուր աճբր, մէկը չունիմ ...

— Լաւ պարոն, — ըսաւ այն ատեն դատաւորը ամբաստանեալին, — կրնայ ըլլալ որ անունդ մոռնամ, բայց դէմքդ՝ բնաւ պիտի չելնէ մտքէս ... Ուրիշ անգամ եթէ հոս բերուիս, ահա կը խոստանամ օրէնքի տրամադրած պատիժներուն ամէնէն ծանրով պատժել քեզ ... Եթէ հիմա ներողութիւն խնդրես կնոջմէդ, ու խոստանաս ալ ձեռք չբարձրացնել անոր վրայ, քեզ կ'արձակեմ ազատ ...

Մարդը որ մինչեւ այդ պահը արձանի պէս անշարժ ու ուղիղ կեցած էր, դարձաւ քովը կեցող ոստիկանին, ու հանդարտ ձայնով մը ըսաւ.

— Զիս բանտ տար:

×

Յաջորդը, երկու դրացիներու միջեւ, երախաներու կռուէն ծագած վէճ մըն էր: Ներկայ էին հայրերն ալ, մայրերն ալ, երախաներն ալ: Ու մինչ դատաւորը կողմերը համբերութեամբ լսելէ վերջ հանդուրժողութեան ու ներողամտութեան յորդորներ կուտար, անոնց բացատրելով թէ «խաղալն ու աղմկելը երախաներու անկապտելի իրաւունքն է», երախաները, իրարու լեզու հանելէ ու իրարու փէշ քաշելէ ձանձրացած, սկսան իրենց գրպաններուն պարունակութիւնները դուրս բերել ու ցուցադրել: Զուան, կաւիճ, կէս կերուած խնձոր մը, կոճակներ, մեռած ու չորցած մարախ մը, ծամոն, գամ, գունաւոր քարի կտորներ, նապաստակի ոտք մը եւայլն:

— Ամչցէք, — վերջացուց դատաւորը, նայեցէք, անոնց նայեցէք, անոնք արդէն հաշտուեր՝ կը խաղան... Դուք էք որ հարցը մեծցուցած ու բարդացուցած էք.. կորսուեցէք, ու եթէ կրկին գաք, այսպէս աժան չէք ազատիր ձեռքէս... Յաջորդը:

Եթէ յաջորդը ու յաջորդին յաջորդն ալ նկարագրելու ու պատմելու ըլլամ, այս գրութիւնը չի վերջանար, բայց եօթնեբորդը մեքենագործ մըն էր՝ որ աղբի ծրբար մը նետեր էր բակի մը մէջ:

— Քսան հինգ տոլար տուգանք կամ հինգ օր բանտ:

— Յաջորդը:

Յաջորդը կին մըն էր, մեզի պէս, աղբամանին բերանը բաց էր ձգած: Նիհար, սպիտակ, վատառողջ երեւոյթով ու կլոր ուսերով երիտասարդ կին մըն էր: Հետը բերած էր շատ կապոյտ աչքերով չէկ, ուղիղ մազերով աղջնակ մը:

— Զաւակդ ինչո՞ւ հետդ բերիր — կը հարցնէ դատաւորը:

— Մէկը չունէի որ քովը ձգեմ ...

— Ցանցաւո՞ր ես:

— Այո, տէր դատաւոր:

— Երկու տոլար. վճարէ հաշուակալին:

Ու մինչ կինը դողացող մատներով տուգանքի գումարը իր պայուսակին մէջէն մէկտեղել կ'աշխատի, դատաւորը, որ լուռ զայն կը դիտէր, յուզուած, գրպանէն երկու տոլար կը հանէ ու քովը կեցող քարտուղարին հետ կը ղրկէ հաշուակալին, յետոյ գորովոտ ձայնով մը, կ'ըսէ կնոջ.

— Գնա տուն քոյր, գնա տուն ու այդ դրամով պաղպաղակ գնէ զաւկիդ ...Յաջորդը:

Յաջորդը ես եմ:

Սիրտս, չեմ գիտեր ինչու, արագ կը բաբախէ: Դատարանի քարտուղարը, ըլլալու ձեւով մը կը կարդայ մեղքիս արձանագրութիւնը:

Երեք աղբաման, առանց ծածկոցի, մեր դրան առջեւ, փողոց է դրուած:

— Ցանցաւո՞ր ես — կը հարցնէ դատաւորը առանց երեսս նայելու:

— Այո, Ճէն, նուր աճբր ...

Հինգ տոլար. յաջորդը:

Կը վճարեմ հինգ տոլարը ու աժան ազատած ըլլալու համոզումով, կ'աճապարեմ դուրս:

Ճամբան, տուն դացած պահուս, կը մտածեմ: Կը մտածեմ թէ Թուրքը կարծուածէն շատ աւելի վնաս հասցուց մեզի ... Ոչ միայն ջարդելով, այլեւ մեզ հանելով դուրս իր հողերէն... Այն երջանիկ երկրին մէջ, օրինակի համար, այսպէս անիրաւ տուգանք չկար .. Արդէն աղբաման չկար որ աղբամանի կափարիչը տեղը չդնելնուս համար տուգանք գոյութիւն ունենար ... Հոն աղբը կը նետէինք փողոց: Շունը կը սատկէր՝ դիակը կը նետէինք փողոց. կատուն կամ էշը կը սատկէին՝ կը նետէինք փողոց. ձին կը սատկէր՝ Ռոլերը քակել տալէ վերջ՝ դիակը կը նետէինք փողոց... Ու օր մը օրանց մէկու մտքէն չանցաւ այդ բաները ընելնուս համար մեզի նեղութիւն տալ... Ինչ երանելի երկիր էր... Ո՞ւր տեսնուած է որ կափարիչ մը տեղը դրուած չըլլալուն համար քաղաքացի մը քունէն հանուի ու դատարան քաշուի ... Անցեալներու, ժառանգական խնդրի մը կարգադրութեան համար Տաճկական Հիւպատոսարանն էի: Հիւպատոսարանի պաշտօնեան, մոխրամանի պարունակութիւնը նետեց պատուհանէն դուրս: ...

— Հիւպատոս պայը կ'ըսէ թէ, — բացատրեց ան ինծի, — մոխրամանին պարունակութիւնը եթէ չուտ չպարպուի, սենեակը կը հոտի ...

Անշուշտ, Հիւպատոսարանի սենեակին տեղ, նախընտրելի է որ կեավուռներու քաղաքը հոտի ...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ՝ ԿԵՆՍԱԿԱՆ Է ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՇԹՐԱՈՒՍ — «ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ՝ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԲԱՆԱԼԻՆ Է»

Ինչպէս հաղորդած էինք, պետական երկու ականաւոր դէմքեր վերջերս Յունաստան այցելեցին: Առաջինը՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ պաշտպանութեան նախարարը՝ Շթրաուս, երկրորդը՝ Եուկոսլաւիոյ փոխ-վարչապետը՝ Թէոտորովիչ:

Դիպուածի եւ պարզ զուգադիպութեան արդիւնք չէին այս զոյգ այցելութիւնները: Ճիշդ է թէ միջազգային նշանակութեամբ քաղաքական որոշումներ չեն տրուած բայց այս այցելութիւնները ցոյց տուին Յունաստանի գրաւած աշխարհագրական կարեւոր արժէքը:

Արդարեւ՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ պաշտպանութեան նախարարը, Աթէնքի մէջ լրագրողներուն կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ եւ բացատրեց իր առաքելութեան բուն նպատակը:

Շթրաուս դիտել տուած է, թէ «եթէ Արեւմտեան Գերմանիան կեդրոնական Եւրոպայի բանալին է, ապա Յունաստանըն ալ իր կարգին բանալին է Միջին Արեւելքի» ու ճիշդ իրենց գրաւած աշխարհագրական այս կարեւոր դիրքերուն համար է, որ Խ. Միութիւնը յականէ յանուանէ պայքարի ձեռնարկած է Արեւմտեան Գերմանիոյ դէմ ու լաբեան պայքար մըն՝ ալ Յունաստանի դէմ: Շթրաուսի կարծիքով Խ. Միութեան հիմնական նպատակն է քայքայել Ատլանտեան Ուխտը, ու այս իմաստով կ'աշխատի վարկաբեկել Արեւմտեան Գերմանիան՝ իր դաշնակիցներուն աչքին ներկայացնելով իբր «ազգայնամոլ» եւ «զինուորապաշտ» պետութիւն մը:

Շթրաուս առաջարկած է, որ երկու երկիրներուն միջեւ ստեղծուի գործակցութեան ամուր կապ մը, զինուորական եւ առեւտրական:

Գերմանիա ներկայիս նպատակ չունի զինուորական կայաններ եւ մթերանոցներ հաստատելու Յունաստանի մէջ: Եթէ նման պահանջ մը ներկայանայ, առաջարկը պիտի գայ Ատլանտեան Ուխտէն, որուն կրտսեր անդամն է՝ Յունաստան: Արեւմտեան Գերմանիոյ պաշտպանութեան նախարարը չէ վարանած շեշտելէ, թէ նման պարագայի մը՝ «Գերմանիա ընթացք պիտի տայ Ուխտի փափաքին, որովհետեւ, վերջին հաշուով գերման բանակը զուտ ազգային քաղաքականութիւն վարող բանակ մը չէ, այլեւ Եւրոպային ծառայող ուժ մը»: Այս նպատակով ալ Գերմանիան յանձնառու է տնտեսապէս օգնելու Յունաստանի:

Այլ նպատակով Աթէնք այցելած է Եուկոսլաւիոյ փոխ-վարչապետ՝ Թէոտորովիչ: Պաշտօնական հաղորդագրութիւնը կը շեշտէ թէ «առեւտրական» խօսակցութեանց համար մեկնած է Յունաստան, սակայն նկատի առնելով այցելուին հանգամանքը եւ այցելութեան թուականը (Շթրաուսէն անմիջապէս ետք) միջազգային դէտերու կարծիքն է որ իր նպատակն էր համոզել Աթէնքի կառավարութիւնը որ «չէզոք» քաղաքականութիւն մը վարէ: Արդարեւ՝ Պելկրատի համար Յունաստան քիչ մը շատ առաջ գացած է եւ ստանձնած՝ պատասխանատուութիւններ որոնք ծանր կրնան կշռել իր վրայ: Եուկոսլաւները, ախոյեան չէզոք քաղաքականութեան լաւ աչքով չեն դիտեր այս երեւոյթը ու դժգոհ են որ իրենց դրացի երկիրը ընդհանրապէս կապուած է Արեւմտեան պետութեանց եւ յատկապէս Մ. Նահանգներուն:

Առաջին անգամ չէ, անշուշտ, որ Պելկրատ կ'աշխատի համոզել Աթէնքը որ փոխէ իր քաղաքականութիւնը: 1951ին, Գրիոնի մէջ տեղի ունեցած Թիթօ-Նասր հանդիպումը առիթ տուած էր որ Պելկրատ «քաղաքական ճնշում» բանեցնէ Յունաստանի վրայ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ Լիզնըր Օտիթօրիումի ընդարձակ սրահին մէջ, Մարտ 12ին տեղի ունեցած է Մոսկուայի Պալշոյ թատրոնի համբաւաւոր պարիթօն՝ Պաւէլ Լիսիցիանի երգահանդէսը: Յայտագրի առաջին բաժինն մաս կազմած են՝ Շուման, Շուպէրթի եւ Վերտիի երաժշտութենէն կարեւոր կտորներ, զորս երգած է Օփերայի վարժ առողի մը կատարելագործութեամբ: Յայտագրին երկրորդ մասը՝ կազմուած հայերէն երգերէ, նոյնպէս արժանացած է երաժշտասէր հասարակութեան ջերմ եւ անվերապահ գնահատանքին: Համբաւաւոր պարիթօնը որ ունի նաեւ թէնորի մը երանգը, սահուն եւ յստակ երգած է՝ ծանօթ «Կռունկ»ը, Ա. Խաչատուրեանի «Ձնծաղ-քի երգը», Յարօ Ստեփանեանի «Սրտի Աղջիկը» եւ Սպենդիարեանի «Այ Վարդը»: Ներկաներուն բուռն փափաքին վըրայ երգած է նաեւ «Վարդ կոչիկս»:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ Մխիթարեանց վանքին այցելութիւն մը տուած է Արար Միացեալ Հանրապետութեան դեսպան՝ Օմար Ապու Ռիշէ, ընկերակցութեամբ Նիւ Եորքի Մէթրոփոլիթըն Օփերայի երգչուհի Լուսին Ամարայի եւ Գ. Լ. Քէշիշեանի:

Ընդհ. Աբբահայր՝ Մեսրոպ Արք. Հապոզեան ընդունած է հիւրերը: Դեսպանը մօտէն հետաքրքրուած է Մխիթարեաններու աշխատանքով: Մատենադարանին մէջ, հին ձեռագիրներու կարգին դեսպանին ցոյց տրուած է արաբական հին ձեռագիր մը որ դեսպանին ըսելով, շատ արժէքաւոր եւ լեզուի փիլիսոփայութեան նուիրուած երկասիրութիւն մըն է: Ըստ դեսպանին ձեռագիրը կը խօսի Հիւսէյին մարգարէին մասին եւ գեղեցիկ մանրանկար մըն ալ կայ՝ նկարազարդուած: Այս պարագան աննախընթաց կը նկատուի, որովհետեւ իսլամական ձեռագիրները երբեք նկար չեն ունենար:

Մկր աղբար խոշոր փոս մը բանալ տըւաւ իր պարտէզին մէջ: Բանուորները հարցուցին թէ ո՞ւր պիտի թափեն փոսէն հանուած հողը:

— Ուրիշ փոս մը բացէք, հոն լեցուցէք, կ'ըսէ Մկր աղա:

չափելու: Միայն թող գիտնայ, թէ այս նոր Ֆրանսան՝ կայ, ազատ եւ հպարտ, դուռը իր անցեալով, ապահով իր ապագային»:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

«Գայմանուն որ Խրուշչեւը մահափոր-ձի չենթարկեն» խորագրին տակ՝ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» (պահպանողական) հետեւեալ հաստատումները կ'ընէ.—

«Ոչ ոք, ի մասնաւորի Ֆրանսացի պետական մարդիկը եւ հասարակութիւնը չեն մոռցած 1934ին Մարսէյլի մէջ կատարուած մահափորձը Եուկոսլաւիոյ Աղեքսանդր Թագաւորին վրայ: Նախընթացը ահաւոր էր, իսկ կրկնութիւն մը աւելի ահաւոր պիտի ըլլայ:

«Նման վտանգ մը միայն տարագիրներէն չի գար: Ֆրանսացի քաղաքացիներուն մէջ եւս մեծ է թիւը անոնց՝ որոնց զգացումները, այս այցելութեան առթիւ, բորբոքած են ու պատրաստ ստանձնելու մեծ զոհողութիւններ բողոքի համար:

«Թէ այս զոհողութիւնը մինչեւ մահափորձ մը կազմակերպելու կրնա՞յ մղել զիրենք, Ֆրանսական կառավարութեան կը մնայ ճշդել: Մէկ բան յստակ է, որ մահափորձը պատասխան մը չէ այն դժուարութեանց որոնց առջեւ կը գտնըւինք»:

Նիւ Եորք Հէրըլտ.— «Թերեւս չափազանցութիւն ըլլար ըսել, թէ Խրուշչեւի այցելութեան առթիւ, քառասուն միլիոն Ֆրանսացիներ 40 միլիոն տեսակ կարծիք յայտնեցին: Խրուշչեւ պիտի նկատէ անշուշտ թէ միատեսակ մտածող ժողովուրդի մը երկիրը չէ որ կ'այցելէ: Այս երեւոյթը չի բացատրուիր միայն Խրուշչեւի անձով, այլ արդիւնք է Ֆրանսացի ժողովուրդին իւրայատուկ նկարագրին, որ դարերով սնած ու դաստիարակուած է ազատութեան եւ անկաշկանդ արտայայտուելու սկզբունքներով: Խրուշչեւ պատեհութիւնը պիտի ունենայ ըմբռնելու եւ գնահատելու ազատութեան մթնոլորտը, որ այնքան սիրելի է Ֆրանսային: Առիկա մթնոլորտն է մեծ սուրբերուն, մեծ թագաւորներուն, մեծ յեղափոխականներուն եւ մեծ իմաստասէրներուն: Ի վերջոյ, անհաւանական չէ որ Խորհրդային վարչապետը ինքն ալ այս մթնոլորտը շինիչ և նպաստաւոր գտնէ, յստակ եւ շինարար մտածելակերպի մը համար»:

Ջուտ Տէօյչէ Ցայթունկ.— Գերմանիոյ դէմ, Խրուշչեւ Ֆրանսան նկատի ունի: Կ'ուզէ ազդել տը Կոլի վրայ այդ ուղղութեամբ: Ի վերջոյ, ազդեցութեան մէկ միջոց կայ որ միշտ գործ կը տեսնէ Ֆրանսայի մէջ.— Գովել Ֆրանսական մշակոյթը...»:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մեծ համերգ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՅԻՍ 15

Կը խնդրուի չխաչաձեւել

×

Նախկին Սամաթիացիներու տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, 8 Մայիս 1960, Սալլօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

*

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ Եւրոպայի ընդհանուր ներկայացուցիչ Թոպըրթ Ֆ. Թէյլի (Միւնիխ) ցաւակցական հեռագրով մը իր եւ Կոմիտէին անդամներուն խոր համակրանքը կը յայտնէ ողբացեալ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆի ընկերներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն՝ իրենց կորուստին առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն եւ ընկերները կ'ողբան մահը վեթ. ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆի, եւ իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ողբացեալ ընկերոջ ընտանիքին:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» Շրջ. կոմիտէն եւ Նոր Սերունդի «Շաւարշ Միսաքեան» խումբը, կ'ողբան մահը վեթերան ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆի եւ այս տխուր առթիւ իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկ. Տէր Թովմասեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Մարաշի Հայր. Միութենէն յիսուն Ն.Ֆ. Տիկին Պէրպէրեանի միջոցաւ:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի «Բարգէն Սիւնի» խումբի կողմէ, 2 Ապրիլ, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Փէրկոլա (Ռօն Փուէն) շքեղ սրահին մէջ, Անտրէ Քոնսթան եւ Ֆրէտ Գովի անուանի զոյգ նուագախումբերը պիտի ստեղծեն շատ հաճելի ժամեր եւ զանազան անակնկալներ: Հայկական մթնոլորտ եւ առատ կերուխում:

ԳԻՆԵՃՕՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի «Բարգէն Սիւնի» խումբը իր ակումբին պաշտօնական բացումին առթիւ, Ապրիլ 2, Շաբաթ ժամը 19ին, կազմակերպած է գինեձօն մը, որուն սիրով կը հրաւիրուին շրջանի ընկերներն ու բոլոր այն ազգայինները, որոնք կը հետաքրքրուին Նոր Սերունդի շարժումով ու գործունէութեամբ:

Գեղարուեստական բաժին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Հրանդ Գալֆայեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր սատարախտ կնոջ՝

ԹԵՐԵԶ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆի

(ծնեալ Ալթունեան), մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Գ. Դասախօսութիւն

Տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Դասախօս՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Նիւթ՝ Հայկական Դատի պատմութիւնը Ա. շրջան սկիզբէն մինչեւ Պերլինի դաշնագիրը (1878):

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն: Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի եւ մասնակցութեամբ Փարիզի հայ գաղութին ներկայացուցիչներուն;

29 Մարտ, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին ՓԱԼԷ Տ'ՕՐՍԷի մէջ:

Փափաքողները կրնան մասնակցիլ ստանալով հրաւիրատոմսեր եկեղեցւոյ դիւանէն:

Մասնակցութեան բաժին 10 Ն. Ֆ.,

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիղի խումբին կողմէ:

Կիրակի, 27 Մարտ, ժամը 16էն 24, Շաւիլի դպրոցի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին: Ձոխ պիւֆէ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, Թըրիմեան վարժարանի վերանորոգման առթիւ, կազմակերպած է թէյասեղան մը, ի յարգանս դպրոցին անձնուիրաբար աշխատողներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր օժանդակող հայրենակիցներուն:

Այս Կիրակի ժամը 16ին, Թրիմեան սրահին մէջ:

Այս առթիւ կը հրաւիրուի Իսիի գաղութը եւ բոլոր կազմակերպութիւնները: (Ձեկուցում հոգաբարձութեան կողմէ):

Գեղարուեստական յայտագիր:

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ՓԱՐԻԶ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը չորսին, ընկերուհի Տիկին Աղնիւ Գազազեանի բնակարանը, 6 Րիւ Սէն Սիւլփիս, Փարիզ (6), Բ. յարկ, մէթրօ Օտէօն: Օրակարգ.— Շրջաբերականներու ընթերցում, պարահանդէսի հաշուեքննիչին զեկուցումը, նաեւ կարեւոր ընթացիկ հարցեր: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՀԱՄԱԽԱՐՊ. Հայր. Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պ. Սիմոնեանի սրճարանը: Ժողովը տեղի պիտի ունենայ ատանց անդամներու թիւը նկատի առնելու:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէրին համար կ'ուզուի այր եւ կին մը յարմար աշխատանքներու համար: Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան:

1, Bd. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

TÉL. 927 01-72

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ:

Ապրիլ 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մէզօն տը լա Շըմիի մէջ, 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք, մէթրօ Էնվալիտ:

Հայերէն եւ Ֆրանսերէն թատերախաղեր: Երգախառն պատկերներ եւ արտասանութիւն:

Մուտք՝ 6, 5 եւ 3 Ն. Ֆ.:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Ապրիլ 2ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին: Առնոնվիլի մեծ սրահին մէջ:

(Փառք էքսփոզիսիօն):

Այս առթիւ վարձուած է տեղւոյս համբաւաւոր Ժիլ Ծօլայի նուագախումբը:

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի բոլոր մասնաճիւղերուն հայ մարզիկները:

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ստանալու համար դիմել՝

Մարսէյլ.— Ա. Քէօսէեան (Փլաս տ'Էքս): Ուր կարելի է բաժանորդագրուիլ նաեւ «Հայ – Բույժ»ի:

Նիս. Շահան Զօտեան

Վալանս.— Արսէն Տէր – Սարգիսեան

Կրընոպլ. — Վ. Բարախեան:

Տէսին.— Սարգիս Առաքելեան:

Լիոն.— Ս. Կէնճեան եւ Ղ. Ղազարեան

Վիէն.— Մուշեղ Մուրատեան:

Պուտօ.— Կ. Տօնէրեան:

Սէն Շամոն.— Ս. Ընտրիկեան:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի սկսին Ապրիլ մէկին եւ պիտի փակուին Մայիսի վերջը:

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13 – 14 եւ 18 – 20: Ասկէ դուրս ժամադրութեամբ հեռախօս Թիթիւոէն 27 – 35:

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. — Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 26 ՄԱՐՏ — SAMEDI 26 MARS 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8738 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4559

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼ

Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ ուսուցչութիւնը շահաբեր եւ գրաւիչ ասպարէզ մըն է։

Ուսուցիչը այդ երկիրներուն մէջ ո՛չ միայն գոհացուցիչ թոշակ կը ստանայ, այլ կ'ապրի հանգստաւէտ պայմաններու մէջ։

Ծնունդին, Զատիկին, տօնական այլ օրերուն եւ ամառուան արձակուրդին — երբ դպրոցը փակ է — ուսուցիչն ու ուսուցչուհին չեն աշխատիր, սակայն կը ստանան իրենց ամսականները, առանց զեղչի։ Իրենց ազատ օրերը կրնան օգտագործել՝ գրքեր կարդալու եւ աւելի զարգանալու համար։

Ու երբ հասնին որոշ տարիքի մը, հանգստեան թոշակ կը ստանան։

Իսկ մեր մէ՞ջ։

Պետութիւն չունինք, որպէսզի կարենանք նման պայմաններ ապահովել մեր ուսուցիչներուն եւ ուսուցչուհիներուն։ Ցարագիր ենք։ Գաղթական։

Մեր դպրոցները մենք է որ կը շինենք — առանց պետական օժանդակութեան։ Մեր ուսուցիչներն ալ մենք է որ կը վարձատրենք — շատ համեստ պայմաններով։

Արեւմտեան երկիրներու մէջ կրթութիւնը ձրի է եւ պարտադիր։ Պետութիւնները իրենց տարեկան եկեւմուտքին մէջ կարեւոր գումարներ կը յատկացնեն դպրոցներուն համար։ Կը հոգան բոլոր ծախքերը։ Աշակերտն ու աշակերտուհին ոչ մէկ սանթիմ կը վճարեն դպրոցին՝ իբրեւ կրթաթոշակ։ Աղքատները դասագրքերն անգամ ձրի կը ստանան։ Ամէն տարի դպրոցի համար նոր շէնքեր կը շինուին։

Մեր դպրոցները — Միջին Արեւելքի մէջ — կը պահուին շնորհիւ ծնողներու զոհողութեանց եւ կարգ մը բարեսիրական ընկերութեանց նիւթական օժանդակութեան։

Ուսուցչի սով ունինք, պարզապէս անոր համար, որ կրթական ասպարէզը հրապուրիչ չէ մեր մէջ։ Անձնազոհ եւ հայրենասէր մտաւորականներն են միայն, որ կը նուիրուին ուսուցչութեան։

Սակայն ժամանակի հոլովոյթով գաղափարական այդ մարդոց թիւն ալ կը պակսի հետզհետէ։ Ներկայ հիւլէական, նիւթապաշտ դարուն մէջ մարդիկ չեն ուզեր ասպարէզ մը ընդգրկել՝ թշուառ կեանք մը քաշկռտելու համար։ Իրենց աշխատանքով շատ դրամ շահելու եւ հանգստաւէտ պայմաններ ապահովելու մասին կը մտածեն։

Կարելի չէ մեղադրել այդպէս մտածողները։

Ի՞նչ ընել սակայն՝ դարման տանելու համար այս ցաւին, որ նոր չէ եւ տասնեակ տարիներէ ի վեր մամուլի նիւթ է դարձած, առանց հիմնական լուծումի մը յանգելու։

Ուսուցիչ պատրաստել։

Ի՞նչպէս սակայն։

Ինչ խայծ տալ հաւանական թեկնածուներուն։ Ի՞նչով հրապուրել զանոնք։

Եւրոպայի եւ Ամերիկայի համալսարանները ուսանողնե՞ր ղրկել՝ որպէսզի համալսարանական բարձրագոյն կրթութիւն ստանան, յետագային մեր հայկական դպրոցներուն մէջ տնօրէն կամ մասնագէտ ուսուցիչ դառնալու հեռանկարով։

Այս նպատակին կը ձգտի կոչը, զոր Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը հրատարակեց վերջերս սփիւռքի թերթերուն մէջ։

Յոյսեր կա՞ն յաջողութեան։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՕՐԸ

ՃԱՌԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ

Հինգշաբթի, ծանրաբեռնուած յայտագիր մը ունեցաւ Խրուշչեւ։ Առաւօտ ժամը 10ին խօսակցութիւն Էլիզէի մէջ, Հանրապետութեան նախագահին հետ։ 13.30ին ճաշ՝ Մաթինեոնի պանդոկին մէջ։ 15.32ին՝ Օթէլ տը Վիլի մէջ ընդունելութիւն եւ ճառ։ 17.25ին՝ այց Առեւտրական սենեակ ու կարծիքներու փոխանակութիւն։ Վերջապէս 20.15ին Քէ տ'Օրսէի մէջ պաշտօնական ճաշ։

Խրուշչեւի ճառերը իրարմէ շատ չեն տարբերիր։ Արդարեւ՝ Էլիզէի թէ Օռլիի (առաջին օրը), հօթէլ տը Վիլի թէ Մաթինեոնի մէջ Խորհրդային վարչապետը միշտ ծանրացաւ «Գերման զինուորապաշտութեան», «վրէժխնդրութեան» եւ «ազգայնամոլութեան» վրայ։ Անշուշտ Էլիզէի գլուխ գլխի խօսակցութեանց ընթացքին՝ Խրուշչեւ փորձեց ցոյց տալ Հանրապետութեան նախագահին, Գերման ապագայ վտանգը։ Զօր. տը Կոլ, իր կարգին բացատրեց Խորհրդային վարչապետին թէ «իր մտավախութիւնները անտեղի են որ արեւմտեան Գերմանիան անդարձ կերպով կապուած է ժողովրդավար սկզբունքներու եւայլն։

ՃԱՌԵՐԸ ՄԱԹԻՆԵՈՆԻ ՄԷՋ

Վարչապետ Տըպրէ.— «Ձեր այցելութենէն ետք, իրերու կացութիւնը պէտք չէ նոյնը մնայ։ Խաղաղութիւնը, բառ երեւոյթին պարզ բառ մըն է։ Բառ մըն է որ ոչ ոք պիտի բացատրէր եւ սակայն խաբող եւ երկդիմի է։ Արդարեւ՝ խաղաղութիւնը, այն որ կը փափաքի ազատ քաղաքացին, միայն պատերազմի վերացումը չէ։ Խաղաղութիւնը աւելի աւելին է։ Անիկա հաստատումն է միջազգային կարգ ու սարքի մը, ազգերու միջեւ որոշ ներդաշնակութեան մը եւ գործակցութեան մը»։

Խրուշչեւ պատասխանած է ըսելով թէ պէտք է որ Ֆրանսա եւ Խ. Միութիւն միանան խաղաղութեան պահպանման ի խնդիր։ Այս համագործակցութիւնը չի նախատեսեր հրաժարումը իրաւակարգէ մը եւ գաղափարաբանութենէ մը ...

«Մեր երկու երկիրներուն միջեւ գործակցութեան շրջանակը սահման չունի։ Մեր շահերը իրարու հակոտնեայ չեն։ Անհրաժեշտ է որ ոչ–յարձակողական համաձայնագիր մը կնքուի մեր միջեւ»։

ՓԱՐԻԶԻ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Տըվրէյն.— «Փարիզ մեծ կարեւորութիւն կուտայ ազգերու հասկացողութեանց։ Կեդրոն մըն է ան ուր կը փչէ միտքի եւ հոգիի չորս հովերը։

Խրուշչեւ իր սովորութեան համաձայն մանրամասնօրէն կը թուէ Խ. Միութեան տեսակէտները միջազգային հարցերուն շուրջ։ Աւելին՝ կ'աշխատի դպչիլ ժողովուրդին ակար եւ զգայուն թելին ու կը խօսի «Փարիզի գրաւումէն», «Ստալինկրատի մէջ գերման ջոկատներու պարտութենէն եւ կը շեշտէ.— «Ուր որ ալ ըլլանք, առանց ծամծմելու կ'ըսենք թէ վտանգաւոր է քաջալերել Արեւմտեան Գերմանիոյ զինուորապաշտութիւնը»։

Խրուշչեւ օրուան երրորդ ճառը՝ արտասանեց առեւտրական սենեակը ուր փոխանակութեանց մասին խօսեցաւ։ Անգամ մը եւս ծանրացաւ Գերմանիոյ զինուորապաշտութեան վրայ։ Առաջին անգամ ըլլալով յիշեց ռուսական առած մը.— գէշ խաղաղութիւն մը լաւ կռիւէ մը աւելի լաւ է»։

Երեկոյեան Քէ տ'Օրսէի մէջ ռուսական ճաշ մը տրուեցաւ ի պատիւ տը Կոլի եւ այս վերջինը առաջին անգամ ճաշակեց Հայաստանի Քոնեաքը։ Ճաշացուցակին մէջ կար.— Քավիար, Փիրոշքի, Պորշ,

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. Էջ)

ՎԱՐՊԵՏԻՆ ՀԵՏ

Մեր ձայնաւոր մշակոյթին, մեր նուագային երաժշտութեան մեծ վարպետ՝ Արամ Խաչատուրեանի Փարիզ գալուստով, Արուեստից արդար չաստուածները ազգային հպարտութեան նոր ժամեր եւ օրեր կուտան Հայերուս։

Թանկագին զուգադիպութեամբ, հայ ծնած ու մնացած աշխարհահռչակ երգահանը առնելէն կը հասնի Լոյս Քաղաքը, իր հայ արուեստագէտի անկեղծ եւ բուռն ցեղային հպարտութեան զգացումով՝ վերջնապէս խղճալի դարձնելու այդ ըղձացումը նուաստ համարողը։ Իր հօրենական արիւնով հպարտ երաժիշտ, իր փառաւոր ճակատը դաս է հայամուսաց Ֆըրանսարենակ գրիչին ...։

Արամ Խաչատուրեան, միջազգային արժէք եւ արուեստագէտ իր գործով, լրիւ Հայ է իր խօսքով։ Բաւ է մայրենի լեզուով խօսիլ՝ հայրենի զգացումով տեսնուիլ հետը, որպէսզի նոյն մօր եւ հօր զաւակներու սրտի կապով, հարազատ եղբոր զգայնութեամբ, գուրգուրանքով ու մտերմութեամբ վերաբերի իր մօտ գացողին հետ։

Մեր հանդիպումներուն ընթացքին, իր խօսքերով եւ պարբերաբար լուռ պատասխաններով, ամէն վայրկեան նոր փաստ մը տուաւ իր Հայու մտայնութեան, խառնուածքին եւ զգացումներուն։

Վարպետին իսկ խօսքով, ժողովուրդ մը մեծ է իր մշակոյթին ազգային խորութեամբ եւ մեծութեամբ։ Այդպէսով մեծ է հայ ժողովուրդը․ եւ իր ազգային մեծ մշակոյթին մէջ, հայ երգը կենսական եւ անբաժանելի տարր է եղած։

Մեր աշուղներուն, սազանդար երգիչներուն բերնով դարէ դար ապրած, Մեծն Կոմիտասի աննախընթաց վաստակով վերջնապէս փրկուած հայ երգը, իր դարերով հասուն եւ հազարամեայ ցանքին փառաւոր հունձքին է հասած։

Ամէն ցանք իր հողը կ'ուզէ։ Դարերով մեր ժողովուրդը իր երգին ցանքն ըրած էր հայրենի հողին վրայ, բնական է եւ արդար որ հունձքը այսօր հայրենիքի մէջ կատարուի։ Արամ Խաչատուրեան, այդ փառաւոր հունձքին ամէնէն հասուն եւ ոսկեղէն հասկն է։

Վարպետին անձնական ստեղծումներով եւ իր գիտութեան առաջնորդութեամբ, Հայաստանի մէջ ծնած է, եւ հոն լայնօրէն կը շնչէ ու կը գործէ հայկական երաժշտութեան «դպրոց» մը։ Եղանակի ներշնչումով, շարադրութեան ձեւերով զուտ ազգային, այդ դպրոցին մշակած հայկական երաժշտութիւնը միջազգային նուաճումի ճամբուն մէջ է արդէն։ Վարպետին հաւաստումով, Հայաստանի մէջ այժմէն իսկ կան արդէն տասնեակ մը տաղանդաւոր երաժիշտներ, որոնց գործերը ունին միջազգային արժէք։

Շնորհիւ հայրենիքի մէջ արմատացած եւ մշակուած ազգային երաժշտութեան, մեր մշակոյթին ձայնաւոր մարզը երթալով միջազգային արժէքի կը տիրանայ։ Շուտով, Խաչատուրեանի եւ իր աշակերտներուն գործով, հայ նուագը մարդկային ընդհանրական մշակոյթի գանձին գոհարներէն մէկը պիտի ըլլայ։

Աշխարհացրիւ Հայութեան կեանքին եւ վերապրումին համար, հայ երգին դերը մեծ կրնայ ըլլալ ապագային։

Շաղալէն եկող անձրեւէն եւ փոթորիկէն ետք, իր եօթը լուռ գոյներով երկնակամար ծիածանը՝ աշխարհները իրարու կը կապէ։ Իր եօթը ձայնաւոր գոյներով, հոգեկամար հայկական երաժշտութիւնը՝ հայրենիքէն ներս ու դուրս ապրող Հայերը իրարու կապող հրաշալի ծիածանն է այսօր։

Կ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Դ.

ՀԱՅԵՐԸ ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ

2.

Նախորդ յօդուածում կանգ առնելով ի միջի այլոց Խորհրդ. Վրաստանի Հայերի տեղաբաշխման հարցի վրայ, նշեցինք այն փոփոխութիւնները, որ 1917*ից յետոյ տեղի է ունեցել Հայաբնակ քաղաքների եւ շրջանների հայ եւ վրացի բնակիչների թուական փոխյարաբերութեան մէջ: Յենուելով Թիֆլիսի թերթերի տեղեկութիւնների վրայ, մենք ցոյց տուինք, որ վրաց կոմունիստների կողմից ձեռք առնուած մի շարք միջոցառումների հետեւանքով, հայկական մեծամասնութիւն ունեցող քաղաքներում եւ շրջաններում ստեղծուել է եւ ստեղծւում է վրացական մեծամասնութիւն: Հայաբնակ հողամասերը ազգայնացնելու երկրորդ փուլը բնականաբար պիտի լինէր այնտեղի բնակիչների ազգայնացումը, այսինքն Հայերի ձուլումը Վրացիների հետ: Այդ ուղղութեամբ եւս աշխատել են վրաց կոմունիստները:*

Բայց մի՞թէ Վրաստանում իսկապէս տարուել է այդ կարգի քաղաքականութիւն ազգային փոքրամասնութիւնների, որով նաեւ Հայերի նկատմամբ:

Մեր կարծիքով այս հարցին չի կարելի դրական պատասխան տալ, յենուելով միայն զանազան լուրերի ու զրոյցների վրայ: Իբրեւ միակ անառարկելի աղբիւր կարող են ծառայել խորհրդային վկայութիւնները, խորհրդային թերթերում գրուածները:

Այդ աղբիւրին էլ մենք պիտի դիմենք:

1956 *թուականի աշնանը տեղի ունեցաւ Վրաստանի կոմ. կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտէի պլենումը, որտեղ զեկուցումով հանդէս եկաւ կենտկոմի առաջին քարտուղար եւ ներկայումս Խորհրդային Միութեան կենտրոն. կոմիտէի Նախագահութեան (պրեզիտիումի) անդամութեան թեկնածու Մժաւանաձէն: Ահաւասիկ նրա մի քանի մերկացումները Վրաստանի ազգային փոքրամասնութիւնների* (հայ, *աբխազ եւ օս*)*նկատմամբ վրացի կոմունիստների տարիներ շարունակ վարած քաղաքականութեան մասին* (*) :

Վրացի կոմունիստները (Մժաւանաձէն իր մերկացումները անել կարենալու համար ասում է. «Բերիան եւ նրա կամակատարները») «դիտաւորեալ կերպով վարելով աբխազ, հայ եւ օս բնակչութեան ազգային ,կուլտուրայի լիկվիդացման (*մշակոյթի հաշուեյարդարման*)գիծ, դրանով իսկ արհեստական կերպով բորբոքում էին գժտութիւն Վրացիների եւ մեր ռեսպուբլիկայում բնակւող միւս ազգութիւնների մարդկանց միջեւ, իրականացնելով նրանց (*ազգային փոքրամասնութիւնների՝ Ա. Խ.*) բռնի ասիմիլացումը (*ձուլումը*) (*«Զարեա Վոստոկա»* 23 *Օգոստոս* 56 *թ.*):

Փոքրամասնութիւնների ազգային մշակոյթի հաշուեյարդարի ենթարկելու համար ի՞նչ էր պէտք անել առաջին հերթին: Գոցել անշուշտ նրանց դպրոցները եւ հայ, աբխազ ու օս մանուկներին ստիպել որ յաճախեն վրացական դպրոցներ եւ մոռանան այսպիսով իրենց մայրենի լեզուն: Այդտեղից էլ սկսեր են վրացի կոմունիստները: «Վրաստանի մէջ, *գրում է կենտկոմի օրգան «Զարեա Վոստոկա»ն* (9 *Օգոստոս* 56 *թ.*) *իր խմբագրական յօդուածում*, «ոտնակոխում էին Աբխազների, Օսերի եւ Հայերի ազգային շահերը, գոցելով նրանց դպրոցները»: *Հայոց լեզուի գործածութեան դէմ եղած են նաեւ այլ կարգի սահմանափակումներ*: « Այն շրջաններում, *ասել է իր ճառի մէջ Մժաւանաձէն*, որտեղ ապրում է հայ կամ ազերի բնակչութիւն, շատ քիչ են ցուցադրւում կինոնկարներ (*շարժանկարներ*) նրանց մայրենի լեզուով»:

Միեւնոյն ժողովի մէջ Ախալքալաքի ներկայացուցիչը «յարուցեց այն կարեւոր հարցը, *գրում է «Զարեա Վոստոկա»ն*(20 *Օգոստոս* 56 *թ.*), թէ պէտք է դասախօսական պրոպագանդան կազմակերպել ոչ վրացի ազգաբնակչութեան մէջ նրա մայրենի լեզուով»: *Ուրեմն Ախալքալաքի, Բոգդանովկայի եւ Վրաստանի այլ շրջաններում ապրող Հայերի համար դասախօսութիւնները կատարուել են ոչ թէ հայերէն, այլ վրացերէն*: «Մինչեւ վերջին ժամանակներս, *գրում է «Սովետական Վրաստան» թերթը* (20 *Հոկտեմբեր*, 56 *թ.*), Թիֆլիսում գրեթէ բոլորովին դասախօսութիւններ չէին անցկացւում հայ, ադրբէջանցի եւ քուրդ բնակչութեան շրջանում նրանց մայրենի լեզուներով»: *Դասախօսութիւններ կարդալը արգիլուած է եղել Թիֆլիսի այն հայ բնակչութեան համար, որ մեծամասնութիւն էր կազմում այդ քաղաքում մինչեւ* 1917 *թուականը եւ նոյնիսկ յետագայ մի քանի տարիներում*: « Բերիայի յանցաւոր գործունէութեան եւ նրա վարած նացիոնալիստական (*ազգայնական*) քաղաքականութեան հետեւանքով, գրում է«*Զարեա Վոստոկա*» (21 *Հոկտ.* 56 *թ.*), հայ գրողները Վրաստանում աշխատում էին անբարենպաստ պայմաններում, նրանց երկերը հազուագիւտ դէպքերում էին հրատարակւում »:

Հալածանքները Հայերի դէմ կատարուել են նաեւ տնտեսական գետնի վրայ: Նացիոնալիստական քաղաքականութեան հետեւանքով «Վրաստանի որոշ շրջաններ, ասում է Մժաւանաձէն, գտնուեցին արտօնեալ դրութեան մէջ, երբ միւսները, մասնաւորապէս լեռնայինները ընկան խիստ ծանր տնտեսական վիճակի մէջ, որը մինչեւ օրս դեռ յաղթահարուած չէ» (*«Զարեա Վոստոկա»* 23 *Օգոստոս* 56 *թ.*): *Այդ ոչ-վրացական լեռնային շրջաններից մէկն է նաեւ Ախալքալաքի շրջանը, որի ներկայացուցիչը՝ ոմն Բլրցեան նոյն ժողովում* «կանգ է առնում հակակոլտնտեսային այն քաղաքականութեան ծանր հետեւանքների վրայ, որը ժողովրդի թշնամի Բերիան վարում էր յատկապէս ոչ-վրացական բնակչութիւն ունեցող լեռնային շրջանների նկատմամբ» (*«Զարեա Վոստոկա»* 23 *Օգոստոս* 1956 *թ.*):

Թիֆլիսում գոյութիւն է ունեցել (այժմ էլ գոյութիւն ունի) Վրաստանի գրողների միութեան հայկական սեկցիա : *Այդ սեկցիայի անդամներին արգիլուած է եղել կապ հաստատել եւ շփումներ ունենալ Վրաստանի միւս մասերում (Ախալքալաք, Աբխազիա) Հայերի հետ: Արգիլողը եղել է միշտ Բերիան, որ* լիկվիդացիայի *ենթարկուեց* 1953*ի ամառը: Բայց զարմանալի բան: Այնպէս է դուրս գալիս, որ դժոխք գնալուց յետոյ էլ նա շարունակել է իր հալածանքները Վրաստանի Հայերի դէմ: Այսպէս, օրինակ,* 1953*ից մինչեւ* 1956*ը, այսինքն ամբողջ երեք տարի նա շարունակել է արգիլել Վրաստանի գրողների հայկական սեկցիայի անդամներին Աբխազիա գնալ եւ շփումներ ունենալ այնտեղի Հայերի հետ: Եւ առաջին անգամ միայն* 1956*ին հայ գրողների սեկցիային արտօնւում է* բրիգադ (*գրողներու խումբ*) *ուղարկել Սոխում, Ծեբելդա եւ Աբխազիայի հայ գիւղերը, այնտեղ հայերէն լեզուով գրական երեկոյթներ կազմակերպելու եւ դասախօսութիւններ կարդալու համար:*

« — Աս առաջին անգամ է, որ Ծեբելդացիները հանդիպում են գրողների հետ», *ասել է այնտեղի ուսուցիչներից մէկը, ոմն Գուրունեան*, որ եւ ցանկութիւն է յայտնում, *գրում է* Սովետական Վրաստանը (19 *Հոկտեմբեր* 1956 *թ.*), որպէսզի Վրաստանի հայ գրողները յաճախակի այցելեն Աբխազիայի հայաբնակ գիւղերը» :

Աբխազիայում կար հայկական գաղութ որ կազմուած էր Տրապիզոնից գաղթած Հայերից: Այնտեղ կային ցարի ժամանակ հայ դպրոցներ: Վրացի կոմունիստները գոցել են այդ դպրոցները, ստիպելով հայ երեխաներին յաճախել վրացական դպրոցներ, որտեղ բոլոր առարկաները, դասաւանդւում են վրացերէնով: Աւելին՝ նրանք ամէն կարգի արգելքներ են յարուցել հայ լեզուի գործածութեան դէմ: Գաղութի կապերը կտրել են Թիֆլիսի հետ, որտեղ գործող հայ գրողների սեկցիային արգիլեն Աբխազիա գնալ եւ շփում ունենալ այնտեղի հայ աշխատաւորութեան հետ: Եւ այս այլանդակութիւնները կատարուել են տարիներ շարունակ, հայ ժողովրդի հայր Ստալինի գիտութեամբ ու բարեհաճ թոյլտուութեամբ:

Վրացի բոլշեւիկների կատարած վերոյիշեալ այլանդակութիւնները անհաւատալի են, բայց, դժբախտաբար անվիճելի իրողութիւններ են, տրուած լինելով որ վերոյիշեալ բոլոր փաստերը առնուած են Վրաստանի կենտկոմի առաջին քարտուղարի զեկուցումից եւ՝ նոյն կենտկոմի պաշտօնաթերթերի (Զարեան Վոստոկա, Սովետ. Վրաստան) մէջ լոյս տեսած տեղեկութիւններից:

Վերոյիշեալ բոլոր մերկացումները կատարուել են, ինչպէս ասացինք, 1956*ի աշնանը Վրաստանի կոմ. կուսի կենտրոնական կոմիտէի պլենումում (լիակատար նիստում), որ գումարուել է շտկելու համար Վրաստանի նախկին ղեկավարների թոյլ տուած սխալները: Բոլշեւիկները եթէ խոստովանում են կուսակցութեան կողմից թոյլ տուած սխալները, այդ անում են այն դէպքում եթէ այդ սխալները կատարուել են անցեալում եւ կատարուել են հաշուեյարդարի ենթարկուած կամ ասպարէզից քշուած նախկին ղեկավարների կողմից: Մերկացնելով իրենց նախորդների գործած սխալները, իշխանութեան տիրացած նոր ղեկավարները, դրանով ուզում են ասել, որ իրենք վարելու են ուղիղ քաղաքականութիւն: Ճիշդ այդպէս պէտք է հասկանալ եւ բացատրել նաեւ Ստալինից ու Բերիայից յետոյ Վրաստանի իշխանութեան տիրացած Մժաւանաձէի ելոյթը:*

Բայց իրականին մէջ շա՞տ բան է փոխուած Վրաստանի Հայերի վիճակի մէջ այն օրից սկսած, երբ երկրի իշխանութիւնը անցաւ Մժաւանաձէի ձեռքը: Ճշմարտութեան դէմ մեղանչում կը լինէր եթէ անվերապահօրէն դրական պատասխան տայինք այդ հարցին:

Նախ կենտկոմի վերոյիշեալ պլենումը, որ, ինչպէս ասացինք, գումարուել էր շտկելու համար Վրաստանի նախկին կենտկոմների թոյլ տուած սխալներն ու թերութիւնները, Ախալքալաքի գաւառի եւ Խրամ գետի հարաւում ընկած հայկական հողերի կցումը չհամարելով սխալ, ոչ մէկ խօսք արել է սահմանների հարցի վերաքննութեան մասին: Պլենումում չի խօսուել նաեւ կառավարական եւ կուսակցական ղեկավար մարմիններից հայ տարրերի արտաքսման մասին: Այդ եւս սխալ չհամարելով, պլենումը որոշել է ոչ մէկ փոփոխութիւն մտցնել կատարուածի մէջ: Վերը արդէն ասացինք, որ Թիֆլիսի քաղաքային սովետի գործադիր կոմիտէի մէջ նաեւ այս տարի ոչ մէկ հայ ընտրուած է: Հայեր չկան նաեւ Թիֆլիսի քաղաքային նորընտիր կուս. կոմիտէի քարտուղարութեան եւ Բիւրոյի մէջ: Ոչ մէկ Հայ ընտրուած է նաեւ երկրի ամենաբարձր մարմնի՝ կենտրոնական կոմիտէի քարտուղարութեան եւ բիւրոյի մէջ: Բիւրոյի վերջին հայ անդամը քշուեցաւ 1953*ին եւ այդ թուականից մինչեւ այսօր այլեւս ոչ մէկ Հայ չի առնուած այդ բարձրագոյն մարմնի մէջ:*

Գալով կուսակցական աւելի ստորադաս մարմիններին, այո, որոշ, բայց խիստ աննշան փոփոխութիւններ կատարուել են 1956*ից յետոյ: Այսպէս օրինակ, այս տարուայ Յունուարին ընտրուած կենտր. կոմիտէի* 111 *անդամներից երեքը Հայեր են՝ Բարիգեան, Բլրցեան, Մատոյեան, կենտկոմի անդամութեան* 55 *թեկնածուներից երկուսը Հայեր են՝ Բուդումեան ու Դուրգարեան:* 1953*ին կենտ. կոմիտէի մէջ ոչ մէկ Հայ ընտրուած էր եւ միայն երկու հոգի ընտրուած էին կենտկոմի անդամութեան թեկնածուներ:*

Գանք ամենակարեւորին՝ Վրաստանի Հայերի գոյատեւման հիմնական գործօնին, հայ մշակոյթին:

Վրաստան կան բաւական թիւով Հայեր, որոնք կորցրել են իրենց մայրենի լեզուն եւ խօսում են վրացերէն: Ցարական վերջին շրջանի հայկական վերելքի ժամանակ մեծ եւ արդիւնաւէտ աշխատանք կատարուեցաւ այդ Հայերի երեխաներին հայերէն սովորեցնելու Հայոց ծխական դպրոցներում: Ինչ վերաբերում է հին սերունդին պատկանող վրացախօս Հայերին, նրանք կապուած էին Հայութեան հետ եկեղեցու միջոցով: Այս վերջին կապը այլեւս գոյութիւն չունի: Չկայ նաեւ Վրաստանի Հայերի կրթական այնպիսի մի կենտրոն, ինչպիսին էին ցարական շրջանում Վրաստանի թեմական իշխանութիւնը եւ այլ կարգի հայկական ընկերակցութիւնները:

Վիրահայերի կրթ. գործի տնօրինութիւնը գտնւում է Վրաստանի կրթական մինիստրութեան ձեռքում, որի բարձր ղեկավարներից (մինիստր, մինիստրի տեղակալներ եւայլն) եւ ոչ մէկը Հայ է: Մժաւանաձէն փոխե՞լ է իրերի այսվիճակը: Ոչ, չի փոխել: Եւ այսպէս հինը շարունակւում է եւ Վրաստանի վիրախօս Հայերը դատապարտուած են գլխովին ձուլուելու Վրացիների հետ:

Ճիշդ է կան հայկական դպրոցներ Թիֆլիսում (որքա՞ն է նրանց թիւը չգիտենք), Ախալքալաքում, Բոգդանովկայի շրջանում եւ Աբխազիայում: Այդ դպրոցները ենթակայ են ոչ թէ հայ կրթական կենտրոնի, որ գոյութիւն չունի, այլ Վրաստանի կրթական մինիստրութեան: Ինչպէ՞ս է դրուած այդ դպրոցներում Հայոց լեզուի ուսուցումը, որքա՞ն է թիւը այդ դպրոցները յաճախող հայ աշակերտների, չգիտենք: Թիֆլիսում Հայոց լեզուով հրատարակուող թերթի՝ «Սովետական Վրաստան»ի մէջ, որ «օրգանն է Վրաստանի Կոմպարտիայի կենտրոնական կոմիտէի, Թբիլիսի կոմիտէի եւ վրացական ՍՍՌ աշխատաւորների դեպուտատների սովետի» այդ մասին տեղեկութիւններ չկան:

Այդ թերթը, որ սկզբում հրատարակւում էր շաբաթը երեք անգամ եւ յետոյ դարձաւ օրաթերթ, այժմ նորից հրատարակւում է շաբաթը երեք անգամ:

Թիֆլիսում կայ, ինչպէս ասացինք նաեւ Վրաստանի գրողների հայ սեկցիա որ մասնաւոր գործունէութիւն չի ցոյց տալիս: Սեկցիայի անդամները, բացառութեամբ ծանօթ գրող Ծերուն Թորգոմեանի, « բանաստեղծներ » են, երբեմն կը հաւաքուեն քննարկելու այս կամ այն գրողի լոյս ընծայած գիրքը: Հայ գրողներ կան նաեւ Աբխազիայում, որոնք կազմել են, ինչպէս ասացինք վերը Աբխազիայի հայ գրողների միաւորում. Վերջերս այդ գրողները լոյս են ընծայել «Սեւ Ծովեան այգաբաց » անունով մի ժողովածու, որ խմբագրել է Վրաստանի Գրողների Միութեան սեկցիայի նախագահ Բենիկ Սէյրանեանը:

Թիֆլիսում գործում է նաեւ հայ թատրոն, որի շէնքը գտնւում է մայրաքաղաքի ամենայետ ընկած թաղամասում, Նախկին Հաւլաբարում:

Ահա այն հայ մշակոյթը, որ «զարգանում է» Վրաստանում եւ որ կոչուած է փրկելու Վրաստանի Հայութիւնը ուծացումից:

Վրաստանի Հայութեան ապագայի մասին ստեղծուած պայմաններում լաւատես լինել չի կարելի:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) Հայաստանի թերթերում ոչ մէկ բառ գրուեց այդ պլենումի և Մժաւանաձէի ելոյթի մասին :

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԽՄԲ.— Կենսագրական այս տեղեկութիւնները քաղած ենք Շնիրսօնի «Ա. Խաչատուրեան» գիրքին անգլերէն հրատարակութենէն, զոր մեծ վարպետը ազնուութիւնն ունեցաւ մեր տրամադրութեան տակ դնել:

Միջազգային երաժշտական աշխարհի գնահատութեամբ, Արամ Խաչատուրեանի « Գայիանէ » պարախաղը՝ արդիական արուեստի գլուխ գործոցներու կարգին դասուած է արդէն:

Արդի երաժշտութեան եւ նուագարանութեան ամէնէն ժողովրդական եւ փայլուն էջը կը նկատուի «Սուրերու պարը» երաժշտական հրախաղութեան մը ապառութիւնը ձգող եւ ամէն ազգի ունկնդիր նուագասէրին դիւրահաղորդ այս հայկական էջը, Խաչատուրեանի բազմաբեղուն երաժշտութեան ամէնէն սիրուն եւ կորովի նմոյշներէն մէկն է:

Հայ երգահանին ստեղծագործ մտքին գիտութեան եւ խառնուածքին անձնայատուկ եւ հիմնական յատկանիշը այն է որ ան իրապէս նոր տարր մը կը ներմուծէ՝ առնէ մը ի վեր տեղքայլի մատնուած համամարդկային երաժշտութեան մէջ:

Իր գիտութեան մեծ մասը կը պարտի Ռիմսքի – Քորսաքովի փայլուն աշակերտներուն՝ Միխայէլ Գնեսին եւ Միասքովսքի, որոնց աշակերտած է երկար տարիներ:

Խաչատուրեանի մէջ, երաժիշտն ու մարդը անբաժան են իրարմէ եւ զիրար լրիւ կ'ամբողջացնեն — Կեանքի սէր, զօրաւոր կամք, յանդուգն արտայայտութիւն, մեծ զգայնութիւն եւ բուռն յուզում, հակադրութեանց նախասիրութիւն, այս բոլորը կան իր երաժշտութեան մէջ եւ հիմնական գիծերն են իր խառնուածքին: Հայ երգահանին գործը « լոյս է եւ ուրախութիւն» կ'ըսէ Գորգի Ագաֆիէֆ:

Արամ Խաչատուրեան ծնած է Թիֆլիս 1903, Յունիս 6ին: Հայրը՝ Եղիա, կազմարար էր: Խաչատուրեան յիշելով իր մանկութեան օրերը կ'ըսէ.— «Թիֆլիսը կը յիշեմ իբրեւ երգի քաղաք մը: Արհեստաւորը որ կ'աշխատէր, փողոցներու մէջ վրացական թթու կաթ, ձուկ եւ պտուղ ծախողները, ամէն մարդ կ'երգէր»:

Երբ Արամ ութ տարեկան էր, իր ծնողքը կը փոխադրուի կեդրոնի մօտ փողոց մը: Նախորդ վարձակալներէն կը գտնեն հին, կէս աւրուած դաշնակ մը: Եւ այդ հին դաշնակը կը ծառայէ Արամի ինքնաշխատութեան. Ուրիշ կարեւոր դէպք մը.— Հայրը գիրքեր կը կազմէր. Իշխանուհի Արղութինսկայա – Տոլգորուկայի համար, որ ծանօթ ուսուցիչ էր եւ անմիջապէս Արամը կ'առնէ իբրեւ աշակերտ: Հօն երգի դասատու էր Ղազարոս Աղայեանի որդին՝ Մուշեղ Աղայեան:

Այն ատենէն արդէն Արամ բացառիկ ականջ ունէր եւ բոլոր լսած երգերը կը յիշէր. Ինք է որ դարձեալ կը պատմէ.— «Հայրս եւ մայրս ինծի փոխանձեցին երաժշտութեան իրենց սէրը, մօրմէս սորվեցայ հայկական եւ ատրպէճանեան երգեր: Երբեք պիտի չմոռնամ «Որսկան Ախպէր»՝ հայ տխուր որսորդին երգը զոր կ'երգէր: Տարիներ ետք այդ երգին հիմր օգտագործած եմ Բ. Համանուագիս համար (դանդաղ մասը): Հայրս հայկական բոլոր երգերը գիտէր եւ կ'երգէր՝ թառով ընկերանալով:

Հայկական երգին մասին, Վալերի Բրուսով ռուս ծանօթ բանաստեղծը եւ լաւ թարգման մը հայ բանաստեղծութեան, կ'ըսէ.— «Հայկական երգը անմեղ է, հակառակ իր բոցին, կուռ եւ ամփոփ իր արտայայտութեան մէջ: Բանաստեղծութիւն մը արժեւլեան՝ իր արտայայտութեամբ, արեւմտեան՝ իր իմաստութեամբ. տխուր է առանց յուսահատութեան, տաք առանց չափազանցութեան: Հայկական ժողովրդական բանաստեղծութիւնը արուեստագէտ ժողովուրդի մը երգերն են »:

15 տարեկանին, Խաչատուրեան լաւ դաշնակահարի համբաւ ունէր: Յաճախ երգողներու կ'ընկերանար: Սկիզբը իր մեծ եղբայրները Սուրէն եւ Վաղինակ իրենց հօրը հետ կազմարարութիւն կ'ընեն. Բայց շուտով Սուրէն եղբայրը կ'երթայ Մոսկուա, թատրոնով զբաղելու: 1921ին կուգայ Թիֆլիս եւ Արամը իր հետ կը տանի Մոսկուա, որպէսզի մայրաքաղաքին մէջ կատարելագործէ իր ուսումը:

Արամ կ'ապրի իր մեծ եղբօր տունը:

Թիֆլիսի առեւտրական դպրոցէն ետք, Խաչատուրեան կը հետեւի Մոսկուայի համալսարանի դասերուն եւ 1922ին կ'ընդունուի գիտութեանց ճիւղը... երբ ուսանող կենսաբանութեան:

1922ին, 19 տարեկան էր երբ բարեկամներու թելադրանքով Արամ կը ներկայանայ Եւկենիա Ֆապիանովա Կնեսինայի որ երաժշտական դպրոց ունէր:

Կնեսինա ունկնդրելէ ետք երիտասարդ եւ տաղանդաւոր Արամը, զայն կը դնէ թաւջութակի դասարանը: Իր ուսուցիչները եղած են Բիչկով եւ Բորեսեաք: Քանի մը տարի ետք Խաչատուրեան կը մասնակցի դպրոցին հրապարակային համերգներուն: Երբ 1925ին, դպրոցին մէջ կը բացուի յօրինումի դասարան մը, Կնեսինայի դիմումով Խաչատուրեան կը մտնէ այդ դասարանը: Հոն կը հետեւի դասական երաժշտութեան՝ Պախ, Պեթովըն, Շոփէն, Լիսթ, Կլինքա, Զայքովսքի, Պորոտին, Մուսորոսկի, Բալագիրեւ եւ Ռիմսքի-Քորզաքով: Կը սկսի գործիական կտորներ գրել: Երիտասարդ Խաչատուրեան կը կրէ նաեւ Տըպիւսիի եւ Ռավելի ազդեցութիւնը: Ապրելով հանդերձ ռուսական միջավայրի մէջ, Խաչատուրեան իր կապը երբեք չէ խզած իր հայրենիքին՝ Հայաստանի հետ: Գործօն դեր ունի Մոսկուայի Հայ Տան մէջ, կեդրոն եւ ժողովավայր հայ արուեստագէտներու եւ ուսանողներու:

Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Խաչատուրեան կը լսէ հայ մեծ երգիչը՝ Շարա-Տալեան որ կ'երգէ ժողովրդական երգեր եւ հայ մեծ դասականին՝ Կոմիտաս վարդապետի գործերը:

Երբ մեծերը կը լսէ, Խաչատուրեան մտահոգ է իր մասին եւ պահ մը կը յուսալքուի. Իր այս վախը կը յայտնէ Սպենտիարեանին որ կը պատասխանէ.— «Կը վախնաս որ խեղճ երգահան մը ըլլաս, բայց ես հաւատք ունիմ քու ձիրքերուդ վրայ, գիտեմ որ մեծ արուեստագէտ մը պիտի ըլլաս: Նախ պէտք է սորվիս, ուսումնասիրէ՝ ռուս դասականները, քու իսկ ժողովուրդիդ երաժշտութիւնը եւ աշխատէ՛, աշխատէ»:

1929ին կը պատրաստուի Երաժշտանոցի մուտքի քննութեան: Գարնան կը յաջողի քննութիւնները, հիացում պատճառելով ուսուցիչներուն: Նոյն ժամանակ կը շարունակէ արտադրել եւ կը դաշնաւորէ հայկական երգեր:

Միասքովսքիի դասարանին մէջ, Խաչատուրեան կը հանդիպի Նինա Մաքարովայի՝ դաշնակահարուհի եւ յօրինող, որուն հետ բարեկամանալէ ետք կ'ամուսնանայ: Իր երկրորդ կինն է: Առաջինը, վաղամեռ Հայուհի մը, իրեն տուած էր աղջիկ զաւակ մը, այսօր 29 տարեկան: Երկրորդ ամուսնութենէն ունի մանչ մը:

1936ին գրած է Սունդուկեանցի «Պեպօ» խաղին շարժանկարի վերածումին երաժշտութիւնը: Երգերը շատ շուտ ժողովրդական կը դառնան. երբ քանի մը տարի յետոյ Խաչատուրեան Երեւան կ'երթայ, կը լսէ որ ագարակի մը մէջ բանուորները խումբով կ'երգեն Պեպոյի իր գրած եղանակը եւ կը հարցնէ. «Ի՞նչ է ձեր երգածը». կը պատասխանեն «Հայկական հին ժողովրդական երգ մը»:

1939ի գարնան, Խաչատուրեան երկար ճամբորդութիւն մը կ'ընէ իր հայրենիքը՝ Հայաստան: Իր նպատակն է ուսումնասիրել հայկական ժողովրդական երգերը: Մօտ վեց ամիս կը մնայ հոն, աշխատելով, հայ արուեստագէտներու հետ տեսնուելով, եւ այդ միջոցին կը գրէ «Երջանկութիւն» պարախաղը:

Խաչատուրեանի այցը Հայաստան իրեն կուտայ կենդանի տպաւորութիւններու հարստութիւն մը: Հայ երաժշտութեան եւ մշակոյթին հետ իր հաղորդութիւնը, իսկական դպրոց մը եղած է իրեն համար կամ ինչպէս ինք կ'ըսէ, «Երաժշտութեան երկրորդ ուսումնարան մը»: Օր չէր անցըներ առանց լսելու հայկական երգ մը: 1939ին Խաչատուրեան Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի անդամ կ'ընտրուի: Նոյն տարին կը ստանայ Խորհրդային Միութեան բարձրագոյն պատիւը՝ Լենինի շքանշանը:

Երեւանի մէջ կը ծանօթանայ եւ կը բարեկամանայ Աւետիք Իսահակեանի, Մարտիրոս Սարեանի, Յարօ Ստեփանեանի եւ Արմէն Տիգրանեանի հետ:

×

«Ամբողջ կեանքս ջանացած եմ ստեղծել իմ հարազատ եղանակներս, իմ հարազատ ներդաշնակութիւններս ու կշռոյթներս, նուագախմբումի իմ հարազատ նշանաբաններս: Ուզած եմ միշտ հնարումով յօրինող մը ըլլալ: Կեանքիս նպատակն է իմ անձնական խօսքս ըսել երաժշտութեան մէջ»:

1950ի Դեկտեմբերին Խաչատուրեան կ'այցելէ Իտալիա: Հռոմի մէջ կը լսէ Մարիօ Փետակալլոյի դաշնակի քոնչերթօն եւ կը ծանօթանայ ժամանակակից իտալական երաժշտութեան: Կը ծանօթանայ իտալացի երաժիշտներու՝ Ֆրանչէսքօ Մալիփիէրօ, Կոֆրետօ Փեթրասի: Խաչատուրեան սաէպ կը պտըտի Քոլիզէումի մէջ եւ ի տես Հռոմի փառաւոր կայսերական անցեալը պատմող այդ հնամեայ քարերուն, ներշնչումը կ'ունենայ «Սպարտակոս» պարերգին:

1954ի ամառը Խորհրդ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը, Խաչատուրեանի կուտայ «Ժողովրդական արուեստագէտի» տիտղոսը:

1955ին կ'երթայ Ֆինլանտա եւ կը տեսնուի 90ամեայ Սիպելիուսի հետ:

1956ին Խաչատուրեան կրկին երկար պտոյտ մը կ'ընէ Հայաստան, ուր բազմաթիւ նուագահանդէսներ կուտայ:

1957 ամրան Խաչատուրեան կ'այցելէ Լատին Ամերիկայի երկիրները, կնոջը հետ: Երեք ամիս կը մնայ Հարաւային Ամերիկա եւ կ'այցելէ Ուրուկուէյ, Արժանթին եւ Պրազիլիա: Կը ղեկավարէ 12 նուագահանդէսներ:

Կը բաղձայ օփերա մը գրել պատմութիւններէն, ջարդերէն միշտ վերապրած, աշխարհացրիւ հայ ժողովուրդի ճակատագրին՝ անոր տառապանքներուն, եւ նուաճումներուն վրայ: Իր սրտին շատ խօսող այս ծրագիրը իր ապագայ ստեղծագործութեանց գլխաւորներէն մէկը կը նկատէ:

«Ինծի համար կ'ըսէ Խաչատուրեան, յօրինողը ստեղծագործ անձ մըն է, իր ժողովուրդին զաւակը, իր ժամանակին մարդը որ բան մը ունի ըսելիք եւ գիտէ թէ ինչպէս պէտք է ըսէ ...»:

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

ՊԱՐԱԽԱՂԵՐ

Երջանկութիւն.— 3 արար, գրքոյկ՝ Կ. Յովհաննէսեան: Առաջին ներկայացում 1939, Սեպտեմբերին, Երեւան:

Գայիանէ.— 4 արար, գրքոյկ՝ Դերժավին: Առաջին ներկայացում 1942, Պերմ: 1957ին, Մոսկուայի Պալշոյ թատրոնին մէջ պարախաղը ներկայացուեցաւ նոր բեմադրութեամբ մը՝ Գլեբինովի գրքոյկին համաձայն:

Սպարտակոս, գրքոյկ՝ Վոլկով, չորս արար: Առաջին ներկայացում 1956, Լենինկրատ: 1957 Նոյեմբերին՝ Փրակա, 1958 Մարտին Մոսկուայի Պալշոյ թատրոնը:

ՆՈՒԱԳԱԽՄԲԱՅԻՆ

Առաջին համանուագ.— 3 մաս, 1934:
Երկրորդ համանուագ.— 4 մաս, 1943:
Համանուագային քերթուած, 1947:
Պարային շարք.— 1933:
Գայիանէ պարախաղէն՝ 3 շարք, 1943:
Երաժշտական շարք, Լերմոնթովի «Մասքարատ» թատերախաղին համար, 1940:
Վալէնցիայի Այրին, երաժշտական շարք Լոփ Տէ Վէկայի կատակերգութեան համար, 1949:
Ցնծութեան տաղ առ Լենին, 1949:
Ստալինկրատի ճակատամարտը, 1950:
Հանդիսաւոր քերթուած, 1952:
Վալս – Քոնսեր, 1955:

ԵՐԳԻ ԵՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ

Երեք երգ, հայ բանաստեղծներու խօսքերով (քերթուած – հէքեաթ – խանդ – երգ) 1944:

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Տաղ առ Ստալին, 1938:
Տաղ ցնծութեան, միջնագիլ ձայնի եւ երգչախումբի համար:

ՔՈՆՉԵՐԹՕ

Դաշնակ եւ նուագախումբ, 3 մաս, 1936:
Ջութակ եւ նուագախումբ, 3 մաս, 1940:
Թաւջութակ եւ նուագախումբ, 3 մաս, 1946:

ՍԵՆԵԱԿԻ ՆՈՒԱԳ

Երրեակ, դաշնակ, ջութակ եւ քլարինէթ, երեք մաս, 1932:
Կրկնակ ֆիւկ, լարային քառեակ, 1932:

ԴԱՇՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

Քերթուած.— 1927:
Պար, 1927:
Թոքքաթա, 1932:
Հաւաքածոյ, մանկական կտորներու, 1946:
5 կտոր, Օթելլօ ֆիլմի համար, 1955:
4 կտոր, Մաքպեթ ֆիլմի համար 1955:

ՋՈՒԹԱԿԻ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

Պար, 1926:
Երգ – քերթուած, 1929:
Սոնաթա, 1932:

ԵՐԳ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿ

Երգեր (Պուլվար Գոգոլի վրայ, Պարսկաստանի աղջիկները, Հարիւրապետ Կասթելլօ, Պալթեան ծով, Քեզի կը սպասեմ, Ինչի՞ կ'երազեն մանուկները, Իմ Մայրենիքս, Հայկական խումբ երգ, Երջանկութեան զօրքը, Սիրտին երգը):

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

Մասքարատ, 1940:
Կրեմլինի զանգակատունը, 1942:
Խորունկ նախատեսութիւն, 1943:
Մաքպեթ, 1955:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՀԱՄԱՐ

Պեպօ, 1935:
Զանգեզուր, 1938:
Պարտէզը, 1938:
Սալավաթ Եուլայեվ, 1939:
Դերի թիւ 217, 1945:
Ռուսական հարցը, 1948:
Վլատիմիր Իլիչ Լենին, 1949:
Ծննդավայր ուլին, 1949:
Ստալինկրատի ճակատամարտը, 1949:
Գաղտնի առաքելութիւն, 1950:
Ծովակալ Ուշաքով, 1953:
Նաւերը կը խորտակեն մարտկոցները, 1953:
Սալթանաթ, 1955:
Օթելլօ, 1955:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Գրեցինք թէ ամերիկացի զինուորները ինչ ձեւով «կը զբօսնուն» Թուրքիոյ մէջ, մինչեւ բարձրանալով երբեմն:

Այս մէկ զինուորը, լաւ մը գինովնալէ ետք, փոխանակ մինարէ բարձրանալու, մագլցեր է վարչապետին բնակարանը, ինչպէս կը կարդանք Պոլսոյ թերթերուն մէջ.—

Մարտ 11ին, ամերիկեան «Ֆօրէսթալ» սաւառնակիրի ծովայիններէն մին, որ գինով էր, Փարք Օթէլի մէջ փորձեց վարչապետին յարկաբաժինը մտնել: Դէպքը հետեւեալ պարագաներուն տակ տեղի ունեցած է:

Գինով ծովայինը, որ Փարք Օթէլի մէջ սենեակ մը վարձած էր, կէս գիշերին կը յիշէ թէ պէտք է նաեւ վերադառնար: Կը փորձէ բանալ սենեակին դուռը եւ գինով ըլլալով, չի յաջողիր: Կ'որոշէ պատշգամէն քովի սենեակը անցնիլ եւ այդ ճամբով դուրս ելլել: Սակայն քովի սենեակը մաս կը կազմէր վարչապետ Մէնտէրէսի յարկաբաժնին: Երբ ծովային պատշգամը կը ցատկէ, կը ձերբակալուի երկու գաղտնի ոստիկանի կողմէ եւ կը յանձնուի Ամերիկեան ծով. ոստիկանութեան:

Ամերիկացի հրամանատարը այս ցաւալի դէպքին առթիւ ներողութիւն խնդրեց վարչապետէն:

×

ԱՌԿԱԽ ԿԱՄՈՒՐՋ ՎՈՍՓՈՐԻ ՎՐԱՅ

Վոսփորի առկախ կամուրջին հիմնարկէքը մեծ հանդիսութեամբ պիտի կատարուի Իսթանպուլի ազատագրութեան տարեդարձին, Հոկտեմբեր 6ին:

Նոր կամուրջը պիտի ունենայ 1373 մեթր երկարութիւն եւ 17.78 լայնք: Մէկ ոտքը պիտի գտնուի Պէյլէրպէյիի եզերքէն հարիւր մեթր բացութեան վրայ, իսկ միւս ոտքը Օրթագիւղ:

Կամուրջին պողպատեայ ոտքերը պիտի ունենան 158 մեթր բարձրութիւն: Կամուրջին վրայ երթեւեկի համար չորս ճամբայ պիտի գտնուի, իւրաքանչիւր ճամբու լայնքը պիտի ըլլայ 3.63 մեթր:

Կամուրջէն անցնող փոխադրական միջոցներէն կառաբարձ նաեւ տոմսակին փոխարժէքը պիտի գանձուի, իսկ անոնք որ քալելով կ'անցնին պիտի վճարեն 25 ղրուշ: Կամուրջին երկու ծայրերը պիտի գտնուին հեռատեսիլի գործիքներ, որոնց միջոցաւ կարելի պիտի ըլլայ հակակշռել դանձումի գործը:

Ծանօթ է թէ առկախ կամուրջները դիւրաւ կը վնասուին հովերէն: Այս պատճառով Վոսփորի կամուրջին մաքէթը փորձուած է Ուաշինկթընի «հովի թիւնէլ»ին մէջ եւ փորձը ցոյց տուած է թէ այս կամուրջը պիտի կարենայ դիմադրել ամէնէն սաստիկ հովերուն:

Իսկ Ղալաթիոյ նոր կամուրջին համար ալ պատրաստութիւններ կը տեսնուին:

ՁԱՆԱԶԱՆ.— ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ

ԱՄԷՆԷՆ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻՆ

Ֆրանսական թերթ մը, մրցում մը կազմակերպած է իր ընթերցողներուն միջեւ, անոնց առաջարկելով որ սարսափ ազդող պատմութեան մը համար լաւագոյն նիւթը գտնեն: Ստացուած են բազմաթիւ նիւթեր՝ որոնց մէջէն առաջնութիւնը շահած է հետեւեալ նիւթին հեղինակը.— Զրածին ռումբերով տեղի ունեցած պատերազմէն ազատած վերջին մարդը նստած է իր սենեակին մէջ: Յանկարծ՝ դուռը կը բացուի եւ կը յայտնուի տանտիրուհին, որ անմիջապէս կը պահանջէ սենեակին յետնեալ վարձքերը, սպառնալով այլապէս, զայն դուրս հանել տունէն:

Ամբակում նամակ մը կը ստանայ իր նշանածէն: Կարդալ չգիտնալով՝ կ'երթայ խնդրել գիւղին վարժապետէն, որ կարդայ բարձրաձայն, բայց խփելով ականջները, որպէսզի կարդացածը միայն Ամբակում իմանայ:

ձուկ, բաց եւն․։ Իբրեւ ըմպելի՝ վօտկա, Վրաստանի ճերմակ գինի, Հայաստանի քօնեաք։ Բաժակաճառեր խօսուեցան այս առթիւ ալ ։

X Նախորդ իրիկուն չահեկան հանդի-պում մը եղած է Էլիզէի մէջ Խրուշչեւի — Մոլէի եւ տը Կոլի միջեւ։ Երբ առաջինը բսած է Մոլէի «միշտ նոյն դէշ բնաւո-րութիւնը ունի՞ք» եւ Մոլէ կը հաստա-տէ, տը Կոլ անմիջապէս կը միջամտէ «տեսաք, ինք իր բերնով բսաւ եւ ինծի հանդէպ ալ շատ կարծիք կը փոխէ», բայց Մոլէ կը պատասխանէ անմիջա-պէս — «Ես ինքզինքս միշտ հաւատարիմ կը մնամ, զօրավար»։

X Անգլիական մամուլը լայն տեղ կու տայ տը Կոլ — Խրուշչեւ հանդիպման։ Ո-մանք գոհ, ոմանք դժգոհ, «Տէյլի Մէյլ» նոյնիսկ, Լորել եւ Հարտիի կը նմանցնէ երկու պետական պարագլուխները ։

X Ֆրանսացի մը մերժած է առջի օր հանրակառք նստիլ որովհետեւ ... Թշնա-մի պետութեան մը դրօշակը կար վրան ։

ՆՈՐԷՆ ՀԱՅԵՐՈՎ ԿԸ ԶԲԱՂԻՆ...

Երէկ արձագանգ հանդիսացած էինք «Ֆրանս — Սուար»ի մէկ լուրին հայրենիք ներգաղթած Հայերու վերադարձին մա-սին։ «Լը Մոնտ»ի Մարտ 25ի թիւին մէջ, թերթին մասնաւոր թղթակից՝ Ալէնֆիլե-ման, Գոնէն, աւելի մանրամասնօրէն կը ծանրանայ այս հարցին վրայ ․ — Ցող-ուածին խորագիրն է — « Ըստ գերման ճամբորդի մը, Ֆրանսայէն ներգաղթած Հայերը կը յուսան որ Զօր․ տը Կոլ իրենց ի նպաստ միջամտութիւն մը պիտի ընէ»։ « Արեւմտեան մը , որ անհատական ճամ-բորդութիւն մը ըրած է Հայաստան , ա-ռիթներ ունեցած է խօսելու Ֆրանսայի հայ գաղութին անդամներուն հետ որոնք 1947ին, որոշած էին վերադառնալ իրենց նախնեաց երկիրը։ Ծանօթ է որ երբ Փի-նօ, այն ատեն արտաքին նախարար, Երե-ւանէն անցաւ, շատ մը կամաւոր ներ-գաղթողներ իրեն գիմեցին դժգոհութիւն յայտնելով այն միջոցներուն դէմ որոնք կը գործադրուէին իրենց հանդէպ ։ Կ՚ու-զէին որ Ֆրանսական կառավարութիւնը միջամտէ խորհրդային կառավարութեան մօտ ձեռք ձգելու համար, իրենց մեկնու-մին ատեն խօսք տրուած վերաբերումը եւ նաեւ արտօնութիւն ստանալու համար Ֆրանսա վերադառնալու։ Ֆրանսական մամուլին սեփական թղթակիցները ակա-նատես եղած էին արտաձմլիկ տեսարան-ներու եւ խօսած շատերու հետ ։ Պ․ Փի-նօ, այն ատեն միջամտեց Երեւանի իշխա-նութեանց եւ Մոլոթովի մօտ (այն ատեն՝ արտաքին նախարար) Ֆրանսախօս հայ ընտանիքներու համար․ բայց կիսկատար պատասխաններ ստացաւ։ Երեւանի հան-դիպումին միակ արդիւնքը բացասական եղաւ։ Բոլոր Հայերը որոնց նկարը հրա-տարակած էր շաբաթաթերթ մը, բացի մէկ հատէ, ոստիկանութեան կողմէ հե-տապնդուեցան եւ աշխատանքի կայաններ ղրկուեցան ․ Անոնց ազգականներէն 3000 հոգի յաջողած են խնդրանքներ հասցնել Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպանատունը, բայց այս վերջինը անկարող է ընդ առաջ երթալու իրենց դիմումին հակառակ ա-նոր որ, ըստ միջազգային օրէնքին 1947-ին ներգաղթողները, հարկ եղած ձեւա-կերպութիւնները չեն կատարած Ֆրան-սական հպատակութենէն հրաժարելու համար եւ միշտ Ֆրանսացի նկատուած են ։

« Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, ֆրանսական ծագում ունեցող հայ գա-ղութը․ (ԽՄԲ — Ընդգծումը մեր կող-մէ) մասնաւոր հսկողութեան ենթար-կուած է եւ կ՚ապրի նախնական պայ-մաններու մէջ, խորհրդային քաղաքացի-ներու միջինէն շատ վար ։ Անոնց տեղա-փոխութիւնները սահմանուած են եւ խոր-հրդային ընկերութեան հետ իրենց ան-հաղորդութիւնը մեծ յուսալքում մը ա-ռաջ բերած է իրենց մօտ եւ կը թարգմանուին ծայրայեղ արտայայտու-թիւններով, փախուստի յուսահատ փոր-ձերով ։ Կարելի է երեւակայել, թէ այս մթնոլորտին մէջ, ինչ արձագանգ գտած է Խրուշչեւի Ֆրանսա այցելութիւնը ։ Անկէ կը յուսան իրենց կեանքին բարելա-ւումը, տեսակ մը ՝՝ինքնորոշում՝՝ որպէս զի դուրս ելլեն աքսորէ մը որուն դատա-պարտուած են իրենց չափազանց վստա-հութեան պատճառաւ ։ Ամէնքը տը Կոլի վրայ կը հաշուեն, որ Խրուշչեւի հետ խօսի այս մասին եւ պնդէ անոր մօտ որ-պէսզի մարդկային եւ ազնիւ լուծում մը գտնէ »։

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Ժան եւ Քոլէթ Այանեան վեց ամսուան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր՝ Գրիգոր Այանեանի ։

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ՓԱՐԻԶ.— Ց․ Կ․ Խաչի մասնաճիւղին ընդհ․ ժողովը այս Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը չորսին, ընկերուհի Տիկին Ագնիւ Գազազեանի բնակարանը, 6 Րիւ Սէն Սիւլփիս, Փարիզ (6), Բ․ յարկ, մէթրօ Օտէօն ։ Օրակարգ.— Շրջաբերականնե-րու ընթերցում, պարահանդէսի հաշուե-քննիչին զեկուցումը․ նաեւ կարեւոր ըն-թացիկ հարցեր։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Ց․ Կ․ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, Երեւանի վարժարանի վերանորոգման առ-թիւ, կազմակերպած է թէյասեղան մը, ի յարգանս դպրոցին անձնուիրաբար աշ-խատողներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր օ-ժանդակող հայրենակիցներուն ։

Այս Կիրակի ժամը 16ին, Երեմեան սր-րահին մէջ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ․ Հրանդ Գալֆայեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 10ին, Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա-տարուի իր տատարախտ կնոջ՝

ԹԵՐԵԶ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆԻ

(ծնեալ Ալթունեան), մահուան քառա-սունքին առթիւ ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին ծանօթներ յարգողները ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ Կաթ․ Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊ․ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ Փարիզի հայ գաղութին ներկայացուցիչներուն ։

29 Մարտ․ Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 20·30ին։ ՓԱԼԷ Տ'ՕՐՍԷԻ մէջ։

Փափաքողները կրնան մասնակցիլ ստանալով հրաւիրատոմսեր եկեղեցւոյ դի-ւանէն ։ Մասնակցութեան բաժին 10 Ն․ Ֆ․։

ՆՈՒԷՐ

★

Այրի Տիկին Արմենուհի եւ Պ․ Լ․ Քէն-տիրեան Ոսկիան Քէնտիրեանի մահ-ուան քառասունքի առթիւ «Յառաջ»ի տա-րածման համար կը նուիրեն տասնական Ն․ Ֆ․։

ԳԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ․ Ե․ Դ․ Նոր Սե-բաստիոյ Շաւիլի խումբին կողմէ ։

Կիրակի, 27 Մարտ, ժամը 16էն 24 Շաւիլի դպրոցի սրահին մէջ ։

Գեղարուեստական բաժին։ Ճոխ պի-ֆէ ։

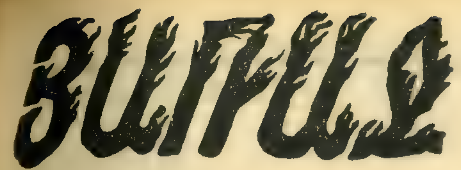

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9ᵉ

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՄԱՐՏ 1960

DIMANCHE 27 MARS 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8739 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4560

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

Մենք ալ հրատարակեցինք Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան «Կազմական կանոնագրութիւն»ը «Համալսարանական կրթաթոշակներ»ու մասին: (Յառաջ, Մարտ 3):

Գովելի է ձեռնարկը եւ շնորհաւորութեան արժանի:

Ունինք բազմաթիւ ուսումնատենչ երիտասարդներ եւ աղջիկներ — մանաւանդ Միջին Արեւելքի մէջ — որոնց նիւթական պայմանները թոյլ չեն տար հետեւելու բարձրագոյն կրթութեան: Նոյնիսկ իրենց ապրած երկիրներու համալսարաններուն մէջ:

Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը չի ճշդեր թէ տարեկան քանի՞ ուսանող — ուսանողուհի պիտի կրնան օգտուիլ իր յատկացնելիք կրթաթոշակներէն: Կը յուսանք թէ թիւը սահմանափակուած չէ եւ ներկայացող այս պատեհ առիթէն պիտի կրնան օգտուիլ բոլոր անոնք, որ կը լրացնեն պահանջուած պայմանները:

Պայմաններէն առաջինն է ունենալ հայկական ծագում: Թեկնածուին հպատակութիւնը նկատի պիտի չառնուի:

Այս պայմանը կարեւոր է: Սփիւռքի հայերը հարիւրին ութսուն համեմատութեամբ — թերեւս աւելի — դարձած են քաղաքացի իրենց բնակած երկիրներուն: Մեծ թիւ մը չեն կազմեր այլեւս անոնք, որ տակաւին «հայ գաղթական»ի ինքնութեան թուղթ ունին իրենց գրպանը: (Ֆրանսան է որ ամէնէն շատ «հայ գաղթական» ունի):

Օտար հպատակութիւն ստացած հայերը իրենց բնակավայրի քաղաքացիներուն հաւասար իրաւունքներ կը վայելեն եւ մեր մամուլը յաճախ արձագանգ կը դառնայ յաջողութեանցը հայկական ծագումով ուսանողներու եւ ուսանողուհիներու, որոնք պետական կրթաթոշակ կը ստանան՝ այս կամ այն համալսարանին մէջ բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար:

Ուստի կը կարծենք թէ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը իր «Կազմական կանոնագրութեան» մէջ յօդուած մը պէտք է աւելցնէր՝ նախապատուութիւն տալու համար անոնց, որոնք դեռ «հայ գաղթական» են, հետեւաբար եւ չունին պաշտպան պետութիւն մը, որ ձրի կրթաթոշակ տրամադրէ իրենց:

Կը յուսանք որ Հիմնարկութեան «Ընտրող Յանձնաժողով»ը բարեացակամ նկատողութեան կ'առնէ այս պարագան:

Կրթաթոշակները կը յատկացուին իբր փոխառութիւն, որ «հատուցանելի է՝ [իրենց] դրամով, ուսման լրումին յաջորդող հինգ տարիներուն ընթացքին, ըլլայ հայկական կամ բարեսիրական հաստատութիւններու մատուցուած ծառայութիւններով»:

Ուսման բոլոր ճիւղերը ընդունելի են, [բայց] նախապատուութիւն պիտի տրուի այն թեկնածուներուն որոնք կը փափաքին պատրաստուիլ մանկավարժական ասպարէզին եւ յանձնառու կ'ըլլան պաշտօնավարելու հայկական դպրոցական հաստատութիւններու մէջ (յօդուած 2):

Թեկնածուին իրեն կատարուած փոխառութիւնը հատուցած պիտի համարուի եթէ Հայկ. վարժարանի մը մէջ պաշտօնավարէ այնքան տարի որքան տեւած է իր ուսանողութեան շրջանը: Անկէ [illegible] պիտի ըլլայ իր ուզած գործն [illegible]:

Ուսուցիչ պատրաստելու, կրթական մշակներ քաջալերելու որոշ տրամադրութիւն ցոյց կուտայ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը: Սակայն պաշտօնավարութեան շրջանին այս ձեւով սահմանափակումը վտանգաւոր է եւ լիովին չի կրնար ծառայել սահմանուած նպատակին:

Եթէ թեկնածուն երեք տարի մանկավարժութիւն ուսած է բարձրագոյն վարժարանի մը մէջ, երեք տարի հայկ. դպրոցի մը մէջ դասաւանդելէ վերջ իրաւունք պիտի ունենայ հրաժեշտ տալու ուսուցչական ասպարէզին: Եւ պարտքը հատուցած պիտի ըլլայ:

Այսպիսի պայմաններով չէ որ պիտի կրնանք հայ ուսուցիչներ պատրաստել եւ ապահովել մեր վարժարաններու ապագան:

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը խսկապէս նախապատուութիւն պէտք է տայ այն թեկնածուներուն, որոնք յանձնառու կ'ըլլան — պատուոյ վրայ — ամբողջովին նուիրուելու կրթական ասպարէզին:

Այդ պարագային իսկապէս օգտակար ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլայ հայ ազգին:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԳԱՒԱՌ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Ի՞ՆՉ ԱՐԴԻՒՆՔ ՊԻՏԻ ՏԱՅ ԽՐՈՒՇՉԵՒ-ՏԸ ԿՈԼ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երկու պետական դէմքեր, երկուքն ալ իրենց իւրայատուկ նկարագիրներովը, առաջին անգամն ըլլալով, Հինգշաբթի, դէմ դիմաց նստան Էլիզէի մէջ ու խօսեցան Ֆրանսան եւ Խորհրդային Միութիւնը շահագրգռող միջազգային կարգ մը հարցերու շուրջ:

Անտարակոյս, միջազգային քաղաքական դէտերը ուշի ուշով հետեւեցան ու դեռ ժամանակ մը եւս պիտի հետեւին՝ Խրուշչեւի Ֆրանսա այցին ու այս առթիւ այս վերջինին խօսակցութիւններուն՝ Հանրապետութեան նախագահին հետ:

Առաջին իսկ առթիւ յայտնի եղաւ որ Խորհրդային վարչապետին համար Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ գործակցութիւնը, զինուորական թէ տնտեսական, «անբաղձալի երեւոյթ» մըն է: Արդարեւ՝ Էլիզէի իր գլուխ գլխի տեսակցութեան ընթացքին Խրուշչեւ բազմաթիւ անգամներ կրկնած է թէ ինչ մեծ վտանգ մը կը ներկայացնէ «զինուորապաշտ Արեւմտեան Գերմանիան»: Խորհրդային վարչապետը քաջ ծանօթ է Ֆրանսայի դարաւոր զգացումներուն եւ տրամադրութիւններուն Գերմանիոյ հանդէպ: Մանաւանդ այս վերջին պատերազմին՝ Ֆրանսա իր մորթին վրայ զգաց «զինուորապաշտ» եւ «ցեղապաշտ» Գերմանիոյ վտանգը: Ժողովրդական հանդիպումներու ընթացքին, ինչպէս նաեւ ամէն առիթով՝ Խրուշչեւ կը կրկնէ, կը յիշեցնէ վերջին մեծ պատերազմը եւ այս ձեւով Ֆրանսացի քաղաքացիին մէջ պիտի թարմացնէ դառն յիշատակներ: Անկէ՝ պիտի օգտուի միայն եւ բացառաբար ինքը՝ այսինքն Խորհրդային Միութիւնը:

Օռլիի օդակայանին մէջ, թէ Հօթէլ տը Վիլի (քաղաքապետարան) ընդունելութեան ընթացքին ի գործ դրաւ այս «հոգեբանական քաղաքականութիւնը»: Յայտնի օրինակ մըն է Խրուշչեւի այն յայտարարութիւնը, թէ «Փարիզը գրաւող գերման երեք զօրաբաժինները բնաջնջեցինք Ստալինկրատի առջեւ»:

Խորհրդային վարչապետը, սակայն, նկատի պէտք է առնէ որ արեւմուտքի համար այսօրուան Գերմանիան Հիթլերական չէ եւ շատ բան կայ փոխուած Գերմանիոյ ներքին կարգ ու սարքին եւ մտայնութեան մէջ: Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ շահերը հասարակաց են:

Ամէն պարագայի մէջ երկու տեսակցութիւնները ոչ մէկ արդիւնք տուին: Տը Կոլ վճռական մնաց եւ Խրուշչեւ գոհ չէ: Կը կարծուի թէ Ռամպուլէի յառաջիկայ խօսակցութիւնները աւելի արդիւնաւոր կ'ըլլան: Ուրբաթ օր տը Կոլ եւ Խրուշչեւ ոչ Գերմանիոյ, ոչ Պերլինի մասին խօսեցան այլ՝ հիւլէական պայթումներու եւ ապազինման: Կ'ըսուի թէ այս տեսակցութիւնը «սիրալիր» եղած է:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼՈՆ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ. «ՉԵՆՔ ՈՒԶԵՐ ՖՐԱՆՍԱՆ ԲԱԺՆԵԼ ԻՐ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԷՆ»

Ուրբաթ, Խորհրդային վարչապետը, կարգ մը շահեկան յայտարարութիւններ ըրաւ, դիւանագիտական մամուլի ճաշին ընթացքին, Փավիյոն Տօֆին:

Այցելութեան նպատակը.— «Չենք ուզեր Ֆրանսան իր դաշնակիցներէն բաժնել, նման միտումով մը հոս չեկանք: Առած մը ունինք որ կ'ըսէ. «աւելի լաւ է հարիւր բարեկամ ունենալ, քան հարիւր ռուբլի»: Յառաջիկայ վերին ժողովին համար կարեւոր է որ հասարակաց լեզու մը գտնենք: Այն տեսութիւնը թէ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ հաւասարակշռութիւնը պահելու համար զինարշաւը անխուսափելի է, ի վերջոյ մեզի կը տանի դէպի՝ պատերազմ»:

Ալժերիա.— Մեր տեսակէտը յստակ է, սակայն հոս չենք եկած այդ մասին խօսելու, այսուհանդերձ եթէ տը Կոլ փափաքի՝ կը խօսինք: Տը Կոլի Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութիւնը ինքնորոշման շուրջ. մեր կարծիքով լաւագոյն լուծումն է: Ինչ կը վերաբերի գաղթատիրական քաղաքականութեան՝ դէմ ենք ու համոզուած որ այդ երեւոյթը պիտի չքանայ»:

Հիւլէական ռմբամբ.— «Չենք գիտեր թէ ի՞նչ ըսել է այդ ակումբը: Այսուհանդերձ պատրաստ ենք քննելու կորիզային զէնքերու հարցը՝ Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ»:

Թերաճ երկիրներու օգնութիւն.— «Պատրաստ ենք գործակցելու ՄԱԿի երկիրներու հետ: Եթէ զինաթափութեան շուրջ համաձայնութիւն մը գոյանայ, կարեւոր գումարներ կարելի պիտի ըլլայ տրամադրել»:

Գրաքննութեան շուրջ.— «Հաւանաբար այս հարցին շուրջ տարբեր ըմբռնումներ ունինք: Կ'ըսէք թէ ձեր երկրին մէջ գրաքննութիւն չկայ: Հարցուցէք Ֆրանս-Փրէս կամ Հըրբթ մամուլի գործակալութեանց թղթակիցներուն, արդեօք կրնա՞ն իրենց ուզածին պէս հեռագրեր [illegible] հաղորդագրութիւններ գրել: Մոսկուայի մէջ գրաքննութիւն չկայ: Մեր թղթակիցները ազատ են ամէն բան գրելու, բացի սուտ բաներէ:

Գերմանիա եւ Պերլին.— «Խաղաղութեան դաշնագիր մը կնքել եւ վերջակէտ մը դնել վերջին պատերազմի հետքերուն: Եթէ մեր ճիգերը ապարդիւն անցնին, ստիպուած՝ առանձին դաշնագիր մը պիտի կնքենք Արեւելեան Գերմանիոյ հետ, այս պարագային՝ Գերմանիոյ շուրջ եղած նախկին բոլոր համաձայնութիւնները չեղեալ պիտի նկատուին: Օրուան անրապատեհ հարցումը ըրած է Եւրոպա թիւ 1ի թղթակից Ժօրժ Լըրուա (Թօփալեան): «Եթէ մրագրող ըլլայիք ի՞նչ հարցում պիտի ընէիք Խրուշչեւին»— «Անհամ հարցում մը որուն մասին երբեք չեմ մտածած — ըսած է Խրուշչեւ ու ապա աւելցուցած է — պիտի հարցնէի.— «Ինչո՞ւ այդքան քիչ տեղ կուտաք ձեր գաղափարներու քարոզչութեանց — եւ Խրուշչեւի պատասխանը պիտի ըլլար — որովհետեւ համոզուած եմ որ մեր գաղափարականը յաղթական դուրս պիտի գայ»:

ԱՑՑ՝ ԼԵՆԻՆԻ ՏՈՒՆԸ

Ուրբաթ օր Խրուշչեւ կ'այցելէ Բիւմարի - Ռոզի Լենինի բնակած տունը: Զին- (Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ որոշեց պոյքոթի ենթարկել ֆրանսական ապրանքները եւ ոչ մէկ ներածում ընել:

ՄԱՔՄԻԼԼԸՆ անակնկալ կերպով Ուաշինկթըն մեկնեցաւ: Լոնտոնի դէտերուն կարծիքով Նախագահ Այզընհաուըրի հետ պիտի քննէ զինաթափութեան շուրջ, Խորհրդային նոր առաջարկները:

ԹԱՄԲՐՈՆԻ որուն պաշտօն յանձնուած էր կազմել Իտալիոյ նոր դահլիճը, յաջողած է գործակիցներ հաւաքել ու Հանրապետութեան նախագահին ներկայացուցած է իր կազմած ցանկը:

Արտաքին նախարարութիւնը կը յանձնէ նախկին վարչապետ՝ Սէնիի: Մնացեալ բոլոր անդամներն ալ իր կուսակցութեան կը պատկանին՝ այսինքն Տէմօ-Քրիսթիանի:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ, Գերմանիոյ վարչապետը՝ Թոքիօ հասած է: Պիտի տեսակցի Հիրօհիթօ կայսեր հետ:

ՓԱՆՔՈՎԻ կառավարութիւնը (Արեւելեան Գերմանիա) նամակով մը Արեւմտեան Գերմանիոյ կ'առաջարկէ որ յառաջիկայ վերին ժողովին «երկու» պատգամաւորութիւններ երթան Փարիզ ու իւրաքանչիւրը ներկայացնէ իր կառավարութեան տեսակէտները:

ՍՊԱՆԻՈՅ արտաքին նախարարը Ուաշինկթընի մէջ յայտարարած է թէ պատերազմի ընթացքին բուն թշնամին՝ Խորհրդ. Միութիւնն էր: Քասթիէլլա աւելցուցած է՝ եթէ Սպանիա չէզոք մնացած չըլլար մահացու հարուած մը տուած կ'ըլլար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ ընդհ. քարտուղարին յայտարարութիւնները մեծ դժգոհութիւն պատճառած են Լիբանանի: Գրքոյկի մը մէջ նախատեսած է թէ արաբական դաշնակցային միութիւնը երեք միլիոն 238.614 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն պիտի ունենայ եւ 74 միլիոն 866.453 բնակիչ: Լիբանանի նախարարներէն՝ Թաքլա եւ Ճեմայիլ իրենց զարմանքը յայտնած են այս առթիւ շեշտելով թէ Պ. Հասունա (Լիկային քարտուղարը) արաբ պետութեանց կարծիքը առա՞ծ է նման յայտարարութիւններ գրելէ առաջ:

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ առաջարկած է Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան որ 350 միլիոն ռուբլիի վարկ մը բանայ Եփրատի վրայ ամբարտակի մը շինութեան համար:

ԼԸ ՄՈՆՏԻ Մարտ 25ի թիւը գրաւուեցաւ Ալժէրի մէջ: Թերթը տեղեկագիր մը հրատարակած էր, Յունուար 24ի դէպքերուն մասին:

ԺԱՔՌՈՒ, այն փաստաբանը որ եօթը տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր Ժընեւի ատեանին կողմէ փորձած է ինքզինքը կախել: Կը յուսան փրկել:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՃԱՌԻ անդամ ընտրուեցաւ Հանրի տը Մոնթերլան: Շնորհիւ 15րդ յօդուածին այս վերջինը ոչ մէկ այցելութիւն տուաւ նախօրօք, ոչ ալ պաշտօնապէս թեկնածու ներկայացաւ: Գրաւեց Սիքֆրիտի աթոռը:

ՏԽՐՈՒՆԻ — ԸՆԿԵՐ ՄԽՕ

Ազգակի Մարտ 24ի թիւէն ցաւով կ'իմանանք ընկեր Գրիգոր Միխիթարեանի (Մխօ) յանկարծական մահը որ տեղի ունեցած է, Մարտ 23ին, Թեհրան:

Մեր ողբացեալ ընկերը կուսակցական կարեւոր պաշտօններ վարած է Արեւելքի մէջ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Դ.

Ե.

ՀԱՅԵՐԸ ԱԴՐԲԵՋԱՆՈՒՄ

Ադրբէջանի փորհրդային հանրապետութիւնը բաղկացած է բուն Ադրբէջանից, Նախիջեւանի ինքնավար հանրապետութիւնից եւ լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզից: Այս վերջինիս բնակչութեան ճնշող մեծամասնութիւնը կազմում են Հայերը, որով Ադրբէջանի Հայերի մի մասի համար ստեղծուած է ինքնավար մարզ, մինչդեռ Վրաստանի Հայերը մինչեւ անգամ այն հողամասում, ուր կազմում են մեծամասնութիւն, (Ախալքալաք), միացուել են Վրաստանին իբրեւ սովորական հպատակներ:

Ադրբէջանի բնակչութեան ընդհանուր թիւն է 3·698·000, ըստ 1960 Թ. Փետրուար 4ի Թերթերում տպուած վիճակագրական վարչութեան հաղորդագրութեան: Նոյն վարչութեան 1959ի Մայիս 12ի հաղորդագրութեան մէջ Ադրբէջանի բնակչութեան թիւը ցոյց է տրուած 3700-000:

Այդ ընդհանուր թւից Նախիջեւանի ինքնավար հանրապետութեան բնակչութեան թիւն է 142·000, իսկ լեռնային Ղարաբաղինը 131·000:

Ադրբէջանցիների թիւը Ադրբէջանում (Նախիջեւանը եւ լեռնային Ղարաբաղը ներառեալ) 2·481·000 է որ անում է ընդհանուր ազգաբնակութեան 67·1 առ հարիւրը:

Ադրբէջանի Ազգային փոքրամասնութիւններից առաջին տեղը գրաւում են Ռուսները, որոնց թիւն է 515·000 կամ ընդհ. բնակչութեան 13·9 առ հարիւրը, ապա գալիս են Հայերը, որոնց թիւն է 442·000 կամ ընդհանուր բնակչութեան 12 առ հարիւրը: Միւս փոքրամասնութիւններից հաղորդագրութեան մէջ յիշուած են միայն Լեզգիները, թւով 98·000, կամ բնակչութեան 2·7 առ հարիւրը:

Ինչպէ՞ս են տեղաբաշխուած Հայերը Ադրբէջանում: Կենտրոնական վիճակագրական վարչութիւնը, դժբախտաբար, չէ հրատարակել այդ մասին իր տրամադրութեան տակ եղած տուեալները, որով ի վիճակի չենք ստոյգ թւերով նշել թէ Ադրբէջանի ո՞ր քաղաքում կամ շրջանում ի՞նչ թիւ են կազմում Հայերը: Պէտք է ենթադրել որ Հայերը այժմ էլ աւելի կամ պակաս համահաւաք բնակւում են Ադրբէջանի այն մասերում, ուրտեղ բնակւում էին 1917ից առաջ: Այդ թուականից յետոյ ծանօթ դէպքերի հետեւանքով որոշ փոփոխութիւններ սակայն տեղի են ունեցել Հայերի տեղաբաշխման մէջ Ադրբէջանում: Այսպէս, օրինակ, Նուխի քաղաքի եւ շրջակայ գիւղերի Հայերը կոտորուել են եւ կոտորածից փրկուածները տեղափոխուել են Հայաստան: Կոտորուել է Նախիջեւանի նախկին գաւառի Հայերի մեծ մասը: Պէտք է ենթադրել, որ զգալիօրէն նուազել է Հայերի թիւը նաեւ Բաքու եւ Գանձակ քաղաքներում:

Հայերի թիւը Ադրբէջանում գրեթէ նոյնքան է որքան Վրաստանում, բայց Հայերի մասնակցութեան չափը այդ հանրապետութեան քաղաքան-կուսակցական եւ մանաւանդ տնտեսական կեանքում շատ աւելի է, քան Վրաստանում: Նախ Ադրբէջանում, ինչպէս ասացինք, գոյութիւն ունի հայկական մի փոքրիկ օջախ՝ լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզը, որի մասին քիչ յետոյ: Բայց լեռնային Ղարաբաղից բացի, Հայերը ներկայացուած են նաեւ Ադրբէջանի կառավարական եւ կուսակցական ղեկավար մարմիններում, ինչպէս նաեւ որոշ շրջանների վարչութիւնների մէջ:

Վերջերս տեղի ունեցած կուսակցական համագումարի ղեկավար բոլոր մարմինների մէջ ներկայացուած են հայ կոմունիստները: Այսպէս օրինակ, հինգ հոգի ընտրուել են կուսակց. համագումարի նախագահութեան մէջ (Վրաստանում ոչ մէկ Հայ), մէկ հոգի ընտրուել է անդամ համագումարի քարտուղարութեան, մէկ հոգի՝ խմբագրական յանձնաժողովի մէջ եւ մէկ հոգի մանդատային յանձնաժողովի անդամ:

Ադրբէջանի վերջին կուս. համագումարի կողմից ընտրուած կենտրոնական կոմիտէի մէջ կան ութ Հայեր, կոմիտէի անդամութեան թեկնածուներից 7 հոգի Հայեր են, իսկ վերստուգիչ յանձնաժողովի մէջ հայ անդամների թիւն է երեք: Վրաստանում առաջ ոչ մէկ Հայ չէր ընտրւում կենտր. կոմիտէի մէջ: Ստալինի մահից յետոյ, երբ Հայերի դէմ յարուցած հալածանքները մի քիչ մեղմացան, այս տարուան համագումարի կողմից ընտրուած կենտրոնական կոմիտէի մէջ առնուել են երեք Հայեր, կենտկոմի անդամութեան թեկնածուներից Հայեր են երկու հոգի եւ վերստուգիչ յանձնաժողովում ընտրած են նոյնպէս 2 հոգի:

Ամենագլխաւորը սակայն այն է, որ Ադրբէջանի ամենաբարձր ղեկավար մարմնի մէջ՝ կենտրոնական կոմիտէի բիւրոյում, ինչպէս եւ առաջ նաեւ այս տարի իբրեւ լիազօր անդամ ընտրուած է մի հայ՝ Փ. Առուշանով, իսկ Վրաստանում 1953ից յետոյ ոչ մէկ Հայ է ընտրւում այդ բարձր մարմնի մէջ:

Ինչպէս Վրաստանի նոյնպէս եւ Ադրբէջանի մայրաքաղաքի բնակչութեան ըզգալի մի մասը Հայեր են: Թիֆլիսում Հայերի թիւը անհամեմատ շատ աւելի է, քան Բաքւում: Հակառակ դրան Թիֆլիս քաղաքի, ղեկավար մարմնի՝ քաղաքային կուս. կոմիտէի մէջ ոչ մէկ հայ ընտրուած է, մինչդեռ Բաքուի քաղկոմի երեք անդամներից մէկը Հայ է (Քարամեան): Թիֆլիսի թաղամասային կուս. կոմիտէներից միայն մէկի (Հաւլաբարի) քարտուղարը Հայ է, իսկ Բաքուի մէջ Հայ քարտուղարներ ընտրուած են մէկ քանի թաղամասային կոմիտէների մէջ:

Քանի որ թուական տուեալներ չկան հրատարակուած Հայերի տեղաբաշխման մասին Ադրբէջանում, սխալ չէր լինի. ե. թէ Հայերի մասնակցութիւնը կուսակցական եւ կառավարական մարմինների մէջ ընդունէինք իբրեւ ուղեցոյց որոշելու համար այն հարցը թէ, լեռնային Ղարաբաղը չհաշուած, Ադրբէջանի ո՞ր մասում Հայեր են բնակւում եթէ ոչ մեծամասնութեամբ, գէթ զգալի թւով:

Առաջին տեղը, այդ տեսակէտից, բռնում է անշուշտ, Բաքուն, որտեղ, ինչպէս տեսանք, Հայերը կուս. ղեկավար մարմինների մէջ ներկայացուած են հարկ եղած չափով: Բաքուից յետոյ գալիս է Գանձակը (Կիրովաբադը): 1930ին այդ քաղաքի բնակչութեան թիւը եղել է 99·000, այժմ, ըստ Յունուարեան մարդահամարի տուեալների, այդ թիւը բարձրացել է 116·000ի: Հայերի թիւը Գանձակում, 1917ից յետոյ զգալի չափով պակսել է, բայց այդ քաղաքում նոյնպէս մնացել են որոշ քանակութեամբ հայ բընակիչներ: Այդ պարագան հաշուի առնելով, Գանձակի քաղաքային կուսակց. կազմակերպութեան վերջին կոնֆերանսը իբրեւ քաղաքային կոմիտէի երրորդ անդամ ընտրել է Ղուլեան անունով մի հայ կոմունիստ: Պէտք է ենթադրել որ բաւականաչափ Հայեր կան նաեւ Խանլարի շրջանում, որտեղ շրջանային կոմիտէի առաջին քարտուղարը Հայ է (Ն. Դաւթեան): Հայ է նաեւ Ն.Տ.կայանի գլխաւոր ճարտարագէտը, ինչպէս եւ Հայեր են կոլտնտեսութիւններից մէկ քանիսի նախագահները: Այն պարագան, որ Դաշքեսանի շրջանային կոնֆերանսը Շրջ. Կոմիտէի երկրորդ քարտուղար է ընտրել մի Հայի (Ս. Դաղեան), հիմք է տալիս ենթադրելու որ այդտեղ նաեւ բաւականաչափ հայ բնակչութիւն է մնացել: Ամենայն հաւանականութեամբ բաւական հոծ բազմութեամբ Հայեր մնացել են նաեւ Ղարաբաղի այն մասում, որ ընկած է լեռնային Ղարաբաղի մարզի եւ Գանձակի միջեւ եւ որ մաս պիտի կազմէր այն Հայաստանին, որի սահմանները ճշդորոշուած են Հայաստանի պատուիրակութեան քարտէզում:

Գանք այժմ լեռնային Ղարաբաղի մարզին: Նորից վերարծարծել այն հարցը, որ հայկական ճնշող մեծամասնութիւն ունեցող այդ հողամասը արդար կը լինէր միացնել Հայաստանին եւ ոչ թէ իբրեւ ինքնավար մարզ թողնել Ադրբէջանի գերիշխանութեան տակ, աւելորդ ենք համարում: Անիրաւութիւնը կատարուած է եւ այժմ ի նկատի պիտի ունենանք փաստական վիճակը:

Ըստ Խորհրդային Միութեան վերջին մարդահամարի լեռնային Ղարաբաղի ընդհանուր բնակչութեան թիւը առ 15 Յունուար, եղած է 131·000: Քաղաքային բնակչութիւնը հաշւում է 27·000, իսկ գիւղականը՝ 104·000: Լեռնային Ղարաբաղի մայրաքաղաքն է Ստեփանակերտը (Նախկին Հանքենդ գիւղը), որ 1939ին ունեցել է 10·000 բնակիչ, իսկ 1959ին այդ թիւը հասել է 20·000ի: Մնացած 7 հազարը պէտք է ենթադրել որ Շուշի քաղաքի բնակիչների թիւն է, որովհետեւ ուրիշ քաղաք լեռնային Ղարաբաղում չկայ:

Մարզի բնակչութեան ազգային կազմի մասին տեղեկութիւն չկայ վիճակագրական վարչութեան հաղորդագրութեան մէջ: Յայտնի է, սակայն, որ լեռնային Ղարաբաղի բնակչութեան ճնշող մեծամասնութիւնը Հայեր են եւ միայն մի փոքր թիւը կազմում են Ադրբէջանցիները: Հայերի ձեռքին են գտնւում մարզի սովետական եւ կուսակցական մարմինները: Ադրբէջանցիների մասնակցութիւնը մարզի վարչութեան մէջ շատ աննշան է: Լեռնային Ղարաբաղի մարզային գործադիր կոմիտէի նախագահը Հայ է (Շահրիմանեան): Մարզային «կուս.» կոնֆերանսի կողմից ընտրուած առաջին եւ երկրորդ քարտուղարները (Ն. Շահնազարով եւ Ս. Աբրահամեան) նոյնպէս Հայեր են, իսկ երրորդ քարտուղարը՝ (Բ. Իբրահիմով) Ադրբէջանցի է: Կոմսոմոլի մարզային կոմիտէի վերջերս ընտրուած երեք քարտուղարներից երկուսը Հայեր են, իսկ մէկը Ադրբէջանցի, Լեռնային Ղարաբաղը բաժանուած է հինգ շրջանների, որոնցից միայն մէկի Մարտակերտի շրջկոմի երեք քարտուղարներից մէկը Ադրբէջանցի է: Միւս բոլոր շրջանների կուս. կոմիտէների քարտուղարները Հայեր են:

Լեռնային Ղարաբաղում հրատարակւում է Սովետական Ղարաբաղ անունով թերթ, որ արտասահմանում չի ստացւում: Ուրիշ ի՞նչ հրատարակութիւններ կան հայկական այդ օջախում, չգիտենք: Մարզի մայրաքաղաքում Ստեփանակերտում գործում է պետական հայկական դրամայի թատրոն, որի ընթացիկ տարուայ խաղացանկում կան Ա. Քաջազնեանի «Վարդանք»ը (ըստ Դէմիրճեանի վէպի), Գ. Տէր Գրիգորեանի «Գարնան անձրեւը», Վահարգատէի «Եղճ»ը, Վ. Մանուէլեանի «Այգիների երգը», Լերմոնտովի «Դիմակահանդէս» եւ այլ թատերակներ: Ստեփանակերտի թատրոնում հանդէս կը գան Վ. Փափազեանը եւ Հր. Ներսիսեանը: Ընթացիկ թատերաշրջանում թատրոնը ներկայացումներ պիտի տայ Բաքւում, Սումգայիթում, Կիրովաբադում, Դաշքեսանում: Թատրոնի գլխաւոր բեմադիրն է (ռեժիսէօր) ռեսպուբլիկայի վաստակաւոր արտիստ Ի. Յովհաննիսեանը, առաջին ձեւաւորում կատարողը՝ արուեստի վաստակաւոր գործիչ Մ. Սաղեանը:

Իբրեւ եզրակացութիւն պիտի ասենք, որ լեռնային Ղարաբաղի Հայերը գտնւում են նոյն վիճակի մէջ ինչ որ Խորհր. Հայաստանի Հայերը: Ձուլման վտանգ նրանց չի սպառնում:

Տարբեր է, սակայն, պարագան Ադրբէջանի մայրաքաղաքում ապրող Հայերի: Ճիշդ է Ադրբէջանցիների հետ ձուլուելու վտանգից զերծ են Բաքուի եւ առհասարակ Ադրբէջանի միւս շրջաններում ցրուած Հայերը, բայց մանաւորապէս Բաքուի Հայերը ենթակայ են այդ կարգի վտանգի, որ գալիս է ուրիշ կողմից: Բաքուի Հայերը եւ մանաւանդ այսպէս կոչուած բարձր դասակարգին պատկանողները հակամէտ են ենթարկուելու ռուսական մշակոյթի ազդեցութեան, իւրացնելու ռուս լեզուն եւ վերջին հաշուով ձուլուելու Ռուսների հետ: Ճիշդ է Բաքուի մէջ կան նաեւ հայկական դպրոցներ, բայց մայրաքաղաքի հայ բարձր եւ նոյնիսկ միջին դասակարգի Հայերը գերադասում են իրենց զաւակները ուղարկել Բաքւում գործող ռուսական դպրոցները, որտեղի ընթացաւարտների գործածական լեզուն դառնում է ռուսերէնը: Դիմագրաւել այդ վտանգին Բաքուի հայ գրողները եւ մշակութային գործիչները ի վիճակի չեն, տրուած լինելով որ նըրանք որակական և քանակական տեսակէտով ցած մակարդակի վրայ են գտնւում: Ոչ հայերէն լեզւով հրատարակուող «Կոմունիստ» օրաթերթը, որ ի դէպ իր որակով շատ աւելի բարձր է, քան Վրաստանի եռօրեայ «Սովետական Վրաստանը», ոչ Ադրբէջանի գրողների միութեան հայկական սեկցիան, որի ազատ գործունէութեան դէմ կառավարական ոչ մէկ արգելք գոյութիւն ունի, չեն կարող դիմագրաւել ռուսացման այն վտանգը, որ սպառնում է Բաքուի Հայերի որոշ մասին:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Աղեքսանդրիոյ մէջ էր որ հանդիպած էի մեր մեծ եւ սքանչելի կաթողիկոսին. 1950ի գարնան էր, եւ ան Բերոյա կ... թար՝ Անթիլիասի իր վանքին համար ... խառնելու: Այդ միջոցին ան դեռ ունէր ... ամբողջ մտաւորական եւ գեղարուեստական հմայքը:

Երբ այդ օրէն քիչ մը աւելի քան ... տարի վերջ Լիբանան եկայ, անիկա ար... դէն հիւանդ պառկած էր: Իր հիւանդութիւնը տեւեց երկար՝ անոր կեանքին ... մէն մէկ օրը դարձնելով հոգեվարք ... տառապանք մը: Լիբանանի մէկ ծայրէն միւսը տարածուած էր անոր հիւանդութեան լուրը, եւ ժողովուրդը կը տառա... պէր իր հետը:

1951ի ամառը, ան անցուցած էր ... գիւղը՝ Ընէթ Շավանի մէկ վիլլայի մէջ: 1952ի ամառը նաեւ, երբ ես ալ ... գտնուէի նոյն գիւղը, վարձեցին ... համար, գեղեցիկ, հանդարտ տուն մը ... գիւղին եկեղեցիին կողքին: Բայց ար... օրէն երկու շաբաթ ետքը, Անթիլիաս... վանքին իր սենեակին մէջ մահացած ... քովը ունենալով իր հաւատարիմ հիւան... դապահուհին, որուն ըսած էր իր վերջին խօսքը՝ «Աղիզ ...» նոյն իրիկունը գիւ... ղին մէկ խոնարհ տղայէն լսեցի Կաթողի... կոսին մահը: Վայրկենաբար, կարծես, կարմիր եւ սեւ ամպերու թանձրութիւն մը պատեց աչքերս: Թախիծը գրկեց ... գիս: Անիկա տեւեց երկու շաբաթ, ... չեր եւ ցերեկ:

Կաթողիկոսը անթաղ մնաց երկու շաբաթ: Կը սպասէին Հայաստանէն գալիք պատուիրակներուն: Ան պառկած կը մնար իր մեծղի դագաղին մէջ, եկեղեցիի մէջտեղը: Նոյն իսկ օր մըն ալ առին ... րին, ուսամբարձ, Պէյրութի եկեղեցի... մեծ բազմութեամբ: Ակամայ կը խոր... խոնարհ մահերուն վրայ ...

«Laissez-moi m endormir du sommeil de la Terre..»

Մովսէսի փափաքը՝ Ալֆրէտ տը Վի... յիի տողերով:

Բայց այսպէս էր: Ամէն օր անհամար ժողովուրդ կուգար կ'անցնէր իր դագաղին առջեւէն: Ծաղիկներ կը հակէին վրայ, խոշոր մոմերու մէջտեղ. Բու... վառներ կը բուրէին իր շուրջը ...

Բայց ինչ ալ ըլլայ, Կաթողիկոսը ... մարդ մեռած էր ...

×

Իր թաղումէն ետքն էր, որ օր մը գա... ցի Անթիլիասի վանքը:

Եկեղեցին դրկուած էր, տասը ... րու անթառամ բազմութենէն: Եւ ե... ցին քով, անոր պատին շատ մօտիկ ... Թողիկոսին շիրիմը:

Կրած տպաւորութիւնս ճնշիչ ... Աւասիկ մարդը, եւ իր ոչնչութիւնը...

Անոր գերեզմանը, հողի դիզուած ... մըն էր, վրան, արդէն թառամած ծա... ղիկներով: Հարաւի հեղգուցիչ արեւ... կ'իյնար վրան, գոլորշիելով լեցուն մթնո... լորտին մէջ: Շիրիմին ետեւը, քովի... ուրիշ մխած եւ կորսուածներու գերե... զմաններ: Առջեւի կողմէն, ճամբան ... կէ մարդիկ կ'անցնէին շարունակ, թեր... խաչակնքելով:

Եկեղեցիին պատին տակ, ցաւի ... մը հոգիին խորը, պառկած էր ... ծեր շունը: Անիկա թերեւս ամէնէն ... կան սգաւորն էր՝ իր մեռած տիրոջ...

Անցայ ես ալ, այդ շիրիմին առջեւ ... մարդկութեան ոչնչութեան դաղափա... տակ կքած: Բայց Կաթողիկոսը ... կրելով՝ հոգիիս մէջ:

×

ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐԸ

Կաթողիկոսին թաղումին համար Թիֆլիսա եկան Հայաստանէն երեք պատուիրակներ: Անոնց առաջնորդն էր միածինէն Եպիսկոպոս մը: Երկրորդ ... րեւանի համալսարանէն փրոֆէսօր մը, Իսկ երրորդը՝ երիտասարդ ... ի՞նչ հանգամանք ունենալը երբեք ... կըցայ:

Էջմիածնայ եպիսկոպոսին հանդիպ... էի Անթիլիասի մէջ, Կաթողիկոսին ... մին շատ մօտիկ, իր ընդունարանին ... Անկէ կրած տպաւորութիւնս զորաւ... դաւ եւ մխիթարիչ: Իր թուլութ... դիմագիծը, պարթեւ հասակը եւ ... ու անկեղծ վերաբերմունքը ... գիս:

Խօսեցանք երկար Հայաստանի ...

ուեստին, արթիստներուն եւ բանաստեղծներուն վրայ : Շատ յիշեցինք Աւետիք Իսահակեանը, իմ վաղեմի բանաստեղծ բարեկամս : Յաճախ էջմիածին կ'երթար : Բայց երբեք նոյնն էր : Կը սիրէր սէրը եւ կինները : Սիրելի քնարական բանաստեղծ …

Այդ տեսակցութեան ինծի կ'ընկերանար փիլիսոփայ եղբայրս՝ Շահանը : Լաւ որ այդ միջոցին մենք երեքս մինակ մնացինք, կաթողիկոսին չիրիմին այնքան մօտիկ, էջմիածինէն բերուած շունչի մթնոլորտին մէջ …

Յաջորդող օրերուն, պատուիրակները եկան Ընկէթ Շաւան, իմ գիւղս, ատեն մը մնալու վարձուած վիլլային մէջ : Հոն է որ իրիկուն մը հաւաքուեցանք՝ պատուիրակները, Անթիլիասի եկեղեցականները, եղբայրս եւ ես, Խադ Սրբազանին շուրջ.

Ճաշի միջոցին, կը տիրապետէր էջմիածնայ Սրբազանը, իր Թոլսթոյական մօրուքով, սլաւական այտոսկրներու տակ, եւ բաց կանանչ աչքերով :

Սակայն, ինծի այնպէս կը թուէր թէ ան երբեմն ալ կը յիշեցնէր Ռասփութինը, բայց այդ գաղափարը շուտով կը վանէր :

Երեւանի Համալսարանին փրոֆէսէօրը հանդարտ, աննշմարելի անձ մըն էր :

Սակայն խոշոր սեղանին ամէնէն վարի ծայրը տեղ գրաւած էր՝ մեծղի եւ առողջ երիտասարդ պատուիրակը, որ ամբողջովին վերացած էր բերուած ճոխ կերակուրներուն տեսքովը : Առանց շուրջին իսկ նայելու, ուղղակի կը լափէր պնակը լեցուն կերակուրները, եւ յայտնօրէն, ոչ թէ միայն նոյն օրը լեցնելու համար իր պահանջկոտ Երիտասարդ ստամոքսը, այլ նաեւ մթերելու ապագայ Հայաստանեան օրերու համար …

Ճաշէն ետք հաւաքուեցանք հիւրասենեակը : Խօսակցութիւնը դժուար կը յառաջանար, թէ՛ մենք հարցում չէինք գտներ, եւ թէ՛ անոնք պատասխան .

Կը վախցուէր վերջնական լռութենէ մը : Այդ միջոցին, երիտասարդ պատուիրակը անհետացաւ : Լսեցինք որ, տունին ետեւի դուռնէն, ինչպէս ամէն իրիկուն, տանը գեղեցիկ Լիբանանցի աղջկան հետ, հովուերգութեան ելած էր, բլուրներուն վրայ…

Իսկ օրուան մէջ, ան կը թափէր Պէյրութի խանութները, ամբողջ կեանքին համար, հագուստներ շինել կուտար : Եւ Երեւան մնացած կինը կը հոգար, մարմինին ամէն խորերէն, մինչեւ մատներուն ծայրերը :

Վերջապէս կ'ըսէին թէ այս յարգելի պատուիրակները, երեքը միասին, մէկ նիհար պայուսակով եկած, մեկնած էին տասներհինգ մեծղի սնտուկներով …

Ընկէթ Շաւանը, լիբանանեան իմ անգեղ գիւղս, անսովոր եւ հետաքրքրական հիւրեր ունեցաւ այդ օրերուն …

ՄԱՆՆԻԿ ԳԷՐԳԷՐԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԳԷՈՐԳ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

•

Ընտրանի բազմութիւն մը : Փարիզ ամէն տարի կ'ողողուի այլազան նկարներու պատկառելի ցուցահանդէսներով : Մեզի պատեհութիւնը կը տրուի ըմբոշխնելու այնքան գեղեցիկ եւ բազմերանգ նկարներ, որոնց մէջ յաճախ մեր ուշադրութենէն կը վրիպին իրական արժէքները : Ասոր համար է որ այսօր պիտի խօսինք Գէորգ Յակոբեանի մասին, որ իր ստեղծագործութիւնները կը ներկայացնէ՝ Կալըրի ՊԱՍԱՆՕ, Կրէկուառ տը Թուր, թիւ 9:

Հայազգի այս նկարիչը որ հասկցած է թէ պէտք է համեստ եւ՝ խոնարհ ըլլալ բնութեան առջեւ, կը ներշնչուի տեսողական աշխարհէն, որպէսզի կարողանայ ստեղծել կամ քաղել անհատական եւ մարդկային բանաստեղծութիւն մը :

Հակադիր գոյներ, կարմիր, դեղին, կապոյտ, բոլորն ալ կարծր : Վրձինը թանձր եւ թափանցիկ : Նրբերանգ եւ ուժգին նկարչութիւն, զգայասէր եւ խիստ, այս է Յակոբեանի նկարչութիւնը :

Միտք պահեցէք այս անունը, որ կոչուած է — այս է ընդհանուրին կարծիքը — միջազգային անուն մը դառնալու :

Արդէն իսկ կարեւոր, Յակոբեանի ստեղծագործութիւնները, զարդանկարչութեան արուեստին մէջ, բարձրացուցած եւ հասցուցած են զինքը, հոչակի :

Գորգանկարներ Ֆրանսական ընկերութիւններու համար, երկու պատի մեծ նկարներ՝ 8×3 մեթր, Էվիան լէ Պէնի հանդիսութեանց պալատին համար : Պատի նկար մը՝ Մեսաժըրի Մարիթիմի « Լա Պուրտոնէ » ճամբորդատար նաւուն ծխարանին, ինչպէս նաեւ լողարանի խճանկար մը : Նոյն ընկերութեան պատկանող «Լը Կոսավէտր» եւ «Լը Եանկ Զէ » նաւերուն նկարները : Յունական ընկերութեան մը համար զարդանկարներ՝ «Էնիաթիայի » նաւուն մէջ : Նոյնպէս զարդանկարներ՝ «Մարիլան» եւ «Մակիլան» նաւերուն մէջ, որոնք կը պատկանին անդրատլանտեան ընկերութեան՝ — ի դէպ ապսպրած են նոր զարդանկարներ մեծ փոխադրանաւերու համար : Ամիէնի Սէն Ժաք եկեղեցիին 16 × 4 մեթր ծաւալով պատի զարդանկարը, որ զետեղուած է խորանին վրայ, իր գործն է, ինչպէս նաեւ մկրտարանի պատերուն վրայ գծուած որմանկարները :

Յակոբեան իր ստորագրութիւններով կ'արտայայտէ իր հպարտութիւնը ազգի մը, որուն կը պատկանի, եւ որ իր կարգին պէտք չէ վարանի իր քաջալերանքը ցոյց տալու այս իրաւ արուեստագէտին :

Ե. Մ.

×

ՏՈՔԹ. ԱԼՊԵՐ ՇՎԱՅՑԵՐԻ ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Որքան ալ մեծ ըլլայ աշխարհի մէջ համբաւը Տոքթ. Ալպեր Շվայցերի՝ փիլիսոփայ, աստուածաբան, ուսումնասիրող եւ մեկնաբանող Պախի գործերուն, հիմնադիրը Ափրիկէի խորերը՝ Լամպարընէի մէջ հաստատուած հիւանդանոցին, Նոպելի Խաղաղութեան մրցանակին պսակաւոր, տակաւին չատեր, նոյնիսկ մտաւորականներ կ'անգիտանան որ անոր գիրքերը կը յորդին եղբայրութեան մխիթարական մտածումներով :

Եւ այդ իսկ պատճառով, մաղթելի է որ չատեր ունենան անոր՝ նոր գիրքը՝ «Կեանքս եւ Մտածումս», տեսակ մը ինքնակենսագրութիւն, լեցուն պատանեկան յուշերով. որոնցմէ կը հոսի՝ ճոխ ու փարթամ ոճի մը հետ, վառ երեւակայութեան մը պերճանքը :

Ալպեր Շվայցեր անժխտելիօրէն տէրն է ընթերցողին հետ հաղորդական ըլլալու գաղտնիքին, որ իրեն կ'ընծայէ դիւրութիւնը ըսելու ամէն ինչ պարզօրէն եւ երթալու մինչեւ բացարձակ անկեղծութիւն : Անիկա յստակօրէն կ'արտայայտուի, առանց ծածկելու իր անձկութիւններն ու յոյսերը : Անտարակոյս անիկա լաւագոյնս ըմբռնած է թէ ոչինչի կը ծառայէ կիսով եղբայրական ըլլալը :

Իր տղայութիւնը ներկայացուցած պահուն, կը պատմէ իր կեանքը սրտառուչ ձեւով մը, ոչ իբրեւ յուշագրող մը որ անցեալէն կը ժողվէ բոլոր դէպքերը, այլ իբրեւ ճարտար պատմող մը, ոգեկոչելով դէպքերն ու դէմքերը յստակ ու պայծառ, համեմելով զանոնք գրական փարթամ դարձուածքներով :

Հակառակ այն իրողութեան որ իր գրքին մէջ ոչինչ տրուած է իբրեւ օրինակ, եւ սակայն մեծ մարդասէրին այս գործը կը մնայ ու պիտի մնայ գերազանցապէս օրինակելի :

Նախ իր մանկութիւնը . — Տոքթ. Շվայցեր զաւակն է եղած, ինչպէս ...նաեւ Թոռը՝ բողոքական պատուելիներու, Ալզասի մէջ : Այդ շրջանէն իսկ, դպրոցական գրասեղաններէն սկսեալ, այսօրուան մեծ մարդասէրը իր դպրոցական ընկերներուն եւ իր միջեւ մարդկային հաւասարութեան նժարը անխախտ պահել ջանացած է միշտ, նոյնիսկ իր հագուստակապուստին առնչութեամբ, աշխատելով շարունակ իր դպրոցական ընկերներուն զգեստաւորումը չգերազանցել … : Հինաւուրց Ալզասի աւանդական առաքինութիւնները ի տղայ տիոց բոյն դրած են իր մէջ : Դեռ չատ երիտասարդ : Գութի զգացումը խորապէս արմատացած է իր մէջ, բոլոր տառապող մարդոց եւ մասնաւորաբար կենդանիներուն հանդէպ : Ծնողքը աղքատ էր եւ եթէ յաջողած է նախակրթարան յաճախել, ատիկա եղած է Միւլհուզ բնակող իր մէկ հօրեղբօր եւ հօրաքրոջ օժանդակութեան շնորհիւ : Աւելի ուշ, Փարիզի մէջ, վայելած է աջակցութիւնը իր մէկ ուրիշ հօրեղբօրը : Ընտանեկան շառաւիղը, ուրեմն, ընտիր է, ինչ որ կը պատմէ իր գրքին մէջ իրեններուն մասին, բոլորը կը ներկայանան իբրեւ համակրելի անձեր, արժանի գնահատանքի եւ յարգանքի :

Սթրազպուրկի մէջ իր աշակերտութեան շրջանին ցոյց կուտայ այնքան լրջութիւն եւ աշխատանքի եռանդ, որ շուտով, աշակերտութեան շարքերէն դուրս գալով կ'անցնի դասախօսի ամբիոնը, դառնալով միեւնոյն ժամանակ քարոզիչ :

Սակայն երիտասարդ պատուելիին եւ դասախօսին առընթեր ի յայտ կուգայ երրորդ անձնաւորութիւն մը, նոյնքան նշանակալից . — Ալպեր Շվայցեր երգեհոնի մեծ վարպետ մըն է : Աշակերտած է Շառլ Վիտորի եւ անոր բարեկամը դարձած : Անոնք երկուքը, աշակերտն ու վարպետը միասին ձեռնարկած են հսկայական աշխատանքի մը եւ հրատարակած Պախի երգեհոնի համար յօրինած բոլոր գործերը :

Բայց, իր քսանեւմէկ տարեկանին է միայն որ Ալպեր Շվայցեր կ'որոշէ մինչեւ երեսուն տարիքը անընդհատ աշխատիլ, այնուհետեւ ամբողջովին նուիրուելու համար մարդկութեան ծառայութեան :

Եւ երեսուն տարեկանին, երբ արդէն հռչակաւոր փրոֆէսէօր մը եւ ծանօթ հեղինակ մըն էր, Ալպեր Շվայցեր կը լքէ իր դասախօսի ամբիոնը, դժուարին պայմաններու մէջ հետեւելու համար բժշկական ճիւղին : Եւ կարճ ժամանակաշրջանի մը մէջ կը հասնի իր նպատակին :

Կ'ընտրէ իր նոր բնակավայրը՝ Լամպարէնէ եւ հոն, այդ հեռու Ափրիկէի խորերը կը հիմնէ իր հիւանդանոցը, իր իսկ ձեռքերով կառուցանելով անոր շէնքը :

Կը կարծէ լքած ըլլալ ամէն ինչ, դառնալու համար սեւամորթներու սպիտակամորթ բժիշկը : Եւ սակայն, այնքան մեծ է իր կորովը, որ այդ խաւարակուռ շրջանակին մէջ իսկ կը յաջողի մնալ նոյն փիլիսոփան, նոյն աստուածաբանը եւ նոյն երաժշտագէտը, առանց դադրելու սակայն պայքարելէ ափրիկ. հիւանդութիւններու դէմ եւ հետզհետէ ընդարձակելով իր գործը կը յաջողի ստեղծել բորոտներու գիւղակներ …

Եւ մինչեւ այսօր, Տոքթ. Ալպեր Շվայցեր, կը շարունակէ իր զմայլելի գործը, իբրեւ մեծ սրտի տէր մարդ եւ իր եւ փիլիսոփայ, պրպտելով բոլոր այն օգտակար միջոցները, որոնք պիտի ծառայեն մեր արդի քաղաքակրթութեան վերջնական բարօրութեան :

Մաղթելի է որ մեծ մարդասէր եւ մեծանուն հեղինակը, գրէ շարունակութիւնը իր ինքնակենսագրութեան, այնքան ազնիւ ու այնքան մարդկային, որ միեւնոյն ժամանակ կը կարդացուի չատ հեշտութեամբ, իբր արկածալից ու հետաքրքրական վէպ մը :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (160)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈՂՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Անոնց անգործադրելիութեանը կանխաւ համոզուած, մինչ Սոֆի, մտացիր ու երազական, գլուխը պատուհանին դարձուցած, դուրսը կը դիտէր :

— Օրիորդ, աւելցուց բժիշկը, ջանացէք չատ մտահոգութիւններ չունենալ. զուարթ ըլլալ, եւ յաճախակի պտոյտներ ընել :

Սոֆի տօքթօրին նայեցաւ իր հիանալի աչուըներուն բոլոր նուազկոտ եւ անդրշիրիմեան տրտմութեամբը : Մարդը այդ խորունկ նայուածքին մէջ մահուան սարսուռը տեսաւ : Որքան լաւ կը ճանչնար ինք այդ սարսուռը, օրհասական մահիճներու քով իր բազմամեայ դեղերումներուն չնորհիւ :

— Հոգ մ'ընէք, օրիորդ, շուտով կ'աղէկնաք, վրայ բերաւ բժիշկը, գիտնալով հանդերձ որ այդ հոգիին վրայ — որ հեռաւորութեանց վրայ կը թեւածէր ալ — որքան աննշան տպաւորութիւն մը պիտի թողուր մխիթարութեան այդ հինցած բանաձեւը :

Թաշկինակին ծայրէն Կիւլիւկ հանըմ հանեց տասը ղրուշնոց մը եւ տօքթօրին ափը դրաւ : Դուրս ելան, Սոֆի իր մօրը թեւին կրթնած : Լքուած աղջիկը փողոցներէն անցած ատենը կը լսէր չչուկները որ պատուհանէ պատուհան կը հաղորդուէին .

— Քա նա, կ'անցնի կոր, ան է … մօրը հետ …

— Հիւա՞նդ է ինչ է …

— Հապա, տօքթօրը գնաց ան է :

— Օխ, չամչցած :

Տուն դառնալուն, աւելի հիւանդ զգաց ինքզինքը Սոֆի : Մայրը իսկոյն չինել տուաւ դեղերը : Հանըմը չիմացաւ այս եղելութիւնը : Անպահովապէս պիտի բարկանար եթէ իմանար որ իր տունէն ուեւէ մէկը դուրսէն բժիշկի դիմած էր, իր տօքթօր զաւակը կեցած ատենը, թէեւ անիկա հարիւրաւոր մղոններ հեռուն գտնուէր այդ միջոցին :

Սակայն աշխարհի բոլոր դեղերն ու դարմանները անբաւական էին ամոքելու ցաւը, որ մանկամարդ աղջկան էութիւնը կը հերինէր : Գիտէր անիկա, եւ տխրութեամբ գլուխը կ'երերցնէր ամէն անգամ որ մայրը դեղերը տար իրեն :

Իր սենեակը, օրուան մեծ մասը, առանձին, նստած թիկնաթոռի մը վրայ, պատուհանին մօտ, կը խօսէր : Վերջին մէկուկէս տարին զոր ապրած էր : Իր ակնախտիղ շողարձակութեամբը եւ շանթահարիչ վերջաւորութեամբը, երազ մը կը թուէր իրեն երբեմն :

Բայց իրականութիւնը հոն էր, իր մօտը, իր քովը, իր վրան, իր մէջը հեղձուցիչ եւ խենթեցնող, իրականութիւնը զոր հոգիովը կրնար պրպտել միտքովը քրքրել, մատուըներովը շօշափել, տեսնել զննել զայն, անոր թոյնովը թունաւորուիլ, անոր հարուածներուն տակ կիսամեռ իյնալ : Բորբոքումի բոպէներ կ'ունենար : Աչուըները խենթութեան ցոլքեր կ'արձակէին : Խեղդուկ մը կոկորդը կը պատռէր :

Նիհար բարակ մատուըներովը, որոնք արտասովոր ուժով մը կ'օժտուէին յանկարծ, կը քաշէր կը բզիտէր հագուստները, կուրծքը, ուսերը բանալով, շնչասպառ, ու մոլեգնօրէն կը քակէր կուռ վարսերուն հիւսուած յարդարուած կապոցները, կը քաշէր, կը փետտէր, չորս կողմէն վար թափելով զանոնք :

Ոտուըներովը գետինը կը զարնէր : Ու վերջապէս յոգնած պարտասած, երեսի վրայ կ'իյնար հերարձակ, հեւքոտ ու անշարժ, միջին դարու մոլեռանդ ապաշխարուհիի մը պէս : Այս տագնապներուն կը յաջորդէր անուշ ու սփոփիչ անդորրութիւն մը. արցունքներ կը բխէին աչուըներէն, ազատ ու լայն շնչառութեան մը տակ կոկորդն ու կուրծքը կը զովանային :

Ու իր առաջուան կեանքին վերյուշումներովը կը մխիթարուէր : Իրենց յետին դրուագներովը իր մանկութեան պարագաները կը ներկայանային մտքին : Որքան անուշ էր այդ կեանքը, բայց որքան ալ անուշ :

Ու ամէն անգամ, այս քաղցր ու ըղձալի յիշատակները կը յանգէին դէմքի մը — նոյնքան քաղցր ու նոյնքան ըղձալի, — իր մանկութեան եւ երիտասարդութեան միակ ընկերոջ, Համբիկին : Իր ցաւերու անհուն հնոցին մէջ, Սոֆի ալ ասոր կը փաթթուէր, այս յիշատակին, այս դէմքին :

Կը վերաշինէր հին, առաջուան կեանքը, անոր իւրաքանչիւր դրուագին վրայ կանգ առնելով, ուսումնասիրելով, գնահատելով զայն, անոր կարօտովը տառապելով : Իր սարջացումի խոյանքին մէջ, կ'ուզէր իր կեանքին վերջին մէկուկէս տարուան շրջանը մէկէնիմէկ, հրաշքով մը ջնջուէր . ու այդ առաջուան կեանքը շարունակուէր նորէն խաղաղ, պայծառ, աննենգ, բուրումնաւէտ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

քը հիւրասիրելու գացած էին Ֆրանսայի համայնավար պարագլուխներու ամբողջ հլախումբը՝ Թոռէզ, Տիւքլօ եւ ուրիշ – ներ: Խրուշչեւ եւ Թոռէզ ողջագուրուած են ռուսական ձեւով այտերն բերան բե – րանի համբուրելով ....:

✕ Քէ տ'Օրսէի մէջ Ուրբաթ կէսօրէ ետք, Խրուշչեւ ուշագրաւ յայ – տարարութիւն մը ըրած է, «Ֆրանսա եւ խորհրդային բարեկամութեան» ան – դամ ներկայ ծերակուտականնե – րուն: Սովորականին պէս յարձակելէ ետք Գերմանիոյ եւ Ատընաուըրի վրայ, աւելցուցած է, թէ Սթալին իրաւունք ունէր դաշնագիր մը կնքելու Գերմանա – ցիներուն հետ, 1939ին: Այս առթիւ ամ– բաստանած է Անգլիան եւ Ֆրանսան հաւաստիացնելով որ փորձեցին Հիթլերը Խորհրդային Միութեան դէմ հանել:

Խրուշչեւ Ուրբաթ օր այցելեց նաեւ Մոնէի պալատը ուր ֆրանքիստ պատ– մութեան դասի մը արժանացաւ ... Մալ– րոյի կողմէ:

✕ Երկու կիներ Տիկին Խրուշչեւին դի– մած են առջի օր երբ Լուվրի Թանգարանը կ'այցելէր, առաջինը Հայուհի մը՝ Փոլին Գ..., 19 տարեկան որ փորձած է նամակ մը տալ որուն մէջ կը խնդրէ որ Հայաս – տան գտնուող մեծ քոյրը կարենայ Ֆը – րանսա գալ, արձակուրդի: Երկրորդը՝ Նա– ցի Նախկին նախարար Շեռի աղջիկը որ հօրը ազատագրումը կը խնդրէ:

✕ Օրէ օր կը լռուին պաշտօնական այ – ցին անպաշտօն մասերը: Առջի օր երբ Խրուշչեւ ընդունած է դիւանագիտական մարմինը, ամէն մէկ դեսպանին խօսք մը ունեցած է, երբեմն սրամիտ: Յունաս – տանի դեսպանին ըսած է «եղբայր ենք Քրիստոսի մէջ» եւ աւելցուցած է «անշուշտ դուք բերիք մեզի քրիստոնէութիւնը եւ շատ երախտապարտ ենք»:

✕ Ուրբաթ իրիկուն օփերա գացին Քարմէնի ներկայացման:

✕ Խրուշչեւ Շաբաթ օր Գորտօ, Լաք եւ Փօ մեկնեցաւ:

ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷԿԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ընկեր Գ. Իփէկեանի մահուան ութե – րորդ տարեդարձի առթիւ Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Իփէկեան եւ զաւակները 15 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան եւ 15 Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ Փարիզի հայ գաղութին ներկայացուցիչներուն:

29 Մարտ, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 20·30ին: ՓԱԼԷ Տ'ՕՐՍԷԻ մէջ:

Փափաքողները կրնան մասնակցիլ ստանալով հրաւիրատոմսեր եկեղեցւոյ դիւանէն: Մասնակցութեան բաժին 10 Ն. Ֆ.:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կիրակի, 3 Ապրիլ, ժամը 15ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

Salle des Fêtes de Sarcelles - Places de XI Novembre

Կը ներկայացուի Հայոց պատմութեան անմոռանալի էջերէն՝

ԱՒԱՐԱՅՐԻ **ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ** ԱՐԾԻՒԸ

(Ողբերգութիւն 5 արար եւ 4 պատկեր)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱԼԻՍ ԷՍՔԻՃԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի եւ մասնաճիւղիս լաւագոյն ուժերուն

Հաղորդակց. միջոցներ. — Փորթ տը լա Շափելէն առնել 268 թիւ հանրակառքը դէպի Վիլիէ լը պէլ եւ իջնել Սարսէլ «Նոյեմբեր 11ի» հրապարակը կամ կառախումբ՝ Կառ տիւ Նոռէն ժամը 13·45 եւ 15·10, իջնել Վիլիէ լը Պէլ եւ առնել 268 թիւ հանրակառքը:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

★

ԳԱՀԻՐԷ.— Մարտ 23, ցաւակցութիւն– ներ մեր վեթերան ընկերոջ ղասն կորուս– տին առթիւ:

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏՈՍԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷ

✕

ԳԱՀԻՐԷ, Մարտ 23: Կ'ողբանք Սահա– կի կսկծալի կորուստը:

ՆԱԹԱԼԻԱ ԼԱՉԵԱՆ

✕

ՊՈՍԹԸՆ, 23 Մարտ.— Անկեղծ ցա – ւակցութիւններ սիրեցեալ վեթերան ըն – կեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ մահ – ուան առթիւ ձեզի, Տիկին Զարուհիին եւ Օր. Ֆլորիային:

Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷ

✕

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 23 Մարտ.— Ընդունեցէք մեր խոր ցաւակցութիւնները Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ: Ող – բացեալը անկեղծ հայրենասէր մըն էր եւ անձնուիրաբար կը գործակցէր բոլոր ա – նոնց հետ, որոնք կ'աշխատին իրենց ժո– ղովուրդներու ազատագրման համար:

Ամերիկեան կոմիտէին կողմէ ՍԱՐ – ՃԸՆԹ, ՔԻՒՆԻՀՈԼՄ, ՓԷՋ. ՌԻՒԼԵԸՄՍ

✕

ՄԻՒՆԻԽԷՆ եւս Ամերիկեան կոմիտէի իր բարեկամները ցաւակցական հեռագիր մը ուղղած են ողբացեալ ընկերոջ ընտա – նիքին:

✕

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն եւ իր ընկերները կ'ողբան վաղաժամ մահը ԸՆԿԵՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ եւ իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտ – նեն Տիկին Տէր Թովմասեանի եւ ընտանե– կան պարագաներուն:

✕

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէն յարգանքով կը խոնարհի յեղափոխական գործիչ եւ վեթերան ընկ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ թարմ հողա– կոյտին առջեւ եւ խոր ցաւակցութիւննե– րը կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագա – ներուն:

✕

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբը խոր վշտով կ'ողբայ վաղաժամ մահը ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ եւ կը խոնարհի վաստակաւոր ընկերոջ յիշատակին առջեւ:

✕

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն եւ Փոն տը Շէրիւի «Անդրանիկ» խումբը իրենց խոր վիշտը կը յայտնեն վեթերան ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ անակնկալ ու դառն մահուան համար: Ցաւակցութիւն – ներ Տիկին Տէր Թովմասեանի, Օր. Ֆլո– րա Շէօհլէեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

✕

ՄԻՒՆԻԽ, 21 Մարտ.— «Ազատագրու – թիւն» ռատիօկայանի Հայկական խմբ – բագրութեան բոլոր աշխատակիցներու խոր կսկիծ եւ անսահման վիշտ պատ – ճառեց, մեր առօրեայ աշխատանքի հետ հոգատար գուրգուրանքով ու բարի խոր– հուրդներով միշտ կապուած, ջանասէր հանրային գործիչ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱ– ՍԵԱՆԻ վաղաժամ մահը:

Մեր սրտաբուխ ցաւակցութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որին գոհաբերու – թեամբ ծառայեց հանգուցեալը իր բո – վանդակ կեանքի ընթացքում:

Ամբողջ հոգով բաժանում ենք հան – գուցեալի համայն սգակիր պարագաների կսկիծն ու ողբը:

✕

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ դառնակսկիծ մահուան առթիւ, ողբաց – եալին ընտանիքին:

✕

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն փոխան ծաղկեպսակի հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան:

✕

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը շը – նորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Անիկ Սարաճեանէ, փոխան ծաղկեպսա– կի, ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ դառն կորուստին առթիւ, 30 Ն. Ֆ.:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հայ Ազգ. Եկեղեց. Միու – թիւնը Կիրակի Մարտ 16ին կէսօրէ ետք գումարեց իր տարեկան ընդհ. ժողովը: Վարչութիւնը իր երկու տարուան շրջա – նը լրացուցած ըլլալով նոր վարչութիւնը ընտրուեցաւ հետեւեալ կազմով՝

Նախագահ՝ Պ. Տիգրան Սթամպուլեան, քարտուղար՝ Պ. Սիսակ Սիսլեան, փոխ – քարտուղար՝ Պ. Խորէն Աւագեան, գան– ձապահ՝ Պ. Կարապետ Մարանճեան, հաշուապահ՝ Պ. Վարդան Բաբախեան, խորհրդականներ՝ Պ. Պ. Միշէլ Նալ – պանտեան եւ Երուանդ Մարաշլեան:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ Միութեա– նըս նոր հասցէն՝ Ս. Սիսլեան, 17, Քուր Ժան Ժօռէս. Կրընոպլը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեանի կըս– կըծալի մահուան առթիւ Աշոտ եւ Վա– հէ Մանուկեան յիշուսն Ն. Ֆ. կը նուի – րեն Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յա – ռաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնա– ճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Արամ Զաքրեանէ քսան Ն. Ֆ. եւ Տի– կին Ս. Սարգիսեանէ տասը Ն. Ֆ., որը Տիկին Աստղիկ Զաքրեանի մահուան քա– ռասունքին առթիւ: Նոյն առթիւ Պ. Ա– րամ Զաքրեանէ տասը Ն. Ֆ. Ժանթիլի հայկական դպրոցին:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾՆԱՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակուելիք եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց.22Ն.Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՄԱՐՏ

MARDI 29 MARS 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8760 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4561

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ ՊՈՌՏՕ, ՓՕ, ՆԻՄ, ԱՌԼ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՎԵՐԱՊԱՀ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

«ՇԱՏ ՑՈՅՑ ԿՈՒՏԱՔ, ՇԱՏ ԿԸ ԿԵՐՑՆԷՔ» ԿԸՍԷ ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Շաբաթ, ժամը 7·25 անց, Խորհրդային վարչապետը եւ Տիկին Խրուշչեւ կը թողուն Քէ տ'Օրսէի իրենց յարկաբաժինները եւ էր-Ֆրանսի «Քառավէլ»ով կը մեկնին Պոռտօ։ Թեթեւ անձրեւ մը կը տեղար երբ ժամը 10·20 անց Պոռտոյի օդակայանը կը հասնին, ուր զիրենք դիմաւորելու գացած էին Ազգ. Ժողովի նախագահ եւ քաղաքապետ՝ Շապան Տելմաս, նահանգապետ՝ Պրէֆ եւ ուրիշներ։ Օդակայան թէ այլուր քիչ ժողովուրդ կար դիմաւորելու համար Խորհրդային վարչապետը։ Նշմարելի եղած է դրօշակներու պակասը, պաստառներէն շատեր փակ մնացած են։ Միայն պատմական արժէք ներկայացնող թատրոնի շէնքին շուրջ հաւաքուած են՝ մօտ երեք հազար հոգի։ Առաւօտեան թերթերէն «Ֆիկառօ»ի թղթակիցը հետեւեալ ուշագրաւ նկարագրականը կ'ընէ. — «Թատրոնի շէնքին մօտ ենք, կը հաշուենք, հազիւ երեք հազար հոգի, մէկ կողմը «կարմիրներ» որոնք ըստ սովորութեան «կեցցէ՜ Խրուշչեւ», «կեցցէ Խորհրդային Միութիւն» կը պոռան։ Անդին, «աջակողմեաններ» որոնք անդադար «Փէչտա, Փէչտա՛» կը կրկնեն։ Երբ օրուան հերոսը կ'երեւի, երկու խումբերը ալ աւելի կը սաստկացնեն իրենց աղմուկը։ Սակայն Խրուշչեւ մտադրած է նկատի չառնել այս երեւոյթը եւ կը շարունակէ ժպտելով յառաջանալ»։

Պաշտօնական այցելութիւններէ, եւ կէսօրուան ճաշէն ետք՝ Խրուշչեւ ինքնաշարժով օդակայան կը մեկնի ու միշտ իր տրամադրութեան տակ դրուող «Քառավէլ»ով կը հասնի Թարպ։ Ժամը 18ին Ֆրանսայի հիւրը եւ իր շքախումբը կը հասնին Լաք։ Հոս եւս պաշտօնական այցելութիւններ կազմակերպուած էին իրեն ի պատիւ։ Արդարեւ Խրուշչեւին ցոյց կը տրուի Մուրենքսի գեր-արդիական բնակութեան շէնքերը, ինչպէս նաեւ 230 հեկտար տարածութիւն գրաւող Լաքի բնական կազի զտարանները (Եւրոպայի ամէնէն արդիականն ու մեծը)։ Տպաւորութիւնը մեծ կ'ըլլայ քանի որ Խրուշչեւ կը յայտարարէ՝ «Ուրախ եմ երբ կը հաստատեմ թէ ինչպէս նոր Ֆրանսան կը ծաղկի»։

Ժամը 19·10 անց Խրուշչեւի շքախումբը կը հասնի՝ Փօ։ Հոս եւս զինքը կ'ընդունին արժանավայել ձեւով, թէեւ ժողովուրդը շատ վերապահ դիրք բռնած է։ Արդարեւ՝ ապահովութեան ուժերը պահանջած էին որ ճամբու եզրին պատուհաններու եւ պատշգամբներուն վրայ զետեղուած ծաղիկի թաղարներն իսկ վերցուին՝ անշուշտ առ ի ապահովութիւն։ Տաճիկ տարազներով զգեստաւորուած պատանիներ եւ երիտասարդներ կը ներկայացնեն սովորութիւն դարձած նուէրներ՝ մագաղաթ մը որուն վրայ դրոշմուած է Հանրի Դ.ի դիմանկարը, մետաղեայ քաղաքի զինանշանով պատկերազարդուած։ Գառնուկ մը, շիշ մը գինի, պանիր եւայլն։ Երեկոյեան ճաշէն ետք Խրուշչեւ կը տեղաւորուի Փոյի պատմական դղեակին մէջ։

Կիրակի՝ ժամը 10·15 անց Խորհրդային վարչապետին օդանաւը կը հասնի՝ Իսթր։ Հոնկէ մինչեւ Նիմ երկարող ճամբու ընթացքին Խրուշչեւի շքախումբը կանգ կ'առնէ՝ Փիշկիւ եւ Առլ։ Փիշկիւի մէջ իրեն ցոյց կը տրուի արդիական ջրհաններ եւ ջուրի մատակարարման կեդրոններ, իսկ Առլի մէջ տեղացի ժողովուրդը՝ տեղական տարազներով զինքը կը դիմաւորէ՝ խանդավառ ցոյցերով։ Նիմ՝ «կարմիրներու քաղաքը» հակառակ իր մականունին այնքան ալ բացառիկ ընդունելութիւն մը չի վերապահեր։ Թերեւս տեղատարափ անձրեւն էր պատճառը։ Ցամենայն դէպս՝ քաղաքապետարանին շուրջը հաւաքուած են՝ 5000 հոգի։ Հոս եւս պաշտօնական ճաշ եւ քանի մը այցելութիւններ, հուսկ Խրուշչեւ կը մեկնի՝ Մարսէյլ։

ԿՌԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ հասնելէն քանի մը ժամ առաջ, միջադէպ մը պատահած է քաղաքին մէջ։ Շաբաթէն Կիրակի լուսնալու գիշերը, պատերու վրայ ծանուցում փակցնողներու երկու խումբեր, որոնք քաղաքական տարբեր տեսակէտներ ունէին կռիւ մը սկսած են, զէնքով եւ դանակով։ Մէկ հոգի մեռած է, 38 տարեկան, անդամ Աշխատանքի ընդհանուր դաշնակցութեան (ՍԷ ԺԷ ԹԷ)։

Բայց Մարսէյլ տաք ընդունելութիւն մը ըրաւ Խորհրդային Թիւ 1ին։ Մօտ ութ հազար հոգի կ'ողջունեն Խրուշչեւ որ կ'ընդունուի ծերակուտական-քաղաքապետ՝ Կասթոն Տէֆէռի կողմէ։

Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին։ Մարսէյլ միշտ վախով կը յիշէ Ալեքսանտրը։ Աջակողմեան ծայրայեղ տարրերը ձերբակալուած էին։ Խրուշչեւ Մարսէյլ հասաւ Կիրակի իրիկուն եւ կը տեղաւորուի Նահանգապետարանը։ Ժողովուրդը կը սկսի հաւաքուիլ եւ Խրուշչեւ կանչել։ Խորհրդային վարչապետը պատշգամբը կ'երեւայ եւ գլխարկով կը բարեւէ։ Ոմանք կ'ըսեն թէ մօտ 200·000 հոգի հաւաքուած էր, «Քոմպա» յիսուն հազար կ'ընդունի, հաստատելով հանդերձ թէ 10 Մարսէյլցիներ իր թղթակիցին ըսած են թէ ոչ մէկ պաշտօնական հիւր այնքան մարդ կրցած էր հաւաքել, եւ «Քոմպա» կ'աւելցնէ թէ այդ 10 Մարսէյլցիներն ալ չեն կրնար համայնավար ըլլալ։

Երկուշաբթի, առաջնորդութեամբ Տէֆէռի Խրուշչեւ պիտի շարունակէ Մարսէյլի պտոյտը եւ կէսօրէն ետք պիտի հասնի՝ Տիժոն ուր զինքը պիտի ընդունի թաղապետական խորհուրդը։ Ծանօթ է որ Կանոնիկոս Քիռ հակառակ նախապէս յայտարարած ըլլալուն որ «Պապ կամ ոչ պիտի ընդունի խորհրդային վարչապետը»։ Շաբաթ օր ստիպուեցաւ տեղի տալ։ Արդարեւ Տիժոնի ծերունի քաղաքապետը, որ անկախ երեսփոխան է որոշած էր ոչ միայն ընդունիլ Խրուշչեւ այլեւ զայն համբուրել ռուսական ձեւով, հակառակ Եկեղեցիին բռնած դիրքին Խրուշչեւի հանդէպ։ Նոր ճնշումներ եւ մանաւանդ սպառնալիքներ (բանադրութիւն) ստիպեցին Կանոնիկոսը որ տունը նստի այն յոյսով որ Խրուշչեւ դուռը կը զարնէ․․․։

Խրուշչեւ արդեօ՞ք յոգնած է թէ դժգոհ։ Առջի օր ուզած է շրջապտոյտին յայտագիրը թեթեւցնել։ Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն յոգնած է, իսկ ուրիշներ կ'ըսեն որ դժգոհ է որովհետեւ շատ բան ցոյց կուտան եւ շատ կը կերցնեն։

× Լիպուրնէն Պոռտօ երկարող 15 քիլոմեթր ճամբուն վրայ անծանօթներ գամեր թափած էին արգելք հանդիսանալու համար այն հանրակառքերուն որոնք հանդիսականներ պիտի փոխադրէին Խրուշչեւը ողջունելու համար։ Հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուեցան կանոնաւորելու համար երթեւեկը։

× Ինվալիտի պարտէզին ցանկապատերուն խորհրդային դրօշակները եւ զինանշանները վար առնուած են անծանօթներու կողմէ։

× Ապրիլ 3ին իրենց տունը պիտի վերադառնան «պարտադիր արձակուրդով» Քորսիքա տարուած «կասկածելիները»։

Օրը Օրին

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

— Դուն լրագիր կը կարդա՞ս ...

— Երբեմն ...

— Հայերէն լրագիրներ ըսել չեմ ուզեր ... Ամերիկեան, անգլիական, ֆրանսական թերթերը աչքէ կ'անցընե՞ս ...

— Երբ անոնք աչքիս առջեւէն անցնին, ես ալ իրենց վրայ, սանկ մը կը նայիմ ..

— Կարդացածդ կը հասկնա՞ս :

— Կէսը կը հասկնամ, կէսը չեմ հասկնար ...

— Հասկցած կէսդ կը մարսե՞ս :

— Ո՛չ, ամբողջութեամբ ...

— Ուրեմն օրուան անցուդարձին մասին ինծի չափ գաղափար չունիս ...

— Ի հարկէ՛ չունիմ ... Դո՛ւն ո՛վ, ես ո՛վ ... Դուն քաղաքագէտ ես ...

— Ուրախ եմ որ այդքան մը բան գիտես իմ մասիս ... Մեր Ակումբին մէջ, ես ծանօթ եմ իբրեւ միջազգային գործերու մասնագէտ ու լաւատեղեակ մէկը ... Հիմա, գանք բուն հարցին ...

— Օ քէյ ...

— Դուն գաղափար ունի՞ս թէ սա վերջին հինգ տարուան մէջ, Ամերիկան ի՛նչ տուեր է Թուրքին :

— Մէկ, երկու միլիոն մը տուած ըլլալու է ...

— Վա՜յ քեզ խաղաք ... Բարեկա՛մ, այս առատաձեռն հօրեղբայրը, 1955էն մինչեւ 1959ի վերջը, Թուրքին տուեր է 584 միլիոն տոլար ...

— Ինչո՞ւ տուեր է ...

— Ինծի՛ հարցուր ... Տուեր է որ Թուրքը ոտքի ելլէ ...

— Ոտքի վրայ չէ՞ր, արդէն ...

— Ոտքի վրայ չէր, բայց ելաւ՝ շնորհիւ այս հօրեղբայրին եւ ուրիշ հօրեղբայրներու ... Դուն լուր ունի՞ս որ 1947-էն ասդին, Թուրքը ինչ «քաշեց» այս կողմերէն ...

— Չեմ գիտեր ...

— Ե՛ս քեզի ըսեմ — Միայն Ամերիկայէն 2000 միլիոն տոլար .... Ա՛լ ուրիշներէն «քաշած»ներուն հաշիւն ալ չեմ տար ...

— Պռավօ՛ Թուրքերուն : Վարպետ մարդիկ են եղեր ...

— « Վարպետ » կ'ըսես կ'անցնի՞ս ... Տաղանդաւո՛ր, հանճարե՛ղ ժողովուրդ է եղեր ...

— Այո՛, լաւ *մուհալլէպի* կը շինէ ...

— Դուն ուզածիդ չափ խնդա՛ իր վրայ, բայց Թուրքը իր գործը գիտէ ...

— Մենք ալ մե՛ր գործը գիտենք ...

— Ողբա՜մ զքեզ, միամիտ ժողովուրդ ... Քեզի կ'ըսեմ Թուրքը տաղանդ ունի, հանճար ունի ...

— Այո՛, առաջնակարգ ոճրագործ է եւ մարդասպան ...

— Աղէկ որ դուն ըսիր ... Մարդը ոճիր գործեց, ժողովուրդներ կոտորեց, կողոպտեց, քանդեց, աւերեց, առեւանգեց, այրեց, փճացուց, գացած տեղը ամէն սփռեց եւ այս բոլոր չարիքները գործելէ ետքն ալ ելաւ, առանց խղճելու, առանց ամչնալու, մուրացկանութեան սկսաւ ... Բախտն ալ անա՜նկ բաց է որ դիմացը ելլողը ձեռքը գրպանը կը տանի :

— Ատոր մէջ գաղտնիք մը ըլլալու է .. Մեր խելքէն վեր խնդիր է ...

— Թերեւս քու խելքէդ վեր է, բայց իմ խելքէս վեր չէ .... Ես ատոր գաղտնիքը գիտեմ, բայց չեմ ըսեր ... Հիմա, ես եկած եմ ուրիշ գործով մը ... Սա նամակը ինծի համար կը թարգմանե՞ս ...

— Ի՞նչ նամակ է ...

— Վեհաժողովին պիտի գրկեմ եւ մեր ազգին համար քանի մը միլիոն պիտի պահանջեմ ...

— Պիտի «խնդրես», ըսել կ'ուզես ...

— Ո՛չ, պիտի պահանջեմ ... Առնելիք ունինք 1915էն ի վեր ... Իբրեւ կանխավճար, սանկ, 100 միլիոն մը տան, մեր գործը կը տեսնուի ...

— Ես այդ նամակդ չեմ թարգմաներ, բայց քեզ պարապ տեղը այստեղ բերած չըլլալու համար, քեզի տամ կարեւոր բան մը ... Այսինքն հասցէ մը ...

— Ի՞նչ հասցէ ... Ես վեհաժողովին հասցէն ալ գիտեմ. թուականն ալ — Փարիզ, Մայիս 16 ...

— Իմ տալիք հասցէս այդքան հեռու չէ — « Միջազգային Ցիմարանոց — Հայկական Ցարկաբաժին : Խենթ Աբրահամի անենակ ...

— .... ?

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ քրտական շրջանակները կը հաստատեն թէ հարիւրաւոր Քիւրտեր ձերբակալուած են Թուրքիոյ մէջ, անցեալ Դեկտեմբերէն ի վեր։ Դատապարտեալները Պոլսոյ զինուորական բանտը կը գտնուին։ Որեւէ ճշգրիտ ամբաստանութիւն չէ եղած անոնց դէմ, կը կարծուի թէ ձերբակալուած են որովհետեւ քրտական գաղտնի կազմակերպութեան մը կը պատկանին, որուն նպատակն է մշակութային որոշ ինքնավարութիւն մը ձեռք ձգել Թուրքիա ապրող Չէն վեց միլիոն Քիւրտերու համար։ Փարիզի քրտական ազգայնական շրջանակները կ'ըսեն նաեւ թէ Թուրքիոյ իրենց գաղտնի կազմակերպութիւնը երկար յուշագիր մը ղրկած է ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Լիկայի յանձնախումբին որուն մէջ կը բողոքեն թէ ոչ մէկ ազատութիւն ունին, ըլլայ արտայայտութեան, ըլլայ մշակութային Թուրքիոյ մէջ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Մաքմիլըն Ուաշինկթըն կը գտնուի։ Երկուշաբթի կէսօրին տեսակցած է՝ Նախագահ Այզընհաուըրին հետ։ Ցարդ ոչ մէկ պաշտօնական զեկոյց հրապարակուած է։ Ցայտնի է սակայն որ երկու պետական դէմքերը քննութեան պիտի առնեն խորհրդային վերջին առաջարկները, զինաթափութեան շուրջ։ Կը կարծուի թէ երկու երկիրներու տեսակէտները նոյնն են։ Դէտերու կարծիքով պիտի համաձայնին երկու կէտերու շուրջ։ Ա) Ստորերկրեայ փորձերու արգիլումի չորս տարուան ժամանակաշրջանը իջեցնել երկու կամ մէկ տարուան։ Եթէ որեւէ համաձայնութիւն չգոյանայ, իրենց վերապահել փորձերը վերսկսելու իրաւունքը։ Բ) Պնդել որ հրակողութեան սահմանուած քննութիւններու թիւը՝ բարձրանայ։ Խորհրդային Միութիւնը կ'առաջարկէ տարուանհամար չորս կամ առաւելագոյնը հինգ քննութիւններ։

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Արեւմ. Գերմանիոյ վարչապետը տեսակցած է Ճափոնի կայսեր հետ։ Մամուլի հաւաքոյթի մը ընթացքին յայտարարած է թէ վերին ժողովէն առաջ անհրաժեշտ է որ համաձայնութիւն մը գոյանայ զինաթափութեան շուրջ։ Այս առթիւ Գերման վարչապետը հաւաստիքներ տուած է թէ Արեւմտ. Գերմանիան պիտի ձգտի օգնել Ճափոնի որ այս վերջինը կարենայ Հասարակաց Շուկայի մաս կազմող երկիրներուն հետ իր առեւտրական կապերը՝ զարգացնել։

ՎԱՏԻԿԱՆԻ պաշտօնաթերթը՝ Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօ *Մուսոլինիի եւ Պիոս ԺԲ. Պապի թղթակցութիւնը կը հրատարակէ։ 1940 Ապրիլ 24ին Պապը անձնական նամակ մը կը գրկէր Առաջնորդին շեշտելով թէ ամէն ինչ ընէ որպէսզի պատերազմի մը փորձանքէն ազատէ Իտալացի ժողովուրդը։ Ութ օր ետք, Մուսոլինի կը պատասխանէր — « Եկեղեցւոյ պատմութիւնը ինծի սորվեցուց թէ պէտք չէ երբեք ընդունիլ խաղաղութիւն մը, որեւէ գնով »։ Յունիս 10ին, Իտալիա պատերազմի կը մտնէր։*

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

(Զ. եւ վերջին մաս)

ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ

Կենտրոնական վիճակագրական վարչութեան հաղորդագրութեան Ա. գլուխը յատկացուած է այն տուեալներին, որոնք վերաբերում են Խորհրդ. Միութեան բնակչութեան կրթական մակարդակի բնորոշումին: Վերջին մարդահամարի թըւական տուեալները համեմատութեան մէջ են դրուել ցարական ժամանակուայ մարդահամարների տուեալների հետ՝ ցոյց տալու համար այն նուաճումները, որ ձեռք են բերուել Խորհրդային Իշխանութեան տարիներին: Թուական տուեալների իւրաքանչիւր մէջմերումից յետոյ կատարուած մեկնութիւնները այնպիսի մի վրան բաց պրոպագանդային բնոյթ ունեն, որ կարող են կասկածի ենթարկել այդ թիւերի ճշտութիւնը:

Կրթական մակարդակի վերաբերեալ մարդահամարի թիւերը վերաբերում են գլխաւորապէս Խորհրդային Միութեան: Միայն առաջին գլխի 4րդ ստորաբաժանումի մէջ տրուած են թուական տուեալներ բնակչութեան կրթական մակարդակի մասին ըստ միութենական հանրապետութիւնների: Այս թիւերն էլ, կարծում ենք, հետաքրքրականութիւն կը ներկայացնեն մեր ընթերցողների համար, որով մեր այս վերջին յօդուածն էլ որոշեցինք նուիրել այդ թուական տուեալներին եւ նրանց մեկնաբանութեան:

Կենտրոնական վիճակագրական վարչութիւնը միութենական հանրապետութիւնների բնակչութեան կրթական մակարդակի մասին 1959ի մարդահամարով ձեռք բերուած տեղեկութիւնները համեմատութեան մէջ է դրել 1939ի մարդահամարի տուեալների հետ, ցոյց տալու համար այդ ժամանակամիջոցում տեղի ունեցած փոփոխութիւնը կամ աւելի ճիշդ՝ ձեռք բերուած յառաջադիմութիւնը:

Նախքան թիւերին անցնելը, պիտի յայտնենք, որ նրանք վերաբերում են լըրիւ բարձրագոյն կրթութիւն ունեցողներին եւ միջնակարգ (երկրորդական) ու ոչ լրիւ միջնակարգ կրթութիւն ունեցողների քանակի ճշտորոշմանը:

Սկսենք լրիւ բարձրագոյն կրթութիւն ունեցողներից: Մենք մէջ կը բերենք վերջին այսինքն 1959ի մարդահամարի թիւերը, փակագծի մէջ զետեղելով1939ին կատարուած մարդահամարի համապատասխան թիւերը:

Խորհրդային Միութեան մէջ լրիւ բարձրագոյն կրթութիւն են ունեցել հազար մարդու վրայ 18 հոգի, (1939ին վեց հոգի), ՌՍՖՍՌում (Ռուսական հանրապետութիւնում) 18 (6), Ուկրայինայում՝ 17 (7), Բելոռուսիայում՝ 12 (4), Ուզբեկստանում՝ 13 (3), Ղազախստանում՝ 12 (5), Վրաստանում՝ 38 (11), Ադրբեջանում՝ 21 (7), Լիտվիայում՝ 13 (2), Մոլտաւիայում՝ 10 (3), Լատվիայում՝ 21 (7), Կիրգիզիայում՝ 13 (2), Տաճիկստանում 10 (2), ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ՝ 28 (6), Թուրքմենստանում 13 (3), Էստոնիայում՝ 21 (8):

Այսպէս ուրեմն լրիւ բարձրագոյն կըրթութեան տեսակէտից Վրաստանը գրաւել է միութենական հանրապետութիւնների շարքում առաջին տեղը թէ 1959ին (հազարի վրայ 38) եւ թէ 1939ին (հազարի վրայ 11):

Հայաստանը 1959ին (հազարի վրայ 28) գալիս է Վրաստանից (հազարի վրայ 38) անմիջապէս յետոյ, գրաւելով միութենական միւս բոլոր հանրապետութիւնների շարքում երկրորդ տեղը: 1939ին Հայաստանը (հազարի վրայ 6), լրիւ բարձրագոյն կրթութեան տեսակէտից հաւասար է եղել Խորհրդային Միութեան (հազարի վրայ վեց), յետ է մնացել Վրաստանից (հազարի վրայ 11), Էստոնիայից (հազարի վրայ ութ), ՌՍՖՍՌից (Ռուսական հանրապետութիւնից), Ուկրայնայից, Ադրբէջանից եւ Լատվիայից (բոլորն էլ հազարի վրայ 7):

Միջնակարգ եւ ոչ լրիւ միջնակարգ (երկրորդական) կրթութիւն են ունեցել Խորհրդային Միութեան մէջ ըստ 1959ի յունուարեան մարդահամարի տուեալների հազար մարդու վրայ 263 հոգի (1939ին հազարի վրայ 77), ՌՍՖՍՌում՝ 263 (76), Ուկրայինայում՝ 286 (90), Բելոռուսիայում՝ 225 (65), Ուզբեկստանում՝ 234 (39), Ղազախստանում՝ 239 (60), Վրաստանում՝ 315 (113), Ադրբէջանում՝ 261 (73), Լիտվիայում՝ 175 (64), Մոլտաւիայում՝ 186 (4), Լատվիայում՝ 344 (140), Կիրգիզիայում՝ 227 (32), Տաճիկստանում՝ 214 (27), Հայաստանում 289 (81), Թուրքմենստանում՝ 256 (46), Էստոնիայում՝ 304 (129):

Լրիւ եւ ոչ լրիւ կրթութեան տեսակէտից առաջին տեղը գրաւել է1959ին Լատվիան (հազարի վրայ 344), երկրորդ տեղը՝ Վրաստանը (հազարի վրայ 315), երրորդ տեղը Էստոնիան (հազարի վրայ 304), չորրորդ տեղը՝ Հայաստանը (հազարի վրայ 289): Ադրբէջանը (հազարի վրայ 261) գրաւել է ութերորդ տեղը:

Այսպէս ուրեմն լրիւ եւ ոչ լրիւ կրթութեան տեսակէտից Հայաստանը ըստ1959ի յունուարեան մարդահամարի, գրաւելով չորրորդ տեղը (հազարի վրայ 289), յետ է մնացել Լատվիայից (հազարի վրայ 344), Վրաստանից (հազարի վրայ 315) եւ Էստոնիայից (հազարի վրայ 289), բայց առաջ է անցել Խորհրդային Միութիւնից եւ միութենական միւս բոլոր հանրապետութիւններից:

Ըստ 1939ի տուեալների, լրիւ եւ ոչ լըրիւ կրթութեան տեսակէտից, առաջին տեղը գրաւել է դարձեալ Լատվիան (հազարի վրայ 140), երկրորդ տեղը՝ Էստոնիան (հազարի վրայ 129), երրորդ տեղը՝ Վրաստանը (հազարի վրայ 113), չորրորդ տեղը՝ Ուկրայինան (1000ի վրայ 90) եւ հինգերորդ տեղը Հայաստանը (հազարի վրայ 81): Ադրբէջանը (հազարի վրայ 73) գրաւել է ութերորդ տեղը:

Այսպիսով Հայաստանի բնակչութեան կրթական մակարդակը լրիւ եւ ոչ լրիւ միջնակարգ կրթութեան տեսակէտից ցած է եղել Լատվիայից, Էստոնիայից, Վրաստանից, Ուկրայինայից եւ բարձր է եղել Խորհրդային Միութեան եւ միութենական միւս հանրապետութիւնների բնակչութեան կրթական մակարդակից:

Վերջացնելու համար կարեւոր ենք համարում հետեւեալ լուսաբանութիւնը տալ: Կրթական մակարդակը ցուցանշող թիւերը վերաբերում են միութենական հանրապետութիւնների ամբողջ բնակչութեան, այսինքն ներառեալ նաեւ ազգային փոքրամասնութիւնները: Արդ, կան հանրապետութիւններ, որոնց ազգային փոքրամասնութիւնները մշակութային տեսակէտից հաւասար են եւ երբեմն էլ բարձր են այդ հանրապետութիւնների բուն բնակիչներից եւ միւս կողմից նրանք երբեմն բաւականին մեծ տոկոս են կազմում: Բնականաբար այս պարագան պիտի մեծացնէր այդ հանրապետութիւնների կրթական մակարդակը ցուցանշող թիւերը: Այսպէս, օրինակ, Ղազախստանի ազգային փոքրամասնութիւններիշարքում յառաջադէմ մշակոյթ ունեցող ազգերի՝ Ռուսների, Ուկրայինցիների, Բելոռուսների, Լեհերի ընդհանուր թիւն է 4.937.000, Ղազախների եւ ասիական յետամնաց ազգութիւնների 4.238.000ի դիմաց: Բնականաբար առաջին կարգի ազգային փոքրամասնութիւնները չէին կարող չազդել Ղազախստանի ընդհանուր բնակչութեան կրթական մակարդակը ցուցանշող թիւի վրայ, այդ թիւը աւելի բարձրացնելու ուղղութեամբ: Նոյնն է նաեւ Կիրգիզիայի պարագան, որտեղ 837.000 Կիրգիզների կողքին ապրում են 761.000 Ռուսներ եւ Ուկրայինցիներ: Լատվիայի փոքրամասնութիւնները, թիւով 775.000, բաղկացած լինելով Լատիշներից, բարձր են կամ նրանցից ոչ ցածր մշակոյթ ունեցել Ռուսներից, Բելոռուսներից, Լեհերից, Հրեաներից, Լիտվացիներից եւ Ուկրայինացիներից, չէին կարող նուազեցնել այդ հանրապետութեան ընդհանուր բնակչութեան կրթական մակարդակը ցուցանշող թիւը:

Գալով Անդրկովկասեան մեր դրացի հանրապետութիւններին, Վրաստանի համար պիտի ասենք որ չնչին է թիւը ազգային այն փոքրամասնութիւնների (Թաթարներ, Քիւրտեր), որոնք աւելի յետամնաց են Վրացիներից եւ ընդհակառակն զգալի թիւ են կազմում ազգային այն փոքրամասնութիւնները (Ռուսներ, Հայեր, Ուկրայինցիներ, Օսեր, Հրեաներ) որոնք յետ չեն մնում Վրացիներից: Այս պարագան նոյնպէս չէր կարող դրական ազդեցութիւն չունենալ Վրաստանի բնակչութեան կրթական մակարդակի բարձրը ցուցանիշի վրայ: Նոյնը պիտի ասենք նաեւ Ադրբէջանի մասին, որտեղ 3.698.000 բնակիչներից 957.000ը Ռուսներ եւ Հայեր են այսինքն Ադրբէջանցիներից մշակութապէս աւելի բարձր աստիճանի վրայ կանգնած ազգեր:

Բոլորովին հակառակն է պարագան Հայաստանի, որտեղ 1.552.000 Հայերի կողքին ապրում են 108.000 Ադրբէջանցիներ, 26.000 Քիւրտեր եւ 56.000 Ռուսներ Որքան էլ սակաւաքանակ մշակութապէս աւելի ցածր աստիճանի վրայ գտնուող Ադրբէջանցիները եւ Քիւրտերը չէին կարող չնուազացնել բնակչութեան, տուեալ դէպքում ճնշիչ մեծամասնութիւն կազմող Հայերի կրթական մակարդակը ցուցանշող թիւը:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ԵՒ ԹԵՀՐԱՆԻ ԻՐԵՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Մեր արդի պատմութեան մէջ քիչեր եղած են որ աւելի աննպաստ եւ աւելի դժնդակ պայմաններու տակ՝ տուած ըլլան աւելի ծրագրուած, աւելի տեւական, աւելի մեծ եւ աւելի ազգօգուտ արդիւնք քան Մեծն Մխիթար Սեբաստացին:

Արդարեւ, ԺԷ. դարուն վերջերը Թուրք պարսկական պատերազմներու հետեւանքով Հայոց Աշխարհը աւերակ դարձած էր եւ հայ ժողովուրդին վիճակը խիստ անմխիթարական էր, այն աստիճան որ կարելի է ըսել թէ գրեթէ գոյութիւն չունէր, երբ նախախնամութիւնը նոյն ժողովուրդին ծոցէն հանեց ուրիշ Մեսրոպ մը, որ լոյս եւ գիտութիւն պիտի սփռէր իր ազգին մէջ, — ատիկա Մխիթար Մեծ Սեբաստացին էր:

Ամփոփելով իր գործը, կրնանք ըսել թէ Մխիթար Արեւմուտքին գիտութիւնը մտցուց Հայոց մէջ եւ միեւնոյն ժամանակ՝ Հայոց մշակոյթը վերակենդանացուց եւ զայն ծանօթացուց արեւմուտքին:

Ու Մխիթարի արժանընտիր յաջորդները, ընթանալով իրենց հիմնադրին գծած ճամբէն, անխոնջ այլ կանոնաւոր աշխատանքով մաքրեցին եւ մշակեցին լեզուն, ուսումնասիրեցին եւ պրպտեցին մեր պատմութիւնը եւ մեր աշխարհագրութիւնը: Ու մասունքի պէս գուրգուրալով մեր նախնեաց թողուցած ժառանգութեան վրայ, ամենուրեք եւ ամէն միջոցով պանծացուցին մեր փառաւոր անցեալը եւ այսպիսով անկրկնաքարը զետեղեցին մեր վերածնունդին:

Քիչ ժամանակէն Սուրբ Ղազարի լուսատու կեդրոնին հմայքը եւ ազդեցութիւնը անցաւ հայկական բարձրաւանդակը եւ անցնելով Կովկաս՝ ամբողջովին տարածուեցաւ թովանդակ Հայութեան ամէն խաւերուն մէջ:

Հայրենասիրութիւն քարոզեցին:

Ազգասիրութիւնը ստացաւ նոր իմաստ մը, նոր նպատակ մը, նոր ձեւ մը:

Ամբողջ սերունդներ, թէ՛ արեւմտեան Հայաստան, թէ՛ արեւելեան Հայաստան — սկսելով Աբովեանէն, Պէշիկթաշլեանէն ու գալով մինչեւ Աճառեան, Իսահակեան, Զօպանեան ու Զարենց — ամբողջ սերունդներ ներշնչուեցան Մխիթարեաններու համատարած կայծէն:

ԲԵՄԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՇԱՏ ԷՐ ԿԱՐՕԱՀԱՍԱԿ

Զմեռնային ցուրտ գիշեր է:

Ձիւնապատ ամայի դաշտերով աղմկալից սլանում է երկաթուղու գնացքը, որի չորրորդ կարգի վերջին վագոնի ամենախուլ անկիւնում, յատակի վրայ՝ կծկըւած, գունատ մի երիտասարդ է նստած: Նրա նորաձեւ հանդերձը պերճախօս փաստ է, որ նա այլ կեցութեան է սովոր եւ բախտի ծանր հարուածն է միայն նրան ձգել աղքատ դասի մուրացկանների շրջանը:

Նա զուրկ է նոյնիսկ մի նստուկից, նոյնիսկ մի աղքատիկ կապոցից, որ ունի մեծամասնութիւնը իւր գլուխը թեքելու համար: Բայց մի բոպէ դէթ նա չէ մտածում տանը պատրաստած տաք անկողնի մասին: Նրան նոյնպէս չէ զգուեցնում նեղ տարածութեան զարշելի անխահոտը, ինչպէս նաեւ իւր կասկածաւոր ուղեկիցների կոպիտ խօսակցութիւնը: Նա միայն զգում է, որ վաղուց փայփայած գաղափարը վերջապէս իրականացել է, որ նա այժմ փախստական է, եւ ետեւից ...րել է նաեւ առաջատները, աւերել կամուրջը եւ կտրել շղթաները, որոնք երբեմն օղակի պէս նրան կապում էին ատելի անցեալի հետ:

Գիշերը պատած խաւարի մէջ գնացքը թնդիւններով սլանում է առաջ, իսկ երիտասարդի մտքերը աւելի արագ են թըռչում:

Նա համոզուած է, որ ապագայում նըրան պատերազմալից դաժան կեանք է ըսպասում, բայց եւ այնպէս շնչում է իբրեւ ծանր լուծից ազատուած մի մարդ: Նրա դըրացին՝ արտաքուստ մի վայրենի սեւամորուս սլինքոր, հեռաւոր աշխարհի իւր արկածալից կեանքից առասպելներ է պատմում:

Նաւով նա օտար երկիր էր ուղեւորուել, բայց համոզուելով, որ ապրելու համար այնտեղ եւս աշխատանք է պէտք, հիմա վերադառնում է հայրենիք, հարստացած միայն այդ աւելորդ փչտալի գիտով:

— Հոգ չէ, մտածում է մեր երիտասարդը: Աւելի լաւ: Այդ իմ բաղձանքս էր:

Խելացնորութեան հաւասար նրան ուրախութիւն էր տիրել: Նրան ոչ մի գին թանգ չէ երեւում այդ ցանկալի ազատութիւնը գնելու համար: Մտօք նա պատկերացնում է վերջին օրերի նահատակութեան ժամերը, մաշող կռուի ամիսներն ու տարիները: Այժմ ամէն ինչ վերջացած է եւ քանի նա աւելի է տանջւում, որքան ապագան տրտում է նրան պատկերանում, որքան նա աւելի է ճանաչում իրեն գաղափարի մարտիրոս, այնքան աւելի քիչ է գիշատում նրան զարհուրելի միտքը՝ մօր յիշատակը, որ անքուն գիշերներ որբացած զաւն արցունքներ է թափում մոլորուած որդու վրայ:

×

— Ես պիտի դերասան դառնամ ...

Այդ բառերը վառօդի տակառի մէջ ընկած կայծի նման բռնկեցրին խաղաղ գերդաստանի անդորր կեանքը: Մեր դարում մարդիկ չափազանց լուսամիտ գաղափար ունեն բեմական արուեստի մասին եւ վերին աստիճանի համբերող են, երբ որ խնդիրը հարազատներին չէ վերաբերւում:

Մարտին Ֆօյլրատր՝ մինչեւ այդ ժամանակ ծնողաց փայփայած եւ երես առած սիրելին, յանկարծ իւր առջեւ թշնամու մի զունդ նկատեց:

Ի՞նչպէս կարող էր առաջինի որդու եւ յառաջադէմ աշակերտի գլխում մի այդպիսի յեղափոխական զգուելի միտք ծագել: Նախախնամութեան ձայնին կամ իսկական գեղարուեստական կոչման ոչ ոք հաւատ չէր ընծայում եւ առհասարակ ուեց մօր եւ ազգականների կատաղի ճակատամարտը ընտանիքին վտանգ սպառնացող արատի դէմ:

Այդ կռուի մէջ Մարտինի ուժերը եւ ... բոչումը հետզհետէ ամրանում էին: Նա ... հաստատ հաւատում էր իւր գեղարուեստական տաղանդին եւ մնացած աշխարհի վրայ նայում էր սառնութիւն եւ քամահրանքով:

— Էլ ի՞նչ որդի է, որ կամենում է ... բաղատ մօրը թողնել եւ գնալ խեղկատակ դառնալ, հարցնում էին ազգականները:

— Այդ ինչ տարօրինակ ոէր է, որ ձգտում է ինք գժրախտացնել եւ իմ բարութեան միակ ճանապարհը փակել, մտածում էր Մարտինը:

Նա զգում էր, որ իւր ազգականների մեծամասնութիւնը ճանաչելով նրա կամքի անսասանութիւնը, վաղուց արդէն ... ռացել է նրանից եւ բնաւ չէր ցաւում միայն թէ վտանգաւոր ճանապարհը ... զեւորուելիս, նա ամենայն սիրով ... հետ կը տանէր մայրական օրհնութիւնը: Սակայն, եթէ ստիպուած պիտի լինի ... ռանց նրան գոհանալու, փոյթ չէ: ... նա յաղթանակ տարած կը վերադառնայ, նրան գրկարաց կը դիմաւորեն:

Փախչելու միտքը նրա մէջ մարմնացել էր: Ազատութեան համար նա կը ... ժարուի հայրենիքից, ընտանիքից, ... ըրատութիւնից, բոլորից ...

ՖՐԻՑՆԻ

(1 Շար.)

Հայութեան անխտիր բոլոր հատուածներուն կողմէ, ինքնուրոյն եւ ամենաբարձր պատուանդանի մը վրայ դրուեցաւ Մխիթարեան Միաբանութիւնը եւ իր մեծ դէմքերը, ամէն մէկը գրական հսկայ մը, — Բագրատունի, Չամչեան, Հիւրմիւզ, Ալիշան, Այտընեան, Գաթըրճեան, Ղազիկեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ :

Բայց Մխիթարեաններուն կատարած բազմակողմանի եւ անպերադանցելի մշակութային աշխատանքին հետ՝ կայ նաեւ ուրիշ մէկ գործունէութիւն, որ տուած է գրական արդիւնք, — ատիկա իրենց կրթական գործն է :

Հնդկահայ երկու բարերարներ, ծագումով Նոր-Ջուղայեցի, Եղուարդ Ռափայէլ Ղարամեան եւ Սամուէլ Մուրատ Աղամալեան, Մխիթ. Միաբանութեան տրամադրեցին գումար մը, որ պիտի յատկացուէր հայ մանկտւոյն դաստիարակութեան գործին: Չափազանցութիւն պիտի չըլլայ ըսել թէ մեր մէջ քիչ կտակներ եղած են, որ աւելի ձեռնհասութեամբ եւ հաւատարմութեամբ գործադրուած ըլլան քան Մուրատ-Ռափայէլեան կտակները:

Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարաններուն տեւական գոյութիւնը եւ յաջողութիւնը ուղղակի արդիւնքն է Մխիթարեան Միաբանութեան անխոնջ ջանքին եւ նուիրումին:

Մխիթարեան առաջին վարժարանը բացուած է 1834ին Փատուայի մէջ: Երկու տարի ետքը բացուած է Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանը Վենետիկ եւ անոր յաջորդած է Փարիզի Մուրատեան վարժարանը :

Երբ կ'ըսենք Մխիթարեան վարժարաններ, պէտք չէ հասկնալ մէկ կամ երկու դպրոցներ Եւրոպայի մէջ, այլեւ այն բոլոր նախապատրաստական դպրոցները՝ որ բացուեցան Մխիթարեաններուն կողմէ Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Պոլսոյ, Պարտիզակի, Խարբերդի, Տրապիզոնի, Մուշի, Ախալցխայի եւ Լիբանանի, ինչպէս նաեւ ուրիշ հայաշատ կեդրոններուն մէջ:

Հայ պատանիին առջեւ լայն բացուեցաւ պատուհանը հայ պատմութեան: Իր առջեւ պարզուեցաւ համայնապատկերը հայ անցեալին իր բոլոր ճոխ գոյներով, լոյսերով եւ ստուերներով :

Ու Մխիթարեան Միաբանութեան հայրենասէր շունչին տակ՝ այս վարժարանները տուին շրջանաւարտ սաներու բանակ մը, որուն մեծագոյն մասը նուիրուեցաւ հանրային գործունէութեան իբր գրագէտ, ուսուցիչ, գեղարուեստագէտ եւ քաղաքական գործիչ :

Հայութիւնը չի կրնար երբեք մոռնալ թէ վերջին դարուն՝ այդ վարժարաններու մէջ են սնած ու ներշնչուած հայ մտքի եւ արուեստի բազմաթիւ վաստակաւոր եւ փայլուն ներկայացուցիչներ, որոնք մեր մշակութային համաստեղութեան շողշողուն աստղերն են :

Առողջ եւ լուրջ հայեցի դաստիարակութեամբ տոգորուած այս շարան շարան ընթացաւարտները, Տէրենց, Պէշիկթաշլեան, Աճէմեան, Աղամեան, Թէրզեան, Արփիարեան, Մամուրեան, Վարուժան եւ բազմաթիւ ուրիշներ, միեւնոյն հնոցէն ելլելով ու միեւնոյն կնիքը կրելով իրենց վրայ, ամէն տեղ ու ամէն ժամանակ պանծացուցին հայ ոգին ու միտքը, եւ իբր թթխմոր կարեւոր դեր մը կատարած են իրենց շրջանակին մէջ : Փոքր արդիւնք չէ :

Փոքր արդիւնք չէ նաեւ Պարսկահայութեան ներկայիս կատարած կրթական գործը: Աւելի քան տասնըեօթը դպրոցներ: Եւ ասիկա առանց որեւէ արտասահմանեան աջակցութեան : Պարսկահայութիւնը ըմբռնած է, որ առանց տոհմային առողջ եւ լուրջ դաստիարակութեան, Պարսկահայ գաղութն ալ, — ինչպէս ուրիշ հայ գաղութներ, — ենթակայ է այլասերման վերահաս ըսպառնալիքին :

Այս սկզբունքին վրայ հիմնուելով՝ կրնանք ըսել թէ ազգային տեսակէտէն հայ գաղութի մը վիճակին չափանիշը իր դպրոցներն են: Այս հիման վրայ՝ Պարսկահայ գաղութը առաջնակարգ տեղ մը կը գրաւէ մեր Սփիւռքի բոլոր գաղութներուն մէջ:

Եւ հիմա որ Մխիթարեան Միաբանութիւնը — հաւատարիմ իր կոչումին — ծրագրած է Պարսկաստան ալ բարձրագոյն վարժարան մը հաստատել, այսպիսի գիշերօթիկ դպրոց մը անտարակոյս պիտի լրացնէ ու պիտի ամբողջացնէ Պարսկահայութեան կրթական կազմակերպութիւնը :

Ի հարկէ՝ այս ծրագիրը Մխիթարեան միաբանութեան սրտին շատ մօտիկ է, եւ ինքն ալ իր կողմէն ամէն զոհողութիւն ընելու պատրաստ է, ինչպէս միշտ ալ ըրած է ազգին համար իր 250 տարուան պատմութեան ընթացքին :

Անցեալին՝ հայ ժողովուրդը ցոյց տուած է թէ գիտէ գնահատել իսկական արժէքն ու արժանիքը : Այսօր ալ՝ Մխիթարեան Միաբանութիւնը իրաւունք ունի մեր անվերապահ յարգանքին, գնահատանքին, քաջալերութեան եւ աջակցութեան :

Մխիթարեան Միաբանութիւնը մինչեւ հիմա երբեք ձեռք չէ մեկնած եւ չի ալ մեկներ, բայց անոր յանձնուած իւրաքանչիւր լուման միշտ ծառայած է — եւ կը ծառայէ — հայ ժողովուրդին վերելքին :

Վստահ ենք թէ Պարսկահայ գաղութը եւս լիուլի կը կատարէ իր պարտականութիւնը Թեհրանի Մխիթարեան վարժարանին ձեռնարկին :

Հայ գաղութ մը, ինչպէս Պարսկահայ գաղութը, որ ինքն իր միջոցներով կրնայ տասնըեօթը դպրոցներ պահել, այսպիսի գաղութ մը իրաւունք չունի յուսահատելու :

Նոյնպէս՝ ժողովուրդ մը, ինչպէս Հայ ժողովուրդը, որ Պարսկահայութեան նման գաղութներ ունի, այդ ժողովուրդն ալ իրաւունք չունի յուսահատելու :

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

●

Կիրակի, Մարտ 20, Սեւրի Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումի օրն էր: Կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 4ին, վարժարանին տեսուչը, Հ. Սերոբէ վրդ. Ազըլեան, բեմ կը բարձրանար բացման երկու գեղեցիկ խօսքեր ըսելու :

Ահա, թաւիշէ վարագոյրը կը բացուի:

Առաջին թատերախաղն էր «Արովեան ճամբու տղաքը», բարոյալից եւ շատ հետաքրքրական կտոր մը, երկու արարով :

Կաթեան Պօղոս, զօրավարի դերով ; իրեն ընկեր ունենալով Խաչատուրեան Սեդրակը, Տ. Աչճեանը, Յ. Հայթայեանը, Արամ Թէրզիպաշեանը, ու մանաւանդ փոքրիկն Յ. Պէրպէրեանը՝ եւ Ժիրայր Փէքմէզեան, հիանալի խաղարկութեամբ զարմացուցին հանդիսականները :

Այս գեղեցիկ տրամախօսութեան յաջորդեց «Սաղը Թռաւ» զաւեշտը՝ հեղինակութիւն Տիկին Ռ. Միլտոնեանի : Առանց բացառութեան, բոլոր դերակատարներն ալ՝ Ժ. Լուսինեան, Ռ. Նազարէթեան, Ժ. Պաղտասարեան, Յ. Ճերաճեան, Ա. Աղամեան, Դ. Արթինեան անթերի կատարեցին իրենց վստահուած դերերը :

Բեմադրութիւնը եւ տարազները շատ խնամուած էին:

Փոքրերու կողմէ ներկայացուեցաւ «Հայերէն պարենք» երգախառն պարախաղը, որ իսկապէս յաջող էր եւ արժանացաւ հանդիսականներու խանդավառ ծափահարութեան :

Կէս ժամ դադարէ մը ետք, տեղի ունեցաւ Ֆրանսացի դասական թատերգակներու գլուխ գործոցներէն քաղուածներու շարք մը:

Թատերական այս հանդէսը, իր ամբողջութեան մէջ, նոր յաջողութիւն մըն է Մուրատեան վարժարանի աշակերտութեան :

Այլեւ այդ տղաքը, որ պարբերաբար կը յաջողին խանդավառել մեզ, իրենց գեղեցիկ խաղարկութեամբ, հայկական պարերով, երգերով եւ մանաւանդ իրենց հայերէնի մաքուր առոգանութեամբ : Ինչ մեծ հրճուանք է մեզի համար, տեսնել մեր նոր սերունդի վարդ շրթունքներու վրայ մանկանալը «Ալեհեր Հայոց լեզուին» :

Անգամ մը եւս վարժարանի հանդիսասրահը ձգեցինք այն խոր համոզումով, որ Սէնի ափին կանգնած այս հայ դարբնոցը, կենսական հաստատութիւն մըն է մեր գաղութին համար եւ կոչուած մեծ դեր մը խաղալու Հայապահպանումի անյետաձգելի գործին մէջ :

ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ

*

Տնտեսագիտական Ինստիտուտը, որ հիմնուած է 1955ին, մաս կը կազմէ Ակադեմիայի, որպէս-մինը անոր միւս (պատմութեան, լեզուի եւայլն) ինստիտուտներուն: Տնտեսագիտական այս ուսումն. հաստատութիւնը կը զբաղի հայ տնտեսագիտական մտքի ու Հայաստանի տնտեսութեան զարգացման հարցերու ուսումնասիրութեամբ, սկսած հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ Խորհրդային շրջանը :

Վերջին տարիներուն, տնտեսական ինստիտուտը լոյս ընծայած է Ուսուցչապետ Հ. Թումանեանի «Հայաստանի տնտեսական զարգացումը» եւ տնտեսական գիտութիւններու դոկտոր Մ. Ադոնցի «Արևելյան Հայաստանի տնտեսական զարգացումը 13րդ դարում» աշխատութիւնները, իսկ 1959ին Մ. Զուրաբեանի «Հայ տնտեսական մտքի զարգացման ուրվագծեր» մեծածաւալ մենագրութիւնը, ուր հեղինակը կը բնութագրէ հայ տնտեսագիտական մտքիզարգացումը 18րդ դարու վերջին քառորդէն մինչեւ 19րդ դարու վերջը:

Տնտեսական ինստիտուտի խումբ մը գիտական աշխատողներու (Ա. Մարութեան, Ս. Խրիմլեան, Գ. Ալավերդեան, Մ. Շահրազեան եւայլն), հեղինակութեամբ հայերէն (Երեւանի մէջ) եւ ռուսերէն (Մոսկուայի մէջ) լոյս տեսած է «Սովետական Հայաստան» աշխատութիւնը՝ նուիրուած Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման :

Ակադեմական Վ. Համբարձումեանի եւ ուրիշներու եզրոյթներէն յայտնի է, որ Հրազդանի (Նախկին Ախտայի) շրջանին մէջ յայտնագործուած են հանքային նոր նախանիւթեր՝ նեֆելինային սիենիտներ, որոնք կ'օգտագործուին գլխաւորապէս ալիւմինիումի արդիւնաբերութեան մէջ : Բարձրագոյն մարմիններու համաձայնութեամբ որոշուած է Հրազդանի մէջ ըստեղծել լեռնաքիմիական գործարանախումբ (կոմբինատ): Այդ հարցի լուծման մէջ մեծ դեր կատարած է տնտեսագիտական ինստիտուտը՝ քիմիական ինստիտուտի հետ :

Տնտեսագիտական ինստիտուտը մշակած է երկաթուղային փոխադրութիւններու, Հայաստանի ելեկտրականացումի ինչպէս նաեւ Ալավերդիի պղնձաքիմիական գործարանախումբի յետագայ զարգացման եւ ընդլայնման հարցերը :

Վերջին տարիներու ընթացքին տնտեսագիտական ինստիտուտը կազմեր է Հայաստանի տնտեսական քարտէզը, որտեղ գունաւոր պատկերներով տրուած են մեր հայրենիքի ժողովրդական տնտեսութեան (արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսութեան) նուաճումները անցած քառասուն տարիներու ընթացքին եւ զարգացումի հեռանկարները մինչեւ ընթացիկ եօթնամեակի վերջին տարին՝ 1965 թուականը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (161ը)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈՂՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Իր յիմարութեամբը, իր միամտութեամբը, անկարելի փառքերու իր կոյր փարումովը տակնուվրայ ըրեր էր ամէն բան, երկու կեանք մէկէն ջախջախելով, իրը եւ անորը: Խեղճ տղան, որքան սիրեր էր զինքը, որքան տառապեր էր իրեն համար :

— Ո՜հ, Համբիկ, Համբիկ, իմ խեղճ Համբիկս, կը հեծէր Սոֆի ձեռուըներովը դէմքը ծածկելով, արտասուալից :

«Սոֆիս, ըսած էր ան, մի մերժեր զիս եւ սէրս, վասն զի պիտի մեռնէի առանց, ու դուն պիտի զրկուէիր այդ սէրէն, ու պիտի դժբախտ, թշուառ ըլլայիր, վասն զի այդ սէրը միայն կարող պիտի ըլլայ քու երջանկութիւնդ ապահովել. քու կեանքիդ սիրոյն՝ իմ սէրս մի մերժեր»:

Իր սիրոյն սաստկութեանը մէջ ան գուշակի ոգի ունեցած էր: Աղերսուած սիրոյն մերժումէն յետոյ քիչ քիչ ամէն բան ջախջախուեր էր:

Ու աղջիկը, իր ապաշխարող զղջումին մէջ, վատին, սրիկային դէմ իր մէջ հետզհետէ, կամաց կամաց վառուող ատելութեան ու վրէժխնդրութեան հրդեհին մէջ, այլեւս սէրը չէր որուն՝ իր ներսը արծարծուիլը կը զգար մերժուած սիրահարին համար:

Գութի զգացում մըն էր հետզհետէ աճող ծաւալող, իր բովանդակ էութիւնը պարուրող, գութը որ ցաւ մը, տանջանք մը կ'ըլլար, ապաշխարանքը որ խղճի ահաւոր խայթի մը համեմատութիւնը կը ստանար : Երթալով, աւելի յստակ, աւելի որոշ կերպով կը տեսնար թանկագին ու անտաղիտ ճշմարտութիւնը այն զգացումին զոր իր այդ աղնիւ ու անուշ բարեկամը տածած էր իրեն համար: Ու, հակառակ որ ինք գիտակցաբար, անգթօրէն անոր կեանքը խորտակած ըլլար, անիկա, ներողամտութիւններուն ամէնէն վսեմովը, անյիշաչարութիւններուն ամէնէն զմայլելիովը, իր Սոֆիին կեանքը փրկեր էր, հոն, վերը, գահավէժի մը մահացու եզրին վրայ, աւանդավէպերու անտառաբնակ պարիկի մը պէս յանկարծ դուրս ցցուելով թաւուտներու խաւարին մէջէն: Աչքերը բանալով՝ անոր հուժկու թեւերուն վրայ գտեր էր ինքզինքը: Ո՜հ, անակնկալներուն ամէնէն անակնկալը :

Ու իր տանջանքին զառանցոտ սաստկութեանը տակ մանկամարդ աղջիկը, նորէն, ինքզինքը յանկարծ այդ բազուկներուն վրայ կը տեսնէր: Կը տեսնէր իր վրայ սեւեռուած այդ աչուըները, իրենց վայրենի պշնումին մէջ տակաւին անուշ ներողամիտ ցոլմունքով մը, կրուած այնքան ահռելի տուայտանքներէ, հոգեկան այնքան ահեղ ցնցումներէ ետքն ալ :

Այդ գրկին վրայ, իր սթափումի մէկ բոպէին, զգացեր էր այդ էութեան փոթորիկը, հաղորդուող, սարսափեցնող ջերմութիւն մը որ մագնիսացուցեր էր զինքը, բաբախում մը որմէ անոր ամբողջ մարմինը կը դղրդար, կարծես համաչափ ազդարարը ներքին բոցավառ հնոցի մը :

Վերակոչուած այս յիշատակին տպաւորութեանը տակ, հիւանդ աղջիկը կը սկսէր դողդղալ. ակռաները կը կափկափէին, ճակտին վրայ պաղ քրտինքներ կը թորէին, շնչառութիւնը դժնդակ կ'ըլլար, մատուըներովը, ջղապիրկ ու դողդոջուն, առարկաներու կը կառչէր, սեւածիր աչուըներուն տարտամ ու սարսափահար նայուածքովը, դէպի անորոշ կէտեր, ուր կը կարծէր ընդնշմարել ֆանթաստիկ ուրուագծումները այդ տեսարանին :

Մերժուած սիրահարին մարտիրոսացած սիլուէթը, տանջանքի գալարումներուն տակ այլակերպուած, յածելով միջոցին մէջ, մերթ պատառուն քուրջերով ծածկուած ողբալի մուրացկանի մը կերպարանքով, մազերը մինչեւ ուսերը վար թափուած, յուսահատ, անմարդկային, մերթ, գերագոյն յանդիմանանքի վսեմ ու ասպետական ժեստի մը մէջ, սիրտը ցոյց տալով իրեն՝ լայնախոց վէրքով մը պատառուած, ուսկից արիւնը կը ծորէր անհատնում կաթիլներով. ու մերթ առաջուան հեզ, անուշ, խպնոտ տղան, գետնամած պաղատանքի մը կեցուածքովը իր — անգութ աղջկան — սէրը մուրալով :

Գիշերները, քունը վրդովուեցաւ, ցորեկուան տեսարանները կրկնուեցան, աւելի տխուր, աւելի ահարկու, աւելի հոգեցունց: Առաջուան կեանքը հետզհետէ կը պատկերանար, եղերախաղի մը յստակ ու բնական հոլովումը, վերը, Մաթօս ամիրային կիսաւեր ապարանքին եւ յետոյ, անոր կործանումէն ետքը փոքր տանը մէջ ապրուած քաղցր ու անվրդով կեանքը ձկնորս Թումիկին ընտանիքին հետ :

Որքան երջանիկ էին հոն, այդ ծառազարդ, վայրի գեղեցկութեամբ բարձունքին վրայ, մեկուսի ու խաղաղ, մարդկային դաւերէն ու նենգութիւններէն հեռու :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

*

Սրտի խորունկ ցաւով կ'ողբանք մեր ընկերոջ սիրելի ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ զառնակսկիծ մահը :

Այս առթիւ յայտնում ենք մեր ցաւակցութիւնները, Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէին, Տիկին Տէր Թովմասեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն : ԿԱՅԱՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին :

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սե-բուգի, Սալ Քասէի մէջ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Համազգային Սգատօնը Ապրիլ 24ին : Միահամուռ մասնակցութեամբ գաղու-թին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւն-ները կը յայտնէ ողբ. ընկերուհի Տիկին Նարկիզ Գիրպիթճեանի մահուան առթիւ զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագա-ներուն :

Մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցու-թիւնները կը յայտնէ ընկ. Զարուհի Տէր Թովմասեանի եւ ընկերուհի Շէօհլէյեանի ընկ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆի կսկը-ծալի մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հա-յաստան ենթակոմիտէն ընկ. Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆի մահուան առթիւ ցաւակ-ցութիւններ կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն, փոխան ծաղկեպսակի 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, նոյն-պէս 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ ողբացեալ ընկ. Գ. Բալայեանի յիշատակին Գերասիմ Բալայեան սրահին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա-ցած է Պ. Նորայր Սահաթճեանէ եւ Օր. Նուարդ Սահաթճեանէ 100 Ն. Ֆ. իրենց սիրեցեալ քրոջ Օր. Արուսեակ Սահաթ-ճեանի մահուան տարելիցին առթիւ :

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Վարդանուշ Գրիգորեանէ 50 Ն. Ֆ., իր ողբացեալ ամուսնոյն մահ-ուան տարելիցին առթիւ :

ԳԻՆԵՋՕՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ էթիէնի « Բարգէն Սիւնի» խումբը իր ակումբին պաշտօնական բացումին առթիւ, Ապրիլ 2, Շաբաթ ժամը 19ին, կազմակերպած է գինեձօն մը, որուն սիրով կը հրաւիր-ուին շրջանի ընկերներն ու բոլոր այն ազգայինները, որոնք կը հետաքրք-րուին Նոր Սերունդի շարժումով ու գոր-ծունէութեամբ :

Գեղարուեստական բաժին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մին-չեւ լոյս, Պէրիէ Միյէ շքեղ սրահներուն մէջ, Փլաս Պէլքուր :

Գեղարուեստական բաժին եւ հաճելի ա-նակնկալներ : Պիտի երգէ Տիկին Արաքսի Մուրատեան (Փարիզէն), իրենց մաս-նակցութիւնը կը բերէ Տէր եւ Տիկին Մուրավէլեանի պարախումբը, Վալս Իմփէրիալ, Ֆրէնչ քանքան եւ հայկական պարերով : Ինչպէս նաեւ Թարարէն Հա-բէլեան եղբայրներ պիտի նուագեն ու եր-գեն հայկական եղանակներ :

Ընտանեկան ուրախ զուարթ մթնոլորտ :

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Իվ Գասպարեան մէկ տա-րեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Փըթի տ'Ար-պուայի բուժարանի հիւանդներուն եւ 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի, իր ողբացեալ հօր' Գէորգ Գասպարեանի յիշատակին :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Սէնթ էթիէնի «Բարգէն Սիւնի» խումբի կողմէ, 2 Ապրիլ, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Փէրկոլա (Ռոճ Փուէն) շքեղ սրահին մէջ, Անտրէ Քոնսթան եւ Ֆրէտ Գովի անուանի զոյգ նուագախում-բերը պիտի սաեղծեն շատ հաճելի ժա-մեր եւ զանազան անակնկալներ : Հայկա-կան մթնոլորտ եւ առատ կերուխում :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ա-շակերտուհիներու կողմէ :

Ապրիլ 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մէզօն տը լա Շըմիի մէջ, 28պիս, Ռիւ Սէն Տօմինիք, մէթրօ Էնվալիտ :

Հայերէն եւ ֆրանսերէն թատերախա-ղեր : Երգախառն պատկերներ եւ արտա-սանութիւն :

Մուտք՝ 6, 5 եւ 3 Ն. Ֆ. :

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի, եւ մասնակցութեամբ Փարիզի հայ գաղութին ներկայացուցիչներուն :

29 Մարտ, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 20·30ին : ՓԱԼԷ Տ'ՕՐՍԷի մէջ :

Փափաքողները կրնան մասնակցիլ առանալով հրաւիրատոմսեր եկեղեցւոյ դի-ւանէն : Մասնակցութեան բաժին 10 Ն. Ֆ. :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 20,45ԻՆ
Salle Verdi - Casa d'Italia
Rue d'Alger

ԼԻՈՆ, 17 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 14·30ԻՆ
Salle Rameau

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԵՒ ORCHESTRE SYMPHONIQUE DE LA R.T.F. Ի

Մեներգներ՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Պ. ԱՐԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՎԱՌՎԱՐԵՆՑ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կիրակի, 3 Ապրիլ, ժամը 15ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

Salle des Fêtes de Sarcelles - Place du XI Novembre

Կը ներկայացուի Հայոց պատմութեան անմոռանալի էջերէն՝

ԱՒԱՐԱՅՐԻ **ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ** ԱՐԾԻՒԸ

(Ողբերգութիւն 5 արար եւ 4 պատկեր)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱԼԻՍ ԷՍՔԻՃԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի եւ մասնաճիւղիս լաւագոյն ուժերուն

Հաղորդակց. միջոցներ . - Փոռթ տը լա Շափելէն առնել 268 թիւ հանրակառքը դէպի Վիլիէ լը պէլ եւ իջնել Սարսէլ «Նոյեմբեր 11ի» հրապարակը կամ կառախումբ՝ Կառ տիւ Նոռէն ժամը 13·45 եւ 15·10, իջնել Վիլիէ լը Պէլ եւ առնել 268 թիւ հանրակառքը :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յերթական դասախօսութիւնը այս Զո-րեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քասէի սրահը : Կը խօսի Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, նիւթը՝ « Արմէն Տիգրանեան եւ իր Դաւիթ Բէկ օփերան» : Պիտի տրուի այս ներկայաց-ման երաժշտութիւնը ամբողջութեամբ : Նիւթը երկար ըլլալով պիտի սկսինք ճիշդ որոշուած ժամուն :

Galerie Bassano
9, Rue Grégoire des Tours
ԺՈՐԺ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ՎԵՐՋԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ
ՄԻՆՉԵՒ ԱՊՐԻԼ 6

ՀԱՅԱԾԷՍ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի 3 Ապրիլ, ժամը 10·30ին, հայկական հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ քարոզ՝ Վատիկանի ձայնասփիւռէն :

Պիտի քարոզէ Գեր. Ներսէս Վրդ. Սեթեան՝ Տեսուչ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի : Միջին ալիք՝ 196 մ., կարճ ալիք՝ 19·84, 25·67, 31·10 :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի սկսին Ապրիլ մէկին եւ պիտի փակ-ուին Մայիսի վերջը :

Այն ծնողները որոնք կ'ուզեն արձա-նագրել տալ Կապ. Խաչին, Դիմել հետեւ-եալ հասցէներուն :

Մարսէյլի քաղաք Տիկին Թութէլեանի, 4 Րիւ Փարմանթիէ, Պոմոն. Տիկին Տօլ-պաշեանի 23 Պուլվ. տը Պօմոն, Տիկին Շալճեան Սէն Ժերոմ :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշտանկուած ծաւալով ազ-դերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Աւելի տարածուն կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ Ապրիլ 2ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին : Առնոնվիլի մեծ սրահին մէջ : (Փառք էքսփոզիսիոն) :

Այս առթիւ վարձուած է տեղւոյս համբաւանոր Ժիլ Տօլայի նուագախումբը

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի բոլոր մասնաճիւղերուն հայ մարզիկները :

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԵՂԱՐԱՆ ՍԻԼՎԷՍԹՐԸ

46, Ռիւ տը Թրէվիզ, 46
ՓԱՐԻԶ (9)

Յանձնարարելի Դեղարան մը :

Ջերմ ընդունելութիւն Փարիզի Արուարձանի եւ Գաւառի հայ յա-ճախորդներուն :

Դեղարանը կը գտնուի Ռիւ տը Թրէվիզի եւ Ռիւ Լաֆայէթի անկիւ-նը, Ազգային Տունէն 100 մեթր հե-ռու :

Պ. Վահրամ Էլմաճեան՝ դեղա-գործ - վաճառող, ամէն օր իր հայ-րենակիցներուն տրամադրութեան տակ է, Սիլվէսթրը Դեղարանը, ժամը 8էն - 12, 15·30 - 20 :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-11

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց-22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՄԱՐՏ 1960

MERCREDI 30 MARS 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8761 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 4562

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՌՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հանդիսաւոր եւ մեծավայելուչ ընդու-նելութիւնը, որուն կը շարունակէ առար-կայ դառնալ Նիքիթա Խրուշչեւ, ցոյց կու-տայ անգամ մը եւս թէ Ֆրանսա ինչպէս գիտէ մեծարել իր հիւրը, — մանաւանդ երբ անիկա աշխարհի ճակատագիրը վա-րող երկու մեծ երկիրներէն մէկուն ան-վիճելի պետն է։

Ժամանակ առաջ նախապատրաստական աշխատանքներ էին կատարուած եւ բոլոր մանրամասնութիւնները ուսումնասիր-ուած։ Ոչ մէկ բան բախտին էր ձգուած։ Ժողովրդավար, ազատ երկիր է Ֆրանսան։

Առոր ապացոյցը տեսնուեցաւ այս առ-թիւ ալ։ Պաշտօնական հանդիսութեանց եւ կուսակցական կանխորոշուած ցոյցե-րուն զուգընթաց՝ ժողովուրդը յաճախ իր տարբերութեամբ եւ երբեմն ալ ներքին զգացումներու հրապարակային արտա-յայտութեամբ ցոյց տուաւ թէ ինչ կը մտածէր։

Ամէն հոսանքի պատկանող թերթեր ալ ազատօրէն հրապարակեցին իրենց տե-սակէտները, պաշտպանութեան սահմաննե-րուն մէջ, — մանաւանդ երբ հակամարտ դիրքի վրայ կը գտնուէին։

Այս ճակատին վրայ յատկանշական էր ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Կի Մոլէի յօդուածը Փոփիւ-լէր Տիմանշի մէջ (27 Մարտ)։

Ողջո՛յն, Կոմունիստ Խրուշչեւ» խորա-գրով այդ գրութեան մէջ նախկին վար-չապետը հրապարակաւ կը կրկնէ ինչ որ չորս տարի առաջ ըսած էր իրեն Մոս-կուայի մէջ, գլուխ գլխի տեսակցութեան մը ընթացքին։ Ահա՛ թէ ինչ կը գրէ․

«Գիտէք թէ իբրեւ ժողովրդավար եւ ընկերվարական, մենք կը ժխտենք Խ. Միութեան մէջ հաստատուած վարչաձե-ւը։ Չենք ուրանար 1918էն ի վեր ձեր երկրին կատարած ճիւթական յառաջդի-մութիւնը։ Սակայն բոլորս ալ գիտենք թէ ձեր ժողովուրդը ի՛նչ գինով ձեռք բերած է զայն։ Երբեք չենք մոռնար թէ ի՛նչ բիրտ միջոցներով մէջտեղէն վեր-ցուցիք բոլոր ռուս ընկերվարականները ու դեմոկրատները։ Պիտի չմոռնանք թէ ի՛նչպէս ձեր մօտ հաստատուեցաւ փոք-րամասնութեան մը բռնատիրութիւնը ըն-չազուրկներու դասակարգին վրայ, նաեւ թէ ի՛նչպէս բիւրոկրասին յանուն կու-սակցութեան դարձած է ամենազօր։ Պի-տի չմոռնանք նաեւ բռնի աշխատանքի ճամբարները, ո՛չ ալ՝ Մոսկուայի եւ այլ վայրերու դատավարութիւնները»։

Այս դառն ճշմարտութիւնները իբրեւ նախաբան արձանագրելէ վերջ, Կի Մոլէ ուժգնօրէն կը բողոքէ այն «ճիւաղային խարդախութեան» դէմ, որով բոլշեւիկ-ները խլացուցած են ընկերվարական բա-ռարանին բոլոր բացատրութիւնները, նոյնիսկ «ընկերվարութիւն» բառը՝ յատ-կանշելու համար վարչաձեւ մը, «ուր ա-զատութեան եւ անհատի հանդէպ յար-գանքը ջնջուած է Մոսկուային աչքին, որ ձեր պետութիւնն է։ Մենք պիտի չդադա-րինք յայտարարելու, որ ձեր վարչա-ձեւը պարզապէս տխուր մէկ ծաղրանկա-րն է ճշմարիտ ընկերվարական ընկերու-թեան»։

Ընդհանուր քարտուղարը զայրոյթով, եւ դառնութեամբ կը յիշեցնէ թէ ինչպէս Մոսկուա 1920 – 21ին իր ծանօթ 21 յօդ-ուածներով «անպայման հնազանդու-թիւն» պարտադրել ուզեց Եւրոպայի ըն-կերվարական կուսակցութեանց եւ հեր-ձուած առաջ բերաւ անոնց ծոցին մէջ, պառակտում դառնալով որ տասնեակ տարի-ներ եւս մնայ ընկերվարութեան երակա-ներուն մէջ։

Յետոյ կը ծառանայ «միակ կուսակցու-թեան» սկզբունքին դէմ եւ կը դատա-պարտէ «նպատակը կ'արդարացնէ միջոց-ները» վարդապետութիւնը, ինչպէս նաեւ Լէնինի քարոզած մեթոտները, այն է՝ «դիմել ամէն տեսակ ռազմավարութեան, խորամանկութիւն բանեցնել, երբեմն լը-ռել, երբեմն ալ ծածկել ճշմարտութիւ-նը»։ Ու կ'աւելցնէ․ «Ձենք ընդունիր, որ սուտ խօսուի ընչազուրկներուն»։

Կի Մոլէ տակաւին ուրիշ դառն ճշմար-տութիւններ ալ կ'ըսէ։

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

«ՄԻԱՅՆ ԼՈՒՍԻՆ ԵՐԹԱՆՔ» Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ

Խորհրդային վարչապետին գաւառ շր-ջապտոյտը կը շարունակուի։ Խրուշչեւ՝ կիրակին կը վերջացնէր Մարսէյլի Նա-հանգապետարանին մէջ, ուր իրեն ի պա-տիւ մտերմիկ ճաշ մը տրուած էր։ Տեղական՝ պույապէսը եւ Քասիսի գինին մեծ տպաւորութիւն գործած են հիւրին վրայ, այնքան որ... խանդավառ կ'եր-գէ։ «Ֆիկարօ»ի թղթակիցը կը գրէ․ — «Գաւառի մասնայատուկ կերակուրները եւ մասնաւորաբար Քասիսի գինին իրենց բարերար դերը կատարեցին, այնքան որ պաշտօնական ճաշը փոխուեցաւ խնճոյքի ու տեւեց բաւական ժամանակ։ Առաւօ-տուն, Խրուշչեւ ուշ արթնցաւ»։ Երկու-շաբթի՝ ծերակուտական – քաղաքապետ, Կաստոն Տէֆէրի հետ կ'այցելէ՝ Փուլվառ Շաւի վարժարանը։ Մարսէյլի քաղաքա-պետը չի մոռնար շեշտելու թէ նոր դպ-րոցը, որ շրջանի ամէնէն արդիական ուսումնարաններէն մէկն է, կառուցուած է հոն, ուր նախապէս բանտ մը կար»։ «Մենք եւս դէմ ենք բանտերուն» պատաս-խանած է՝ Խրուշչեւ։ Գիտութեանց հա-մալսարանը եւս մեծ տպաւորութիւն ձը-գած է Խորհրդային հիւրին վրայ։ (Իշ-խանութեանց կարգադրութեամբ ուսա-նողութեան արձակուրդ տրուած էր ... առ ի նախազգուշութիւն)։ Ֆրանսայի հիւրը առիթէն օգտուելով յայտարարած է, թէ «Խ. Միութեան մէջ բժշկութեան ուսումը շատ առաջ գացած է եւ ուսա-նողներուն մէջ մեծ թիւ կը կազմեն՝ կի-ները»։ Բայց խորհրդային վարչապետը դժգոհ եղած է ուսանող չտեսնելով, մի-այն երկու երիտասարդ իբրեւ խորհրդա-նիշ ընդունած են Խրուշչեւը որ կը հար-ցընէ «քանի ուսանող ունի՞ք», «3000» կը պատասխանէ Տէֆէռ, «ո՞ւր են 2998 հատը»։

Ժամը 10.15ին Խրուշչեւի չքախումբը հասած է՝ «Հին Նաւահանգիստը» (Վիէօ-Փոր), ուր իր տրամադրութեան տակ դրուած զբօսանաւով մը պտոյտ մը կա-տարած է բացերը եւ քննած նաւահան-գիստը։ — Գերմանացիները փճացուցին այս նաւահանգիստը չէ՞։ Ահ, սարսափե-լի են Գերմանացիները, մեր նաւահան-գիստներն ալ կործանեցին, կ'ըսէ Խը-րուշչեւ։

Նաւահանգստին տնօրէնը կամաց մը կը պատասխանէ «շնորհիւ այդ փճացումին է որ այսօր կրցած ենք Միջերկրականի ա-մէնէն արդիական նաւահանգիստը ու-նենալ»։ Քաղաքապետարանի մէջ, հիւրին ի պատիւ ընդունելութիւն մը կազմակեր-պուած է։ Արտասանուած են ճառեր ու այս առթիւ իրեն նուիրուած է պատմա-կան սափոր մը։

Յատկանշական խօսակցութիւն մը։ Պատասխանելով Խրուշչեւի հրաւէրին, այցելել Խ. Միութիւնը եւ տեսնել թէ ինչ նուաճումներ արձանագրուած են այս վերջին տարիներուն՝ Մարսէյլի քաղա-քապետը՝ Տեֆէռ դիտել տուած է․ — «Պատրանքներով մի տարուիք, համայ-նավար չեմ ըլլար», որուն Խրուշչեւ կը պատասխանէ․ — «Ամէն բանջարեղէն հասուննալու իր ժամանակը ունի»։

Տեֆէռ կ'ըսէ նաեւ․ — Ծանօթ առածնե-րու համար ձեր ունեցած սիրոյն երկու հատ ընտրեցի ձեզի համար․ — Առաջի-նը՝ պէտք է պոկել գէշ խոտերը բարեկա-մութեան ճամբուն վրայ։ Երկրորդը՝ Ջիրար լաւ պէտք է ճանչնալ, զիրար լաւ սիրելու համար»։ Տեֆէռ կը շեշտէ նաեւ թէ անշուշտ Խրուշչեւ սորված է ֆրան-սական փառերգը, «այո, կրնամ երգել, կ'ըսէ Խրուշչեւ որովհետեւ յեղափոխու-թեան բանուորներուն երգն է», բայց Տեֆէռ կը ճշդէ — Ո՛չ ազատութեան եւ հայրենասէրներուն երգն է»։

Յետոյ կը կատարուի նուէրներու փո-խանակութիւնը, երբ քաղաքապետը կ'ը-սէ «Լուսինք չունինք ձեզի տալու», Խրուշ-չեւ կը պատասխանէ․ «երբ ժամանակը գայ միասին լուսին կ'երթանք ...»։

«Իսկապէս մարսէյլցի դարձաք, կ'եզ-րակացնէ Տեֆէռ»։

Տիժոնի հանդրուանը ոչ մէկ արտա-կարգ նորութիւն բերաւ։ Հակառակ որ Կանոնիկոս Քիռ վերջին պահուն զաղտնի մեկնած էր իր բնակավայրէն, որպէսզի չընդունի Խրուշչեւի այցելութիւնը, ոչ մէկ անհաճոյ դէպք պատահեցաւ։ Ժամը վեցի առեններ, ժողովուրդի բազման-քին ընդառաջելով՝ Խրուշչեւ քաղաքա-պետարանին պատշգամը ելած է ու բա-րեւած ներկաները։ Իր կողքին եղած է՝ Նախկին Նախարարը՝ Էտկառ Ֆոռ։

Խրուշչեւի մեկնումէն անմիջապէս նոյն, Կանոնիկոս Քիռ իր բնակարանը վերադարձած է։ Կարգ մը թղթակիցնե-րու հարցումներուն պատասխանելով ծե-րունազարդ Կանոնիկոսը ըսած է․ — «Ջուզեցի որ պատճառ դառնամ միջա-դէպերու, կը փափաքէի որ ընդունելու-թիւնը անցնէր, խաղաղ եւ բնականոն»։

Այն հարցումին թէ արդեօ՞ք Պապին ճնշումին տակն է որ վերջին պահուն հո կեցաւ Խրուշչեւը ընդունելու իր մտա-դրութենէն, Կանոնիկոս Քիռ պատաս-խանած է․ — «Ճիշդ չէ, բաւական լաւ կը ճանչնամ Պապը։ Լայնախոհ է»։

Կարգ մը թղթակիցներ կ'ըսեն թէ Կա-նոնիկոսը կամովին չէ մեկնած Տիժոնէն, այլ՝ «առեւանգուած է»։ Տարակոյս չկայ թէ Տիժոնի միջադէպը նոր տարակար-ծութեանց դուռ պիտի բանայ Եկեղեցւոյ եւ պետութեան միջեւ։ Ի՞նչպէս ընտրել երեսփոխան եւ ապա քաղաքապետ մէկը որուն Եկեղեցին կ'արգիլէ իր պաշտօնը կատարել։ Ֆրանսայի կաթողիկէ շրջա-նակները բոլորն ալ համաձայն չեն այս արգելքին։ Վատիկանի ճնշումը արդար պիտի ըլլար Եկեղեցիէն ներս՝ միայն, կ'ըսեն շատեր։ Բայց ճիշդ է նաեւ թէ կարելի չէ որ քահանայ մը ձեռքը սեղմէ մարդու մը որ «լռութեան մատնած է Ե-կեղեցին» իր «կայսրութեան» մէջ եւ այնքան տառապանքներու ենթարկած է եւ կ'ենթարկէ կաթողիկէ քահանաները իր եւ արբանեակ երկիրներու մէջ։ «Քիռ հոս չէ ըսած է Խրուշչեւ, բայց Նորէն կը համբուրեմ զինքը»։

Գիշերելէ վերջ Տիժոն, երեքշաբթի առ-տու ժամը 9ին Խրուշչեւ Մէս հասաւ, ուրկէ Վերտէօն պիտի երթար եւ ցերեկին ճաշէր Րէնս։ Կէսօրէն նոյ Խրուշչեւ պի-տի կարենար այցելել Մօէթ եւ Շանտոնի Շամփանի գործարանը։

Իրիկունը Խրուշչեւ Լիլ մեկնեցաւ․

X Առաւօտեան թերթերէն՝ «Ֆիկառօ» կը թուէ սխալներ որ գիտակցաբար, կամ անգիտակցաբար ըրած է՝ Խրուշչեւ։

— Նիմի մէջ խորհրդային վարչապետը յայտարարած է, թէ 1800 խորհրդային-ներ կռուած են Գարտի մէջ, Ֆրանսացի հայրենասէրներու կողքին։ Ճիշդ չէ, ոչ մէկ Խորհրդային կռուած է Ֆրանսացի-ներու կողքին, ընդհակառակն 300 Վրա-ցիներ նոյն շրջանին մէջ կռուած են՝ Նա-ցիներուն հետ ընդդէմ Ֆրանսացիներուն։ Բոլոր Վրացիներն ալ, յետագային «մո-լորեալ հայրենասէրներ» նկատուած են Թիֆլիսի խորհրդային իշխանութիւննե-րուն կողմէ։

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ամէն մարդ ոգեւորութեամբ չընդու-նեցաւ խորհրդային վարչապետին այցե-լութիւնը, բայց ոչ ոք անտարբեր մնաց։ Նախկին վարչապետ Փլեվէն կը գրէ․ — «Պ. Խրուշչեւ պէտք է սորվի այս ճամ-բորդութեան ընթացքին որ համակեցու-թիւնը պէտք է ըլլայ Խորհրդ. Միութեան եւ արեւմտեան Եւրոպայի մը միջեւ։ Բո-լոր փորձերը վերարծարծելու Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ հին անհամաձայնութիւն-ները Ֆրանսացիներու կողմէ կը նկատ-ուին իբրեւ միջամտութիւն պետութեան մը ներքին գործերուն, որուն այնքան դէմ կ'արտայայտուի Խրուշչեւ ...»։ Ժողովրդական Շարժումի նախագահը՝ Բոլէն յայտարարեց թէ․ — «Շատ լաւ կը հասկնանք պետական անձնաւորութեանց հանդիպման կարեւորութիւնը վերին ժո-ղովի նախօրեակին, բայց ազգային, քաղաքական կամ բարոյական ոչ մէկ շահ կը տեսնենք երբ համաշխարհային համայնավարութեան պետը դրօսաշրջիկի պտոյտ կը կատարէ մեր երկիրը»։

Կի Մոլէ․ — 15 օր անցուցած եմ Խը-րուշչեւին հետ։ Շատ խելացի է եւ ա-մէնէն նշանաւոր դերասանն է զոր ճանչ-ցած եմ։

Տեփրէօ (ինքնավար – ընկերվարական) Կանոնիկոս Քիռի եղած արգելքը անհան-դուրժելի է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ Ժընեւի ժողովին, Արեւմուտք տասը կէտերէ բաղկացած նոր ծրագիր մը ներկայացուց։ Ծրագրին տուն տուող մտքերն են ստեղծել՝ զինա-թափութեան միջազգային մարմին մը։ Երկուստեք հսկողութիւն կատարել։ Մի-ջոցներ ձեռք առնել յանկարծական յար-ձակումներու դէմ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ պաշտպա-նութեան Նախարարը՝ Փարիզ եւ Պրիւսէլ այցելած ու տեսակցած է երկու երկիրնե-րու համանուն Նախարարներուն հետ։ Պելժիոյ եւ Արեւմտ. Գերմանիոյ միջեւ Համաձայնագիր մը ստորագրուած է, ըստ որուն, փոխադարձաբար զինուորա-կան մթերանոցներ եւ կայաններ հաստա-տելու իրաւունքը պիտի ունենան երկու երկիրներն ալ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ տեղի ունեցան օ-րէնսդիրական մարմիններու ընտրու-թիւնները։ Ֆրոնտիսի կառավարութիւնը թէեւ ապահոված է ձայներու կարեւոր թիւ մը, այսուհանդերձ ընդդիմադիրնե-րը զօրաւոր դուրս եկած են։ Ընտրու-թեանց ընթացքին ծանր միջադէպեր պա-տահած են։

«ԷՔՕ Տ'ԱԼԺԷ» երկուշաբթի առաւօտ յայտարարեց, թէ «նկատի առնելով որ Ալէն տը Սերինեի ի վիճակի չէ ընդհա-նուր տնօրէնի իր պաշտօնը կատարելու, ցաւ ի սիրտ ստիպուած ենք օրէնքի տրա-մադրութեանց համաձայն ջնջել իր անու-նը»։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ տասը տարեկան տղայ մը դանակի 26 հարուածներով սպաննած է 9 տարեկան աղջիկ մը։ Մանուկներու ատեանին առջեւ յայտարարած է թէ հե-ռատեսիլէն ներշնչուած էր այդ ոճիրը գործելու համար։

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ եւ Մաքմիլըն կը շա-րունակեն իրենց խօսակցութիւնները վե-հաժողովին եւ Եւրոպայի մասին Քէմփ Տէյվիտի մէջ։

ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՈՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

… Բայց հին ու նոր քո վէրքերով
կանգնած ես դու կենդանի,
Կանգնած խոհո՛ւն, խորհրդաւոր ճամբին
նորի ու հնի,
Հառաչանքով սրտի խորքից խօսք ես
խօսում աստծու հետ
Ու խորհում ես խորին խորհուրդ
տանջանքներում չարաղէտ,
Խորհում ես դու էն մեծ խօսքը, որ տի
տանես աշխարհին,
Ու պիտ դառնաս էն երկիրը, ուր ձգտում
է մեր հոգին —
Յոյսի՛ հայրենիք,
Լոյսի՛ հայրենիք:

Քու աչքիդ առջեւ բացուած գիրքի այս երկաթագիր տողերուն մէջէն դարերը յարութիւն կ'առնեն, մարմին կ'առնէ աւանդական պատմութիւնը Հայոց, կ'ելլան քու նախնիքներդ՝ իրենց սուրբ գործերով ու քարքերով, կը յայտնուի ժողովուրդը իր ողբերգական ճակատագրով, աղէտներով, յետոյ՝ սխրանքներով, յաղթանակներով, նոր կեանքով, լուսաւոր ապագայով:

Այդ յոյսի եւ լոյսի հայրենիքին հետ մէն մէկ Հայուն ազնիւ միտքն ու սրտի թրթիռը …

Այս յոյսի եւ լոյսի հայրենիքին հետ կը մեծնայ, կ'ահագնանայ բանաստեղծը, կը կանգնի առջեւդ իր վեհ հասակով: Ան կարողացաւ իր երգը հիւսել ժողովուրդի դարաւոր կեանքի փառահեղպատմութեան հետ, ժողովուրդի սրտին եւ միտքին առկայծումներէն:

Թերթէ քու առջեւդ բացուած գիրքը: Ինչեր չես կարդար անոր էջերուն մէջ, անարատ սիրու տառապանքներ, աւանդական կենցաղ, աւանդապահ բարքեր ու սովորութիւններ, ընդվզումներ, բնութեան ինչպիսի ոգեշունչ նկարագիրներ..

Թումանեանի իւրաքանչիւր տողը ներթափանցուած է ժողովրդայնութեամբ, ժողովուրդի հոգեբանութեամբ, տրամաբանութեամբ, յոյզով, վեհ անաղարտութեամբ, տաք սիրով …

Բանաստեղծութեան այս արքան, որ իր արուեստի ուժով սրբագործեց Հայուն հոգեւոր կեանքը ու ներաշխարհը, կ'ըսէ — « Բանաստեղծը միայն մարմին է տալիս իր միտքերին ու զգացմունքներին եւ իր ոգեւորութիւնով կենդանութեան շունչ է շնչում նրան, որ նա ապրի մըշտապէս, բայց որ նա թռչի՝ դրա համար նրան թեւեր են հարկաւոր, իսկ թեւեր առնել նա կարող է միմիայն էն կախարդական աշխարհում, որ կոչւում է երաժշտութիւն»:

Այո, թերեւս ճիշդ է այս: Բայց միթէ՞ երաժշտութիւնը մէկ ուրիշ բան է, քան Թումանեանի բանաստեղծական արուեստը: Թումանեանի ողջ բանաստեղծութիւնը ներթափանցուած է երաժշտականութեամբ, անոր բանաստեղծութիւնները ինքնին կ'երգուին: Եւ ահա թէ ինչու անոր գեղարուեստական ժառանգութեան մէջ այնչափ շատ է այն երկերու թիւը, որոնք իրենց արտացոլումը գտած են երաժշտութեան մէջ:

Կ'երգուին, կ'երգուին բառերը, տողերը, տուները, ողջ բանաստեղծութիւնը.. Կ'երգուին այնպէս հեշտ, բնական, որ բանաստեղծ – հեղինակը ինքը մէկ օր յակարծ կ'երգէ իր տողերը մեղեդիի յանգով եւ կը հնչէ երգը բառի ու մեղեդիի միասնութեամբ:

Ա՜խ, ի՜նչ լաւ են սարի վրայ
Անցնում օրերն, անո՛ւշ, անո՛ւշ,
Անրջային, թեթեւասա՛հ,
Ամպ ու հովերն անո՛ւշ, անո՛ւշ …

Այո, կարծես կը հնչեն ու կը չոյեն մարդուն սիրտը բանաստեղծի անմահ երգերը: Անոնք իրենց մէջ կը մարմնաւորեն շատ նուիրական խոհեր ու յոյզեր, իղձեր ու պատրանքներ, որ դարեր շարունակ հայ ժողովուրդը գուրգուրացեր է իր սրտի խորքին մէջ: Թումանեանի բանաստեղծութիւնները հայ ժողովուրդի սրտին թրթիռներն են՝ խօսքի շունչը առած:

Թումանեանի արուեստին խոր ժողովրդայնութիւնն է, որ կը յուզէ մեծ Կոմիտասին ու ան կը սկսի գրել հայ առաջին օփերաներէն մէկը՝ «Անուշը»:

Մեր ժողովուրդի հոգեւոր պատմութեան մէջ կայ մէկ փաստաթուղթ՝ տարեգրուած՝ 1908 թուական, Մայիս 24, էջմիածնէն ուղարկուած՝ Թումանեանին.—

« … Վաղուց է սկսել եմ եւ բաւական բան գրել քո «Անուշից»… այս ամառուան արձակուրդին պէտք է զբաղուիմ առաւելապէս «Անուշով»: Գրիր, թէ երբ կարող ես մի քանի օրով ինձ մօտ հիւր գալ եւ այստեղ միասին վերջացնենք եւ ես հանդիստ շարունակեմ …»:

Կոմիտասը կ'ուզէր Թումանեանին հետ միասին կազմել օփերայի գրքոյկը, որպէսզի այնուհետեւ ինքը կարողանայ երաժշտութեան վրայ աշխատիլ: Թէեւ այդ լրիւ չէ յաջողած, սակայն ան կը շարունակէ աշխատանքը: Գրեթէ աւարտած էր «Անուշը», բայց դժբախտ էր անոր ճակատագիրը Սարոյի ու Անուշի սիրոյն, մեծ Կոմիտասի ճակատագրին պէս: Երկա՜ր, երկա՜ր տարիներ «Անուշը» ի սպառ կորսուած կը կարծուէր եւ միայն մէկ էջ իր մէջ կը պահէր յուշը «Անուշի»: Վերջին տարիներուն վերստին մեզ հասան «Անուշից» էջեր, որոնք սակայն համր են դեռ:

Բայց ահա անոր կողքին մէկ «Կաքաւիկ», Կոմիտասեան նրբագոյն ստեղծագործական ձիրքին համարժէք մէկ երգ՝ քնքուշ ու նրբակերտ, կարծես արեւի մանրիկ շողերէն հիւսուած, որ կը փայլատակէ, կը թռչկոտի.

Արեւ բացուեց թուխ ամպերէն,
Կաքաւ թըռաւ կանաչ սարէն,
Կանաչ սարէն՝ սարի ծիրէն,
Բարեւ բերաւ ծաղիկներէն,
Սիրունի՜կ, սիրունի՜կ,
Նախշուն կաքաւիկ …

Չկայ Կոմիտասի «Անուշը», բայց Թումանեանի «Անուշը» կիսատ չմնաց: Եղաւ մէկ ուրիշը եւ ան Արմէն Տիգրանեանն էր, որ կրկնակի կեանքով ապրեցուց «Անուշը», կենդանութիւն տուաւ անոր՝ կախարդական հնչիւններու զօրութեամբ: Ու գրեթէ կէս դար է ինչ «Անուշը» երգի թեւերով կը ճախրէ մարդկային յոյզերու ու զգացումներու լազուր երկնակամարին ու հանդրուան կ'առնէ մարդու սրտին մէջ:

« Անուշին» մէջ շունչ կ'առնէ բնութիւնը, եւ այդ բնութեան գրկին մէջ ժողովուրդի կեանքը: Դուն կը տեսնես աւանդական կենցաղը հայ ժողովուրդի բարքերն ու սովորութիւնները: Ասոնց կը բախի անարատ սէրը ու կը փշրուի, կը փշրուի ժայռին զարկած փրփրալի ալիքի պէս եւ դուն կ'ողբաս Սարոյի ու Անուշի հետ, բայց եւ բարձր կը ճախրէ քու հոգիդ անոնց անբասիր սիրոյ թեւերով:

Իսկ երաժշտութիւնը անընդհատ, անվերջանալի երգային մեղեդիներով, ողողուած տարբեր երանգի լոյսով՝ կը յուշեն ունկնդրին, թէ «Անուշը» մեծ սիրոյ քերթուած է, հասարակ մարդոց մեծ ու անարատ յոյզերով տոգորուած սիրոյ քերթուած: Անոր համար ալ այդպէս անբաժանելի կերպով միաձուլուած են քերթուածն ու երաժշտութիւնը եւ «Անուշ» քերթուած—օփերան անմահութեան ճամբան է բռնած:

Մէկ ուրիշ երգի մէջ ալ (երաժշտութիւն՝ Նիկոլ Գալանդերեանի) բանաստեղծը կարծես իր Անուշի բերանով կը յորդորէ ամէնուն.

Կ'անցնին օրերն, Անուշ ջան,
Կ'անցնի քո հէրն Անուշ ջան,
Ու կը տանի իրեն հետ
Մեր ցաւն ու սէրը, Անուշ ջան …

Ժողովուրդի սրտի թրթիռները, խոհերը, իղձերը, իմաստութիւնը, լացն ու սխրանքը, կարօտն ու ծիծաղը, ամէ՜ն — ամէ՜ն ինչ արտացոլուած է մեծ բանաստեղծի տողերուն մէջ, իսկ այդ տողերն ալ երաժշտութեան մէջ:

Ահա քնարերգական ու ողբերգական երգը կը խօսի քեզի հետ (երաժշտութիւնը՝ Անտոն Մայիլեանի) —

Ինձ մի խնդրիր, չեմ երգի
Իմ տխրութիւնն ահագին,
Աղեկտուր նրա ձայնից
Կը խորտակուի քո հոգին …
Ո՛չ, քեզ համար այդպիսի երգ
Երգելու չեմ ես երբեք …

Անհամար են բանաստեղծի հոգեւոր զաւակները եւ ի զուր չէն ուղիղ ... ... երաժշտութիւն՝ Գուրգէն Ալէմշահի

Գանձեր ունեմ անտակ, անծի՜ր,
Ես հարուստ եմ, ջա՛ն, ես հարուստ,
Ծով բարութիւն, շնորհք ու սէր.
Ձօխ պարգեւ եմ առել վերուստ …

Բազմաթիւ են մեծ բանաստեղծին երաժշտականացած երկերը: Կը յորդի երաժշտութիւնը, իսկ այդ զուլալ յորձանքին մէջ կարծէք արեւի ճառագայթներու տակ նորէն կը լուսաւորուին՝ «Տէրն ... ծառան» (օփերա՝ Ա. Քոչարեանի) ... « Կաքաւի վանքը» (համանուագ քերթուած՝ Գ. Հախինեանի), «Գիքորն» ... «Մի կաթիլ մեղրը» (երաժշտութիւն օպերային ներկայացման համար՝ Ա. Տիգրանեանի), «Ախթամարը» համանուագ – քերթուած՝ Ա. Տէր Ղեւոնդեանի «Զարի վերջը», «Շունն ու կատուն» (մանկական օփերաներ Դ. Ղազարեանի) եւ շատ այլ ժողովրդական երգեր: Ասոնց մէջ կը շողայ «Ալմաստը», որ բանաստեղծին հանդիպելէն ու անոր քերթուածներուն ծանօթանալու առաջին օրէն սկսեալ հանգիստ չէր տար Ալեքսանդր Սպենդիարեանին: Ան էր, որ ըսաւ, ... « Թումանեանի քերթուածներից առաջացած հիացումից չեմ կարողանում ազատուել, փափաքում եմ ինչքան կարելի է շուտ սկսել Թմկաբերդի իշխանուհու մասին օփերան »:

Այդ 1911 թուականն էր: Սպենդիարեանը առաջին անգամ Թիֆլիս կը գտնուէր, իր հայ բարեկամներուն մօտ ... Այդ ժամանակ էր, որ Թումանեանը կ'ըսէ իր բարեկամին .— « Դուք գալիս էք հայոց բանաստեղծների կենդանի բանաստեղծական գործերը թեւաւորելու, որ նրանց դառնան հզօր ու կատարեալ, կախարդական գործեր … Ողջունում եմ ձեր վերադարձը… եւ ողջունում եմ ձեզ որպէս մի հարազատի, որ երկար տարիներ օտարութեան մէջ մնալուց յետոյ վերադառնում է դէպի տուն, դէպի իր հայրենի օջախը, հետը բերելով երաժշտութիւնը՝ ամենանուրբն ու ամենասուրբը, ամենաթանկ բանը, ինչ որ կայ աշխարհում ու կեանքի մէջ »:

Տարիներ անցան: Հնչեց երաժշտութիւնը ու սաւառնեցաւ թեւատարած, ... չկային այլեւս բանաստեղծն ու երգահանը: Կենդանութիւն առած է անոնց գործը եւ նոյնացած եւ խորհրդանշացած է աշուղի խօսքերուն մէջ որ յանուն մարդկութեան կը պատգամէ, թէ՝

Գործն է անմահ, լաւ իմացէք,
Որ խօսւում է դարէ դար
Երնէկ նրան ով իր գործով
Կ'ապրի անվերջ, անդադար …

Ճշմարիտ էր բանաստեղծը, որ 19.. թուականին, Թիֆլիսի մէջ, Հայոց երաժշտական ընկերութեան բացման առթիւ իր ողջոյնի խօսքին մէջ կ'ըսէր «… Ասում են մի հին զրոյց, որ սիրել եմ առանձնապէս, էսպէս է ասում. պատահեց, ասում է, որ մի ժամանակ գազան դարձաւ քնքուշ ու բանական մարդը: Ինչ արին չարին, հնար չեղաւ գազանը նորից մարդ դարձնելու: Վերջը յայտնուեց, որ հնար միայն երգ – երաժշտութիւն է: Էս զրոյցը շատ երկար է, ես կարճն եմ ասում, բայց որ ասում եմ սիրել եմ առանձնապէս, դրանից էլ կ'իմանաք, թէ ինչ նշանակութիւն եմ տալիս երաժշտութեանը: Թող բացուի վարագոյրը, թող հնչի ... աստուածային ձայնը եւ գազանը ... կը դառնայ »:

Ու երգի – երաժշտութեան անմահական թեւերով կը թռչի Թումանեանի ... ւոր խօսքը, բոլորին կը պատմէ անցեալ ... բոլորին կ'աւետէ լուսաւոր գալիքը ... լորը կը յուզէ, բոլորին ոգի ...

ՑԻՑԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

ԲԵՄԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՇԱՏ ԷՐ ԿԱՐՃԱՀԱՍԱԿ

Ազգականները գուշակում էին նրա չար ճակատագիրը եւ այնպիսի աչալրջութեամբ էին հսկում, որ երբ հասաւ օրհասական ժամը, նա ստիպուած էր գըրեթէ մերկ փախիլ: Մի քիչ սպիտակեղէն վերարկուի տակ թաղցրած, ահա այն հարստութիւնը, որ նա կարողացաւ հայրենի տնից վերցնել:

Անհրաժեշտ էր սառնասիրտ երեւալ, բայց նա մեծաուրախութեամբ կը հրաժարուէր իւր կեանքի մի մասից, միայն թէ կրկին անգամ իւր մօրը վզով փաթթուէր:

Մի ամբողջ օր նա թափառեց դաշտում, քաղաքից դուրս եւ միայն գնացքը շարժուելիս աննկատելի մտաւ վագոնը, որ բախտ որոնէ:

Մօրը մտաբերելուն պէս արտասուքը նրան խեղդեց, սակայն միայն մի վայրկեան: Մոլեռանդ հաւատքը դէպի իւր վսեմ կոչումը մոռացնել տուեց նրան ամէն ինչ: Եւ երբ շոգեմեքենայի սուլոցը լսուեց, Մարտինը պարզ ըմբռնեց, որ ընտանիքը նրանից հրաժարուել է եւ այլ ևս հալածելու չէ:

×

Վիէննա հասնելուն պէս նա իսկոյն ներկայացաւ Կոնսերվատորիայի տեսչին եւ թոյլտուութիւն խնդրեց քննութեան ենթարկուել ձրիավարժ ընդունուելու համար:

Տեսուչը, որ վերին աստիճանի բարեսիրտ մի անձ էր, ուշադրութեամբ նրան լսեց եւ իւր համաձայնութիւնը տուեց:

— Ցաւալի է միայն, յարեց նա, որ դուք այդ աստիճան կարճահասակ էք …

Մարմինը երկիւղից ցնցուեց: Սա այն զարհուրելի չարագուշակ բառն էր, որ առաջին անգամ տանը արտասանեցին իբրեւ ծանրակշիռ փաստ նրա խակ մտքի դէմ:

Բարոյական եւ նիւթական ծանր զըրկանքների մէջ անցաւ ժամանակը մինչեւ քննութիւնների սկսելը: Վերջապէս հասաւ ցանկալի օրը:

Քննիչները մեծ զուարճութեամբ հետեւում էին երիտասարդի արտասանութեանը եւ երբեմն միայն կատարում էին նկատողութիւններ:

Ի վերջոյ, Նախագահը ասաց.

— Բարեկամ, դուք տաղանդ ունիք, եւ այն էլ խոշոր տաղանդ: Ձեր առոգանութիւնը խելացի է, բնական, կրքոտ, միայն …

— Պարոն Նախագահ, յուսահատութեամբ ընդմիջեց նա, ի սէր Աստուծոյ, մի ասէք որ ես կարճահասակ եմ: Ձեզ յայտնի չէ որ յանուն գեղարուեստի ես ամէն ինչ զոհել եմ՝ ընտանիք, գիտութիւն, բարեկեցութիւն…: Հաստատակամութեամբ եւ ոգեւորութեամբ ես կը յաղթեմ խոչընդոտներին. ընդունեցէք ինձ:

Այդ բառերից սրտի աղիողորմ աղերսանք էր լսւում: Դատաւորները փսփսացին: Նա ընդունուեցաւ իբրեւ ձրիավարժ:

×

Այն ժամանակ նա կատարելապէս կենդանութիւն առաւ:

Անսպասելի յաջողութեան տպաւորութեան ներքոյ տանից ուղարկեցին նրա իրերը եւ մասնաւոր թոշակ կապեցին մինչեւ աւարտելը:

Բայց նրա սիրտը այլեւս որբ չէր: Նա մտերմացել էլ իւր ընկերուհիներից մէկի հետ, որը նոյնպէս ոգեւորութեան կայծ էր արտայայտում: Նրանք միասին էին աշխատում, նստում եւ պարապում քաղաքային թատրոնի հեղձուցիչ վերնայարկում, իսկ ազատ ժամերին ապագայի համար երախայական նախամեծեր էին երեւակայում, գափնիների եւ սիրոյ մասին էին երազում:

Երկու ձիգ տարիներն անընդհատ եւ տոկուն աշխատութեան մէջ գլորուեցան: Քննութիւնները վերջացել են. ... ժամանակամիջոցում բոլոր ... ները հրաւէր են ստացել: Մարտինի ... բեկամուհի Աղան զբաղեցնում ... պայմանագրութիւն ունի: Միայն Մարտինին կարծես ոչ ոք չէ նկատում.

Երկար ընդմիջումից յետոյ նա վերստին լսում է չարագուշակ բառերը.

« Այո, եթէ միայն դուք այդ ... կարճահասակ չլինէիք …»:

ՑՐԷՑՆԴ

(2 Շար.)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԱՀԱՅ ՆՈՐԱՎԻՊԱԳԻՐ ՄԸ (1)

Ընդհանրապէս գրողի մը դէմքը կը յատկանշուի, երբ իր վաստակը հատորով մը ներկայանայ ընթերցողներուն: Բազմաթիւ են այն գրողները, որոնք քանի մը տասնեակ տարիներու անցեալ ունին, բայց իրենց տեղը գրականութեան մէջ անորոշ է:

Այդպիսի գրող մըն է, Իսթամպուլահայ գրականութեան մէջ ծանօթ, Վ. Ս. Ծովակ, որուն աշխատանքը գրական քանի մը մարզերու մէջ խտացած է: Ան հոգածութիւնն ունեցած է, որոշ վերնագիրներու տակ բաժնել իր տպագրուած կամ անտիպ բոլոր աշխատութիւնները:

Արձակ էջեր «վայրկեաններ» խորագրով, որոնց մէջ կը գտնենք ընտանեկան յիշատակներ, երիտասարդական խոհեր, կեանքի զուարթ ու թախծոտ պատկերներ:

Չորս հատորներու մէջ ամփոփուած է պատմուածքներու շարքը: Առաջինը՝ «Գիշատիչ Թռչունը», երկրորդը՝ «Մոխիրի տակ կայծեր», երրորդը՝ «Ջունեւորին բաժինը», եւ չորրորդը՝ «Անել ուղի» խորագիրներով:

Արձակ էջերու բաժնին կը պատկանին նաեւ «Վիպակ»ները, եւ քանի մը վէպերու ուրուագծերը:

Ինչպէս ամէն գրող, Ծովակ ալ փորձած է «թատերախաղեր» իբրեւ հեղինակութիւն, թարգմանութիւն կամ նմանողարար, մեծ մասով անտիպ: «Երբ վարագոյրը կը փակուի» (տրամ), «Տիրուհի եւ Սպասուհի» (կատակ), «Մի սպաններ» (տրամ նմանող), «Շղթայ» (տրամ), «Լռութիւնը» (զաւեշտ), «Հաւատքը» (տրամ թարգմ.) եւ «Հեթանոս Սէր» (թարգմ.):

Ամբողջացնելու համար Ծովակի գրականութեան կենսագրութիւնը, արձանագրենք որ 1944ին «Ժամանակ» օրաթերթին մէջ հիմը կը դնէ «Գրական Բաժին»ի մը, որ իբրեւ կիսամսեայ լոյս կը տեսնէր, 150 թիւ, որոնց՝ իրենց աշխատակցութիւնը կը բերէին 14 կին եւ 55 այր գրողներ: Օր մըն ալ կը ստիպուի դադրեցնել գրական այդ բացառիկները, նկատելով որ վեց տարուան ընթացքին թրքահայ նոր գրականութիւն մը երեւան եկած էր, Իսթանպուլահայ Գրականութիւն յատկանշական որակումով, Սանուց Միութեան օրկաններով եւ գրական շաբաթաթերթերով: Ներկայիս այս նոյն աշխատանքը կը կատարէ «Մարմարա» օրաթերթին մէջ կիրակնօրեայ բաժիններով, որոնց մէջ կ'երեւին ընկերային նիւթեր, վերլուծումներ եւ գրախօսականներ, «Ամպ ու Արեւ» եւ «Շրջանակի մէջ» վերնագիրներով: «Օտար ածուներէ քաղուած ծաղիկներ» խորագրով տուած է բազմաթիւ քերթուածներու թարգմանութիւնները: Թարգմանած է նաեւ վէպերու շարք մը, Ժան Ռիշփէնի «Մի արքան»: Կի տը Մօփասանի «Կեանքի հեգնանքը»: Պլասքօ Իպանէզի «Պուստայի Զարթօնքը»: Թոլսթոյի աղջկան «Յիշատակները»: Մօրիս Մարթէն տիւ Կառի «Սուրբ Քաղաքը»: Անտրէ Մօրուայի «Ընտանեկան Շրջանակը», եւ Վէրքօռի «Ծովուն Լռութիւնը»:

Այս ընդարձակ վաստակէն, իբրեւ գիրք վերջերս լոյս տեսաւ «Գիշատիչ Թռչունը» վերնագրով պատմուածքներու հաւաքածոն: Առաջին պատմուածքը համանուն տիտղոսն ունի եւ ամէնէն ընդարձակն է:

Խօսելէ առաջ պատմուածքներու այս հատորին մասին, անդրադառնանք Իսթամպուլահայ Գրականութեան, տեսնելու համար թէ ինչ յատկանիշներով եւ ի՞նչ գործերով կը ներկայանայ ան:

Երեսուն հատորներու շարքով «Երջանիկին տարեգիրքը» ամէնէն դրական երեւոյթն էր այդ գրականութեան, որուն երբեմն իրենց աշխատակցութիւնն ալ կը բերէին արտասահմանեան գրողներ իրենց բանաստեղծութիւններով ու արձակներով: Իսթամպուլահայ գրողներէն մատի վրայ համրուողներ միայն իրենց գոյութիւնը զգալի կ'ընէին փոքրիկ հատորներով: Վերջին տարիներուն է որ ստուար եւ արձակ գործեր հրապարակ եկան: «Իսթամպուլահայ Գրականութեան մէկ Համայնապատկերը» (1958) խտացումն էր գրողներուն ձգտումներուն, երազներուն ու մտայնութեան, իբրեւ երեսնամեայ իրականացում: Առանձին գործեր, ինչպէս՝ Արէգ Տիրազանի «Գազանը Աստուած մը կ'ուզէ» վէպը, Յ. Մնձուրիի «Կապոյտ լոյս» պատմուածքներու հատորը, Վարդան Կոմիկեանի «Բարի լոյս, սէր» պատմուածքներու հատորը, աւելի շեշտուած ձգտումներու արձագանգը կը դառնային: Բանաստեղծական սեռը ամէնէն աւելի խաճախուած սեռն էր, որուն ներկայիս նուիրուած է մասնաւոր ամսաթերթ մը:

Վ. Ս. Ծովակին պատմուածքներու հատորն ալ այդ գրականութեան աղօտ մէկ արձագանգը կը բերէ: Քառասուն տարիներու տքնութենէ ետք, որուն մէկ պատկերը տեսանք արդէն, աւելի ներկայանալի հատոր մը կը սպասէինք մեր բարեկամէն, թէ իբրեւ բովանդակութիւն, թէ իբրեւ տպագրութիւն: Հղկածութեան պակասը զգալի է դժբախտաբար: Անխնամ տպագրութիւն եւ բազմաթիւ վրիպակներ: Նախընտրելի չէ՞ր նիւթերու ընտրութիւն մը ընել եւ այնպէս ներկայանալ հանրութեան:

Առաջին պատմուածքը օրինակ, որուն տիպարները մէկը միւսին հետ կապ չունին: Վեհանոյշի մը եւ Մարթայի մը թղթակցութիւնը աւելորդ էր հոն: Ամէնէն աններելին հետեւեալ նախադասութիւնն է, զոր գրելու համար, հեղինակը քիչ մը շրջահայեցութիւն ունենալու էր.— «Այդ ժողովուրդին (կ'ակնարկէ Ռուսներուն) բարոյականի մասին լայն ըմբռնումները, սովորութեանց եւ պատշաճութեանց ազատ օրէնքները այնքան անհասկանալի եւ տարօրինակ կը թուի մեզ (գրել կը թուին մեզ), որ չենք նեղուիր առանց բացառութեան, այդ ցեղը ... անբարոյական կամ ազատ սէրեան որակելէ...» (էջ 37):

Ինչպէ՞ս կարելի է ցեղ մը ... առանց բացառութեան անբարոյական կամ ազատ սէրեան որակել: Ըսելու համար նաեւ թէ. «Անոնք բերին, զինադադարէն ասդին բոլոր լկտի, բաց սովորութիւնները եւ նորոյթները մեր կիներուն...: Այս ոչ գրականութիւն է, ոչ գեղարուեստ: Ու տակաւին նման արտայայտութիւններ:

Բարեբախտաբար փոքրիկ պատմուածքներն աւելի մարդկային եւ յաջող բովանդակութիւն մը ունին: Ինչպէս «Աքլորամարտը», «Ճանապարհ խաչին», «Վայրի ծաղիկները», «Խորտակուած արձան»ը, որոնց մէջ կը գտնենք ժողովրդական տիպարներ, հնակարկատ Պետիկ աղբարը, Գրասենեակի ծառայող Արամը, Ժամկոչ Խեւ Սերոբը, Չրկիր, բեռնակիր ու ձկնավաճառ Սահակը:

Խնամքի եւ հոգածութեան պակասը զգալի է նաեւ նախադասութիւններու կազմութեան մէջ: Լայն շունչ մը առնելու է կարդալու համար հետեւեալ նախադասութիւնը .— «Ամիսներ ու տարիներ այսպէս մերթ մէկ կողմին, մերթ միւս կողմին համար կը բերէին զոհացումներ, հոգ չէ թէ յաճախ Սինա կ'իյնար մտասեւեռ թախիծի մը գիրկը, ականատես դառնալով անպատասխանատու եւ ճակատագրական երեւոյթներու, որոնց մէջ իր էգի սիրտը եւ ժամանակի քմահաճոյքին յանձնուած իր յոյզերը կ'երթային յուսահատ թեւաբախումներով թառիլ փոթորիկէն դուրս չուած, ծովու թռչուններու նման ժայռերու սեւ ծերպերուն մէջ, սպառումի եւ աղօտ յոյսի մը աղջամուղջը գրկած իր աչքերուն» («Սինա» էջ 124):

Նոր գրականութեան, նոր արուեստի եւ արդի հայերէնի շունչը կը պակսի Ծովակի այս առաջին հաւաքածոյին մէջ, երբ պիտի փափաքէինք ուրիշ կերպով դիմաւորել իր վաստակը:

Քիչ մը հոգածութիւն, շրջահայեցութիւն, նուազ շտապողականութիւն գրական արդիւնքներ պիտի տային անկասկած:

Կը յուսանք որ իր երկրորդ ժողովածուն դրական յատկանիշներով պիտի ներկայանայ ընթերցողներուն:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(1) «ԳԻՇԱՏԻՉ ԹՌՉՈՒՆԸ», Հեղինակ՝ Վ. Ս. Ծովակ, Իսթանպոլ:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱՆԻՏ

Երեւանի հարաւային արուարձանին մէջ, Մասիսի նահապետական նայուածքին տակ, իր բազմաթիւ ծխնելոյզներով եւ վարդագոյն տուֆի շէնքերով կանգնած է գործարանային թաղամասը: Այստեղ արուեստական ձգախէժի հսկայ գործարանին կողքին, անոր արտադրանքին հիման վրայ, բարձրացաւ «Պոլիվինիլացետատ» գործարանը, որուն արտադրանքներուն դուցէ ամենակարեւորը, ինչպէս կը յայտարարէ գործարանի տնօրէն Կորիւն Թուղոյեան, Պոլիվինիլսպիրտն է: Այս նիւթը, զոր մասնագէտները կ'անուանեն «ապագայի նիւթ», իր կարգին կուտայ բազմատեսակ արուեստական արտադրանքներ:

Ահա այս արտադրանքներէն մէկն է՝ «Երանիտ»ը (Երեւանի թել), մետաքսէն եւ բուրդէն աւելի յատկութիւններ ներկայացնող մանրաթել մը, զոր հնարեց քիմիագէտ՝ Յակոբ Յակոբեան.

«Երանիտ»ի նման մանրաթելի մը գիւտը վաղուց կատարուած էր Գերմանիոյ մէջ: Յետոյ, Ճափոնի մէջ հնարեցին անոր աւելի կատարելագործուած մէկ տեսակը՝ խիստ գաղտնի պահելով, սակայն, անոր շինութեան եղանակը:

Եթէ Գերմանիոյ մէջ հնարուած այս արուեստական մանրաթելը ջուրի մէջ կը թուլնար, Ճափոնցիներու գտածը զերծ էր այս մեծ անպատեհութենէն եւ կուտար նայլոնէն աւելի բարձրորակ եւ բամպակէն աւելի աժան ջուրի մէջ դիմացող ընքանչելի հիւսուածք մը:

Ճափոնցիներու «Վինիլոն» անուանած այս արտադրանքը, ինչպէս կ'ըսէ գիւտարար Յ. Յակոբեան, կը տարբերի իր հնարած «Երանիտ»էն:

Նախ, այս հայկական նրբաթելը, որ ունի ճափոնականին բոլոր յատկութիւնները, կը ստացուի արուեստագիտական աւելի պարզ միջոցներով: Եթէ «Վինիլոն»ը բաղկացած է 18 «անցում»ներէ, «Երանիտ»ինը իջեցուած է 12 «անցում»ներու: «Վինիլոն»ի հիմնական երկարացումներու թիւը եօթը է, հայկականինը՝ չորս: Ճափոնցիներու մօտ, արտադրական երկարացումը հում նիւթէն մինչեւ արտադրանք, կը տեւէ ութսուն ժամ, «Երանիտ»ինը՝ ընդամէնը միայն 12 ժամ:

Այսպէս, հայկական նրբաթելը կ'արժէ քանի մը անգամ աւելի աժան, իսկ անոր բարձր յատկութիւնները «դիմացկունութիւն եւ գեղեցկութիւն — կը գերազանցեն ճափոնական նրբաթելին յատկութիւնները:

Կը նախատեսուի, յառաջիկայ տարիէն իսկ, Երեւանի մէջ սարքաւորել «Երանիտ» կիսագործարանը եւ միաժամանակ կ'աշխատուի բուն գործարանի նախնական յատակագծումներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (162)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Ո՛հ, եթէ հոն մնացած ըլլային: Շքեղ գիւղանկարի մը վրայ նայող իր անշուք սենեակին կարօտը կը ցաւէր: Հապա ընդարձակ պարտէզը իր յորդազեղուն կանաչութեամբը, պտղալից, հովանուտ ու զով ծառերովը:

Ու այդ ափսոսուած հեշտալի կեանքէն Սոֆի հիմակ այնպիսի մանրամասնութիւններ, աննշան ոչինչ դէպքեր կը յիշէր: Բազմաթիւ տղայական պարագաներ այնպէս կարեւոր համեմատութիւններ կը ստանային իրեն համար, որ անոնցմէ ամէն մէկուն վրայ երկար ատեն կանգ կ'առնէր, անկէց սփոփանք մը փնտռելով իր տխուր հոգիին համար, որ սակայն կարծես աւելի եւ աւելի կը դառնանար, իր կարօտին ու զղջումին կիզանուտ սաստկութեանը տակ:

Յանկարծ օրին մէկը, անդիմադրելի փափաք մը զգաց իր մանկութեան վայրերը տեսնելու, անոնց մէջտեղը գտնուելու: Երկու տարուան միջոցը որ անցած էր զանոնք լքելէն ի վեր, հեռաւոր ժամանակի մը տպաւորութիւնը կը թողուր իր վրայ: Ի՞նչ եղած էին իրենց տնակը, պարտէզը, ծառերը, դրացիները, Հոռոփ հանըմը, ու Համբիկը, մանաւանդ ան: Մանկան մը պէս հրճուեցաւ երբ մտածեց որ կարելի էր վայրկեաններ ու ժամեր ալ ապրիլ նորէն այդ սիրելական վայրերուն մէջ, տեսնել, շօշափել, ու համբուրել այն առարկաները որոնց մէջտեղ ամէնէն անուշ ու անմեղ րոպէներն ապրեր էր իր կեանքին: Ու կ'ոգեւորէր խեղճ աղջիկը, արիութիւն մը կը զգար, աչքերուն տրտմութիւնը ուրախութեան վաղանցիկ շողիւններու տեղի տալով:

Ու օր մը մօրը հետ դուրս ելաւ, պատճառ մը պատրուակին տակ, գարնանասկիզբի պայծառ ու խաղաղ յետմիջօրէ մը: Ճամբան, Սոֆի մայրը կը տանէր դէպի այն փողոցները որոնք իրենց նախկին թաղը կ'առաջնորդէին: Խեղճ կինը, իր աղջկան ներքին ցաւերուն եւ դիտաւորութիւններուն անտեղեակ, կը հաճակերպէր՝ ինչպէս մայրերը կը համակերպին իրենց հիւանդ զաւակներուն քմահաճոյքներուն:

— Մայրիկ, սա փողոցէն երթանք:

— Երթանք, աղջիկս:

Ու կը հեւար Կիւլիւկ հանըմ այդ զառիվերներէն վեր, որոնցմէ շատոնց ի վեր իր մեծակառոյց մարմինը չէր մագլցած, եւ որոնք հիմա հեւզհեւէ, անզգալաբար, հին յիշատակներ կ'արթնցնէին իր մէջ:

— Աղջիկս, կ'ըսէր երբեմն կանգ առնելով շնչասպառ, աստեղէն ո՞ւր կ'երթանք կոր:

— Անկէց երթանք, մայրիկ, կ'աղաչեմ, կը կրկնէր Սոֆի անհամբեր եւ ըղտապելով:

Յետոյ վերջապէս հասան այն վերջին ամայի փողոցը ուսկից քանի մը քայլ անդին իրենց հին բնակարանն էր: Հոն, լուացարարուհին վերջապէս անդրադարձաւ:

— Քա աղջիկս, ըսաւ, մեր առջի տո՞ւնը կ'երթանք, ուր կ'երթանք:

— Չերթա՞նք, մայրիկ, կը հարցնէր Սոֆի, առաջուան տուներնիս տեսնալ չե՞ս ուզեր. մայրիկ:

— Հիմա հոն մարդ չի կայ, աղջիկս. Հոռոփենք շատոնց ելեր են անկէ, մարդ չեղած տեղը ինչ երթանք ...

Այս յանկարծական տեղեկութիւնը պահ մը սառեցուց աղջիկը, որ, խռոված մօրը նայեցաւ շուարուն:

— Հոգ չէ, երթանք, մայրիկ, ըսաւ տրտում ու խորունկ ձայնով:

Վերջապէս հասան այն անելը, որուն խորը փայտէ խոշոր դուռը կար, սեւ ու կոնծած: Դուռը բանալու հարկ չեղաւ, վասն զի անիկա, վերին ծխնիէն անջատուած, կոնակի վրայ շրջեր էր, կարծես իր անկումին մէջ հետը վար առնելով նաեւ պատին մէկ մասը, ուր լայնափեռեկ պատառուածք մը գոյացեր էր: Քարերը երդնուած էին՝ հողերու եւ փայտերու խառնուրդի մը հետ: Այս աւերին ի տես, ջղային շարժումով մը, Սոֆի, տժգունած, դողդողուն ճիչ մը ունեցաւ:

— Մայրիկ, սա նայէ ինչ է եղեր:

— Հէյլպէթ, զաւակս, նայող ըլլող չի կայ:

Մանկամարդ աղջիկը, երկու կողմէն փէշերը ժողվելով, բարակ ոտուըներովը զգուշութեամբ անցաւ քարերուն վրայէն, պարտէզ մտնելու համար: Մայրը իրեն կը հետեւէր. աղջկան շարժուածքին մէջ տենդ ու անհամբերութիւն կար:

Դռնէն անդին, գրեթէ վազելով գնաց իսկոյն գտնելու իրենց նախկին բնակարանը: Անոր առջեւ հասնելով կեցաւ. շնչասպառ, տակնուվրայ, Աղեկէզ ճիչ մըն ալ հոն՝ երկու ձեռքերը այտերուն զարնելով.

— Ախ, ի՞նչ է աս, Աստուած իմ, ի՞նչ է աս ...

Ու կը դիտէր, աչքերը արցունքներով ուռած, բուռն ցաւին տակ արձանացած:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ.

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԼՈՆՏՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Նուպարդեան նորակազմ կոմիտէն ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ, ողբացեալին ընտանիքին եւ ընկերներուն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Զրուանդեան 50 *Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, ընկեր* Սահակ Տէր Թովմասեանի *մահուան առթիւ :*

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու, մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները, այսՇաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ : ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ :

ԾՆՈՒՆԴ

Փոքրիկն Այտա Փափազեան ուրախութեամբ կը ծանուցանէ իր եղբօր՝ Միքայէլի *ծնունդը, 25 Մարտ, 1960ին, Իսի լէ Մուլինօ: Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, Նոր Սերունդի «Օնպաշեան» սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր եւ Ռոստոմ խումբերու համդէս – գինեձօնը՝
ԱՊՐԻԼ 10ԻՆ
ժամը 15ին :
Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Նուէրն Տիկին Ֆիլօր Փափազեան կը նուիրէ քսան Ն. Ֆ., Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, տարաբախտ Միշէլ Պաղտասարեանի *մահուան առթիւ :*

ԳԻՆԵՁՕՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի «Բարգէն Սիւնի» խումբը իր ակումբին պաշտօնական բացումին առթիւ, Ապրիլ 2, Շաբաթ ժամը 19ին, կազմակերպած է գինեձօն մը, որուն սիրով կը հրաւիրուին շրջանի ընկերներն ու բոլոր այն ազգայինները, որոնք կը հետաքրքրուին Նոր Սերունդի շարժումով ու գործունէութեամբ :

Գեղարուեստական բաժին :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ : Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Համօ Օհանջանեան *սրահին մէջ:*

Գեղարուեստական խնամուած բաժին : Կիւպէնկ (Կիւլը) սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ իր փանթէզիներով :

Մուտքը ազատ է :

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ խումբ մը սիրողներու, կը բեմադրուի՝
«ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ»Ն
(Կատակերգութիւն 3 արար)
Այս Կիրակի ժամը 15ին, Շամպը տը Քոմերսի ընդարձակ սրահը, 8, Րիւ Տէ թրուա Քոնիլ, Պորտօ :

Թ Ա Տ Ե Ր Ա Կ Ա Ն   Բ Ա Ց Ա Ռ Ի Կ   Ց Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
Կիրակի, 3 Ապրիլ, ժամը 15ին, Սարսէլի տօնախմբութեան սրահներուն մէջ

Salle des Fêtes de Sarcelles - Place du XI Novembre

կը ներկայացուի Հայոց պատմութեան անմոռանալի էջերէն՝

ԱՒԱՐԱՅՐԻ **ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ** ԱՐԾԻՒԸ

(Ողբերգութիւն 5 արար եւ 4 պատկեր)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱԼԻՍ ԷՍՔԻՃԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ եւ մասնաճիւղիս լաւագոյն ուժերուն

Հաղորդակց. միջոցներ. — Փօռթ տը լա Շափելէն առնել 268 թիւ հանրակառքը դէպի Վիլիէ լը պէլ եւ իջնել Սարսէլ «Նոյեմբեր 11ի» հրապարակը կամ կառախումբ՝ *Կառ տիւ Նորէն* ժամը 13.45 եւ 15.10, իջնել Վիլիէ լը Պէլ *եւ* առնել 268 թիւ հանրակառքը :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի «Բարգէն Սիւնի» խումբի կողմէ, 2 Ապրիլ, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Փէրկոլա (Ռօն Փուէն) *շքեղ սրահին մէջ, Անտրէ Քոնսթան եւ Ֆրէտ Պովի անուանի ջազ նուագախումբերը պիտի ստեղծեն. շատ հաճելի ժամեր եւ զանազան անակնկալներ: Հայկական մթնոլորտ եւ առատ կերուխում :*

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ: Ապրիլ 2ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին: *Առնոնվիլի մեծ սրահին մէջ :*

(Փառք էքսփոզիսիոն) :

Այս առթիւ վարձուած է տեղւոյս հանրածանօթ ժիլ Ծօլայի *նուագախումբը :*

Կը հրաւիրուին նաեւ Ֆրանսայի քոյր մասնաճիւղերուն հայ մարզիկները :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Անդաստան

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Թիւ 11, 1960

Խմբագիր՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Գին՝ 12 Ն. Ֆ., (4 *տոլար արտասահմանի համար) :*

Andastan

46, RUE RICHER- PARIS, 9.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քառէի սրահը: Կը խօսի Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, նիւթը՝ « Արմէն Տիգրանեան եւ իր Դաւիթ Բէկ օփերան»: *Պիտի տրուի այս ներկայացման երաժշտութիւնը ամբողջութեամբ : Նիւթը երկար ըլլալով պիտի սկսինք ճիշդ որոշուած ժամուն :*

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ :

Ապրիլ 3ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մէզօն տը լա Շըմիի մէջ, 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք, մէթրօ Էնվալիտ :

Հայերէն եւ ֆրանսերէն թատերախաղեր: Երգախառն պատկերներ եւ արտասանութիւն :

Մուտք՝ 6, 5 եւ 3 Ն. Ֆ.:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պտուղներու արձանագրութիւնները պիտի սկսին Ապրիլ մէկին եւ պիտի փակուին Մայիսի վերջը:

Այն ծնողները որոնք կ'ուզեն արձանագրել տալ Կապ. Խաչին, Դիմել հետեւեալ հասցէներուն :

Մարսէյլի քաղաք *Տիկին Թութէլեանի,* 4 *Րիւ Փարմանթիէ,* Պոմոն. *Տիկին Սոլպաշեանի* 23 *Պուլվ. տը Պօմոն, Տիկին Շալճեան Սէն Ժերոմ :*

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Պէրիէ Միլէ շքեղ սրահներուն մէջ, Փլաս Պէլքուր :

Գեղարուեստական բաժին եւ հաճելի անակնկալներ : Պիտի երգէ Տիկին Արաքսի Մուրատեան *(Փարիզէն), իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն* Տէր եւ Տիկին Սուքիասեանի *պարախումբը,* Վալս Էմփէրիալ, Ֆրէնչ քանքան *եւ հայկական պարերով : Ինչպէս նաեւ Թարարէն Հաբէլեան եղբայրներ պիտի նուագեն ու երգեն հայկական եղանակներ :*

Ընտանեկան ուրախ զուարթ մթնոլորտ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի 3 Ապրիլ, ժամը 10.30*ին հայկական հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը քարոզ՝ Վատիկանի ձայնասփիւռէն :*

Պիտի քարոզէ Գեր. Ներսէս Վրդ. Սեթեան՝ Տեսուչ Հռոմի Լեւոնեան Հայ վարժարանի: Միջին ալիք՝ 196 *մ., կարճ ալիք՝* 19.84, 25.67, 31.10:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ՄԱՐՏ — JEUDI 31 MARS 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8762 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4563

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՍՊԱՍԵԼՈՎ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ"

Ճշմարիտ ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ կը ջատագովէ անհատի եւ ազգերու ազատութիւնը :

Համայնավարութիւնը, որ ըստ Կի Մոլէի, «ընկերվարութեան» կեղծ փետուրներով զարդարուած է, կ'ուրանայ մարդոց եւ ժողովուրդներու այս տարրական իրաւունքը :

Եւ իբրեւ նորագոյն փաստ, ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը կը յիշեցնէ, որ 1945էն ի վեր Խորհ. Միութիւնն է այն միակ պետութիւնը, որ իր սահմանները ընդարձակած է, իր տիրապետութեան ենթարկած է գրաւած երկիրներու տասնեակ միլիոններով բնակիչները, իբրեւ «պատերազմական աւար»:

«Մի՛ քաշք մեզի թէ ենթականերու հաւանութեամբն է որ բրած էք այդ. արեւելեան Պերլինի եւ Փեշթայի մեռելները ոտքի կը կանգնին՝ հերքելու համար ձեր բառերը: Կը տեսնէք թէ չենք մոռնար»:

Հակառակ այս բոլոր դառն ճշմարտութեանց, Կի Մոլէ բարեկամաբար կը մաղթէ «Կոփոտին Խրուշչեւ»ի :

Բարի գալուստը կը մաղթէ՝ անոր համար, որ անիկա Ֆրանսա կուգայ՝ խօսելու համակեցութեան եւ խաղաղութեան մասին :

Խաղաղութիւն կ'ուզէ ամբողջ մարդկութիւնը: Խորհրդային Միութեան շահն ալ կը պահանջէ, որ խաղաղութիւնը չխանգարուի: Եթէ ճիշդ է, որ Մոսկուա իր ներկայ ուժով ի զօրու է ճզմելու իր հակառակորդները եւ աւելի եւս ընդարձակելու իր սահմանները, կ'ըսէ նախկին վարչապետը, նոյնքան ճշմարիտ է, որ արեւմտեան ժողովուրդները հաճոյքով պիտի օգտուին ներկայացած առաջին առիթէն՝ թօթափելու համար խորհրդային լուծը :

Կի Մոլէ դիտել կուտայ թէ Խորհրդ. երիտասարդութիւնը օրէ օր աւելի կ'օգտուի մշակոյթէն: Արդ, կրթուած մարդիկ նուազ պատերազմասէր կ'ըլլան: Մանաւանդ եթէ ապրուստի պայմանները բարելաւուին, ժողովուրդները կը դադրին «աշխարհակալներ» ըլլալէ :

Երեւոյթներէն դատելով, ընկերվարական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը կ'ըսէ թէ լաւատես է ոչ միայն խաղաղութեան պահպանման համար, այլ կը յուսայ որ խորհրդ. վարչաձեւը հետզհետէ աւելի ազատական պիտի դառնայ: Ու կ'աւելցնէ թէ Խրուշչեւի նախորդները ուզեցին համայնավարութիւնը իրականացնել երկրի մը մէջ, որ ակար ճարտարարուեստ մը ունէր: Առով կարելի է բացատրել — եւ ոչ թէ արդարացնել — բռնատիրութիւնն ու կեդրոնացումը :

«Վաղը բարօրութիւնն ու մշակոյթը պիտի դատապարտեն ձեզ ազատագրելու մարդիկն ու ժողովրդավարութիւնը»:

Ինչո՞ւ այս հաւատքը: Անոր համար, որ «ձեր ժողովուրդը, որ ցարդ ճանչցած է միայն ցարերու եւ համայնավար պետութեան բռնատիրութիւնը, լռելեայն կը փնտռէ խորունկ ազատագրութեան մը ճամբան: Ու կը փնտռէ այդ ազատութիւնը, որպէսզի ներսէն կարենայ արդարացնել ձեր «ընկերվարական» վարչաձեւը»:

Կի Մոլէ կը չեշտէ թէ Խրուշչեւ իրմէ լաւ գիտէ խորհրդային ժողովուրդներու ազատագրական խոր շարժումը, որ «անդիմադրելի է եւ աննահանջելի» եւ որ անպայման յաջողութեամբ պիտի պսակուի օր մը :

Ու կ'եզրակացնէ.

«Մենք վստահութիւն ունինք ռուս երիտասարդ եւ հինաւուրց ժողովուրդին վրայ: Այն օրը որ այս ազատութիւնը ձեռք բերուի, ձեր երէկուան եւ այսօրուան հակառակորդները ուրախութեամբ պիտի ընդունին ժողովրդավարական Ռուսիան իբրեւ քոյր ազգ մը :

«Սակայն սպասելով այդ արշալոյսին, թոյլ տուէք հրապարակաւ յայտարարել մեր համերաշխութիւնը բոլոր անոնց հետ, որոնք ապրեցան ձեր բանտերուն եւ արգելարաններուն մէջ, կամ տակաւին կ'ապրին այնտեղ»:

Այսքան սրտցաւ եւ անկեղծ խօսքերը մեկնութեան չեն կարօտիր:

Ազատատենչ եւ Հայրենաբաղձ Հայերը սրտանց կը բաղձան, որ չուշանայ ծագումը արշալոյսին :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՄՈՍԿՈՒԱ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄԻՇՏ ՃՕՌ ԿԸ ԽՕՍԻ ԵՒ ԿԸ ՊՏԸՏԻ

Ինչպէս գրած էինք, Երեքշաբթի Խորհրդային վարչապետը շարունակեց գաւառի իր շրջապտոյտը ու յաջորդաբար այցելեց Մէս, Վերտէօն, Ռէնս, Էփէրնէ եւ Լիլ :

Մէսի օդակայանէն 80 քիլմ. հեռու գտնուող Վերտէօնի այցելութիւնը Խրուշչեւի համար, անտարակոյս պատմական պիտի դառնայ: Հոն այս հսկայ տարածութեան մէջ առաջին աշխարհամարտի զոհերէն 400.000 Ֆրանսացի, եւ այլ ազգի անծանօթ զինուորներ թաղուած կը մնան, ճիշդ հոն ուր սուրն ի ձեռին ինկած են :

Խրուշչեւ լուռ եւ ազդուած բարձրացած է Վերտէօնի յաղթական յուշարձանը եւ պահ մը լուռ դիտած է ամայի շրջապատը: Հոս Ֆրանսացի աղջիկ մը եւ տղեկ մը իրեն հրամցուցած են ծաղկեփունջ մը ու այս առթիւ խնդրած — «Պ. Խրուշչեւ այնպէս ըրէք որ խաղաղութիւնը տիրէ աշխարհի վրայ»:

Տգեղ տպաւորութիւն ձգած է, երբ Տուօմոնի ոսկրանոցի այցելութեան պահուն «չարքայիններ» բացագանչութիւններ ընել սկսած են: Խրուշչեւի ընկերացող խորհրդային մարդիկը դիտել տուած են թէ «նման բան չէր կրնար պատահիլ իրենց երկրին մէջ»:

Կարելի չէ եղած լռութիւն պարտադրել նոյնիսկ սկսած են «միջազգային»ը երգել ինչ որ մեծ վրդովում յառաջ բերած է: Բոլոր լրագրողները, նոյնիսկ խորհրդային չեն ծածկեր իրենց զայրոյթը :

Ռէնսի մէջ Խորհրդային վարչապետը արժանացած է պատշաճ այլ վերապահ ընդունելութեան մը: Աչքի զարկած է դրօշակներու պակասը:

Կէսօրուան ճաշէն ետք Խրուշչեւ այցելած է Ռէնսի պատմական Մայր Տաճարը, որ ԺԳ.րդ դարու ֆրանսական ճարտարապետութեան զարդը կը կազմէ: Խորհրդային վարչապետին եւ իր ընկերակիցներուն ցոյց տուած են եկեղեցական արժէքաւոր եւ պատմական անօթներ :

Այցելութեան ընթացքին յատկանշական խօսակցութիւն տեղի ունեցած է. «Զիս Աստծոյ կապել կ'ուզէք», ըսած է Խրուշչեւ որուն ժաքինօ պատասխանած է. «Պարոն վարչապետ եթէ առիթը ունենայիք լսել Թէ Տէում մը, թերեւս Աստծոյ շնորհքին արժանանայիք»: Թարգմանը բերանը բաց մնացած է եւ կ'ըսուի թէ չէ կրցած թարգմանել, որովհետեւ ռուսերէնի մը «շնորհք» բառ գոյութիւն չունի:

Խրուշչեւի ընկերակիցներէն՝ Իլիչեւ որ Ակիթբիւրոյի պետն է «Սատանայութիւն» ըսած է եկեղեցին նայելով: Կծու խօս —

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Փարիզի երաժշտական մեծ երեկոյթներու միջազգային ունկնդիրներու բոլորանին եւ Հայեր՝ Կիրակի, Մարտ 27ին, ամբողջութեամբ գրաւած էին Փլեյէլի սրահին 2400 տեղերը, ջուրն իր ակէն ըմպելու, հայ վարպետին գործերը իր իսկ հարազատ մեկնաբանութեամբ լսելու :

Ժամանակակից միջազգային երաժշտութեան ամէնէն ծանօթ յօրինողներէն մէկը եւ ամէնէն անծանօթ երաժշտութիւնը, երկուքն ալ հայ՝ մէկը միւսով հպարտ եւ իրարու վստահած, բեմ կուգային, Հայաստան աշխարհի լուսաւոր երգը տալու՝ Լոյս Քաղաքի դժուարահաճ հանրութեան :

Արամ Խաչատուրեան բեմ բարձրացաւ իրական վարպետներու յատուկ համեստ ժպիտով, իր հուր ու բոց խառնուածքին եւ դեռ չգրած երգերուն կրակը աչքերուն մէջ, իր արուեստով՝ հայ արուեստին նուիրեալի ինքնավստահ քայլերով: Ձայն եւ Պատկերասփիւռ կայանի ազգային մեծ նուագախումբը յօրինկայս, 500) ափերու անզիր եւ անօրինակ կշռոյթով ուժգին ծափերը՝ յարգանքի առաջին ցոյցը կատարեցին վարպետին անձին հանդէպ: Յայտագրին կատարումին ընթացքին, հեղինակ-ղեկավարին քանի անգամ բեմ կանչուիլը եւ յայտագրէ դուրս չորս «կրկին» նուագները, վերջնական վկայութիւնը տուին երաժշտին արժէքին :

Կատարեալ յաջողութիւն մը երգահանին համար: Վաւերական յաջողութիւն մը հայ երգին, որ շնորհիւ Խաչատուրեանի հայաշունչ արուեստին, միջազգային թեւ ու թռիչք առած է այսօր :

Համանուագ թիւ 2: Դաշնակի «քոնչերթօ»: Գայիանէ պարախաղէն հինգ հատուած: Ներշնչումի, ոգիի եւ շարադրութեան խորքով ու ձեւով, անճառ հայեկաբանութեամբ հարուստ յայտագիր մը :

Մէկ ժամ տեւող երկարաշունչ համանուագը, փառաւոր է իր ընթացքով եւ կառոյցով: Երկրորդ աշխարհամարտէն ներշնչուած եւ անոր ամէնէն ճակատագրական օրերուն գրի առնուած, Խաչատուրեանի այս ծաւալուն երկը իր խորհրդաւոր զանգահունչ յառաջաբանէն մինչեւ նոյն զանգերուն յաղթական վերջին չեշտերը ունի թախիծի, վհատութեան, ընդվզումի, վերածնող յոյսի եւ կեանքն ու մահը իրարու հետ հաշտեցնող ապրումներու արտայայտութեան կատարեալ էջեր: Գործ մըն է որուն թաքուն խորութիւնը թափանցելու համար, անհրաժեշտ է մէկէ աւելի անգամներ լսել :

Դաշնակի «քոնչերթօ»ն իր գիւտաւոր եւ սիրուն նախադասութիւններով, նուագախումբի եւ դաշնակի քնարական եւ ճարտար փոխասացութեամբ, հայ երգը բնորոշող կշռոյթի յանկարծական հակադրութիւններով, Խաչատուրեանի հայկական գործերուն, ապահովաբար ամէնէն մնայուններէն մէկը պիտի ըլլայ :

Գայիանէի պարերը, նազ ու սէր սփռող խաղերով, ցատկան ջուրերու փրփրեզ հունչերով եւ մեր երկրի լեռներու եւ ձորերու արձագանգներով հիւսուած, անմիջապէս եւ ամէնուն մատչելի էջեր են: Երաժշտասէր օտար հասարակութիւնը իր սպասած գեղարուեստական յայտնութիւնն ունեցաւ :

Հայերս աւելին ունեցանք, ցեղային հպարտութեան ապրումով :

Ամէն անգամ որ փառաւոր ճպոտը վե՛ր, վեր կը բարձրացնէր նուագախումբին շեփորներուն յաղթական շեշտ մը պարտադրելու, հայ վարպետին հզօր ցուցամատն էր կարծես որ ներկաներուն եւ ձայնասփիւռի ճամբով հայ երգը ունկնդրող երգի աշխարհին՝ հրաւէր կը կարդար որ «իմանան թէ Հայեր չեն անցար»:

Կ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
— 70 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ —

Ինչպէս սովորութիւն է, հնուց ի վեր Եւրոպայի մէջ, Գրողներու Համաշխար – հային Խորհրդաժողով մը գումարուեցաւ 1889ի ամառը Փարիզի մէջ: Արծրունի Թիֆլիսի «Հասարակութեան», ուրեմն հայ համայնքի մտաւորականութեան կող– մէ ուղարկուած է մասնակցելու այդ ժո– ղովին:

Առաջին անգամ չէր որ Փարիզ կուգար: Այդ Թուականէն ճիշդ քսան տարի ա – ռաջ, այսինքն 1869ին Արծրունի եկած էր Փարիզ, այն տարին երբ աւարտած էր Հայտելպէրկի համալսարանը եւ վկայ – ուած «դոկտոր փիլիսոփայութեան»: Այստեղ ունկնդրած էր նոյնիսկ Սորպոնի քաղաքատնտեսագիտական դասախօսու – թիւններուն եւ ներկայ եղած էր ընդհա – նուր բանախօսութիւններու:

Արծրունի, որ հմուտ էր Ֆրանսերէնի; Փարիզէն գրած էր լուրջ յօդուածներ քա– ղաքական, տնտեսական, դաստիարակ – չական նիւթերու արընչութեամբ իբր «Նամակ Փարիզից» Թիֆլիսի «Հայկ. Աշխարհ»ին մէջ, (1869 թիւ 10 եւ չար.): «Մշակ»ի ապագայ խմբագիրը ուսում – նասիրած էր այդ ատեն ֆրանսական դպ– րոցներու ուղղութիւնը, աղջկանց դպրոց բանալու նորութիւնը, աղջկանց յատուկ արհեստագիտական վարժարաններու ծը– րագիրները, եւ հաղորդակցութեան մէջ մտած էր նորաբաց աղջկանց վարժարանի տնօրէնութեան հետ, ունեցած էր նամա – կագրութիւն եւ տեսակցութիւն:

Փարիզի մէջ լսած էր անուանի Ժիւլ Սիմոնի բանախօսութիւնները, որոնցմէ կը յիշատակէ 6 Ապրիլ 1870ի ճառը մա– մուլի վերաբերմամբ եւ անոր խօսքը ա– վերջաւորութեամբ. «Ես կ'առաջարկեմ տպագրութեան յանցանքների վերաբե – րութեամբ յետագայ միակ յօդուածից բաղկացած օրէնքը — Չի կայ տպագրու– թեան յանցանք»: Հարցը կը վերաբերի մամուլի ազատութեան, մամուլի սանձա– հարման օրէնք հաստատելու շուրջ: Կ'ե– րեւի թէ ներկայ եղած է նաեւ «Ֆրան – սիական օրէնսդիր պալատում տպագրա – կան օրէնքի մասին վիճաբանութիւննե – րին», որովհետեւ «Մտքեր յայտնելու ի – րաւունք», այսինքն ազատ արտայայ – տութեան յօդուածը գրած է այդ նիւթին պարզաբանութեան համար, իսկ այդ յօդ– ուածին նշանախօսք ընտրած է Էմիլ տը Ժիրարտէնի համբաւաւոր խօսքը. «Ինչ– քան որ կ'ընդարձակէք մտածելու եւ գը– րելու իրաւունքը, այնքան կը պակասա – ցնէք ապստամբութեան զօրութիւնը»: Այդ վիճաբանութեանց մասնակցած են ե– ղեր՝ «Լօկիյրօս, Պէլլտան եւ Ժիւլ Սի – մօն»:

Գրիգոր Արծրունի, որ իր գաղափա – րական նուիրումով ազատական եւ բա – րեչրջական ընկերվարութեան կողմնակից էր, արտայայտուած է նաեւ այդ ատենի Փարիզեան քաղաքային ընտրութեանց ձեւին եւ խորքին մասին: Ռոշֆորի Գրիւսէլ աքսորէն վերադառնալով 18.000 ձայներու ընտրութեամբ Փարիզի մէջ պաշտօնի գլուխ գալը խորհրդածութեան նիւթ ըրած է, եւ ընդգծելով Ռոշֆորի ժողովրդականութիւնը հիմնական ու – սումնասիրութեամբ բացատրած է Ֆը – րանսայի մէջ «ազատ ժողովուելու իրա – ւունքը եւ սովորութիւնը»:

Ստորեւ կուտամ Գր. Արծունիի ճառը, — պահելով իր ուղղագրութիւնը, այն – պէս ինչպէս տպուած է:

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ ՃԱՌԸ
«Գրողներու Խորհրդաժողովին» մէջ (1889)

Ես արդէն պատիւ ունեցայ, Պ. Նախա– գահ, ներկայացնել ժողովին իմ կարճ զեկուցումս Ռուսահայոց արդեան գրա– կանութեան մասին, որը եւ տպագրվեց. այժմ թոյլ տուեցէք ինձ, ժողովի փակ – ման րոպէին, աւելացնել այդ զեկուցմա– նը հետեւեալ խօսքերը: Մի հայ հրապա– րակախօս – գրողի ներկայութիւնը ձեր շրջանում ապացոյց է, մի կողմից, այն համակրութեան, որը միշտ ունեցել են Հայերը դէպի եւրոպական ամեն տեսակ մտաւոր շարժում, իսկ միւս կողմից ա – պացոյց է ձեր համակրութեան դէպի Հայերը: Ես արդէն պատիւ ունեցայ ա – սել իմ կարճ զեկուցման մէջ, որ ներ – կայացրել եմ Կոնգրէսի երրորդ յանձնա– ժողովին, որ ինչպէս չորրորդ դարում Հայերը միակ արեւելեան ազգութիւնն է– ին, որը խելք ունեցաւ քրիստոնէութիւնն ընդունելու, այնպէս եւ տասնըիններորդ դարում դրանք միակ ազգութիւնն են ամ– բողջ Ասիայում, որը իր բազմաթիւ դպ– րոցներով, իր նորահաս գրականու – թեամբ, իր ազգային թատրոնով, եւրո – պական նշանաւոր գրուածքների իր բազ– մաթիւ թարգմանութիւններով, խելք ու– նեցաւ հասկանալու եւրոպական քաղա – քակրթութեան յարմելու, այդ քաղաքա – կրթութեան մասնակցելու անհրաժեշտու– թիւնը: Այժմ Կովկասեան Հայերի մի մեծ խմբի անունից, նմանապէս Հայոց մամուլի մի օրգանի անունից, որը ես ինքս հիմնեցի եւ ղեկավարում եմ 17 տա– րի շարունակ, ես պատիւ ունեցայ գալ իմ հեռաւոր երկրից, որպէսզի ողջունեմ գրողների միջազգային Կոնգրէսը, որը գումարուած է համակրելի Պարիզում, Ֆրանսիայի համակրելի նախաձեռնու – թեամբ եւ որին նախագահում է մի հըռ– չակաւոր մարդ, որը ոչ թէ միայն Ֆրան– սիայում, ոչ թէ միայն միջազգային եւ – րոպական գրականութեան մէջ, այլեւ մեզ մօտ, հեռաւոր Ասիայում՝ կրում է մի փառաւոր անուն: Դուք ինձ պատիւ արեցիք, Պարոններ, մասնակցել տալով ինձ Կոնգրէսի աշխատանքներում եւ այ – ժմ, երբ Կոնգրէսը փակվելու վրայ է, ես կը վերադառնամ հայրենիքս, հետս տանելով ամենաղեղեցիկ յիշողութիւններ Ֆրանսիական հիւրասիրութեան մասին, հետս տանելով եւ այն համոզմունքը, որ դուք անուշադիր չէք դէպի Հայոց գրա– կանութիւնն ու Հայերի մտաւոր շար – ժումը եւ ես թոյլ եմ տալիս ինձ ամենա – ջերմ տենչանքներս յայտնել, որ Ֆրան– սիական հանճարը, միացած միջազգա – յին գիտութեան եւ գրականութեան ամե– նալաւ ոյժերի հետ՝ մեզ միշտ ղեկավա – րէ, միշտ փայլէ մեզ համար որպէս ղե – կավարող, մի լուսատու փարոս: Իմ համակրութիւնս եւ զգացմունքներս յայտնելուց յետոյ, չեմ կարող ձեզ չը յայտնել եւ ընկերակիցներիս, Կոնգրէսի օտարազգի անդամների անունից էլ ներ– կայացնում եմ ձեզ մեր բոլորիս երախ – տագիտութեան զգացմունքը ձեր հիւրա – սիրութեան համար եւ նրանց անունից էլ ամենաջերմ ցանկութիւններ եմ յայտնում մեր ապագայ Կոնգրէսների աջողութեան համար»:

ՊՐՈՄԵԹԷՈՍԻ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

ԱԴՐԲԵՋԱՆ՝ ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Ա.

«Նշանաւոր լեռներ, ծածկուած ամ – պերով, ոռոգուած արիւնով, ցաւերով զեղուն: Ժամանակներու գիշերէն՝ յա – փըշտակիչ անգղը, որ ընչաքաղց տրամա– դրութիւններով կը կտցէ Պրոմեթէոսի դէմ, կը բզկտէ անոր լեարդը, եւ սա – կայն, չի յաջողիր արգիլել որ սիրտը դադրի բաբախելէ եւ ամէն օր լեարդը կը վերակենդանանայ»:

Այսպէս է որ կը սկսի «Կովկասը» խո – րագրուած իր բանաստեղծութիւնը, Ուկ– րայնացի բանաստեղծ՝ Չեւչէնքօ, ճիշդ այն ժամանակներուն՝ երբ Կովկասի Ապ– տել Քատերը, իմամ Շամիլ, յամառ կեր– պով դէմ կը դնէր Ցարին: Նոյն ժամա – նակներուն՝ Պուշկին գրական նորութիւն մը հրապարակ կը նետէ իր «Կովկասեան Գերինով, ուր նախ բանաստեղծութեան, ապա վիպագրութեան շրջապատէն ներս կը մտնէին այս վայրենի լեռնաշխարհը, այդ ժողովուրդներուն հպարտութիւնը եւ վերջապէս այս ցեղերուն առասպելները:

Անցեալի Ռուսերուն համար սովորու – թիւն դարձած էր Կովկասի մասին խօսիլ՝ երբ Ֆրանսացիները Ալժերիոյ մասին կը խօսէին: Արդարեւ՝ շատերը, Պուշկին, Լերմոնտով, երգեցին Տերեկը, իսկ այ – սօր, Կովկասի բուժարաններու գրօսա – շրջիկները ճանչցած են ու կամ կը ճանչ– նան հիւսիսային զառիվարը: Բայց, թե– րեւս միւս զառիվարն է, Անդրկովկասը, որ այս պահուս մեզի կը ներկայանայ իր խորհրդաւոր պատկերովը, երազներու սահմանովը, Եւրոպայի եւ Ասիոյ միջեւ: Նաեւ իրականութիւն մը՝ գրգռուած Ա – րեւելքի սահմանագլուխին վրայ:

ԿՐԱԿԻ ԵՐԿԻՐ կը կոչուէր Ադրբեջանը՝ հիներուն կողմէ: Այժմ դարձած է քա – րիւղի հանրապետութիւն մը: Մաճմա... կաններուն համար հաստատուած է Գի... Ծննդոցէն, Գուրանի մէջ վերարտադր... ուած, այն գլուխին որ կը խօսի Խաժ... յէլի մօր մասին: «Եւ Աստուած ... տուաւ իր աչքերը եւ ան տեսաւ հոր մը... Այստեղ է, արդարեւ, որ պէտք է փնտ... սեւ ոսկիին նախապատմութիւնը: ... այս սահմանագլուխին վրայ, ուր Վր... ցիները բնակութիւն հաստատած են, ... գրէր Մարքօ Փոլօ, կայ աղբիւր մը՝ ... կէ կը ժայթքի իւղոտ առատ հեղուկ մը, ... այնքան առատ որ երբեմն հարիւր ... նաւեր միաժամանակ եւ դիւրութեամբ ... լեցնէին իրենց շտեմարանները: Այս ... ղուկը ուտելու պէտք չի գործածութեան ... գար, սակայն լաւ է վառելու եւ ... կենդանիներն ու մարդերը իւղոտելու, ... իսկ ուղտերուն վէրքերը եւ իւղոտելու ... բժշկելու համար»:

Ներկայիս՝ Ադրբեջան հազիւ թէ ... հրդային արտադրութեան 30 առ հար... կ'արտադրէ, այսինքն մօտ 40 միլի... թոն:

80 քարիւղաղաշտերու ամէնէն ... րուստները գործածութեան մէջ ... 30էն 40 հորեր): Տնտեսապէս եւ երկ... ալ հողերանօրէն Վենեզուելայէն ... թէքսասա մըն է:

Թերեւս անոր համար որ այդ ... կղզիներուն վրայ հաստատուած ... գիւղերու բնակիչներուն ամսաթօշա... 2000 ռուբլի է, ինչ որ կէս առ կէս ... ւելի բարձր է այլ ճիւղերու մէջ աշխա... տող բանուորներու ամսաթոշակէն: Բա... գու, որ լայնօրէն կ'օգտուի այս երեւ... թէն, ցոյց կուտայ թէ Ասիոյ առանձ... շնորհեալ քաղաքներէն է: Արդարեւ ... լայն պողոտաները, մեծ ու արդիական ... շէնքերը, որոնք կանգնած են ծովեզե... եայ ճեմուղիներու եզերքը, ի դէպ՝ ... թի հոտի մէջ թաթաւեալ, կը հաստատ... այս իրողութիւնը:

Սակայն՝ Ադրբեջանը հեռու է «քարի... ղի սեւ քաղաքէն»: Ագնեֆթի կողմէ ... ուած եւ զտուած, Բագուի քարիւղը ... կու զուգահեռ նաւթուղիներով պէտք ... հասնի Պաթում, յետոյ նաւերով Աստր... խան եւ Քրասնովոտք, ուրկէ վերջ... տարբեր միջոցներով երկրին զանազա... շրջանները:

Մօտաւորապէս 2500 քլմ. հեռու կ'ը... թայ եւ կը սպառի այս քարիւղը: Խորհր... դային Միութիւնը կանոնաւոր կերպ... աշխատած է որ այս քարիւղի արտադր... թիւնը դուրս սպառի (Ֆրանսա՝ 27 մի... լիոն տոլարի դրամագլուխ հասցուց... էր), սակայն հիմակուընէ իսկ կարելի ... վստահեցնել թէ հակառակ հաստատուա... արդիական ծակիչներուն, Ալշերոնի ... բակղզին նուազ կարելիութիւններ ... քան փոքրիկ Քուէյթի սուլթանութիւ...

Ինչպէս ամէն քարիւղ արտադրող եր... րի մէջ, այստեղ եւս բնակչութիւնը խառ... նուած է: Նոր հաստատուած Ռուսեր... Թուրք – իրանական Ազերներ կը գեր... կշռեն արաբ – ազերները, Ռուսերը ... Հայերը, որոնք հաստատուած են հին...

ԲԵՄԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՇԱՏ ԷՐ ԿԱՐԾԱՀԱՍԱԿ

— Դուք տաղանդ ունիք, ասում են թատրոնապետները, ափսոս միայն որ հասարակութիւնը տաղանդի մօտ արտա– քին էլ է պահանջում ...

Կրկին անցում են օրեր, շաբաթներ, իսկ Մարտինը դեռ հրաւէր չէ ստացել: Նա ցնորուածի նման թափառում է:

— Աստուած իմ, Աստուած իմ, միթէ՞ դերասաններն հասակով են գնահատում:

Թուշակը ընդհատուել է: Ազգականները տակաւին յոյս էին տածում ապրուստի դժուարութիւնը կը ստիպէ նրան վերա – դառնալ հայրենի տուն, իսկ որչափ զըր– կանքները ծանրանում էին, նա այնքան տոկալապետ էր դառնում:

Սէզոնը մօտենում էր: Առան պիտի ժեկնէր:

— Մնացիր միշտ բարի, առաքինի եւ ազնիւ, արտասուալից աչքերով հազիւ մրմնջեց Մարտինը, իսկ երբ ես յաղթա– նակին կ'արժանանամ մենք վերստին կը տեսնուինք:

Եւ մի քանի օր չանցած, սոխպուած, ողորմելի հրաւէր ընդունեց գաւառական մի անխօս դերերի:

×

Սկսուեցան հիասթափութեան վշտալի օրերը:

Փոքրիկ բեմերի վրայ տաղանդազուրկ դերասանները միշտ գոռոզաբար են շըր– ջում, կոպիտ ուժը ազէտ ամբոխին հիաց– մունք է պատճառում: Իսկ Կուլիսի եսե– ւը մութ անկիւնում մեկուսած կանգնած է Մարտինը իր անխօս դերի ցնցոտիներով: Նրա գլուխը վսեմ գաղափարներով է լի, կուրծքը աստուածային կայծի շնորհիւ այրւում է, մինչդեռ նա՝ լռութեան է դատապարտուած:

Խաղալու տենչանքից նա դողում է ամ– բողջ մարմնով: Նրա վառ պերճախօսու – թիւնը, արտայայտիչ կրակոտ աչքերը զուցէ մոռացնել կը տան հանդիսականնե– րին նրա արտաքին պակասութիւնը, բայց թատրոնապետը անփորձ տաղանդներից երկիւղ է կրում:

Զիջանելով Մարտինի բուռն թա – խանձանքներին վերջապէս նրան մի մեծ դեր յանձնեցին դերման ողբերգակ դե – րասանուհիներից ամէնից բարձրահասա – կի հետ եւ երբ վերջինս նկատեց իր խաղակցին, զայրացաւ եւ կամենում էր խաղոյն փախչել — Գաճաճների հետ նա բեմ դուրս չէ գալիս ...

Այն օրուանից Մարտինը միայն ամբո– խի հետ է երեւում: Նրա ֆիզիքական եւ բարոյական վշտերին մի նոր ցաւ եւս ա– ւելացաւ. նա սկսեց ինքն իրեն ատել: Նա զգում էր, որ իրան ծաղրում են այն– տեղ, ուր նա երեւակայում էր իշխել, բայց չէր կարողանում թողնել այն աս – պարէզը, որը նրան անդունդն էր գլո – րում:

Միակ անձը, որին նա բորբոքուած վառ նամակներով իր վիշտն էր արտայայ – տում, դա Աղան էր: Վերջինս պատաս – խանում էր փաղաքշանքով, մխիթարում էր. իսկ նա չէր էլ նկատում, որ այդ մխիթարանքները հետզհետէ պաղում էին եւ նուազում:

Ոչ մի ասպարէզում մարդ այնպիսի ա– րագութեամբ չէ կորչում, որքան թատ – րոնական աշխարհում:

Ծերունի դերասանները ընտելացել են իրենց զգեստները գրաւ դնել եւ աղատել, իսկ նոր դերասանի համար այդ քայլը սոսկալի է:

Մարտինը այդ վիճակի բոլոր դառնու – թիւնը փորձեց եւ ահա զուրկ դրամական միջոցներից, եկել է Վիէննա, սորուկնե– րի այդ մեծահամբաւ հրապարակը, որ զէթ մի կտոր հացի համար պայմանա – ւորուի:

Արեգակի պայծառ ճառագայթներով լու– սաւորուած՝ փռուած է իր հրաշալի գե – ղեցկութեամբ Ռինգ – Շտրասէն: Զար – դարուած պարոններ անցուդարձ են ա – նում. քաղաքային ընդարձակ սաւերա – ծից անտառից լսւում է Շտրաուսի քաղ – ցրահնչիւն Վալսը, իսկ գեղատեսիլ ... լատների շարքով, նոյն ճանապար... ուր երբեմն զբօսնել է նա երազ... փառքի եւ բախտի մասին՝ անհայ... շրջում է անարգուած եւ ստորացա... Մարտին Ֆոյրատ, որ վերադարձ... թատրոնական գործակալներին զու... ցելուց:

Ցուսահատ պատկերացնում է նա իր ... պագան: Այժմ, երբ նրա հագուստ ... չել է եւ ինքը նիհարել, նա առաւել ... աւելի է տգեղացել եւ թատրոնապե... նրան տեսնելուն պէս միայն լռում ...

Յոգնած՝ նա ընկաւ Ռինգ – Շտր... նստարաններից մէկի վրայ եւ մեքե... բար հայեացքը ուղղեց յայտարար... թիւնների սիւնին:

Ցանկարծ նրա այտերը վարդ... դարձան, շրթունքները դողացին, ... սարսուռ զգաց իւր ամբողջ մարմն... օրօրուելով մօտեցաւ սիւնին:

Նա սխալուած չէր. խոշոր ... տպագրուած էր այն, որին նրա աչ... չէին հաւատում: Կրկին անգամ նա ... զաց սակաւաթիւ տողերը. գունատ ... թունքները անզգալաբար շշնջում էին ... տեւեալ խորհրդաւոր բառերը:

ՖՐԻՑ...

(3 Շար.)

վեր: Այս վայրին մէջ, ուր առեհին քարիւղահանները ցրուեցին մինարէները, ապամահմետականացումը շուտ եղաւ, ըլլայ Շիի, ըլլայ Սիւննի աղանդներուն մօտ: Տնտեսական գիտութիւնը ստեղծեց ընկերային նոր կարգ մը, որ հանդուրժելի դարձաւ, որովհետեւ անհրաժեշտութիւն մըն էր:

Հակառակ Շիրվան Շահի պալատին, Տիվան Խանէ դատարանին եւ կամ Շահ Աբբասի դամբարանին, Բագու իր աչքերը չի դարձներ դէպի ետ, դէպի հին երկու Ադրբէջանները, ոչ ալ դէպի Շիրվանի խանութիւնը (ազգայնականներուն հըպարտութեան առարկան): Գանձակի (Կիրովապատ) հին մայրաքաղաքին կը նախընտրեն հակադրել Շումկայիթ նոր մայրաքաղաքը: Այժմ, Բագու մէկ միլիոն բնակիչ ունի եւ իր արեւելքցի աշխատաւորներուն համալսարանը էլ-Ազհարի խորհրդային հակապատասխանն է: Ինչ որ ալ ըլլայ, Բագուի այս գերիշխանութիւնը չորս միլիոն հաշուող հանրապետութեան մը վրայ, լիովին կ'արդարացնէ Ռուսիոյ գործունէութիւնը: «Մեր գործունէութեան բանալին», կ'ըսէր Աղեքսանդր Ա. 1806ի իր հրահանգներուն մէջ:

Հակառակ անոր որ Ասիոյ համայնավարութեան կեդրոնն է, այսուհանդերձ՝ Բագու զերծ չէ տկարութենէ: Ներքին տկարութիւն, որուն պատճառաւ ստեղծուեցաւ Բաղիրովի, ազգայնական անջատողական շարժումը: Կազմակերպչական տկարութիւն, որուն պատճառաւ բազմաթիւ անդամներ վարչական փոփոխութիւններ տեղի ունեցան, որոնք եկան յանգեցան՝ Սեմիչասնիի (Օգոստոս 1959) պաշտօնի գլուխ գալուն, իբրեւ առաջին քարտուղար Ադրբէջանի համայնավար կուսակցութեան: Արտաքին տկարութիւն, Չըրչիլ Անդրկովկասը կը նկատէր «Խ. Միութեան կակուղ փորը»: Բագուն 1918ին գրաւուած էր Անգլիացի զօրավար Թոմսընէն: 1941 Յունիս 12ին, անգլիական ռմբաձիգներու յարձակման թիրախ պիտի ծառայէր՝ եթէ երբեք Խ. Միութիւնը նոր զիջումներ ընէր Հիթլերին: Սակայն, նոյն ամսոյն 22ին, Հիթլեր կը յարձակէր: Այսպէս է որ քաղաքի բոլոր ռատարի կեդրոնները զետեղուած են քարիւղահաններու կողքին, ամէն մարզական ակումբ ունի իր վայրաչուի փորձադետինները, ու վերջապէս դրօսանաւերու ակումբները իրենց տրամադրութեան տակ ունին՝ ծովարումբ արձակող նաւեր: Բագու գիտէ թէ իր ազդեցութիւնը դէպի Արեւելք առաւելապէս մշակութային է:

«Թոմպա»

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ԹՈՄԱՐԶԱՅԻ», գրեց Թորոս Մ. Մատաղճեան, տպարան Տօնիկեան, Պէյրութ 1959:

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ հայագիտական ուսումնաթերթ, հրատարակութիւն Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան, Դեկտեմբեր 1959:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՆՐԻ ՏԸ ՄՈՆԹԵՐԼԱՆ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ

•

Ֆրանսացի ծանօթ վիպասան եւ թատերագիր Հանրի տը Մոնթերլան, անցեալ հինգշաբթի օր, 29 ձայնի վրայ 24 քուէի ջախջախիչ մեծամասնութեամբ անդամ ընտրուեցաւ Ֆրանսական Ակադեմիային, գրաւելով անցեալ տարի մահացած Անմահ՝ Անտրէ Սիկֆրիտի թափուր թողած աթոռը:

Այս յաջողութիւնը որեւէ կասկած չէր վերցներ, տրուած ըլլալով այն հանգամանքը, որ ուրիշ թեկնածու մը՝ Պ. Ֆրանսուա Փիէթրի, վերջին պահուն հրաժարելով Անտրէ Սիկֆրիտի աթոռին իր թեկնածութենէն, զայն փոխադրած էր դարձեալ Ֆէրնան Կրէկի աթոռին:

Այս ընտրութիւնը, սակայն, նոր թըւական մը կը բանայ Անմահներու Կաճառին տարեգրութեանց մէջ:

Արդարեւ, առաջին անգամն է որ համբաւաւոր այս հաստատութեան դարաւոր աւանդութիւնները կ'անտեսուին:

Ըստ Ֆրանսական Ակադեմիայի օրէնսգրութեան, Անմահութեան իւրաքանչիւր թեկնածու, որեւէ պայմանով չի կրնար մուտք գործել եւ բազմիլ Նուիրականլոյսի Տաճարին գմբէթներուն ներքեւ, եթէ երբեք չէ լրացուցած աւանդական կարգ մը պայմաններ, անկախ իր տաղանդաւոր եւ կամ աւելին՝ հանճարեղ գրող մը ըլլալու հանգամանքէն:

Թեկնածուն, ուրեմն, նախ քան իր ընտրութիւնը, պարտաւոր է այցելութիւններ տալ իր ապագայ պաշտօնակիցներուն եւ կամ նամակներ գրել անոնց իր թեկնածութեան առընչութեամբ:

Այս անգամ, սակայն, Պ. Հանրի տը Մոնթերլան իրեն համար նուաստացուցիչ գտած է այս պայմաններուն կիրարկումը եւ որեւէ փորձ չէ բրած այդ ուղղութեամբ: Եւ հակառակ այս բոլորին, մեծանուն մտաւորականը իր ընտրութեան ընթացքին, ստացած է քուէներու ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը:

Ֆրանսական Ակադեմիայի մշտնջենական քարտուղար Պ. Մորիս Ժընըվուայի պնդումներուն վրայ է միայն որ Պ. Հանրի տը Մոնթերլան խօսք տուած էր չմերժել իր անդամակցութիւնը եթէ ուրիշ ակադեմական մը դնէր իր թեկնածութիւնը, պայման դնելով սակայն որ իր ընտրութենէն ետք էր միայն որ պիտի տար այցելութիւններ իր Անմահ ընկերներուն եւ շնորհակալութիւններ յայտնէր անոնց:

Հիմա, իր ընտրութենէն ետք միայն, նոր Ակադեմականը հետեւեալ ձեւով կը յայտնէ իր շնորհակալութիւնը:

«... Ի սրտէ շնորհակալ եմ բոլոր այն ակադեմականներուն, որոնք զիս իրենց կողքին հրաւիրելով իրենց համակրանքը արտայայտեցին քառասուն տարիներէ ի վեր շարունակուող իմ վաստակիս ...»:

Եւ սակայն, նորընտիր ակադեմականը, անպարտելի ոսոխ մը պիտի ունենայ իր Կաճառ ընդունելութեան օրը, յանձին Պ. Ֆրանսուա Մորիաքի, որ պիտի արտասանէ ընդունելութեան ճառը: Այս վերջինը սրտնեղած Մոնթերլանի «անկարգապահ» գիրքէն, յայտարարած է.

«... Ընդունելութեան օրը, իմ ըմբռնած ձեւովս ծաղկամանեակ մը պիտի կախեմ պաշտօնակցիս վիզէն ...»:

Այս «սպառնալիք»ին Հանրի տը Մոնթերլան կը պատասխանէ սպանական յոխորտանքով մը՝

«Կը սիրեմ ցուլամարտը ...»: Ծանօթ է այդ սէրը, Մոնթերլան սքանչելի էջեր նուիրած է ցուլամարտին:

×

Հանրի Միլոն տը Մոնթերլան ծնած է 1896 Ապրիլ 21ին, Հռովմէական կայսրութեան տարեդարձին օրը, ինչ որ դիպուած մը չէ իրեն համար, Փարիզէն ոչ հեռու: Իր ուսումը ստացած է Ժանսոն տը Սայիի եւ մանաւանդ Սէնթ Քրուա տը Նէօյիի լիսէներուն մէջ, ուր ստացած է շեշտուած ազնուականութեան մը բարոյական դրոշմը: 18 տարեկանին կը գրէ իր առաջին թատերակը, ուր իր հերոսը կ'ըլլայ պատանի մը որ հակառակ իր մօրկանը թախանձանքին կը մեկնի կռուի դաշտը: Առիկա իր կեանքին պատմութիւնն է, ինք, որ 1914ի առաջին աշխարհամարտին կամաւոր արձանագրուած ու ծանրապէս վիրաւորուած է:

Պատերազմէն ետք, 1920էն 24 կը գրէ բազմաթիւ երկեր, որոնց մէջ նշանաւոր է «Մահերգ՝ Վէրտէօնի մեռեալներուն համար»ը:

Իր թատերական վաստակը առատ է եղած ու ճոխ: Միակ թատերագիրն է որ Ֆրանսայի Ազգային Թատրոնին (Քոմէտի Ֆրանսէզ) մէջ հաստատուն խարիսխ է նետած, ուր իր բոլոր թատերակները արժանացած են մեծ ընդունելութեան:

«Մեռած Թագուհին», «Սանթիակոյի Տէրը», «Մալաթէսթա», «Պրոսէլիանթ», «Տոն Ժուան», եւ մանաւանդ «Փոռ Ռուայալ»ը, Հանրի տը Մոնթերլանը հռչակած են մեր օրերու ամէնէն փնտռուած եւ ամէնէն շատ խաղացուած թատերագիրը:

Ծանօթ են նաեւ իր վէպերը որոնց գլխաւորն է «Մանկամարդ աղջիկներու» շարքը, ուր հեղինակը իր խիստ եւ սինիք կարծիքը կը յայտնէ կիներու մասին: Մինչ իր վէպերուն մէջ կ'արհամարհէ կիները, իր թատերգութեանց մէջ ստեղծած է կանացի բացառիկ տիպարներ՝ ինչպէս «Մեռած Թագուհին»:

Մոնթերլան կ'ըսէ. — «Լաւ կարգաւորուած կեանքը այն չէ՞ որ երիտասարդութիւնը կը նուիրէ սիրոյ, հասուն տարիքը՝ գրելու, իսկ ծերութիւնը՝ ճշմարտութիւնն ըսելու»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ) — Մեր գաղութի կեանքը միօրինակ կ'ընթանայ. տնտեսական գետնի վրայ, գործերը քիչ թէ շատ գոհացուցիչ ըլլալով, գործարանները՝ բանուկ, ձեռնարկներ, որոշ չափով, կուգան եռ ու զեռ ստեղծելու թմրած եւ կամ յոգնած հոգիներուն մէջ:

Ձմեռնային եղանակին, գաղութիս մէջ վեց մեծածախս պարահանդէսներ ունեցանք, եւ որոնք շատ մեծ արդիւնք մը չընծայեցին իրենց կազմակերպիչներուն, հասոյթի տեսակէտով: Մասնաւորաբար այս է եղած պատկերը երկու տարիէ ի վեր:

Եղանակի առաջին պարահանդէսը եթէ նկատենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմակերպածը: 26 Դեկտ. 1959ին, պէտք է արձանագրենք այս տեղ որ վերջինը հանդիսացաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տուած պարահանդէսը Մարտ 12ին: Երկուքն ալ, քիչ թէ շատ գոհացուցիչ եւ մխիթարական արդիւնքով:

Բայց պարահանդէսներէն դուրս Վիէննի Հայութիւնը ուրիշ մտահոգութիւններ եւս ունեցած է, ազգային համերաշխ կեանքի հետապնդում, մշակութային, դպրոցական եւ մարզական գործունէութիւններ տեղի ունեցան պարբերաբար եւ կամ որոշ ծրագրով:

Առաջին առթիւ, փետրուար 28ին, Կիրակի օրը, Սէրֆըլ Կաթոլիքի սրահին մէջ, տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի հրաւէրով, կրցանք ունկնդրել ընկեր Հըրանտ-Սամուէլի հրապարակային բանախօսութիւնը:

Մեր յարգելի բանախօսը շատ գեղեցիկ համայնապատկեր մը տուաւ ընդհանուր Հայութեան, եւ ի մասնաւորի Մերձաւոր Արեւելքի մեր ազգակիցներու մասին: Մի առ մի թուեց, վիճակագրական տըւեալներով, զանազան գաղութներու կեանքը, յարակից դէպքերով, ըլլան անոնք կրօնական, մշակութային թէ տընտեսական: Սկսաւ Լիբանանէն եւ վերջացուց Յունաստանի Հայութեամբ:

Բանախօսութենէն յետոյ, ներկաներէն ոմանք հարցումներ ըրին ընկեր Հրանտ Սամուէլին, ստացան գոհացուցիչ պատասխաններ եւ ընդարձակ մանրամասնութիւններ զանազան ցաւալի, անախորժ դէպքերու մասին — որոնց թատերաբեմը եղած էր Պէյրութ եւ կամ Երուսաղէմ:

× Ազգ. Ընդհ. Միութիւն — Գրեթէ երեք տարեկան է մեր Ազգ. Ընդհանուր Միութիւնը, միշտ առժամեայ պիտակով եւ անպաշտօն: Կիրակի Մարտ 20ին, կէսօրէ վերջ, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ ընդհանուր ժողով մը — երեւութապէս եւ նոյնիսկ դիտմամբ՝ խորհրդակցական ժողով:

Բայց, ի պատիւ քառասունէ աւելի ներկայ ժողովականներուն ըսենք որ ժողովը աւելի վճռական, եւ տեսակէտով մը աւելի լրացուցիչ դարձաւ: Եթէ պահ մը նկատի չառնենք քանի մը տկար դիտողութիւններ — եւ կամ չափազանց յախուռն առաջարկներ ուղղուած Ազգ. Միութեան առժամեայ վարչութեան հասցէին — ժողովը կարելի է համարել արդիւնալից:

Ներկայ հայրենակիցները, զանազան հոսանքներու պատկանող, համերաշխ մթնոլորտի մէջ վերահաստատեցին վարչութիւնը եւ նոյնիսկ լրացուցին թիւը:

Առժամեայ վարչութեան մաս կը կազմեն. — Պ. Պ. Արտ. Զաքարեան, Մ. Ճիկէրճեան, Ս. Գալուստեան, Պ. Ճիհանշահեան, Արմ. Մինասեան, Հ. Թորոսեան եւ Ս. Սուքիասեան:

Այսպէս, 7 հոգինոց վարչութեան հոգատարութեան եւ ջանքերուն յանձնուեցաւ գաղութիս շահերուն հետապնդումը եւ պաշտպանութիւնը, անշուշտ նոր եւ գործօն շրջանի մը համար:

× Հ. Մ. Ը. Մ. — Նոր տարիէն ասդին, մեր տղոց մէջ նոր աշխոյժ եւ կորով մը նկատելի է: Նախնական երերուն եւ տատամսոտ շրջանէն ելլելով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնագնդակի մարզիկները, վերջերս երեք յաջորդական կարեւոր յաղթանակներով կրցան լաւագոյն դիրքը գրաւել մրցակից խումբերու դասաւորման ցանկին մէջ, շատերուն ուրախութիւն եւ գոհունակութիւն պատճառելով, եւ ուրիշ «դրսէն դիտողներուն»՝ յուսալքում եւ խռովք:

Բայց Վիէննի Հ. Մ. Ը. Մ.ը, միշտ պատնէշին վրայ է, յարատեւ եւ անվհատ:

Կ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (163)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

*

Տնակը աւերակի ամէնէն սրտաճմլիկ տեսարանը կ'ընծայէր, որ երբեք դիտուած ըլլայ: Բնութիւնը, ամայութիւնը, ժամանակը մոլեգներ էին անոր վրայ, հաշմեր, յօշոտեր էին զայն:

Կարծես՝ տապարներու մոլեգին յարձակում մը կրած էր: Երդիքը, իր բոլորտիքի կապարէն քակուելով, փլեր էր, իր այդ ծանր անկումին մէջ երկու սենեակներու միջնորմին մէկ մասը իր հետը փլցնելով: Պատերուն ծեփերը, ձիւնէն ու անձրեւէն քրքրուելով՝ թափեր էին, երեւան հանելով սենեակներուն վանդակերտ կմախքը:

Տախտակամածները, փրցուած ու տարուած, մէկ մէկ խոռոչներ էին՝ լեցուած տանիքին փլածքներովը՝ փայտ՝ հող, կիր, քար խառնիխուռն: Ամբողջ շէնքը, խարխուլէն սարսած, մէկ կողմի վրայ ծռեր էր գինովի մը պէս: Երեւոյթէն այնպէս կարելի էր ենթադրել որ հովի առաջին ուժգին հարուածով մը բոլորովին պիտի կքէին, իյնային, կործանէին մեծանուն ամիրայի մը փարթամութեան այդ յետին նշխարները, որոնց առջեւ հիմա կանգնած, լքուած աղջիկը աննկարագրելի յուզումով կը դիտէր իր մանկութեան այդ օրրանը, նուիրական իրեն համար, սիրելի յիշատակներու խնկարոյր սրբարան, ուր իր կեանքին երջանկագոյն շրջանը ապրեր էր:

Ամէն բան կը կործանէր հիմակ ուրեմն, իր երազները, յոյսերը, սէրը, իր մարմինը, սիրտը, հոգին, իր սենեակը, տունը, յիշատակները, ամէն բան, ամէն բան կը կործանէր կ'իյնար միաժամանակ, անողոք եւ անհելի զուգադիպութեամբ մը:

— Մայրիկ, տես, տես ինչ է եղեր տունընիս, կը մրմնջէր Սոֆի, աւերակներու այդ տխուր կոյտը ցուցնելով տեսարանին տրտմութենէն, կեցած տեղը կը մնար ափիբերան, կարօտի ինքնաբուխ հառաչանքով մը.

— Էրնէկ հոս անցուցած օրերուս ...

Ու աղջիկը կը մօտենար փլատակներուն, ձեռքերովը շօշափելու համար զանոնք, շէնքէն՝ ծանօթ բեկորներ գտնելու եւ անոնցմով սփոփուելու համար: Իրենց նախկին սենեակէն տեղեր, մասեր կ'ուզէր ճշդել, որոնք բաներ մը ըսէին իր սրտին, որոնց մխիթարութեանը մէջ սուզուէր, մխրճուէր, բայց չէր յաջողեր այդ խառնակութեան մէջ ամէն բան անճանաչ դարձած ըլլալով:

Բայց Կիւլիւկ հանըմ շուտով սթափած էր իր ցնցումէն:

— Սրտեղէն երթանք, աղջիկս, կ'ըսէր, տեսնելով անոր յուզումը ... Նայելով ինչ կ'ըլլայ ...

— Բայց հոռի հանըմե՞նք ուր են գացեր, կը հարցունէր Սոֆի՝ աւերակներու այդ լռութեան մէջէն ապրուած տառմի մը սրտաճմլիկ աղմուկը լսել կարծելով:

— Չիյտեմ, աղջիկս, ով կիտէ ուր կացեր են. ասկէ ելլելնուս պէրի հէչ իբրու երես տեսա՞նք ... ո՞վ կիտէ, ուր են: Երթանք սըկէ, Սոֆի, կը պնդէր մայրը, ուզելով աղջիկը հեռացնել այդ տխուր վայրէն, ուրկէ անոր կրած յուզումը ակներեւ էր:

Բայց աղջիկը չէր ուզեր հեռանալ, իրեն համար դժուար ըլլալով բաժնուիլ այդ վայրերէն, որոնք անմեղ, խաղաղ, երջանիկ օրերու գրաւականները կը պատմէին իրեն հիմակ՝ այնքան բարբարոս տխրութեամբ մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

քեր արտասանած է Բէնսի մէջ ծանր յարձակումներ գործելով բոլորին վրայ: — « Այնքան զօրաւոր ենք որ եթէ մէկը մեր վրայ յարձակի, իրմէ բան չի մնար, չմիտանք Գերմանիոյ դէմ պատերազմ ընելու համար, այլ որպէսզի արգիլենք, որ պատերազմ ընէ»: Եւ խօսքը ուղղելով Ժաքինոյի կը շարունակէ — «Ասոնք չեմ ըսեր ձեզի դաս տալու համար: Ֆրանսան մեծ երկիր է եւ չեմ կրնար անոր դաս տալ » :

Էփերնէի մէջ Խրուշչեւ այցելած է շամփանի գործարանները: Այս առթիւ իրեն հրամցուած է 13 անոուկ առաջնա- կարգ շամփաներ Բէնսի քաղաքապետա- րանին մէջ Խրուշչեւ ճառ մը խօսած ու կրկնած է ծանօթ իր յանկերգը: Արդարեւ վերստին ակնարկութիւններ բրած է Գեր- մանիոյ «զինուորապաշտութեան», «Ազ- գայնամոլութեան», «վրէժխնդրու- թեան»:

Օրուան վերջին հանգրուանը եղաւ Լիլ: 15·000 «հիացողներ» ողջունած են Խր- րուշչեւը, Լիլի մէջ բստ Օռռոի:

Խրուշչեւ շատ զուարթ ճաշ մը ունե- ցած է եւ սկսած է երգել, ապա զինքը ա- ռաջնորդած են պատուոյ յարկարաժինը:

× Կը հաղորդուի որ տը Կօլ յառաջի- կայ գարնան Մոսկուա հրաւիրուած է:

———o———

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ապահովութեան գաղտնի սպասարկութիւնները ձերբակալած են ո- րոշ թիւով անձեր որոնք մտադիր էին սպաննել վարչապետ՝ Հ. Մաճալին: Ձեռք անցած անձագիրները ցոյց կու- տան որ Արաբ Միացեալ Հանրապետու- թեան քաղաքացիներ են եւ Յորդանան մտած են, Լիբանանէն, գաղտնի ճամբով:

ՋՕՐ. ՖՐԱՆՔՕ տեսակցութիւն մը ու- նեցած է՝ Սպանիոյ գահին օրինաւոր ժառանգորդ՝ Պարչելոնայի դուքսին հետ: Տեսակցութեանց բնոյթը չէ ճըշ- դուած:

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն թէ երկու հարիւր կամաւորներ արձանագրուած են էֆ էլ էնի բանակին մէջ, Ալժերիոյ ազա- տագրման համար:

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ քաղաքացիները, ինչպէս նաեւ երկրին մէջ բնակութիւն հաստատած օտարա- կանները, այսուհետեւ իրաւունք չունին Ֆրանսական պահպանչայի քննութեանց ներկայանալու: Ցայտարարութիւնը կը շեշտէ, թէ միայն այն օտարականները ո- րոնք բնակութիւն չեն հաստատած կրնան ներկայանալ քննութեաց: Մնացեալները պարտին հետեւիլ Եգիպտական երկրոր- դական ուսման ծրագրին՝ որ կը համա- պատասխանէ Ֆրանսական պաքալորէա- յին: Ձեւով մը աւելորդ կը դառնան Ե- գիպտոսի Ֆրանսական լիսէները:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Կը վերջանայ Յառաջի վերհրատարա- կութեան 15րդ տարին: Պիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ անյապաղ նորո- գեն 1960 – 1961ի իրենց բաժանորդագրա- թեանը, մեզ, առանց սպասելու անհատա- կան դիմումներու: Կը խնդրենք նաեւ այն բաժանորդներէն որոնք առկախ հաշիւներ ունին կարգադրել զանոնք առանց ու- շացնելու:

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բաժա- նորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կա- նոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Հրաւէր Միջմասնաճիւղային ժողովի՝ Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը սովո- րական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերը յառաջիկայ Բշ. օր 4 Ապրիլ ժամը 16 – 18 «Թէժան» սրճարանի վերնայարկը, մէթրօ Բաստ: Մասնաճիւղերու պարտաւորիչ ներկա- յութիւն:

ԳԻՆԵՋՕՆ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի «Բարգէն Սիւնի» խումբը իր ակումբին պաշտօնական բացումին առթիւ, Ապրիլ 2, Շաբաթ ժամը 19ին, կազմակերպած է գինեձօն մը, որուն սիրով կը հրաւիր- ուին շրջանի ընկերներն ու բոլոր այն ազգայինները, որոնք կը հետաքրք- րուին Նոր Սերունդի շարժումով ու գոր- ծունէութեամբ:

Գեղարուեստական բաժին:

Թ Ա Տ Ե Ր Ա Կ Ա Ն Բ Ա Ց Ա Ռ Ի Կ Ց Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
Կիրակի, 3 Ապրիլ, ժամը 15ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ
Salle des Fêtes de Sarcelles - Place du XI Novembre
Կը ներկայացուի Հայոց պատմութեան անմոռանալի էջերէն՝

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ ԱՐԾԻՒԸ

(Ողբերգութիւն 5 արար եւ 4 պատկեր)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ
ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱԼԻՍ ԷՍՔԻՃԵԱՆԻ
Սիրայօժար մասնակցութեամբ
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի եւ մասնաճիւղիս լաւագոյն ուժերուն

Հաղորդակց. միջոցներ. — Փոռթ տը լա Շափելէն առնել 268 թիւ հանրակառքը դէպի Վիլիէ լը պէլ եւ իջնել Սարսէլ «Նոյեմբեր 11ի» հրապարակը կամ կառախումբ՝ Կառ տիւ Նոռէն ժամը 13·45 եւ 15·10, իջնել Վիլիէ լը Պէլ եւ առնել 268 թիւ հանրակառքը:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե- րունդի Սէնթ Էթիէնի «Բարգէն Սիւնի» խումբի կողմէ, 2 Ապրիլ, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Փէրկոլա (Ռօն Փուէն) շքեղ սրահին մէջ, Անտրէ Քոնսթան եւ Ֆրէտ Գովի անուանի զոյգ նուագախում- բերը պիտի սոեղծեն շատ հաճելի ժա- մեր եւ զանազան անակնկալներ: Հայկա- կան մթնոլորտ եւ առատ կերուխում:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ա- շակերտուհիներու կողմէ:

Ապրիլ 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մէզօն տը լա Շըմիի մէջ, 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք, մէթրօ Էնվալիտ:

Հայերէն եւ ֆրանսերէն թատերախա- ղեր: Երգախառն պատկերներ եւ արտա- սանութիւն:

Մուտք՝ 6, 5 եւ 3 Ն. Ֆ.:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մին- չեւ լոյս, Պէրիէ Միյէ շքեղ սրահներուն մէջ, Փլաս Պէլքուռ:

Գեղարուեստական բաժին եւ հաճելի ա- նակնկալներ: Պիտի երգէ Տիկին Արաքսի Մուրատեան (Փարիզէն), իրենց մաս- նակցութիւնը կը բերէ Տէր եւ Տիկին Սուքիասեանի պարախումբը, Վալս էմփէրիալ, Ֆրէնչ քանքան եւ հայկական պարերով: Ինչպէս նաեւ Թարարէն Հա- բէլեան եղբայրներ պիտի նուագեն ու եր- գեն հայկական եղանակներ:

Ընտանեկան ուրախ զուարթ մթնոլորտ:

ՄԵԾ ՊԱՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած ԱՐՄԻՒ Մարզական Միութեան կողմէ: Այս Շաբաթ երեկոյ- եան ժամը 22էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրա- յի մեծ սրահին մէջ:

Eddy Warner

Եւ իր նուագախումբը (Փարիզէն)

Cotillons

Հաճելի մթնոլորտ, անակնկալներ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Անդաստան

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Թիւ 11, 1960

Խմբագիր՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Գին՝ 12 Ն. Ֆ., (4 տոլար արտասահ- մանի համար):

Andastan

46, RUE RICHER· PARIS, 9.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 20,45ԻՆ
Salle Verdi - Casa d'Italia
Rue d'Alger

ԼԻՈՆ, 17 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 14·30ԻՆ
Salle Rameau

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԵՒ ORCHESTRE SYMPHONIQUE DE LA R.T.F. Ի

Մեներգողներ: Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ, Պ. ԱՐԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու, մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները, այս Շա- բաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ: ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ: Ապրիլ 2ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին: Առնոնվիլի մեծ սրահին մէջ:

(Փառք էքսփոզիսիոն):

Այս առթիւ վարձուած է տեղւոյս հան- րածանօթ Ժիլ Ծօլայի նուագախումբը:

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի քոյր մասնաճիւղերուն հայ մարզիկները:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ: Այս Կիրակի կէսօ- րէ վերջ ժամը 3ին, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կիւլպէնկ (Կիւլը) սիրայօժար մասնակ- ցութիւնը կը բերէ իր փանթէզիներով:

Մուտքը ազատ է:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի սկսին Ապրիլ մէկին եւ պիտի փակ- ուին Մայիսի վերջը:

Այն ծնողքները որոնք կ'ուզեն արձա- նագրել տալ Կապ. Խաչին, Դիմել հետե- եալ հասցէներուն:

Մարսէյլի քաղաք Տիկին Թութէլեանի, 4 Րիւ Փարմանթիէ, Պռմոն, Տիկին Տօլ- պաշեանի 23 Պուլվ. տը Պօմոն, Տիկին Շալճեան Սէն Ժերոմ:

ՀԱՅԱԾԷՍ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի 3 Ապրիլ, ժամը 10·30ին, հաշկական հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ քարոզ՝ Վատիկանի ձայնասփիւռէն:

Պիտի քարոզէ Գեր. Ներսէս Վրդ. Սեթեան՝ Տեսուչ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի: Միջին ալիք՝ 196 մ., կարճ ալիք՝ 19·84, 25·67, 31·10:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ խումբ մը սիրող- ներու, կը բեմադրուի՝

«ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ»Ն

(Կատակերգութիւն 3 արար)

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Շամպր տը Քոմերսի ընդարձակ սրահը, 8, Րիւ Տէ Բրուա Քոնիլ, Պորտօ: